LERMA, Cosme de (O.P.)

Commentaria in Aristotelis Logicam ex doctrina sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto, Ordinis Praedicatorum desumpta / per R.P.Fr. Cosmam de Lerma eiusdem Ordinis... -- Hanc quartam editionem... dicat et consecrat... Fr. Petrus Diaz de Cossio, eiusdem Ordinis... -- Matriti : Ex Typographia Iosephi Fernandez de Buendia, 1673

[8], 588 [i.e. 590], [6] p., @4, A-Z8, 2A-2O8, 2P2 ; 4°

Port. con grab. xil. -- Texto a dos col. -- Error de pág., p. 511-512 repetidas. -- Según Palau, 136071 es Tomus secundus de la obra Cursus philosophicus del mismo autor

1. Aristóteles. Organon-Crítica e interpretación 2. Aristotele. Organon -Kritika eta interpretazioa 3. Lógica 4. Logika I. Soto, Domingo de (O.P.) II. Díaz de Cossio, Pedro (O.P.), contrib. III. Cursus philosophici IV. Título

R-6416 Ejemp. deteriorado, afectando a últimas p., falto de port., de 4 p. del cuaderno de [8] p., de 30 p. del de 588 p. y del cuaderno de [6] p. -- Datos tomados de CCPB, 123176. -- Enc. perg.

briagar, y ſuen las tabernas y bodegas, los mu
cuerdos ſuelen perder el ſeſſo, y ſentido, com
dize la Eſpoſa, que alli la entro el Eſpoſo, y o
deno en ella la Charidad? Bien es verdad, que e
las bodegas y tabernas del mundo, es adond
ſe ſuele perder el ſeſſo, y ſentido, y la paciencia,
ſe ſuele encender la ira, y la gula, y la luxuria, y
ſuelen perder las virtudes: pero en la diuina bo
dega no entran todos los que quieren, ſolamen
te entrã en ella los que el Eſpoſo quiere, que ſo
los eſcogidos, y predeſtinados. El entrar en e
diuina bodega, y beuer de los vinos della, es gr
diſsima eſtimacion y gloria, y no ſe concede a
dos, ſino ſolamente a los muy amigos de Dios
muy aventajados en la perfeccion y ſantidad
Cant. 5. aſsi dize el Eſpiritu Santo, en los Cãtares: Be
amigos, y embriagaos charisſimos, los que ſe
amigos mios, y aunque no ſeays de los que h
llegado a la perfeccion, beued del vino de
diuino amor. Pero los que ſoys charisſimos
perfectiſsimos amigos mios, no ſolamente
ued, pero embriagaos, con eſte ſuauiſsimo vi
S. Augu- Que como dize S. Aguſtin, *de Agone Chriſti*
ſtin. Eſta diuina embriaguez, aunque no peruier
perturba la razon, pero arrebata los ſentido
tal manera que haze oluidar todas las coſ
las y baxas, de la tierra, y leuanta los af
al

CARTA PATENTE QVE ESCRIVIO EL REVERENDISSIMO P. M. Fr. Iuan Baptista de Marinis, General de toda la Orden de Predicadores, al Padre Predicador general Fr. Pedro Diaz de Cossio, en recomendacion deste Curso, firmada, registrada, y sellada de su Reuerendissima, y refrendada de su Secretario.

REuerendo Padre Fray Pedro Diaz de Cossio, considerando lo mucho que importa para el lustre de la Religion la vniformidad de nuestras doctrinas, assi de Teologia, como de las Artes, y que sean conformes à la mente de nuestro Angelico Santo Tomàs: y auiendo à este efecto juntado los Padres mas graues de la Religion, que se hallan en esta curia, he resuelto con el parecer dellos, de elegir vn Curso de Artes, obligando à leer los Lectores de las Prouincias de Italia, para cuyo efecto le ha escogido el que compuso el Padre Presentado Fray Cosme de Lerma (q Dios aya) por la breuedad y claridad que tiene, y que este solo Curso se lea, y no otro; solamente le reparò que faltauan los tratados de Generatione, y Anima del mismo Autor, que hasta aora no auian salido à luz: pero su Diuina Magestad me ha querido consolar con el auiso que he tenido estos dias, que V Reuerencia trataua de imprimirlos; por tanto le mando, in virtute Spiritus Sancti Sanctæ obedientiæ sub formali præcepto, que lo mas presto, y mas breuemente que fuere posible haga imprimir los dichos tratados de Generatione, y Anima del dicho Padre Presentado, y impressos, remitirmelos con toda breuedad, que assi el Curso serà entero, y de toda satisfacion. Los otros tomos acà los hago imprimir, para que en Setiembre venturo se ponga en execucion la disposicion que en la materia se ha hecho.

Y para que V. Reuerencia pueda acudir à la Imprenta sin ningun embaraço, y tenga algun aliuio en el trabajo continuo, que pide la assistencia deste negocio: Mando que vse, y goze todas las dispensaciones del Coro, assi de dia, como de noche en la forma que las vsan, y gozan los Padres Lectores deste nuestro Conuento de San Pablo de Burgos: y que esto se le sea obseruado por todos nuestros inferiores por todo el tiempo que durare la dicha impression, y hasta estar perfecta, y cumplidamente acabada. Y para el mismo efecto, y por esta misma causa, quiero que V. Paternidad assista, y viua en el sobredicho Conuento de San Pablo por el tiempo dicho por lo menos, sin que dèl pueda ningun inferior nuestro, sin nuestro especial orden assignarle, mudarle, ò remouerle.

Demas desto dispensamos a V. Reuerencia en que pueda tener con-

consigo, y en su celda, el tiempo que la impresion durare, y para este efecto, la cantidad, ò candidades de dinero para ella necessario, y para darlas, y recibirlas, segun que mejor le pareciere conuenir para su mas prompto, y breue despacho: que mando à V Paternidad sea el mas le fuere posible. En las ocasiones que huuiere me dará cuenta V. Reuerencia del estado de la impression, y de todo lo demàs que le le offeciere: Rueguepor mi, y mis Compañeros. Roma, y Diziembre 6. 1656

Cõms. in Dño.

Fr Ioan. Baptista de Marinis.
Magister Ordinis.

Regist. fol. 224.

Fr. Gregorius Arostegui, & Arcilla.
Mag. Prouincialis Terræ Sanctæ.

ALTERA FACVLTAS ORDINIS.

FRater Ioannes Baptista de Marinis, Sacræ Theologiæ professor, Ordinis Prædicatorum, humilis Magister Generalis, & seruus: Harum serie nostri auctoritate officij committimus Reuerendo Patri Fratri Petro Cossio, Prouinciæ nostræ Hispaniæ vt diligenter exquirat, & recolligat omnia opera relicta à Patre Magistro Fr. Cosma de Lerma tà controuersiam, quàm quarumcumque aliarum materiarum, eidemque facultatem concedimus, vt possit illa prælo mandare, præcedente approbatione duorum Lectorum Theologiæ Conuentus nostri Burgensis. Mandantes in virtute Spiritus Sancti, sanctæ obedientiæ, & sub formali præcepto omnibus nobis inferioribus, tàm Prælatis, quàm Subditis, vt hanc nostram concessionem ob eruent & obseruari faciant; neque quoad hoc prædicto Patri Fratri Petro Cossio, præiudicium aliquod inferre audeant: irritum, & inane declarãtes quid quid in contrarium factum fuerit, vel attentatum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Datum Romæ in Conuentu nostro Sanctæ Mariæ super Minervam, die tertia, Februarij millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto.

Fr. Ioan. Baptista Marinis,
Magister Ordinis.

Regist. fol. 11.

Fr. Antonius Gonçalez,
Magister, & Socius.

LA

LIBER PRIMVS DE PROOEMIALIBVS LOGICÆ.

VM Ad quamlibet scientiam quæstiones aliquas oporteat præmittere proœmiales, illas merito ad Logicam præmittit sapientissimus Magister Soto. Quas etiam, & nos illius sicut, & in omnibus alijs, doctrinam explicantes in hoc primò libro maiori, qua potuerimus, distinctione, & claritate disputare conabimur. Et eaquæ aliquando sapientissimus Magister vnica quæstione per diuersarum conclusionum distinctionem perstringit, maioris claritatis causa diuersis quæstionibus explicabimus.

QVÆSTIO I.

Vtrùm Logicæ sit hominibus ratione eorum propriè forma necessaria?

CVM Logica à Græco nomine *Logos*, quod sermonem significat, deriuetur, scientia seu ars dicitur sermocinandi: & vt sic Grammaticam etiam, Rethoricam amplectitur, & Poësim. Sed de illa nunc loquimur magis stricte, vt à prædictis artibus condistincta, & vt (rectè Isidor. 2. ethimologiarum) est scientia definiendi, inquirendi, & differendi, docens verum à falso diiudicare. Potestque Logica sic accepta in naturalem diuidi, & artificialem: naturalis Logica est quædam potestas intellectus ad inquirendum, & aliqualiter differendum, quantum naturale intellectum lumen nō excedat. Artificialis autem Logica est habitus quidam acquisitus ad artificiosè inquirendum, & differendum, & omnia quæ ad demonstrationem eiusque proprietates

pertinent cognoscendum. Et de hac artificiali Logica inquirimus, an sit hominibus rationes eorum propriæ formæ necessaria. Vt tamen de qua necessitate loquamur, intelligatur, est aduertẽdum, aliquid posse esse alicui necessarium, vel ab intrinseco, ratione videlicèt suæ propriæ formæ, qualiter homini est necessarium esse discursiuum, vel ratione materiæ, vt homini est necessarium esse mortalem, quia ex materia non satiata forma componitur: aut potest aliquid alicui esse necessarium in ordine ad aliquem finem. De hoc autem secundò modo necessitatis quæstione agemus sequenti. Nunc verò inquirimus, an Logica artificialis sit hominibus ad intrinseco ratione eorum propriæ formæ necessaria. Et denique, cum id quod alicui ratione suæ formæ est necessarium, vel sit vt propria illius passio, vel vt terminus naturalis illius inclinationis, qualiter centrum licèt non sit propria passio grauis, cui absque illo possit constituere, est illi necessarium, vt terminus naturalis illius inclinationis: de artificiali Logica inquirimus, an sit hominibus necessaria, vt propria illorum passio, an verò vt terminus naturalis illius inclinationis.

2. Resolutoriè est dicẽdum, artificialem Logicam esse hominibus ratione propriæ illorum formæ necessariam, non quidem, vt illarum passionem, sed vt terminum naturalis illorum inclinationis Conclusio sic explicata intenditur ab Authore quæstion. 2. proœmiali conclusione 1. Et prima eius pars patet: quia cum non omnibus hominibus Logica cõpetat artificialis, propria illorũ nequit esse passio; hæc enim omnibus habentibus formam, ad quam talis consequitur passio, debet competere. Secunda autem pars conclusionis probatur. Tum, quia tum generaliter omnis homo scire desideret, ad omnem scientiarum, vt ad sui perfectionem, aeperindè, & ad Logicam naturaliter inclinatur. Tum etiam, quia cum homo naturaliter sit discursiuus, specialiter ad Logicam, quæ discursus est directiua, propenditur. Tam denique, quia cum ad omnem scientiam, vt dximus, vt ad sui perfectionem homo naturaliter inclinetur, & ad cuiuslibet scientiæ aequisitionem (vt quæstione sequenti dicemus) artificialis Logica sit necessaria, vt mediũ omnem aliam scientiam adquirendi, naturaliter homo ad Logicæ scientiã inclinatur, & sic artificialis Logica est hominibus ratione propriæ illorum formæ, tanquam terminus naturalis eorum inclinationis necessaria.

3. Obijcies primò: Quod si Logica esset hominibus ratione propriæ eorũ formæ necessaria, per se competeret illis, & per se de illis prædicaretur. Sed non sic illis competit, nec sic de illis prædicatur.

tur, nullatenus ergo est illis necessaria. Maior videtur, certa, minor probatur: nam hæc prædicatio, homo est logicus, est omnino accidentalis, & quintæ prædicabilis: ergo Logica non per se competit hominibus, nec per se de illis prædicatur.

Respondetur, quòd id quod est alicui necessarium, non tanquàm eius essentia, aut propria passio, sed solum vt terminus naturalis illius inclinationis, non oportet, quod ita per se de illo prædicetur, vt propositio sit omnino necessaria; sicut non est necessaria ista, sed quinti prædicabilis, lapis est in centro: quamvis acquisitio cētri sit lapidi necessaria, vt terminus naturalis illius inclinationis. Debet tamen, quod sic est alicui necessarium, aliquomodo perfectatis ei competere, & de illo prædicari; & sic esse Logicum prædicatur per se de homine, quia soli, licet non omni, & semper, competit homini, & licèt quinti prædicabilis, magis per se est ista prædicatio, homo est Logicus, quàm ista, homo est albus, vtpotè quæ nullum perfectatis modum habet. Si autem loquamur non de ipso habitu Logicæ, qui (vt diximus) est terminus inclinationis hominū, sed de ipsa inclinatione ad talem Logicæ habitum habendum, talis inclinatio proprijssime est passio hominis (aut saltem creaturæ intellectualis) & est propriū, quarto modo hominī omni, & soli illi, & semper competens.

4. Obijcies secundo. Quod si Logica esset hominibus prædicto modo necessaria, illam naturaliter omnes appeterent homines. Sed non sic omnes naturaliter illam appetunt. Non igitur est prædicto modo hominibus necessaria. Maior patet quia vnusquisque naturaliter appetit terminum naturalis suæ inclinationis; sicut ea ratione naturaliter lapis suum appetit centrum. Minor autē probatur, quia nec homines apperunt Logicam appetitu innato, hoc est, quem nulla in appetente præcedit cognitio; nec appetitu elicito, quem habet quis eius quod præcognoscit: Ergo nullatenus homines naturaliter appetunt Logicā. Prima pars antecedentis probatur: quia plures homines Logicam de facto non consequuntur: ergo non est illis appetitus innatus ad illam. Probatur consequentia: nam cum appetitus innatus sit à natura inditus, & nihil communiter natura omnibus alicuius speciei præstet, quod in pluribus talis speciei sit frustraneum, non videtur omnibus hominibus insitum esse à natura appetitum innatum ad Logicam, cuius appetitus consecutio in tot hominibus esset frustranda. ¶ Secunda pars antecedentis etiam probatur; nam plures homines notitiam aliquam, vel confusam habentes Logicæ, non solùm illam non appetunt, sed eam speciali odio prosequuntur, & ad illius acquisitionē om-

nino se applicare recusant, non ergo naturaliter homines in Logicam appetitu tendunt elicito: a fid enim, quod sic naturaliter quis appetit, post quam illius aliquam habet cognitionem, quoad specificationem saltem ita necessitatur, vt nullatenus illud odio possit habere.

Confirmatur: nam si homo naturaliter inclinatur ad Logicam, faciliter, & delectabiliter in illius acquisitionem tendere. Sed experientia constat, non solum eam facilitatem, & delectationem in acquisitione Logicæ homines nō habere: sed maximam in eo pati difficultatem. Non igitur ad Logicæ acquisitionem naturaliter inclinatur. Maior probatur, quia cum quodlibet naturali pondere ferantur in terminum suæ naturalis inclinationis, delectabiliter, & faciliter fertur in illum, & non minus facilitatem, & delectationem causat naturalis inclinatio in suo termino acquisitionem; quā habitus in suis operationibus: ergo si homo naturaliter inclinaretur ad Logicam, faciliter, & delectabiliter illam acquireret.

5. Respondetur ad argumentum negando minorem: ad probationem negatur vtraque pars antecedentis. Omnes enim homines naturali appetitu innato, antequam videlicet in eis aliqua, vel confusa præcedat scientia. eum cognitio illas, acperindè, & Logicam, vt sui perfectionem appetunt. Quod manifestè iudicat D. Thom. 1. Physicorum lect. 10. dicens: *Vtrùm est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur. Vndè sicut res cognitione carētes mouentur ad suos fines absque ratione, ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licèt rationem veritatis non percipiat.*

Ad impugnationem autem respondetur ex Ferrar. 1. contra gentes cap. 4. Non esse necessarium, quod appetitus naturalis competens aliquibus ratione specificæ formæ in omnibus individuis suū sortiatur effectum, sed sufficit, quod in aliquibus illum cōsequatur. Sicut licèt omnis mulier naturalem habeat inclinationem ad prolis conceptionem, plures steriles huiusmodi terminum inclinationis non consequuntur. Talis tamen appetitus, vt non sit frustraneus, sufficit, quod in aliquibus suum sortiatur effectum, quod etiam sufficit vt appetitus innatus ad Logicam, & ad alias scientias non frustra à natura hominibus sit inditus, quamvis plures homines ad Logicæ acquisitionem non perveniant.

Ad secundam partem eiusdem antecedentis respondetur, nullū esse hominem, qui habeat aliquali, vel confusa cognitione perfectionis Logicæ, vel alterius cuiusuis scientiæ, ad illius appetitum elicitum quoad specificationem non necessitetur: quia nullus potest suam perfectionem odio habere, & si aliquis (vt impugnationi hu-

huius occurramus) odio videtur prosequi logicam, illamque acquirere recusat; tale eius odium non ad logicá, sed potius ad difficultates illi annexas re vera terminatur, nec hoc tollit necessitatem quoad specificationem appetẽdi perfectionem Logicæ, sicut quilibet homo licèt secundũ probabiliorem sentẽtiam ad appetendum bonũ virtutis, quoad specificationem necessitetur, id non tollit, quod acquirere aliquando virtutem recuset; quia id non est, odio habere ipsam perfectionem virtutis, sed laborem, & difficultates acquisitioni illius annexas.

Ad confirmationem respondetur dupliciter ex eodẽ Ferrariẽsi loco proximè citato. Primò, quod cũ inclinatio naturalis ad aliquem terminum, in subiecto supponit principium illum habẽdi, ad quo necessario talis terminus sequatur, facit faciliter, & delectabiliter in talis termini acquisitionem tendere: secus vero quando tale non supponitur principium, sicut nõ supponitur in hominibus ad acquisitionem logicæ. & sic non mirum, quod non ita faciliter, & delectabiliter in illius acquisitionem tendant; quamvis ad illam naturaliter inclinentur. ¶ Secundò respondetur, quod licèt naturalis inclinatio ad aliquem terminum faciat delectabiliter, & facilitèr in illius acquisitionem tendere, non minus, quam habitus facit delectabilitèr, & facilitèr operationem elicere: tamen sicut aliquando in habentibus habitum, videmus, in elicientia operationum facilitatem, & delectationem non habere propter difficultates extrinsecas ad elicientiam talium operationũ occurrentes: ita etiam quamvis in hominibus inclinatio naturalis ad Logicam per se faciat delectabiliter, & facilitèr ad Logicæ acquisitionem tendere, extrinsecæ tamen difficultates, quæ in tali Logicæ acquisitione aliquando solent occurrere, faciunt, quod nõ ita delectabiliter, & facilitèr Logica, seu alia scientia acquiratur.

6. Objicies tertiò. Quod si homines naturaliter appeterent Logicam, vel appeterent illam omnes æqualiter, ac alias scientias; vel omnes illam appeterent magis, quam scientias alias, vel denique magis omnes homines appeterent alias scientias, quam Logicam: appetitus enim naturalis ratione formæ specificæ aliquibus competens, eodem modo omnibus talis speciei competere debet. Sed videmus, aliquos homines plus appetere Logicã, quam alias scientias, alios vero è contra plus alias scientias appetere, quam Logicã. Non igitur appetitus ad Logicam, vel ad alias scientias est hominibus naturalis.

7. Respondetur, quod possumus loqui de appetitu homi-

num ad scientias, vel qui eis cõpetit ratione formæ specificæ, vel qui eis conuenit ratione specialium conditionum individuantium. Et hic pro diuersitate illarum potest esse in illis diuersus, & vnus homo magis ad vnã scientiam, alter ad aliam magis inclinari. Appetitus autem, qui hominibus ad scientias ratione formæ specificæ competit, eodem modo in omnibus reperitur, omnesque, vt sic magis ad scientias perfectiores, vt porè quæ naiorẽ sui intellectus continent perfectionem quam ad logicam, aliàsque scientias minus perfectas simpliciter inclinantur. Cum quo tamen stat, quod secundùm quid magis homines appetant logicam, & quia magis expresse, quam aliæ scientiæ, est discursiua, ac perindè magis conuenit cum natura speciali intellectus humani, qui discursiuus est; & quia cum logica sit instrumentum generale ad omnium scientiarum adquisitionẽ, hac ratione homo qui generaliter scire desiderat, specialiter appetit logicam.

QVÆSTIO II.

Vtrùm logica sit necessaria ad aliàs scientias?

PRO resolutione est aduertẽdum, quod duplex (vt diximus) distingui logica potest altera naturalis, artificialis altera. Logica naturalis nihil aliud est, quam quædam intellectus potestas ad aliqualiter cognoscẽdum bonitatem consequentiæ, & aliqua alia principia logicæ, quæ lumine naturali possunt attingi. Logica autẽ artificialis est artificiosa cognitio bonitatis consequentiæ, & aliorum ad demonstrationem pertinẽtium, quæ solo lumine naturali non possunt attingi, sed vt cognoscantur, requiritur traditio præceptorum, & etiam demõstratio aliquarum proprietatum ipsius demonstrationis & bonitatis consequẽtiæ. In præsenti autem non inquirimus, an logica naturalis, sit necessaria ad alias scientias. Certùm enim est, illam taltim esse simpliciter necessariam ad logicæ artificialis, cuiusuis, alterius scientiæ acquisitionem. Et quæstio solum est de necessitate logicæ artificialis ad alias scientias.

2. Supponendum est secundò, quod necessarium ad aliquem finem duplex esse potest: alterum simpliciter, & alterum secundũ quid. Necessarium simpliciter ad aliquid est, sine quo illud, nullatenus consequi potest, qualiter cibus necessarius dicitur ad conservationem vitæ, quia sine illo nullatenus vita potest cõseruari. Necessarium autẽ secũdũ quid, & ad melius esse est, sine quo absolutè finis consequi potest, melius tamen cum illo, quam absq; illo consequetur: vt equus hoc

mo-

modo dicitur necessarius additer agendū. Et hoc genus necessitatis latitudinem habet, vt possit aliquid ad aliquem finem magis, vel minus secundùm quid esse necessarium.

3. Et quidem certum est, logicā artificialem esse ad minus necessariam secundùm quid, & ad melius esse ad adquisitionē omnium scientiarū, dummodo substantiam, & speciem scientiæ sortiantur. Cum enim omnis scientia, si speciem & substātiam obtinet scientiæ, necessariò per demonstrationem acquiratur, & demonstrationis natura melius, sine dubio, præuia logica artificiali, quam sine illa cognoscatur multo ad minus, melius & facilius quælibet alia scientia, præuia artificiali logica, quàm sine illa potest acquiri. Logica igitur artificialis ad minus secundū quid, & ad melius esse est necessaria ad omnium scientiarum acquisitionem. Et difficultas tolum potest esse an ad id fit simpliciter, & omnibus modis necessaria.

4. Vltimò tandem, & maximè pro resolutione quæstionis est notā dū quod aliqui distingūt scientias in esse perfecto, & esse imperfecto, & dicunt scientias in esse perfecto haberi ab his, qui non solum conclusionibus, ex assensu præmissarum conuicti, assentiunt; sed etiam sciunt easdem conclusiones in sua resoluere principia, & illas ab argumentorum fallacia defendere, ac perinde proprijssimè, & perfectè scīū illas se scire: scientias autem (dicunt) reperiri in esse imperfecto, cum assensum quis præbet alicui conclusioni, ex præmissarum assensu conuictus, non tamen scit illam in sua principia resoluere, nec à fallatia argumētorum defendere, vt si logicæ, omnisque scientiæ ignaro fiat ab alio aliqua clarissima demonstratio in Philosophia (verbi gratia) cuius præmissis, vtpotè naturali lumine notis, assentiens, & euidentiā etiam consequentiæ, vtpotè etiam naturali lumine notā cognoscens, ex tali præmissarum assensu ad assensum conuincitur conclusionis. Et talē conclusionis assensum, vtpotè quem dicunt certum esse, & euidentem, asserunt, esse quoad substātiam, & speciem scientificum, imperfectum tamē, quia sic prædictæ assentiēs conclusioni, vtpotè logica carens artificiali, nō scit illam in sua principia resoluere, nec eā à fallacia argumentorum defendere. Sed certè talis cōclusionis assensus re vera, nec est certus, & euidens, neque quoad speciem, & substantiam scientificus; quia licèt sic assentiens conclusioni, existimet; se ad id ex præmissarum assensu conuinci, & certò, & euidenter conclusioni assentiri; re vera illi non assentitur, nisi nutanter, & formidolose, siquidem nec cognoscit, ita certe, & euidenter necessitatem, & perfectam præmis-

farum, & bonitatem consequentiæ, quin in eo possit paralogizari, & facillimè aliqua argumentorum fallacia ab assensu, quem existimabat certum, dimoueri. Non igitur talis assensus reuera erat certus & euidens; nec ad substantiam, & speciem scientiæ perueniens, sed incertus, & formidolosus; magisque perinde ad assensum opinativum, quã ad scientificum reducendus.

5. Dicendum igitur est Logicã artificialem esse simpliciter, & omnibus modis necessariam ad quamlibet adquirendam scientiam, quæ verè ad substantiam & speciem scientiæ perueniat. Cõclusio est expressa nostri Authoris, hic q. 1. concl. 2. & licèt oppositum illius plures teneant extra schòlam D. Th. in illa tamen ferè recipitur vt communis, vtpotè in eodem Angelico Doct. habens fundamẽtum. Primò enim post lect. 1. ita asserit S. Doctor: *Ars quædam necessaria est, quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam scilicèt, homo in ipso actu rationis ordinatè, & formaliter, sine errore procedat: & hæc est ars logica, id est, rationalis scientia.* In quibus verbis licèt ex vna parte videatur D. Th. solùm adstruere necessitatẽ Logicæ secũdũ quid, & ad melius esse ad scientiarum acquisitionẽ, quatenus videtur, ea requirere, vt homo ordinatè & facilitèr in actibus rationis procedat; reuera quatenus asserit, Logicã requiri, vt sine errore homo in actibus rationis procedat; manifestè intendit, illam esse simpliciter necessariam ad omnem actum quoad substantiam, & speciem scientificũ: nullus enim talis est, nisi qui omnino liber aberrore procedit. Eandem veritatem perspicuis verbis docuit B. Albertus Magnus 3. de præhabitis dicens: *Nesciens Logicã, et scire aliqua videatur, nescit tamen, cum rationem sui scii nescit.* Et ex vtroque adducto testimonio & ex his, quæ in vltimò notabili adducta sunt, efficax cõclusionis deducitur ratio. Nã vt aliquis assensum aliquem quoad substantiam, & speciem habeat scientificum requiritur necessario, quod talis assensus sit certus, & euidens, & omnis formidinis expers habeatur per demonstrationem & quod conclusioni assentiens sciat, se illam scire, & quod ex assensu præmissarum ad illi assentiẽdum conuincatur: omnia enim hæc non solum ad perfectionem, sed ad substantiam, & speciem pertinent scientiæ. Sed nullum istorum vllatenus haberi potest, sine præuia artificiali logica. Illa ergo est simpliciter necessaria ad omnem assensum scientificũ. Minor probatur, nam quãtumuis alicui ignare Logicæ clarissima aliqua fiat demonstratio, cuius præmissæ, & bonitas consequentiæ sint lumine naturali notæ, si prius per Logicã non sciat omnia ad demonstrationem priorisitica, &

posteriorística principia requisita; quamvis ipse prima facie videatur, ex præmissarum assensu ad assensum cõclusionis convinci, facillimum erit illum aliqua fallacia ratione paralogizare, & ab assensu conclusionis demouere, vel saltem facere, cũ de veritate conclusionis dubitare. Signum igitur est, quod licèt existimaret se euidenter assentiri, se vera ei non euidenter, & absq; omni formidine assentiebatur. Similiter qui sic ex præmissarum assensu ad conclusionis assensum, quasi materialiter perueniret, non cognosceret se conclusioni ex eius causis, vel effectibus assentiri. Ergo talis conclusionis assensus proprie nõ est per demonstrationem acquisitus; ad id enim requiritur quod assentiens alicui veritati, cognoscat, se ex illius causis, vel effectibus illi assentiri per hoc enim assensus scientificus ad alijs assensibus etiam certis, & euidentibus distinguitur. Et denique qualiter se scire aliquid, scit, qui non scit, id se per veras, & proprias illius causas, vel effectus cognoscere: nec id ad tales causas, aut effectus vllatenus scit reducere; nec præcognoscit demõstrationem omnem generare scientiam; vt postea quã lo in exercitio aliqua demonstratione vtitur, sciat, se scire, id quod mediante tali demõstratione cognoscit? Absque præambulo igitur Logica artificiali, quæ docet omnia posteriorística principia, & posteriorística demonstrationis principia, & demonstrat, ipsam demonstrationem generare scientiã, & si quis videatur scientiã habere, profecto scientiam non habet, sed aliquem assensum & habitum, ex illo genitum, apparenter solùm, & similitudinarie scientificũ, re tamen vera, opinativum, vt potè formidolosum, & errori subiectum. Amplius autẽ omnia hæc ex argumentorũ, præcipuè quarti, & quinti solutione patefient.

6. Obijcies primò. Logica est habitus: ergo non potest esse necessaria simpliciter ad aliquid sciendum. Probatur consequentia, quia ea est differentia inter habitum, & naturalem potentiam quod hæc datur ac simpliciter operandum; habitus verò non ad simpliciter operandum, sed ad facilitèr & delectabiliter. Ergo si Logica est habitus; non est simpliciter necessaria ad aliquid sciendum sed solum ad facilitèr & delectabiliter illud sciẽdum.

Respondetur negando consequentiam. Et ad probationem dico, quod scire aliquid, non est, illud simpliciter cognoscere, sed illud tali modo, scilicèt scientificè attingere. Vnde licet admittamus, nullum habitũ dari ad simpliciter operandum (de quo tamen posset dubitari, quia plures habitus in hoc modum possunt habere potentiæ; cũ species intelligibiles sint habitus, & tamen

men sunt simpliciter necessariæ ad intelligendum) inde solum sequitur, logicam non esse simpliciter necessariam ad aliquid absolutè cognoscendũ: non tamen sequitur, illam non esse simpliciter necessariam ad aliquid tali modo, scilicèt scientificè, cognoscendum.

7. Obijcies secundò. Quod si ad aliquid logica esset ad alias scientias simpliciter necessaria, maximè, vt modum in illis præbeat procedendi. Sed ad id non est necessaria. Ergo. Minor probatur, quia nullus requiritur habitus modum præbens procedẽdi omnibus habitibus practicis, nec talis est assignabilis habitus. Ergo nec aliquis requiritur habitus modum præbens procedendi omnibus scientijs, & habitibus speculatiuis. Consequentia patet a paritate rationis.

Respondetur, negando minorem. Et ab probationem, licèt posset negari antecedens, quia etiam ad habitus practicos prærequiritur prudentia modum illis saltem quoad circunstantias præbens: tamen quidquid sit de hoc, negan la est consequentia: quia omnes habitus scientifici, immò, & omnes speculatiui in eodem conueniunt modo procedendi; & sic necessario prærequirunt habitum logicæ, qui talem eis modum præbeat. Habitus autem practici non conueniunt in aliquo communi modo procedendi; sed quilibet proprium, & diuersum habet procedendi modum; & sic non habent aliquem habitum, qui talem illis modum præbeat. Sed quælibet ars, & habitus practicus specialem sui modũ tradit procedendi.

8. Obijcies tertiò. Præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, iam aliqualiter insinuatum, quod potest quis nullatenus logicam habẽs artificialem, assensum aliquem habere propriè, & quo ad substantiam scientificum, licèt omnem perfectionem scientiæ non habeat. Ergo cum quodlibet, vel vnico actu scientifico habitus generetur scientificus; potest quis sine logica artificiali actum habere, & habitum acquirere quo ad substantiã, & speciem scientificum, ac perindè artificialis logica nõ est simpliciter necessaria ad acquisitionem cuiuslibet scientiæ: ita vt sine illa scientiæ aliquæ quoad substantiam saltẽ, & speciem scientiæ nullatenus possint haberi. Antecedens probatur, quia si nõ habenti logicam artificialem, fiat aliqua clarissima demõstratio in materia (verbi gratia) Philosophiæ, assumptis adid præmissis immediatè lumine naturali notis, illisque dispositis in modo, & figura in aliquo ex primis quatuor modis perfectis syllogismorum, talis verè habebit assensum scientificum conclusionis: quod sic ostenditur, quia assentiet conclusioni certò, & cui-

euidenter, & vt ex præmissis deductæ. Ergo talis cõclusionis assensus erit verè, & propriè, & quo ad substantiam, & essentiam scientificus, & habitus per illum generatus, verè, & essentialiter rationem, & speciem habebit scientiæ. Consequentia patet. Tum, quia ea est essentia actus, & habitus scientifici. Tum etiam, quia talis actus, & habitus ad aliquam speciem habitus intellectualis debet pertinere, & ad nullam, nisi ad speciem scientiæ pertinere potest; cum ea ratione, qua certus, & euidens est à ratione habitus fidei excludatur, & opinionis: & quatenus non ad conclusionem immediate in se ipsam, sed vt ex principijs deductam terminatur, ad habitum seu lumen principiorum pertinere non possit. Antecedens autem, nempe quod in casu posito assensum habeat talis homo certum, & euidentem ad conclusionem, vt ex principijs deductam terminatum. Probatur: nam euidenter cognoscit præmissas & bonitatem consequentiæ. Ergo ex assensu euidenti præmissarum conuincetur ad conclusionis assensum certum, & euidentem, & omnis formidinis expertem. Antecedens probatur, quia tam præmissæ, quam bonitas consequentiæ sunt lumine naturali euidenter cognoscibiles. Ergo ad id euidenter cognoscendum non requiritur artificialis logica, sed sufficit lumen principiorum: & cognitis euidenter præmissis, & bonitate consequentiæ, nihil deficit, vt ex euidenti præmissarum assensu conuincatur quis ad euidentem assensum conclusionis, vt ex talibus præmissis deductæ.

9. Respondetur iuxta id, quod vltimò notabili, & in probatione conclusionis diximus, quod licèt in casu argumenti, sic assentiens conclusioni existimet, se illi certò, & euidenter assentiri, re vera ei non assentitur, nisi nutanter, & formidolosè. Cuius signum (vt diximus) est, quod, vel leui fallatia, à certitudine, quàm ipse existimabat habere, facillimè demouebitur, & in oppositum deduceretur assensum; vel saltem de illo, quem habebat, formidare incipiet, & dubitare. Ex quo colligitur, quod si prius expressam circa talem propositionem non habebat formidinem, immò certitudinem de illa sibi videbatur habere, re vera virtualem, & implicitam formidinem, & dubitationem habebat.

Vndè ad argumentum factum negandum est in prædicto casu assensum haberi certum, & euidentem conclusionis, propter multa, quæ solutioni faciunt argumenti, & nostram simul confirmant sententiam: nam

Nam in primis non quilibet assensus etiam euidens præmissarum sufficit generare assensum euidentem, & scientificum conclusionis; sed requiritur, quod cognoscatur, præmissas esse necessarias, & ad quem modum dicendi per se pertineant; & quod sint causæ conclusionis: quod totum certè lumine solum principiorum non potest cognosci, nisi accedat cognitio plurium præceptorum Logicalium circa necessitatem, & perfectam propositionum. Nec sufficit etiam ad assensum scientificum quælibet bonitatis cõsequentiæ cognitio, sed requiritur, de illa ex logicabilibus præceptis cognoscere, quibus possi subiacere defectibus, vt cognoscatur, an ab illis sit libera, vel non, & ad omnia hæc ad minus requiritur Logica artificialis præceptiua. Vndè illam saltem hac ratione cõuincitur, esse simpliciter necessariam ad cuiuslibet scientiæ adquisitionem. Sed insuper asserо; etiam Logicam artificialem, vt scientiam, ad id esse simpliciter necessariam: quia nullus potest veram habere scientiam, nisi in exercitio sciat, se scire, quod fieri non potest, nisi prius euidẽter cognoscat, demonstrationẽ rectè factam generare scientiam, vt postea in exercitio cognoscens se per demonstrationem alicui conclusioni assentiri, in exercitio etiam cognoscat, se illam scire. Demonstrationem autem generare scientiam, cum sit quædam passio, saltem quoad nos de ipsa demonstratione demonstrabilis non potest quis euidenter cognoscere, nec per lumen primorum principiorum, nec per Logicam solum præceptiuam, sed ad id requiritur Logica, vt scientia, vt demonstrans talem de demonstrationem passionem. Vndè qui Logicam solum habent præceptiuam, quamvis in ea plura habeant requisita ad scientiarũ acquisitionem, non tamen habent omnia necessaria, vsque dum scientificè, & demõstratiue cognoscant, demonstrationem generare scientiam: vt postea quãdo in qualibet materia aliqua vruntur demonstratione, in exercitio cognoscant, sed id, quod demonstrant, scire.

10. Obijcies quartò difficile, etiam oppositæ sententiæ fundamentũ. Quod cũ Logica, vt postea dicemus, sit etiam scientia, si ad alia rum scientiarum acquisitionẽ Logica, non solùm, vt præceptiua, sed vt scientia est simpliciter necessaria, etiã ad ipsã scientiã logicæ alia logica, vt scientia deberet necessario præsupponi, & ad illã alia, & sic in infinitum: quod cum dici nõ possit, nec videtur dicẽdũ, quod ad cuiuslibet alterius scientia acquisitionem Logica, vt scientia prærequiratur omnino necessario. Maior probatur, quia non minus per demonstrationẽ scientia acquiritur logi-

cæ

quam quilibet alia scientia; ergo si ea ratione prærequiritur necessario ad cuiuslibet scientiæ & acquisitionem demonstratiuè, scientificè cognoscere, demonstrationem generare scientiam; id etiam necessario prærequiritur ad acquisitionem Logicæ, vt scientiæ: & cum talis demonstratiua cognitio haberi non possit, nisi per scientiam Logicæ, ad vnam Logicam, vt scientiam altera Logica, vt scientia erit necessaria & ad istam altera, & sic in infinitum.

Respondetur, omissis pluribus, quæ huic argumento assignari solent solutionibus, quod vt quisque Logicæ scientiam acquirat, non potest incipere à qualibet Logicali demonstratione sed abilla dumtaxat per quam de ipsa demonstratione, illam generare scientiam, demonstratas, & quidquid antecedenter ad hoc quis de Logica cognoscat, potius ad Logicam præceptiuam, quam ad ipsam vt scientiam pertinebit: quando autem quis de demonstratione demonstrat, ipsam generare scientiam, quia cognitio cõclusionis antequam per ipsius cõclusionis expressum assensum formaliter habeatur habetur virtualiter in cognitione præmissarum: iam ad assensum scientificum formalem talis conclusionis, quod demonstratio generat scientiam, præcedit in assensu præmissarum virtualis eiusdem conclusionis cognitio. Quod sufficit, vt posteà expressa, formalis & scientifica eiusdem conclusionis habeatur cognitio. hoc tamẽ in nulla alterius scientiæ demonstratione contingit, cum per nullam aliam demonstretur de demonstratione, generare scientiam, & huius conclusionis formalis, vel virtualis saltem cognitio ad omnem assensum scientificum est necessario prærequisita. Vnde argumentum factum solum probat, quod ad Logicam vt scientiam prærequiritur alicuius conclusionis Logicalis virtualis in assensu præmissarum assensus, & sic vitatur processus in infinitum, & salvatur, quod ad alias scientias non solum virtualis, sed formalis assensus scientificus Logicalis est omnino necessario præ requisitus.

11. Vltimò tandem obijcies, quod Logica non requiritur ad alias scientias, nisi tanquam ars, & instrumentum illas acquirendi, sed ars non ita necessariò requiritur ad effectum artis, quod aliquis artis effectus ad speciem, & substantiam, licèt non ad perfectionem artis perueniens, sine arte non possit haberi: ergo, & sine Logica haberi potest aliquis actus scientificus, qui licèt omnimodam perfectionem scientiæ non habeat; scientiæ tamen speciem, & substantiam obtineat. Minor habetur ex Philosopho 9. Metaph. textu 7. dicente: *Quod addiscens artem, operatur actionem artis, sine arte*, & ex D.

Tho-

Thom. ibi lect. 2. in fine quid id explicans asserit: *Quia potest homo aliqualiter exire et in scientiæ, & virtutis actum, antequam habeat habitum scientiæ, & virtutis, quo accepto præcisè operatur.*

Respondetur negando consequentia, effectus enim artis cum non requiratur ad substantiam, & speciem illorum, nisi solum ipsa substantia, & entitas effectus; possunt aliqualiter haberi, sine arte: ad actum tamen quoad substantiam scientificum, cum non sufficiat ipsa substantia assensus, sed requiratur, vt diximus, quod assentiens in exercitio sciat se scire; & hoc scire non possit sine præuia Logica scientia, non potest sine præuia illa aliquis habere assensus quod ad substantiam scientificos: & per hoc patet ad testimonium Philosophi. ¶ Ad authoritatem autem D. Thom. respondetur, solum intendere, quod actus aliquis scientificus Philosophiæ, sine proprio habitu Philosophiæ possint haberi, quod verissimum, imò necessarium est de omni primo actu, quo aliquis habitus scientificus generatur: non tamen intendit D. Th. aliquem actum scientificum haberi posse sine Logicæ scientiæ.

12. Ex dictis per totam hanc quæstionem colligatur, Logicam non solum vt vtentem, sed etiam vt docentem esse necessariam ad omnes alias scientias, quia cum omnes illæ acquirantur per demonstrationem, in qua Logica vtens exercetur, ad demõstrationis essentiã, & passiones cognoscendum, non solum ad alias scientias, Logica vt vtens, sed etiam vt docens est necessaria: & quamvis finis intrinsecus Logicæ docentis, sicut, & cuiuslibet alterius scientiæ sit, proprij sui obiecti naturam, & passiones indagare, finis illius extrinsecus est per exercitium Logicæ vt entis, in qualibet materia, omnium aliarum scientiarum acquisitioni deseruiret.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Logicæ sit prius, quam omnes aliæ scientiæ acquirendæ?

NOn intendimus, vniuersaliter indagare ordinem quo ad acquisitionem omnium scientiarum inter se; id enim ad metaphysicã spectat, sed solum inquirimus, an Logica omnibus alijs scientijs sit prius acquirenda? Quæstio quidem ex dictis in præcedenti facilis, vndè resolutoriè est dicẽdum, Logicam prius omnibus alijs scientijs esse acquirendam. Conclusio est expressa nostri authoris Sapientissimi Magistri Soto, quæst. 1 proœmialis concl. 4 & est communis, tam inter adstruentes necessitatem simpliciter Logicæ ad alias scientias, quàm inter eos, qui solũ ad id Logicam asserunt esse necessariam. Non parumq; fundamenti habet cõclusio in Philosoph. 2. Metaphysicæ textu 5. dicente, ab-

absurdū esse, simul quærere scientiam, & modum sciendi: & vt explicant ibi commentatores, & D. Thom. nomine modi sciendi intelligit Philosophus Logicam, intendes, absurdū esse, quod prius quam quis illam acquirat, aliam, conetur, acquirere scientiam. Et efficaciter ex dictis in precedentibus probatur: si enim Logica, vt diximus, est simpliciter, & omnibus modis necessaria ad omnium aliarum scientiarū acquisitionē: cōsequens est, quod vt quālibet illarum quis possit acquirere, priorē omnibus alijs acquirat Logicam.

Confirmatur: nam esto Logica ad aliarum scientiarum acquisitionem esset solum, secundum quid, & ad melius, faciliusque, & absq; periculo erroris illas acquirendas necessaria, ordo exigit cōnaturalis, vt prius quisque Logicam acquirat, quam alias cōnetur acquirere scientias: ergo vel ob hanc Logicæ ad alias scientias necessitatem prius, saltem connaturaliter, quam omnes aliæ est acquirenda.

2. Obijcies primò, quod cum à faciliorum cognitione via ad difficiliora cognoscendum, fiernatur, à facilioribus semper in scientiarum acquisitione videtur incipiendum. Sed certum est, Logicā non de facilioribus, sed multò difficilioribus agere, quam alias scientias, cū res de quibus Logica tractat, propter suam minimam entitatem sint cognitur, vt experientia restatur, difficillimæ: ergo non à Logica, sed ab aliqua alia facilion scientia videtur, in acquisitione scientiarum esse inciendum.

Respondetur cum D. Thom. in opusc. 70. quæst. vlt. art. 2. ad 3. dicēre: *Quod necessitas requiret, vt in addiscendo incipiamus à Logica, licèt non sit faciliter alijs scientijs, quia aliæ scientiæ ab ipsa dependent.* Vndè licèt admittamus, Logicā non solū non agere de facilioribus; verū de difficillimis cum illa sit simpliciter, vel saltē secundū quid necessaria ad alias scientias, a Logica in illarum acquisitione est incipiendum. Incipere enim à facilioribus solum oportet, quando alias necessitas, & dependēria vnius scientiæ ab alia ad oppositum non compellit.

3. Obijcies secundò, quod Metaphisica tribuit omnibus scientijs sua principia, vel saltem (vt testatur Philosophus 4. Metaphisicæ & D. Thom. 1. p. q. 1. art. 3.) Metaphisica probat, explicat, & defendit sua, & omnium aliarum scientiarum principia. Sed quælibet scientia ac perindè, & Logica prærequirit ante sui acquisitionem sua, quibus vtatur principia probata explicata & defensata, absque hoc enim nō videtur possibilis talium principiorum, ad conclusiones vsus: ergo prius quā omnes aliæ scientiæ, ac perindè prius etiam, quam Logica videtur acquirenda.

Respondetur cum Ferrariensi 1. contra gentes capit. 4. quod principia cuiuslibet scientiæ-

præter ſcientias ſubalternatas (de quibus nunc non loquor) vt ſcientiarum acquiſitioni deſeruiant, ſufficienter habentur per lumen primorum principiorum, licèt ad conſeruationem earundem ſcientiarum oporteat, quod earum principia aliquando explicentur, & defendantur: quod cum præſtet Metaphiſica, ſolùm indè deducitur; illam aliqualiter requiri ad ſui, & aliarum ſcientiarum conſeruationem, non verò ad acquiſitionem illarum: & ſic non eſt prius acquirenda, quàm omnes aliæ ſcientiæ, & multò minus, quàm Logica, cum ab illa ipſa Metaphiſica in ſui acquiſitione ſimpliciter dependat.

4. Obijcies tertiò, quod obiectum Logicæ eſt ens rationis, & aliarum plurium ſcientiarum obiectum eſt ens reale: ergo non Logica prius quam aliæ ſcientiæ, ſed potius aliæ, prius quam Logica ſunt acquirendæ. Conſequẽtia probatur, quia ens reale prius eſt cognoſcibile, quam ens rationis, cum hoc non niſi per connotationem ad ens prius cognitum reale, & per ſpeciem illius poſsit cognoſci: ergo ſcientia, quæ agit de ente rationis, non eſt prius, ſed poſterius acquirenda, quàm ſcientiæ, quæ circa cognitionem verſantur entis realis.

Dicens, ens quidem reale eſſe prius cognoſcibile, cognitione abſoluta, quã ens rationis, nõ tamen cognitione ſcientificâ; quia vt intellectus cognoſcat ens rationis, per connotationẽ ad ens reale, ſufficit, quod prius aliqualiter ſit cognitum ens reale, nec requiritur, quod ſit prius ſcientificè cognitum.

Contra hoc tamen eſt, quod vt ſcientificè cognoſcatur ens rationis, non quælibet, ſed ſcientifica entis realis neceſſario debet præcedere cognitio. Nam vt cognoſcatur ſcientificè ens rationis, debent de illo ſuæ paſsiones demonſtrari (hæc enim eſt ſcientifica alicuius obiecti cognitio) Sed vt quis paſsiones de ente rationis demonſtret, requiritur, quod prius ſuas de ente reali paſſiones demonſtrauerit: ergo vt quis ſcientificè ens rationis cognoſcat, priùs ſcientificè aliquod ens reale cognoſcere debet. Minor, in qua eſt difficultas, probatur: quia non ſolùm quiſque ens rationis ad modum entis realis debet cognoſcere, ſed & paſsiones, quæ de ente rationis demonſtrat, ad modũ paſsionum alicuius entis realis debet cognoſcere. Ergo ad hoc neceſſarium videtur, quod prius aliquas paſsiones de ente reali cognouerit, & demonſtrauerit: ac perinde quòd non qualemcumque, ſed ſcientificam prius alicuius entis realis cognitionem habuerit.

5. Confirmatur: quia vt inter reſpondendum ad argumentum conceditur, ens rationis non eſt primum cognoſcibile: ergo ens rationis non eſt primum ſcibile, ac perinde ſcientia, quæ circa

ca

cà cognitionem scientificam entis rationis versatur, non debet esse quoad acquisitionem prima omnium scientiarum. Prima consequentia probatur. Primò, quia hæc est bona consequentia, ens rationis non est cognoscibile, ergo ens rationis non est scibile. Ergo & consequentia facta, scilicèt, ista ens rationis non est primum cognoscibile, ergo ens rationis non est primum scibile, etiam est bona: quia in hac arguitur, sicut in illa cum eodem addito antecedentis, & consequentis, & quotiescumque aliqua consequentia est bona; similis, si fiat cum aliquo addito, dummodo additum ponatur idem in antecedenti, & consequenti, etiam est bona. ¶ Secundo probatur, illam consequentiam, ens rationis non est primum cognoscibile, ergo non est primum scibile, esse bonam, quia in illa argumentamur à superiori ad inferius negativè; cognoscibile enim, vtpotè abstrahens a scientificè, vel non scientificè cognoscibili, est superius ab scibilè; & ita hæc consequentia est optima, aliquid non est cognoscibile, ergo illud non scibile, per locum proculdubio arguendi à superiori ad inferius negativè. Ergo hæc consequentia, de qua loquimur, per eundem arguendi locum est optima.

6. Respondetur ad argumentum, solutionem ibi datam esse optimam. Et ad replicam aduersus illam factam dico, conuincere quidem, quod vt quis cognoscat scientificè eus rationis, suasquè de illo demonstret passiones, requiritur, quod prius aliqualiter, aliquo sibi tradente, cognouerit, aliquod ens reale suas habere passiones, & connexionem necessariam habere cum illis, vt postea hoc sic non scientificè, sed absolutè, & aliquo id sibi tradente cognito, & quasi fide credito, cognoscat passiones entis rationis, & connexionem eorum cum illo ad modum passionum, quas absolutè, & non scientificè cognouit entis realis: & hoc sufficit, vt possit tales passiones de ente rationis demonstrare, ipsumque ens rationis scientificè cognoscere prius, quam ad alicuius entis realis scientificam cognitionem perueniat.

7. Ad confirmationem neganda est consequentia. Et ad primam probationem est dicendum, quod quamvis hæc consequentia sit bona, ens rationis non est cognoscibile, ergo ens rationis non est scibile, hæc tamen nullatenus valet, ens rationis non est primum cognoscibile: ergo non est primũ scibile, non quidem (vt aliqui asserunt) quia illud additum *primum* destruit superioritatẽ cognoscibilis ad scibile. Non enim inuenio, qualiter talem superioritatẽ destruat: primum enim cognoscibile etiam abstrahit à primo cognoscibili scientificè, & à primo cognoscibili non scientificè. Manet ergo primum cognoscibile semper superius ad primum scibile,

non minus, quã cognoscibile superius est ad scibile. Nõ igitur illud additũ vitiat consequentiam, quæ sine illo esset bona, quia tollat superioritatem cognoscibilis ad scibile, sed propter aliud accurate explicãdũ, quia in eo genuina huius, & sequẽtis probationis solutio cõsistit. Dico igitur, quod illa consequentia sine addito est bona propter locũ arguẽdi à superiori ad inferius purè negatiuè: illud tamen additum *primum*, quod ponitur in antecedenti, & consequenti secundæ consequentiæ, destruit prædictũ arguẽdi locũ, nõ quidẽ quia facit, quod non arguatur, cũ tali addito à superiori ad inferius; sed quia facit, quod non arguatur purè negatiuè. Hoc enim nomẽ *primum*, sicut & verbũ *incipit* (vt diximus 2. lib. summulatũ, c. 28.) exponitur partim affirmatiuè, & partem negatiuè. Et sicut hæc propositis, v.g. Petrus incipit esse; quãvis videatur pure affirmatiua, te vera virtualiter est partim negatiua, & facit hũc sensum, Petrus nunc est, & antea non erat: ita & hæc, Petrus est primũ cognoscibile, est virtualitem partim negatiua, & facit hunc sensum, Petrus est cognoscibilis, & non est aliud cognoscibile prius quam ille: & sicut hæc, v.g. propositio Petrus nunc non incipit esse, licèt videatur purè negatiua, te vera est virtualiter partim affirmatiua, & facit hũc sensum, Petrus nunc non est, vel aliquando ante hac erat; ita hæc propositio, Petrus nõ est primum cognoscibile est virtualiter affirmatiua, & facit hunc sensum: Petrus non est cognoscibilis, vel aliquid aliud est cognoscibile prius, quam ille. His ergo suppositis, dicendum est, quod vt ab inferiori ad superius valeat consequentia, debet fieri purè affirmatiuè: & vt à superiori ad inferius teneat consequentia, debet fieri purè negatiuè: & cum vt dictum est, propositiones de verbo, *incipit*, & de hoc nomine *primum*; quamvis videantur affirmatiuæ, te vera sunt partim virtualiter negatiuæ, & quæ videntur negatiuæ sunt partim virtualiter affirmatiuæ; in illis nec valet consequentia à superiori ad inferius, neque ab inferiori ad superius. Et hæc est mala consequentia, ens reale est primum scibile: ergo est primum cognoscibile: sicut & ista. Petrus nunc incipit esse albus: ergo nunc incipit esse coloratus; & similiter hæc consequentia (ratione cuius hæc omnia diximus) ens rationis non est primum cognoscibile, ergo non est primum scibile, est mala, sicut & ista, Petrus nunc non incipit esse coloratus: ergo nunc non incipit esse albus: quia in nulla ex omnibus his consequentijs arguitur pure affirmatiuè, nec purè negatiuè, & in omnibus (vt facile est videri) datur, vel potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Tota hæc doctrina desumitur ex D. Thom. 3. p. quæst. 16. art.

art. 9. ad 2. vbi quia ly *incipit* includit esse, & non prius (quod est idem ac dicere, quod propositiones de ly *incipit*, quamvis videantur affirmatiuæ, sunt virtualiter partim negatiuæ) asserit, quod in illis non valeat argumentum ab inferiori ad superius; & ex eo negat ibi hanc consequētiam, Christus incipit esse homo: ergo Christus incipit esse. Et eadem ratione, si argumento cui tunc intendebat occurrere, foret necessarium, diceret S. Doctor, quod in propositionibus de *incipit*, non valeat argumētum a superiori ad inferius, quia non potest in illis fieri pure negatiuè.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm habitus logicæ Docentis, & vtentis ealiter distinguantur?

VNum in hac difficultate supponimus, & aliud inquirimus. Supponimus quidem, logicam diuidi in docentem, & vtentem: & inquirimus qualiter logica docens, & vtens inter se distinguantur. Logica docens est, prout traddit, probat, & explicat omnia logicalia præcepta, & passiones de suo obiecto demonstrat, & alia probabiliter de illo concludit. Logica verò vtens est, quatenus regulis, & diffinitionibus, & dispositione syllogistica & alijs quæ per logicam docentem traduntur, vtitur quis in materia logicæ, vel in cuiuslibet alterius scientiæ materia; & talis vsus non solum in materia logicæ, sed & in qualibet alia, ab habitu logicæ elicitur: cum enim sit demonstratio in philosophia v. g. duplex ibi habitus illicitiuè concurrit, habitus videlicèt philosophiæ ad eliciendum conclusionis assensum, & habitus logicæ ad eliciendum actum logicæ vtentis, disponendi videlicèt in exercitio in modo, & figura præmissas philosophiæ ad inferendam conclusionem: & licèt logica docens, quatenus modum traddit procedendi in omnibus scientijs, ad omnes illas ordinetur, per illas tamen non diuagatur, diuagatur tamen per ipsam logicam docentem: & per omnes alias scientias logica vtens, quia in omnibus illis actus exercentur logicæ vtentis. Diuisio huiusmodi logicæ antiqua est, & ab omnibus recepta. Traditurque pluries à D. Thom. præsertim 4 metaph. lect. 4. & ab Scoto, quæst. 1. prædicabilium, & à nostro Authore sapientissimo Magistro Soto, q. 2. procemiali.

2. Diuiditur autem in docentem & vtētem logica, non solùm prout partem topicam & probabilem continet (vt aliqui estimāt) sed in tota sua latitudine accepta prout partem etiam continent demonstratiuam secundum vtrāque talē partē logica docet, & logica vtimur: non minus enim vtimur præceptis traditis demonstratiuè à logica, cum in illa, & in qualibet alia scientia demonstrationes ad aliquid scientificè cognoscendum, cōficimus, quā vtimur præ-

ceptis logicæ, cum probabiles, & topicas rationes ad aliquid probabiliter concludendum formamus. Logica ergo in tota sua latitudine accepta in docentem diuiditur, & vtentem.

3. Aduersus hanc veritatem obijcies difficile testimonium D. Thom. 4. Metaph. lect. 4. vbi nullatenus logicæ secundum partem demonstratiuam, sed solum secundum partem topicam & probabilem in docentem, & vtentem videtur admittere diuisionem; ita enim asserit: *In parte logicæ, quæ dicitur demonstratiua, sola doctrina pertinet ad logicam, vsus verò ad physicam, & ad alias scientias particulares, pars autem logicæ tentatiua, & sophistica habent doctrinam & vsum.* Hæc D. Thomas, in quibus manifeste aduersus ea, quæ diximus, videtur negare, logicam quoad partem demonstratiuam diuidi in docentem, & vtentem, sentitque illam dumtaxat esse docentem, & doctrinam, solum, nullatenusque vsum in alijs scientijs continere.

Respondetur, quod duplex in alijs scientijs vsus potest logicæ reperiri. Primus & cõmunior, cũ in alijs scientijs vtimur demonstrationibus, vel rationibus probabilibus, quarum constructionis formã & naturam docet logica, prout ad partẽ demonstratiuã, & probabilẽ extenditur: & sic vt ab hoc vsu logica denominatur vtens, logica in tota suâ latitudine accepta, & prout ad partẽ non solũ sed demonstratiuã extenditur, in logicã diuiditur docentẽ, & vtẽtẽ, & hoc est, quod in præcedenti diximus notabili, nec oppositum huius vllatenus in testimonio adducto intendit D. Thom. Alter specialis vsus logicæ potest esse in alijs scientijs, quatenus non solum vtuntur ad suas conclusiones modo discurrendi, & syllogizãdi à logica tradito, sed etiã ab ipsa logica aliquãdo accipiunt aliqua principia, ex quibus suas deducãt cõclusiones: & talia principia, alijs scientijs, quibus illæ vtãtur, præbere, solũ cõperit logicæ secundum partẽ illius topycã, & probabilẽ, nullatenus autẽ secundum partem illius demonstratiuã, & ita quatenus ab hoc speciali vsu logica denominatur vt ens, solum logica quantum ad partẽ topycã, & probabilẽ in vtentẽ diuiditur, & docentẽ & hoc solũ in adducto testimonio intendit D. Thom. vt semetipsum de hoc solo vsu loqui, explicat S. Doctor, opus. 70. q. 6. art. 1. in corpore dicẽs: *Aliquando vtimur logica, prout est docens in alijs scientijs, quia scilicèt probet alijs principia aliqua ad probandum, sicut ex intentionibus generis, aut species, vel oppositi probamus aliquid in alijs scientijs.* Et huius exemplũ apponens S. Doctor 1. posteriorũ lect. 20. asserit: *Sicut probamus, amorẽ, & odium pertinere ad concupiscibilẽ, quia contraria sunt circa idẽ, quæ probatio sumitur ex principio logicæ, scilicèt, ex natura cõtrarietatis.*

His ergo suppositis quod in qui-

quirimus est, qualiter logica docens, & vtens interse distinguantur: pro quo supponere oportet, duplicem esse distinctionem, realem videlicèt, & rationis. Distinctio realis est eorum, quæ ex se, & antecedenter ad diuisionem per operationem intellectus factam, sunt inter se diuisa, & distincta. Et hæc distinctio realis sub diuiditur in distinctionem realem entitatiuam, & in distinctionem realem formalẽ. Distinctio realis entitatiua est eorum quorum entitates sunt materialiter realiter diuersæ sicut distinguuntur Petrus, & Paulus, quia vnus habet suam entitatem, materialiter ab entitate alterius diuisam: & quæ sic realiter entitatiuè distinguuntur, possunt simul etiam distinctionem habere formalem, qualiter illam simul cum distinctione entitatiua habent equus & homo. Potest etiam distinctio realis entitatiua absque distinctione aliqua formali reperiri, vt inter Petrum, & Paulum; qui licèt entitatiuè distinguantur, cũ eiusdẽ athomæ sint speciei, nullã distinctionem formalem, sed omnimodam vnitatem formalem habent. Distinctio autem realis formalis est, cum in eadem materiali entitate duplex formalis ex natura rei, & ante omnem diuisionem per intellectum factam, ratio reperitur distincta, vt in actione, & passione, quæ quamvis in eadem entitate materiali conueniat, duplex in eadem entitate ex natura rei distincta reperitur ratio, & formalitas, altera videlicèt eiusdem entitatis, vt ab agente procedit, quæ est formalis ratio actionis, & altera eiusdem entitatis, vt recipitur in passo, quæ est formalitas passionis. Distinctio autem rationis est eorum, quæ absque diuisione per intellectum facta, nullatenus actualiter distinguuntur, per operationem tamen intellectus diuiduntur, distinguuntur, & separantur. Et hæc distinctio rationis adhuc est duplex, altera rationis ratiocinatæ, cùm videlicèt intellectus, vt talem efficiat actualem distinctionem, aliquod in ipsa re, quam distinguit invenit fundamentum, qualiter distinguit intellectus in eadem entitate gradũ genericum, & specificum, & in Deo vnum attributum ab altero. Altera denique est distinctio rationis ratiocinantis, cùm videlicèt absque aliquo in re, quàm distinguit, fundamento idem à se ipso intellectus per diuersa solũ nomina, vel cõceptus distinguit. Hac ergo solito diffusius explicata distinctionem diuersitate, quia non solum ad hunc quæstionem, sed & ad alias plures, maximè est cognitu necessaria, & omissa, vt potè chimirica omnino, atque ficticia, distinctione rationis ratiocinantis, inquirimus in præsenti, qua istarum trium distinctionum logica vtens, & docens inter se distinguantur.

5. Dico prima Logica docens,

& vtens non distinguuntur realiter entitatiuè, sed idem est entitatiuè habitus logicæ vtentis, & docentis, qui videlicèt regulas tradit, & principia logicalia, & passiones de suo obiecto demonstrat, & à quo elicitur vsus, quem præceptorum logicæ in ipsa logica, vel in aliqua scientia habemus. Oppositum cõclusionis aliquibus tribuitur: sed cõclusio ferè est omnium communis. Et probatur: nam quãdo duo actus ordine quodam, & vnus primario, & alter secundario eliciuntur, & novam difficultatem secundarios non addit supra primarũ; ab eodem entitatiuè habitu procedunt, nec ad illos eliciendos oportet materialiter, & entitatiuè habitum multiplicari. Sed actus logicæ docentis, & vtentis ordine quodam, & primario actus logicæ docentis, secundariò verò actus logicæ vtentis procedit. Ergo ad illos eliciendos non oportet materialiter, & entitatiuè habitus multiplicare, sed ab eodẽ entitatiuè habitu procedunt. Maior pluribus exẽplis potest confirmari. Actus nãque dilectionis Dei, & proximi, quia ordine quodã, & primario Dei dilectio secundario verò dilectio proximi procedunt, & hæc novam non addit supra dilectionem Dei difficultatem, ab eodẽ entitatiuè habitu charitatis eliciuntur: & idem potest dicî de actibus sperandi gloriam animæ, & gloriam corporis, quia eo quod vnus consideratur, vt primarius, & alter vt secundarius, & hic supra actum primarium novam non addit difficultatem; ab eodem entitatiuè spei habitu eliciuntur. Maior ergo in hac ratione assumpta, vtpotè manifestis exemplis confirmata, verissima est. Minor autem probatur: nam actus logicæ docentis primarius est, secundarius autem actus logicæ vtentis: quia quod primo per logicam intenditur, est eius obiecti naturam tradere: & proprietates, & syllogismi, ac demonstrationis formam docere, postea vero quasi secundarius logicæ actus est, demonstratione, vel syllogismi in ipsa logica, alijsque scientijs in exercitio vti: & sciens per logicam docẽtem naturam, & formam demonstrationis (verbi gratia) & syllogismi, nõ habet ad talẽ vsum novã difficultatem, quia cum talis vsus, & demonstrationis, ac syllogismi constructio, non per alias ab intellectu potentias, sed per ipsum intellectum sit facienda; facillimè, naturam, & formam syllogismi, & demõstrationis sciens, syllogismos, & demonstrationes in qualibet materia cõstruere poterit, & formare. Aliquando nãque quantumvis quis aliqua calleat arte, quia artis exercitium, non per ipsum intellectum, naturam, & regulas artis cognoscentem, sed per exteriores potentias fieri debet, non paruam in talî

exer-

exercitio invenit difficultatem, quam vt vincat, præter cognitionem artis, assuefactione opus est.

6. Dico secundo, idem realiter formaliter est habitus logicæ vtentis, & docentis. Oppositum conclusionis aliqui tenent etiam intra scholam Diu. Thomæ. Sed in illa cõclusio est magis communis, & eadem ferè ratione, qua præcedens, cõclusio probatur. Nam idem formaliter habitus sufficit ad actus ordine quodam eliciẽdos, maximè cum vnus non addit supra alterum novam difficultatem, vt adductis cõmprobatur exemplis. Non enim solum idem entitatiuè, sed & idem realiter formaliter habitus charitatis ad elicientiam sufficit amoris Dei, & proximi, & idem realiter formaliter habitus spei ad elicientiam sufficit actus sperandi gloriam animæ, & sperandi gloriam corporis. Ergo, cum (vt diximus) actus logicæ docentis, & vtentis ordine quodam precedant, & actus secũdarius, scilicèt, logicæ vtentis supra actum logicæ docentis novam non addat difficultatem, idẽ formaliter habitus sufficit, vt ab illo vterque prædictus eliciatur actus.

7. Dico tertio. Habitus logicæ docentis, & vtentis ratione solum distinguuntur ratiocinata. Conclusio est Ss. Magistri Soto hic quæstio 2. procemiali, & illam docet Flandria 2. Metaph. quæstio 5. art. 2. & plures ex recentioribus Diu. Thomæ discipulis, & quantum ad exclusiuam quam cõtinet, logicam videlicèt vtentem, & docẽtem non distingui alia maiore distinctione, quam rationes ratiocinatæ, sufficienter manet probata in duabus conclusionibus præcedentibus. Quoad id verò quod asserit, inter logicam docentem, & vtentem distinctionẽ saltem interuenire rationis ratiocinatæ, probatur: Quia habitus ad diuersa munia, & officia se extendens, & ad elicientiam diuersorum actum; licèt ordine quodam sint eliciẽda, ordinatus, licèt quia eo ordine, & absque noua difficultate illos elicit, non oporteat illum entitatiuam, aut formalem ex natura rei distinctionẽ habere. Habet tamen distinctionẽ aliquã ab intellectu; quæ cum sit cum fundamento in re, quia in ordine ad tales suos diuersos actus, diuersaq; munia desumitur, distinctio dicitur rationis ratiocinatæ. Sed idem habitus logicæ vt vidimus, ad diuersos actus, licèt ordine quodã ordinatur, diuersos inquam; quia actus logicæ docentis propriè & in rigore est scientificus, & speculatio, actus verò logicæ vtentis est constructio, & non rigoroſe scientificus. Ergo in ordine ad tales diuersos actus, habitus logicæ vtentis, & docentis, distinctionem saltem inter se habẽt rationis ratiocinatæ Discur-

sus est legitimus. Minor sufficiẽter iã probata est, & plus etiam ex solutionibus argumentorum cõprobando. Maior autem diuersis constat exemplis; satis est autem, quod Ss. affert Magister Soto de malleo, quem conficit faber ferrarius, & quo vtitur faber lignarius, qui in ordine ac hac munia, sola ad multum gaudet distintione rationis. Et similiter idem realiter intellectus solum ratione distinctus in ordine ad diuersos actus speculationis, & operationis dicitur speculatiuus, & practicus, vt cum D. Thom. 1. part. quæst. 79. art. 11. sentiunt communiter Doctoris; aliaque plurima ad id exempla possent adduci.

8. Aduersus primam, & secundam cõclusionem proferat obijci, logicam docentem esse habitum speculatiuum: logicam verò vtentem habitum practicum: & quod practicum formaliter, & formaliter speculativum, non solũ realiter formaliter, sed & entitatiuè necessario videntur distingui. Huius tamen assumpti rationes, illasque dissolvere ad quæstionem octauam huius libri remittimus: vbi ostendemus tã habitum logicæ vtentis, quàm docentis esse formaliter speculatiuum. Vndè hac obiectione (ne eadem inutiliter repetamus) in eum locum remissa, alias seorsum contra primam, & secundam propositam conclusionem oportet obiectiones proponere.

9. Obijcies ergo. Primo aduersus primam conclusionem, quod habitus distinguuntur per actus. Sed actus logicæ docentis, & vtẽtis distinguuntur realiter entitatiuè, cum aliquando vnus sine altero, & alter sine alio possit reperiri. Ergo habitus logicæ docentis, & vtentis realiter etiam entitatiuè distinguuntur? ¶ Confirmatur, quia diuersis realiter entitatiuè actibus habitus generatur logicæ docentis, & vtentis. Nõ ergo eadem entitas habitus vtramque talem rationem continet, sed duplex est entitas realiterque distincta. Consequentia videtur bona, quia nõ videtur, qualiter eadem numero entitas medijs diuersis causis possit produci. Antecedens autem probatur. Quia per actus logicæ docentis solum habitus logicæ docentis producitur: quantumvis enim quis actus eliciat, & assensus logicæ docentis; non videtur acquirere habitum, & facilitatem ad ipsius logicæ vsum, & syllogismorum constructionem, sed id solum acquirit per actus, immò, & per multiplicatos actus logicæ vtentis. Diuersis igitur entitatiuè actibus habitus acquiritur logicæ docẽtis, ac habitus logicæ vtentis;

10. Respondetur ad argumentum, negando, quod ex distinctione materiali, & entitatiua actuum, realis, & entitatiua, vel aliqua alia in habitus inferatur distinctio. Cum in distin-

ctis

ctissimus quilibet habitus absque vlla prorsus sui distinctione plures realiter entitatiuè actus possit elicere. Vndè ex distinctione reali entitatiua actus logicæ docentis, & vtentis, nulla in habitu, à quo procedunt, distinctio colligitur. ¶ Ad confirmationem negatur antecedens. Per actum enim logicæ docentis producitur habitus logicæ docentis, qui simul absque aliqua entitate, immò (vt diximus) & absque aliqua reali formalitate superaddita, est potestas, & facilitas ad ipsius logicæ vsum, vtpotè qui nouam non addit difficultatem. Licèt negare non possimus multiplicatis actibus logicæ vtentis prædictam ad vsum logicæ facilitatem aliqualiter augeri.

11. Aduersus eandem primam conclusionem obijcies secundo, posse augeri habitum logicæ docentis, quim augeatur habitus logicæ vtentis: & è contra hic potest augeri, quid habitus logicæ docentis augeatur. Non igitur est eadem entitas habitus: aliàs non posset intelligi in illa reale, & entitatiuum augmentum secundum vnam rationem, & non secundū aliam. Antecedens probatur. Quia multiplicatis actibus logicæ docentis, & non multiplicatis actibus vtentis, augetur logica, docens, & non videtur augeri vtens, & è contra, multiplicatis solum actibus logicæ vtentis, illa solum videtur augeri. Sed certum est multiplicari posse actus logicæ vtentis, non multiplicatis actibus logicæ docentis, & è contra, istos posse multiplicari, quin multiplicentur, & illi. Potest igitur augeri logica docens quim augeatur; & vtens, & è contra.

Respondetur, quod quamvis non sit impossibile in eadem entitate habitus intelligi augmentum secundum vnam illius rationem, vel formalitatem, & nō secundum alteram: sicut enim cum sola distinctione formali, vel rationis potest habitus ad actus diuersæ rationis inclinare: poterit etiam ad actus vnius rationis facilior reddi, quim reddatur facilior ad alterius rationis actus: quod est ipsum habitum secundum vnam formalitatem, vel rationem augeri, quim augeatur secundum alteram. Sed quidquid sit de hoc, non est ad id in præsenti necessarium recurrere: semper enim, quod logicæ habitus augetur vt docens, augetur, & vt vtens, & è contra, quia per multiplicatos actus logicæ docentis facilior redditur quis ad actus logicæ vtentis: & per multiplicationem istorum magis radicatur in cognitione logicæ docentis, quatenus maiori experientia discit, quod per logicam docentem agnouerat.

12. Tertiò aduersus eandem primam conclusionem obijcies, quod de eadem realiter entitate duo contradictoria non possint verificari. At si habitus logicæ

docentis, & vtentis eadem esset realiter entitas, duo de illa contradictoria verificarentur, esse videlicet scientiã, & nõ esse scientiã; cũ enim logica docẽs sit scientie, & logica vtens nõ sit scientia, de eadem realiter entitate verificarentur esse scientiam, & non esse scientiam. Non igitur eadem ealiter potest esse entitas habitus logicæ docentis, & vtentis.

Respondetur negando minorem, quia quantumvis logica vtens, non sit scientia, hæc negatiua esset falsa, entitas habitus logicæ vtentis non est scientia, quia non opposita aliqua reduplicatione rationis formalis logicæ vtentis, vtraque prædicta propositio facit sensum identicum, acperinde est falsa; & affirmatiua, in eodem sensu identico est vera. Sicut eadẽ ratione vera est hæc propositio, entitas actionis est passio, & falsa ista, entitas actionis non est passio.

13. Quarto aduersus eandem primam conclusionem obijcies, quod in moralibus, teste D. Thoma 2. 2. quæst 51. art. 2. distinctus habitus, & virtus ponitur Eubuliæ, ac Prudentiæ quia illa ad consiliandum de opere, Prudentia ad imperandum volũtati circa vsum operis ordinatur. Ergo à simili, distinctus realiter debet esse habitus logicæ docentis, quo de conclusionibus iudicamus, ab habitu logicæ vtentis, qui circa elicientiam vsus & constructionem discursus versatur.

Respondetur, negando consequentiam, quia cum in moralibus noua, & maiorem difficultatem supra consilium de opere addat ipsum opus voluntati, quãdoque resistenti imperare: & læpè qui de opere faciendo rectè iudicat, & consiliatur, difficilis ad illud voluntati imperandum inueniatur, merito ad hanc vincendam difficultatem distinctus à Synesi, & Eubulia habitus ponitur Prudentiæ: quia tamen (vt sæpius diximus) habens habitum logicæ docentis, nouam in ipsius logicæ vsu non inuenit difficultatem, non requirit ad talem vsum habitum realiter distinctum, sed idem realiter entitatiuè habitus sufficit ad actus logicæ docẽtis, & vtentis.

14. Vltimo tandem, & specialiter aduersus secundum conclusionẽ obijcies. Quod habitus distinctionem saltem formalẽ sortiuntur per distinctionem formalem suorum actuum, sed actus logicæ docentis, & vtentis realiter formaliter ex natura rei, & ante omnem operationem intellectus distinguuntur. Ergo eadẽ distinctio realis formalis, esto ab eodem entitatiuè habitu procedãt, in tali eadem entitate habitus debet reperiri. Maior videtur certa. Tum, quia habitus specificantur per actus. Ergo, à formali diuersitate, vel vnitate actuum, vnitatem, vel diuersitatem formalem habitus accipere debet: omne enim specificatum à

suo

suo specificatiuo formalem accipit vnitatem, vel diuersitatem. Tum etiam, quia cum actus eliciantur sub ratione formali sui habitus, impossibile omnino videtur, quod actus diuersi formaliter ab eodem habitu secundùm eandem rationem formalem eliciantur: ac per inde vt illos eliciat oportet, quod diuersa in illo saltem formalitas realis inueniatur. Minor autem probatur, nam sicut de habitibus diximus, distinctionem vel vnitatem formalem accipere ab actibus, quia ab illis immediate specificantur: ita & actus vnitatem, vel diuersitatem formalẽ à suis accipiunt obiectis, quia ab illis specificantur. Sed obiectum actus logicæ docẽtis realiter formaliter est distinctum ab obiecto actus logicæ vtentis, Ergo ipsi actus logicæ docentis, & vtentis realiter formaliter inter se distinguuntur. Minor poterat probari, quia obiectũ actus logicæ docentis est speculatio, & obiectum actus logicæ vtentis videtur esse praxis: sed hoc iam remissimus in quæstionem octauam huius libri, vnde minor aliter sic probatur. Obiectum logicæ docentis, vt obiectum illius, habet aliquam realem formalitatem quam non habet obiectum logicæ vtentis. Ab illo ergo realiter formaliter est distinctum: vnumquodque enim per realem formalitatem, quam habet, realiter formaliter à non habente eam, distinguitur. Antecedens probatur. Quia obiectum actus logicæ docentis est scibile, vt scibile: siquidem actus logicæ docentis, vt talis formaliter, est scientificus; obiectum autem logicæ vtentis non est scibile, vt scibile, siquidem actus logicæ vtentis, vt talis, non est scientificus. Sed scibilitas in obiecto, cui competit, est aliqua realis formalitas. Ergo aliquam realem formalitatem habet obiectum actus logicæ docẽtis, quã non habet obiectum actus logicæ vtentis, vt obiectum illius est.

Confirmatur. Quia si habitus logicæ docentis, & vtentis nullam realem, vel formalem distinctionem haberet, sed solum distinctionem rationis, in sensu formali, imo & cum reduplicatione habitus logicæ docentis verè prædicaretur de habitu logicæ vtentis, & è contra & quod vni competit, verè cum eadem etiam reduplicatione prædicaretur de alio, & illæ prædicationes in sensu, non solum identicæ, sed & formales essent veræ; logica docens est logica vtens: logica vtens est scientia, & etiam cum reduplicatione: logica docens in quantum docens est vtens: logica vtens in quantum vtens est scientia. Consequẽs autẽ manifestè videtur esse falsum. Ergo & antecedẽs. Maior (cui sequela) sic probatur, quia eã ea quæ solã distinguuntur ratione ratiocinata: non distinguantur antecedenter actionẽ intellectus, videtur quod quæ talẽ intellectus actionem

ea distinguuntur, possunt in sensu formali ad inuicem prædicari, & etiam cum reduplicatione propriæ reali, formalitatis illis ex natura rei conuenientis.

15. Ad argumentum (quod re vera in hac parte maiorem ingerit difficultatem) respondetur dupliciter. Primo distinguendo maiorem: habitus distinctionem formalem, vel vnitatem à distinctione, vel vnitate formali suorũ actuum accipitur: de actibus quidem ex æquo, & absque ordine aliquo ab habitu procedentibus, concedenda est maior: neganda verò est de actibus non ex æquo, sed ordine quodam, primario scilicet, & secũdario, ab habitu procedentibus. Hoc enim modo ab eodem formaliter habitu aliqui actus quamvis inter se, & secundũ proprias eorum rationes formaliter distincti, possunt procedere: sicut ab eodem formaliter habitu charitatis amor, desiderium, procedit, & gaudium. Quãuis enim isti tres actus inter se secundum suas proprias rationes formaliter distinguantur: in ordine tamen ad habitum non distinguuntur, quia omnes illi sub eadẽ ratione formali, & vt actus secundarij ordinati ad primariũ, eliciuntur. Ita igitur quamvis admittamus, actus logicæ docentis, & vtentis inter se secundum suas proprias rationes formaliter distingui, tamen quia non ex æquo, sed actus logicæ docentis primario, & actus logicæ vtentis secundario, & vt ad actum primarium ordinatus, ab habitu eliciuntur, formalis inter prædictos actus distinctio in ipso, à quo procedũt habitu, realem aliquam formalẽ distinctionem non arguit. Secũdo ad argumentum respondetur, negando minorem. Et ad probationem dico, quod non solum actus logicæ docentis, sed & actus logicæ vtentis terminatur ad scibile, vt scibile: diuersimode tamen, quia actus logicæ docentis respicit illud in recto, vrpotè quia talis actus est ipsum scire, & speculari; actus verò logicæ vtẽtis in obliquo tendit in scibile, quia non est ipsum scire, est tamen constructio, & vsus, medio quo ipsum scibile cognoscitur. Et ita licèt ex tali tendentia in obliquo ad scibile actus logicæ vtentis non dicatur simpliciter scientificus, potest dici reductiuè, & incoatiuè scientificus, quatenus vel in obliquo tẽdit ad scibile, & viam parat ad eliciendum scientificum simpliciter assensum.

Ad confirmationem respondetur, non esse inconueniens, in sensu non solum identico, sed & formali, illas prædicationes admittere, sicut quia in Deo Iustitia (v. g.) non solum entitatiuè, sed nec realiter formaliter, sed sola ratione ratiocinata distingnitur à Misericordia, non solum identicè, sed & in sensu formali verè de illa prædicatur. In his tamen, quæ ratione saltẽ distinguuntur, non potest vnum de al-

altero cum reduplicatione propriæ rationis prædicari: & ista est falsa, Iustitia in quantum Iustitia, est Misericordia; & istæ sunt falsæ, logica docens in quantum docens est logica vtens: logica in quantum vtens est simpliciter scientia; quia cum huiusmodi prædicationes fiant per actionem intellectus, quando reduplicatur ratio, v.g. docentis, vel vtentis, non reduplicatur solum aliqua formalitas à parte rei competens, sed etiam specialis ratio, quæ competit per actionem intellectus in ipsa prædicatione, quam format, simul in exercitio talem specialem rationem ab altera distinguentis, separantis, & dividentis.

QVÆSTIO V.

Vtrum logica sit scientia?

NOmine scientiæ, & actum, & habitum possumus intelligere scientiæ. Scientia habitualis, quæ propriè, & formaliter dicitur scientia, est habitus certus, & euidens per demonstrationem acquisitus: actus autem scientificus est assensus certus, & euidens qui per demonstrationem habetur. Et sicèt hic tàm de habitu, quàm de actu scientiæ possimus loqui, loquamur de scientia quoad habitum: inde enim facilè, quid sit de actu, deducitur. Præsupponenda etiam est ex dictis quæstione præcedenti distinctio logicæ in docentem, & vtentem: de logica enim secundum vtramque rationem inquirimus, an sit verè, & simpliciter scientia.

2. Dico primo. Logica, vt docens, est verè, & simpliciter scientia. Conclusionem præter vnum, vel alterum ex antiquis illam negantem; omnes communiter tenent. Et probatur, quia logica vt docens, est habitus per demonstrationem acquisitus: plurimæ enim in logica fiunt demonstrationes, quibus, de his quæ logica tractat, suæ demonstrantur passiones. Vt de syllogismo demonstrativo, quod generet scientiam; de syllogismo topico, seu probabi, quod generet opinionem; de syllogismo sophistico, quod faciat apparentiam. Ergo logica vt docens verè, & propriè est scientia. ¶ Cõfirmatur, quia logica per se non agit de hac, vel illa entitate, aut de hoc, vel illo syllogismo, quæ sunt entia contingẽtia, & corruptibilia, sed agit de intentionibus generis, v.grat. vel speciei in communi, & de natura illarum omnium in singulari intentionibus communi, & de ratione communi demonstrationis, & syllogismi, quæ omnia sunt perpetua, necessaria, & incorruptibilia. Ergo est verè scientia, vtpotè de perpetuis, & necessarijs agens, ac de illis suas passiones per demonstrationem deducens.

3. Dico secundo. Logica in quantum vtens, non est simpliciter scientia. Conclusio etiam est com-

communis: & tã hæc quam præcedens expressa nostri tantissimi Magistri Soto hic q. 2. præmiali. Et probatur. Quia logica vt vtens, & vt ad constructionem demonstrationis, vel alterius syllogismi probabilis, vel sophistici inclinat, non procedit modo resolutorio, sed modo compositiuo. Ergo vt sic non est simpliciter scientia; hæc enim modo resolutorio, & conclusiones deducendo ex principijs debet præcedere. ¶ Dixi, logicam vt vtentem non esse simpliciter scientiã; reductiue enim, & secundum quid, etiam vt vtens potest dici scientia. Quia vt q. præcedenti nu. 55. explicuimus, quamuis non modo resolutorio, sed compositiuo procedat, adhuc vt sic est via ad assensum scientificum; & vt sic etiam saltim in obliquo respicit scibile, vt scibile: & reductiuè, inchoatiuè, & secundum quid potest dici scientia. Et in eadem quæstione latè explicuimus, quomodo cum sola distinctione rationis logica, vt docẽs sit simpliciter scientia, non verò vt vtens: vade in hoc non est in hac quæstione immorandum.

4. Aduersus primam conclusionem obijcies. Primò, quod, vt ex Philosopho dicebamus, sup. q. 3. num. 1. absurdũ est, simul quærere scientiam, & modum sciendi, & vt ibi ex mente commentatoris, & D. Thom. explicuimus, nomine modi sciendi intelligit Philosophus logicam. Ergo illa non est scientia; aliàs addiscens logicam, simul contra præceptum Philosophi quæreret scientiam, & modum sciendi.

Respondetur, quod logica vt docens non est omnino propriè, & in exercitio modus sciendi, & in exercitio instrumentum aliarum scientiarum (hac enim ratione esse modum sciẽdi, logicæ solum cõpetit vt vtenti) sed logica vt docẽs est modus sciẽdi obiectiuè quatenus naturã illius ostẽdit. Vnde cũ logica vt docẽs se ipsam quodammodo præcedat vt vtentem, acquirens logicam docentem, quæ simpliciter est scientia, & posita illa vtens in alijs scientijs, non simul quærit scientiam, & modum sciendi. ¶ Vel facilius dicitur, Philosophum solum intendere, absurdũ esse simul quærere scientiam, & modum sciendi, scientiam videlicèt, quæ simul rationem non habet modi sciendi, qualiter illam non habent aliæ præter logicam scientiæ.

5. Obijcies secundo. Nam in logica etiam, vt docente plures sunt actus per demonstrationem non acquisiti, sed topicis, & probabilibus rationibus habiti. Ergo, vel in logica docente duos habitus formaliter distinctos, alterum scientificum, & alterum opinatiuum debemus distinguere, vel si vnum dumtaxat specificè concedimus habitum, ille non erit simpliciter scientificus, si quidem ad plures assensus in euidentes, & formidolosos inclinat.

Resp.

Respondetur, quod licèt aliqui satis probabiliter hoc argumento (quodæqualiter de qualibet alia scientia potest fieri, in omni enim etiam reperiuntur aliqui assensus probabiles, & ad euidentiam, & certitudinem non peruenientes) existiment concedendum duplicem habitum, alterum, qui sit propriè scientificus, & ad assensus euidentes media demonstratione eliciendos inclinans, & alterum, qui sit opinatiuus ad alios assensus probabiles eliciendos, verum non est in qualibet scientia, nec in logica huiusmodi duplicis habitus necessaria distinctio; sed idemmet formaliter indiuisibilis scientificus habitus tanquam ad actus primarios, & à quibus specificatur, ad assensus euidentes, & scientificos inclinat, & ad assensus probabiles, tãquam ad actus secundarios: ad quorum elicientiam, quia nouam difficultatem non addunt supra primarios, & quia aliquando de eadem licèt per diuersum medium iudicant conclusione, & semper sub eadem ratione formali eiusdem abstractionis à materia procedunt; non requirunt ad sui elicientiam aliam habitum, sed ab eodem habitu scientifico, vt actus illius secundarij, & minus perfecti elici possunt.

6. Obijcies tertio. Quod scientia debet passiones de suo obiecto demonstrare. Sed illas logica de suo non potest demonstrare ob iecto. Non igitur est verè & simpliciter scientia. Minor probatur. Nam obiectum logicæ (vt in vltima huius libri quæstione explicabimus) est ens rationis: Sed ens rationis nullas habet passiones, quæ ab illius essentia proueniant, cum ad earum influxum, & causalitatem sufficientem entitatem non habeat. Ergo logica non potest passiones demonstrare de suo obiecto.

Confirmatur, quia passiones, & essentia debent simul habere coexistentiam. Sed hanc non necessario habent cum ente rationis, quæ illius assignantur passiones. Ergo non sunt passiones illius. Minor probatur, quia cum ens rationis existat per actualem considerationem intellectus, potest intellectus actu considerare vnam entitatem rationis absque eo, quod actu consideret alteram rationis entitatẽ; quæ dicitur esse proprietas prioris. Ergo potest vna entitas existere, sine alia.

Respondetur ad argumentum negando minorem. Et ad probationem dico, quo licèt ens rationis non habeat passiones, quas verè, & propriè causet, & quæ de illo per propriam causam possint demonstrati, possunt tamen demonstrati per aliquid, tãquam causam illarum, & per rationem formalem earum. & id sufficit ad demonstrationẽ simpliciter scientificam. Sicut de Deo simpliciter scientifice vnum attributum cognoscimus per aliud, non tanquam

quam per propriam causam, seu per rationem formalem illius.

Ad confirmationem respondetur, quod licèt passiones dimanantes ab essentia per naturalem resultantiam absque dependentiam ab alia alicujus actione, debeant habere mutuã existentiam, non illam necessario debent habere passiones entis rationis, quæ in sui existentia ab actione intellectus dependent; sed sufficit, vt suo modo sint proprietates entis rationis, quod ita cum illo sint connexæ, quod essentia vnius exigat positionem alterius.

7. Objicies quarto, quod obiectum logicæ, vtpotè ens rationis, non est simpliciter scibile. Ergo logica non est simpliciter scientia. Antecedens probatur, quia ens rationis non est simpliciter ens. Ergo non est simpliciter scibile. Cõsequentia probatur Tum, quia videtur esse à superiori ad inferius negatiuè: ens enim superius videtur esse ad scibile, sicut ad quamlibet positivam rationem; cum nulla possit rationem subterfugere entis. Tum etiam, quia scibilitas videtur esse passio entis. Ergo, quod non est simpliciter ens, nõ potest simpliciter esse scibile; cui enim simpliciter non competit essentia, nec potest simpliciter talis essentiæ competere passio. Tum denique, quia quod non est simpliciter ens, nec est simpliciter cognoscibile. Sed quod non est simpliciter cognoscibile, non potest esse simpliciter scibile. Ergo quod nõn est simpliciter ens, non est simpliciter scibile. Minor cum consequentia patet, & maior probatur. Quia in tantum aliquid est cognoscibile, in quantum est ens, ergo quod non est simpliciter ens, non est simpliciter cognoscibile.

8. Respondetur negando antecedens. Cuius manifestam instantiam in obiecto mathematicarum habemus, vtpotè quod cum sit accidens, & illud, teste Philosopho, non sit simpliciter ens, sed entis ens, adhuc tamen est simpliciter scibile, siquidẽ absque controuersia mathematicæ sunt simpliciter scientiæ. Et ratio est, quia licèt scibile rationem supponat entis, nec aliquid possit esse scibile, quod rationem non participet entis ab alio sumitur ratio scibilis, & entis. Ratio enim scibilis consistit in connexione illius cum suis proprietatibus, quam connexionem ita simpliciter potest habere, quod tantum secundum quid est ens, ac quod habet entitatem simpliciter: non enim minus necessariam connexionem habet accidens, quantitas, v. g. cum suis proprietatibus, ac cum suis habet substantia, quamuis hæc, multò perfectior accidente, simpliciter sit ens, non verò illud. Ad primam, ergo prædicti antecedentis probationem respondetur negando illam consequentiam propriè esse à superiori ad inferius, quia licèt scibile supponat ens: addit tamen aliquam

quam rationem non propriè intrinsicè in ente cõtentam, sed ab extrinseco desumptã, scilicèt, à necessaria connexione, quã scibile cum suis habet passionibus. Et vt propriè argumentemur a superiori ad inferius, ratio inferior debet virtualiter intrinsicè in superiori contineri & non in ordine ad aliquid extrinsecum desumi. Sicut hæc consequentia non est bona, nec propriè à superiori ad inferius, quantitas non est simpliciter ens: ergo quantitas non est simpliciter quadrata. Quia licèt esse quadratum rationem entis supponat, ab aliquo extrinseco eius ratio desumitur, nempè à positione æquali quatuor angulorum inter se. Similiter eodem modo procedit hæc consequentia, albedo non est simpliciter ens, ergo non est simpliciter affixa parieti: quia licèt, vt affigatur parieti, ratione entis albedo supponat, esse tamen parieti affixam, in aliquo ratione entitatis extrinseco: nempè in minori, vel maiori approximatione ad parietem consistit.

Ad secundam eiusdem antecedentis probationem, omissis pluribus, quæ pro solutione illius, & sequentis probationis diei solẽt, respondetur, negãdo antecedẽs. Pro quo, & pro solutione sequẽtis probationis est advertendum, quod inquolibet ente duplex veritas potest distingui, altera scilicèt simplex, & altera complexa, veritas simplex, quæ inquolibet ente est idem, quod verum, vt verũ est passio entis, nihil aliud est quam ipsa simplex entitas, vel ad multum connexio ipsius entitatis cum suis prædicatis essentialibus, non autẽ cum suis passionibus, aut cũ alijs prædicatis, quæ accidentaliter propriè, vel communiter ei possunt aduenire, prout talis simplex entitas, vel essentialis connexio ordinem dicit ad intellectum; sicut, & bonũ, prout est passio entis, nihil est aliud quam ipsa simplex entitas, prout dicit rationem appetibilis in ordine ad voluntatem. Veritas autẽ complexa est connexio prædicatorum, quæ cuilibet accidẽtaliter competunt rei, siue accidẽtaliter propriè, vel communiter competant. Et talis complexa veritas non est passio entis, vtpotè ab extrinseco prædicto ei competente dependens. Iuxta duplicem ergo prædictam veritatem obiectiuam duplex etiam inquolibet enti distingui potest cognoscibilitas: altera qua est ens cognoscibile cognitione ad eius simplicem veritatem terminata: & hæc passiua cognoscibilitas est passio cuiuslibet entis, & eius entitati proportionata; ita vt solùm quod fuerit simpliciter ens, sit simpliciter verum, & simpliciter prædicto modò cognoscibile. Altera est cognoscibilitas complexa entis, quatenus videlicèt, cognoscibilis est eius veritas complexa. Et hæc cognoscibilitas, sicut, & ve-

ritas complexa nō est passio entis, nec proportionatur cum entitate, sed sicut (vt diximus) ens, quod secundum quid est ens, vt accidens, vel ens rationis, potest habere non minus simpliciter connexionem cum suis, v.g. passionibus, quā cum suis ens, quod simpliciter est ens: ita etiam hoc secundo modo cognoscibilitatis potest non minus esse cognoscibile ens, quod solum secundum quid est ens, atque illud, quod est simpliciter ens, scibilitas autem, vt potè in cognoscibilitate cōnexionis passionum cum essentia consistens, non ad primam, sed ad secundam prædictam cognoscibilitatem pertinet: vndè nō est passio entis. Et sic licèt in eo cui competit, entitatē supponat, cū ipsa entitate non proportionatur, sed ens secundùm quid potest esse simpliciter scibile. Et per hoc patet ad vltimam probationem, distinguendum enim est illud antecedens: ens rationis non est simpliciter cognoscibile: & de cognoscibilitate simplici, & ad aliquid extrinsecum nō ordinata, & quæ propriè est passo entis, concedendum est antecedens: negandum verò est de cognoscibilitate complexa, & ad aliquid extrinsecum ordinata, & neganda est consequentia: ergo ens rationis non est simpliciter scibile: quia scibilitas nō ad quālibet cognoscibilitatem, sed ad cognoscibilitatem complexam, & ad aliquid extrinsecum ordinatam pertinet. Et in idem redit hæc solutio cum ea, quæ communiter assignatur, quod sunt quædam passiones entis quæ respiciunt aliquid extrinsecum, & hoc modo est entis scibilitas, respicit enim passiones, cum quibus ipsum connectitur ens, & tales passiones non proportionantur entitati intrinsicæ, sed sunt simpliciter tales, sicut illo extrinseco, quod respiciunt, simpliciter habent connexionem, quatenus illam habet cum suis passionibus accidens, & ens rationis, quānuis non sit simpliciter ens, & ideò nihilominus est simpliciter scibile.

9. Vltimò tandem obijcies, quod logica est ars, vt potè quemodum traddit operis cōstruendi faciēdi, videlicet, syllogismos, & demonstrationes: ergo non est propriè, & simpliciter scientia Probatur consequentia: nam scientia procedit modo resolutorio, & de perpetuis agit & necessarijs: ars verò procedit modo cōpositiuo, & (vt ait Diu. Thomas 1. part. quæst. 57. art. 4. ad 2.) circa contingentia, & corruptibilia versatur: ergo habitus, qui proprie est ars, non potest esse proprie, & simpliciter scientia.

Respondetur ex sapientissimo Magistro Soto quæstion. 2. proœmiali in solutione ad 5. cōcedendo antecedens, & negando consequentiam; mathematicæ enim sunt simpliciter scientiæ, & tamen verè sunt, & numeran-

tur

tur inter septem artes liberales, quia docent metiri, & numerare, vt docet Sanctus Thomas opusculo 70. quæst. 6. artic. 1. & 2. 2. quæst 57. artic. 3. ad 3. quamuis enim ibi asserat, mathematicas, imò, & logicam esse similitudinarie artes, non intendit eis simpliciter artis negare rationem (hac enim habent, quia docent, licèt modo resolutiuo, qualiter opus sit faciendum: vt logica constructionem syllogismi) sed solum vocat illas D. Thomas similitudinariè artes in cõparatione ad artes mechanicas. Ad probationem autem consequentiæ in argumento factæ: respondetur, quod licèt ars, secũdum quod denominat vsum artis, non procedat modo resolutiuo, & circa corruptibilia, & contingentia versetur (& sic intelligitur testimonium ibi adductum D. Thomæ) ars tamen, prout docet modum conficiendi aliquod opus, bene potest procedere modo resolutiuo, sicut procedit logica docens, modum tradens conficiẽdi demonstrationes, & syllogismos, & circa necessaria, & incorruptibilia versatur; quia non de singularibus operibus agit, sed naturam in communi operis cõficiendi docet, tradit, & demonstrat, & sic potest aliquis habitus, artis simul, & scientiæ rationem propriè, & simpliciter habere.

(†)

QVÆSTIO VI.

Virũ logicæ sit vna scientia specie?

Nõ inquirimus de vnitate numerica logicæ; hanc etenim, sicut quodlibet aliud accidẽs, ab vnitate sui accipit subiecti: & in diuersis numero hominibus diuersi numero habitus logicæ reperiũtur. Neque inquirimus de simplicitate logicæ (de hoc enim quæst. sequenti) quamuis enim scientia nõ esset vna simplicissima qualitas, sed ex pluribus partialibus habitibus composita, adhuc vnitatẽ posset retinere formalẽ & specificã & hanc solum in præsenti inquirimus, an habitus logicæ habeat, prout ad omnes suas conclusiones extenditur. 2. Supponendum est (vt ex D. Tho. opusc. 70. q. de diuisione scientiæ, art. 1. noster aduertit author q. 3. procem.) quod vnitas, & distinctio formalis scientiarũ, sicut, & potentiarũ, ab vnitate, vel distinctione sui obiecti desumitur, non quidẽ à quacũq; vnitate, vel distinctione obiecti, sed ad vnitate, vel distinctione illius formaliter in esse obiecti considerati. Eadẽ enim, v. g. potẽtia visiua ad plures colores ineſſe entis specie distinctos absq; aliqua formali sui diuersitate terminatur, quia omnes prædicti colores in ratione formali obiecti visus nullam prorsus formalẽ habẽt diuersitatẽ. Similiter igitur scientiæ, quia in sua tẽdunt obiecta sua ratione formaliter abstractionis à materia, ab illis sub hac ratione acceptis

tis vnitatem, & distinctionem accipiunt formalē, & quamvis aliqua scientia ad plures conclusiones, & obiecta [illegible] terminetur, si in omnia illa sub eadem abstractione à materia tēdat, absque aliqua formali ipsius scientiæ diuersitate ad omnia illa terminatur.

3. Resolutoriè est dicendum, logicam esse vnam scientiam specificè athomè, & absque aliqua sui formali diuersitate ad omnes illius cōclusiones terminari. Cōclusio est sapientissimi Magistri Soto in præfata quæst. 3. proœmiali, & communis. Et probatur, quia obiectum logicæ sub vnica formali specifica ratione, nempè sub abstractione ab omni materia (qualiter in solutionibus argumentorum explicabimus) ipsam terminat logicam. Illa ergo quā uis ad plures conclusiones, etsi specificè in esse entis distinctas inclinet: ad omnes tamen illas, quatenus sub eadē formali athoma specifica ratione sui obiecti, abstractionis, videlicèt, ab omni materia conveniunt, sub omnimoda vnitate formali: & absque aliqua prorsus formali distinctione terminatur.

4. Obijcies primò. Quod in logica plures sunt conclusiones, & assensus scientifici, plures etiam probabiles, & opinatiui. Sed ad illos, & illos nequit aliquis habitus sub vnica ratione formali terminari. Ergo saltem distinguēdus est in logica duplex habitus formaliter distinctus, alter qui ad assensus inclinet scientificus, & alter qui ad assensus inclinet probabiles, & opinatiuos. ¶ Confirmatur, nam etiam inter conclusiones, & assensus scientificos, ad quos logica inclinat, diuersitas reperitur specifica; ergo cum habitus immediatè specificetur ab actibus; ab illis logica etiam prout ad actus solum inclinat scientificos, diuersitatem & distinctionē habet specificam, ac perinde non vnitatem athomam habet specificam, sed ad multū vnius erit sub-alternæ speciei in plures species athomas diuisibilis. Antecedens probatur, nam diuersa specificè videtur esse hæc, v.g. logicæ conclusio, prædicabile est vniuersale, ab ista, demōstratio generat sciētiā, & eandē distinctionē plures habēt logicæ cōclusiones, & illarū assensus: ergo conclusiones, & assensus scientifici nō omnimoda specifica vnitate, sed potius diuersitate inter se specifica gaudent.

Resp. ad argumentū, quod satis probabiliter (cū nostro authore q. 3. proœmiali in solutione ad 6.) in logica, sicut in qualibet alia scientia duplex habitus formaliter, imò etiā realiter entitatiuè distinctus potest admitti, alter videlicèt sciētificus, qui media demonstratione ad omnes assensus talis sciētiæ inclinet scientificos. Et alter opinatiuus, qui ad assensus probabiles mediis rationibus probabilibus inclinet, quia licèt obiectum vtriusque talis habitus

conueniat in eadem abstractione à materia differunt tamen habitus in modo procedendi, vnus, videlicet, per medium demõstrationũ, alter per probabile mediũ, & hoc non derogat vnitati specificæ, quam adstruere contendimus logicæ, vtpotè quæ in hac sententia solum de vnitate logicæ quoad partem demonstratiuam, non autem de logica prout ad omnia vniuersaliter extenditur, quæ in ea distinguuntur, est intelligenda. ¶ Probabiliter etiã potest dici, quod licèt, vt tales assensus probabiles, & opinatiui primatio ab aliquo habitu elicerentur, habitus requiratur opinatiuus, nec vt actus primatij ab aliquo habitu scientifico elici possint; tamen vt ad actus secundarios absque aliqua sui formali diuersitate ad illos potest se extendere habitus scientificus. Quia illi (vt quæstione præcedenti numer. 5 explicuimus) nouam supra actus scientificos primarios non addunt difficultatem. Si enim quis media demonstratione per habitum scientificum elicit assensum, quod demonstratio, v.g generat scientiã, cur adiunctò ad eãdem conclusionem aliquo medio probabili, non poterit per eundem habitum, tãquam actum illi secundarium, assensum probabilem eiusdem cõclusionis elicere? Et idem dico de assensu probabili alterius distinctæ conclusionis, qui talis probabilis assensus elicitur ab habitu scientificò, vt actus illius secundarius, & in ordine ad habitũ sub eadem ratione formali actus scientifici, quia omnes tales actus eliciũtur ab habitu prout ad obiectum sub eadem ratione formali eiusdem abstractionis à materia terminantur.

Ad confirmationem patet ex dictis in notabili ad conclusionem præsuppositò, & in eiusdem conclusionis probatione, quod licèt conclusiones logicæ materialiter, & in esse entis specificè inter se differant; formaliter in ratione obiecti, vtpotè quæ sub eadem abstractione a materia attinguntur, nullam habent diuersitatem; & sic nec illam tribuunt habitui, qui ad illas sub ea ratione formali terminatur.

5. Obijcies secundo, nullam posse assignari specialem abstractionem à materia, quæ obiecto logicæ in ratione obiecti vnitatem tribuat formalem. Ergo neque illa à suo obiecto habitus potest accipere logicæ Consequẽtia patet, & antecedens probatur. Quia si aliqua in obiecto logicæ assignari posset talis abstractio, esset abstractio ab omni materia. Sed hæc nõ potest esse obiecti logicæ formaliter constitutiua: ergo. Minor probatur. Nam aliàs logica non distingueretur formaliter à metaphisica, cuius obiectum per abstractionem ab omni materia formaliter in esse illius obiecti constituitur.

Dices, obiectum metaphysi-

cæ constitui in ratione formaliter talis per abstractionem positiuã ab omni materia. Quia quãuis plura de quibus metaphisicus agit, in materia realiter sint, illa vt à metaphisica attinguuntur, positiuè ab omni materia abstrahunt: obiectum autem logicæ abstrahit ab omni materia negatiuè, quia nullam in se materiam includit.

Sed contra est, ex eo sequi obiectum logicæ formaliter in esse obiecti ab obiecto non distingui sacræ Theologiæ; ac perinde, nec ipsam logicam à Theologia esse formaliter distinctam. Consequens est falsum: ergo, &c. prædicta solutio. Sequella probatur, nam obiectum Theologiæ abstrahit ab omni materia nõ positiuè, sed negatiuè: obiectũ enim primarium Theologiæ, scilicèt, Deus, nullam in se includit materiam, à qua possit abstrahere positiuè: ergo si ratio specialis obiecti logicæ esset abstractio ab omni materia negatiuè, in ea ratione communi cum obiecto conueniret Theologiæ.

Respondetur ad argumẽtum, solutionem ibi datam esse optimam. Ad replicam autem negãda est sequela: ad cuius probationem dico quod licèt obiectum Theologiæ, & logicæ conueniant, quod vtrumque abstrahit ab omni materia negatiuè: differunt tamen, quod obiectũ Theologicæ talem habet abstractionem propter maximam sui perfectionem & actualitatem: obiectum autem logicæ propter sui imperfectionẽ, & quia eo, quod minimæ entitatis est, nullam cõcernit materiam, a qua positiuè possit abstrare. Et hæc est sufficiens differentia, vt obiectum logicæ, & Theologiæ formaliter differant in esse obiecti.

6. Obijcies tertiò, quod intra eandem obiecti logicæ abstractionem à materia, datur diuersa abstractio sufficienter distincta, vt distinctionem formalem specificam causet in habitu: ergo licèt habitus logicæ sit vnius speciei subalternæ, indistinctas species athomas est formaliter diuisibilis. Antecedens probatur: nam pars logicæ, quæ agit, v.g. de prædicabilibus, distinctam, & maiorem abstractionem habet, quam pars logicæ, quæ agit de demonstratione. Tractatus enim de prædicabilibus abstrahit ab omnibus, à quibus abstrahit tractatus de demõstratione, & insuper abstrahit ab ipsius demonstrationis compositione, siquidem illam non concernit: ergo sufficiẽter distinctam abstractionem habent obiecta prædictorum tractatuum, vt faciãt vnũ ab alio formaliter distingui. Consequentia probatur: nam ob similem solum diuersam abstractionem intra abstractionem à materia sensibili distinguuntur specie Arithmethica, & Geometria, qui nimirum Arithmetica abstrahit à quantitate cõtinua, à

quã-

qua non abstrahit, sed illam concernit Geometria.

Respondetur negando antecedens: talis enim diuersitas abstractionis, materialis est, & insufficiens formaliter distinguere habitum. Ad probationem autem, omissis aliis, quæ ei adhiberi solent, solutionibus, illisque alibi ex professo in examen vocandis; dico, quod non est similis aduersa abstractio, quæ inter Arithmeticam, & Geometriam reperitur. Cum enim respectu numeri quãtitas continua se habeat, vt materia, abstrahens Aritmetica à continuitate, quam concernit Geometria, abstrahit ab illa abstractione formali, ac perinde abstractione sufficienter formaliter distincta ad distinctam formaliter specificandam scientiam. Cũ tamen prædicabile, & alius quilibet simplex conceptus ad logicam pertinens, non se habeat, vt forma, sed vt pars respectu demonstrationis, aut syllogismi, non abstrahit à compositioni syllogismi abstractione formali, sed abstractione totali, quæ non est abstractio formaliter, sed habens ad specificationem scientiarum; ac perinde ea solum diuersitas abstractionis non sufficit scientiam formaliter distinguere.

QVÆSTIO VII.

Vtrum logica sit simplex qualitas?

QVæstio ista ad metaphysicã spectans & æqualiter de logica, ac de quilibet alia scientia procedens, disputatur hic ab Authore quæst. 3. procemialis in 2. quæstionis art. Et pro tituli explicatione est aduertendum, ad assensum scientificũ concurrere præter intellectum, species intelligibiles, & habitum, mediò quo assensus elicitur, & de conclusionibus iudicatur, & species ex parte obiecti, habitus verò ex parte potentiæ, concurrunt ad assensum scientificum. Scientiam autem aliqui in collectione specierum, aliqui in habitu solo; & alij in habitu, & collectione specierum existimant formaliter consistere. Et quidem qui scientiam in collectione specierum, vel in illa simul, & habitu formaliter constituunt, consequenter asserunt scientiam esse compositam ex speciebus, & habitu, vel saltem ex diuersis speciebus, tam quam ex partibus integrantibus. Sed certè, & secundum D. Thom. 1. 2. q. 54. art. 4. & alibi pluries, & secundum veritatem scientia formaliter cõsistit in solo habitu, medio quo intellectus de conclusionibus iudicat, quamuis hoc nomen scientiæ quandoque vsurpetur, & pro scientia formaliter sumpta, & pro scientia consequẽter, vel causaliter acceptã

ta, scientia formaliter sumpta (vt diximus) est solus habitibus. Scientia consequenter accepta est assensus scientificus, ad quem tanquam ad effectum habitus inclinat. Scientia denique causaliter, & antecedenter sumpta sunt species intelligibiles, & illarum collectio, vt aliquid ad acquisitionem habitus (in quo solum scientia formaliter consistit) requisitum. Et cum D. Thomas collectionem specierum scientiam videatur appellare, loquitur non de scientia formaliter sumpta, sed de scientia inchoatiuè, causaliter, vel antecedenter accepta. His ergo suppositis, quod inquirimus, est, an habitus logicæ (in quo ipsa scientia formaliter consistet) prout ad omnes conclusiones ipsius logicæ terminatur, sit omnino simplex & totius cõpositionis expers, an verò sit compositus ex plurib⁹ partialibus habitibus, quorum singuli ad singulas conclusiones inclinent, licèt sub eadem formali specifica ratione omnes ad illas terminentur?

2. Dicendum est, logicã, prout ad omnes eius conclusiones terminatur, esse omnino simplicem qualitatem. Oppositum conclusionis cum Scoto q. 3. prologi, & alibi, tenent eius discipuli, & aliqui recentiores etiam si scientias non in collectione specierum, sed in habitibus formaliter constituant. Sed cõclusionem cum cõmuni Thomistarum sententia notat Author q. 3. proœmialis, art. 2. & est expressa D. Thom. 1. 2. q. 54. art. 4. & ibidem Caietani: in solutione enim ad tertiũ ait ibi S. Doctor: *Ille qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis vnius, habet quidem habitum, sed imperfecte; cum verò acquirit per aliquã demonstrationem scientiam conclusionis alterius, non aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus, qui prius inerat fit perfectior, vt potè ad plura se extendens eo quod conclusiones, & demonstrationes vnius scientiæ ordinata sunt, & vna derivatur ab alia.* Hæc D. Th. in quibus ex præsertim negans, in habente per vnam demonstrationem habitum scientiæ, per alteram aggenerari nouum habitum, manifestè in scientia quamlibet ex partialibus habitibus compositionẽ negat, & cum dicit, per secundã demõstrationem habitum perfici præexistentem, non intendit illum per additionẽ alicuius entitatis perfici (aliàs nouus partialis aggenerareturhabitus) sed quod absque aliqua sui additione per extensionem ad nouam conclusionem habitus præexistens perficitur. Nec hanc doctrinam limitat Sanctus Doctor ad scientiam prout ad conclusiones dumtaxat terminatur ita inter se subordinatas, vt vna sit passio alterius; sed de scientia loquitur prout omnes cõclusiones sub eadem attingit ratione formali eatenusque intendit, eas esse subor-

dinatas.

dihatas, quatenus sub eadem ratione formali specifica attinguntur.

3. Probatur autem primò conclusio ratione prædicti articuli, sic ad formam reducta. Logica, & habitus cuiuslibet scientiæ omnes suas conclusiones materialiter in esse entis, specificè inter se distinctas sub eadem ratione formali specifica scibilis attingit: ergo ad omnes illas omnino simplex & absque aliqua sui, vel materiali cōpositione terminatur. Antecedens in hac quæstione ex præcedenti supponimus (aliàs enim non solùm habitus scientiæ non esset simplex qualitas, sed nec vnus formaliter specificè a theologiè, & in logica, & in qualibet alia scientia tot formaliter specie distinctas scientias deberemus admittere, quot sunt cōclusiones logicales, ad quas logica terminatur) antecedente igitur, vt certò supposito: cōsequentia probatur: quia idem omnino simplex intellectus absque aliqua sui, vel materiali cōpositione, omnia sua quantumvis inter se distincta attingit obiecta, quia ad omnia illa sub eadem ratione formali specifica ipsius potentiæ terminatur. Ergo, & habitus scientificus ad omnia, quæ sub vnica sua ratione attingit formali, omnino simplex, & absque aliqua compositione terminatur. Consequentia probatur: quia habitus est perfectio potentiæ. Ergo ipsi debet proportionari in eo, quod sicut potentia, quia vniuersalior est, & pluribus distinctis habitibus perfectibilis, omnia prædictorum habituum obiecta sub vnica attingit ratione formale specificatiua ipsius potentiæ, scilicèt, sub abstracta, & vniuersali ratione veri, ad omnia illa absque aliqua sui compositione terminatur: ita & quilibet scientificus habitus, non ad omnia in vniuersum intellectus obiecta, sed ad omnia, quæ sub speciale ipsius habitus ratione attinguntur formali, possit habitus omnino simplex & absque aliqua sui compositione terminari.

4. Nec valet, huic rationi cum aliquibus dicere, potentiam non generari nostris actibus, & ita per diuersitatem actuum partialem potentiam non acquiri: habitus tamen cum nostris actibus generentur, & quilibet nouus actus, vtpotè eodem modo potens aliquid producere, sicut præcedens, aliquem nouum partialē generat habitum, qui cum præcedenti compositionem faciat: licèt omnes tales illius partes, seu habitus partiales, quia sub eadē ratione formali specifica, scientiæ conueniunt, non plures formaliter scientias, sed vnam specie constituant.

Non inquam, id valet: quia nō obstante differentia assignata habitus, & potentiæ, quod hæc nostris non producatur actibus, habitus

bitus verò nostris actibus generetur, adhuc semper interiluum, & potentiâ manet proportio, quod si illa absq; aliqua sui cõpositione potens est ad omnia sua obiecta terminari, quia omnia illa sub eadem ratione formali attingit; potens etiam erit habitus, quamuis nostris actibus genitus, vt absque aliqua sui compositione omnia sua attingat obiecta, quia ad omnia illa sub ratione eadem formali terminatur. Quare autẽ secundæ, & aliarum demonstrationũ actus, nec habitũ partialẽ, neq; aliquid reale in habitu præexistenti producant, in solutione secundæ obiectionis aduersus hãc conclusionem explicabimus.

5. Secundo probatur cõclusio. Quia habitus infusi, v.g fidei, vel charitatis (vt etiam cõtrarij Authores admittunt) absque aliqua sui, vel materiali cõpositione in omnia sua tendunt obiecta, quia ad omnia illa sub eadem ratione terminantur formali, quamvis in terminatione ad quodlibet illorũ noua aliqua materialis sit vincẽda difficultas, vt in assensu noui articuli fidei, & in dilectione inimicorum. Ergo eadem ratione, & habitus scientifici omnino simplices omnia sua attingũt obiecta, quia ad omnia sub eadẽ ratione formali terminantur. Quod enim habitus scientifici nostris actibus generentur, non verò habitus infusi, nulla est ad propositum differentia: si enim absque eo, quod Deus multiplicem, vel partialem fidei, v. g. infundat habitum, simplex, quem infundit, potest ad omnia obiecta terminari, quia omnia illa sub eadem cadunt ratione formali: quare etiam simplex habitus scientificus, licèt nostris actibus genitus, non sufficit ad attingendum omnia obiecta, quæ sub eadem steterint ratione formali? ¶ Confirmatur: na virtutes morales, quamvis nostris actibus acquisitæ, possunt absque omni sui cõpositione omnia attingere obiecta, quæ sub eadem cadunt ratione formali. Ergo similiter, & habitus, scientificus, quamvis nostris actibus generetur. Antecedens licet nõ omnes, aliqui tamen ex contrarijs concedunt (qui certè nescio qualiter consequentiam possint negare) aduersus illos tamẽ, qui istud negant. Probatur: si enim tẽperantia, v. g. infusa omnino simplex ad plures actus, pluresque in illis materiales difficultates vincendas terminatur (maior enim difficultas saltim materialiter est in abstinẽdo ab vno obiecto delectabili, quam ab alio) cur, & eadem omnino simplex temperantia moralis, quamvis nostris actibus acquisita, non sufficit ad eliciendos quoslibet temperantiæ actus, & vincendas omnes, quæ in illis, materiales difficultates, inueniantur.

6. Tertiò probatur conclusio: quia habitus scientiæ non potest esse compositus ex pluribus partia-

tialibus habitibus specificè interse, nec solo numero differẽtibus. Nullatenus ergo ex pluribus habitibus potest cõponi: ac perinde omnino est simplex, & nullatenus potest esse composita qualitas Antecedens prout traq; parte probatur. Pro prima quidẽ: quia cũ eadem sit ratio formalis habitus, v.g. logicæ (aliàs non esset vna scientia specie) non est, à quo tales partiales habitus diuersitatem possint habere specificam. Pro secunda parte idem probatur antecedens; quia cum accidentia eiusdem speciei in eadem formaliter, & virtualiter sint parte subiecti: & omnia in vniuersum accidentia à subiecti vnitate indiuiduationem, & vnitatem accipiãt numericã, implicat quod in eodem subiecto plura simul solo numero distincta accidentia inueniantur. Ergo impossibile est, habitum scientiæ ex partialibus habitibus solo numero interse distinctis componi; siquidem illi simul deberent esse in eodem subiecto. Hanc efficacem rationem, vt magis eius vis innotescat, licèt, aliquibus obiectionibus examinare, priusquã alia aduersus conclusionem argumenta proponam.

7. Aduersus præcedentem igitur rationem obijcies primò. Quod species intelligibiles eidem scientiæ deseruientes, & assensus circa plura eiusdem scientiæ obiecta, solo numero differunt, vtpote quæ sub eadem ratione formali eiusdem habitus, ac perindè non magis, quam ipse habitus distinctionem formalem possunt habere. Et tamẽ plures diuersarum eiusdem scientiæ conclusionũ assensus, & saltem plures diuersorum eiusdem scientiæ obiectorũ species in eadem simul intellectus potentia reperiuntur. Ergo licèt partiales habitus, ex quibus habitus componeretur totalis, solo numero essent distincti, id nõ obstaret, quominus in eodem simul intellectu reperirentur.

Dices, quod species obiectorũ eiusdem scientiæ, & assensus conclusionem eiusdem scientiæ non differunt solo numero, sed licèt in ordine ad habitum sub eadem attingãtur ratione formali, à distinctione tamen specifica obiectorum in esse entis distinctionẽ accipiunt specificam: quia licèt omnia prædicta obiectiua sub eadem ratione formam attingant, rationes tamen specificæ, eorum in esse entis ab speciebus repræsentantur, & per assensus attinguntur.

Contra hoc est, quod eadẽ etiã distinctio specifica ab specifica distinctione obiectorũ in esse entis potest in habitu reperiri, si quidẽ etiã attingi obiecta in esse entis specificè distincta: ergo etiam si plures partiales eiusdẽ scientiæ sint habitus, illi non solo numero, sed specificè materialiter, & in esse entis distinguentur: ac perinde potent simul non minus, quã plures species intelligibiles,

& plures assensus diuersorũ obiectorũ in eodẽ intellectu reperiri.

Respondetur, solutionem datam esse optimam. Et ad replicã negandum est, distinctionẽ specificam, quæ materialiter, & in esse entis in speciebus, & actibus circa diuersa obiecta eiusdem scientiæ reperitur, in ipso habitu scientiæ reperiri: quia cum habitus se habeat in ordine ad actus, vt illorum principium, & quæ in effectibus sunt distincta, & diuisa aduuentur in principio, nõ quælibet obiectorũ m distinctio, quæ actus sufficit specificè inesse entis diuersificare, sufficit distinguere habitum, sicut licèt habitus diuersarum scientiarum in eodẽ intellecto existentes a suis obiectis diuersitatem habeant specificam, intellectum tamen, qui ad eadẽ obiecta, vt principiũ magis vniuersale comparatur, & omnia illa sub eadẽ ratione formali attingit, nullam à prædictis obiectis accipit distinctionem, aut diuersitatem.

8. Contra eandem ratione obijcies secundò. Quod ea quæ simul numero differunt, & specie (vt actus & species eiusdẽ scientiæ differre diximus) non obstãte sua distinctione numerica, in eodem simul sunt intellectu. Ergo etiam si solo numero differrent, in eodẽ simul intellectu esse possent; perperamque petitur in vltima conclusionis ratione dicitur, impossibile esse, quod partiales habitus solo numero differentes in eodẽ simul intellectu inueniatur. Consequentia probatur, namque simul numero differunt & specie, ab eodem principio sumunt distinctionem suam numericam; atque illa, quæ solo numero differunt. Ergo si illa possunt simul esse in eodem subiecto, etiam, & ista. Patet consequentia, quia ea ratione dicebamus, accidentia solo numero differentia non posse esse simul in eodem subiecto, quia accidentia à subiecto accipiunt indiuiduationem, vnitatem, & diuersitatẽ numericam. Ergo si hoc nõ obstante, accidentia specie simul, & numero distincta in eodem simul possunt esse subiecto, etiam illa, quæ solo numero differunt.

Respondetur, negando consequentiam. Pro quo est aduertendum ex Caietano 1. 2. quæst. 54. art. 4. quod licèt intellectus sit formaliter idem, virtualiter est multiplex, pluresque habet virtuales potẽtialitates, & tales potẽtialitates distinguũtur, in intellectu in ordine ad formas diuersæ speciei, vt quælibet intellectus potentialitas omnes formas alicuius speciei respiciat, & recipiat, illisque indiuiduationem, & vnitatem præbeat numericam. Vndè accidentia specie simul & numero distincta benè possunt esse simul in eodem intellecto, quia in illo secundum diuersas potentialitates recipiuntur, & ab illo secundum prædictas potentialitates distinctionem numeri-

cam

cam accipiunt. Accidẽtia autem solo numero distincta nullatenus possunt esse in eodem intellectu, quia deberent esse in eo secundum eandem potentialitatem, & sic non haberent, vndè vllatenus distinctionem reciperent numericam.

9. Aduersus conclusionem autem arguitur primò. Quod habitus est dispositio, nõ quidem dispositione accepta pro specie qualitatis ab habitu condistincta, sed accepta pro qualitate, vt communi habitui, & dispositioni specialiter dictæ. Sed dispositio est quid cõpositum ex partibus. Ergo, & habitus, ac perinde cum omnis scientia sit habitus, omnis scientia ex partibus est composita. Minor probatur ex Philosopho 5. metaph. text. 24. asserente, quod *dispositio est ordo habentis partes*. Sed habentis partes, ex illis componitur: ergo dispositio componitur ex partibus.

Respondetur negando minorem, & ad authoritatem Philosophi, omissis alijs explicationibus, dicendum est cum nostro S. Magistro Soto q. vnica circa solutionem ad 3. de qualitate. Philosophum intelligi, non quod ipsa dispositio habeat partes, sed quod sit ordo animæ habentis partes, animæ videlicèt habentis potentias, vel quod dispositio sit ordo potentiæ in qua recipitur, potẽtia scilicèt habẽtis partes, diuersas, videlicèt potentialitates inter se virtualiter distinctas.

10. Obijcies secũdò. Quod acquisito per primam demonstrationem habitu scientifico, nouus per secundam demonstrationem partialis producitur habitus; & eadem est ratio de alijs demonstrationibus circa alias cõclusiones: ergo ex habitu præexistenti, & ijs, qui de nouo acquiruntur vnus totalis componitur habitus, sub eadem ratione formali illum componentibus. Antecedens probatur. Tum, quia vt in testimonio pro conclusione adducto asserit D. Thomas, per demonstrationem secundæ cõclusionis habitus præexistẽs fit perfectior. Maiorem autem perfectionem non videtur habere posse, nisi aliquid reale ei super addatur, nec aliquid ei superaddi posse videtur, nisi nouus partialis habitus: Ille ergo ei superaddetur, & per secundã demonstrationem producitur. Tum etiam, quia secunda demonstratio eiusdem speciei, imò eiusdem actiuitatis, & efficatiæ ad producendũ habitum videtur esse ac prima: ergo de facto habitum producit partialem. Antecedẽs probatur: nam si prius talis fieret secunda demonstratio, de facto non minus, quàm prima produceret habitum (loquimur enim de demõstrationibus circa conclusiones, quarũ ab vna altera nõ, vt secunda passio a prima depẽdet: in his enim demonstratio circa secundam conclusionẽ forsan nece s-

factio præsupponit demonstrationem circa primam, sed de demõstrationibus loquimur circa cõclusiones eiusdem scientiæ, hanc tamen inter se dependentiam vnius ab altera non habentes.

Confirmatur, quia multiplicatis circa eandem conclusionem actibus, habitus circa illã intenditur, & per additionem alicuius nouæ entitatis, vel modalis perficitur. Ergo cum præexistens habitus ad nouam conclusionem distincta demonstratione terminatur, noua ei entitas & habitus partialis superadditur. Consequẽtia probatur, quia nõ minor, sed maior forsitan est perfectio habitus extensiua, quam intensiua: ergo si hanc per additamentum nouæ entitatis acquirit habitum, etiam & illam.

11. Respondetur ad argumentum negando antecedens. Et ad primam illius probationem dico, quod licet habitus præexistens, aduenientẽ secũda circa secundam conclusionem demonstratione, perficiatur, hæc tamen perfectio nullatenus est per aggregationem noui partialis habitus, qui præexistenti superadditur (hoc enim expresse in allegato testimonio negat D. Thomas, sed talis noua perfectio aduenit habitui per id dumtaxat, quod ille ad nouã materiã applicetur. Sicuti lux perficitur extẽsiue, cũ nouos colores illustrat, nõ per id quod luci aliquid intrinsecum addatur, sed per id dũtaxat, quod ad nouam materiam se extẽdat, nouoq; applicetur colori. Et anima rationalis, cum nouam absque aliquo sui in se intrinseco additamento informat materiã perfectionem per id accipit extensiuam. Eodem igitur modo, & habitus scientificus extensiuè perficitur, per id quod solum ad nouam materiam aplicetur, & ad assensum nouæ conclusionis inclinet. Et tale illius extensiuum augmentum potest dici fieri per additionem, non quidem intrinsecam ipsius habitus, sed per additionem extrinsecam nouæ materiæ, ad quam de nouo applicatur. Et hoc modo intelligendus est D. Thomas 2. 2. quæst. 14. ar. 5. vbi insinuat augmentum intẽsiuum habitus non fieri per additionem, beneramẽ augmentum extensiuum illius. ¶ Ad secundam probationem eiusdem antecedentis negatur consequentia: quia licet secunda demonstratio ex se non minus, quam prima sit sufficiens, habitũ generare scientificum, quia tamen illum inuenit per primam demõstrationem productum, nihil de nouo producit, sed solum habitum perficit præexistentem faciens vt ad nouam materiam, nouasque conclusiones se extendat. Et hoc facere, est nouus effectus talis demonstrationis, non enim omnis actio etiam ex se productiua alicuius termini, oportet quod illum de facto producat, sed quod aliquem alium nouum habeat effe-

fectum. Sicut intellectio, quæ ex se est actio productiua verbi, verbum in Beatis de facto non producit, quia obiectum de se est sufficiẽter proportionatum, sed solum habet effectum valendi obiectum cum potentia. Similiter licèt actio conversiua ex se sit productiua sui termini, illum de facto non producit, quando terminus supponitur præexistens: sicut quia Christus, terminus cõuersionis Sacramẽtalis, præexistẽs ad ipsam conversionem supponitur, nullatenus per illã iuxta probabiliorem sententiã producitur.

Ad confirmationem iuxta sententiam D. Thomæ 2. 2. quæst. 24 art. 5 magis videtur negandũ esse, argumentum intensiuum, quam extensiuum habitus fieri per additionem intrinsecam alicuius entitatis ad habitum præexistentem: & ita negari potest antecedens, de quo latè cum de intensione agimus in libris de generatione. Sed quidquid sit de hoc, etiam si augmentum intẽsiuum habitus fiat per additionem intrinsecã alicuius entitatis, aut modi, nõ inde sequitur, per similem additionem intrinsecam habitum augeri extensiuè, quia ad id sufficit, quod ad nouam applicetur materiam, & quod per nouum assensum nouam actuet subiecti potentialitatem: in intensione autem, quia habitus quantumvis multiplicatis actibus, nõ ad nouam, sed ad eandem applicatur materiam, & non distincti intellectus, sed eandem omnino actuat potentialitatem, nisi ipsi habitui aliquid intrinsecum superadditur, non habet per quid intensiuum recipiat augmẽtum, & intrinsecus perficiatur.

12. Obijcies tertiò, posse contingere, aliquem per assensum scientificum circa primam conclusionem, habitum circa illam habere scientificum, & per assensum erroneum circa secundam, habitum circa illam erroris acquirere: tunc aduenientе scientifico per demonstrationem circa secundam conclusionem assensu, habitus præexistens erroris excluditur. Nouus ergo per talem secundam demonstrationem habitus generatur. Patet consequentia: quia habitus etroneus non potest, nisi per habitum excludi scientificum. Sed non excluditur per habitum præexistẽtem per primam demonstrationem generatum, siquidem cum illo compatiebatur; ergo excluditur per habitum per secundam demonstrationem de nouo productum. Et cum ille in eadem ratione formali scientiæ cum habitu per primam demonstrationẽ adquisito conveniat, ex vtroque vt ex habitibus partialibus scientia resultauit composita.

Confirmatur primò, quia habens habitum scientiæ circa duas, vel plures conclusiones, potest per obliuionem secundæ, verbi gratia, demonstrationis ad assen-

sum

sum secundæ conclusionis non inclinare, quamvis inclinet ad primam. Non igitur circa easdē conclusiones erat vnicus simplicissimus habitus; aliàs non posset circa primam manens, deperdi circa secundam, & ad illā non inclinare.

Cōfirmatur secundò. Quia potest habitus circa primam conclusionem multiplicatis circa illam actibus, intendi, & circa secundam, si actus circa illam non multiplicentur, manere remissus. Non igitur circa vtramque conclusionem erat idem realiter habitus, alias eadem entitas esset simul intēsa, & remissa, quòd videtur esse impossibile.

13. Respondetur ad argumentum, negando cōsequentiam. Et ad probationem distinguenda est minor, habitus erroris nō excluditur per habitum scientificum præexistentem secundū se sumptum, & vt præcisè per primam demonstrationem erat generatus: concedo minorem (vt sic enim, vt rectè dicitur in argumento, cum habitu erroris cōpatiebatur) non excluditur per habitum scientificum præexistētem, vt de nouo per secundam demōstrationem ad nouam materiam applicatum, nego minorem.

Ad primam confirmationem negatur consequentia. Idem enim entitatiuè habitus, qui absque aliquo sui intrinseco additamento; solum per applicationem ad nouam materiam, ad assensum secundæ conclusionis inclinabat, absque eo, quod aliquid intrinsecum deperdat, solum per id quod talem ad prædictam nouam materiam applicationem amittat, potest ad assensum talis secundæ conclusionis, non inclinare, licet maneat ei inclinatio ad assensum aliarum conclusionum, ad quas applicationem non amisit.

Ad secundam confirmationem negatur consequentia. Sicut enim idemmet habitus ad diuersas conclusiones applicatus, inclinat, ita etiam vt applicatus ad vnam potest intendi, quamuis, vt applicatus ad alteram maneat remissus. Ad hoc enim non diuersa requiritur entitas habitus, sed diuersa eiusdem habitus, secundum diuersam illius applicationem sufficit consideratio, diuersusque illius ad plures conclusiones secundum diuersam ad illas applicationem respectus.

14. Obiicies quarto, quod in partialibus eiusdem scientiæ obiectis, & conclusionum assensibus circa illa, quāuis omnia sub eadem ratione formali attingantur, aliqua noua occurrit difficultas. Ergo cum habitus ad vincēdas huiusmodi dentur difficultates, circa talia partialia obiecta partialis etiam in eadem scientia constituendi sunt habitus. Antecedens probatur: quia quantumvis, quis assensum habeat circa aliquod scientiæ obiectū, aliquamque de illo conclusionem, ex-

experientia constat, nouam inueniri difficultatem in assensu circa alia obiecta, & cõclusiones eiusdem scientiæ, cum nouum ad id medium debeat applicare, nouasque ad id demonstrationes confingere.

Respondetur, quod in scientijs, & virtutibus duplex inuenitur difficultas: altera formalis, & essentialis, altera materialis, & accidentalis. Prima prouenit ex defectu rationis formalis, & inclinationis ad obiectum formale habitus, seu virtutis. Et hanc difficultatem habent, qui omnino habitibus carent. Accidentalis autem, & materialis difficultas prouenit ex defectu applicationis ad materiam, aut ex defectu exercitij. Et hanc secundam difficultatem, postquam quis habet habitum scientiæ, aut virtutis, potest inuenire circa particularia eiusdem scientiæ, aut virtutis obiecta, & ad illam difficultatem vincendam, non requiritur nouus, vel partialis habitus, sed solum præexistentis habitus noua applicatio. Sicut licèt eandem difficultatem quia in actibus virtutum infusarum inueniat, vt habens habitum Charitatis illã inuenit in dilectione inimicorum, & maiorem, quam in dilectione amicorum; ad talem difficultatem vincẽdam non requiritur nouus, vel partialis habitus Charitatis (vtpotè, qui in habitibus infusis, etiam in opposita nõ admittitur sententia) sed sufficit eiusdem entitatiuè indiuisibilis habitus Charitatis noua ad talem materiam applicatio.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm Logica sit habitus practicus an verò speculatiuus?

COnsultò titulum proposuimus quæstionis de habitu, & non de scientia, vt ab ea abstineamus à difficultatẽ an scientia possit esse practica; aliqui enim existimant id esse impossibile, cum proprius sit scientiæ modus procedendi resolutiuus; & talis procedendi modus sit proprius habitus speculatiui, quidquid ergo sit de hoc, ne in illo implicemur, inquirimus, an logica sit habitus practicus, vel speculatiuus. Habitus speculatiuus dicitur ab speculatione, seu contemplatione; habitus autem practicus dicitur ab opere: differuntque inter se ex obiecto, ex modo procedẽdi, & ex fine. Ex obiecto quidem, quia habitus speculatiuus est de re speculabili, & contemplabili: habitus verò practicus est de re operabili. Differunt ex fine, quia finis habitus speculatiui est sui obiecti contemplatio; finis verò habitus practici est operatio. Differunt denique ex modo procedendi, quia habitus speculatiuus debet procedere modo resolutorio, practicus verò modo operabili. Et finis proprius prædictorum habituum non debet esse

extrinsecus finis operantis, sed intrinsecus finis ipsius operis, & habitus: quod enim quis habitū omnino speculatiuum, cuius finis est sui obiecti contemplatio, ex sua intentione ad aliquod etiã extrinsecus ordinet opus, non tollit ab habitu rationem speculatiui, neque illum efficit practicū: quia huiusmodi ratione non à fine operantis, sed à fine operis desumuntur: vt igitur habitus sit practicus, debet esse de re operabili, modo procedere operabili, & ad praxim, & operationem, vt ad proprium finem ordinari.

2 Praxis autem quæ actus habitus practici est, diffinitur ab Scoto in prologo sententiarum, q. vltima: *Quod sit actus alterius potentiæ, quã intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformiter rationi rectæ, vt sit rectus.* In eo tamen in primis, quod in ea diffinitione limitatur praxis ad actū conformem rectæ rationi, communiter reijcitur, quia etiã actus rectæ rationi difformis, practicus potest esse, in eo autẽ quod praxim asserit esse actum alterius potẽtiæ ab intellectu, si in rigore accipiatur, ita, vt omnem actū intellectus omnino à ratione praxis excludat, etiam cõmuniter reijcitur, quia licèt actus intellectus intra ordinem sui proprij obiecti sistẽs, rationem praxis non possit habere, bene tamen, vt ad aliquam operationem ipsi intellectui extrinsecam ordinatur. Vnde praxis potest describi, quod sit *operatio extrinseca intellectui apta regulari per habitū practicū.* Et per id quod dicitur *operatio extrinseca intellectui*, denotatur, quod non sistat in speculatione (quæ sola est operatio intrinseca intellectui) sed quod sit operatio distincta ab speculatione, vel ad aliquid distinctū ab speculatione ordinata. Vndè, & ipsa speculatio quatenus ex fine ipsius proprio, & nõ solum ex fine operantis ad finem distinctum ab speculatione ordinatur, rationem praxis potest habere. Hinc etiã sumitur descriptio speculationis, quod videlicèt sit *actus intellectus ex se non ordinatus ad aliquem extra suũ genus & ab ipsa speculatione distinctum.*

3 His ergo suppositis, suppositaque ex dictis suprà, q. 1. distinctione Logicæ in docentẽ, & vtẽtem, de illa sub vtraque consideratione inquirimus, an sit habitus simul practicus, & speculatiuus, vt aliqui volunt; an verò sit habitus solum practicus, vt aliqui de Logica, tàm vt docente, quã vt vtente existimant, & alij de Logica solum vtentẽ opinantur: an denique logica secundum vtrãque considerationẽ sit habitus speculatiuus, vt communiter defendimus discipuli D. Thom.

4 Dico igitur primò. Logica neque vt docens, neque vt vtens est habitus simul practicus, & speculatiuus. Conclusio probatur; nã vt colligitur ex doctrina D. Thomæ 1. p. q. 1. art. 2. practicū, &

& ſpeculatiuum ſunt differentiæ eſſentiales ſcientiarum, & habituum inferiorum, ſecundum videlicèt, quod practicum rationē excludit ſpeculatiui, & ſpeculatiuum rationem excludit practici. Sed Logica eſt vna ſcientia ex naturalibus, & inferioribus, imò omnium illarum infima: ergo in illa ſimul non poteſt ratio reperiri practici, & ſpeculatiui, ſed neceſſario per alteram huiuſmodi rationem cum excluſione alterius debet eſſentialiter conſtitui. Minor cum conſequentia patet. Maior autem explicatur ſimul, & probatur; nā ſicut in ſenſibus particularibus, & inferioribus, quia inferiores ſunt, reperitur ratio propria vnius ſpecificatiua cum excluſione rationis ſpecificatiuæ alterius, licèt huiuſmodi rationes poſſint ſine tali excluſione vnius ab altera reperiri in aliqua potentia ſuperiori, vt in ſenſu communi: ita etiā in habitibus, & ſcientijs, licet in ſcientia ſuperiori, vt in ſcientia diuina, & in fide, & Theologia, quia ſunt ſpeciales participationes diuinæ ſcientiæ, poſsit ſimul reperiri ratio practici & ſpeculatiui abſque eo, quod vna ratio excludat alterā; ita videlicèt vt eadē ſcientia ſit regula cōtēplationis, nō excludēs regulam operis: in habitibus tamen naturalibus, & inferioribus nō poſſunt huiuſmodi rationes ſimul reperiri, ſed ratio ſpeculatiui, vt rationē excludēs practici, & ratio practici, vt rationē excludens ſpeculatiui, ſunt differētiæ eſſentiales talium naturaliū, & inferiorū habituum: ac perinde nihil illorum vtraque talis ratio poteſt ſimul competere. Hinc eſt quod D. Th. quotieſcumque de huiuſmodi habitibus inferioribus loquitur; ex differentia penes practicum, & ſpeculatiuū differentiam eſſentialem illorum deducit, vt 6. Ethicorum, lect. 1. & 3. & 1. 2. q. 17. art. 1. ad 1.

5 Dico ſecundò. Logica tàm vt docēs quā vt vtēs; eſt habitus ſolùm ſpeculatiuus: licèt illa præcipuè, vt vtens, aliquā habeat ſimilitudinē cum habitibus practicis. Concluſionē cum communi Thomiſtarum docet noſter Autor q. 4. proœmiali, illamque pluries inſinuat D. Th. præcipuè 1. 2. q. 57. art. 3. dicens: *Quod etiam in ſpeculabilibus eſt aliquid per modum cuiuſdam operis, puta conſtructio ſyllogiſmi, aut orationis congruæ, aut opus numerandi, vel mēſurandi, & ideò quicunque ad huiuſmodi operationes habitus ſpeculatiui ordinantur, dicuntur per quandā ſimilitudinem artes.* Hæc D. Th. in quibus habitum Logicæ etiam in ordine ad ipſum Logicæ vſum, & ad actū, qui magis accedit ad praxim, nempe ad cōſtructionem ſyllogiſmi, à ratione habitus ſpeculatiui nō excludit.

Probatur autem concluſio, nā Logica, vt docēs procedit modo reſolutiuo, paſſiones demonſtrādo de ſuo obiecto, & circa contemplationē ſui obiecti verſatur,

nec ad opus aliquid extra genus ipsius contemplationis, & ab ipsa contemplatione distinctum ordinatur. Et si aliqualiter Logica, etiam vt docens, ad suimet vsum ordinatur, quia talis vsus non est à cõtemplatione: & speculatione distinctus, Logica vt docens nullatenus ob id, a ratione habitus speculatiui excluditur. Logica etiam, vt vtẽs rationem habet habitus speculatiui, quia quãuis modo procedat cõpositiuo introducendo formã in materia, quia tamen id non facit nisi in materia speculabili, ex tali modo procedendi non excluditur à ratione habitus speculatiui, licèt propter illũ aliquam maiorem similitudinem (vt in conclusione notater dixit) habeat cũ habitibus practicis, quã alij habitus omnino etiam secũdum modum procedendi, speculatiui.

Confirmatur primò, & explicatur hoc, quia, vt diximus, praxis propriè licèt possit in actibus intellectus reperiri, semper tamen est operatio extrinseca intellectui, hoc est, ordinata ad aliquid extra genus speculationis. Sed actus logicæ vtentis, cõstructio, v. g. syllogismi, quantumvis in modo procedendi similis sit praxi, non ordinatur ad aliud extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem, cognitionem, & contemplationem obiecti. Ergo non est propriè praxis, ac perinde, nec habitus talem regulans actus, est practicus, sed speculatiuus.

Confirmatur secundò, quia Logica etiam, vt vtens nullo vtitur principio practico: ad cõstructionem enim syllogismi, qui ex actibus Logicæ magis assimilatur praxi, vtitur illis principijs *dici de omni*, & *dici de nullo*, & quod, *quæ sunt eadem vni tertiò, sunt eadem inter se*. Quæ principia nullatenus sunt practica, sed omnino speculatiua; ergo Logica non est habitus practicus: ille enim principijs practicis in suis actibus eliciendis vtitur.

6 Obijcies primò, quod Diu. Thomas artibus omnino practicis, in eo quod practicæ sunt, cõparat logicam. Sentire igitur videtur, illam esse artem, & habitum practicum. Antecedẽs probatur, nam in prologo posteriorum ita asserit: *Quemadmodum necessaria fuit ars ædificatoria, aut fabrilis circa ea, quæ ratio de operibus manuum ratiocinatur; ita necessaria fuit ars, quæ sit directiua actuum rationis, vt in illis homo facile, & sine errore procedat, qualis est ars Logica.*

Respondetur Diu. Thomam comparare quidem Logicam arti fabrili, & ædificatoriæ in eo, quod ad aliquid opus etiã Logica ordinatur. Et ob id 1. 2. quæst. 57. art. 3. ad 3 (vt quæst. 5. præcedẽti explicuimus) vocat logicam similitudinarie artem, similitudinarie quidem respectu ad artes mechanicas. Differt tamen ab illis in eo, quod illæ ordinantur

fur ab opus extra genus omnino speculationis: ac perindè sunt propriæ artes practicæ: logica verò quia licèt ordinetur ad opus, non ordinatur ad opus extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem spectans, non est propriè habitus practicus, sed speculatiuus: licèt in eo, quod procedit modo operabili, similitudinem aliquam habeat cum artibus, & habitibus practicis.

7. Obijcies secundò, quod si logica esset habitus speculatiuus, nobilior esset omnibus habitibus practicis. Consequens videtur falsum: ergo, & antecedens. Sequela probatur, quia habitus speculatiuus, vtpotè ad perfectiorem, & nobiliorem finem, quam practicus, ordinatus, nobilior videtur esse omni habitu practico. Falsitas autem minoris probatur, quia logica, vtpotè ad infimum obiectum, ens videlicèt rationis, terminata, ignobilior videtur esse omnibus habitibus etiam practicis, vtpotè qui ad aliquid reale tanquam ad proprium obiectū terminantur.

Respondetur negando minorem, & ad probationem dico, quod licèt inter habitus, qui circa eundem finem versantur, & in eodem modo cōueniunt procedendi perfectio, & nobilitas a perfectione obiecti desumatur; non tamen inter habitus, qui diuersum finem, vel modum habēt procedendi: sicut habitus opinatiuus circa obiectū philosophiæ inferior est habitu scientifico circa obiectum logicæ: quia quamuis ille excedat hunc in obiecto in esse entis, iste excedit illum in modo procedendi: eodem ergo modo habitus speculatiuus logicæ circa ens rationis absolutè est nobilior habitu practico circa ens reale, quia excedit illum in fine, & in modo procedendi.

8. Obijcies tertiò. Logicam agere de obiecto à nobis operabili, imò, & modo operabili, siquidē agit de syllogismis, & alijs instrumentis logicabilibus à nobis factibilibus, & tradit modū illa construendi: ergo est habitus practicus.

Confirmatur, quia actus logicæ saltē vtentis est verè, & propriè praxis, quia est introductio formæ in materia, in qua fit, vt in materia philosophiæ, vel alia: ergo habitus talem regulās actum est verè, & propriè praxis.

Respondetur ad argumentum, cum sua cōfirmatione iuxta solutionem sæpius in probatione conclusionis insinuatam, quod licèt logica tractet de re à nobis operabili, & modo operabili, quia tamen tale opus nō est extra genus speculationis, sed potius ad ipsam speculationem spectans, & construere syllogismum est scire, & speculari, vel saltem ad contēplationē, & speculationē obiecti tendere; ideò nec talis syllogismi constructio

est propriè praxis, nec habitus illam regulans, est propriè practicus, sed speculatiuus.

9. Sed contra hanc solutionem obijcies primò. Quod actus prudentiæ, quo dictat & hic nũc esse aliquid cognoscendum, vel speculandum, est verè & propriè praxis, vt potè ab habitu practico prudentiæ elicitus, & regulatus. Et tamen talis actus non circa materiam non speculabilem, sed circa ipsam speculationem versatur: ergo quod actus logicæ vtẽtis non versetur nisi circa materiam speculabilem, non tollit, quod sit propriè praxis.

Respondetur, quod prudentia versatur circa speculationẽ materialiter, quia non dictat modũ substantiæ ipsius speculationis, sed solum circunstantias loci, & temporis ad speculandum, & tale dictamen in quacumque materia est eiusdem rationis & practicũ. Logica verò versatur circa substantiam ipsius speculationis, & ita nõ est praxis. Quia hæc nunquam ad proprium finem ad aliquid extra speculationem debet ordinari.

10. Secundò contra eandem solutionem obijcies, quod aliquando logica vtens introducit suam formalem in materia non speculabili, vt cum quis conficit syllogismum ad demonstrandũ qualiter sit facienda domus, ergo talis saltem syllogismi constructio erit propriè praxis, & habitus à quo regulatur, erit propter hunc, & alios actus circa materiam speculabilem simul practicus & speculativus.

Respondetur negando antecedens. Talis enim constructio syllogismi, cum ordinetur non ad constructionem domus, sed ad cognitionem, & contemplationẽ modo resolutorio naturæ domus & constructionis illius, versatur circa materiam speculabilem, & per accedens erit, quod ex fine operantis talis demonstratiua cognitio ordinetur ad exercitiũ domus construendæ.

QVÆSTIO IX.

Vtrũ obiectũ logicæ sit ens rationis?

PRo explicatione supponendum est primò, quod cum in obiecto logicæ & cuiuslibet scientiæ sit ratio obiectiua scientiæ, & ratio sub qua illam terminat, sicut in metaphisica, v. g. obiectum *quod* illius est ens reale, & ratio *sub qua* abstractio positiua ad omni materia: nunc non inquirimus de obiecto formali *quo*, seu ratione *sub qua* à logica est attingibile, suum obiectum (de hoc enim iam insinuabimus quæst. 6. esse abstractionem negatiuam ab omni materia) sed inquirimus de obiecto *quod* logicæ, an illud sit reale, vel rationis.

11. Supponẽdum est secundò, obiectum alicuius scientiæ, alterum esse obiectum attributionis, seu obiectum formale *quod*, alterum obiectum principalitatis.

Obie-

Obiectum attributionis scientia est, cui omnia, quæ in tali scientiæ tractantur, attribuuntur, & ad illud ordinantur, & ideò dicitur obiectum adæquatum, sicut Deus est obiectū attributionis Theologiæ, quia vel agit de ipso Deo, vel ut de alijs, ea vt ad ipsum Deū ordinantur, attingit. Obiectum autem principalitatis est principalius, & principaliter intentum inter obiecta materialia, illa videlicèt, quæ non ratione sui, sed vt ad obiectum formale ordinata in tali scientia attinguntur, & considerantur. Nam si compatētur ad obiectum attributionis; hoc semper est in qualibet scientia principalius, immò vnicum eius specificatiuum formale. Vnde de obiecto attributionis logicæ præcipuè nunc inquirimus; aliquid tamen de illius obiecto principalitatis dicemus.

3. Tertiò cum nostro Authore q. 5. procœmiali supponimus ex D. Th. Thoma in prologo sententiarum art. 4. quod tres conditiones, seu proprietates obiectum attributionis cuiuscumque scientiæ debet habere. Prima, quod cōtineat illi omnia, quæ in tali attinguntur scientia: ita vt de omnibus illis in recto, vel in obliquo prædicetur, quatenus nihil possit attingi à scientia, nisi quod rationem participet sui obiecti, vel quia pars illius est, vel ad illud ordinatur. Secunda conditio est, quod principales, & primarius finis scientiæ sit, tale obiectum attingere, quæ cōditio sequitur ex prima, quia si omnia, quæ quælibet scientia attingit, debet ordinare ad suum obiectum attributionis, præcipuè ipsiusmet obiecti cognitionem debet intendere. Tertia denique conditio obiecti formalis attributionis cuiuscūque scientiæ est, quod illum formaliter, & vt stat sub ratione *sub qua* terminandi scientiam, illam formaliter specificet, & à qualibet alia scientia distinguat.

4. Vltimò tandem est supponendum ex D. Th. 1. post. lect. 1. propium logicæ finem esse opera, & actus rationis dirigere, in ea autem directione interveniunt tāquā illius materia, actus intellectus, voces, & cōceptus, & illorū obiecta, secūdū quod omnia hæc sunt dirigibilia per intellectus actionem: & ipsa actio dirigens, seu directiua, vt ad quæ ista dirigibilia terminatur, & illa extrinsecè directa denominat: ac denique forma, quæ ex tali directione actiua, in ipsius dirigibilibus resultat, per quam quasi intrinsecè dicuntur passiuè directi. Dixi, quasi intrinsecè, quia talis formacū non sit aliquid reale, nec proinde realiter in ipsius dirigibilibus inhærens, aut illa informans, sed quædā forma rationis, etiæ admodū formæ realis præfectus dirigibilibus eōperere cōcipitur, est in illis ad modum formæ intrinsecæ, & ea intrinsecè denominat directa, ad differentiam denominationis, quam antecederet ad

hanc formam intrinsecam accipiant à directione actiua, prout ad ipsa dirigibilia terminatur.

5. Hinc ortum habuit sententiarũ in hac parte diuersitas. Dũ aliqui obiectum logicæ assignant conceptus, tam formales, quàm obiectiuos, prout ab actione intellectus sunt dirigibiles: alij ad conceptus solũ obiectiuos prout sic dirigibiles, obiectum limitant logicæ. Alij ipsum constituunt in ipsa directione actiua intellectus, prout ad talia dirigibilia terminatur, & realiter extrinsecè illa directa denominat. Et cum omnia hæc sint aliquid reale, omnes isti, licet in assignãdo in particulari obiectum logicæ, diuersi, conueniunt in eo, quod illud in aliquod reale constituunt. Alij denique in nullo istorum obiectũ logicæ formaliter constituentes, sed in sola illa forma rationes à directione actiua intellectus in ipsis dirigibilibus resultante, à qua quasi extrinsecè denominentur passiuè directi, ens rationis asserunt esse logicæ obiectum.

6. Dico primò. Ens reale nõ potest esse obiectum formale logicæ. Cõclusio est communis Thomistarum & probatur. Vt aliquid sit obiectum formale attributionis, & specificatiuũ alicuius scientiæ debet ab illa sub aliqua ratione formali attingi, sub qua à nulla alia scientia formaliter distincta attingatur (vt ex tertia proposita cõditione obiecti deducitur, & ratio probat manifesta, alias scientiæ non haberent, à quo inter se formaliter distingerentur) sed non potest in ente reali aliqua considerari ratio, sub qua specialiter terminet, & specificet logica, vt ab omnibus alijs scientijs distincta: ergo ens reale nullatenus potest esse obiectum formale specificatiuum, & attributionis logicæ. Discursus est legitimus. Maior (vt vidimus) certa. Minor autem probatur: nam (vt quæst. 6. insinuauimus, plenius que in libris posteriorum explicabimus) ratio sub qua obiecta terminant, & specificant scientias est abstractio à materia. Sed sub nulla speciali abstractione à materia potest aliquod ens reale logicæ scientiam terminare, sub qua aliam formaliter distinctam a logica non specificet, & terminet scientiam. Sub nulla igitur ratione formali potest ens reale logicam, vt ab alijs scientijs distinctam, terminare. Minor manifestè probatur, quia omnis abstractio à materia, quæ in ente reali potest considerari, vel est abstractio solum à materia singulari, vel à materia sensibili, vel abstractio positiuè ab omni materia. Sed sub prima abstractione ens reale est obiectum formale physicæ: sub secunda est obiectum formale mathematicarum, & sub tertia formaliter terminat & specificat Metaphisicam: ergo nulla potest considerari abstractio à materia in ente reali, sub qua logicam, vt ab alijs scientijs

tijs formaliter distinctam terminet, & specificet. Nec potest dici, quod præter istas abstractiones datur abstractio ab omni materia negatiuè; nam, vt explicuimus quæst. 6. num. 5. vel hæc abstractio est propter perfectionem obiecti, quia nullam propter maximam sui actualitatem, includit materiam: & hæc negatiua abstractio, licèt alicui enti competat reali, competit nimirum soli Deo; de quo non potest esse dubium; quod non sit obiectum logicæ: vel potest esse abstractio negatiuè ab omni materia propter obiecti imperfectionem, quia nimirum ratione suæ minimæ entitatis, nullam, à qua positiuè possit abstrahere, includit materiam. Et hæc imperfectio nulli enti reali, nisi soli enti rationis potest competere. Firmum igitur manet huius rationis fundamentum, quod sub nulla speciali abstractione à materia potest aliquod ens reale logicam, vt ab alijs scientijs distinctam, terminare & specificare.

Confirmatur, quia si aliquod ens reale esset obiectum logicæ, illa esset nobilior omnibus scientijs naturalibus præter metaphisicam. Consequens est contra communem omnium consensum, constituentium logicã omnium scientiarum infimam: ergo obiectũ illius nullatenus est ens reale. Sequela probatur, quia si ens reale esset obiectum logicæ, profecto esset obiectum illius sub abstractione ab omni materia. Sed quælibet naturalis scientia præter metaphisicam respicit ens reale, vt proprium obiectum sub minori aliqua abstractione: ergo cum omnes scientiæ inter se cõparentur secundum maiorem, vel minorem perfectionem, quatenus sub maiori, vel minori abstractione à materia sua, attingunt obiecta, omnes scientiæ præter metaphisicam inferiores essent ad logicam.

7. Secundò probatur conclusio: quia nullius entis realis naturam, & proprietates explicat logica ergo cum quælibet scientia naturam sui obiecti explicet, & proprietates, nullum ens reale est obiectum logicæ. Antecedens probatur: quia si de aliquibus entibus realibus logica tractat, vt de conceptibus formalibus, & obiectiuis, & etiam de prædicamentis, non tamen explicando eorum naturam, aut proprietates de illis demonstrando (id enim facere ad alias pertinet scientias) sed solum logica agit de his rebus, quatenus in illis aliquæ secundæ intentiones rationis fũdantur, quæ illas possint denominare.

Confirmatur: nam quæ aliqua scientia attingit, non in illis sistens, sed ea ordinans ad aliud, non habent proprium rationem formalem obiecti talis scientiæ, sed solum illam habet id, quod, ad alium non ordinando, attingit, & ad quod omnia ordinat

alia

dia. Sed quidquid reale logica attingit, non in illius cognitione sistit, sed ad aliud, nempè ad intentiones rationis, quæ in ipso possunt fundari, illud ordinans, ac illo pertractat: ergo nullum ens reale est proprium specificativum obiectum logicæ.

8. Dico secundò: obiectum formale specificativum logicæ est ens rationis. Conclusionem cum communi Thomistarum docet noster Author quæst. 5. præmiali, est quæ proculdubio iuxta mentem Aristotelis, & D. Th. Philosopus enim 4. Metaphisicæ, cap. 2. comparat Dialecticum Metaphisico, quod vterque agit de omni ente, quod vtique, vt explicat ibi lect. 4. Diu. Thomas, verum esse non potest, nisi Dialecticus attingat omne ens sub aliqua ratione omnibus entibus communi. Sed hæc ratio non potest esse aliquid reale. Attingit ergo Dialecticus omne ens sub aliqua entitate rationis omnibus entibus communi. Minor probatur, quia omnibus entibus duplicis generis possunt communia prædicata competere: alia, videlicèt, realiter ex natura rei, vt verum, bonum; aliæque reales proprietates, quæ realiter ex natura rei omni competunt enti: alia prædicata possunt omni enti competere per operationem intellectus: nullum enim est ens in cuius natura non inveniat intellectus fundamentam ad conficiendum aliquam intentionem rationis, eamque illi tribuendum. Sed de prædicatis communibus, quæ omni competunt enti realiter, & ex natura rei, agit Metaphisicus: & ob id dicitur de omni agere ente: ergo nulla restat via verificandi dictum Philosophi, quod etiã Dialecticus de omnibus entibus tractat, nisi per id quod agat de illis, vt omnia illa conueniunt in aliqua entitate rationis, quæ omnibus illis competens, potest illa denominare. Sed id, sub quo omnia quæ tractat, & attingit aliqua scientia, est eius obiectum formale: ergo secundum mentem Philosophi, ens rationis, sub quo logica de omnibus entibus agit, est illius proprium, adæquatum, & formale specificativum obiectum.

9. Diu. Thomas etiam perpetuus est in hac sententia, vt ex pluribus eius testimonijs potest videri: sufficiat vnum adducere. Lectione enim 4. super caput 2. libri 4. metaphisicæ, ita asserit S. Doctor: *Ens est duplex, ens scilicèt rationis, & ens naturæ. Ens autem rationis dicitur proprie de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, & similium, quæ quidem non inueniuntur in rerum natura, ed consideratio nem rationis consequuntur. Et huiusmodi, scilicèt, ens rationis, est propriè subiectum logicæ. Huiusmodi*

di autem intentiones intelligibus entis naturæ æquiparantur eo quod omnia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt: & ideò subiectum logicæ ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædicatur. Hæc Diu. Thomas, quo nihil clariùs potuit pro nostra sententia asseuerari. Vndè perperam huiusmodi testimonium ab aliquibus explicatur, quod nomine entis rationis intelligat Divus Thomas actus intellectus, qui cum sint actus rationis, entia rationis possunt dici: vel ipsam denominationem extrinsecam, qua conceptus formales, vel obiectiui extrinsecè, dicuntur à directione actiua intellectus directi. Hæc enim à parte rei & in rerum natura inueniuntur: & Divus Thomas se explicat loqui de entibus rationis, quæ ratio aduenit in rebus consideratis, & quæ non inveniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur. Nullatenus igitur nomine entis rationis de aliquo prædictorum, quæ realiter in rerum natura inueniuntur, prædictum Diui Thomæ testimonium est intelligendum, sed solum de quadam forma, quæ in rebus ad actionem intellectus consequitur, & in rerum natura non inuenitur, quæ quidem forma rationis est admodum formæ realis ad intellectu in rebus confictæ.

10. Probatur autem primò conclusio indirectè, & ex consequenti, quia cum aliquod proprium obiectum logicæ debeamus assignare, & illud, vt conclusione ostendimus præcedenti, nõ possit esse aliquod ens reale, relinquitur quod sit ens rationis. ¶ Confirmatur primo, quia cum natura entis rationis non solum, vt in ordine ad ens reale, & vt secundarium, & materiale obiectum à Metaphisica attingitur, possit etiam primario ab aliqua scientia considerari, & nulla illa ad hoc munus inueniatur præter logicam, illa videtur ad ens rationis, vt ad suum formale obiectum specificatiuum terminari. ¶ Confirmatur secundo, quia enti rationis respectu logicæ, omnes quas prænotauimus, obiecti attributionis competunt conditiones. Ens enim rationis continet omnia, quæ in logica pertractantur. Omnia enim illa, vel sunt entia rationis, vel vt ad ens rationis ordinata, attinguntur (si enim de aliquibus entibus realibus aliqualiter discutit logicus, id facit, vt intentiones rationis, quas possit fundare, in illis agnoscat.) Est etiam perindè ens rationis, cuius cognitio principaliter intenditur in logica, ac denique per ens rationis tanquã per proprium obiectum, logica à quacumque alia scientia distinguitur.

Se-

Secundò, & præcipuè probatur conclusio: nam cum (vt ex D. Thoma ad resolutionem huius quæstionis præmotauimus) logica, secundum proprium finem sit directiua rationis, in aliquo ad talem directionē Logicæ pertinente, debet ipsius logicæ forma, aliter consistere obiectum. Sed in nullo reali ex his, quæ ad talem directionem concurrunt, potest obiectum consistere logicæ, sed illud dumtaxat in aliqua forma rationis ad talem directionē in rebus resultante consistit. Ergo obiectum logicæ est ens rationis. Minor quoad singulas, quas virtualiter continet partes, sic orsum probatur. Nam in primis quamvis ad talem intellectus directionem concurrant ipsa dirigibilia, conceptus, videlicèt, formales, & obiectiui; illi, etiam quatenus ab intellectu dirigibiles, non possunt esse obiectū formale logicæ: quia sunt materia talis directionis. Ea enim, quod lapis, v.g., & ligna sunt materia artis domificatoriæ, in qua talis ars suam formam introducat tales lapides, & ligna, etiam, vt disponibilia in formam domus per artem domificatoriam, non possunt esse proprium obiectum ipsius artis. Similiter ergo, quia conceptus formales, & obiectiui se habent, vt materia artis directiuæ illorum, in quibus talis ars suam introducat formam, non possunt, etiam, vt sic dirigibiles, esse proprium, & formale talis artis obiectum. Dirigibilitas enim passiua talium conceptuum, quia solum dicit in illis capacitatem passiuam, vt media arte, & per formam ab illa in eis introductam, formaliter dirigantur, non facit illos esse obiectum formale talis artis, sed solum esse materiam illius. Sicuti (sistendo in eodem simili) capacitas passiua, quàm lapides habent, & ligna, vt per artem domificatoriam in formam domus disponantur, non facit illa esse obiectum formale talis artis, sed solum quod sint illius materia, in qua ars possit suam introducere formam. Directio autem actiua conceptuum, etiam prout ad ipsos conceptus formales, vel obiectiuos terminata, non potest esse obiectum talis artis directiuæ. Actio enim actiua qua quis in materia formam aliquam introducit, etiam vt ad talem materiam terminata, non potest esse obiectum artis, sed illud dūtaxat est forma per talem actionem in materias introducta. Ergo directio actiua conceptuum, etiam, vt ad ipsos conceptus terminata, non potest esse proprium, & formale obiectum artis talium conceptuum directiuæ, qualis est logica; sed obiectum formale illius erit forma, quæ per talem directionem actuum in ipsa materia, seu cōceptibus introducitur. Antecedēs inductiuè potest probari in omnibus artibus. Non enim

pro-

proprium, & formale obiectum artis domificatoriæ est ipsa actio constructiua domus, etiam prout ad materiã terminata, sed obiectum proprium talis artis est forma domus, quæ per ipsam actionem actiuam in materia domus resultat, & à qua formaliter doctus denominatur. Relinquitur ergo, quod obiectum artis logicæ directiuæ operum rationis sit forma, quæ ex directione actiua intellectus in ipsis conceptibus formalibus, & obiectiuis resultat, & a qua formaliter, & intrinsecè denominatur directi: quia quamvis a directione ipsa actiua intellectus ipsos conceptus dirigentis, illi denominentur extrinsecè cõceptus directi, à forma ad talem directionem actiuam in ipsis resultante, formaliter, & intrinsecè directi denominantur. Sed talis forma non est aliquid reale in ipsis conceptibus, sed quædam forma rationis, quæ admodum formæ realis in illis concipitur, & illos denominat: ergo obiectum logicæ est ens rationis.

11 Vltimò tandem probatur conclusio, quia logica circa cognitionem intentionum rationis ex proprio suo fine versatur: ergo obiectum formale illius est aliquod ens rationis omnibus præfictis intentionibus rationis commune. Consequentia patet, & antecedens probatur, quia cũ logica sit modus sciẽdi, propriusq; eius finis est cognitio diuersarũ intẽtionum rationis, quibus species modi sciendi, & quæ ad earum constitutionem concurrũt, constituuntur. Qualiter enim naturam quis agnoscet diffinitionis, diuisionis, & argumentationis, nisi cognoscat in conceptibus formalibus intẽtionem subiecti, & prædicati, & in conceptibus obiectiuis diuersas prædicabilium intentiones, secundũ quas diuersimodè possint ad inuicem prædicari? Ad omnia enim hæc tales secundæ intentiones rationis se habent, vt formale constitutiuum. Quamvis enim, v.g. natura aliqua generica fundamentum in se habeat, vt de suis speciebus prædicetur; oportet, vt formalis fiat prædicatio, eandem naturam genericam à suis speciebus abstractam, ad illas per actionem intellectus comparati, ex qua actione comparatiua (vt libri sequenti dicemus) resultat in ipsa natura secunda intentio generis, quæ est ratio, vt formaliter de suis inferioribus prædicetur. Et vt intellectus absque errore in suis actibus, & in talibus prædicationibus procedat, Logica docet naturas prædictarum intentionũ rationis, & quibus sint attribuendæ, ac perindè circa cognitionem illarum ex proprio suo fine versatur.

12 Dico tertio. Ens rationis in tota sua latitudine non est obiectum logicæ, sed secunda intẽtio rationis in rõcreto. Ita tenet S. Magister Soto cum aliis com-

mu-

muniter q. 5. procœmiali. Et pro explicatione est supponendum, quod vt lib. sequēti dicimus, ens rationis diuiditur in negationem priuationē & relationē, & hæc in primā & secūdā intētionē rationis. Quo supposito, probatur cōclusio: quia in Logica non agitur de priuatione, & negatione, imò nec de omni relatione rationis; plures enim sunt primæ intentiones rationis, de quibus logica nullatenus tractat; & si de aliquibus illa tractat, illas non per se, sed vt fundāt secundas intētiones rationis, & vt ad illas ordinātur, attingit. Attingit autē logica per se secundā intentionē rationis, tota que est in illius contemplatione, plurescq; de illa passiones demonstrat; ergo obiectū formale specificatiuū logicæ non est ens rationis in tota sua latitudine, sed secūda intētio. Antecedēs constat ex omnibus his, de quibus Logica tractat. Constat etiā ex testimonio D. Tho. pro præcedenti conclusione adducto, vbi Sanct. Doctor, ens rationis, quod assignat obiectum Logicæ, manifestè ad secundam limitat intētionem rationis. Constat denique ex Auicenna 1. Metaph. dicēte, quod Logica agit de secundis intentionibus adiunctis primis. Nec per hoc, quod ad secundam intentionem rationis obiectum Logicæ coarcetur, ipsius Logicæ vniuersalitati derogatur, adhuc enim verificatur, quod ex Philosopho in principio præcedentis conclusionis adduximus quod sicut Metaphisicus agis de omni ente, ita, & Logicus. Licèt enim eius obiectum ad secundam intentionem rationis limitetur; quia tamen nullum in vniuersum est ens reale, vel rationis, in quo aliqua secunda intentio rationis nō possit fundari, de omni ente Logicus agit, quatenus in illo suas fundat intentiones rationis. Dixi in cōclusione, secundam intentionem rationis in concreto esse obiectū logicæ; quia nō agit de illa, nisi vt aliquod denominat subiectū ideo que dixit Auicena, quod agit de secundis intentionibus adiunctis primis. Quid autem sit secunda intentio in concreto, explicabimus infra, cum de definito generis disputemus, nūc dico quod est secundū intentionatum rationis, quod licèt pro materiali possit esse aliquid reale; formaliter tamen semper est aliquid rationis, vtpotè per formam rationis in esse talis formaliter constitutum.

3 Vltimò tādē dico. Inter obiecta materialia Logicæ obiectū principalitatis est argumētatio. Ita noster Author in prædicta q. 5. procœmiali. Et probatur, quia cum Logica sit ratiocinatiua, seu discursiua (ideoque scientia rationalis vocatur) quod principaliter intēdit, est natura argumētationis tradere: ergo argumentatio est obiectū principalitatis in Logica. Et cum argumentatio plures habeat partes, diuersasq; argumentationis cōtineat species,

&

& inter illas demõstratione, non inficiabor concedere, quod inter partes assignati obiecti principalitatis demonstratio sit principalior: quia tamen intentum præcipuum Logicæ est discursum dirigere; quod per quamlibet argumentationis speciem fit, ideò argumentationem in communi assignamus obiectum principalitatis ipsius Logicæ, & respectu tractatus specialis de argumentatione demonstrationẽ dicimus esse obiectum principalitatis. Nõ tamen argumentatio est obiectũ attributionis Logicæ: quia illa circa iudicium simplex veritatis, etiam prout non ordinatur ad argumentationem versatur.

14 Obijcies primò, quod Logica, vtpotè directiua operationum intellectus, circa triplicem operationem intellectus, vt circa propriũ suũ obiectũ versatur. Sed tales tres operationes intellectus sunt aliquid reale, actiones videlicèt reales ipsius intellectus: ergo obiectum logicæ est aliquid reale. ¶ Si dicas tales actiones intellectus materialiter sumptas, non esse obiectũ Logicæ, sed formaliter prout per modũ artificij logicalis disponuntur. ¶ Contra est, nã etiam vt sic dispositæ tales actiones sunt aliquid reale, tã per dispositionẽ actiuam intellectus disponũtur, & extrinsecè realiter denominantur dispositæ. ¶ Si dicas, quod duplicẽ denominationẽ tales actiones intellectus possunt habere; alterã extrinsecam, quã à sola actiua dispositione intellectus accipiũt: alteram intrinsecam à quadam forma, quæ ad modum formæ realis intellectus in prædictis conceptibus, & illorum obiectis concepit, à qua intrinsecè, & formaliter denominãtur dispositi; & quia Logica agit de conceptibus, tàm formalibus, quàm obiectiuis, vt à tali forma rationis denominantur, & vt sic formaliter sunt aliquid rationis obiectũ Logicæ formaliter sumptum est aliquid rationis, licèt prout materiali sit aliquid reale. ¶ Cõtra hoc est, nam etiam si talis forma rationis posit in actibus intellectus ad modum formæ intrinsecæ illos denominans considerari, nullatenus tamen requiritur, vt Logica circa actus intellectus, tanquam circa suum proprium obiectum versetur: ergo cum absque tali forma intrinseca nihil nisi reale in prædictis actibus reperiatur; in illis, vt intra ambitum entis realis continentur, & ad genus entis rationis nõ transeunt, proprium formale, & specificatiuum obiectum Logicæ reperitur. Antecedens, in quo est præcipua difficultas, probatur: quia Logica respicit suum obiectum, formalissimè, vt est instrumentum sciendi. Sed rationem instrumenti sufficientissimè habent actus intellectus per id præcisè, quod dispositionem actiuam ipsius intellectus terminent, & ab illa dicuntur extrinsecè dispositi: ergo absque eo, quod

quod aliqua in illis forma rationis intrinsecè illos dispositos denominans intelligatur, salvatur in illis ratio propria obiecti formalis, & specificativi logicæ. Minor probatur: nam conceptus sic extrinsecæ dispositi absque aliqua forma rationis eis superaddita, sufficiūt ad exercitium cuiuscumq; muneris logicalis, nā prædicta forma rationis iuxta probabiliorem sententiam sequenti libro examinandam, actualiter non existit, nisi dū actu consideratur ab intellectu. Sed etiam intellectu talem formam non considerante, prædicti cōceptus sua exercent munera logicalia: ergo ratio instrumenti logicalis sufficientissimè in illis antecedēter ad talē formā rationis inuenitur.

15 Respondetur, solutiones ad argumentum, & ad replicas vsque ad hanc vltimam assignatas esse optimas. Ad hanc autem vltimam replicam respondetur triplicitèr. Primò, quod dato, & non concesso, quod actiones intellectus, vt dispositionem actiuam ipsius intellectus termināt, & ab illa denominātur extrinsecè dispositæ rationem instrumēti logicalis nō solum causaliter, sed formaliter sufficientissimè habeant; adhuc tamen forma rationis, quæ in illis potest superaddi, & ad modum formæ intrinsecæ eas denominare, ad obiectum formale pertinet logicæ, quia ad logicam non solum spectat dirigere, & disponere actiones intellectus, sed præcipuè ad illam pertinet, earundem actionum dispositionē cognoscere, & de iudicare, ne intellectus in tali dispositione actiua, & in alijs operationibus ex illa dependētibus, cū aliquo errore procedat. Et cum per dispositionem actiuam nihil reale ponatur in ipsis conceptibus, sic dispositis, vt intellectus eorū dispositionem cognoscat, debet, illam ad modum formæ intrinsecæ in prædictis conceptibus considerare, quod est cognoscere in illis formam rationis ad modum formæ realis ipsos cōceptus quasi intrinsecè, & formaliter denominantem: & talis forma rationis, cuius cognitionē logica intendit, est proprium, & formale ipsius logicæ obiectum. ¶ Secundò respondetur negando, quod absque tali forma rationis, quæ actus intellectus denominet formaliter, & intrinsecè dispositus, ipsi conceptus rationem habeant formaliter instrumenti logicalis, sed fundamētaliter dumtaxat, & causaliter: licèt hoc sufficiat, vt exercere possint munus instrumēti logicalis. Tale enim exercitiū huiusmodi instrumentis sæpè cōpetit ratione sui fundamenti. Sicut licèt signum ad placitum formaliter in esse signi per relationē rationis ad suum signatum cōstituatur, quamvis talis relatio, quia actualiter non cōsideratur formaliter non existat, si tamen existat eius fundamentum, impositio videlicèt ad significā-

dum

dum non retractata, id sufficit, vt signum habeat exercitiū ducendi in cognitionem sui signati; sic ergo absque illa intentione, & forma rationis, instrumentū Logicale fundamētaliter solum erit instrumentum, & aliquid exercitium instrumenti habebit, non tamen erit formaliter instrumētum Logicale, neque rationē obiecti Logici formaliter habebit: quod Logica, vt proprium, & formale respicit sui obiectū. ¶ Tertiò denique respōdetur: quod nō solum actus intellectus absque prædicta forma rationis non habebunt formalissimè rationē instrumenti Logicalis, sed plura instrumenti Logicalis munera nō poterunt exercere. Vt enim quis v. g. prædicet animal de suis inferioribus, oportet, quod prius naturam animalis comparet ad inferiora, & cum per talem cōparationem intentio vniuersalis in exercitio attingatur, & fiat; non possunt tale munus prædicationis conceptus formales, & obiectiui alicuius naturæ exercere, quin perinde intentio in illis resultet generis, speciei, vel alterius prædicabilis, & sic talis intellectus actiones absque ea forma rationis non solum, non sunt formaliter instrumenta Logicalia, sed nec munia propria instrumenti Logicalis poterunt exercere.

16 Obijcies secundò, quod esto in conceptibus obiectiuis aliqua forma rationis possit admitti, in conceptibus tamen formalibus illa non videtur admittenda: quia quidquid eis cōpetit rationem suæ realis naturalis repræsentationis conuenit illis: ergo cum Logica præcipuè circa conceptus formales & eorum directionem versetur, in eo quod vt proprium respicit obiectum, nihil inuenit nisi reale.

Respondetur, quod cū Logica etiā circa conceptus obiectiuos, in quibus plures fundat secundas intentiones, versetur, si conceptus obiectiuos, vt substant intentioni rationis, & ab illis denominātur attingit; iam in illis obiectū Logicæ formaliter est aliquid rationis. Sed re vera etiā conceptus formales, non secundum illud solum reale, quod habent, attingit Logica, sed formaliter secundum quod alicui substant intentioni rationis, à qua denominantur. Assumitur enim conceptus formalis in subiectum, vel prædicatū, inuariata eius naturali repræsentatione: ac perinde ratio subiecti, vel prædicati nihil reale est in ipsis cōceptibus præter denominationem extrinsecam à dispositione actiua intellectus, illos per modum subiecti, vel prædicati assumentis, proueniēs, cui superadditur aliqua forma rationis ab intellectu admodum formæ realis concepta, à qua prædicti conceptus formales intrinsece, & formaliter denominationē accipiunt subiecti vel prædicati.

17 Obijcies tertiò, quod demōstratio sub obiecto cadit forma-

li Logicæ, sed demonstratio formaliter sumpta nullam formam rationis importat: ergo obiectū specificatum à Logicæ nō est ens rationis. Minor probatur: nam demonstratio formaliter sumpta dicit præmissas, vt dispositas ad causandum scientificum conclusionis assensum. Sed hoc non habent præmissæ per formam rationis: ergo demōstratio formaliter sumpta nullam formam rationis importat.

Respondetur, quod præterquam quod hoc argumentum etiam tenentur solvere, qui obiectum Logicæ ac perindè, & rationem demōstrationis in aliqua denominatione extrinseca ab actione intellectus proueniente constituunt (nec enim minor de illa, ac de forma rationis potest esse difficultas, quomodo possit esse ratio, vt præmissæ ad assensum conclusionis Phisicè efficiēter concurrant) præter hoc (inquam) respondetur, quod forma rationis præmissas in ratione demonstrationis formaliter constituens, est conditio, vt præmissarum assensus ad assensum cōclusionis Phisice efficienter concurrant. Bene enim potest id quod virtutem non potest tribuere aliquid realiter causandi, vt conditionem ad causalitatis exercitiū requiri: vt applicatio ignis ad comburendum, & aliæ plures cōditiones, quæ licèt non possint esse virtutes aut principia aliquid realiter causandi; possunt esse cōditio ad id necessario requisita.

18 Obijcies quartò, ens rationis non posse esse obiectum alicuius scientiæ. Ergo nec Logicæ. Antecedens probari posset, quia ens rationis cum non sit simpliciter ens, nec simpliciter videtur esse scibile, & quia nullum ens rationis videtur habere passiones; sed de primi diximus, suprà quæst. 5. num. 8. & de 2. in eadē, quæst. nu. 6. vnde nec eadem inutiliter repetamus, aliter probatur antecedens. Quia Logica est qualitas quædam realis; ergo nō potest specificari ab aliquo rationis: ac perindè non potest ad illud, vt ad suum proprium obiectum terminari: omnes enim habitus à suo specificantur obiecto. Prima consequentia probatur. Quia cū specificatum à suo specificatiuo perfectionem accipiat, non videtur qualiter habitus realis ab aliquo rationis possit perfectionem accipere, aut specificari.

Respondetur, negando consequentiam. Cum enim habitus ab obiecto extrinsecè solum, intrinsecè autem ab ordine ad obiectū specificentur; bene potest habitus realis ab aliquo rationis specificari: quia ordo ad illud est habitus intrinsecus, & non minus realis quam ipse habitus, quia cū talis ordo non sit prædicamentalis, sed transcendentalis, non obstat eius realitati, quod ad aliquid non reale terminetur.

LIBER SECVNDVS DE ENTE Rationis.

ACTVRI Libri sequenti in Prologum libri prædicabilium de vniuersalibus, quæ in prædicabilia diuiduntur, quia essentia vniuersalis in secunda intentione rationis consistit, non abs re erit, quod licèt ex professo noster Author Sapientissimus Magister Soto de Ente Rationis non egerit, aliqua prius de illo, plenioremillius tractatum ad Metaphisicam remittentes, breuiter in hoc libro explicare conemur.

QVÆSTIO I.

Vtrùm detur ens rationis & quid sit?

VT Ad primum, quod inquirimus, respondeamus, necesse est explicare secundum, quid videlicèt, sit ens rationis. Pro quo dico primò, ens rationis est quod solum habet esse obiectiuum in intellectu. Conclusio, prædictaque diffinitio entis rationis colligitur ex Diu. Thom. 1. part. quæstio 16. art. 3. ad 2. dicente: *Ens rationis est quod, cum non sit in rerũ natura accipitur vt ens in ratione.* Idque etiam deducitur ex Philosopho, & ex Auerroe 6. Metaph. commento 3. dicentibus, quod ens rationis est ens in anima. Pro quo est supponendum, quod res possunt habere triplicem habitudinem ad intellectum, primò tãquam ad subiectum inhæsionis, qualiter species intelligibiles, verbum, & intellectio respiciunt intellectum, quia in illo realiter subiectantur. Secundum ordinẽ, vel habitudinem res possunt dicere ad intellectum tanquam ad causam illarum efficientem, qualiter actio intelligendi respicit intellectum, quia ab illo realiter dimanat, & verbum, quia ab intellectu realiter media actione producitur. Tertiò denique modo potest res aliqua respicere intellectum tanquam obiectum illius, & quatenus illius terminat cognitionẽ: & hoc modo dupliciter, vel ita videlicèt, quod res, quæ obijcitur intellectui, & in illo perindè habet esse obiectiuũ,

simul habeat esse reale, & ab intellectu independēs, qualiter lapis, v. g. quamvis terminet cognitionem intellectus, & habeat esse obiectiue in intellectu, non solum illud habet esse, sed etiam esse reale à parte rei independens ab omni consideratione intellectus. Aliæ verò res sunt, quæ habent esse obiectiuum in intellectu, quod præter tale esse nullum aliud habent, & totum illarum esse, est obijci intellectui; illiusque cognitionē terminare. Hoc ergo supposito dicimus, ens rationis esse, quod solum habet esse obiectiuum in intellectu.

2 Probatur autem simul, & explicatur cōclusio: nā aliqua sunt, quæ cū à parte rei realiter nō inueniantur, concipiūtur ab intellectu ad modū alicuius entitatis realis: illaque perinde solū habēt esse obiectiue in intellectu, nullumque præter tale esse obiectiuum habent esse: ergo cum ens rationis debeat esse quid distinctum ab omni ente reali; illud erit ens rationis, quod solum habet esse obiectiuè in intellectu. Antecedens probatur: nam quānis à parte rei, v. g. sit homo capax potentiæ visiuæ, & realiter non habeat illam; tamen à parte rei non habet formaliter cæcitatem: hæc enim est quædam entitas ad modum formæ alicui conueniens, & solum datur talis entitas, cum intellectus negationē visus considerat ad modum formæ alicui conuenientis: ergo talis entitas solū habet esse obiectiuè in intellectu, & præter illud nullum esse habet formaliter, sed solum fundamentaliter, quia homo realiter non habens visum, solum fundamentaliter dicitur cæcus, & solum formaliter cæcus denominabitur, quando intellectus ipsam negationē visus, quæ nihil reale est in homine, ad modum formæ realis illi conuenientis illam concipiat.

3 Dico secundò. Necessarium est concedere, aliqua esse entia rationis. Conclusio est communis, & expressa D. Thomæ pluribus in locis, inter alia illam docet 1 p. q. 16. art. 3. ad 2. & q. 28. art. 2. in corpore, vbi specialiter docet esse relationem rationis, dicens: *Aliquando respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & tunc est relatio rationis tantum, sicut cum comparatio hominem animali, vt speciem ad genus.*

4 Probatur autem conclusio, primò ex dictis in præcedēti cōclusione, quia ens rationis est, quod solū habet esse obiectiuum in intellectu. Sed plura dantur entia, quæ solum habent esse obiectiuum in intellectu; ergo plura dātur entia rationis. Minor probatur, quia vbi nulla est à parte rei forma, cōcipit intellectus formā, sicuti in homine non habente visum concipit cæcitatem ad modum formæ positiuæ homini cōuenientis, & vbi nulla est à parte

te rei distinctio, concipit intellectus distinctionem, vt inter gradum generícum, & specificum: & vbi nullus est à parte rei realis respectus, concipit illum intellectus ad modum respectus realis, sicuti concipit respectum animalis ad sua inferiora, ad hominem, videlicèt, vel equum. Sed talis respectus, talis distinctio, & talis forma habent esse obiectiuum in intellectu, quatenus ipsius intellectus terminant cognitionem: ergo plura sunt entia, quæ cum nõ habeant esse à parte rei, illud solum habent obiectiuè intellectu.

5 Secundò probatur cõclusio. Quidquid ab intellectu est cognoscibile, rationem debet habere entis; quia cũ obiectũ intellectus sit ens; quod rationẽ entis nõ habuerit, non potest cognitionẽ intellectus terminare. Sed aliqua sunt cognoscibilia ab intellectu, quæ rationẽ entis realis nullatenus participant: ergo illa habent rationẽ entis rationis: aç per inde aliqua dantur entia rationis. Minor patet ex dictis, quia intellectus cognoscit priuationẽ formalem, & respectum formalem naturæ genericæ ad suas species. Sed huiusmodi obiecta, vt ostendimus, non habent rationem entis realis, nec aliud esse, præter esse obiectiuum in intellectũ: ergo aliqua sunt cognoscibilia, quæ rationẽ entis realis nõ habet. ¶ Cõfirmatur, quia ens rationis est scibile, & de facto scientiã logicæ terminat: ergo est ens, quia nihil potest esse scibile, sicut nec cognoscibile, nisi in quantum est aliquo modo ens. Et cum alias tale ens, quod est obiectũ Logicæ, nõ possit esse ens reale, vt ostendimus lib. præcedenti, quæstione, cõcl. 1. restat, quod illud sit ens rationis condistinctum ab ente reali.

6 Probatur denique conclusio, quia in Deo datur relatio Domini, & relatio creatoris. Sed istæ nullatenus possunt esse relationis reales: ergo sunt relationes rationis. Iam igitur necessario debemus aliqua entia rationis concedere. Maior probatur, quia in Deo intellimigus quedã ordinem & habitudinem ad creaturam, quatenus illã creat, & cõseruat: ergo talis ordo, & habitudo concipitur a nobis per modũ respectus, & relationis ad creaturã, & à tali relatione formaliter Deus, & intrinsecè denominator creator. Quod autem tales relationes nõ sint relationes reales, docet D. Aug. lib. 4. de Trin. c. vlt. dicens: *Sicut numus constituitur pretium absque aliqua realitate super addita, ita Deus constituitur Dominus absque aliqua entitati reali super addita per solam relationẽ rationis*

7 Obijcies primò, quod omne ens est cognoscibile, sed ens rationis nõ est cognoscibile; ergo nec aliquã habet rationem entis. Minor prob. quia quidquid est cognoscibile, prius intelligitur esse cognoscibile, quam quod actu sit cognitum: cognoscibile enim ad

actualiter cognitum cõparatur, vt in actu primò ad actu secundum, & prius debet intelligi aliquid in actu primò, quam in actu secundò. Sed ens rationis ante quam actu cognoscatur ab intellectu, non potest esse cognoscibile sicut neque ens; cũ tota illius entitas sit actu cognosci: ergo ens rationis non est cognoscibile.

Respondetur, quod quãvis essentia actualis entis rationis in actuali terminatione cognitionis intellectus consistat, antecedẽter tamẽ ad talẽ actualem cognitionẽ datur essentia entis rationis vt possibilis, non quidẽ per aliquam entitatem extra ipsum intellectũ, sed per potentiam actiuam intellectus potentis intelligere ens rationis, sicuti antequã effectus aliquis producatur extra causas, talis effectus dicitur possibilis possibilitate desumpta à potẽtia actiua illũ potente producere. Essentia igitur entis rationis prædicto modo vt possibilis intelligitur eriã, vt cognoscibilis prius quam actualiter terminet cognitionẽ, imò cum ens rationis solũ sit factibile per cognitionem, eatenus formaliſsimè est possibile, & factibile, quatenus est cognoscibile. & sit ad argumentum negandum est, ens rationis nõ esse prius cognoscibile, quã actu cognoscatur.

Obijcies secundò, quod quidquid aliqualẽ habet entitatẽ præter Deũ debet illã habere ab alio causatã: alias esset Deus, vt potè nũ ab alio, sed à semetipso habẽs esse: sed id quod dicitur ens rationis, nõ habet entitatẽ ab alio causatã: ergo nullã prorsus habet entitatẽ: sed est purũ nihil: ac perinde nulla dãtur entia rationis. Maior prob. quia ens rationis nõ habet causam efficiẽtẽ. Sed ablata causa efficiẽti, omnes auferuntur causæ: ergo nullã prorsus suæ entitatis habet causam. Maior probatur, quia causa efficiẽs semper causat per influxum realẽ: sed ad influxũ realẽ semper effectus resultat realis: ergo ens rationis, vt abente reali condistinctum nullã potest habere causã sui efficiẽtẽ.

Confirmatur, quia entis rationis non videtur assignabilis causa finalis, formalis, vel materialis, ergo neque efficiens; quia nullum efficiens operatur nisi propter finem, & nullus effectus ab efficienti absque sui causa formali, & materiali potest procedere.

Respondetur ad argumentum, quod sicut ens rationis nõ est propriè ens, sed ad modum entis; ita nec propriè habet causã efficiẽtẽ, qualiter illam habet ens reale: habet tamẽ causam sui quodamodo quasi efficiẽtẽ, quia cũ intellectus efficiẽter realiter elicit intellectionẽ, qua aliquid, cũ nõ sit ens, intelligit ad modũ entis, resultat quædam forma rationis, cuius totum suum esse est terminare talẽ cognitionẽ. Et hæc ad actionẽ intellectus resultantia est quædam quasi efficiẽtia prædictæ entitatis rationis, eaq; efficientia sufficit ad entitatem ita diminutã, vt ta-

talis entitas dicatur quodammodo creatura ad differentiã creatoris, qui suum esse habet omnino à semetipso absque eo, quod illud ab alio per veram efficientiam, aut per aliquam resultantiam causetur.

Ad confirmationem respondetur, ens rationis etiam habere causam finalem, formalem, & materialem. Finalem quidem, quia intellectus non nisi ob aliquem finem, vt ad faciendas aliquas prædicationes, vel ad cognoscendam alicuius rei naturam, vel ob alium finem, ens rationis, illud cognoscendo, conficit. Habet etiam ens rationis causam materialem, non quidem inhæsionis, sed denominationis, subtractum, videlicet, quod denominat. & ad quod admodum formæ accidentalis se habet. Habet denique ens rationis causam formalẽ, non quidem distinctam à semetipso, sed ipsa entitas rationis est forma concreti, quod ex subtracto, & ipsa forma denominante resultat. Et est forma sui ipsius: quia cum producitur aliquid per modum formæ, vt cum producitur albedo ipsa forma est causa formalis compositi, quod ex illa, & subiecto resultat, & est causa formalis suis ipsius: neque aliam distinctã à se exigit causam sui formalem.

9 Vltimo denique poterit obijci, quod esto entia rationis concedantur illa non distinguuntur à denominationibus extrinsecis quæ ad actionem realem intellectus, voluntatis, vel alterius potentiæ in obiecto talis actionis antecedenter ad omnem cõsiderationem intellectus resultant: quia omnis alia entitas ad modum formæ alicui competens, & illud denominans, vt potè omnino superflua, nullatenus videtur concedenda. Perperam igitur entia concedimus rationis, quæ solum habeãt esse obiectiuum in intellectu, siquidem si aliquod ens rationis tenemur concedere, illud independenter & antecedenter ad cognitionem intellectus repetitur. Huic obiectioni quæstione ocurremus sequẽti, ne eadem inutiliter repetamus.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ens rationis in denominationibus extrinsecis consistat?

VNum supponimus, & alterum inquirimus. Supponimus quidem, aliquas esse denominationes extrinsecas; inquirimus autem an in illis essentia saluetur, & consistat entis rationis. Supponimus in quam, aliquas esse denominationes extrinsecas; illas nimirum, quæ ab aliquo dumtaxat extrinseco desumuntur: sicuti à visioni existente in visum, & ad parietem, terminata absque eo, quod aliquid reale ponat in pariete, & antecedenter ad id quod intellectus aliquid per modum formæ in pariete, eo quod visionem terminat, concipiat: paries extrinsecè denominatur visus. Similisque extrinseca denominatio ad terminationem cuiuscumque actionis in eo quod illam terminat, resultat, vt ex actione voluntatis obiectum

illam terminans denominatur volitum, & ex cognitione lapidis, v. g. ipse lapides denominatur extrinsecè cognitus, imò, & ab aliquo extrinseco præter actionem huiusmodi denominationes extrinsecæ possunt desumi, vt denominatio dextri, vel sinistri in columna per hoc solum, quod sit ad dexteram meam, vel sinistram. Necessarium igitur est, plures denominationes extrinsecas concedere.

2. Sed dubium occurrit, an tales extrinsecæ denominationes sint formales, an verò solum fundamentales: an videlicet, v.g. à visione existente in visu, & ad parietem terminata antecedenter ad omnem aliā formam quasi intrinsecā in pariete ab intellectu conceptam, paries formaliter denominetur visus: an verò solum causaliter, & fundamētaliter? Vtraque enim pars suos habet defensores, suisque fulcitur fundamentis. Prima quidem, quia homo per actionem terminatam ad parietem, formaliter dicitur videns: ergo paries per id præcisè, quod eandem terminet actionem, formaliter, licèt extrinsecè, denominatur visus: istæ enim denominationes videntur omnino mutuæ, & quod non potest dari formalis denominatio videntis, quin in obiecto correspondeat formalis denominatio visi. Et confirmatur: nam, Deus absque aliqua forma reali ei ex tempore superaddita, & antecedenter ad id, quod ab intellectu aliquid per modum formæ intrinsecæ in eo concipiatur, dicitur ex tempore formaliter creator, & formaliter Dominus. Sed huiusmodi denominationes in Deo sunt omnino extrinsecæ, vtpotè quæ non ab aliquo intrinseco, sed à relatione in creaturis existente, & ad Deum extrinsecè terminata, prouenit: ergo iam aliquæ dantur denominationes extrinsecæ, per quas non solum causaliter, & fundamētaliter, sed formaliter aliquid denominetur.

3. Ex alia parte videtur, per tales denominationes extrinsecas nihil posse formaliter, sed solum causaliter, & fundamentaliter denominari. Tum, quia denominatio formalis solum potest prouenire à forma intrinseca, vel quasi intrinseca existente in denominato, nec ad id sufficit aliquam extrinsecam actionem terminare. Ex eo nā quod lignum, v.g. actionem terminet calefactiuam, solum causaliter, non autem formaliter dicitur calidum, vel calefactum, & formaliter solum dicitur tale à forma caloris in ipso ligno per talem actionē introducta. Tum etiam, quia denominatio extrinseca à parte rei reperitur, & aliquid est reale; & si esset denominatio non solum fundamentalis, sed formalis, esset aliquid reale distinctum ab ipsa actione, à qua talis prouenit denominatio, & denominatio, v.g. visi si formalis esset, in lapide esset aliquid distinctum à visione, à qua talis prouenit denominatio. Sed non potest esse aliquid reale à visione distinctum, ergo non potest esse

des-

denominatio formalis, sed causalis tantum, & fundamentalis. Minor probatur, quia talis denominatio non potest esse substantia, neque accidens reale: ergo nihil potest esse reale. Antecedens quoad primam partem patet. Certum est enim, lapidi, per hoc quod videatur, nihil substantiale aduenire: quod autem non sit accidens, etiam probatur: quia talis denominatio nulli subiecto realiter inhæret; alias quotiescumque lapis à diuersis hominibus videretur, realiter mutaretur per aduentum realis accidentis illi realiter inhærentis, quod est absurdum.

4 Nihilominus quamvis quæstionem hanc aliqualiter existimem esse de nomine, & si est de re; non multum necessaria, quia dum supponimus huiusmodi denominationes extrinsecas realiter, & ante omnem operationem intellectus reperiri; parum interest, an illæ sint denominationes formales an verò solum fundamentales, quia licèt hoc secundùm daremus, adhuc per tales denominationes absolutè, & simplicer denominaretur subiectum, quia non solum formæ formaliter denominantes, sed earum fundamenta sufficiunt absolutè aliquid denominare. Si tamen velimus, circa propositas sententias ferrè iudicium, certè existimo, vtramque esse satis probabilem. Et in secunda facile potest dici, non esse inconueniens, quod formali denominationi videntis correspondeat ex parte obiecti solum fundamentalis, licèt absoluta denominatio visi, quia huiusmodi denominationes sunt mutuæ solum quoad illarum coexistentiam, non autem quoad modum denominationis, quia denominatio, quæ est in videnti, cum proueniat a forma intrinseca, scilicèt, à visione, est formalis, imò, & intrinseca denominatio. Denominatio autem, quæ est in obiecto, cum desumatur ab aliquo ei intrinseco, scilicet, à visione, non solum non est intrinseca (vt omnes concedunt, sed, & probabiliter potest dici, quod non est denominatio formalis, sed tantum fundamentalis. ¶ Similiter non est inconueniens, quod Deus antecedenter ad formam, & respectum rationis, qui in illo per modum formæ intrinsecæ ab intellecta concipitur, non denominetur formaliter, sed tantum fundamentaliter Dominus, & Creator; cum ea denominatio sit sufficiens illum absolute Dominum, & creatorem denominare.

Qui autem primam velit defendere sententiam, haud difficiliter etiam poterit fundamentis primæ satisfacere. Ad primum, videlicèt, dicendo denominationem quidem formalem intrinsecam non posse esse, nisi à forma intrinseca, vel quasi intrinseca in ipso denominato: denominationem tamen formalem extrinsecam optime posse ab aliquo extrinseco, prouenire, & ad exemplum cale-

fa-

factionis potest responderi, vel quod calefactio nullatenus denominat lignum extrinsecæ calefactum, quia cum causet in ipso formam intrinsecam, videlicèt calorem à quo lignum formaliter intrinsecæ denominatur calidum, non habet locum denominatio extrinseca à calefactione prouenies. Actiones tamen, quæ nihil producunt in suo termino, vt visio in obiecto, tribuunt illi denominationem formalem extrinsecam, vtpotè quæ non impeditur ab alia denominatione formali intrinseca statim in eodem termino ab aliqua forma intrinseca proueniente. ¶ Vel potest dici, quod vtramque denominationem formalem simul habet lignum, extrinsecam, videlicet, à calefactione, & intrinsecam à calore in ipso recepto. Quia cum vna sit denominatio intrinseca, & altera extrinseca, licèt vtraque sit formalis, sunt simul compatibiles in eodem subiecto.

Ad alterum autem eiusdem secundæ sententiæ fundamentum (quod æqualiter, meo videri: etiam procedit contra admittentes denominationes extrinsecas solum fundamentaliter denominantes, qui etiam illæ sunt reales, & aliqualiter ab actione, à qua prouenium, distinctæ) est dicendū quod tales denominationes extrinsecæ, siue formaliter, siue fundamentaliter denominent, quamvis sint aliquid reale, nec sunt propriè substantia, nec accidens; quia istæ sunt differentiæ entis realis intrinseci, ac per inde nullum petunt subiectum inhæsionis, sed solum denominationis, sicut enim realis moralitas & æstimabilitas, quæ in aliquibus rebus ante omnem operationem intellectus inuenitur, propriè nec est substantia, nec accidēs, nec aliquod petit subiectum inhæsionis, sed solum subiectum denominationis, quia ens quod diuiditur in substantiam, & accidens est ens physicum, non autem Morale. Eodem proportionabiliter modo, quia ens quod diuiditur in substantiam, & accidens est ens intrinsecum, denominatio extrinseca propriè non continetur sub hac diuisionem: ac per inde non est proprie substantia, nec accidens, nec petit subiectum inhæsiones, sed solum exigit subiectum denominationis, respectu cuius admodum accidentis sed habet.

5 His ergo suppositis inquirimus in præsenti, an in prædictis denominationibus extrinsecis ens rationis saluetur, illiusque essentia consistat, partem enim affirmatiuam tuentur aliqui existimantes omnem denominationem extrinsecam à qualibet actione, intellectus videlicèt, vel voluntatis, aut alterius potentiæ interioris, vel exterioris prouenientem, imò, vel à quolibet alio extrinseco desumptam esse ens rationis, nec aliud præter has extrinsecas denominationes, ens rationis concedunt. Hanc tamen sententiā limitat Durand. in 1. dist. 26. quæst. 4. num. 7. ad denominationem extrinsecam à cognitione intellectus prouenientē; as-

sc-

ferens, illam solum esse ens rationis, & quodsi proueniat à prima cognitione intellectus, tale esse cognitum est prima intentio rationis, si verò proueniat à secũda cognitione intellectus, denominatio extrinseca cogniti est secunda intentio rationis.

6 Nihilominus dicendũ est, denominationes extrinsecas, siue à cognitione actiua intellectus, siue ab actione alterius potentiæ, siue ab aliquo alio extrinseco proueniant, non esse formaliter entia rationis, sed ens rationis præcisè salvari, & consistere in eo, quod solum habet esse obiectiuum in intellectu, in eo videlicèt, quod cum nullum esse reale habeat à parte rei, concipitur in aliquo ab intellectu ad modum formæ realis illi conuenientis, ac perinde solum habet illud esse obiectiuum, quatenus talem intellectus cognitionem terminat. Conclusio quoad vtramq; illius partem est communis, & quoad vtramque efficaciter hac ratione probatur, quia omnes denominationes extrinsecæ sunt aliquid reale, aliquid extra animam, & aliquid independens à cognitione intellectus ergo in nulla illarum ens rationis formaliter consistit. Patet consequentia, quia vt ex Philosopho, & illius commentatore, atque ex D Tho, quæst. ostendimus præcedenti, ens rationis formaliter sumptum est ens in anima, id est, nullum habens esse extra animam, sed solum habens esse obiectiuum in intellectu: ac perinde totum suum esse est terminare cognitionem intellectus, aliàs non esset ab ente reali distinctũ: ergo si denominationes extrinsecæ sunt aliquid extra animam, & etiam si intellectui obijciantur, suũ habent esse reale, in illis nullatenus ens rationis consistit, sed solum in illa forma, quæ cum nihil reale sit, ad modum entis realis in aliqua re ab intellectu concipitur. Antecedens prob. nã omnino independere à cognitione intellectus, per id dumtaxat quod visio terminetur realiter ad parietem, vel actus voluntatis ad hominẽ; paries realiter extrinsecæ denominatur visus, & homo volitus: ergo tales denominationes extrinsecæ sunt aliquid extra animam, nec habeant esse obiectiuum in intellectu, & si aliquã do illas intellectus cognoscat, habebant quidem tunc esse obiectiuũ in intellectu, sed non habebunt solum tale esse obiectiuum, sed simul suũ esse reale: & id non sufficit, vt fiat entia rationis: sicut is quamvis lapis, v.g. cognoscatur ab intellecta, ac perindè habeat esse obiectiuũ intellectu, quia tamẽ totum suũ esse non est tale esse obiectiuum, sed præter illud habet suum esse reale, lapis non est ens rationis.

7 Si autem dicas cum Durando, quod saltem denominatio extrinseca cogniti, & esse cognitũ, quod resultat in aliquo, eo præcisè, quod cognitionem terminet intellectus, videtur habere totum suum esse obiectiuum in intellectu, & ita dependere à tali intellectus cognitione, vt absque illa nullatenus talis detur denominationem; per inde saltẽ denominatio formaliter erit

cis ratio nis, esto aliæ denominatio nes extrinsecæ, quæ ab actionibus aliarum potentiarum, vel ab aliquo alio, extrinseco proueniunt, non sint entia rationis.

Contra hæc est, quo talis denominatio non minus realis est, quam aliæ denominationes extrinsecæ, siquidem non minus ab actione reali, quam illæ, procedit: ergo non magis quam illæ, rationē habet entis rationis.

Præterea quia illa extrinseca denominatio cogniti in lapide, v. gratia, quamvis à cognitione actiua proueniat, & per eam cognitionem lapis habeat esse obiectiuum in intellectu; ipsa tamen denominatio cogniti, non habet esse obiectiuum in intellectu, vique dum eadem denominatio quasi reflexe ab intellectu cognoscatur, & cum nihil reale intrinsecum ponat in lapide, concipiatur ab intellectu ad modum formæ intrinsecæ in ipso lapide: ergo vique dum talis denominatio sic concipiatur, manebit intra lineam entis realis, licèt extrinseci, & solum ens rationis consistet in altera forma; quæ cum non sit realis, nec intrinseca, ab intellectu per modum formæ realis intrinsecæ in lapide consideretur: illa enim solum habebit esse obiectiuum in intellectu, & per illam non tamen extrinsecè, sed quasi intrinsecè, & formalissime lapis denominabitur cognitus, & idem dico de alijs denominationibus: lapis enim, qui eo præcisè quod visionem terminabat potentiæ visiuæ, denominabatur extrinsecè visus, si ea denominatio per modum formæ intrinsecæ ab intellectu in lapide concipiatur, per talem formam sic conceptam denominabitur lapis formaliter, & intrinsecè visus. Et istæ denominationes formales, & intrinsecæ sunt maximè necessariæ, vt intellectus cognoscat naturas rerum, & cognoscat, quæ denominatio cuilibet competat rei, & ideò præter denominationes reales extrinsecas necessarium est aliquam dari entia rationis. Et per hoc patet ad vltimam obiectionem quæstionis præcedentis.

8 Aduersus conclusionem tamen obijcies. Quod Deus ex tempore dicitur creator à denominatione extrinseca creatoris. Et tamen talis denominatio est in illo formaliter aliquid rationis: iam igitur in aliqua denominatione extrinseca ens rationis formaliter reperitur. Maior probatur, quia antecedenter ad omnem considerationem intellectus Deus dicitur creator, absque eo quod aliquid intrinsecum reale Deo aduenial, vel aliquid per modum formæ intrinsecæ in ipso ab intellectu concipiatur: ergo pro tunc solum potest dici creator à denominatione extrinseca creatoris. Minor autem probatur, quia talis denominatio extrinseca est in Deo formaliter aliqua relatio rationis: cum enim antecedenter ad omnem considerationem intellectus sit in creaturam vera relatio realis

ad

ad creatorem, debet tunc in Deo aliqua correspondere relatio ipsum Deum constituens in ratione formaliter relatiui. Sed talis relatio non potest esse realis, vtpotè quæ Deo ex tempore aduenire nequit; ergo debet esse relatio rationis. Maior probatur, quia si in Deo tunc nulla correspõderet relatio, esset tunc Deus omnino absolutus, & relatio tũc creaturæ ad aliquid absolutum terminaretur, cõtra communem sententiam asserentium, quod relatio non potest terminari ad aliquid absolutum. Necessarium igitur est in Deo, vt relationem terminet creaturæ, aliquam concedere relationem.

Respondetur negando minorem. Ad probationem negatur in Deo tunc reperiri relationem rationis. Hæc enim solum reperitur, cum intellectus in Deo concipit aliquem respectum ad creaturas ad modum respectus, & relationis realis: antecedenter tamen ad hoc dicitur Deus solũ extrinsece in genere relatiui per relationem existentem in creatura, quæ ipsum Deum, ad quem terminatur, denominat extrinsece relatum. Et hoc sufficit, vt relatio creaturæ etiam pro tunc nõ terminetur ad omnino absolutum, sed ad extrinsece relatiuum, vt latius Deo dante in capite de relatione explicabimus.

(a.)

QVÆSTIO III.

Vtrùm ens rationis solum existat, dum actualiter consideratur ab intellectu?

SVpponimus ex his, quæ in quæstione 1. huius libri circa solutionem ad primum argumentum dicebamus, quod ens rationis proportionabiliter ad ens reale potest considerari, vt possibile, & vt existens. Et quod sicut in nullo ente reali præter Deum existentia est de illius essentia, sed antecedenter ad existentiam intelligitur essentia, vt actuabilis per existentiam, & per illam educibilis extra statum possibilitatis, ita etiam existẽtia entis rationis (quælibet illa sit) non est de illius essentia, sed pẽr illam actuatur essentia, & suo modo extra statum possibilitatis educitur. De existentia igitur entis rationis inquirimus, an illa cõsistat in sola cognitione passiua, qua ipsum ens rationis, cum non sit vtrè ens, ad modum entis actualiter cognoscitur ab intellectu: ita vt dum actualiter talis cognitio, ad ens rationis non terminatur, illud actualiter non existat? An verò ante talem actualem considerationem intellectus, per existentiam sui fundamenti, vel per aliquid aliud ens rationis existere possit.

2. Supponendum est autem rem aliquam dupliciter posse existere formaliter, videlicet, vel solum vis-

virtualiter causaliter, seu fundamẽtaliter. Tuncque aliquid existit virtualiter, seu causaliter, cũ eius existit causa seu fundamentum, quod vtique propriè nõ est rem existere, sed potius existere eius causam, seu fundamentum, & quia quælibet res in sua causa, seu fundamento virtualiter continetur, quando existit formaliter eius causa, seu fundamẽtum, dicitur, & illa virtualiter, causaliter, & fundamentaliter existere. Et quia negari non potest, ens rationis in suo fundamento suo modo virtualiter cõtineri, eo ipso quod fundamentum entis rationis formaliter existat, existit in illo virtualiter, fundamentaliter, & causaliter ipsum ens rationis. Nec de ista entis rationis virtuali, seu fundamentali existentia præsens procedit dubitatio, sed solum de existentia formali entis rationis procedit.

3 Aliqui existimant, omne ens rationis formaliter existere per id dumtaxat, quod illius existat fundamentum. Alij vero ex opposito asserunt, nullum ens rationis existere formaliter per existentiam sui fundamenti, sed omne illud solum formaliter existere per cognitionem, quo ad modum entia actualiter ab intellectu considerantur. Alij autem distinguunt inter entia rationis, & de illis quæ à parte rei etiã proximum habent fundamentum, & de priuatione, asserunt præexistentiam fundamenti formaliter existere: de entibus verò rationis, quæ à parte rei solum remotum non autem proximum habent fundamentum, asserũt, formaliter per cognitionem dumtaxat intellectus existere. Alij denique duplicem existentiam forma eum asserunt entia rationis habere, alteram videlicet, alienam, & minus eis connaturalẽ: & hanc dicunt esse existentiã eorum fundamenti, alteram propriam, & omnino eis connaturalẽ & hanc existentiam, asserunt, solum entia rationis habere, quãdo actualiter, ab intellectu cognoscũtur.

4 Dicendum nihilominus est, nullum ens rationis existere formaliter, nisi dum actualiter cognitionem terminat intellectus, illud ad modum entis realis cognoscentis, & quod passiua terminatio talis actualis cognitionis est in quolibet ente rationis vnica, & formalis illius existentia. Conclusio est proculdubio iuxta mentẽ nostri Authoris Ss. Magister Soto, q. 3 vniuersalium, & est cõmunis. Et manifestè colligitur ex Arist. & D. Thoma. Ex Arist. quidem quia, vt sæpius retulimus, ens rationis asserit, esse ens in anima. Sed certè si aliquod ens rationis antecedenter ad cognitionẽ intellectus haberet existentiam non solum fundamentalem, sed formalem, illud non esset ens in anima, sed ens extra animam, & à ratione, & intellectu independens, vt potè quod omnia, quæ potest habere vsque

ad

ad vltimam sui actualitatem, & vsque ad formalem sui existentiã, habet independenter ab intellectu. Manifeste ergo aduersantur Philosopho, qui alicui enti rationis existentiam formalem independenter ab intellecta concedunt. ¶ Nec minus contrariãtur D. Thom. nullam existentiã formalem in entibus rationis cognoscenti, præter illam, quam habent in intellectu, cum actu ab illo ad modum entis realis considerantur, & licèt ad id plurima eiusdem Angelici Doctoris testimonia possent adduci, sufficiat vnum afferre. Opusculo enim 42. cap. 8. asserit S. Doctor: *Tunc efficitur ens rationis, quando intellectus nititur apprehendere id, quod non est, per modum entis.* Ergo in sententia D. Thoma antecedenter ad talem apprehensionem, & cognitionem intellectus nullam habet existentiam formalem, nec connaturalem, nec alienam, & minus ei connaturalem: quamlibet enim existẽtiam formalem, quamvis alienam, & minus connaturalem habeat, illa sufficiter, vt ens rationis efficeretur, & extra statum puræ possibilitatis educeretur; sicut existẽtia Verbi quamvis aliena, & non cõnaturalis humanitati, fuit sufficiens, illam extra causas, & statum possibilitatis educere: ergo cum D. Thomas in prædicto testimonio asserit, ens rationis tũc effici, quãdo ab intellectu apprehenditur, & cognoscitur: omnem existentiam formalem illi denegat antecedenter ad talem intellectus apprehensionem, & cognitionem.

5. Rationibus etiam efficaciter probatur cõclusio. Et vt clarius procedamus, prius illam de entibus rationis probemus, quæ non solum remotum, sed, & proximum fundamentum habent à parte rei, vt priuatio: & deinde de secundis intentionibus rationis, quæ non habent fundamentum proximum à parte rei eandem conclusionem ostendimus. De entibus igitur rationis primi generis probatur primo conclusio. Quia impossibile est, quod per existentiam realem sui fundamenti ens rationis formaliter existat. Tũ, quia vt existeret formaliter ens rationis per existentiam entis realis deberet illi talis existentia communicari, & in ipso ente rationis recipi: alias non posset illi suum effectum tribuere formalem. Sed ens rationis incapax est recipiendi existentiam realem: ergo illa non potest ei cõmunicari, neque ens rationis potest per illam formaliter existere. Tum etiam, quia nulla existẽtia creata potest alienam naturam terminare, illamque facere formaliter existentem: ad id enim infinitatem debet habere existentia. Ergo existentia realis creata fundamenti entis rationis non potest terminare ipsum ens rationis, neque illud facere formaliter existens, siquidem

dem ens rationis distinctissimam naturam habet à natura sui fundamenti. Tum deinde, quia si, vel per impossibile existentia realis fundamenti entis rationis, ipsi enti rationis communicaretur, illudque faceret formaliter existere; faceret vtique illud existere realiter: existentia enim realis (vt amplius in sequentibus explicabimus) non potest tribuere nisi effectum realiter existendi. Sed implicat, ens rationis realiter formaliter existere: aliàs non distingueretur ab ente reali. Impossibile igitur est, quod ens rationis per existentiam realem sui fundamenti formaliter existat.

6 Secundò probatur conclusio, quia si ens rationis existeret formaliter per existentiam sui fundamenti, tunc produceretur ens rationis, quando illius producitur fundamentum. Consequens est impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Sequella patet, quia tunc aliqua res producitur, quàdo ei formalis communicatur existentia. Sed si ens rationis formaliter existeret per existentiam sui fundamenti, tunc ens rationis inciperet formaliter existere, quando eius producitur fundamentum. Ergo tunc ens rationis fieret, & produceretur. Falsitas autem minoris probatur; quia quando producitur fundamentum reale entis rationis, non producitur ipsum ens rationis perfectionem aliquam ad ipsum primario terminatam, cum nulla talis sit assignabilis actio: nec per actionem productiuam illius fundamenti primaria ad illud, & secundario ad ens rationis terminatam, quia si hoc esset, per naturalem resultantiam prodiret ens rationis ad positionem sui fundamenti absque aliqua dependentia ad aliquam vlteriorem actionem intellectus: hoc autem est impossibile, quia iste modus resultandi ad positionem sui fundamenti est proprius relationis realis, ac perinde non potest enti conuenire rationis: ergo impossibile est, quod ens rationis, producatur per actionem productiuam sui realis fundamentis.

7 Tertiò probatur conclusio, quia si ens rationis antecedenter ad omnem cognitionem intellectus existeret formaliter per existentiam sui realis fundamenti, nullatenus esset ens rationis, nec ab ente condistingueretur reali, quod manifestè probatur, quia non esset ens dependens ab intellectu, & ratione, sed omnino ab illa independens, siquidem omnino extra animam haberet suum esse, & formaliter existeret: ergo cum ens rationis, vt distinguitur ab ente reali, debeat esse ens in anima, & à ratione, & intellectu in suo esse dependens (ob id enim ens rationis denominetur) tale ens nullatenus erit ens rationis.

8 Quartò specialiter probatur conclusio de secundis intentionibus rationis, quæ in primis intē-

tio-

tionibus rationis fundantur, & ostendatur, quod nec illæ possint existere formaliter per existentiã formalem sui fundamenti: sed quod solum formaliter existant per cognitionem ad ipsas secundas intentiones terminatam.

Nam cum prima intentio rationis, quæ est fundamentum secundæ intentionis, fundetur in aliquo reali, & iuxta sententiam, quam impugnabimus, ipsæ primæ intentiones rationis existãt formaliter per existentiam sui realis fundamenti, iam talẽ existentiam formalem habent antecedenter, & independenter ad omnem cõsiderationem, & cognitionem intellectus: ergo si secundæ intentiones rationis formaliter existunt per existentiam formalem primæ intentionis, in qua fundantur, ipsæ secundæ intentionis formaliter existent antecedenter, & independenter ad omnem cõsiderationem, & cognitionem intellectus: ac perinde tales secundæ intentiones (vt de alijs entibus rationis præcedenti ratione arguebamus) re vera non erunt entia rationis, sed entia realia.

9 Sed si quis (sicut inter referendum oppositas sententias insinuauimus) diceret, primam quidem intentionem rationis, & quodlibet aliud ens rationis, quod proximè in aliquo reali fundatur non posse existere formaliter per existentiam sui fundamenti, quia cum talis existentia fundamenti sit realis, non est alicui enti rationis proportionata, nec illi communicabilis: secundas tamen intentiones rationis fundatas proximè in primis intentionibus rationis posse existere formaliter per existentiam formalem talis sui proximi fundamenti: quia cũ illius existentia in illo modo dicendi sit ens rationis, & secundis intentionibus proportionata, per illam possunt formaliter existere.

Fateor quidem, aduersus sic Philosophantes præcedens non procedere argumentum; sed præterquã quod in consequentes (meo videri) concedunt, secundas intentiones rationis existere formaliter per existentiam formalẽ sui proximi fundamenti: & negant, alia entia rationis, quæ in aliquo reali proximè fundantur, existere formaliter per existẽtiam formalem talis sui realis proximi fundamenti; quia cum non minus proximè, & non minus proprie talia entia rationis in prædictis entibus realibus, quàm secundæ intentiones in primis intentionibus fundentur, non est, cur ad istarum formalem existentiam formalis sufficeret existentia sui fundamẽti, & non sufficiat existentia fundamẽti proximi aliorum entium rationis, vt illa formaliter existant.

Sed quidquid sit de hoc, efficaciter etiam de secundis intentionibus probatur, quod non

existant formaliter per existentiam formalem primarum intentionum, in quibus proximè fundantur. Quæ licèt tam primæ, quàm secundæ intentiones rationis sint aliquid rationis, & illæ in illis fundentur, tamen specificè, & formaliter inter se distinguuntur: ergo existentia formalis vnius non potest esse existentia formalis alterius. Patet consequentia, quia existentia semper pertinet reductiuè, ad speciem formæ, cuius est existentia: ergo formæ diuersæ speciei nullatenus possunt per eandem omnino existentiam formaliter existere: ac perindè per existentiam formalem primæ intentionis rationis non potest formaliter existere secunda intentio rationis specificè à prima distincta. Et hoc argumentum à fortiori probat, ens rationis in aliquo reali proximè fundatum non posse existere formaliter per existentiam sui fundamenti, vtpotè à quo formaliter maximè distinguitur.

10 Vltimò tandem directè de omni ente rationis probatur, illud non posse formaliter existere nisi per cognitionem actualem intellectus, qua ad modum entis apprehenditur, & consideratur. Quia existētia formalis cuiuscumque rei est vltima illius actualitas, & existentia formalis cuiuscumque entis rationis est vltima actualitas, quam illud suo modo potest habere. Sed vltima actualitas, quam quodlibet ens rationis potest habere, est obijci actualiter intellectui, & illius actualem cognitionem ad modum entis terminare: ergo in eo dumtaxat vnica formalis existentia cuiuscumque entis rationis formaliter consistit. Minor probatur, quia cum esse enti rationis sit esse obiectiuum in intellectu, esse in anima, & esse ab intellectu, & ratione dependens; maior, & vltima actualitas quam quodlibet ens rationis potest habere, est actualiter ab intellectu ad modū entis cognosci, & tunc solū & non aliter, formaliter ens rationis existit, quādo prædicto modo actualiter illud cognouerit intellectus.

11 Si autem ad omnia quæ in probatione conclusionis adduximus, quis iuxta aliquorum, quam retulimus sententiam, respondeat, omnia quidem illa probare, quod existētiam propriam & connaturalem non habeat ens rationis, nisi per id quod actualiter ad modum entis cognoscatur ab intellectu, quia huiusmodi actualis cognitionis passiua terminatio est vltima, propria, & connaturalis actualitas, quàm quodlibet ens rationis potest habere; non tamen conuincere, quod præter hāc connaturalem existentiam, non habeat antecedenter ens rationis aliam existētiam formalem: alienam tamen & minus ei connaturalem per exi-

existentia sui proximi fundamēti, & ab existentia illius ei communicata.

Contra hoc est, quod præterquam quod plures ex rationibus factis manifestè probāt, existentiam finitam, & limitatam fundamēti non posse enti rationis communicari, vt per illam formaliter existat: ex hac solutione sequeretur, posse aliquod ens rationis duplici simul existētia, licèt vna aliena, & altera cōnaturali, formaliter existere. Cōsequens est impossibile: ergo, & antecedens.

Sequela probatur, quia existēte formaliter fundamento reali proximo alicuius entis rationis, & per illius existētiam, quamuis alienam & minus ei connaturalē, existente formaliter (iuxta eam, quā impugnauimus, sententiam) ipso ente rationis, potest illud simul actualiter ab intellectu ad modum entis cognosci, & per id formalem, propriam, & connaturalem acquirere existentiam: ergo poterit simul per duplicem existētiam formaliter existere. Quod autem id sit impossibile, probatur, quia cum existentia sit vltima cuiuscumque rei actualitas, implicat alienam rem duplici existentia, licèt vna sibi connaturali, & propria, & altera aliena, simul terminari, simulque per vtramque formaliter existere (hac enim ratione docent communiter Theologi, humanitatem Christi terminatam per existentiam increatam Verbi, licèt sibi non connaturalem, sed alienam, non posse simul per sibi propriam, & connaturalem existentiam terminari, & existere. Et etiam si admitteretur, naturam aliquam creatam per alienam creatam terminari existentiam; non esset compatibilis simul cum illa existentia propria, & connaturalis talis naturæ; siquidem omnino implicat illam duplici adæquato termino simul terminari: ergo impossibile est idem ens rationis duplici prædicta existentia quamuis vna propria, & connaturali & altera aliena simul formaliter existere, & terminari.

Confirmatur; nam vel per illam alienam existentiam sui fundamenti ens rationis quomodo educitur extra suas causas, & extra continentiam virtualem, quā aliqualiter habet in suo fundamēto; vel omnino illud relinquitur in statu purè possibili, nec extrahitur à continentia virtuali, quam habet in suo fundamento, nec a continentia virtuali, quam habet in intellecta, vt in causa quodammodo illius efficienti. Si dicatur hoc secundum, talis existētia nullatenus est formalis existentia entis rationis: si verò dicatur primum, iam non restat locus acquirendi aliam formalem existentiam, quia effectus illius est, in genere causæ formalis educere extra causas id, quod per illam existit. Nec

potest dici, quod per primam existentiam educitur ens rationis extra causam quasi eius materialem, scilicèt, extra suum fundamentum; per secundam autem educitur extra intellectum quasi extra causam illius efficiẽtem. Non inquam, hoc potest dici, quia non potest intelligi eductio alicuius extra illius causam materialem, nisi suo modo media actione causæ efficientis.

12 Cùm his tamen omnibus stat optimè, quod cum huiusmodi entia rationis sint minimæ entitatis, licèt in suis fundamentis, vtpotè virtualiter tantummodo existentia, nõ tribuãt denominationes formales, nec à priuatione, verbi gratia, visus solum fundamentaliter existente, homo denominetur formaliter cæcus; tribuunt tamen denominationes absolutas, & simpliciter: & homo habens realiter capacitatem ad potentiam visiuam, & realiter non habens visum, absolutè, & simpliciter denominatur cæcus, licèt formaliter nõ denominetur cæcus, vsque dum negatio visus, quæ in homine nihil reale est, ad modum formæ realis intrinsecæ ab intellecto in homine concipiatur, quia, vt dixi, huiusmodi entia rationis, cum minimæ entitatis sint, non solum formaliter existentia, sed existentia solum virtualiter in suis fundamentis, sufficiunt absolutè, & simpliciter denominare.

13 Aduersus conclusionem tamen obijcies primò; priuationem esse ens rationis; & tamen per existentiam sui proximi fundamenti ante operationem intellectus formaliter existit. Conclusio igitur non est vniuersaliter vera. Probatur minor, quia ante omnem cognitionem intellectus, homo v. g. denominatur formaliter cæcus: ergo cæcitas, quæ est priuatio, vnumque ex entibus rationis, formaliter tunc existit. Sed tunc non potest formaliter existere, nisi per existentiam sui proximi fundamenti: ergo per illam formaliter existit.

Respondetur negando minorem. Ad probationem respondetur iuxta id, quod ad finem conclusionis diximus, à fundamento proximo priuationis denominari hominem absolutè, & simpliciter cæcum; non tamen formaliter, vsque dum in illo ad intellectu ipsa priuatio per modum formæ intrinsecæ actualiter cõcipiatur, aut cognoscatur: vsque tunc enim priuatio non existit formaliter; licèt, quia minimæ entitatis est, sufficiat, vt existens virtualiter, & fundamentaliter in suo fundamento, absolutè, & simpliciter subiectũ denominet cæcum.

14 Obijcies 2. quod in Deo antecedenter ad actualem cõsiderationẽ intellectus relatio creatoris formaliter existẽs ex tempore da-

aduenit. Et tamen illa est relatio rationis: ergo aliquod ens rationis existit formaliter ante actualem cõsiderationem intellectus. Minor patet, quia nulla relatio realis potest Deo ex tempore aduenire. Maior autem probatur. Tum, quia antecedenter, ad cognitionem intellectus Deus formaliter denominatur creator: ergo à relatione creatoris formaliter in ipso existente. Tum etiam quia nulla existente actuali cognitione intellectus, reperitur formaliter in creatura relatio realis ad Deum: ergo etiam pro tunc correspõdet in Deo relatio creatoris formaliter existens: aliàs relatio creaturæ terminaretur ad aliquid absolutum.

Confirmatur, quia teste Diuo Thoma 3. par. quæst. 35. art. 5. in corpore, in Christo relatio filiationis in ordine ad suã sanctissimam Matrem est relatio rationis. Sed illa in Christo formaliter existit, etiam si nullatenus ab intellectu actualiter consideretur. Iam igitur aliquod ens rationis formaliter existit absque actuali cognitione intellectus. Minor probatur, quia nulla existente actuali cognitione intellectus, Christus dicitur Beatæ Virginis Filius, & formaliter terminat relationem realem maternitatis, qua Beatissima Virgo ad ipsum Christum refertur: ergo formaliter in eo talis filiationis relatio rationis existit.

Respondetur ad argumentum negando maiorẽ: antecedenter enim ad actualem cognitionẽ intellectus concipientis in Deo respectum ad creaturas ad modum respectus intrinseci & realis, solum talis respectus rationis fundamentaliter existit: licèt id sufficiat, vt absolutè, & simpliciter, quamvis non formaliter Deum denominet creatorẽ. Et per hoc patet ad primam eiusdem maioris probationem. Ad secundam autem dico, quod antecedenter ad cognitionem actualem intellectus concipientis in Deo respectum ad creaturas ad modum relationis realis, Deus terminat relationem creaturæ, quatenus ab ipsa relatione existente in creatura extrinsecè denominatur relatus, vel saltim terminans relationem. Et ita relatio tunc creaturæ non terminatum ad Deum, vt omnino absolutum. ¶ Iuxta hæc etiam dicimus ad confirmationem, quod relatio filiationis in Christo ad Beatam Virginem, dum actualiter nõ consideratur ab intellectu, solum existit fundamẽtaliter, licèt hoc sufficiat, vt absolutè, & simpliciter, quamvis non formaliter Christum Beatæ Virginis denominet filium, & tunc terminat relationẽ suæ Sanctissimæ Matris quatenus à relatione maternitatis in ipsa existente Christus dicitur extrinsecè relatus, seu terminans relationem. De hoc autem in prædicamento relationis latius agemus.

15 Obijcies tertiò, quod si ens rationis solum formaliter existeret, dum actu ab intellectu cognoscereturr, transacta tali actuali cognitione, non maneret formaliter existens. Consequens est falsũ: ergo. Sequela paret, & minor probatur: nã in signo ad placitum, quod per relationem rationis in esse signi constituitur, etiam actuali non existente talis relationis cognitione, manet formaliter ipsa relatio: siquidẽ manet formaliter signum, cũ actualiter ducat in cognitionẽ signati.

Confirmatur primò, quia imago non existẽte eius prototypo, cõstituitur formaliter in esse signi per relationem rationis ad illum: siquidem non potest constitui per relationem realem, vtpotè quam non potest dicere ad terminum realiter non existentem. Sed talis relatio rationis existit formaliter in imagine, etiam nõ existẽte aliqua actualis cognitione intellectus, quia tunc manet imago formaliter in esse signi, siquidem tunc actualiter ducit in cognitionem signati: iam igitur aliquod ens rationis existit formaliter, non existẽte actuali circa illud cognitione intellectus.

Confirmatur secundò, quia Sacramenta cum sint signa ad placitum, constituuntur in esse signi: ac perinde in esse Sacramenti per relationem rationis. Et tamen illa existunt formaliter, etiam dum actualiter non considerantur ab intellectu: aliàs tunc non maneret formaliter Sacramentum: nec Eucharistia, cum nullus intellectus actualiter illius considerat relationem, diceretur formaliter Sacramentum. Quod cum non videatur dicendum; iam aliqua relatio rationis existit formaliter absque actuali circa illam cognitione intellectus.

16 Respondetur ad argumentum, notando pro illius, & cõfirmationum solutione, quod signũ siue ad placitum, siue naturale potest dupliciter denominari signum, à fundamento videlicèt, vel ab ipsa significationis relatione, & vtroquè modo denominatur absolutè, & simpliciter, licèt solum formaliter à formali relatione significationis. Similiter est supponendum, quod signum duplex habet exercitium. Vnum formalius ratione formalis relationis referendi, (scilicèt, ad suum significatum: alterum signi exercitium, quod ei ratione sui fundamenti competit, est, ducere in cognitionẽ signati: & dixi, hoc exercitium competere signo ratione sui fundamenti, quia eodẽ modo ducit in cognitionem sui signati imago, quando eius signatum existit, & quando non existit; licèt tunc relatio formalis ad signatum constitutiua signi sit diuersa, vtpotè ad signatum existens relatio realis, & ad signatũ, non existens relatio rationis. His ergo suppositis, dico ad argumẽtum, quod non existente actuali

cognitione relationis signi ad placitum, nec ipsa relatio formaliter existit, nec signum manet in ratione formaliter signi, sed solum fundamentaliter, quatenus eius fundamentum, scilicèt, impositio ad significandum non retractata, virtualiter manet. Et hoc sufficit, vt denominetur absolutè, & simpliciter, licèt non formaliter signum, sufficitque, vt eodem modo ducat in cognitionem signati, ac si eius formale constitutiuum, scilicèt, relatio rationis ad signatum, formaliter existeret. ¶ Eodẽ modo dico ad primam confirmationẽ, quod licèt constitutiuum formale imaginis non existentis prototypi, in esse signi, scilicèt, relatio rationis ad signatum, non existat formaliter, nisi dum actu ab intellectu consideratur; quia tamen existit fundamentum significationis, scilicèt, proportio naturalis cum signato, id sufficit, vt absolutè, & simpliciter licèt non formaliter imago dicatur signum, & vt eodem modo ducat in cognitionem signati, ac si formaliter existeret relatio significationis ad illud. ¶ Idemque tandem dico ad secundam confirmationem, quod Eucharistia absolutè, & simpliciter, licèt nõ formaliter denominatur Sacramentum, & signũ, quando relatio rationis, per quam inesse signi formaliter constituitur, sic eo quod actualiter ab intellectu nõ cognoscitur, formaliter non existat, quia ad id sufficit quod existat, vel virtualiter fundamentũ talis significationis, scilicèt, impositio non retractata, qua Christus tale Sacramentum imposuit ad significandum.

17 Obijcies quartò, quod ex eo quod ens rationis non existat, nisi dum actualiter ab intellectu cognoscitur, plura videtur sequi inconuenientia. Primũ, quod vnũ relatiuũ formaliter possit existere, alterò correlatiuo formaliter non existente, contra cõmune axioma, quod relatiua sunt simul natura, & cognitione. Secũdum, quod possit existere formaliter essentia, absq; eo quod formaliter existerẽt eius passiones; & è contra, quod istæ possint formaliter existere, non existẽte formaliter essentia, cuius sunt proprietates. Tertiũ denique, quod posset formaliter existere ratio superior, generica, v.g. absque eo quod formaliter existeret ratio inferior specifica: & quod difficilius est, quod hæc possit formaliter existere, nõ existẽte formaliter eius ratione generica. Quæ omnino nullatenus videntur cõcedenda. Sequela probatur, quia potest optimè intellectus actualiter cognoscere aliquam relationẽ rationis absque eo, quod cognoscat relationẽ rationis sui correlatiui: & potest cognoscere entitatem rationis, quæ habet se vt essentia absque eo, quod actualiter cognoscat entitates rationis, quæ habent se, vt illius proprietates,

tes, & è contra: ac demique potest actualiter cognoscere rationem generic am, v.g. vniuersalitatem, absque eo quod actu cognoscat aliquam secundam intentionem rationis ex his, in quas vt in proprias species diuiditur vniuersalitas: & è contra potest actu cognoscere aliquam ex illis speciebus, absque eo quod actualiter cognoscat vniuersalitatem: ergo ex eo quod ens rationis formaliter non existat, nisi dum actualiter ab intellectu cognoscitur, manifestè proposita sequentur inconuenientia.

Respondetur, concedendo sequelam quoad vniuersa, quæ in illa continentur. Negamus tamen esse inconueniès, aliquod prædictorum in entibus rationis admittere; licèt esset impossibile, id in entibus realibus reperiri. Quia cum similia entia realia habeant inter se connexionem, vel resultantiæ realis vnius ad alterū, vel identitatis vnius cum altero, impossibile est vnū illorum realiter existere, quin existat, & alterum. Tamen sicut ex prædictis etiam entibus realibus, intellectus quia præcisiuus est, potest vnum actualiter cognoscere, quin actualiter cognoscat, & alterum: potest etiam ex prædictis entibus rationis vnum actu cognoscere & non alterum. Et cum alias existentia entis rationis sit actu ab intellectu cognosci; potest quodlibet ens rationis formaliter existere, quin existat formaliter aliquod aliud. Et tota connexio, quæ inter hæc entia rationis potest reperiri, est, quod vnum quantum est ex se, exigat existentiam alterius: quia tamen hæc dependet ab actuali consideratione intellectus potentis pro applicatione liberæ voluntatis considerare actu vnum, & non aliud, potest alicui enti rationis deficere formalis existentia, quam alterum ens rationis, quantum erat ex se, illud habere exigebat. In ipsa tamen formatione entis rationis, quia non potest eius ratio specifica absque generica cognosci, non potest existere ratio specifica absque generica, licèt bene è cōtra possit agnosci, & existere ratio generica, absque specifica.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm à solo intellectu ens efficiatur rationis?

AB hac quæstione, & sequenti, quia præcisse ad Metaphisicam, & sequens etiam ad Theologum pertinent, breuiter expediemur. Nec inquirimus in præsenti de vera, & propria causa entis rationis. Cum enim, vt diximus in superioribus, illud non sit propriè ens, illud non habet propriè causam sui efficientem, sed quodammodo ad actionem aliquam resultat. De hoc igitur modo resultātiæ inquirimus, an ens rationis resultet solum ad actio-

nem

rem intellectus (vt communiter docent Thomistæ) an verò etiã ad actionem voluntatis, & imaginatiuæ (vt sentit Scotus in 1. dist. 45. quæst. vnica) vel ad actionem saltem imaginatiuæ (vt alij autumnant.)

2 Resolutoriè est dicendum, ad solam intellectus actionem cognoscentis aliquid ad modum entis realis, ens rationis posse resultare & confici. Conclusio est cõmunis Thomistarum, præcipuè Domini Caietani 1. p. quæst. 28. art 1. & colligitur ex Aristotele, qui (vt sæpius retulimus) ait ens rationis esse ens in anima; & vt communiter illum explicat, per ens in anima intelligit ens in intellectu. Colligiturque etiam ex D. Thoma, qui quotiescumque de ente rationis loquimur, asserit illud esse, quod habet, esse in apprehẽsione: ex quo saltim excluditur, ens rationis fieri à voluntate aut ab alia potentia non apprehensiua. Et quia apprehensio propriè solum reperitur in intellectu, excluditur etiam, quod non fiat, ab alia potentia inferiori, in qua non ita propriè reperitur apprehensio. Et quia sæpius dixit D. Thomas ens rationi fieri per cognitionem, qua cognoscitur ad modum entis; & solum intellectus potest cognoscere aliquid ad modum entis, solus ille videtur secundum mentem D. Thomæ, posse conficere ens rationis.

3 Vt conclusionem autem ostendamus, oportet advertere, quod intellectus inter omnes potentias aliqualiter cognoscitiuas cũ sit potentia omnino spiritualis, potest supra suam cognitionẽ reflecti, imò semper in exercitio reflectitur supra illam. Nõ enim solum intellectus cognoscit se cognoscere, quando alio actu distincto reflectitur supra suos actus, & cognoscit se cognouisse: sed in quolibet actu etiam directo in exercitio aduertit intellectus se cognoscere. Quod nulli aliæ potentiæ etiam aliqualiter cognoscitiuæ cõpetit. ¶ Supponendum est etiam ex his, quæ in præcedentibus quæstionibus sæpius diximus, ens rationis nihil aliud esse, quam ipsum obiici, & cognosci ad modum entis. Vndè sola illa potentia, quæ aliquid, quod re vera nõ est verũ ens, cognoscit saltim in exercitio se illud cognoscere ad modum entis, propriè & formaliter efficit ens rationis. Sed solus intellectus id cognoscit: ergo solus ille formaliter conficit ens rationis. Minor probatur, quia potentia nõ cognoscitiua, vt voluntas, nec directè, nec reflexè aliquid cognoscit. aliæ autem potentiæ inferiores intellectus, vt sensus, phantasia & imaginatiua, licèt aliqualiter aliquid cognoscant; non tamẽ reflexè, nec in exercitio cognoscunt se illud cognoscere: ergo nulla alia potentia præter intellectum potest cognoscere ens rationis eo modò quo requiritur, vt illud formaliter efficiantur.

tur. ¶ Dixi, per nullam actionē nisi intellectus posse fieri formaliter ens rationis. Quia fundamētaliter fieri potest per actionem voluntatis, potentiæ visiuæ, & aliarum potētiarum. Etsi loquamur de priuatione, fundamentū illius absque aliqua actione repetitur à parte rei.

4 Obijcies fundamentum Scoti, vt etiam voluntas possit efficere ens rationis. Quia potentia comparans vnum alteri, facit quod ad talem comparationem relatio, & habitudo resultet rationis. Sed voluntas potest comparare, & de facto sæpius cōparat vnum alteri: ergo ad talem eius actionem comparatiuam formaliter resultat respectus, & relatio rationis. Minor probatur, quia voluntas comparat vnum bonum alteri, & vno relicto alterum eligit, & prosequitur.

Confirmatur, quia sæpius voluntas fertur in bonum apparens, illudque, cum non sit bonum, prosequitur, ac si esset bonum: ergo in tali actione conficit ens rationis, facitque aliquid, quod non est bonum, & aliquando neque ens, ad modum entis, & boni.

Respondetur ad argumentum, negando minorem. Neque enim propriè voluntas comparat vnum alteri: comparatio enim propriè sumpta est opus rationis: ac perindè voluntati propriè competere nequit. Vndè quando voluntas aliquo bono posit habito, alterum eligit, & prosequitur; comparatio vnius ad alterum non propriè fit à voluntate, sed antecedenter fit ab intellectu proponente voluntati talia obiecta sub inæquali bonitate: & voluntati solùm attinet, ex talibus obiectis sic ab intellectu propositis, & comparatis vnum illorum eligere. ¶ Esto tamen quod voluntati competeret vnum alteri comparare; quia tamen voluntas nullatenus cognosceret eā comparationē, quam faceret, per illam nullatenus resultaret ens rationis, vt potè cuius totum suum esse est cognosci; sed solum resultat ad actionē intellectus cognoscentis saltem in exercitio comparationem, à semetipso, vel à voluntate factam, & illam admodum respectus, & habitudinis realis apprehendentis.

Ad confirmationem respondetur, quod cum voluntas fertur in bonum apparens; illa non conficit eius apparētem bonitatem, sed intellectus apprehendens illud ad modum veri boni, conficit eius fictam, & apparentem bonitatem; & sic cōfictam, vt illam appetat, voluntati proponit: & ita si in eo aliquod resultat ens rationis, illud non voluntatis, sed intellectus actioni correspondet.

5 Obijcies secundò, quod saltem imaginatiua, & phantasia possunt conficere formaliter, entia rationis. Imaginatiua enim

test

teſte D. Thoma 1. part. quæſt. 1. art. 9. ad 2. ex ſpeciebus montis, & auri format ſpeciem montis aurei: ac perinde cognoſcit mõtem aureũ. Sed id eſt, efficere formaliter chimeram, quæ formaliter eſt ens rationis. Iam ergo imaginatiua confi.it formaliter ens rationis.

Confirmatur, quia phantaſia diſcurrit circa ſingularia. Sed in tali diſcurſu videntur aliqua interuenire entia rationis, intentiones videlicèt ſubiecti, & prædicati, propoſitionis, & ſyllogiſmi. Illas ergo intentiones per talem diſcurſum conficit phantaſia: ac perindè aliqua conficit entia rationis.

Reſpondetur, breuiter ad argumẽtum (quamvis circa illius, & confirmationis materiam plura poſſent dici, quæ ad libros de anima ſpectant) quod imaginatiua apprehendit quidem materialiter montem aureum, non tamen cognoſcit, illum non eſſe vere ens, nec ad modum entis illum attingit, quæ ſola cogaitio ſufficit, facere ens rationis, & hoc modo ſolùm cognoſcitur ab intellectu.

Ad confirmationem reſpondetur, phantaſiam, cum non ſit potentia ſpiritualis, nec reflexiue etiam in exercitio cognoſcere, & quamvis diſcurrat materialiter circa ſingularia, non tamen vel in exercitio cognoſcit in obiectis talis diſcurſus intentionem aliquam ad modum ſubiecti, & prædicati, & ſic nullam præcedentium intentionum rationis formaliter conficit.

QVÆSTIO V.

Vtrùm ſolus intellectus humanus conficiat ens rationis?

1 SOlus in quã, intellectus humanus, id eſt, non diuinus, nec Angelicus. Et licèt quæſtio iſta ſit magna ex parte Theologica, & ideò hic breviter pertractanda, non eſt omnino aliena huius loci, vtpotè cuius reſolutio ad plenioremnotitiam naturæ entis rationis non parum conducit, ad dignoſcendum videlicèt, an per quodlibet actualiter cognoſci entis rationis ipſum ens rationis formetur. Maioris tamen claritatis cauſa loquemur prius de intellectu diuino, & poſtea de intellectu loquemur Angelico. De intellectu igitur diuino, non eſt concors Authorum placitum, dum aliqui licèt paucíſsimi, non ſolum Deum aliquod ens rationis formare, ſed & illud vllatenus cognoſcere negant. Alij autem concedunt, Deum omne ens rationis cognoſcere, negant tamen, aliquod illorum poſſe formare. Alij denique non ſolùm cognoſcere Deum, ſed, & formare poſſe, concedunt plura entia rationis, licèt formationem aliquorum, quæ ſpecialem iambibit imperfectionem, Deo denegent. Et quamvis vtraque ſen-

sententia quantum ad formationem entis rationis sit satis probabilis, & in via D Thom. vtraque defensabilis, quid tamen probabilius iudicem, breuiter explicare conabor,

2 Dico igitur primò. Certum est, Deum omnia ens rationis, vt ab intellectu humano facta, vel factibilia, cognoscere. In hac conclusione etiam qui formalem ens rationis Deo denegant debēt conuenire, & probatur ex D Th. 1. p q. 14. art. 9. vbi ait, quod Deus cognoscit omnia, quæ quocumque modo sunt in potentia creaturæ siue in eius potentia opinandi, siue imaginādi, vel quocumque modo significandi: & ita concludit Sanct. Doctor dicens: *Quæcunque igitur possunt per creaturā fieri, vel cogitari, vel dici, & etiam quæcunque ipse facere potest, omnia cognoscit Deus.* Hæc D Th. & cum in potentia creaturæ imaginandi, & significandi, contineantur entia rationis, & ipsa sint aliqua ex his quæ potest creatura cogitare, & facere; intendit procul dubio D. Thom. ea etiam, saltem vt sic facta, vel factibilia à creatura, ab intellectu diuino cognosci.

3 Ratione autem efficaciter id probatur primò, quia quidquid habet quomodolibet entitatem & cognoscibilitatem passiuā cognoscitur à Deo, vtpotè qui cum sit infinitæ cognoscibilitatis actuæ, nihil cognoscibile eius subterfugit cognitionem, & cum ens rationis habeat aliquam entitatem, ac perindè, & cognoscibilitatem passiuam, non potest diuinam subterfugere cognitionē. ¶ Cōfirmatur, & explicatur hoc. Nam quamvis aliquid, vt cognoscibile à creatura, imbibat ex parte cognoscētis imperfectionem, id tamen tota ea imperfectione ex parte obiecti se tenēte, potest Deus absque aliqua imperfectione ex parte Dei cognoscētis attingere: ergo licēt intellectus humanus cum imperfectione ex parte ipsius intellectus cognoscētis cognoscat, & faciat ens rationis, potest Deus ipsum ens rationis, cum ea imperfectione factū vel factibile, absque aliqua imperfectione ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscere. Antecedens probatur. Nam licèt in cognitione coniecturali hominis imbibatur imperfectio ex parte ipsius hominis cognoscentis, potest Deus fit coniecturaliter ab homine cognitum, vel cognoscibile, absque imperfectione ex parte ipsius Dei cognoscentis cognoscere, quod est cognoscere coniecturale, non tamen coniecturaliter.

4 Secundo probatur conclusio, quia Deus comprehēdit omnes actus intellectus humani, omnes enim illi, vtpotè actus reales, sunt à Deo comprehensiuè cognoscibiles: ergo cognoscit Deus omnium prædictorum actuum obiecta, vt ipsorum actuū obiecta sunt; implicat enim aliquem

quem comprehendi actum cognoscitivum, quin eius comprehendatur obiectum. Sed inter actus intellectus hominis aliquæ sunt cognitiones entium rationis, ad quas ipsa entia rationis resultant: ergo cognoscit Deus talia entia rationis, vt medijs talibus actibus ab intellectu humano cognoscuntur, & efficiuntur.

5 Dico secundò. Nullum prorsus ens rationis Deus potest facere. Probatur, in cuiuscumque entis rationis formatione imperfectio necessario inuoluitur ex parte intellectus illa cõficientis: ergo nullius entis rationis formatio ab intellectu diuino possibilis potest concedi. Antecedens probatur, ens rationis nõ per quãlibet fit cognitio dem, sed per eã dumtaxat, qua cum non sit verè ens, ex parte cognoscentis ad modum entis cognoscitur. Sed cognoscere non solum ex parte obiecti, sed ex modo cognoscendi, & ex parte ipsius cognoscentis aliquid admodum entis, quod re vera non est ens, est imperfectio in ipso cognoscẽte: ergo cõficere ens rationis imbibit imperfectionem in intellectu illud cõficiẽte. Maior probatur, quia per eam cognitionẽ fit ens rationis, per quã totum suum esse illi cõmunicatur, & ad quã totum esse entis rationis resultat: ergo cum ipsum ens rationis ex se non habeat esse, ad modum entis realis solum habet illud, quia ex parte cognoscẽtis ad modũ entis realis cognoscitur: ergo per eam dũtaxat cognitionem fit ens rationis, per quàm ex parte ipsius cognoscentis ad modum entis cognoscitur. Minor autem, videlicet quod ita cognoscere ex parte ipsius cognoscentis sit imperfectio in ipso cognoscente, probatur. Quia id est cognoscere ex modo cognoscẽdi rem aliter quam sit, quamvis nõ iudicetur rẽ ita esse, sicut ex modo cognoscendi cognoscitur. Sed hoc arguit imperfectionem in cognoscente: ergo. Maior patet, quia est cognoscere id, quod re vera non est ens admodum entis, quamvis intellectus non iudicet, illud esse verè ens, sed potius illud non esse verè ens: ergo id est cognoscere ex modo cognoscẽdi realiter quam est. Quod autẽ hoc sit imperfectio in cognoscente probatur, nã quamtumvis homo cognoscens Angelũ ad modum corporis iudicet non esse corpus, ipsum cognoscere Angelũ ad modum corporis arguit imperfectionem in cognoscente, quia ex modo cognoscendi tenẽte se ex parte cognoscẽtis, cognoscit Angelum aliter quam est; ergo quamtũvis conficiens ens rationis iudicet illud non esse verè ens, id cognoscere ex parte ipsius cognoscentis ad modum entis, est cognoscere illud ex modo cognoscendi aliter quam est, & arguit imperfectionem in ipso cognoscente.

6 Obijcies primò, quod vt in pri-

prima conclusione concedimus, Deus cognoscit entia rationis, vt ab intellectu humana facta, vel factibilia: ergo potest etiam Deus entia rationis conficere. Probatur consequentia; quia nulla maior in isto, quam in illo videtur imperfectio: ergo si est possibile primū, etiam secūdum. Antecedens probatur, nam si cognoscit Deus ens rationis ab intellectu humano factum, cognoscit vtique illud ad modum entis: cum enim tale ens rationis ab intellectu humano factum non habeat aliud esse, nisi esse ad modū entis; implicat quod Deus illud cognoscat, nisi cognoscat illud ad modū entis. Sed ad conficiendum ens rationis etiam antecedenter ab aliquo intellectu nō factum; solum requiritur, quod illud cognoscatur ad modum entis: ergo si Deus potest cognoscere ens rationis ab intellectu humano factum, vel factibili, potest ens rationis conficere.

Confirmatur, nam eo ipso quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum vel factibili; iam Deus ipsa tali sua cognitione ens rationis format, & conficit; implicat ergo, quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factū, & quod aliquod ens rationis ea ipsa sui cognitione non efficiat. Probatur antecedēs; nam eo ipso præcisè, quod Deus cognoscat ens rationis ab intellectu humano factum, aut factibile, per id ens rationis, quod in se alias verum esse reale non habet, incipit habere esse obiectiuū in intellectu diuino: ergo per id formalissime fit ens rationis. Consequētia probatur. Quia (vt dixim⁹ quæst. 1 & 3. huius libri) tūc ens rationis formaliter efficitur, cū non habens alias esse reale, incipit habere esse obiectiuum in intellectu.

7 Respondetur ad argumētum negando antecedēs, & ad probationem negatur etiam antecedēs, & ad illius probationem dico: quod vt cognoscat Deus ens rationis, vt factum, vel factibile ab intellectu humano, sufficit, quod Deus ex parte obiecti cogniti cognoscat illud ad modum entis, id est, quod Deus cognoscat quod tale ens rationis cognoscitur, vel est cognoscibile ad intellectu humano ad modum entis, nō autem requiritur, quod Deus ex parte sui intellectus cognoscentis cognoscat tale ens ad modum entis, sicuti Deus cognoscit coniecturabile ex parte obiecti, hoc est cognoscit, quod aliquod obiectum est ab aliquo intellectu creato cōiecturabile, & cognoscit illud, quatenus à tali intellectu creato coniecturabile est; non tamen illud cognoscit Deus ex parte sui intellectus cognoscētis coniecturaliter; quia id esset, ipsum Deum aliquid coniecturare, & de illo cognitionem fallibilem habere. Ad conficiēdum au-

autem aliquod ens rationis non sufficit (vt in conclusione explicuimus) cognoscere illud solum ex parte obiecti ad modū entis, sed requiritur ex parte intellectus ipsum ens rationis conficiētis cognoscere illud ad modum entis, quod est cognoscere illud ex modo cognoscendi aliter, quā sit. Et cum in hoc modo cognoscendi inuolvatur imperfectio, nō potest Deus entia rationis conficere, licèt possit ens rationis, vt ab intellectu humano factum, vel factibile, cognoscere.

Ad confirmationem negatur antecedēs, ad cuius probationē dico, non quod libet esse obiectiuum, quod ens acquirit in aliquo intellectu, sufficere, vt fiat ens rationis, sed solum illud esse obiectiuum in quo, quia nullum eiusdem entis supponitur aliud esse, totum illius esse consistit. Cum autem ens rationis ab intellectu humano factū, vel factibile, cognoscitur ab intellectu diuino, acquirit quidem esse obiectiuum in diuino intellectu, non tamen per quod tale ens fiat, quia iam supponitur habens esse, vel actuale, vel possibile per ordinem ad intellectum humanum illud cognoscētem, vel potentem cognoscere ad modum entis, & ita intellectus diuinus, quādo tale ens rationis sic cognoscit, non comparatur ad illud vllatenus tanquam ad suæ cognitionis effectum, sed præcisè, vt ad talis suæ cognitionis obiectum: sicuti quando intellectus creatus cognoscit aliquod ens reale factum, vel factibile, quamvis illud media ea cognitione habeat esse obiectiuum in tali intellectu, quia præter illud esse obiectiuum, aliud habet esse, non comparatur ad talem cognitionem, vt effectus, sed præcisè, vt illius obiectum.

8 Obijcies secundò, quod negationem (quæ est vnum ex entibus rationis) cognoscit Deus etiā ex parte ipsius Dei cognoscentis ad modum entis: ergo illā sic cognoscendo format, & conficit. Antecedens probatur, nam non solum ex parte obiecti, sed ex parte ipsius Dei cognoscētis cognoscit Deus priuationē per formam oppositam positiuam, qua priuat, vt cæcitatem per visum, & per lucem tenebras: ergo cognoscit priuationem ad modū formæ positiuæ, qua priuat.

Respondetur, negando antecedēs. Ad probationem negatur consequētia. Longè enim aliud est, cognoscere priuationem per formam positiuam oppositam, ac cognoscere illam ad modum formæ positiuæ subiectum afficientis: primum enim solum est cognoscere, quod subiectum non habet talem formam positiuam: ac perindè quod habet carentiam, seu negationem talis formæ positiuæ, & hoc quidem cognoscit Deus. Aliud verò est, cùm talis negatio formæ positiuæ re vera nō sit aliqua forma in subiecto, cognoscere illā ad mo-

dum

dum formæ in subiecto; & hoc modo sa tem ex parte ipsius Dei cognoscentis nõ cognoscit Deus priuationem, & sic illam cognoscere requireb atur (vt diximus) vt Deus illam per modum entis rationis coficeret; sed solum cognoscit priuationem ad modum formæ ex parte obiecti, cognoscit videlicèt illam, vt cognitam, vel cognoscibilem ad modũ entis ab intellectu humano, quod est, Deum cognoscere ens rationis, non tamen illud conficere. Neque illud conficit intellectus humanus per id præcisè, quod priuationem cognoscit per formam positiuam, qua priuat, sed per id quod ex parte ipsius cognoscentis negationem ipsam talis formæ positiuæ, cum non sit vere forma, neque aliquod vere ens in subiecto, ad modũ entis, & ad modum formæ subiectum afficientis agnoscit.

9 Obijcies tertiò, quod respectus idæales per quos in Deo diuersæ constituuntur idææ, sunt respectus, & relationis rationis: nullus enim respectus, aut relatio realis potest in Deo intellegi ad creaturas. Sed tales respectus idæales ab intellectu diuino cõficiuntur. Ia igitur intellectus diuinus aliqua cõficit entia rationis. Minor probatur: Tum ex D. Tho. 1. p. quæst. 15. articulo secundo ad tertium, id expressè his verbis asserente: *Ad tertium dicendum, quod huiusmodi respectus, quibus multiplicantur ideæ, non causantur à rebus, sed ab intellectu diuino comparant essentiam suam rebus.* Tum etiam, quia in secundo, & tertio argumento eiusdem articuli asserit D. Th. diuersas idæas diuersosq; respectus idæales illas cõstituentes esse in Deo ab æterno, nec id negat, sed potius virtualiter concedit in solutionibus prædictorum argumentorũ. Sed ab æterno non potuerunt tales respectus causari ab intellectu creato, supposito quod nullus intellectus creatus fuerit ab æterno. Restat ergo, quod tales respectus fuerint ab æterno ab intellectu diuino causati, ac perinde, quo ad æterno intellectus diuinus aliqua formauerit entia rationis. Nec potest dici, tales respectus idæales esse ab æterno solum fundamentaliter in Deo & solum fundamentaliter ab intellecto diuino ab æterno causari: quia D. Th ait, prædictos idæales respectus ab æterno causari ab intellectu diuino comparante essentiam suam rebus. Sed per talem comparationem intellectus non solum fundamentaliter, sed & formaliter videntur prædicti fieri respectus: ergo formaliter fiunt ab intellectu diuino.

Respondetur, re vera prædictos respectus idæales solum fundamentaliter proximè ab æterno in intellectu diuino reperiri, quatenus intellectus diuinus suã essentiam cognoscit diuersimodè imitabilem à creaturis, illamque vt sic diuersimodè imitabi-

cm

sem comparat ad creaturas. Quia tamen intellectus diuinus non cognoscit talẽ suæ essentiæ comparationem ad creaturas ad modum relationis, & respectus ipsi diuinæ essentiæ superadditi, & in ea existentis, non conficit formaliter respectum rationis, qui in eo præcisè formaliter consistit, quod cõcipiatur in aliquo ad modum respectus, & relationis realis in illo existẽtis. Per cognitionem tamen, quam ab æterno habet intellectus diuinus comparans essentiam suam rebus, tribuit proximum fundamentum consistens in tali esse cognito, vt intellectus humanus cognoscat in essentia diuina diuersos respectus ad creaturas ad modum diuersarum relationum, & respectuũ realium; quod est formaliter facere tales respectus, & secũdas intẽtiones rationis. Nec amplius probat argumentũ aut amplius in testimonijs adductis intendit D. Thom. vt semetipsum explicare videtur in 1. dist. 36. q. 2. art. secundo ad secundum dicens: *Quod istæ relationes secundum rationem, & intellectum in Deo sunt, quia intellectus diuinus ab æterno fuit intelligens essentiam suam diuersimodè à creaturis imitabilem.* Vbi cum non dicat Sanctus Doctor, quod intellectus diuinus fuit ab æterno intelligens, ipsam comparationem suæ essentiæ ad creaturas ad modum respectus, & relationis ad illas, non intendit, quod formaliter tales tunc fierent ideales respectus, sed quod solum fierent fundamentaliter, quatenus intellectus diuinus ab æterno intelligens suam essentiam diuersimodè imitabilem à creaturis, præbuit proximum fundamentum, vt intellectus humanus ipsam comparationem essentiæ diuinæ ad creaturas posset cognoscere ad modum respectus, & relationis realis.

10 Quia aliquid pro huius complemento de intellectu Angelico dicere promisimus, breuiter dico, Angelum quidẽ cognoscere omnia entia rationis, vt ab intellectu humano facta, vel factibilia. Et ob eandem rationem, ob quam diximus illa ab intellectu diuino cognosci. Quãtum ad formationem autem entium rationis, Angelus non potest formare, aut conficere illa, quæ imperfectionem discursus formalis inuoluunt. Quia discursus Angelo nõ competit formalis; neque etiam poterit formare distinctionem rationis inter diuina attributa per cognitionem quidditatiuam Dei: quia vt sic Angelus; imò homo beatus Deum quidditatiuè cognoscens: non concipit illum pluribus cõceptibus. Potest tamen Angelus eam distinctionem rationis formare in cognitione, quàm habuerit Dei per suos effectus, poteritque alia entia rationis conficere, quæ in sui formatione non supponunt, neque

in ò in discursum formalem: qui cognoscere illa ad modum entis etiam ex parte ipsius cognoscentis, licèt fortè non perfectionem, infinitæ cognitioni non potentem competere, non tamen, quæ non possit competere recognitioni creatæ etiam Angelicæ.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm rectè dividatur ens rationis in priuationem, negationem, & relationem?

HAnc quæstionem ex se non multùm difficilem, aliquantulam obscuram, & difficilè reddiderunt diuersi modi, quibus Authores explicant diuisum, & membra diuidentia huius diuisionis. Aliqui enim existimãt diuisum esse ens rationis in tota sui latitudine. Alij verò asserunt diuisam esse ens rationis, quod dumtaxat habet fundamentum in re. Aliqui etiam nomine negationis intelligũt solùm negationem formæ in subiecto, sub quâ non comprehenditur chimera. Alij ex oppositò sub nomine negationis solum chimeram, ac alia entia fictitia, quæ nullum habent fundamẽtum in re, intelligunt comprehendi: & alias negationes cõplexas formæ in subiecto non apto habere illam, vt negationem visus in lapide, reducunt ad relationem. Alij denique nomine negationis intelligunt tàm entia fictitia, quàm negationes formæ in subiecto non apto habere illam. Inter hanc tamen sententiarum diuersitatem quid iudicem probabilius breuiter explicare conabor.

2 Dico primò. Ens rationis in tota sua latitudine diuiditur in ens rationis, quod habent fundamentum in re, & in ens rationis, quod nullum in re fundamẽtum habet. Pro huius explicatione supponendũ est, quod ens rationis habere fundamentum in re, nihil est aliud quã quod conformiter ad naturas rerum, aliquid quod in ipsis verè non reperitur, possit intellectus ad modum entis in illis cõcipere. Vnde illud ens rationis non habebit fundamentum in re, quod intellectus merè fictitie, & absq; conformitate aliqua ad naturas rerum cõfingit. Et huiusmodi ens rationis ab aliquibus solet appellari negatio, quia negationẽ dicit omnis illius fundamenti. Et negatio secundùm hanc acceptionem, & secũdùm quod significat negationem formæ in subiecto, est quasi nomen æquiuocum. Ne tamen huiusmodi nominum equiuocatione alucinemur, nomine negationis solùm in sequentibus intelligemus negationẽ formæ in subiecto. Hoc supposito patet conclusio, quia in vniuersum omne ens rationis conficitur ab intellecta, vel cum aliquo fundamento in re, vel absque illo: ergo ens rationis in to-

ta

ta sua latitudine prædicto modo est dividendum. Quia tamen ens rationis absque fundamento in re, vt pote omnino fictitium, & ad nullius naturæ cognitionem conducens, non est cognitu necessarium; illo relicto, solum ente rationis habente fundamentum in re, loquuntur Metaphysici, illudque solum dividere intendunt, illiusque, & nos divisionem explicabimus.

3 Dico secundò. Ens rationis habens fundamentum in re (de hoc enim solum iam loquimur) immediatè dividitur in negationem, & relationem. In negationem, inquam, non specialiter dictam, vt condistinguitur à priuatione, sed vt comprehendit negationem formæ in subiecto habente aptitudinem ad illam, & negationem formæ in subiecto illius non capaci. Conclusio colligitur ex D. Thoma, q. 21. de veritate art. 1. dicente, quod ens rationis tantum est duplex, negatio, scilicèt, & relatio. Et probatur, quia divisio alicuius divisibilis in species, vel quasi species subalternas, immediatius fit in tales species, quàm in species infimas. Sed relatio, & negatio sunt species subalternæ, immediatè, & adæquatè dividentes ens rationis: ergo in hæc duo membra immediatè & adæquatè dividitur. Probatur minor, quia negatio generaliter dicta est communis ad negationem formæ in subiecto apto nato habere illã, quæ dicitur priuatio, & ad negationem formæ in subiecto incapaci illius, quæ est negatio specialiter dicta: vtraque enim conuenit in eo, quod dicit negationem formæ in subiecto, & differunt, quod priuatio dicit negationem formæ in subiecto capaci illius; negatio vero specialiter dicta dicit negationem formæ in subiecto incapaci illius: ergo immediatius dividitur ens rationis in relationem, & negationem generaliter dictam, quàm in relationem, priuationem & negationem specialiter dictam.

4 Dico tertiò. Nihilominus optima est divisio entis rationis habentis fundamentum in re, in relationem, priuationem, & negationem specialiter dictam. Præterquã quod sic fit ista divisio ab Arist & D. Thom. & cõmuniter ab aliis Doctoribus. Probatur cõclusio, nã quoties cum q; aliquod divisum, licèt immediatius divisibile per species subalternas, dividitur per species athomas, cũ illæ totam exhauriant confusionem divisi, optimè & adæquatè dividitur sicut animal in hominem, equum, & leonem, & alia animalia irrationabilia, si illa omnia facilè possent enumerari. Sed relatio, priuatio, & negatio specialiter dicta totam exhauriunt confusionem entis rationis habentis fundamentum in re, cum nullum in his tribus membris nõ contentum ens inueniatur rationis: ergo licèt immediatius posset dividi ens rationis in relationem,

nem, & negationem cõmuniter dictam optimè, & adæquatè in prædicta tria membra diuiditur.

Confirmatur, & explicatur: quia sicut qualitatis immediatius membrũ diuidens posset assignari dispositio communiter dicta, vt comprehendens videlicèt habitum, & dispositionem specialiter dictam: quia tamen poterat esse æquiuocatio, & dubitari an nomine dispositionis, dispositio cõmuniter dicta, an verò dispositio specialiter dicta intelligatur conueniens fuit, quòd licèt non ita immediatè, diuideretur qualitas in alias species, & in habitũ, & dispositionẽ specialiter dictã; ergo à simili conueniens fuit, quod licèt non ita immediate, diuideretur ens rationis in relationem priuationẽ, & negationem specialiter dictam, quia per id omnis tollitur æquiuocatio: cũ enim vnum ex tribus membris talis diuisionis assignetur negatio contra posita priuationi, nomine negationis non negatio generaliter dicta, sed negatio specialiter dicta absque aliqua æquiuocatione intelligitur.

5. Obijcies primò; priuationẽ, & negationem non esse entia rationis. Perperam igitur assignãtur inter membra, ens rationis diuidentia. Antecedens probatur, quia à parte rei antecedenter ad omnem operationem intellectus inueniuntur: ergo cum ens rationis solum habeat esse obiectiuè in intellectu, priuatio & negatio non sunt entia rationis. Antecedens probatur, quia à parte rei homo habens capacitatem ad visũm, potest habere negationem illius, & lapys incapax visus, à parte rei habet negationem illius, & antecedenter ad omnem operationem intellectus à parte rei homo denominatur cæcus, & lapis non videns: ergo à parte rei, & independenter à consideratione intellectus reperitur priuatio, & negatio.

Confirmatur; nã priuatio est vnum principium generationis naturalis: ergo cum generatio reperiatur à parte rei independenter à consideratione intellectus, independenter ab illa à parte rei reperitur priuatio.

Respondetur ad argumentum negando antecedens; & ad probationem dico, quod à parte rei solum fundamentaliter reperitur negatio, & priuatio; vt enim formaliter sint, requiritur, quod cum cuiuscumque formæ negatio nihil sit, nec aliquid ponat in subiecto, ipsa negatio cõsideretur in illo ad intellectu ad modum formæ realis in ipso existentis. Sufficit tamen (vt sæpius diximus) vt absolutè, & simpliciter, licèt nõ omnino formaliter, & quasi intrinsecè, homo denominetur cæcus, & lapis non videns, quod non habeant visum, quod est habere priuationem, & negationem solum fundamentaliter. Ad cõfirmationẽ respondetur, quod vt priuatio

sit principium generationis naturalis, sufficit, quod fundamentaliter existat: immo ad generationem nihil conducit, quod negatio formæ in materia cõcipiatur ad modum formæ in ipsa materia existentis, sed quod realiter materia non habeat formam, cuius proximè est capax.

6 Obijcies secundò, quod plura dantur entia rationis, sub nullo prædictorum trium membrorum huius diuisionis contenta: ergo diuisio ista est insufficiens. Probatur antecedens, quia non solum potest intellectus aliquid concipere in aliquo ad modum formæ positiuæ relatiuæ, sed etiam ad modum substantiæ, qualitatis, & quantitatis. Sed illa erunt entia rationis, vtpotè quæ solum habebũt esse obiectiuè in intellectu. Et tamen non erunt relationes rationis, quia, vt supponimus, non concipiuntur ad modum respectus realis; neque erunt priuationes, aut negationes, quia non conciperentur remotiones alicuius formæ realis: ergo sub nullo ex prædictis tribus membris talia entia rationis continentur.

Respondetur, quod si intellectus, vbi non est vera substantia, vera quantitas, nec vera actio, aliquod per modum substantiæ, quantitatis, vel actionis concipiat, id quidem faciet absque aliquo prorsus fundamento in re: nulla enim res est, quæ huiusmodi possit exigere conceptionem, & ita etiam si aliquod ad talem cognitionem intellectus ens rationis resultet, illud non continebitur sub diuiso huius diuisionis, per quàm ens rationis dumtaxat, quod habet fundamentum in re, diuiditur: & sic non mirum quod tale ens rationis omnino fictitium, & absque aliquo fundamento in re sub nullo huius diuisionis membro contineatur.

7 Obijcies tertiò, nullum esse ens rationis, quod non sit relatio rationis. Perperam igitur diuiditur ens rationis in relationẽ, & alia suæ diuisionis membra; siquidem omnia illa formaliter coincidunt cum relatione rationis. Antecedens probatur, quia omne ens rationis importat respectum ad intellectum illud cõficientem, & ad subiectum quod denominat: ergo cum talis respectus non possit esse relatio realis, erit respectus, & relatio rationis: ac perindè omne ens rationis formaliter erit relatio.

Respondetur, negando antecedens. Et ad probationem dico, omne ens rationis respicere aliqualiter intellectum, & subiectũ quod denominat, non tamen respicit illud, vt purum terminum, quod requireretur, vt esset relatiuum rationis secũdum esse, sed intellectum respicit, vt sui causam quodammodo efficientem, & subiectum, vt sui causam quodammodo materialem: per quod solum colligitur quod ad intellectum, & subiectum dicat omne

ens rationis respectum transcendentalē, & secundùm dici: quod non sufficit, vt cōtineatur formaliter in genere relationis. Sicut quamvis omne accidens reale dicat respectum transcendentalem ad subiectū, & ad suā causam efficientem, id non sufficit, vt formaliter in genere relationis constituatur. Cùm hoc tamen stat, quod cum prædictus respectus, transcendentalis entis rationis ad intellectum, & ad subiectum, quod denominat, possit concipi ad modum relationis realis prædicamentalis, potest intellectus formare relationem rationis prædicamētalem, ad quam alterum ens rationis, & illius respectus transcendētalis ad sui causam efficientem, & materialem habebit se vt subtractum, & vt subiectum denominationis, quod vtique non est, coincidere formaliter cū relatione omnia entia rationis, sed quod omnia illa, vt illius subtractum possint ab aliqua relatione rationis denominari.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm prima, & secunda intentio sint aliquid rationis?

QVia ex omnibus entibus rationis, quod præcipuè pertinet ad Logicū est secunda intentio, vt potè quam (vt quæst. vltima præcedētis libri diximus) Logica, vt proprium respicit obiectum; specialiter natura eiusdem secundæ intentionis rationis in hac, & sequenti quæstione est explicanda. Et quia, vt in sequenti dicemus, secunda intentio rationis in prima intentione rationis fundatur, oportet prius vniuersaliter scire, quid sit prima, & secunda intentio, & an vtraque sit aliquid rationis. Quod optimè, & omnia quæ ad has intentiones pertinēt, explicat noster Author quæst. 3. vniuersalium, supponēs in primis, hoc nomen intentio quasi æquiuocum esse ad intentionem voluntatis, & intellectus. & in ordine ad voluntatem dicitur intentio actus ille voluntatis circa finem, ex quo ad electionē mediorum, voluntas mouetur. Relictaque hac intentionis acceptione, vt potè quæ ad præsens non spectat, de intentione loquimur dumtaxat prout pertinet ad intellectum.

2. Intentio autem, tàm prima, quàm secunda, prout pertinet ad intellectum, alia est formalis, alia obiectiua. Prima intentio formalis est primus conceptus, quem intellectus de aliqua re habet, id est, cōceptus, quem intellectus habet de re, secundum id quod rei ex se ipsa competit. Secunda autem intentio formalis est conceptus, quem intellectus habet de aliqua re secundum illud quod rei competit non secūdum se, sed secundùm statum quē habet in intellectu. Et quia hic conceptus formalis supponit primum quem intellectus habet de rebus secundum illud, quod eis à parte rei competit, dicitur secundus conceptus, seu secunda

intentio formalis. Prima autem & secunda intentio obiectiua nihil aliud sunt, quam obiecta formaliter, vt obiecta primæ, & secundæ intentionis formalis. Et quidem certum est, omnem primam, & secundam intentionem formalem esse aliquid reale, cum sint, vel ipsæ reales actiones intellectus, vel terminus intrinsecus talium actionum, verbum videlicet per illas realiter productum, & realiter in intellectu receptum. Vnde præsens difficultas solum procedit de primis, & secundis intentionibus obiectiuis, an illæ sint aliquid reale, vel rationis.

3 Pro cuius resolutione est supponendum, quod in primis & secundis intentionibus obiectiuis, id est in obiecto primæ, & secundæ intentionis formalis, possumus cõsidera e ipsum obiectum pro materiali, & etiam formaliter intentione obiecti, v.g. cõcipe intellectus lapidem esse visum, obiectum pro materiali est lapis. & formaliter, vt obiectum est lapidem esse visum. De primis ergo & secundis intentionibus obiectiuis tàm pro formali, quàm pro materiali, inquirimus an sint aliquid reale, vel rationis.

4 Dico primò, Prima, & secunda intentio obiectiua pro materiali, & pro subiecto abstrahit ab aliquo reali, & rationis, a substãtia & accidenti: hoc est, quod in omni prædicto genere entium potest reperiri materiali subiectum, quod denominetur à prima, & secunda intentione obiectiua. Explicatur, & probatur conclusio, quia nullum est genus entiũ, quod non possit esse materiale subiectum alicuius secundæ intentionis obiectiuæ: substantiæ enim reales, vt homo, & accidentia realia possunt denominari ab aliqua secunda intentione prædicabilis, & similiter omnia entia rationis. Priuatio enim in ordine ad hanc & illã priuationẽ, & negatio in ordine ad hanc, & illam negationẽ, & chimera in ordine ad hanc, & illam chimeram, possunt denominari à secunda intẽtione speciei prædicabilis: & secunda intentio generis in ordine ad hanc, & illam secundam intentionem generis, etiam est denominabilis à secunda intentione speciei prædicabilis. Nullũ igitur est genus entis, per quod non diuageturmaterialesubiectum alicuius secũdæ intentionis obiectiuæ. Et similiter, cum nullũ sit ens, quod nõ possit habere denominationẽ esse cognitũ, nullũ est, quod non possit esse materiale subiectũ primæ intẽtionis obiectiuæ. Prima igitur, & secũda intentio obiectiua pro materiali abstrahũt ab omni genere entis.

5. Dico secundò aliquæ primæ intentiones obiectiuæ formaliter sumptæ sunt aliquid reale: aliæ verò aliquid rationis. Prima pars conclusionis probatur: nam cum intellectus prima sua conceptione concipit hominem, vel lapidem, homo, & lapis secundũ suas

naturas reales sunt obiectū formaliter terminans primum conceptū intellectus: ergo formaliter, vt obiectū illius, sunt aliquid reale; immò ratio quasi materialis, & ratio sub qua illius primæ intentionis obiectiuæ omnino coincidunt. Quia homo secundū illud quod in se, & non per ordinem ad aliquid extrinsecum habet, est formaliter obiectum talis primi conceptus. Iam ergo aliquæ primæ intentiones obiectiuæ, etiam formaliter sumptæ sunt aliquid reale. ¶ Nec huic obstat, quod homo terminans primum conceptum formalem intellectus, dicat perindè ordinem transcendentalem ad intellectum illum cognoscentem. Non, inquam, id obstat, quia esse hominis, etiã prout est obiectū primi cõceptus formalis intellectus, nõ consistit in eo ordine transcendentali, quem dicit ad intellectū, sed in sua natura reali secundum quam obijcitur intellectui, & illius terminat primum cõceptū.

Secunda autem pars conclusionis probatur: nam in lapide esse visum, v. gr. est ratio formalis, secundum quam terminat primū conceptum intellectus cognoscentis in lapide esse visum admodum formæ realis in ipso lapide existẽtis, cum re vera non sit aliqua forma realis in illo: ergo lapis constituitur formaliter in esse obiecti talis conceptus per aliquam formam rationis. Sed illa non potest esse secunda intentio rationis, vtpotè quia fundatur proximè in aliquo reali, nempè in visione reali ad lapide terminata: ergo est prima intentio obiectiua rationis: ac perinde iã aliquæ primæ intentiones formaliter sumptæ sunt aliquid rationis.

6 Dico tertiò, omnis secunda intentio obiectiua pro formali est aliquid rationis. Probatur, quia totum esse cuiuslibet secundæ intentionis obiectiuæ est solum illum esse obiectiuum, quod habet in intellectu, vt constabit per singulas secundas intentiones discurrendo. Et patet, quia secunda intentio formalis est cõceptus, quem intellectus formãt de aliqua re, secundum illud dũtaxat, quod habet per ordinem ad ipsum intellectum: ergo ex parte obiecti, seu rationis formalis obiectiuæ solum correspondet aliquid, cuius totum suum esse fit esse obiectiuè in intellectu: alias si corresponderet aliquid habens aliquod esse præter esse obiectiuè in intellectu, iã ille secundus conceptus formalis esset de re secundum illud præcisè, quod habet ex se: ac perindè ille, qui dicitur secundus conceptus, re vera non esset secundus conceptus, sed primus conceptus, & prima intentio formalis.

7 Dico quartò, omnes primæ intentiones obiectiuæ rationis conueniunt in ordine trãscendẽtali, quem dicunt ad intellectum, illas admodum formæ realis primò suo cõceptu formali cognoscen-

centem, atq; illas media tali cognitione conficientem: differunt tamē inter se, quatenus sunt respectus ad diuersos speciales terminos. Explicatur, & probatur cōclusio. Cognoscit, v.g. intellectus esse visum in pariete admodum respectus realis parietis ad potentiam visuam illud videntem, cum revera non sit talis respectus realis in pariete; & per eam cognitionem resultat prima intentio rationis obiectiua esse visi in pariete ad modum formæ intrinsecæ parietem afficientis: cognoscit similiter intellectus esse volitum in homine admodum respectus realis hominis ad voluntatem illum amantem, cum revera ille non sit respectus realis in obiecto talis amoris, & per eam cognitionem resultat in homine prima intentio obiectiua rationis ad modū formæ intrinsecæ hominem afficiētis. Prima igitur intētio rationis in lapide esse visi conuenit cum prima intentione rationis in homine esse voliti in eo, quod vtraque eodem modo dicit respectū transcēdentalem ad intellectum illam cognoscentem, & illam sua cognitione conficiētem. Differt tamen intentio rationis in lapide esse visi ab intentione rationis in homine esse voliti pœnes diuersos proprios terminos vtriusque relationis, seu intentionis, quia per esse visum refertur lapis ad potentiam illum videntem & per esse volitum refertur homo ad voluntatem illum amantem.

8. Dico quintò, omnes secundæ intentiones conueniunt in eodē ordine transcendentali ad intellectum, illas suo secundo conceptu formali cognoscentem, differunt tamen inter se, quia sunt speciales respectus ad diuersos specialesterminus. Cōclusio patet à simili ex præcedenti: quamvis enim secunda intentio, v.g. generis, & speciei conueniant in eo, quod vtraque eodē modo dicit ordinem transcēdentalem ad intellectum, illam ad modū respectus realis ad sua inferiora cognoscentem: differunt, quia secunda intentio generis est relatio, per quam genus refertur ad plura differentia specie, & secunda intentio speciei est relatio, per quam species ad plura solum numero differentia refertur: ergo licèt prædictæ secundæ intentiones conueniant in eo dem ordine transcendentali ad intellectum; differunt tamē quatenus sunt relationes rationis prædicamentales ad speciales, & diuersos suos terminos. Ex quo, & ex conclusione præcedenti sequitur, primā & secundā intentionem rationis non constitui formaliter in esse talium per ordinem transcendē. talem, quem dicunt ad intellectum, sed quatenus quælibet illarum est relatio secundum esse ad suos particulares terminos. Et solum in hoc potest esse aliqua æquiuocatio, quando intellectus in lapide, v.g. esse cognitum cognos-

noscit ad modum respectus realis lapidis ad intellectum cognoscẽtem: talis enim respectus in lapide ex cognitione esse cogniti resultans, dicit ordinem transcendentalẽ ad intellectũ cognoscentẽ esse cognitũ in lapide, & est ordo prædicamẽtalis, quo lapis refertur ad intellectũ cognoscentẽ lapidẽ, nõ autẽ ad intellectũ cognoscentẽ esse cognitum lapidẽ.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm prima, & secunda intentio rationis habeant fundamentum à parte rei?

CVm (vt diximus quæst. præcedenti) quidquid terminat primum conceptum formalẽ intellectus sit prima intentio, & nõ solum ens reale, sed quodlibet ens rationis primum conceptũ formalem intellectus possit terminare; quodlibet ens rationis hac ratione dici potest prima intentio obiectiua rationis, sed nõ loquimur de prima intentione rationis ita latè sumpta, sed de primis intentionibus rationis, quæ sunt relationes secũdũ esse, & cõdistinctæ à priuatione, & negatione; & de omnibus secundis intẽtionibus (omnes enim illæ sunt relationes rationis secundũ esse.)

2. Cum autẽ (vt etiã quæst. præcedenti, cõcl. 4. & 5. dicebamus) hũiusmodi relationes & intẽtiones rationis, tã primæ, quã secũdæ dicant respectũ transcendentalẽ ad intellectũ illas cognoscẽtem, & conficiẽtem, & quælibet præter hunc communẽ transcẽtalẽ respectũ, sit respectus & relatio prædicamentalis rationis ad suũ specialẽ terminum, nõ inquirimus secundũ respectum transcendẽtalẽ, an habeãt fundamentum (respectus enim transcẽtalis propriè non habet fundamẽtum) sed solum inquirimus de istis intentionibus rationis, secũdum quod sunt relationis prædicamentales rationis ad suos speciales terminos, an habeant aliquod fundamentum, proportionabiliter, ac illud habent relationes prædicamentales reales.

3 Pro quod est supponendum, quod in relatiuis realibus reperitur subiectum relationis, fundamẽtũ remotũ, & proximis illius, ac denique ipsa relatio ad positionẽ fundamẽti, & termini realiter naturaliter resultãs. Proportionabiliter ergo inquirimus, an huiusmodi relationes rationis habeant suo modo subiectũ, & fundamẽtũ proximum, & remotum, & quale illud sit. Dixi suo modo, quia certum est huiusmodi relationes rationis nõ habere subiectum inhæsionis, sed solũ denominationis. Similiter est certum quod etiã si habeant fundamẽtũ remotũ, & proximũ, non tamen ita vt ad illud naturaliter, & independenter ab omni alio statim ipsa sequatur relatio: sẽper enim ad id requireretur actio intellectus quasi causa efficiens talis relationis. Vnde fundamentum in his relationibus rationis erit illud, quod quãtum est ex se, exigat po-

sitio

sitionem talis relationis rationis, & quo posito statim possit illam intellectus formare, illamque alicui subiecto præbere.

4. Dico igitur primò. Primæ prædictæ intentiones rationis, quatenus sunt relationes ad suos speciales terminos præter subiectum denominationis, quod in aliquibus est aliquid reale, in aliquibus est aliquid rationis, habent fundamentū tam proximum quā remotum a parte rei. Dixi subiectū denominationis, in his primis intentionalibus rationis (& quantum ad hoc idem est etiam de secundis intentionibus) aliquando esse reale, aliquando aliquid rationis, quia nullum est ens, quod ab aliqua secunda intentione, & ab aliqua etiam prima intentione rationis, vt ab intentione esse cogniti, non possit denominari.

5. Hoc supposito probatur cōcl. Et quod istæ primæ intentiones habeant fundamētū, tā proximū, quā remotum, patet. Quia sunt relationes prædicamentales, & proprium est relationis prædicamentalis, vtrumq; fundamentum habere: vt cōstat in relationibus realibus prædicamentalibus. Quod autē vtrumq; fundamentum habeant à parte rei huiusmodi primæ intentiones rationis, probatur. Tum, quia in eo distinguuntur à secundis intentionibus, quæ (vt videbimus) licet habeāt fundamentū remotum à parte rei; fundamentū proximū illarū sunt primæ intentiones rationis. Tū vel maximè, quia si prima intentio rationis non haberet fundamentum proximū à parte rei, deberet proximè, fundari in alia prima intētione rationis (non enim potest aliud proximum illius excogitari fundamētum) sed id est impossibile: ergo. Probatur minor, nam illius primæ intentionis rationis, quæ esset fundamentum alterius, deberet assignari fundamentum proximū alia prima intētio rationis, & illius alia, & sic in infinitū, vsque dum deueniremus ad aliquam primā intentionem rationis, quæ à parte rei, tā proximū, quā remotū habeat fundamētū: & cū nō sit quatum ad hoc maior ratio, de illa quā de alijs primis intentionalibus rationis, dicendū est, omnes illas habere, tàm proximū, quam remotum fundamētum a parte rei.

6. Inductiue etiam probatur, & explicatur conclusio. Prima enim intētio in lapide esse cogniti habet pro fundamento remoto potentiam cognoscitiuam, & pro fundamento proximo cognitionem actiuam ad lapidem terminatā. Primæ intentionis in homine esse voliti fundamētum remotum est voluntas, & proximum actio volūtatis ad hominem terminata. Primæ intentionis in lapide esse visi fundamentū remotum est potentia visiua; proximū autem visio ad lapidem terminata. Primæ denique intentionis in columna esse dextræ, fundamentum remotum est dextra animalis,

lis, fundamentum verò proximũ est vbicatio realis dexteræ animalis additum, vbi est columna, & sic inductiuè de alijs primis intentionibus rationis.

7 Obijcies, quod confundimus fundamentum proximum, & remotum istarum relationum cum illarum termino. Sed hoc videtur inconueniens: non igitur rectè fundamentum illarum proximum, & remotum assignatur. Maior probatur, quia prima intẽtio esse visi, est relatio rationis ad potentiam videntem, quatenus intellectus concipit in lapide esse vilum ad modum respectus; & relationis lapidis ad potentiam illum videntem: ergo si huius relationis assignamus fundamentum proximum, & remotum potentiam visiuam, & illius visionem, confundimus cum termino talis relationis illius fundamentum. Minor autem, quod hoc sit inconueniens, probatur. Quia in omni relatione videtur distinctũ debere esse terminum ab illius fundamento, cum fundamentum se habeat, vt id à quo ægreditur relatio, & terminus, vt id in quod tendit, & terminatur.

Respondetur, non esse inconueniens in his relationibus quod materialiter sit idem illarum fundamentum, & terminus. Quia cũ huiusmodi relationes omnes rationis sint quasi reflexiuæ, & illas reflexiuè formet intellectus, comparando videlicèt effectum, vel quasi effectum ad suam causam, & illud concipiendo ad modum respectus ad illam, quatenus huius cõparationis causa est fundamentũ, præbet fundamentum talis respectus, & est terminus illius, quatenus in ordine ad illam fit comparatio.

8 Dico secundo. Secundæ intentiones rationis habent fundamentum remotum à parte rei; proximè autem fundãtur in aliquibus primis intentionibus rationis. Conclusio est cõmunis, & quod tales secundæ intentiones debeant habere vtrumque fundamentum, patet ex proportione ad alias relationes prædicamentales: quod verò vtrumq; illarum fundamentũ non sit reale, probatur. Quia alias non haberent in quo distinguerentur à primis intentionibus rationis: quod denique fundamentum remotum illarũ sit reale probatur. Quia si secunda intentio fundatur proximè in prima intentione rationis, quod fuerit proximum fundamentum ipsius primæ intentionis fundãtis secundam, erit fundamentum remotum secũdæ intentionis in primo fundatæ (licèt præter hoc aliud magis remotum fundamẽtum, vt videbimus, cuiuslibet secundæ intentionis, in ipsa natura subiecti, quod denominat, inueniatur) sed omnes primæ intentionis rationis fundamentũ proximum est aliquid reale: ergo omnis secunda intentio fundatur remote in aliquo ente reali.

9 Exemplo etiã probatur con-

ciu-

clusio: nam quamvis in natura v.g. animalis, vt comparabilis ad plures species sit remotissimum fundamẽtum; vt animali tribuatur ab intellectu secũda intentio generis, nũquam intellectus inueniet aditum faciendum proximũ fundamentũ; vsque dum abstracta ab inferioribus, & ad illa comparatem talẽ naturã cognoscat, sed ad eam cognitionem cum resultet prima intentio rationis, statim potest intellectus animali tribuere, secundam intentionẽ generis: ergo antecedenter ad talem primam intentionem rationis non erat fundamẽtũ proximum prædictæ secundæ intentionis, & illius fundamẽtũ proximum fuit talis prima intentio rationis, & eodem modo id posset alijs exemplis confirmari.

10 Obijcies primò, quod antecedenter ad omnem primam intentionem rationis, potest intellectus aliquam secundam intentionem formare, illamque alicui tribuere. Non igitur omnis secũdæ intẽtionis fundamẽtum proximũ debet esse aliqua prima intẽtio rationis. Probatur antecedẽs, quia posquam quis per intellectũ agẽtẽ abstrahit naturam humanã v.g. à singularibus prius quã in illa aliquã primam intentionem rationis ad modum relationis ad aliquem terminum cõcipiat, potest tali naturæ intẽtionẽ tribuere speciei. Et ad minus post quam talem naturam comparauit intellectus ad sua inferiora, prius quã ipsam cõparationẽ agnoscat ad modum respectus ad potẽtiã cõparantẽ, in quo prima intẽtio rationis esse cõparati cõsistit, posset intellectus tali naturæ secũda intẽtionẽ tribuere speciei: ergo potest secũdã intentionẽ formare, & alicui præbere intellectus antecedenter ad omnẽ primam intentionem rationis.

Respondetur negando antecedens & ad probationem patebit ex dicendis in libro sequenti de natura vniuersalis, & per quã operationem intellectus fit. Pro nunc dico, nõ posse intellectum statim post abstractam naturam per intellectum agẽtem tribuere alli intentionem vniuersalis, vel prædicabilis vsque dum saltẽ cognoscat per intellectũ possibilem naturam sic abstractam, & cum intellectus in omni sua cognitione sit saltem in exercitio reflexivus, ea cognitione qua cognoscit naturam abstractam, cognoscit in illa esse abstractum ad modum respectus ad potentiam abstrahentem, per quod resultat ipse respectus, & prima intentio rationis. Et idem dico de intentione esse cõparati, quod per ipsam actionẽ comparatiuam intellectus in exercitio saltem cognoscitur, & formaliter ipsa prima intẽtio rationis resultat. Vnde nunquam intellectus alicui secundam aliquam intentionem tribuit, nisi præcesserit, vt illius proximum fundamẽtum, aliqua prima intentio rationis.

11 Obij-

11. Obijcies secundo. Quòd tàm prima, quàm secunda intentio rationis sunt formaliter relationes: ergo vna non potest fundari supra aliam. Probatur consequentia, ex relationibus realibus prædicamentalibus, in quibus nulla relatio est alterius relationis fundamentum: ergo neque id potest contingere in relationibus rationis prædicamentalibus.

Respondetur negando consequētiam, & ad probationem admisso antecedenti, negatur etiā consequentia. Quia cum fundamentum relationis realis sit id, ad quod per realem naturalē resultantiam resultat relatio: ac perinde fundamentum se habet ad relationem realem per modum principij actiui, à quo ipsa realiter emanat relatio: & nulla relatio realis, quia in genere entis realis est minimæ entitatis, potest esse reale principium actiuum alicuius; ideò nulla relatio realis potest esse fundamentum, proximum alterius relationis realis. Quia tamen fundamentum proximum relationis rationis, vt diximus, nō est à quo realiter emanat relatio, sed solum quod quantum est ex se exigit positionem relationis ab intellectu, hoc modo, fundare relationem rationis, optimè alteri relationi rationis potest competere.

LIBER TERTIVS DE VNIVERSALIBVS.

GTVRVS Porphyrius de quinque prædicabilibus, in quæ (vt libro sequenti dicemus) tamquam in species athomas vniuersale diuiditur, in prologo, quem præmisit ad tractatum prædicabilium, aliqua disputat de natura vniuersalis; & an illud sit in rebus, an verò à rebus realiter separatum, vel denique solum in intellectu obiectiuè inueniatur, breuiter insinuauit. De qua tamen late disputant Logica. Et quamvis materia sit magna ex parte Metaphisica tamen quia eius cognitio multum conducit ad Logicum; vt sciat qualiter vniuersalia de singularibus prædicentur, ideò noster etiam Author in prologo prædicabilium aliqua de vniuersalibus disputat, quæ in hoc distincto libro (quem vice prologi ad prædicabilia præmittimus) breuiter perstringere conabimur.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit vniuersale?

VNiuersale, vt nomẽ sonat, dicitur secundum quod aliquid ad plura cõparatur; ad differentiam singularis, quod in eo quod singulare est, nequid ad plura cõparari. Secundum diuersas igitur acceptiones vniuersalis quadruplex (vt quæst. 1. vniuersalium adnotat noster Author) distinguitur vniuersale. Vniuersale videlicet in causando, in representando, in essendo, & in prædicãdo. Vniuersale in causando est, quod plura potest causare: & sic vniuersalissimus est Deus, vtpotè à quo omnia procedunt, & in cuius potentia vniuersa factibilia cõtinentur: & causæ ex inferioribus erunt magis, vel minus vniuersales in causando, quatenus ad plures, vel pauciores effectus possint concurrere. Vniuersale in significando, seu in representando, est vox, seu conceptus aliquam naturam communẽ significans, seu representans; vt hæc vox homo, & conceptus illi correspondens. Vniuersale in essendo, est id, quod in pluribus existit, & reperitur. Vniuersale denique

que in prædicando est, quod de pluribus est prædicabile. Et quidē de vniuersali in causando pertinet agere ad Physicum, qui de causis vniuersalibus, & particularibus cuiuslibet causando generis discutit. De vniuersali autē in significando, seu representando pertinet agere ad Dialecticū. De vniuersali denique in essendo, & in prædicādo pertinet agere ad Logicum. Quia cum ad illū proculdubio spectet agere de vniuersali in prædicando, & (vt videbimus) vt aliquid sit vniuersale in prædicando debet esse vniuersale in essendo, ea vtraque vniuersalis acceptio pertinet ad Logicum: & sic de vniuersali secūdum eam duplicem acceptionem, aliis relictis, in sequentibus disputabimus.

2 Cum nihil possit prædicari de illis, in quibus realiter nō est, & vniuersale Logicum (vt diximus) sit vniuersale in prædicando, & prædicabile de multis, necessarium est, quod in his de quibus prædicatur, realiter sit, ac per inde vniuersale Logicum cōmuniter describitur, quod sit *vnū in multis, & de multis*. Quæ definitio desumitur ex Arist. 7. Metaph. textu 14. dicente vniuersale esse *quod pluribus est natū esse*. Et prædicta communis definitio optimè explicat naturam vniuersalis Logici: quia explicat eius fundamentum, relationem vniuersalitatis, & proprietatem illius. Explicat quidem fundamētum per illam particulam *vnum*, quia in vnitate formali, quàm habet natura in pluribus, licèt in illis materialiter multiplicabilis, relatio vniuersalitatis fundatur. Ipsam autem vniuersalitatis relationē explicat prædicta definitio per illam particulam, *in multis*; per multa enim, in quibus natura est, denotātur eius inferiora, ad quæ tamquam ad proprium terminū relatio vniuersalitatis terminatur. Per illam denique particulā *de multis* explicatur proprietas vniuersalis, scilicet, illius de pluribus prædicabilitas.

3 Aduersus prædictam definitionē primò obijcies, illā competere Deo: Deus enim est vnus in multis & de multis: vnus etenim Deus in tribus est diuinis personis, & de illis prædicatur. Et tamen Deus non est vniuersalis, siquidem ad nullam ex speciebus quæ adæquatè vniuersale diuidunt, pertinet: videtur igitur prædictam definitionem vniuersalis non esse bonam.

Respondetur, in prædicta definitione *vnum in multis* debere intelligi, quod ita sit in multis, quod in illis multiplicetur & diuidatur; sicut quælibet natura creata in multis, in quibus est, diuiditur, partitur, & multiplicatur. Natura autem diuina, quæ in tribus est diuinis personis, & de illis prædicatur, nullatenus in illis diuiditur aut multiplicatur; & ideo vniuersalis nec est, nec prædictæ ei conuenit definitio.

4 Obij-

4 Obijcies secundò, quod ens est vnum in multis, & de multis, siquidem in omnibus rebus est, & de omnibus prædicatur. Et tamen non est vniuersale, cum ad nullam speciem vniuersalis pertineat, vt facile est per omnes illas discurrẽdo, videre. Ergo prædicta vniuersalis definitio non est bona.

Respondetur, quod si in hac definitione describitur vniuersale latè sumptum, talis definitio competit enti; vt rectè probat argumentum. Et in ea lata vniuersalis acceptione ens etiam est vniuersale. Si verò accipiatur in ea definitione vniuersale strictè solùm, prout est diuisibile in quinque prædicabilia, debet sub intelligi in definitione, quod sit vnũ in multis, vnum videlicèt, illis vniuocum, & quod vniuoce prædicetur de multis. Et per id excluditur ens à ratione vniuersalis, quia respectu nullius sibi inferioris est vniuocum, nec vniuoce de illo prædicatur.

Cum totus huius libri scopus & finis sit, naturam vniuersalis Logici indagare, & in quo illud fundamentaliter, & formaliter consistat inquirere, & per quam potentiam, & actionem fit vniuersale formaliter, explicare, ac denique an tale detur vniuersale, perscrutari: totũ id hoc ostenditur discursu. Necessarium est concedere in rebus naturas vniuersales. Sed non possunt illa realiter à singulatibus esse separatæ: ergo debent esse realiter cum suis singularibus identificatæ. Tunc vltra; non possunt de talibus singularibus prædicari nisi abillis per intellectum separatæ in ordine ad illa ab ipso intellectu comparentur. Id autem mere fictitiè, & absque fundamento in ipsis rebus intellectus facere nequit. Ad id ergo reperitur fundamentũ in ipsis rebus, quod est in illis reperiri vniuersale fundamentaliter. Et cum tali fundamento intellectus abstrahens, & comparans naturam ad sua inferiora, facit illam vniuersalẽ formaliter. Et breuem, & compendiosum discursum, in quo omnia, quæ in hoc libro dicturi sumus, insinuantur. Oportet ergo, vt illa patefiant, quod circa eiusdem discursus præmissas in sequentibus quæstionibus disputemus, vt illarum veritas innotescat.

QVÆSTIO II.

Vtrùm in rebus dentur vniuersalia?

INdeterminate, & in communi in præsenti inquirimus, an dẽtur in rebus vniuersalia non inquirentes determinate, & in particulari, an dentur in rebus vniuersalia cũ singularibus realiter identificata, an verò, ab illis realiter separata (de hoc enim quæstione sequenti aduersus Platonẽ

disputabimus.) Nec determinate inquirimus, an dentur in rebus vniuersalia solum fundamentaliter, an verò antecedenter ad operationem intellectus, formaliter existentia in rebus vniuersalia (de hoc namque etiam agemus in sequentibus) sed solum indeterminate, & in communi (vt diximus) in præsenti inquirimus, an dentur vniuersalia in rebus? In rebus, inquam, non verò solum in vocibus, nominibus, & conceptibus formalibus; vt Nominales existimant, nullum ex parte obiectis nominum, & conceptuum formalium communium asserentes correspondere vniuersale. In quo, licet ipsi existiment diuersam tenere sententiam, non multum in re differunt à sententia Heraclitj, & Cratilli, qui teste Philosopho 4. metaph. text. 22. asserebant nullum esse in rebus vniuersale, existimantes nihil esse in rerum natura præter singularia, quæ sensibus percipiebant. Et cùm hæc experirentur, esse in continuo motu contingentia, & corruptibilia: consequenter negabant aliquam esse scientiam. Quæ sententia etiam communiter tribuitur Epicuro, & illius discipulis. Et licèt aduersus istos possemus ex suismet principijs illos redarguere, quod eo ipso quod negabãt aliquid esse in mũdo nisi corruptibile & singulare, consequẽter tenebantur asserere, hanc veritatem saltem esse infallibilem, & necessariam, omnia videlicet esse corruptibilia, ac mutationi subiecta: ac perindè de hac saltem veritate poterat esse scientia. Vndè ex eodem principio quo scientiam esse negabant, scientiam dari posse concedere tenebantur. Sed quidquid sit de hoc, ad quæstionem directè oportet, vt respondeamus.

2 Dicendum igitur est, necessarium esse concedere naturas vniuersales esse in rebus. Ita cum communi sententia docet noster Author quæstion. 1. vniuersalium conclusione 2. efficacibusque id confirmat rationibus, & authoritatibus comprobat. Aristoteles enim in 2. de anima, tex. 68. ait: *Eadem natura diaphanitatis, est aere, & aqua.* Sed nõ potest intelligi de eadem natura numerica diaphancitatis, cum impossibile sit, idem numero accidens in diuersis esse subiectis. Loquitur ergo de eadem specificè natura diaphancitatis: concedit que perindè eam naturã specificam, & communem in rebus. Et 7. Metaph. text. 51. ait idem Philosoph. quod ratio cõmunis animalis eadem est in omnibus speciebus: quod verificari nõ potest nisi per id, quod omnes species in ratione animalis cõueniẽtes, nec in ea ratione formaliter distinctæ, eo ipso dicũtur habere rationẽ animalis omnibus illis cõmunem. Ac demique in eodem lib. 7. Metaph. text. 57. cõclu-

cludit Arist. aduersus Platonem, quod vniuersalia non sunt à rebus separata, sed sunt in singularibus. Sentit igitur, quod in singularibus, quæ à parte rei reperiuntur, sunt vniuersalia: vniuersalia, videlicèt, saltem fundamentaliter (non enim possumus ab hac veritatis insinuatione totaliter abstinere) quatenus videlicèt singularia in eadem ratione formali specifica, vel superiori vnitatem habentia, fundamentum præbent, vt intellectus possit ab illis vnam rationem vniuersalem, & omnibus illis communem abstrahere: quod est vtique in ipsis singularibus esse vniuersalia fundamentaliter.

3 Ratione autem probatur conclusio. Primò ex communi modo loquendi, & concipiendi, dicimus enim communiter visa aliqua animali; hoc animal inuenitur in tali Insula: & visa aliqua herba; hæc herba nascitur in horto meo. Sed certum est, nos non loqui de illo numerice animali, nec de illa numerice herba; alias propositio tàm vocalis, quàm mentalis, quam id dicimus, esset falsa: ergo præter illud singulare animal, & singularem herbam aliquid commune concipimus, in quo conueniat illud numero animal cum altero. Nec potest dici cum Nominalibus, quod nihil tunc præter ipsas voces, & conceptus formales, commune huic, & illi animali concipimus. ¶ Non, in quam, id potest dici. Tum, quia cum nominibus vtamur ad significandas res, non solum ipsa nomina, & conceptus formales non vtimur ipsorum nominum, sed res per nomina, & per conceptus significatæ prædictis locutionibus correspondent. ¶ Tum etiam, quia si nihil aliud præter nomina, & conceptus formales prædictis locutionibus respõderet, profectò tales locutiones essent falsæ. Nec enim hoc nomen herba, nec conceptus formalis herbæ nascitur in horto, sed res significata per tale nomen, & conceptum: ergo cum prædictæ locutiones communiter, vt veræ admittantur; necessario præter prædictas voces, & formales conceptus aliquid vniuersale, & commune per modũ cõceptus obiectiui prædictis locutionibus correspondet.

4 Secundò probatur conclusio, quia à parte rei datur definitio, verbi gratia, hominis, animal, videlicèt, rationale, explicãs naturam hominis communem omnibus naturæ humanæ individuis: non autem explicans naturam huius, vel alterius individui, quatenus tale: ergo, vel talis definitio est inanis & vana, si nihil ei correspondet a parte rei definitum, vel si re vera aliquod ei definitum respondet, tam datur à parte rei natura humana, in qua omnes homines formaliter conueniant.

5 Tertiò probatur. Vniuersalia sunt realiter in singularibus, sed singularia dantur in rebus: ergo, & vniuersalia. Maior probatur, vniuersalia prædicantur de singularibus, sed non possent de singularibus prædicari, nisi in ipsis singularibus essent; ergo vniuersalia sunt in singularibus. Maior patet, quia ista v. g. est vera prædicatio, Petrus est homo, sed non prædicatur (vt Nominales intendunt) hoc nomẽ homo de hoc nomine, Petrus aliàs propositio esset falsa: ergo prædicatur significatum huius nominis homo, de significato huius nominis Petrus. Sed significatũ huius nominis Petrus est natura singularis cum conditionibus individuantibus Petri; ergo in prædicta propositione prædicatur aliquid cõmunẽ de singulari, & eodem modo potest prædicari de alijs eiusdem naturæ singularibus. Minor autem, videlicèt, quod non posset prædicari natura communis de singularibus, nisi in illis realiter esset. Probatur, quia nihil potest prædicari de illo, cum quo realiter non idẽtificatur. Vndè vt album verè prædicetur de homine, debet cum homine realiter identificari, & cum hoc nomen album sit concretum, supponens perindè præsuppositi, vel subiecto, vt hæc propositio sit vera, homo est albus, debet, idem esse suppositum hominis, ac subiectum albedinis, quod est idem, ac quod cõmuniter dicunt Dialectici, quod vt propositio affirmatiua sit vera, debent extrema supponere pro eodem, & ideò hæc propositio est falsa, homo est albedo, etiam si homo habeat albedinem, quia cũ nomen *albedo* sit abstractum, ac perinde non supponens pro subiecto, sed pro ipsa forma, & forma albedinis quamvis homini insit, realiter ab illo distinguatur: non potest medio nomine abstracto vere de homine prædicari: ergo vt aliqua natura vniuersalis vere de singularibus prædicetur, debet realiter in singularibus esse, & cũ illis realiter identificari. Vndè Philosophus 10. Metaph. text. 6. aduersus Platonem concludit, vniuersale non esse realiter separatum à singularibus, cum vere de illis prædicetur.

6 Vltimo tandem probatur cõclusio, quia certum est, dari scientia de homine & alijs naturis creatis, cũ homo earũ naturas, & proprietates naturaliter scire desideret; sed scientiæ sunt de vniuersalibus, tanquã de proprio illarũ obiecto. Certum igitur est, dari in rebus vniuersale. Minor probatur. Tum, quia teste Porphyrio cap. de specie, de singularibus nõ est scientia. Tũ etiã, quia ita asserit Philosoph. 1. posteriorum text. 11. & 12. de anima text. 6. dicens, quod scientia non est, nisi de vniuersalibus. Tum denique quia scientia, vtpotè quæ definitur, quod sit habitus certus, & euidens, non potest esse, nisi de

de necessarijs, perpetuis, & incorruptibilibus: de contingentibus enim, & corruptibilibus nulla potest esse certitudo: Singularia sunt contingentia, & corruptibilia; vniuersalia autem sunt necessaria, & perpetua, & incorruptibilia: ergo solum de vniuersalibus potest esse scientia.

Confirmatur primò Quia nulla est scientia, quæ à singularibus in suo obiecto non abstrahit: quæ sub minori enim abstractione inter omnes scientias in suum tendit obiectum, est Philosophia, & hæc abstrahit a singularibus: ergo obiectum specificativum cuiuslibet scientiæ est vniuersale: ac perinde cum à parte rei inueniantur scientiæ, vniuersale etiam à parte rei, quod scientias terminet, & specificet, necessario debet admitti.

Cõfirmatur 2 nam à parte rei dantur sensus, v.g. potentia visiua, quæ, vtpotè potentia corporea, licèt in exercitio non nisi ad hunc, vel illum singularẽ colorẽ terminetur, eius tamen formale specificativum nõ est hic, vel alter singularis color, alias nõ posset extra illum ad alium colorẽ terminari: ergo à parte rei datur color, in quo omnes colores cõueniant. Patet cõsequentia quia si à parte rei datur specificatum, necesse est, quod etiam illius specificatiuũ a parte rei inueniatur.

7 Obijcies primò, quod quidquid reperitur à parte rei est singulare: nullũ igitur datur à parte rei vniuersale. Consequentia probatur, quia vniuersale, & singulare opponuntur: hoc enim dicit determinationem ad vnũ, illud communitatem ad plura: ergo si quidquid est à parte rei est singulare, nullum est à parte rei vniuersale. Antecedẽs autẽ probatur: nam quidquid est à parte rei, vel est Deus, vel aliquid a Deo se solo, vel medijs etiã causis secundis productũ. Sed Deus singularissimus est, & quidquid est productum est singulare: productio enim non nisi ad singulare terminatur: ergo quidquid est à parte rei est singulare.

Confirmatur, quia vniuersale est vnum in multis. Sed nulla datur à parte rei natura, quæ sit vna in multis præter naturam diuinam, quæ cum non sit partibilis in personis diuinis, quibus conuenit, & in quibus est, non habet (vt diximus) rationem vniuersalis: ergo nullum datur à parte rei vniuersale. Minor probatur, quia quælibet natura creata multiplicatur ad multiplicationem suorum singularium: ergo nulla datur à parte rei natura, quæ sit vna in multis.

Respondetur ad argumentum distinguẽdo cõsequens: ergo nullum datur à parte rei vniuersale: distinctum quidem realiter, & realiter separatum à singularibus, concedo consequentiam) cum singularibus realiter identificatum, nego consequentiam, quia quamvis nulla sit na-

tura realiter à singularibus separata; tamē quatenus omnia singularia talis naturæ, licèt quodlibet eorum habeat suam naturam, materialiter à natura alterius singularis distinctam, conveniunt in eo, quod natura vnius est eiusdem rationis formalis cum natura alterius (vt latè in sequentibus explicabimus) id sufficit, vt detur à parte rei natura vniuersalis fundamentaliter, quia per id datur fundamentum, vt intellectus concipiat naturam non concipiendo speciales conditiones indiuiduantes, per quas in singulis indiuiduis determinatur, indiuiduatur, & multiplicatur, & eandem naturam in ordine ad omnia singularia, vt illis omnibus communem, comparet & concipiat. Et tale vniuersale fundamentaliter est, quod ostendimus à parte rei reperiri: illud enim sufficit ad omnia, ad quæ in probatione conclusionis intendimus, esse necessarium, vniuersale concedere.

Ad confirmationem respondetur. A parte quidem rei non dari formaliter naturam vnam in multis, quia eam vnitatem habet natura per abstractionem intellectus abstrahentis illam à cōditionibus indiuiduantibus: reperitur tamen à parte rei fundamentum talis abstractionis, quatenus à parte rei reperitur natura eiusdem rationis formalis in omnibus suis indiuiduis. Hoc sufficit, vt à parte rei detur natura vniuersalis fundamentaliter.

8 Obijcies secundò. Quod ex necessitate scientiarum non deducitur, concedendum esse à parte rei aliquod vniuersale. Pereperam igitur ob id vniuersale aliquod à parte rei dicitur, esse concedendum. Antecedens probatur, quia etiam de singularibus potest esse scientia, & de facto de Deo, qui singularissimus est, datur scientia. Non igitur ex necessitate scientiarum deducitur aliquod concedendum esse vniuersale.

Dicens, quod etiam si de Deo, vtpotè immutabili detur scientia, dari non potest de alijs singularibus corruptibilibus, quæ quatenus corruptibilia sunt, etiam sunt cōtingentia, ac perindè nulla de talibus singularibus, vt singularia sunt, potest esse veritas necessaria; & cum scientia, vtpotè habitus certus, & euidens, nō nisi ad veritates necessarias inclinet, de singularibus corruptibilibus non potest esse scientia.

Sed contra est, quod inde sequeretur, quod non solum de singularibus, sed nec de pluribus naturas, quas dicitur esse vniuersalis, de natura hominis, v. g. posset dari scientia, quod sic probatur, quia non solum singuli homines, sed homo in communi (si in communi datur) est corruptibilis: ergo si de singularibus, vt de Petro & Paulo, quia corruptibilia sunt, scientia dari non

non potest, nec de homine dari poterit. Antecedens probatur; nam corruptibilitas est passio, & proprietas hominis, quatenus essentialiter componitur ex materia, & forma, non fatiante materiæ capacitatem. Sed proprietas alicuius naturæ non solum individuis talis naturæ, sed primò & per se naturæ omnibus individuis communi competit: ideoque per prius homo, quàm Petrus, & Paulus dicitur risibilis; immò ideò Petrus est risibilis, quia homo est risibilis: ergo non solum individua singularia hominis, vt Petrus, & Paulus sunt corruptibilia, sed & per prius homo est, & dicitur corruptibilis.

Respondetur, solutionem assignatam esse optimam. Et ad replicam communiter dicitur: hominem quidem esse corruptibilem, idest, habet potentiam, vt corrumpatur: non tamen, vt corrumpatur per se, sed vt corrumpatur per aliud, seu per accidens ad corruptionem suorum individuorum; quia licèt proprietates, vt dicunt potentiam ad actū, per prius competant naturæ, quam individuis, & ideò competant individuis, quia competunt naturæ; actus tamen, & exercitia talium proprietatum per prius competit individuis, quam naturæ, & quia competit individuis, per accidens saltem, idest, per aliud competit naturæ, sicuti quamvis ideò, verbi gratia, Petrus sit risibilis, quia homo est risibilis, ideò tamen è converso homo ridet, quia Petrus, & Paulus rident.

9 Sed licèt hæc solutio communis sit, & verum contineat quantum ad id, quod dicit simode quoad perfectam affert cōuenire naturæ, & individuis proprietates. & earundem proprietatum actus, seu exercitium; adhuc tamen licèt totum hoc sit verum, non videtur, per id sufficienter occurriri argumento facto. Nam licèt natura, verbi gratia humana non possit corrumpi per se, sed per aliud, scilicèt, ad corruptionem individuorum; tamen si de corruptione, quàm prædicto modo per accidens accipit natura ad corruptionem individuorum loquamur, certè natura nullatenus est incorruptibilis. Quia sicut possunt omnia naturæ, verbi gratia, humanæ individua corrumpi; potest, & ipsa natura humana ad corruptionē omnium suorum individuorum totaliter corrumpi, & desinere esse.

Ob aliud igitur dicitur, naturas esse perpetuas, & incorruptibiles, ac perindè posse terminare scientias, ob incorruptibilitatem videlicèt, quæ sub ali qua ratione ita per se convenit naturis, vt sub ea ratione, nec per se, nec per aliud possint vllatenus corrumpi: nempè ratione connexionis suorum essentialiū prædicatorū, quæ connexio semper manet, & ita est incorruptibilis,

vt nec per se, nec per aliud possit corrumpis, & quãtumvis omnia indiuidua, quibus aliqua competit natura, corrumpatur, nec per accidens ad corruptionem illorum corrumpitur, aut definit esse connexio essentialium prædicatorum talis naturæ. Et cum scientia versetur circa naturas communes, non vt in indiuiduis existentes, & ad corruptionem indiuiduorum corruptibiles, sed vt dicunt connexionem suorum essentialium prædicatorum, sub ea ratione naturæ etiam creatæ attinguntur à scientia, sub qua sunt illæ omnino perpetuæ, & incorruptibiles, & nec per accidens, aut per aliud possunt ad corruptionem aliorum corrumpi.

QVÆSTIO III.

Vtrùm dari possit natura vniuersalis separata ab omnibus singularibus?

CElebris fuit sententia Platonis (vt refert Philosophus 1. Metaph. textu 15. & alibi sæpè) qui vitare cupiens inconveniens non admittendi scientias, quod suprà relati Authores existimantes nihil esse in mũdo præter singulare admittebant, in aliud incidit extremum, dicens dari à parte rei naturas vniuersales realiter ab omnibus singularibus separatas, quas ipse vocabat ideas, dicebatque, esse vniuersales, quatenus ex illis singularia suas naturas participabant, ad modum quo ex impressione sigilli in cera diuersæ sigillationes ab ipso sigillo realiter distinctæ resultãt; & quamvis huiusmodi sententiam sic explicatam aliqui existiment falsò impositam fuisse Platoni ab Aristotele, alienamque omnino esse ab ipsius Platonis mente, solumque concessisse ideas omnium rerum, qualiter illas Theologi in mente diuina cõcedunt, vt latè refert noster Author, quæst. 1. vniuersalium; tamen quidquid sit in hac parte de mente, & vera intelligentia Platonis, de illius relata sententia, vt illam ei Aristoteles, & alij Authores attribuunt, in præsenti quæstione tàm de facto, quàm de possibili est disputandum.

2. Dicendum est, omnino esse impossibile, dari naturam aliquã vniuersalem realiter ab omnibus singularibus separatam. Cõclusio, vt euidens ab omnibus admittitur: & est tertia conclusio nostri Authoris in quæstione 1. vniuersalium: illamque p uribus in locis aduersus Platonem demonstrant Aristot. & D. Thom. Et probatur primò; nam omnis natura realiter à parte rei existens præter naturam diuinam est realiter producta, alias illud esse reale quod haberet, haberet à se, & independenter ab omni alio: ac perinde esset Deus, sed nihil potest esse realiter productum, nisi singulare: ergo impossibile est, aliquam naturam

vni-

vniuersalē realiter à parte rei reriri ab omnibus singularibus realiter, separatā. Probatur minor, nam productio est singulariū, & suppositorū, teste enim D. Tho. 1.p.q.65.art.4. illius est produci cuius proprium est esse. Sed esse est proprium suppositi, & singularis, vt testatur idem Angelicus Doctor q.9.de potentia, art.5.ad 13. ergo nihil reale producitur, nisi singulare. ¶ Confirmatur; nam talis naturæ realiter separata ab omnibus singularibus, nullatenus posset realiter existere; omnino igitur impossibilia admittit, qui eam naturam realiter, asserit existere, & ab omnibus singularibus realiter esse separatum. Probatur antecedens, nam existentia (vt proximè dicebamus ex D.Thom.) est actus proprius naturæ singularis, quia cum sit vltima actualitas cuiuscumque rei, supponit necessario omnem ipsius rei determinationem ac per inde determinationem etiā per singularitatem: omnino igitur est impossibile, aliquid realiter existere, nisi singulare.

Secundò probatur conclusio, quia si aliqua daretur natura vniuersalis realiter à singularibus separata, à qua omnia singularia suas participarent naturas, deberet vtique talis natura de omnibus suis singularibus prædicari. Sed eo ipso, quod ab omnibus singularibus esset realiter separata, implicat, quod de illis prædicaretur. Omnino igitur impossibile est, dari aliquā naturam vniuersalem realiter ab omnibus singularibus separatam. Maior patet. Tum, quia ob id præcipuè Plato naturam concedebat realiter ab omnibus singularibus separatā, vt de illis omnibus posset prædicari. Tum etiam, quia cum vniuersale sit vnum in multis, & de multis; eo ipso quod admittatur naturam illam esse vniuersalem, consequenter debet dici illā posse de omnibus suis singularibus prædicari. Tum denique, quia de omnibus participantibus aliquā naturam, potest eadem natura formaliter prædicari; ergo cum in sententia, quam impugnamus asseratur omnia singularia suas singulares naturas participare ab illa natura vniuersali, quamvis ab omnibus illis realiter separata, eo ipso tenetur concedere, illā posse de omnibus singularibus prædicari. Minorem autem, videlicèt impossibile esse, quod natura realiter à singularibus separata de illis prædicetur, ostendimus quæstione præcedenti in tertia ratione conclusionis.

3 Obijcies primò; omnia singularia ex participatione alicuius naturæ suas habere naturas singulares. Petrus enim ex participatione naturæ humanæ, & ad exemplari illius est homo, & ex participatione naturæ animalis, & ad illius exemplar est animal; ergo dantur naturæ à parte rei ab omnibus singularibus realiter separatæ, à quibus omnia singulā-

gularia sua participent naturas. Natura enim singularis Petri à natura singulari, v. g. Pauli non potest participari.

Confirmatur, quia nullus effectus potest procedere, nisi à causa sibi simili, sed videmus aliquos effectus procedere à causis efficientibus, sibi non similibus, vt cum Sol generat animalia imperfecta: ergo præter illam causam efficientem debet dari in qualibet specie aliqua natura vniuersalis ab omnibus singularibus separata, à qua quælibet res, vt à causa sibi omnino simili sui participet singularem naturam.

Respondetur ad argumẽtum, dari quidem causam exemplarẽ cuiuscumque naturæ singularis, ad cuius exemplar omnia singularia producantur; talis tamen causa exemplaris nullatenus potest esse aliquid creatum, sed est idæa diuina in mente diuina existẽs, essentia videlicèt diuina cognita à diuino intellectu, vt diuersi modè imitabilis, & participabilis à creaturis. ¶ Ad confirmationẽ respondetur, non omnem effectum procedere à causa omnino sibi simili, & eiusdẽ rationis cum illo: id enim solum est proprium effectus causæ vniuocæ, sed sufficit quod causa sit eminenter, & virtualiter similis effectui, vt cõtingit in omnibus causis æquiuocis: alias nec Deus posset aliquem producere effectum, cum non habeat eam similitudinem vniuocam cum aliqua creatura.

4 Obijcies secundò, necessario esse concedendum scientias etiam de rebus creatis, & propositiones, & veritates de illis necessarias, ad quas tales scientiæ inclinent: ergo debet dari reale obiectũ talium scientiarum propositionum, & veritatum. Sed illud nõ potest esse cum aliquo singulari identificatum: ergo debet esse aliqua natura realis realiter ab omnibus singularibus separata. Minor probatur; nam quidquid est singulare est cõtingens corruptibile, & cõtinuæ mutationi subiectum: ergo non potest esse obiectum alicuius scientiæ, aut propositionis necessariæ.

Confirmatur primò; nam etiam, nullis, verbi gratia, existẽtibus hominibus, hæc propositio, homo est animal, est necessaria; ergo illi non correspondet pro obiecto natura humana in aliquo singulari existens: ergo correspondet illi pro obiecto natura humana realiter existẽs absque omni singulari. ¶ Confirmatur secundò: nam cum dico homo est animal, vel concipio aliquid vniuersale, vel aliquid singulare, non aliquid singulare, vt patet: ergo aliquid commune. illud igitur dare à parte rei aliàs talis conceptio esset falsa, chimerica, & fictitia.

Respondetur ad argumẽtum, negando secundam illius consequentiam, quia etiam si non detur natura realiter existens ab omnibus singularibus separata; datur

tur tamen connexio prædicatorum essentialium cuiuscumque naturæ, cum illa sit omnino necessaria, & independens ab existentia, & talis connexio est obiectum propositionis necessariæ & ad illud inclinant scientiæ.

Et per hoc patet ad primam confirmationem; prædicta enim necessaria connexio prædicatorum essentialium cum natura humana reperitur, etiamsi à parte rei homines non existant, & ea connexio est obiectum illius propositionis necessariæ, & æternæ veritatis, homo est animal.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod cum dico, homo est animal, non concipio aliquid commune realiter separatum à singularibus, sed aliquid commune cum illius identificatum, quia quamvis natura, quam concipio, sit a parte rei identificata cum singularitate; concipio naturam, non concipiendo illius singularitatem. Neque in hoc aliqua falsitas, aut deceptio in tali conceptione intellectus invenitur: cuius optimum exemplū adducit noster Author ex D. Thoma 1. part quæst 85. art. 2. ad 2. vbi postquam docuerat Sanct. Doctor eam, quam hic tradimus doctrinam, subungit, dicens: *Hoc possumus videre per simile in sensu, visus enim videt colorem pomi sine eius odore. Si ergo quæratur vbi sit color, qui videtur sine odore manifestum est, quod color, qui videtur, non est nisi in pomo; sed quod sit sine odore percipitur hoc accidit ex parte visus, in quantum in visu est similitudo coloris, & non odoris. Similiter humanitas, quæ intelligitur, non est, nisi in hoc, vel in illo homine; sed quod humanitas apprehendatur, sine individualibus conditionibus (quod est ipsam abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis) accidit humanitati secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei; & non individualium principiorum.* Hæc Diuus Thomas. & certè vt testatur idem met Sanctus Doctor 1. Metaphisic. lectione 10. deceptio Platonis in eo stetit, quod existimauit, non solum obiectum, quod cognoscitur ab intellectu, inueniri a parte rei, sed, & quod à parte rei inuenitur cum illo etiam modo separationis à singularibus, sub quo ab intellectu concipitur. Quod quidem falsissimum est, sicut enim res materialis quamtumvis, vt cognoscatur ab intellectu, habeat in intellectu modo rei immaterialis, nō reperitur, cum tali modo immaterialitatis, à parte rei; ita nec reperitur natura aliqua à parte rei cum modo abstractionis, & separationis à singularibus, quem res habet prout est intellectu, & ab intellectu concipitur.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

Vtrùm à parte rei detur vnius formalis minor vnitati numerali?

1 SVpposito ex præcedentibus dari vniuersale aliqualiter à parte rei, & hoc non consistere in eo, quod detur aliqua natura realiter à singularibus, alijs vè suis inferioribus separata; & cum (vt in sequentibus dicemus) vniuersale formaliter fiat per operationem intellectus abstrahentis naturam à singularibus, vel alijs suis inferioribus, & illam ad eadem inferiora comparantis; oportet inquirere, quale ad id natura præbeat fundamentũ, quod vtique est à parte rei reperiri vniuersale fundamentaliter. Et ad hoc inquirimus de vnitate formali an detur à parte rei.

2 Pro dicendis autem in hac, & sequenti quæstione, est supponendum, quòd vnum nihil aliud est, quam ens dicens carentiã diuisionis. Vndè cum carentia per formam positiuam debeat cognosci; qualis, & quotuplex fuerit diuisio, erit, & vnitas. Diuisio autem altera est materialis, & altera formalis. Diuisio materialis (quæ materialis dicitur, quia à materia desumitur, & simul appellatur diuisio numerica) est penes principia materialia. Diuisio autem formalis (quæ formalis dicitur, quia à forma desumitur) est penes principia formalia. Et quia principia formalia alia sunt specifica, alia superiora vsque ad superiorissimas entis differentias; latitudinem habet diuisio formalis, & erit maior, quatenus per principia formalia magis superiora contingat. Et totum hoc exemplo comprobatur, Petrus namque à Paulo, & alio quolibet indiuiduo naturæ humanæ solum habet diuisionem materialem per principia materialia, scilicèt, per diuersam vtriusque materiam. Et hæc est minima diuisio, quam Petrus ab aliquo potest habere. Habet autem Petrus diuisionem formalem à quolibet, quod non fuerit indiuiduũ naturæ humanæ, maiorem tamen, vel minorem, quatenus ab illo per principia formalia magis, vel minus superiora diuiditur: à leone enim, quia diuiditur Petrus solum per principia formalia athoma specifica; diuisionem quidem habet formalem maiorem diuisionem materiali: minimam tamẽ in linea diuisionis formalis. Et maiorem diuisionem formalem habet Petrus à planta, & maiorem à lapide, maiorem à substantia spirituali, & maiorem denique ab accidente, à quo per principia formalia communissima, essẽndi videlicèt per se, vel essendi in alio, diuiditur.

3 Hinc est, quod cum (vt diximus) vnitas sit carentia diuisionis, & vnum sit ens dicens carentiam diuisionis, vnitas altera est ma-

matetialis, altera formalis. Vnitas materialis est carentia diuisionis per principia materialia, qualiter Petrus, & quælibet res in ipsa est vna, quia caret diuisione per principia materialia: & hæc est maxima omnium vnitatum, vt potè dicens carentiã omnis etiã minimæ diuisionis. Vnitas autem formalis est carentia diuisionis per principia formalia & hæc vnitas sicut, & diuisio formalis, habet latitudinem, & erit maior vnitas formalis, quatenus fuerit carẽtia diuisionis per principia formalia magis inferiora, & determinata.

4 His ergo suppositis, certum est à parte rei reperiri vnitatem numericam, vt dicit videlicèt carentiam diuisionis per principia materialia, & quod ex hac vnitate nullum prorsus sumitur fundamentum vniuersalitatis. Prima pars huius præsuppositi patet nã à parte rei quodlibet ens siue materiale, siue spirituale, non habet in se, & à semetipso diuisionem per principia materialia: quia vel nullam habet materiam, si omnino spirituale est; vel vnicam dũtaxat habet materiam, si fuerit ens materiale: ergo non habet principia materialia, per quæ à semetipso dividatur: ac proindè à parte rei, & independenter ab omni consideratione intellectus habet vnitatem numericam, seu materialem. Secunda autem pars eiusdem præpositi, videlicèt, quod ab huiusmodi vnitate numerica, & materiali nullũ dẽ sumatur fundamentum vniuersalitatis, etiam patet. Quia huiusmodi vnitas fit per contractionẽ & determinationẽ ad vnum: ergo cum ad vniuersale formaliter requiratur communitas, & indifferentia ad plura, ex prædicta vnitate numerica, nullum sumitur fundamentũ vniuersalitatis.

5 His igitur certò suppositis, difficultas solũ est, vtrum à parte rei reperiatur vnitas aliqua formalis minor vnitate numerali: & non inquirimus in præsenti, an reperiatur a parte rei vnitas formalis communis pluribus, & ab vnitate numerica cuiuscumque inuiuidui realiter distincta, an verò reperiatur a parte rei vnitas formalis cũ vnitate numerica cuiuscunque indiuidui identificata, & ad multiplicationem vnitatis numericæ multiplicabilis (de hoc enim quæstione sequenti) sed solum in hac indeterminate inquirimus, an detur a parte rei vnitas formalis minor vnitate numerali ex cuius ratione videbitur, an detur a parte rei fundamẽtum vniuersalitatis, quod vtique erit in rebus dari vniuersale fundamentaliter.

6 Resolutoriè est dicendum, à parte rei dari in rebus, vnitatem formalem minorem vnitate numerali. Cõclusio debet esse omnibus communis, & si quis, vel alter illam neget, forsan per id solum intẽdet negare à parte rei vnitatẽ formalẽ distinctam realiter

ter ab vnitate numerica, & quæ à parte rei sit pluribus communis, sed quidquid sit de vnitate, vel altiùs in hac parte sententia, cõclusio, ut dixi, ab omnibus communiter amplectitur, & inter hos illam docet D. Ioannes, 1. p. 4 de ente, & essentia.

7 Probatur autem primò conclusio, & à priori. Quia vnitas formalis est indiuisio seu carentia diuisionis per principia formalia. Sed a parte rei, & in rebus ipsis antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur indiuisio, seu carentia diuisionis per principia formalia: ergo à parte rei reperitur vnitas formalis minor vnitate numerali. Maior est diffinitio vnitatis formalis, minor autem probatur. Quia Petrus, v.g. in ordine ad Paulum à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus careret omni diuisione per principia formalia, hoc est, non haberet aliquam diuisionem, & distinctionem ab illo per principia aliqua formalia: alias Petrus, & Paulus a parte rei distinguerentur formaliter, & ea minima distinctio. Nam formalium sit specifica, distinguerentur à parte rei saltem specificè: ac perinde non essent eiusdem athomæ speciei: quod quid absurdius? ergo à parte rei, & in rebus ipsis datur indiuisio per principia formalia: ac perindè, & vnitas formalis. & ita argumentũ, quod facimus ad probandũ, dari à parte rei aliquam maximam vnitatem formalem, scilicet specificam, potest proportionabiliter fieri, ad probandũ, dari a parte rei alias minores vnitates formales, quia licèt à parte rei Petrus differat à Leone, v.g. per principia formalia infima specifica, habet tamè à parte rei indiuisionem ab illo per principia formalia specifica subalterna; ergo etiam à parte rei datur inter Petrum, & Leonem ea minor vnitas formalis.

Confirmatur, nam à parte rei, & ante operationem intellectus datur diuisio formalis inter Petrum, v.g. & Leonem, quia à parte rei sunt diuersæ speciei, & habent formas specie distinctas: ergo etiam a parte rei datur vnitas formalis. Patet consequentia, quia non minus a parte rei conueniunt inter se specificè Petrus & Paulus, & carent ad invicem distinctione, & diuisione per principia formalia, quam distinguantur a parte rei specificè, & habeant ad invicem diuisionem per principia formalia Petrus, & Leo. Ergo si à parte rei datur diuisio formalis, etiam à parte rei datur vnitas formalis.

8 Secundò probatur conclusio, quia à parte rei inter Petrum & Paulũ datur relatio similitudinis in natura humana. Sed omnis relatio similitudinis fundatur in aliqua vnitate, ergo à parte rei inter Petrum, & Paulum est aliqua vnitas. Non vnitas numerica, hæc enim inter Petrum,

&

& Paulum non reperitur, sed potius diuisio numerica, & per principia materialia: ergo a parte rei reperitur inter Petrũ & Paulum vnitas formalis.

9 Tertio denique probatur conclusio. Nihil est definibile nisi in quantum est vnum vnitate formali (ad definitionem enim nullatenus pertinet vnitas numerica, cum nihil definiatur, quatenus est singulare.) Sed à parte rei datur definibile, cum dentur à parte rei definitiones, ergo à parte rei datur vnum vnitate formali.

10 Obijcies primò: Si daretur a parte rei vnitas formalis, verbi gratia, specifica, per illam individua eiusdem speciei, verbi gratia, Petrus, & Paulus a parte rei essent vnum formaliter. Sed hoc est falsum. Falsum igitur est, concedere à parte rei aliquam vnitatem formalem. Minor probatur, quia non datur a parte rei aliqua forma communis Petro, & Paulo, sed Petrus per suam propriam formam distinctam a forma Pauli est homo & similiter Paulus per formam distinctam a forma Petri: ergo cum vnitas formalis sumatur à forma, Petrus, & Paulus à parte rei non sunt vnum formaliter, sed duo formaliter.

Confirmatur, quia in Petro, & Paulo natura humana est multiplicata, & à parte rei diuisa, ergo a parte rei nullam habẽt vnitatem Petrus, & Paulus, patet consequentia, quia cum multiplicatione, & diuisione nulla stat vnitas.

Respondetur ad argumentum, negando minorem. Et ad probationem dico, verum quidem esse (vt in sequentibus magis explicabimus) non esse a parte rei aliquam formam communem Petro, & Paulo: immo nec aliquam vnitatem formalẽ communem vtique, sed (vt rectè infert argumentum) Petrus per suam formam distinctã à forma Pauli est homo, per distinctam tamen formam à forma Pauli solum materialiter, & numericè, non autem distinctam formaliter, sed potius Petrus constituitur homo per formam habentem in diuisionem formalem à forma Pauli & ita, a parte rei Petrus, & Paulus sunt vnũ formaliter, quia quilibet illorum habet suam vnitatem formalem identificatam cum sua vnitate numerica, & distinctam materialiter ab vnitate formali alterius, non tamen distinctam formaliter a forma, & vnitate formali alterius. Et vt non dicerentur Petrus, & Paulus vnum formaliter, sed duo formaliter, deberẽt habere formas, & vnitates formales, non solum numericè, sed formaliter inter se distinctas. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod natura humana in Petro, & Paulo multiplicatur materialiter, nõ verò formaliter, & talis multiplicatio nõ obstat:

dar vt sint vnum formaliter.

11 Obijcies secundò quod omnis vnitas realis est vnitas numerica: ergo à parte rei nulla datur vnitas formalis. Patet consequẽtia, nam vnitas rationis non reperitur à parte rei, sed solum per intellectum; ergo si vnitas realis solum est numerica, nulla reperitur à parte rei vnitas formalis. Antecedens autem probatur, nã quidquid est reale à parte rei, est singulare: ergo omnis vnitas realis est singularis, sed omnis vnitas singularis est vnitas numerica: ergo omnis vnitas realis est vnitas numerica.

Respondetur, distinguendo antecedens, omnis vnitas realis est numerica: identicè, & materialiter, concedo antecedens; formaliter, nego antecedens. Nam sicut licèt eadem realiter forma à parte rei existẽs non inueniatur nisi in singularibus, in ea tamen eminẽter cõtinentur diuersi gradus, entis, videlicèt, substantiæ, corporis, viuentis, sensibilis, & rationalis; idcòque ab eadẽ identicè singulari forma sumitur principium diuersæ vnitatis formalis, specificæ videlicèt, vel genericæ: eodem modo licèt omnis vnitas, quæ est à parte rei, sit realiter singularis, est etiam vnitas formalis secundum quod à diuerso principio desumitur.

12 Obijcies tertiò, quod Aristot. 5. Metaphysic. text. 7. agens de vno solum enumerauit vnitatem numericam, specificam, & genericam; sed vnitas specifica, & generica non datur à parte rei, sed solum per operationẽ intellectus. Sentit igitur Aristoteles præter vnitatem numericam nullam aliam vnitatem à parte rei reperiri.

Respondetur, quod nomine vnitatis specificæ, & genericæ comprehendit Aristoteles vnitatem formalem à parte rei existentem, quæ (vt videbimus collocatio primò sequenti) est fundamentaliter vnitas specifica, & generica, & id (vt collocatio secundò explicabimus) sufficiet, vt absolutè dicatur vnitas specifica & generica.

13 Ex dictis in hac quæstione infero primò, à parte rei dari in rebus fundamentum vniuersalitatis, intentionis generis, & speciei, & alterius cuiuslibet prædicabilis, quod vtique est dari a parte rei huiusmodi vniuersale fundamentaliter. Patet hoc quia ex eo, verbi gratia, quod Petrus, & Paulus habent à parte rei prædictam vnitatem formalem, inuenit intellectus fundamentum, vt concipiens naturam humanam sine conditionibus individuantibus, & eam comparans ad individua, à quibus eã abstraxit, tribuat ei respectu illorũ secundam intentionem vniuersalis, & speciei prædicabilis. Similiter ex eo, quod à parte rei homo, & æquus habeãt diuisionem per principia formalia infima specifica, & vnitatem formalem in

ra.

ratione animalis; habet intellectus fundamentum, vt concipiẽs animal, non conceptis conditionibus indiuiduantibus, imò, nec rationibus specificis hominis, & equi, vt comparans eandem rationem animalis ad hominem, & equum, à quibus eam abstraxit, tribuat illi intentionem vniuersalis, & intentionem generis prædicabilis.

14 Secundò infero cum nostro Authore, hic quæst. 2. vniuersalium, quod licèt (vt diximus) à parte rei solum inueniantur vniuersale, genus, & species fundamentaliter; & vniuersalitas, ac secunda intentio generis, aut speciei solum inueniantur in intellectu; adhuc tamen absolutè, & simpliciter dicitur à parte rei esse genera, & species. Vt patet ex communi modo loquendi, & concipiendi. Et ratio est, quia (vt sæpius diximus) huiusmodi entia rationis, cum sint minimæ entitatis, sufficit vt absolutè, & simpliciter denominent, quod existant virtualiter, causaliter, & fũdamentaliter in suis fundamentis. Et ita cum à parte rei inueniatur fundamentum vniuersalitatis, generis, & speciei, idsufficit, vt à parte rei absolutè, & simpliciter dicatur esse vniuersale, genera, & species, licèt formaliter non inueniantur nisi in intellectu, & per illius operationem.

(.§.)

QVÆSTIO V.

Vtrùm vnitas formalis identificetur cum vnitate numerica, & ad illius multiplicationem multiplicetur?

11 DIco primò. Vnitas formalis in eodem supposito realiter cum illius vnitate numerica identificatur; ita, vt quidquid sit de alia distinctione inter prædictas vnitates, illæ ad minus nõ distinguãtur entitatiuè, sed eadem sit entitas vnitatis numericæ, & vnitatis formalis. Conclusio est omnium cõmunis. Et probatur, quia si in eodem supposito vnitas formalis, & numerica non identificarentur, sequeretur, in eodem supposito, v.gr. in Petro esse duas formas substantiales realiter entitatiuè inter se distinctas, & realiter nullatenus identificatas. Consequens nullus admittit, & in libris de Anima latè ostenditur esse impossibile: ergo neque antecedens. Sequela probatur, quia vnitas, tã formalis, quã numerica, cum sit vnitas transcẽdentalis, debet cum aliqua entitate identificari: vnum enim transcendentaliter est passio entis nullatenus ab ipso ente realiter distincta: ergo si vnitas formalis, & numerica in Petro realiter non identificantur, in Petro datur vna entitas, & vna forma substantialis, cum qua eius vnitas numerica identificetur,

& altera entitas, seu forma substantialis realiter entitatiuè distincta, cum qua identificetur vnitas formalis. Patet consequẽtia, quia si vnitas formalis, & numerica cum eadem realiter forma identificarentur, identificarentur etiam realiter ipsæ vnitates inter se, quia quæ sunt eadem realiter vni tertiò, sunt eadem realiter inter se: ergo ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis, si prædictæ vnitates inter se realiter non identificantur, neque identificatur vtraque realiter cum vna eadem realiter forma, sed quælibet vnitas cum sua forma ab altera realiter distincta identificatur.

Confirmatur, nam ex opposito conclusionis sequeretur dari à parte rei vnitatem formalem pluribus positiuè communem, & in illis realiter non multiplicatam, quod re vera esset, incidere in sententiam Platonis ponẽtis naturã aliquam realiter ab omnibus indiuiduis separatam: si enim dantur aliqua vnitas formalis, & forma creata cum illa realiter identificata cõmunis positiuè pluribus, v.gr. Petro, & Paulo, & in illis realiter non multiplicata; necessarium est, quod ab vtroque prædicto indiuiduo realiter sit distincta. Sequela probatur, quia si talis vnitas formalis, & forma specifica, v.g. cum qua identificaretur, esset distincta realiter ab vnitate numerica, & forma singulari: non haberet talis vnitas formalis, & forma specifica aliquid per quod multiplicaretur: ergo illa realiter in multiplicata, esset communis positiue pluribus, omnibus videlicèt, singularibus, indiuiduis eandem specificam formam participantibus.

2 Dico secundò, ad multiplicationem vnitatis numericæ multiplicari necesse est vnitatem formalem, hoc est, quod sicut in Petro, & Paulo multiplicatur vnitas numerica, & alia materialiter est vnitas numerica Petri, & alia Pauli; ita etiam multiplicatur in illis vnitas formalis, & alia est vnitas formalis Petri, & alia vnitas formalis Pauli: non quidem per id quod tales duæ vnitates formales essentialiter, & formaliter inter se differant, sed quia differunt inter se materialiter. Conclusio, meo videri, ita euidenter, & independenter ab omni alia indistinctione inter vnitatem formalem, & numericam, sequitur ex conclusione præcedenti; vt existimem inconsequenter procedere, qui admittentes vnitatem numericam, & formalem eiusdem suppositi realiter identificari, quantumvis aliquam distinctionem actualem formalem, aut ex natura rei inter illas constituentes, negant, vnitatem formalem ad multiplicationem vnitatis numericæ, realiter multiplicari. Quod sic ostendo; quando aliqua duo realiter identificantur, quantumvis inter illa formalis actualis aliqua sit di-

distinctio, implicat vnum realiter multiplicari, quin realiter multiplicaretur, & alterum: ergo si vnitas formalis, & numerica realiter identificantur, etiam si inter illas formalis aliqua actualis ex natura rei sit distinctio, implicat, quod multiplicetur realiter vnitas numerica, quin & realiter vnitas multiplicetur formalis: alias iam non esset vtriusque formalitatis eadem entitas. Et patet exemplo actionis, & passionis, inter quas maxima præter distinctionem realem entitatiuam distinctio formalis reperitur; & tamen quia realiter identificantur, non est intelligibile, quod realiter entitatiuè multiplicetur passio, quin multiplicetur, & actio.

3 Dico tertiò. Vnitas formalis, & numerica à parte rei distinguuntur virtualiter: actualiter autem solum ratione ratiocinata per intellectum. Oppositum conclusionis tribuitur communiter Scoto pluribus in locis asserenti inter distinctionem realem, & rationis dari aliam distinctionem mediam, quam Ipse vocat distinctionem formalem ex natura rei, inter ea videlicèt, quæ quamvis realiter identificentur, habent distinctas rationes, & definitiones, & vnum saltem illorum essentialiter non includit alterum: & sic asserit in diuinis distingui essentiam ab attributis, & attributa inter se: & in creatis gradum specificum à generico, & formam specificã ab illius singularitate, & vnitatem numericam ab vnitate formali. Et quãuis aliqui conẽtur explicare Scotum, quod solum intendit, quod inter prædicta sit à parte rei, & antecedenter ad intellectum distinctio virtualis: quidquid tamẽ sit de illius mente, si ille re vera intendit inter actualẽ distinctionem realem, & inter actualẽ distinctionem rationis aliquam assignare distinctionem mediam actualem, falsum id videtur. Tũ, quia distinctio sicut, & vnitas sequitur ad entitatem; ergo sicut implicat, dari aliquod ens, quod nõ sit ens reale, vel rationis, neq; aliquod ens mediũ inter hæc duo potest assignari, implicat etiã, dari distinctionem aliquã actualem quæ nõ sit distinctio realis, vel rationis. Tũ, vel maximè, quia diuisio distinctionis in realem, & rationis datur per opposita contradictoriè; ergo inter illas non potest esse aliqua realis media distinctio, siquidẽ inter contradictoriè opposita nullum medium potest reperiri. Antecedens probatur, quia ea diuisio datur penes esse distinctum actualiter per intellectum, & esse distinctũ actualiter non per intellectum, sed a parte rei, quæ differentiæ facile ad cõtradictorias reduuntur.

4 Falsum etiã est (vt cõclusionẽ propositam ostendamus) aliquã actualem distinctionem, nisi solum per intellectum, quæ dicitur distinctio rationis ratiocinatæ

inter vnitatem formalem, & numeralem concedere. Quia licèt à parte rei virtualiter distinguantur, quatenus à parte rei est fundamentum, vt intellectus actualiter prædictas vnitates distinguat, in quantum, videlicèt proueniũt à principijs à parte rei virtualiter distinctis, nempè à forma singulari, & specifica; actualiter tamen non nisi per intellectum distinguũtur: sicut non nisi per intellectum distinguuntur actualiter forma specifica à sua singularitate, & gradus genericus ab specifico, vt communiter ostẽditur in libris de Anima, & aliquid dicemus libro sequenti, cum de compositione Metaphysica generis, & differentiæ loquamur. Eodem ergo solũ modo distinguuntur actualiter vnitas numerica, quæ identificatur cum singularitate, & vnitas formalis, quæ cũ forma specifica identificatur.

5 Obiervandum est, quod cum vnitas formalis sit penes principia formalia, & in quolibet individuo non solum virtualiter à parte rei, & actualiter per intellectum distinguatur forma à singularitate, sed, & in eadem forma gradus specificus à generico, & genericus ab alijs gradibus superioribus; eodem modo in quolibet individuo distingui possunt plures vnitates formales, vt in Petro vnitas formalis specifica, per quam in esse hominis conveniat cum Paulo; & altera vnitas formalis minor, per quã in esse animalis conveniat cum Leone: & altera minor per quam in esse viuentis conveniat cum planta: & alia minor, per quam in esse corporis conveniat cum lapide: & alia minor, per quam in esse substantiæ conveniat cum Angelo: & alia denique vnitas formalis omnium minima, vtpotè vnitas analoga, per quam in esse entis conveniat cum accidente.

6 Obijcies, adversus primam conclusionem, quod cum vnitas dicat priuationem diuisionis, eodem modo distinguendas esse videtur, inter se aliquas vnitates, ac distinguuntur diuisiones, quarum dicunt priuationem: vniuersaliter enim omnes priuationes eodem modo inter se distinguũtur, ac inter se distinguuntur formæ positiuæ, quarum sunt priuationes. Sed diuisio numerica, & formalis realiter inter se distinguuntur, ita vt vna non identificetur cum alia: ergo eandem inter se realem habent distinctionem vnitas numerica, & formalis. Consequentia est bona. Maior inter proponendum argumentum manet probata. Minor autem probatur. Quia diuisio formalis, & numerica ita se habent, vt ad inuicem possunt separari, & vna reperiri, sine altera: ergo distinguuntur realiter inter se tales diuisiones, nec vna cum altera realiter identificatur; hoc enim non potest esse inter ea, quæ adinuicem possunt separari. Antecedens proba-

batur, quia in Angelis, in Gabriele, v. gr. reperitur distinctio formalis à quolibet alio Angelo; & non reperitur diuisio numerica, cum hæc vt a diuisione formali aliqualiter distincta, desumatur à materia, cuius expers est quilibet Angelus. Similiter in Petro in ordine ad Paulum reperitur diuisio numerica, non autē diuisio formalis: ergo diuisio numerica, & formalis adinvicem possunt separari, & vna reperiri sine alia, & è converso.

7 Respondetur primò cum Domino Caietano cap. 4. de ente, & essentia quæst. 6. ad finem quæstionis, quod cum vnum dicat entitatem, & negationem diuisionis, ex eo quod admittamus diuisionem formalem, & numericam distingui realiter, nec vna cum altera identificari, solum sequitur, quod vnitas numerica, & formalis eiusdem suppositi dicant diuersas negationes diuisionis: vnitas videlicèt numerica negationem diuisionis per principia materialia, & vnitas formalis negationem diuisionis per principia formalia; non tamē sequitur quod ipsa entis vnitatis numericæ distinguatur realiter ab entitate vnitatis formalis; & cū negatio diuisionis, quam vnum, seu vnitas importat, possit sumi, & fundamentaliter, & formaliter, & fundamentaliter sit ipsamet entitas, quæ est vna; formaliter autem sit quædam forma rationis ad modum formæ realis considerata ab intellectu; negationes diuisionis, quas dicūt vnitas formalis, & numerica si fundamentaliter accipiantur, nō distinguūtur realiter, sed vna idē tificatur cum altera, sicut, & entitas ipsarum vnitatum: si verò tales negationes accipiantur formaliter, non identificatur vna cum altera, sed distinguuntur eo modo, quo duo entia rationis possunt inter se distingui.

Secundo respondetur, negando minorem, scilicèt, quod diuisio formalis, & numerica realiter distinguantur, magis quam vnitas formalis, & numerica, quia etiam diuisio identificatur cum entitate, imò per eandē entitatem, per quam aliquid in se est vnum numericè, diuiditur ab alio materialiter à se distincto: & per eandem entitatem, qua Petrus, v. gr. est vnus formaliter cū Paulo diuiditur formaliter à leone. Et ad probationem prædictæ minoris dico, quod præterquam quod in illa non probatur, quod reperiatur aliquando diuisio numerica, sine diuisione formali, quia licet Petrus habens diuisionem numericam à Paulo, nō habeat diuisionem formalem ab illo, habet tamē diuisionē formalem ab alio, videlicèt à Leone: & sic numquam in Petro reperitur diuisio numerica, sine diuisione formali: præter hoc, inquā (quidquid si. de illo) dico, quod vt fiat argumentum distinctionis realis inter diuisionem numericam,

& formalem nõ sufficit, quod in aliquo reperiatur diuisio numerica sine formali, & in aliquo diuisio formalis sine numerica, sed requireba tur, quod cum vtraque diuisio in aliquo simul reperiretur, postea possent adinuicem separari, & separatæ permanere, & hoc numquam inuenietur.

8 Aduersus vltimam conclusionem obijcies fundamentum Scoti, quod forma specifica, & singularis, imò, & forma generica, & specifica à parte rei, & ante omnem operationẽ intellectus diuersas habent definitiones, & licèt forma inferior essentialiter includat superiorem, forma superior non includit essentialiter inferiorem: ergo à parte rei, & ante omnem operationem intellectus distinguuntur. Et eadem ratione à parte rei, & ante omnẽ operationẽ intellectus distingueretur vnitas numerica à formali, imò, & vnitas formalis specifica ab vnitate formali generica.

Respondetur, quod cum in re sit eadem entitas forma singularis specifica, & generica, & vnitas numerica, & formalis; posse omnia hæc habere diuersas definitiones, & rationem vnius non includere essentialiter rationem alterius, solum arguit, hæc à parte rei virtualem inter se habere distinctionem, & ob id præbet fundamentum intellectui, vt cõcipiens vnam rationem sine altera, hæc omnia actualiter distinguat, & cum definitiones cuiuscumque rei, vel rationis formalis non fiant formaliter, nisi media actione intellectus definientis, & distinguentis in aliquo definito genus, verbi gratia, à differentia, quæ inter se nõ sunt à parte rei actualiter distincta, quod aliqua petant diuersas definitiones, solum arguit, quod sint virtualiter distincta, & habeant fundamentũ, vt ab intellectu actualiter distinguantur.

9 Aduersus primam simul, & secundam conclusionem obiicies, quod in vnitate formali Petricum Paulo fundatur relatio similitudinis, seu identitatis in natura humana; in vnitate autem numerica ipsius Petri fundatur relatio diuersitatis à Paulo. Sed fundamentum diuersarum huiusmodi relationum non potest esse idem entitatiuè, vel saltem non potest esse idem formaliter à parte rei: ergo vnitas formalis, & numerica in eodem supposito distinguuntur realiter entitatiuè, vel saltem realiter formaliter ex natura rei.

Respondetur negando consequentiam. Sufficit enim distinctio virtualis vnitatis formalis, & numericæ, vt prædictas diuersas fundet relationes. Sicut eadem, verbi gratia, quãtitas bicubita solum cum distinctione virtuali, secundum videlicèt, quod ab intellectu potest ad diuersos terminos comparari, & per id actualiter ratione distin-

gui,

gui, est sufficiens fundamentum realis relationis æqualitatis ad alteram quantitatem bicubitam, & realis relationis inæqualitatis ad quantitatem tricubitam.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm in rebus creatis detur natura aliqua habens à parte rei vnitatem formalem communem pluribus?

QVæstio non procedit, nisi de natura creata, certum enim est, naturam diuinam omnino vnam esse positiuè communem per identitatem tribus diuinis personis, quantumvis inter se realiter distinctis; licèt, quia (vt dicebamus quæst. 1. huius libri) in eisdem tribus personis natura diuina nullatenus partitur, aut multiplicatur, ea illius ad tres diuinas personas communitas non facit illam vniuersalem. Quæstio igitur præsens non procedit nisi de natura creata.

2 Neque procedit quæstio de vnitate numerica, an detur pluribus cõmunis: certum enim est, in natura creata id esse impossibile, cum communitas dicat indifferentiam, & indeterminationem omnino impossibilem cõpetere in creaturis vnitati numericæ. Id enim, quod est vnum numero, habet omnimodam contractionem, & determinationẽ, ac perindè nullam potest illud habere ad plura communitatem. Quæstio igitur solum procedit de vnitate formali, an illam à parte rei possit habere communem pluribus aliqua natura creata.

3 Præter illa quæ duabus præcedentibus quæstionibus resoluimus, & præmonstrauimus, quæ omnia ad huius resolutionem maximè conducunt, pro illa, & sequẽti quæst. est aduertendum primò ex D. Tho. cap. 4. de ente, & essentia, & Caietano ibidem quæst. 6. naturam aliquam, v. g. humanam in triplici statu posse considerari, videlicèt, secundum se, in singularibus, & in intellectu: & secundum se solum cõpetunt illi sua prædicata quidditatiua, & proprietates ab essentia dimanãtes, & ad prædicata quidditatiua etiam reducuntur prædicata vniuersalia, & transcendentia, quæ sunt de quidditate cuiuscumque rei; & prædicata negatiua, quæ fundantur in ipsius rei essentia, negationes, videlicèt, formæ incompossibilis cum illa. Vt respectu hominis hæc prædicata non lapis, non equus, & similia: quia licèt hæc prædicata negatiua formaliter sumpta sint negationes, & entis rationis, quæ solum formaliter habent esse per intellectum; ac perindè formaliter sumpta solum competunt naturæ, vt est in intellectu; ea tamen prædicata fundamentaliter sumpta sunt idem cũ prædicatis quidditatiuis positiuis, in quibus

prædictæ negationes fundãtur: ac perinde nõ minus, quam ipsa prædicata quidditatiua positiua conueniunt naturæ secũdum se prædicta prædicata negatiua fũdamẽtaliter accepta. Et vniuersaliter quodlibet prædicatum, quod naturæ secundum se cõpetit, competit, & illi in quocunque statu considereretur, & oppositum talis prædicati in nullo statu, nec per se, nec per accidens potest illi competere. Naturæ autẽ prout in singularibus specialiter cõpetũt prædicata accidentalia realia, vt homini esse album, currere, videre, aut ratiocinari, & alia similia. Naturæ deniq; in intellectu specialiter cõpetunt illa prædicata, quæ per operationem intellectus illi attribuuntur, vt homini esse speciẽ, animali esse genus, & vocibus, & conceptibus esse subiectum, & prædicatum, & alia similia prædicata rationis.

4 Secundò est aduertendum, quod aliquid potest esse cõmune pluribus dupliciter, positiuè videlicèt, & negatiuè. Dicitur aliquid commune pluribus positiue, cum manens in se vnum, & indiuisum, in pluribus reperitur. Dicitur autem aliquid commune pluribus negatiuè, cum nulli in particulari est appropriatum, & ad nullum in particulari & singulari est determinatum. Præter hãc autem acceptionem communis negatiuè, potest, & alia licèt minus propria, acceptio assignari, scilicèt, quod illud dicatur commune pluribus negatiuè, cui non repugnat, pluribus fieri cõmune. His igitur suppositis ad quæstionem tribus conclusionibus respondetur.

5 Dico igitur primò. A parte rei vnitari formali cuiuslibet naturæ creatæ, immò, & ipsa naturæ creatæ secundum se, cõpetit esse communem pluribus negatiuè, secundum quod cõmune negatiuè sumitur pro eo, quod alicui non repugnans. Huic conclusioni nullus potest dissentiri, & solum illam intendũt Caietanus in prædicta quæst. 6. & noster Author quæstio 3. vniuersalium, concedentes naturam humanam secundum se esse cõmunem pluribus negatiuè. Probatur autem, & explicatur conclusio. Quia naturæ, v. g. humanæ specificatiuè in nullo statu existẽti repugnat, quod abstrahatur per intellectum à singularibus, & per eam abstractionẽ fiat pluribus communis: ergo in omni statu est communis negatiuè per non repugnantiam, siquidem in nullo statu ei repugnat transire ad statum in intellectu, & per id fieri communem. ¶ Confirmatur primò, quia naturæ secũdum se competit, eo modo esse communem: ergo id etiam in omni statu illi competit. Consequentia patet, quia, vt diximus, quod competit naturæ secundum se, in quocunque etiam statu ei debẽt conuenire. Antecedens autem probatur, quia naturæ secũ-

dum

dum se non repugnat esse communem: aliàs enim id etiam ei in quodlibet statu repugnaret, & nõ posset fieri communis etiam per intellectum: ergo naturæ secundum se competit esse communẽ per non repugnantiam, idest cõpetit, quod ei non repugnet esse communem. ¶ Confirmatur secundò, quia licèt natura in singularibus in sensu composito, & prout in singularibus est, nõ possit esse communis, specificatiuè tamen, & in sensu diuiso, natura quæ existit in singularibus potest esse communis, quatenus ei non repugnat, quod à singularibus per intellectum abstrahatur, & fiat communis; ergo in quolibet statu competit naturæ esse negatiuè communem, secundum quod commune negatiuè sumitur pro eo, quod non repugnans esse commune.

6 Dico secundò. Nulla natura creata habet à parte rei, & ante operationem intellectus vnitatem formalem pluribus communem positiuè. Oppositum cõclusionis communiter tribuitur Scoto, & pluribus eius discipulis. Sed conclusionem cum D. Thoma, & Caietano prædicto cap. 4. de ente, & essentia, & cum communi Thomistarum sententia docet noster Author quæst. 2. vniuersalium.

Probatur autem primò conclusio ratione desumpto ex D. Th. in prædicto cap. 4. de ente, & essentia ad hãc formam reducta. Si naturæ à parte rei conueniret habere vnitatem formalem positiuè communem pluribus, id ei competeret secundum se. Sed secundum se nulli naturæ creatæ id competere potest: ergo nulla natura creata habet à parte rei vnitatem formalem positiuè communem pluribus. Consequentia pater, & tam maior, quam minor probatur. Maior quidem, nã hoc non potest competere naturæ; prout est in intellectu (loquimur enim de natura à parte rei, & antecedenter ad statum, quæ habet in intellectu) nec potest illi competere prout est in singularibus: nam prout est in singularibus, natura est omnino determinata, & contracta ad ipsa singularia: ergo cũ contractio, & determinatio opponatur communitati, quæ dicit indeterminationem & indifferentiã ad plura: naturæ prout in singularibus non potest competere esse communem pluribus positiuè. Minor autẽ principalis, videlicet, quod id non cõpetat naturæ secundum se, probatur; nam si talis communitas conveniret naturæ secũdum se, in quocumque statu deberet illi competere, & in nullo statu posset illam amittere. Sed illam non habet in singularibus, in quibus natura cõtrahitur, & determinatur: ac perindè non habet esse pluribus positiuè communis: ergo naturæ secũdum se non competit, esse positiuè communem pluribus, aut habere vnitatẽ formalem

malem pluribus positiuè communem. ¶ Confirmatur, nam quod conuenit alicui secundum se, non solum in omni statu ei debet cõuenire, sed sub nulla ratione ei potest repugnare. Sed naturæ reduplicatiuè, prout est in inferioribus repugnat esse pluribus communem: ergo id nõ competit positiuè naturæ secundum se.

Quòd si aduersus præcedẽtem rationem obijcies, quantitati secundum se competere esse diuisibilem, quod tamen alicui quantitati, scilicèt, minimi naturalis, vt talis quantitas est, repugnat. Non igitur vniuersaliter est verum assumptum præcedentis relationis quod id quod conuenit alicui secundum se, ei in quocumque statu debet competere, & sub nulla ratione ei potest repugnare.

Non inquam id obstat, quia si de diuisibilitate per intellectum signantem vnam partẽ extra aliã loquimur, diuisibile hoc modo est passio quantitati secundum se positiuè competẽs, & omni perinde competit quantitati, nulli que sub aliqua ratione potest repugnare; & quantitas etiam minimi naturalis est hoc modo diuisibilis. Si autem loquamur de diuisione quantitatis per separationem realem vnius partis ab altera, diuisibilitas in ea acceptione non est passio positiuè cõpetens quantitati secũdum se, sed solum competit illi per non repugnantiam, & quod sub ratione cõmuni non repugnat alicui, potest ei sub aliqua ratione particulari repugnare: qualiter talis diuisibilitas repugnat quantitati minimi naturalis, nõ quatenus quãtitas, sed quatenus talis quantitas est.

8 Secundò ex his, quæ diximus præcedenti quæst. probatur conclusio. Quia dari a parte rei vnitatem formalem pluribus positiuè communem, vt in vltimò notabili huius quæstionis aduertimus, nihil est aliud, quã quod vna existens, in pluribus repertatur. Sed in omni statu est impossibile: ergo. Probatur minor, nam vnitas formalis (vt ostendimus quæstione præcedenti) identificatur cum vnitate numerica, & ad illius multiplicationem materialiter etiã multiplicatur. Sed non datur à parte rei aliqua vnitas numerica positiuè existens in pluribus, sed in Petro, v.g. est sua vnitas numerica realiter distincta ab vnitate numerià Pauli: ergo nec datur à parte rei aliqua vnitas formalis in pluribus existens, sed in Petro est sua vnitas formalis distincta materialiter ab vnitate formali, quæ est in Paulo.

9 Tertiò probatur conclusio, quia non potest intelligi naturam aliquam à parte rei habere vnitatem formalem communem pluribus positiuè, quin, & ipsa natura sit à parte rei cõmunis eisdem pluribus positiuè; imò ob hoc asseritur vnitas formalis communis pluribus, vt eisdem sit natura communis. Sed non potest à parte rei natura aliqua

qua esse communis pluribus positiuè: ergo nec dari aliqua vnitas formalis communis pluribus positiuè. Minor probatur, quia inde sequeretur, Deum non posse aliquod indiuiduum naturæ, verbi gratia, humanæ anihilare, quin omnia anihilaret indiuidua talis naturæ; nec posset existentibus aliquibus indiuiduis naturæ humanæ, aliquod de nouo creare. Consequens autem non videtur admittendum: ergo nec antecedens. Sequela quoad vtrãque partem probatur. Quia creatio est productio totius esse, nullo videlicèt præsupposito illius, quod creatur. & anihilatio est desitio totius esse, nullo relicto illius, quod anihilatur, sed si daretur natura communis, omnibus indiuiduis, verbi gratia, naturæ humanæ, existentibus aliquibus indiuiduis, iam præsupponeretur talis natura communis ad productionem cuiuslibet noui indiuidui: ac perindè eius productio non posset esse creatio, vtpotè quæ præsupponeret aliquid indiuidui per illam producendi; scilicèt, naturam humanam communem illi & alijs indiuiduis productis: similiter si aliquibus indiuiduis naturæ humanæ relictis, aliquod à Deo destrueretur, talis destructio non posset esse anihilatio, quia aliquid illius indiuidui destructi; scilicèt, natura humana illi, & alijs communis relinqueretur.

Nec valet dicere quod ea natura supponeretur, & relinqueretur, non vt erat huius indiuidui, sed vt erat communis aliorum: & ita id non obstaret creationi noui indiuidui, nec anihilationi alterius. Non inquam id valet, quia vt non sit creatio, sufficit, quod aliquid, quod post creationem realiter competit producto, ante creationem supponeretur, licèt alteri competens: sicut generatio vermis non est creatio, quia materia prima, quæ post productionem vermis informatur forma vermis, antecedenter supponebatur, licèt existens sub altera forma: & corruptio vermis non est anihilatio, quia materia quæ informabatur forma vermis, relinquitur, licèt sub altera forma succedẽte existens: ergo eodem modo, si daretur à parte rei aliqua natura cõmunis Petro, & Paulo, & alijs indiuiduis, & illa, Petro destructo maneret communis Paulo, & alijs indiuiduis, re vera destructio Petri non esset anihilatio: nec posset esse creatio productio alicuius indiuidui, si antecedenter præsupponeretur natura communis, alijs indiuiduis præexistentibus, & per productionem huius inciperet illi esse communis.

10 Dico tertiò, à parte rei non datur aliqua natura habens vnitatem formalem communẽ pluribus negatiuè; si commune negatiuè sumitur pro eo, quod non

non appropriatum alicui. Conclusio procul dubio est iuxta mentem nostri Authoris, quia licèt quæst. 2. vniuersalium in solutione ad primum cõcedat, naturam à parte rei esse communem pluribus negatiuè; accipit communem negatiuè in eo sensu, quo, & nos illud accepimus in prima cõclusione. Et probari potest primò, quia si naturæ ea vnitas formalis sic communis à parte rei competeret: competeret illi vtique secundum se. Sed secundum se non potest illi convenire: ergo nullatenus à parte rei ei competere potest. Maior patet, quia non potest talis vnitas communis competere naturæ, prout est in intellectu (loquimur enim de vnitate conveniente naturæ à parte rei, & antecedenter ad statum, quem habet in intellectu) nec potest naturæ cõpetere prout est in singularibus, quia esse sic naturam communem negari vè, est esse non appropriatam alicui, & in singularibus est appropriata. Ergo si naturæ competeret esse sic communem negatiuè, competit vtique illi secundùm se. Quod autem sic illi competere nequeat, probatur: quia si natura secundùm se esset communis negatiuè, ideſt, esset non appropriata, & non determinata (hæc enim tria in ea acceptione communis negatiuè idem significant) in nullo statu, ac perindè neque in singularibus posset esse alicui appropriata, & determinata. oppositũ enim illius, quod convenit alicui secundùm se, in nullo statu potest illi convenire. Sed in singularibus quælibet natura est appropriata, & determinata: ergo nulli naturæ secundùm se potest competere, esse cõmunem negatiuè, esse nõ appropriatam, vel non determinatam.

11 Secundò probatur conclusio ratione Domini Caietani, quia nulla res exigens necessario ad sui existentiam conditionem aliquam impossibilem, potest à parte rei existere. Sed vt à parte rei existat vnitas formalis communis pluribus negatiuè, seu talem habens vnitatem formalem communem pluribus negatiuè, exigitur aliqua conditio omnino impossibilis: ergo impossibile est dari à parte rei aliquam naturam habentem vnitatem communẽ pluribus negatiuè. Maior patet, & minor probatur, quia ad id requiritur, quod à parte rei detur natura nulli appropriata. Sed id est impossibile, quia possibile est (vt quæst. 3. huius libri contra Platonem ostendimus) quod à parte rei detur aliquid quod non sit singulare: & natura singularis eo ipso est alicui appropriata. Conditio ergo omnino impossibilis exigitur, vt detur à parte rei natura habens vnitatem formalem communem pluribus negatiuè.

12 Obijcies primò, præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, quod à parte rei, & ante

te omnem operationem intellectus Petrus, & Paulus sunt vnum formaliter, siquidem à parte rei nullatenus distinguuntur formaliter: ergo à parte rei natura humana habet vnitatem formalem Petro, & Paulo cõmunem. Probatur consequentia. Quia id in quo aliqua sunt vnum, debet esse illis commune: aliàs in illo non convenirent: ergo si à parte rei Petrus, & Paulus sunt vnũ in natura humana, datur à parte rei nãtura humana illis communis, & habens vnitatem formalem ipsis communem.

Respondetur cum Caietano loco citato, negando consequentiam: nõ enim à parte rei Petrus, & Paulus sunt, & dicuntur vnum formaliter propter aliquam naturam, aut vnitatem formalem à parte rei illis communem; sed quia vterque habet suam naturam, & suam vnitatem formalem distinctam realiter materialiter, non tamen distinctam formaliter, & essentialiter à natura, & vnitate formali alterius, sed potius gaudentes natura in diuisione formali; quia quamvis altera sit realiter materialiter natura, & vnitas formalis Petri à natura, & vnitate formali Pauli (& id sufficit, vt non sit à parte rei aliqua natura, & vnitas formalis communis vtrique) in natura tamen, & vnitate formali vnius non est aliquod prædicatum essentiale, per quod formaliter, & essentialiter distinguatur à natura alterius, & hoc sufficit, vt à parte rei Petrus, & Paulus dicantur vnum formaliter. Et hæc solutio, quæ vtique optima, & vera est, potest etiã explicari, dicendo, quod Petrus, & Paulus à parte rei sunt vnũ formaliter per conformitatem, & similitudinem essentialẽ duarum naturarum, quia nimirũm natura vnius est conformis, & similis essentialiter naturæ alterius, nõ autem sunt à parte rei vnum formaliter per aliquam naturam aut vnitatem formalem à parte rei illis communem. Ac denique (quod in idem incidit) potest dici, quod Petrus, & Paulus à parte rei sunt idem formaliter per naturam à parte rei fundamentaliter illis communem: quia quatenus habent duas naturas essentialiter inter se similes, & conformes eo ipso est fundamẽtum, vt intellectus abstrahens à conditionibus individuantibus vtriusque talis naturæ, concipiat vnam naturã vtrique individuo positiuè communem: & secundũ quod à parte rei huius formalis communitatis reperitur fundamentum Petrus, & Paulus sunt vnum formaliter.

1 Obijcies secundò. Quod inter Petrum, v. gr. Paulum est realis relatio similitudinis, seu identitatis specificæ; ergo à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus debet talis relationis reperiri fundamentum. Sed fundamentum relationis similitudinis specificæ est vnitas

tas naturæ: ergo à parte rei est vnitas formalis eiusdem naturæ Petro, & Paulo cõmunis: in vnitatibus enim formalibus proprijs vtriusque si vna ab altera distinguitur, non fundatur relatio similitudinis, sed potius relatio diuersitatis.

Respondetur negando secundam consequentiam. Fundamẽtum enim realis relationis similitudinis, seu identitatis specificæ inter Petrum, & Paulum, non est aliqua vnitas formalis illis communis, sed vnitas formalis per conformitatem duarum naturarum Petri, & Pauli, quæ licèt inter se materialiter distinguantur, & hac ratione fundent relationẽ diuersitatis numericæ; quatenus tamen inter se essentialiter non distinguuntur, sed sunt inter se conformes, fundant relationem realem similitudinis, seu identitatis specificæ, imò illam fundare non possent, si per impossibile non daretur diuersa realiter natura in Petro, ac in Paulo, sed vna esset à parte rei illis natura communis, quia relatio realis non solum debet esse inter extrema realiter distincta, sed, & ratio fundãdi (quæ & dicitur fundamentum proximum relationis) debet in extremis relationis realiter multiplicari. Hac enim ratione in diuinis inter Patrem, & Filium teste D. Tho. 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. non est realis relatio æqualitatis, quia licèt extrema, patet videlicèt, & filius realiter distinguantur, ratio tamen fundandi talem relationem, scilicèt, natura diuina, nõ est in eis realiter distincta, nec realiter in eis multiplicatur.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus detur vniuersale formaliter?

1 HVius quæstionis resolutio facilè, vt cõclusio ex præcedentibus deducitur, aduertendo prius, vt sæpius iam insinuauimus, quod vniuersale potest accipi dupliciter, fundamentaliter, videlicèt, & formaliter. Et fũdamentaliter adhuc dupliciter, fũdamentaliter, videlicet, remotè, & fundamẽtaliter proximè. Vniuersale fundamentaliter remotè, nihil est aliud, quam cõformitas, & conuenientia pluriũ in aliqua ratione, præbens perindè fundamentũ, vt intellectus concipiens id, in quo cõueniũt, & abstrahẽs ab his, in quibus differunt, concipiat vnã naturã illis cõmunẽ, & aptitudinẽ habentem ad essendũ in pluribus, & vt de illis prædicetur. Et sic vniuersale fundamentaliter remotè sæpè iam diximus reperiri à parte rei, & respectu illius vniuersale fundamentaliter proximè dicitur quodammodo vniuersale formaliter, quia licèt sit fundamentum secũdæ intentionis vniuersalis, in qua formalissimè ipsum vniuersale cõsistit, & quod dicitur propriè vniuersale Logicum (vt quæstione sequen-

quen-

quenti videbimus) respectu tamen vniuersalis fundamentaliter remotè, natura vna, & communis pluribus, quæ saltem vt sic est vniuersalis Metaphysicè, dicitur vniuersale formaliter. Et de hoc inquirimus, an antecedenter, & independenter ab operatione intellectus, detur à parte rei; de secunda enim intentione vniuersalitatis, cū sit formalissimè intentio rationis, solūque perindè habens esse obiectivum in intellectu, certum est à parte rei, & antecedenter ad operationē intellectus, formaliter nō reperiri.

2. Resolutoriè est dicendum, à parte rei, & antecedenter ad operationem intellectus non dari vniuersale formaliter, sed solum illud fieri per operationem intellectus. Oppositum tribuitur Scoto, & illius discipulis, ebid ponētibus à parte rei vnitatem formalem communem pluribus, vt cōceda.t, naturas à parte rei, & antecedēter ad operationem intellectus esse vniuersales formaliter. Sed conclusionem cum Diuo Thom. cap. 4. de ente, & essentia, & cum communi sententia fere omnium præter Scotistas docet noster Author Ss. Magister Soto quæst. 2. vniuersalium. Et deditur ex Arist. 1. de Anima text. 8. aduersus Platonem dicente: *Vniuersale autem nihil est, aut posterius est.* Pro cuius testimonij intelligentia adducit idem noster Author quæstione 1. vniuersaliū diuisionem vniuersalis in vniuersale ante rem, in re, & post rem: vniuersale ante rem, est vniuersale ante singularia, qualiter esset vniuersalis idæa Platonis ante omnia singularia existens: & hoc modo iam ostendimus vniuersale esse omnino impossibile. Vniuersale in re, est vniuersale fundamentaliter, natura videlicèt, in singularibus existens, & in illis multiplicata, quatenus natura vnius singularis est conformis naturæ alterius. Vniuersale denique post rem, est natura in intellectu à singularibus abstracta. Hoc ergo supposito voluit in prædicto testimonio dicere Philosophus, quod vniuersale, aut nihil est à singularibus, videlicèt, distinctum, aut posterius est, id est, est post illud, quod conuenit naturæ à parte rei, per illud videlicèt, quod naturæ competit per intellectum: ac perindè in sententia Philosophi non datur vniuersale formaliter, nisi per operationem intellectus.

3. Probatur autē primò conclusio, quia vniuersale formaliter (vt in prima huius libri quæstione explicuimus) est vnum in multis, & de multis. Sed à parte rei nulla natura est vna in multis, nec de multis est prædicabilis, sed id solū habet per operationē intellectus abstrahētis illa à singularibus: ergo à parte rei nulla natura est vniuersalis formaliter, sed solū per operationē intellectus. Minor probatur, quia vt natura sit vna in multis, requiritur, quod

quod vna & eadē natura sit communis pluribus. Sed (vt in præcedentibus ostendimus) a parte rei non datur natura, quæ vna, & eadem sit communis pluribus, sed solum id habet natura per intellectum cōcipientem naturam specificam, non concipiendo conditiones indiuiduantes, vel concipiendo naturam superiorem, non conceptis differentijs specificis: natura enim sic concepta est omnino vna, vtpotè quia non concipitur aliquid, per quod diuersificetur, aut multiplicetur: & est communis pluribus, quia non cōcipitur, vt alicui appropriata, potestque ad ea, à quibus est per intellectum abstracta, etiam per intellectum comparari, & de illis prædicari: ergo à parte rei non reperitur natura communis pluribus: ac perindè nec vniuersalis formaliter.

4 Secundò probatur conclusio ratione D. Thomæ in prædicto cap. 4. de ente, & essentia sic ad formā reducta. Naturæ à parte rei, & antecedenter ad statum illius in intellectu, non conuenit esse vniuersalem formaliter secundum se, nec prout in singularibus; ergo nullatenus à parte rei id illi competit. Consequentia patet, quia præter hos status in nullo alio potest considerari natura. Antecedens autem quoad secundam partem patet, quia natura prout est in singularibus est determinata, contracta, & singularis; ergo vt in singularibus non est vniuersalis formaliter, cum vniuersale formaliter dicat indeterminationem, indifferentiam, & communitatem ad plura. Prima autem pars antecedentis probatur, quia si naturæ secundum se competeret esse vniuersalem formaliter, id in quocumque statu deberet illi conuenire, & oppositū in nullo statu ei cōpetere posset. Sed vt in singularibus non cōpetit naturæ, esse vniuersalem, imò competit illi oppositum, esse videlicèt, singularem; ergo naturæ secundum se non conuenit esse vniuersalem.

5 Obijcies primò. Philosophum 1. Perihermen. c. 4. dicentem, rerum aliæ sunt vniuersales, aliæ particulares. Sed particulares datur à parte rei; ergo & vniuersales. ¶ Confirmatur, quia vniuersale, vt vniuersale, est correlativum particularis: ergo sicut particulare datur à parte rei; ita, & vniuersale.

Respondetur ad argumentum explicando tripliciter testimonium in illo adductum Philosophi. Primò enim Diuo Thomæ ibi lectione 10. quod cum Philosophus loqueretur tūc de vniuersali & particulari secundū quod significantur per nomina loquebatur de vniuersali & particulari formaliter sumpto, prout videlicèt vtrumque habet suam intētionē vniuersalitatis, & particularitatis per intellectum. ¶ Secundo, quod si loquitur de vniuersali, & particulari à parte rei loqui

tur

tur de illis fundamẽtaliter sumptis. ¶ Tertiò, quod etiã si loqueretur de particulari, vt est à parte rei, potest ad huc intelligi de vniuersali formaliter, & prout est in intellectu: & erit illa diuisio ad modũ illius, qua substãtia diuiditur in primam, & secũdam substãtiã, accipiendo iuxta multorum explicationem, primũ talis diuisionis membrum primæ intentionaliter, & alterum secũdæ intentionaliter. ¶ Ad confirmationem respondetur, negando minorẽ in sensu formali; quia particulare, seu singulare nõ habet esse correlatiuum vniuersalis, nisi quatenus habet rationem subijcibilis respectu illius, & eam rationem subijcibilis non habet à parte rei, sed solum per actionẽ intellectus comparantis illud, vt inferius ad vniuersale.

7 Obijcies secundò. Quod cõpetit naturæ secundum se, à parte rei & independenter ab intellectu competit. Sed naturæ secundum se competit esse vniuersale formaliter: ergo a parte rei, & independenter ab operatione intellectus, est vniuersalis formaliter. Minor probatur, natura non determinata est communis pluribus, & vniuersalis formaliter in ea acceptione, qua hic sumimus vniuersale formaliter, licèt non sit vniuersale logicum, quia ad illud (vt videbimus) requiritur ordo positiuus ad plura, quem non habet natura nisi per comparationem ad sua inferiora. Sed naturæ secundum se competit, esse non determinatam: ergo naturæ secundum se competit, esse vniuersalem formaliter. Minor probatur, natura secundum se non est determinata: ergo natura secundum se est non determinata. Antecedens patet, quia eius contradictoria, scilicèt ista, natura secundum se est determinata, est falsa, alias natura numquam posset, nec per intellectum, esse indifferens: ergo prædictum antecedẽs est verum. Consequentia autem videtur tenere à negatiua ad affirmatiuã, variato prædicato penes finitum & infinitum.

Respondetur, negando minorem, & ad probationem negatur etiam minor: natura enim secundum se neque est determinata, nec non determinata, sed vtrumque ei accidit, primum in singularibus, secundum, vt est in intellectu. Vndè ad probationem prædictæ minoris negãda est illa cõsequentia à negatiua ad affirmatiuã facta: quia licèt absque appellatione esset bona, cum appellatione tamen non tenet, sicut nec tenet ista: Petrus essentialiter non est albus, ergo essentialiter est non albus.

7 Obijcies, quod etiam cum appellatione valet consequentia ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato penes finitum & infinitum, vt hæc est bona: Natura secundum se est non determinata: ergo natura secundum

se nō est determinata, sicut & ista Petrus essentialiter est non lapis: ergo essentialiter non est lapis; ergo cum similia appellatione valebit etiam consequentia à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato penes finitum, & infinitum.

Respondetur negando consequētiam, appellationis enim aliquando variatio vitiat consequentiam, & aliquando illam ædificat: sicuti hæc consequentia, venientem cognosco; ergo cognosco venientem, per variationem appellationis à non appellante ad appellantem, est mala; è conuerso autem hæc, cognosco venientem; ergo venientem cognosco, propter variationem appellationis ab appellante ad non appellantem est bona. Ad propositum ergo dicimus, quod consequentia a negatiua ad affirmatiuam, variatio prædicato penes finitum, & infinitum, cū appellatione proueniente ab illa particula *secundum se*, est mala, quia ob eam appellationem arguitur virtualiter à distunctiua ad partem: quia cum illa propositio negatiua, natura secundum se non est determinata, possit indeterminata verificari, vel per id quod natura secundum se sit non determinate vel per id quod natura secundū se, nec sit determinata, nec non determinata, prædicta propositio negatiua est virtualiter distunctiua, & est pars illius illa propositio affirmatiua, natura secundum se est non determinata & ita arguendo ad illam à prædicta negatiua, arguitur virtualiter ratione appellationis à distunctiua ad partem, & sic ea ibi appellatio vitiat consequentiam: ædificat tamen illam appellatio, quæ est in altera consequentia ab affirmatiua ad negatiuam, quia facit, quod virtualiter arguatur à parte distunctiuæ ad totam.

8. Obijcies tertiò, quod vniuersale est obiectum intellectus; ergo debet præcedere omnē intellectus actionem; obiectū enim potentiæ operatiuæ, cum moueat illam ad operandum, præcedit ōmnem illius operationē: ergo vniuersale non potest fieri per aliquam intellectus actionem, ac perindè à parte rei & antecedenter ad omnem operationem intellectus debet reperiri.

Confirmatur primò Nā à parte rei debet dari obiectum specificatiuum potentiæ visiuæ. Sed illud est vniuersale, quia quamuis in exercitio non attingat, ista determinate hunc, vel illum colorē, non specificatur ipsa potētia ab aliquo colore determinate, sed à colore in communi: ergo à parte rei datur vniuersale.

Confirmatur secundò. Quia à parte rei dantur scientiæ reales; ergo à parte rei debet reperiri illatum specificatiuū. Sed illud nō est aliquid singulare, cū de singularibus non sit scientia; ergo debet esse aliquid vniuersale.

Ref-

Respondetur ad argumentum primò, cum nostro Authore in prædicta quæst. 2. vniuersalium in solutione ad 3. quod vniuersale est obiectum intellectus possibilis, & omnem illius actionem præcedit: non quidem per id quod à parte rei detur vniuersale formaliter, sed per id quod per actionem intellectus agentis abstracta natura à singularibus sit vniuersalis metaphisicè, & obiectum specificatiuum intellectus possibilis.

Secundo respondetur, quod obiectum intellectus est vniuersale fundamentaliter, & existens in rebus; quamvis conditio, vt actualiter ab intellectu attingatur, sit, quod abstrahatur per intellectum agentem a conditionibus indiuiduantibus.

Tertiò respondetur, quod etiam si vniuersale logicum formalissimè sumptum esset obiectum intellectus, non tamen esset necessarium, quod præsupponeretur existens ante omnem intellectus operationem, sed sufficeret, quod supponeretur possibile ante omnem actualem actionem intellectus: quia potentia, sicut & ars factiua sui obiecti, non illud ad omnem suam actionem suppo it existens; sicut ars aedificatoria, quia est factiua sui obiecti, ipsius, videlicet domus, non supponit ad omnem suam actionem domum existentē; sed solum, vt possibilem, & per ipsam sui actionem sit domus.

Ad vtramque confirmationē respondetur. Quod vt potentia visiua, & scientiæ habeant sua specificatiua à parte rei, sufficit, quod à parte rei detur vniuersale fundamētaliter remote. Nec amplius probant prædictæ confirmationes, immò nec plura alia argumenta, quæ communiter in hac difficultate congeruntur.

9 Obijcies quartò, quia natura secundū se habet aptitudinem ad essendum in pluribus: ergo secundum se est indifferēs & indeterminata; ac perinde vniuersalis formaliter. Iam igitur à parte rei & independenter ab actione intellectus datur vniuersale formaliter. Prima cōsequentia probatur, quia id quod est aptum esse in pluribus, vt sic non potest esse alicui appropriatum, vt appropriatum enim alicui, non habet aptitudinē ad essendū in multis; ergo si natura secundum se habet aptitudinem ad essendum in pluribus, secundum se est indifferens, & non determinata. Antecedens autem probatur: nam natura secundum se non petit determinate esse in hoc, vel illo indiuiduo; ergo secundum se habet aptitudinem vagè ad omnia illa, hoc est, vt possit esse in hoc vel illo indeterminate.

Respondetur. Quod ad vniuersale formaliter non sufficit, quod natura nō petat determinate esse in hoc vel in illo indiuiduo sed quod vna existens æqualiter respiciat omnia indiuidua; ita vt

nō solum esse posset esse in quolibet illorum, sed in omnibus, & de omnibus prædicari; hoc autē non habet natura secundum se, sed solum per intellectum, per cuius actionem abstracta à conditionibus indiuiduantibus, vna & eadem natura æqualiter saltim negatiuè se habet ad omnia indiuidua, & æqualiter ad omnia illa potest comparari, & de omnibus illis prædicari; & dum natura aliqua adhuc non peruenerit, solum habebit aptitudinē remotam ad essendum in pluribus, quatenus illi non repugnat, quod per intellectum abstrahatur à conditionibus indiuiduantibus, & ad talem indifferentiæ, & communitatis statum reducatur.

QVÆSTIO VIII.

Per quā actionem intellectus fiat vniuersale formaliter?

SVpposito ex præcedentibus vniuersale formaliter non reperiri à parte rei, sed ad aliquam actionem intellectus resultare, ad quam intellectus actionem resultet, in hac inquirimus quæstione. Pro quo prius oportet actiones intellectus breuiter enumerare. Postquam enim in sensibus interioribus reperiuntur phantasmata singularium: cum obiectum intellectus sit vniuersale, vt ea, quæ per phantasmata repræsentatur, agnoscat, intellectus agēs abstrahit à phātasmatibus, species, per quas natura quæ per phantasmata (quæ sunt quædam species sensibiles) cum suis conditionibus indiuiduantibus repræsentabatur, repræsentatur, non repræsentando aliquam illius conditionem indiuiduantem. Et dicitur hæc actio intellectus agētis abstractio, quia à singularibus repræsentatis per phātasmata, vt à termino à quo abstrahens, format species repræsentantes solum naturas rerum absque aliqua illarum singularitate. Postea verò per primam intellectus possibilis actionem, ad primā eiusdem intellectus operationē pertinentem, media specie impressa ab intellectu agēte formata, & in intellectu possibili recepta, cognoscitur natura sic abstracta, non cognitis illius cōditionibus indiuiduantibus. Et hæc cognitio dicitur abstractio præcisiua intellectus possibilis, ad differentiam alterius cognitionis, quæ subsequi potest, ad secundā operationem intellectus pertinentis, qua cognoscitur, natura remouēdo illā ab aliquo, quæ dicitur abstractio negatiua. Hæc tamen cognitio, seu negatiua abstractio, præterquam quod non semper subsequitur ad abstractionem præcisiuam, illa etiā quando interuenit, nullatenus spectat ad resultantiam vniuersalis. Postquam autem intellectus sic præcisiue abstractam naturam cognoscit, potest supra illā reflectēs, eam

eam à quibus est abstracta, vel ad alia inferiora comparare, potestque deindè eam comparationem sic factam, ad modum respectus, & relationis naturæ ad ea, ad quæ fuit comparata, expressè & in actu signato per reflexionē agnoscere: & tàm actio cōparatiua, quā cognitio in actu signato ipsius comparationis pertinet ad primam operationem intellectus, quia licet comparatio sit cognitio vnius in ordine ad aliud non est compositio, sed dicitur simplex comparatio, ad differentiam alterius actionis intellectus bua natura de suis inferioribus, vel de aliquo altero prædicatur.

2 Ex præfacta actionem intellectus diuersitate ortum habuit in hac parte diuersitas sententiarum, nam aliqui vniuersale formaliter, per abstractionem intellectus agentis; alij per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis, alij per primam actionem simplicem comparatiuam, & alij per secundam existimant fieri. Et inter eos, qui vniuersale formaliter per comparationem asserunt fieri, aliqui existimant fieri fundamētaliter proximè per abstractionem intellectus agentis, vel per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis; alij verò, nec fundamentum proximum vniuersalitatis concedunt, nisi per primam simplicem abstractionem comparatiuam. Ac denique inter istos etiam est dissidium, dum aliqui per eam primam actionem simplicē comparatiuam asserunt poni fundamentum proximum vniuersalitatis, & fieri ipsum vniuersale formaliter: alij verò per primam simplicem actionem comparatiuam asserunt solum fieri vniuersale fundamentaliter proximè, & formaliter fieri per subsequentem actionem, qua intellectus cognoscit reflexiuè, & in actu signato ipsam comparationem ad modum respectus, & relationis naturæ ad sua inferiora.

3 Pro resolutione tamen veritatis est aduertēdum primò, vniuersale alterum esse metaphisicum, & alterum vniuersale logicum. Vniuersale metaphisicum est natura, prout repræsentatur absque omnibus suis conditionibus indiuiduantibus; ac perindè vt indifferenter se habens ad omnia singularia, & licèt positiuè illa saltem, vt terminum ad quē non respiciens, se habet, vt negatiuè cōmunis ad omnia illa, quatenus nullum in particulari singulare respicit, nec vt alicui determinata, aut apropriata repræsentatur. Et natura sic metaphisicè vniuersalis, quamvis respiceret ea à quibus est abstracta, vt terminum à quo; quia tamen, vt saltem sic non respicit illa, vt terminum ad quem, non est aliquid relativum, sed potius aliquid absolutum. Vniuersale autem logicum est vniuersale relativum ad inferiora, natura videlicèt respiciēs positiuè sua inferiora, vt ter-

minum, ad quem talis respectus illius terminatur.

4. Secundo est aduertendum, quod vniuersale Logicum, cum (vt diximus) sit relatiuum potest accipi, & formaliter, & fundamentaliter. Vniuersale formaliter est, quatenus actualiter, & formaliter dicit ipsam relationē ad inferiora. Vniuersale autem fundamentaliter est, prout dicit fundamentum talis respectus, & relationis, & cum relatio habeat fundamentum & proximum, & remotum, vniuersale fundamentaliter, aliud est fundamentaliter proximè, aliud fundamentaliter remotè. Vniuersale fundamentaliter proximè est, quo posito, statim intellectus potest tribuere intentionē vniuersalitatis. Vniuersale autem fundamentaliter remotè est fundamentum, quidē vniuersalitatis, non tamen ita completum, quod ad positionem illius statim possit poni vniuersalitatis relatio. Et quanto magis vel minus ad huiusmodi complementum accesserit fundamētum vniuersalitatis: dicetur magis, vel minus remotè vniuersale fundamentaliter. His ergo suppositis, ad quæstionem aliquibus conclusionibus respondetur.

6. Dico igitur primò. Vniuersale Metaphisicum fit per abstractionem intellectus agentis, & perfectius, atquè expressius per abstractionem præcisiuam intellectus possibiles. In hac conclusione omnes debent conuenire. Et id solum intendit noster Author quæstion. 3. vniuersalium asserens, vniuersale fieri per abstractionē intellectus agētis. Certum est enim, ipsum non loqui de vniuersali logica formaliter, prout dicit secundum intētionem vniuersalitatis; cum in principio eiusdem quæstionis asseruisset, secundum intentionem rationis, qualis est intentio vniuersalitatis, fieri per cognitionē intellectus. De vniuersali etiam metaphisico, loquitur D. Tho. cum pluribus in locis, vt in solutionibus argumentorum videbimus, expressè asserit, vel insinuat, vniuersale fieri per abstractionē intellectus. Prima autē pars conclusionis probatur, quia per abstractionem intellectus agentis natura fit vna, & indifferenter se habens ad plura, & communis, saltem negatiuè ad illa. Sed per hoc, vt prænotauimus, constituitur vniuersale Metaphysicum. Illud igitur fit per abstractionem intellectus agentis. Maior probatur, nam per actionē intellectus agentis fit species impressa representans naturam, & non illius conditiones individuantes: ergo representatur, vt vna, si quidem per talem representationem non representantur aliquid, per quod distinguatur aut multiplicetur. Similiter licèt natura sic representata nō dicat respectū positivum ad plura, ac perindè vt sic non sit communis pluribus positiue; representatur tamē, vt indifferen-

ter

ter negatiue se habens, quatenus vt nulli appropriata, seu ab omnibus abstracta repræsentatur: ergo natura, vt in tali specie impressa repræsentata est vna, & cõmunis pluribus negatiue per intellectũ agentẽ. ¶ Confirmatur, quia per speciẽ ab intellectu agẽte metaphysicatibus abstractã, fit natura intelligibilis in actu primo: ergo cum obiectum intellectus sit vniuersale metaphisicũ, per abstractionem intellectus agentis sit vniuersale metaphisicũ.

Secunda autẽ pars cõclusionis probatur, quia perfectiori, & expressiori modo reperitur obiectũ in specie expressa, ac in impressa: ergo si natura in specie impressa, per intellectum agentem formata repræsentabatur, vt cõmunis, & vniuersalis; perfectius, & expræsius sit vniuersalis in specie expræssa per abstractionem præcisiuã intellectus possibilis producta: ac perinde formalius sit vniuersale metaphisicũ per actionẽ intellectus possibilis, quã per abstractionẽ intellectus agentis.

6 Dico secundò. Abstrahere per intellectũ agentẽ naturã a conditionibus indiuiduantibus, & illã abstractã cognoscere abstractione præcisiua intellectus possibilis, est aliquid simpliciter necessariũ ad vniuersale logicũ: per id tamẽ non solũ, nõ fit vniuersale logicũ formaliter, sed nec proximè fundamentaliter. Conclusio quo ad suas tres partes est satis communis, & quoad primam manifestè probatur: nã vniuersale logicum formaliter (vt dicemus) fit per cõparationẽ naturæ ad inferiora, ad quod necessario requiritur cognitio eiusdẽ naturæ. Sed intellectus nihil potest cognoscere, nisi illud per intellectũ agentẽ abstraxerit à singularibus: & hac abstractione in suis operationibus nõ potest intellectus possibilis vti, nisi prius naturã per intellectu agentem abstractam, & in specie impressa ab ipso intellectu agẽte formata, repræsentata absque conditionibus indiuiduantibus, intellectus possibilis simpliciter, & præcisiua cognitionẽ cognouerit: ergo huiusmodi actiones intellectus agẽtis, & possibilis sunt omnino prærequisitæ, & necessariæ vt aliquod fiat vniuersale logicũ. Et sic per vtrãque talẽ actionẽ fiet ad minus vniuersale logicũ fundamentaliter, perficiendo fundamentũ remotum, quod vniuersalitatis erat à parte rei, quia quãto magis accedit fundamentũ ad formã, seu relationẽ quã fundat, magis perficitur in ratione fundamẽti: & ita fundantẽ totum vniuersalitatis logicæ perfectius erit per actionẽ intellectus agentis, quam erat à parte rei; & aliqualiter etiam perfectius erit per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis, quam per abstractionẽ intellectũ agentis.

7 Secũda autẽ pars cõclusionis, per abstractionẽ videlicèt intellectus agentis, aut per abstractionẽ præcisiuam intellectus possibilis

non fieri vniuersale logicum formaliter, præter quã quod manifestè deducitur ex his, quæ conclusione sequenti adducemus, ad probãdum directè, quod vniuersale Logicum formaliter fit per comparationem intellectus possibilis, præterid, in quã, quod nõ fiat formaliter per abstractionem intellectus agentis est manifestũ, quia vniuersale logicum formaliter dici secundam intentionem rationis, intentionem videlicèt vniuersalitatis. Sed intentio rationis non habet esse formaliter, nisi per cognitionem intellectus: ergo cum abstractio intellectus agentis nullatenus sit cognitio, nullatenus per illam fit vniuersale logicum formaliter.

8 Quod autem per talem abstractionem intellectus agẽtis simul etiam cum abstractione intellectus possibilis non fiat vniuersale logicum formaliter, probatur primò, quia intellectus possibilis cognoscens naturam, vt abstractã per intellectum agẽtẽ, cognoscit præcisè illã, vt repræsentatur per speciem impressam ab intellectu agẽte abstractã, sed per illã repræsentatur natura secundum prædicata sua quidditatiua non repræsentatis singularibus, nec natura, vt dicit ordinẽ ad illa: ergo per cognitionem abstractiuam intellectus possibilis solum cognoscitur natura secundum sua prædicata quidditatiua, absque aliqua habitudine ad inferiora. Sed vniuersale logicum formaliter (vt statim dicemus) consistit in habitudine, & respectu naturæ ad sua inferiora: ergo per talem cognitionem intellectus possibilis non fit vniuersale logicum formaliter.

Confirmatur primò, quia quãuis intellectus agens abstrahat naturam à determinatis singularibus, in quibus a parte rei reperitur, & talia singularia sint termini à quo prædictæ abstractionis, tamen in specie impressa sic abstracta, & formata per intellectum agentem præcisè repræsentatur natura, non solum non repræsentatis in illa aliqualiter singularibus, sed nec repræsentando aliquam habitudinem, aut ordinem ipsius naturæ ad singularia, non solum tanquam ad terminum ad quem, sed nec tanquam ad terminum à quo talis abstractionis: ergo cum intellectus possibilis per primam suã cognitionem præcisiuam solum cognoscat naturam, vt repræsentatam per speciem impressã per intellectum agẽtem abstractam, præcisè cognoscit naturã secundum sua prædicata essentialia, & absolutam ab omni prorsus respectu & habitudine ad aliud: ergo cum vniuersale logicum formaliter constituatur per respectum, & relationẽ naturæ ad sua inferiora, & ipsum vniuersale logicum formaliter sit natura, vt dicens talem habitudinẽ, & respectum ad inferiora: nec per abstractionem intellectus agentis,

per

per quam illius ſpecies abſtrahitur, nec per cognitionem præciſsiuam intellectus poſsibilis ſit vniuerſale Logicum formaliter. Diſcurſus eſt legitimus, & antecedens, in quo fundatur, manifeſtè probatur exemplo: nã intellectus abſtrahens præciſsiuè in pomo colorem à ſapore, formatſpeciem ita repræſentantem colorem, vt non ſolum non repræſentet ſaporem, ſed nec repræſentet colorem cum aliquo reſpectu, & habitudine ad ſaporem, & media tali ſpecie cognoſcitur color, vt omnino abſolutus, & abſque aliquo prorſus reſpectu, aut habitudine ad ſaporem: ergo à ſimili cum intellectus agens abſtrahit naturam à ſingularibus, non ſolũ in ſpecie impreſſa, quam formatnon repræſentantur ipſa ſingularia, ſed nec repræſentatur natura, vt dicens, aliquem ordinem, aut habitudinem ad ſingularia, ſed præciſsè cum prædicatis quidditatiuis, quæ natura ſecundum ſe habet.

Confirmatur ſecundò, quia vniuerſale Logicum formaliter eſt vnum in multis, & de multis cum reſpectu poſitiuo ad plura. Sed natura, vt repræſentatur per ſpeciem ab intellectu agẽte formatam, & vt media tali ſpecie cognita per abſtractionem præciſsiuam intellectus poſsibilis, licèt ſit vna communis negatiuè ad plura, quatenus vt nulli appropriata, ſic cognoſcitur, & repræſentatur; tamen non repræſentatur, aut cognoſcitur, vt vna communis pluribus poſitiuè: ergo per neutram talem actionem efficitur natura vniuerſale logicum formaliter.

Tertiò denique confirmatur: nam dato, & non conceſſo, quod natura abſtracta per intellectum agẽtem à ſingularibus, & ſic abſtracta repræſentata per ſpeciem impreſſam, & cognita media ea ſpecie per abſtractionem præciſsiuam intellectus poſsibilis, repræſentaretur, & cognoſceretur cum aliqua habitudine ad eadem ſingularia, à quibus eſt abſtracta: talis vtique habitudo naturæ eſſet ad prædicta ſingularia, vt ad terminum à quo, nullatenus tamen, vt ad terminum ad quẽ (ad hoc enim requiritur, quod per reflexionem cognoſcatur, naturam eſſe abſtractam à talibus ſingularibus, & comparetur ad illa, vt ſibi inferiora, & de quibus poteſt prædicari) ſed vniuerſale logicũ formaliter (vt ſæpius diximus) eſt formaliter relativum, & conſtituitur formaliter per reſpectum, & relationẽ naturæ ad ſua inferiora, tanquam ad terminum ad quem: ergo nec per abſtractionem intellectus agentis, nec per cognitionem præciſsiuam intellectus poſsibilis fit vniuerſale logicum formaliter.

9 Probatur ſecundò concluſio, quia ad abſtractionem præciſsiuam intellectus poſsibilis, non poteſt reſultare ſecunda intentio vniuerſalitatis: ergo nec

per

per illam potest fieri vniuersale logicum formaliter. Antecedens probatur, quia secunda intentio vniuersalitatis, sicut, & omnis alia secunda intentio, fundatur in aliqua prima intentione esse cognitii. Sed antecedenter ab abstractionem præcisiuam intellectus possibilis non potest natura habere aliquod esse cognitum; cum talis actio intellectus possibilis circa aliquod obiectum sit prima circa illud cognitio, quia nullam cognitionem potest de aliquo habere intellectus, nisi illud prius per intellectum agentem à singularibus abstraxerit, sic abstractum per abstractionem præcisiuam cognouerit intellectus possibilis: ergo ad abstractionem præcisiuam intellectus nulla potest resultare secunda intentio rationis: ac perinde nec per illam fieri vniuersale Logicum formaliter.

10 Tertia denique pars conclusionis, per abstractionem, videlicet intellectus agentis, & abstractionem præcisiuam intellectus possibilis non fieri vniuersale logicum fundamentaliter proximè, seu (quod idem est) non fieri fundamentum proximum vniuersalitatis, licèt plures illam negent, hac ratione, meo videri, efficaciter probatur, quia per illam actionem fit vniuersale logicum fundamentaliter proximè, per quam habet natura, quod immediate possit illi intellectus tribuere determinatam intentionem vniuersalitatis. Sed id per neutram prædictarum abstractionē habet natura: ergo per neutram illarum fit vniuersale Logicum fundamentaliter proximè. Maior probatur, quia licèt intellectus in intentione rationis iam facta possit præcisiue cognoscere rationem illius genericam, nō cognoscē tamen illius rationem specificam; tamen in productione seu effectione secundæ alicuius intentionis rationis, v.g. intentionis vniuersalitatis, vtpotè quam tribuere debet alicui naturæ determinatæ, debet illam in specie determinata conficere, & ad id proximum determinatum habere fundamentum: sicuti de facto nunquam resultat relatio realis, nisi in specie aliqua determinata relationis, & ad positionem fundamenti proximi determinatè aliquam specificam relationem fundantis: ergo per illam actionem dumtaxat fit vniuersale logicum fundamentaliter proximè per quam habet natura quod immediate ei possit intellectus tribuere aliquam specificam determinatam intentionem vniuersalitatis. Minor autem, in qua est difficultas, probatur, quia natura abstracta per intellectum agentem, & sic cognita præcisiue per intellectum possibilem, adhuc est indifferens, vt intellectus hāc, vel illam specifice ei tribuat intentionem vniuersalitatis: ergo per eas dumtaxat actiones nō habet natura, quod vnam magis quam

alte-

alteram speciem vniuersalitatis intellectus ei possit tribuere. Antecedens probatur: nam abstracta natura Petrinitatis, v.g. à Petro, & Paulo, & sic cognita præcisiue per intellectum possibilem, indifferens est, vt ad Petrum, & Paulum, vel ad hoc, & illud album comparetur: & si comparetur ad Petrum, & Paulum, est denominabilis ab intentione accidentis quinti prædicabilis: si autem cõparatur ad hoc, vel illud album, denominabilis est ab intẽtione speciei secundi prædicabilis; similiter abstracta risibilitate in cõcreto à Petro, & Paulo, indifferens est, vt ad Petrum, & Paulum, vel ad hoc, & illud risibile comparetur; & comparata ad Petrum, & Paulum est denominabilis ab intentione proprij quarti prædicabilis; comparata verò ad hoc, & illud risibile, denominabilis est ab intentione speciei secundi prædicabilis: ac denique rationalitas in concreto abstracta à Petro, & Paulo, indifferẽs est, vt ad Petrum, & Paulũ, vel ad hoc, & illud rationale comparetur: & comparata ad Petrum, & Paulũ, est denominabilis ab intentione differentiæ tertij prædicabilis; comparata autem ad hoc, & illud rationale, denominabilis est ab intentione speciei secũdi prædicabilis: ergo natura abstracta per intellectum agentem, & sic præcisiue cognita per intellectum possibilem, indifferens est, vt vnam, vel alteram specificè distinctam intellectus ei tribuat intentionem vniuersalitatis.

21. Dico tertio, vniuersale logicũ, tã fundamentaliter proximè, quàm formaliter, fit per aliquam actionem comparatiuam intellectus. In hac conclusione, nõ determinando per quam ex duabus actionibus comparatiuis simplicibus intellectus fiat vniuersale logicum formaliter; & an per eandem actionem comparatiuã fiat vniuersale logicum fundamẽtaliter proximè, & etiam formaliter, an verò per primam actionem comparatiuam fiat fundamentaliter proximè, & per secundam formaliter, de quibus omnibus conclusione dicemus sequenti. In hac sic indeterminata conuenire debent omnes, qui præcedentem admittunt conclusionem, & hæc manifestè deducitur ex illa: nam si vniuersale logicum fundamentaliter proximè, & formaliter debet fieri per aliquam actionem intellectus, ũquis modis non reperiatur a parte rei, si per abstractionem intellectus agẽtis, & cognitionem præcisiuam intellectus possibilis non solum non fit vniuersale logicum formaliter, sed nec fundamentaliter proximè; restat, quod vtroque modo fiat per aliquam, vel aliquas actiones comparatiuas. Et quod fiat per comparationem, manifestè probatur ex D. Th. pluribus in locis: sufficiat vnum, vel alterum illius testimonium clarius, & expressius addu-

adducere 1. enim p. q. 28. ar. 1. ita asserit: *aliquando respectu significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri. Et tunc est relatio rationis tantum; sicut cum comparat ratio hominem animali, vt speciem ad genus;* & opusc. 48 cap. 1. expresse docet secundam intentionem vniuersalitatis fieri per comparationem, qua natura abstracta ab individuis, & sic abstracte cognita, comparatur ad sua inferiora. Ita enim ibi asserit S. Doctor: *Quia intellectus reflectitur supra se ipsum, & supra ea, quæ in eo sunt, siue subiectiuè, siue obiectiuè: considerat iterum hominem sic à se intellectum siue conditionibus materiæ, & videt, quod talis natura, cum tali vniuersalitate, seu abstractione intellecta, potest attribui huic, & illi individuo: & ideò format secundam intentionem, quæ talis natura, & hanc vocat vniuersale, seu prædicabile.*

12 Ratione autem sæpè iam insinuata probatur conclusio: nam vniuersale Logicum formaliter est relatiuum, & constituitur formaliter per rationem, & respectum ad sua inferiora: ergo per illam dumtaxat actionem intellectus fit, per quam in ordine ad sua inferiora natura aliqua cognoscitur, & ad illa comparatur. Sed (vt ostendimus) per nullam actionem præter actionem comparatiuam cognoscitur natura in ordine ad inferiora, nec ad illa comparatur: ergo per actionem dumtaxat comparatiuam fit vniuersale Logicum. Solumque restat difficultas, per quam ex duabus actionibus comparatiuis fiat vniuersale logicum formaliter: de actione enim comparatiua composita cum illa, vt faciens actuales prædicationes, & supponat iam vniuersale, & prædicabile, non est aliqua difficultas.

13 Dico igitur quartò. Per primam actionem simplicem comparatiuam fit vniuersale logicũ fundamentaliter proximè, & etiam formaliter: per secundam autem fit formalius, & expressius. Prima pars conclusionis manifestè probatur. Quia, vt ostendimus, antecedenter ad primam comparationem non habet natura fundamentum proximũ determinatæ speciei vniuersalitatis & illud sufficientissimè habet nabet natura per primam comparationem, quia per illam in ordine ad determinata inferiora natura comparatur: ergo per talem primam comparationem intellectus fit vniuersale logicum fundamentaliter proximè.

Quod autem per eandem comparationem fiat vniuersale logicum formaliter, probatur; quia, cum quælibet cognitio intellectus sit saltem in exercitio reflexiua, eadem cognitione, qua comparat intellectus naturam ad sua inferiora, cognoscit in exercitio reflexè ipsam comparationem ad modum respectus, & relationis realis naturæ ad sua

sua inferiora, quod est, facere formaliter ipsam secundam intentionem vniuersalitatis, & eam naturæ tribuere. ¶ Et si inquiras, qualiter, cum fundamentum debeat aliqualiter præcedere relationē, possit per eādem numero actionem poni fundamentum proximum intentionis vniuersalitatis, & fieri formaliter ipsam relationem, & secundam intentionem vniuersalitatis. ¶ Respondetur, quod in eadem prima comparatione intellectus possumus distinguere duplicem formalitatem, vnam quodammodo priorem altera, videlicèt, comparationem naturæ ad sua inferiora, & cognitionem in exercitio reflexam talis comparationis, & secundum quod natura comparatur ad sua inferiora determinata, ponitur per talem actionem fundamentum proximum vniuersalitatis: secundum autem quod in exercitio cognoscitur per eandem actionem ipsa comparatio naturæ ad inferiora ad modum respectus & relationis realis ipsius naturæ ad inferiora, fit formaliter ipsa relatio, & intentio vniuersalitatis. ¶ Vltima tandem pars conclusionis, videlicèt, quod per secundam comparationem intellectus, qua reflexe & in actu signato cognoscit comparationem, & habitudinem naturæ ad sua inferiora ad modum relationis, & respectus realis ipsius naturæ ad talia inferiora, fiat vniuersale magis formaliter, patet: quia cum intentio vniuersalitatis, sicut quodlibet aliud ens rationis, consistat formaliter in esse obiectiuo, quod habet in intellectu; tanto habebit formalius, & perfectius esse, quanto expressius, & magis in actu signato ab intellectu cognoscatur: ergo licèt, vt fiat, & existat formaliter relatio, & intentio vniuersalitatis sufficiat, quod in exercitio cognoscatur per primam comparationem ab intellectu; formalius tamen, & perfectius existet, cum expressius, & in actu signato per secundam comparationem cognoscatur.

14 Obijcies primò, varia testimonia D Thomæ, quæ ad tria possunt reduci. Primum, quod sæpius Sanctus Doctor, & præcipue 1. par. quæst. 85. art. 1. ad 1. loquens de abstractione præcisiua, qua intellectus cognoscit naturam, nō cognitis singularibus, asserit, quod eo modo, abstrahitur vniuersale à particulari: sentireque perindè videtur, per eam abstractionem fieri vniuersale.

Secundum testimonium Diu. Thomæ est 1. part. quæst. 9. art. 5. in 2. argumento, & in illius solutione dicentis: *Quod intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis.* Sed vniuersale logicū est vnum in multis. Sētit ergo expressè D. Thomas; quod vniuersale fit per actionem intellectus agentis. ¶ Tertium denique, & difficilius testimonium eiusdem Angelici Doctoris habe-

betur 1. p. q. 85. art. 2. ita asserentis: *Quod humanitas apprehenditur, siue indiuidualibus conditionibus (quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalitatis) accidit humanitatis secundũ quod concipitur ab intellectu, in quod est similitudo naturæ speciei, & non indiuidualium principiorũ.* Hæc D Tho. In quibus cum ad ipsum abstrahi humanitatis à cõditionibus indiuidantibus asserat sequi intentionem vniuersalitatis; videtur manifestè tenire, quod per ipsam abstractionẽ fit vniuersale formaliter; penultimam enim actionem fit vniuersale formaliter, ad quam sequitur intentio vniuersalitatis.

35 Respondetur generaliter ad hæc, & omnia alia, quæ ad idem probandum possunt adduci D. Thomæ testimonia, quod cum duplex, vt diximus, sit vniuersale, alterum, videlicet, metaphisicum, & obiectiuum, & alterũ vniuersale logicum, quotiescumque D. Thomas videtur asserere, per abstractionem intellectus fieri vniuersale; loquitur de vniuersali metaphisice, nõ autem de vniuersali logico. Cum enim clarissimè in testimonijs pro nostra sententia adductis, & in alijs pluribus asserit, illud fieri per comparationem intellectus comparãtis naturam ad sua inferiora, quæ testimonia, cum non possint intelligi nisi de vniuersali logico, & alia, quæ in oppositum adducuntur, possint explicari de vniuersali metaphisico; de illo sunt intelligenda: ne dicamus, Diu. Thomam esse sibi contrarium. Et hoc modo procul dubio est intelligendum primum testimonium adductum. De eodem etiam vniuersali metaphisico explicãdum est secundum adductum testimonium. & quod cum dicit in illo D. Thomas, quod intellectus agens facit vniuersale, quod est vnum in multis, debet intelligi, quod per intellectum agẽtem vniuersale fit vnum negatiuè in multis, quatenus natura per intellectum agentem abstracta, & vt nulli approbata repræsentatur, indifferens est negatiuè ad plura, quod est esse vniuersale metaphisicè. Non tamen intendit D. Thomas, quod per intellectum agentem natura sit vna in multis positiuè, nec positiuè indifferens ad plura: id enim solum habet natura per comparationem intellectus comparantis illam ad sua inferiora: & eo modo naturam esse vnam positiuè, communem, & indifferentem positiuè ad plura, requiritur ad vniuersale logicum. Ad vltimum denique adductum D. Thomæ testimonium respondetur, quod cum S. Doctor asserit, ad ipsum abstrahi naturam per intellectũ agentem, sequi in illa intentionem vniuersalitatis, non intendit, quod sequatur talis intentio ad eam intellectus agentis abstractionem; ita vt ad eam formali-

mali-

maliter talis intentio resulteret: enim non potuit intendere D. Thomas, cum sæpius dixerit, quod vniuersalitatis intentio formaliter est aliquid rationis, & quod ens rationis non resultat nisi ad cognitionem intellectus; ac perinde cum abstractio intellectus agentis non sit cognitio, ad illam formaliter, non potest resultare intentio vniuersalitatis: immò nec abstractionem intellectus agentis, vt ad sui proximum fundamentum, potest vniuersalitatis intentio resultare. Quia, vt diximus, neque per talem abstractionem, nec per cognitionem præcisiuam intellectus possibilis habet natura fundamentum determinatum determinatæ intentionis vniuersalitatis. Solum igitur intendit D. Thomas, quod ad ipsum abstrahi naturam, per intellectum agentem, sequitur intentio vniuersalitatis, quatenus ad talem abstractionem, & cognitionem naturæ, vt sic abstractæ, sequitur actio comparatiua intellectus, per quam, & ponitur fundamentum proximum vniuersalitatis, & ipsa intentio vniuersalitatis, in exercitio per eandem actionem cognita, formaliter resultat.

16 Obijcies secundò, præcipuum oppositæ sententiæ fundamentum, quod per abstractionem intellectus agentis per quam abstrahitur natura à singularibus, vel ab alijs suis inferioribus sit natura vna in multis, & de multis. Ergo sit vniuersale logicum formaliter. Patet consequentia à definitione ad definitum, & antecedens probatur. Nam per eam abstractionem natura, quæ in singularibus erat multiplex, diuisa, multiplicata, & determinata, sit vna, & indifferens ad plura. Ergo sit vna in multis, & de multis. Prima pars antecedentis patet, quia per intellectum agentem natura abstrahitur à conditionibus indiuiduantibus, per quas multiplicabatur, & diuidebatur. Ergo fit vna, siquidem vt sic abstracta repræsentatur absque aliquo illam diuersificante. Secunda autem pars antecedentis, in qua est difficultas, probatur. Nam eo ipso, quod natura per intellectum agentem est à pluribus abstracta, indifferens manet ad omnia illa, aliquamque specialem habitudinem dicit ad illa, quàm non dicit ab alia, a quibus nõ est abstracta. Ergo, vt sit abstracta natura non solum manet vna, sed, & indifferens ad plura, ad illa, videlicèt, à quibus est abstracta.

17 Respondetur, quod per abstractionem intellectus agentis natura quidem fit vna (vt rectè quantum ad hoc probat argumẽtum) non tamen est indifferens ad plura positiuè, sed solum indifferens negatiue ad illa, quatenus, vt repræsentatur nulli appropriata, æqualiter negatiuè se habet ad omnia. Hæc autem negatiua indifferentia, licet

suf-

sufficiat ad vniuersale metaphisicum, ac perinde, vt natura per intellectum agentem abstracta fiat vniuersalis metaphisice, non tamen sufficit ad vniuersale logicum, sed ad illud requiritur positiua indifferentia naturæ ad plura: quam vtique non habet natura per intellectum agentem abstracta, si quidem repræsentatur per speciem, non repræsentatis in actu signato, nec in exercitio conditionibus individuantibus, nec aliqua habitudine naturæ ad inferiora.

18 Contra hanc tamen solutionem, quæ legitima est, obijcies: quod eo ipso, quod natura sit abstracta à talibus individuis, debet repræsentari cum aliqua habitudine ad illa, a quibus est abstracta, saltem vt ad terminum à quo talis abstractionis. Sed eo ipso, quod, vt sic repræsentetur, intellectus posibilis cognoscēs naturam, media tali specie, cognitione præcisiua cognoscit illam saltem in exercitio, vt dicit habitudinem, vt ad terminum ad quē ad illa à quibus est abstracta, nā eo ipso, quod cognoscit intellectus naturam esse abstractam ab aliquibus inferioribus, cognoscit in exercitio, eam dicere habitudinem ad ea, vt ad illa, de quibus potest prædicari: ergo per abstractionem intellectus agentis fit vniuersale logicum formaliter, saltim inchoatiuè, & per primam cognitionem præcisiuam intellectus posibilis fit formaliter complete. Maior, in qua est difficultas, probatur: nam si abstracta natura per intellectū agēntem non repræsentaretur saltem in exercitio cum aliqua habitudine ad ea à quibus est abstracta, non habebit intellectus posibilis aliquod principiū ad cognoscendum, & comparandum talem naturam ad ea magis, à quibus est abstracta, quam ad quælibet alia à quibus abstracta non est. Sed etiam in sententia opposita intellectus postea comparat naturam ad ea, à quibus est abstracta: ergo in specie naturæ per intellectum agentem abstracta repræsentabatur natura saltem in exercitio, cū aliqua habitudine ad illa, à quibus est abstracta.

19 Aliqui conuicti argumento præcedenti, & replica aduersus solutionem facta, concedunt, per speciem impressam ab intellectu agente abstractam repræsentari naturam cum aliqua habitudine ad ea, à quibus est abstracta, tanquam ad terminum à quo, & vt sic solum cognosci per primam cognitionem præcisinam intellectus posibilis; nō tamen repræsentari naturam per speciem, aut media illa, cognosci per talem primam cognitionem præcisiuam cum aliqua habitudine ad inferiora, tāquam ad terminum ad quem; sed solum cum ea habitudine cognosci per actionem comparatiuam intellectus, & sic per illam fieri vniuersale logicum formaliter, vtpote quod for-

formaliter constituitur per relationem ad inferiora tanquam ad terminum ad quem.

Sed certè si cum ea habitudine ad inferiora tanquam ad terminũ à quo repræsentaretur natura per speciem, & cognosceretur per primam cognitionem intellectus possibilis, eo ipso in exercitio absque necessitate alterius reflexiuæ comparationis cognosceretur natura, vt dicẽs ordinem etiam tanquam ad terminum ad quem, ad eadem inferiora, quia non potest cognosci, naturam aliquam abstractam esse ab indiuiduis, quin eo ipso saltẽ in exercitio cognoscatur illã esse realiter in indiuiduis: etsi semel admittitur, quod in exercitio cognoscitur, naturam esse realiter in indiuiduis, etiam in exercitio cognoscitur habitudo illius ad indiuidua, vt in quibus est, & de quibus potest prædicari. Etsi quis dicat, quod id iam est facere comparationem naturæ ad indiuidua: hoc ipsum intendunt contrarij, quod in prima cognitione intellectus sit necessariò imbibita in exercitio cõparatio naturæ ad indiuiduo: ac perindè quod per eam primam actionem intellectus possibilis, absque eo quod sit necessarium recurrere ad alteram actionem reflexiuè, & in actu signato comparatiuã, fiat vniuersale logicum formaliter. Ne igitur hoc compellamur admittere, respondetur iuxta solutionem datam, nullatenus per speciem per intellectũ agentem abstractam repræsentari naturam, aut per primam cognitionem intellectus possibilis cognosci cum aliqua prorsus habitudine ad ea, à quibus est abstracta, nec tanquam ad terminum, ad quem, nec tanquam ad terminum à quo, sed præcisè repræsentari, & cognosci naturam nõ repræsentatis, nec cognitis singularibus, nec aliqua habitudine naturæ ad illa; sicuti visus in pomò percipit colorem, non solum non percipiendo saporem, sed nec percipiendo colorẽ cum aliqua habitudine ad saporem, quia per speciem media qua colorem percipit visus, non solum non repræsentatur sapor, sed nec repræsentatur color cum aliqua habitudine ad saporem. Et eodẽ modo quãtum ad hoc (vt colligitur ex D. Thom. 1. par. quæst. 85. artic. 2.) se habet species abstracta naturæ per intellectum agẽtem, & simplex, ac præcisiua cognitio illius media tali specie; quod videlicèt solum repræsentatur, & cognoscitur natura, non repræsentatis, aut cognitis indiuiduis, aut aliqua prorsus habitudine naturæ ad illa. ¶ Ad argumentum autem aduersus hoc in replica factum respondetur, quod licèt hæc ita sint, postea tamen intellectus possibilis conuertendo se ad phantasmata, à quibus intellectus agens naturã abstraxit, & contemplando per reflexionem eadem phantasmata, cõ-

præstat naturam ad singularia, in quibus realiter est, aut potest esse, & de quibus perindè potest prædicari. & sic conficit vniuersale logicum.

20. Obijcies tertiò, quod per contractionem, quam natura à parte rei habet ad singularia, fit singularis formaliter. Ergo per abstractionem per intellectum agentem naturæ à singularibus, fit natura vniuersalis formaliter. Probatur consequentia: nam nō minus efficax videtur abstractio à singularibus ad faciēdum vniuersale, quàm contractio ad singularia ad faciendum singulare. Ergo eodem modo per abstractionem fit vniuersale, ac per cōtractionem fit singulare.

Respondetur, quod eodē vtique modo fit vniuersale per abstractionem à singularibus, ac singulare per contractionem: sed per contractionem solum fit singulare metaphisicum, & reale; non verò singulare logicum, sed illud formaliter fit per comparationē dumtaxat intellectus cōparantis illud, vt inferius ad naturam specificam, & respectu illius ei tribuentis intentionem individui subijcibilis; per quam in ratione singularis logici formaliter constituitur. Et ita proportionabiliter per abstractionē à singularibus solum fit natura vniuersalis metaphisicè, & per comparationem illius ad inferiora fit vniuersale logicum.

21. Obijcies quartò, quod natura abstracta per intellectum agentem habet in eo statu quidquid haberet natura à parte rei, si realiter separata à singularibus existeret. S. & tunc esset natura à parte rei vniuersalis; siquidem esset vna indifferenter se habens ad plura. Ergo licèt id sit impossibile à parte rei, de facto tamen id habēs natura in intellectu per actionem intellectus agēris, per illam fit vniuersalis.

Respondetur, cōcessa maiori, distinguendo minorem, & de vniuersali metaphisico conceditur; negatur tamen de vniuersali logico. Natura enim realiter separata a singularibus à parte rei existens, esset quidem vna, & indifferenter negatiuè se haberet ad omnia singularia: non tamen esset indifferens positiuè ad illa, nec illa positiuè respiceret, & sic non esset vniuersale logicum, sed vniuersale metaphisicum. Et ita natura similem statum habēs per intellectum agentem, scilicet per id fit vniuersalis metaphisicè. Vel potest dici, quod natura realiter separata à singularibus à parte rei existens, quia in ea impossibili positione participaretur realiter à singularibus, & illa essent illius effectus in genere causæ realis exemplaris, diceret aliquam habitudinem realem positiuam ad illa: & sic esset à parte rei vniuersalis, eo modo quo nos per comparationem intellectus, per quam natura accipit positiuum ordinem ad inferiora

fiōs.

riora, dicimus illa fieri vniuersale. Quia tamen natura, vt potè re vera realiter indistincta à singularibus, non dicit positiuum respectum ad illa, nisi quatenus per intellectum eam ad illa comparantis, concipitur aliquid, ad modum respectus, & relationis ad sua inferiora, antecedenter ad hoc non fit vniuersale logicum formaliter.

22 Vltimò tandem specialiter obijcies aduersus vltimam conclusionem, quod vt fiat vniuersale logicum formaliter, non sufficit, comparare naturam ad inferiora, sed requiritur, comparare etiam ipsa inferiora ad naturam vt superiorem, & requiritur insuper cognoscere ipsam comparationem ad modum respectus, & relationis comparati ad ea, ad quæ comparatur. Sed totum hoc non videtur posse fieri per primam comparationem intellectus, & ad id necessariò videtur requiri alteram actionem reflexiue, & in actu signato comparatiuam. Ergo per primã comparationem non fit vniuersale logicum formaliter.

Respondetur, quod cum, vt sæpius diximus, intellectus in suis cognitionibus sit saltem in exercitio reflexiuus, eadem prima comparatione, qua cognoscit, & comparat naturam in ordine ad sua inferiora, cognoscit, & comparat inferiora ad naturam, & ipsam vtramque comparationem cognoscit in exercitio: quod sufficit, vt non solum per illam actionem ponatur fundamentum proximum vniuersalitatis, & subijcibilitatis, sed, & quod ipsa vtraque intentio formaliter ad talem actionem resultet. Licet, vt vltima conclusione fatemur formalius, & expræsius tales intentiones fiant, cum per secundam actionem comparatiuam magis reflexè, expressè, & in actu signato cognoscuntur.

LIB. QVARTVS DE PRÆDICABILIBUS.

IN hoc libro posse duas priores quæstiones quasi ad prædicabilia proœmiales, super singula capita Porphirij quæstiones quæ se offerēt, exigitabimus. Et cū in quælibet quæstione opus sit præmittere quæ in textu asserit Porphirius, & in examen vocantur; ne eadem inutiliter repetamus, in eisdem quæstionibus, in quælibet videlicèt, quod ad illam attinet, totam doctrinam Porphirij persequi conabimur. Omnes tamen quæstiones huius libri eundem inter se ordinem obseruabunt.

QVÆSTIO I.

Vtrùm vniuersale adæquatè diuidatur in quinque prædicabilia.

QVamvis in quinque solum prædicabilia, genus, speciem, differentiam, proprium, & accidens Porphirius diuiserit vniuersale, non desunt, qui ob diuersa fundamenta postea proponenda, & diluenda, eam diuisionem iudicauerint insufficientem, dum alij plura, alij pauciora quam quinque, asserunt, esse prædicabilia.

2 Pro explicatione veritatis aduertendum est primò, quod cùm hic non quodlibet, quod potest de aliquo prædicari, diuidatur, sed vniuersale, illud scilicèt, quod vt superius de aliquibus, vt sibi inferioribus potest prædicari, solum penes diuersum modum prædicandi aliquid, vt superius de suis inferioribus, possunt diuersa assignari prædicabilia.

3 Secundò pro eiusdem difficultatis resolutione, & solutione plurium, quæ aduersus sufficientiam huius diuisionis poterunt obijci, est aduertēdum, vniuersale hic accipit, non pro quocumque etiam, vt superiori de aliquibus prædicabili (si enim sic acceperunt, non esset difficilè plura quam præfacta quinque assignare prædicabilia) sed accipitur vniuersale pro eo, quod est vnum in multis, ex quo plures de-

duc-

ducuntur ad vniuersale requisitæ conditiones : defectu quarum plura excluduntur ab huius diuisionis diuiso. Prima, quod vt aliquid sit vniuersale, non sit æquiuocum, nec analogum respectu inferiorum. Quia æquiuocum nõ est vnum, sed simpliciter plura. Analogum autem nõ habet vnitatem simpliciter, sed solum secũdum quid. Et hac ratione ens, & quodlibet prædicatum analogum, licèt vt aliqualiter superius prædicetur de pluribus, non continetur sub diuiso, nec sub aliquo membro huius diuisionis. Secũdo requiritur, quod non sit trãscẽdens, vel quia omnis transcendentia inducit analogiã, vel quia saltem prædicatum transcendens non potest totaliter abstrahi, nec præscindi ab inferioribus. Tertio etiam requiritur, quod nõ sit prædicatum negatiuum, vt non lapis, non homo. Tum, quia prædicatum negatiuum dicit quodã modo transcendentiam. Tum etiam, quia cum non dicat naturã determinatam, nec de his de quibus prædicatur quid sint, sed potius quid non sint, non dicit propriè aliquid vnum. Quartò requiritur, quod sit incomplexum : vnum enim non potest esse nisi excludendo omnem complexionem : complexa enim, cum ex pluribus non solum vocibus, sed conceptibus resultent, non habent vnitatem simpliciter. Et hac ratione excluditur à ratione prædicabilis definitio, & quodlibet aliud prædicatum complexum.

4 His suppositis, dicendum est cum nostro Authore quæst. 5 vniuersalium, & cum communi sententia, optimè, & adæquate diuidi vniuersale, tanquam in species a thomas in quinque prædicabilia : & quod non sunt plura, nec pauciora quam quinque. Conclusio præter authoritatem Porphirij, quæ in hac parte non est paruipendenda, confirmatur authoritate D. Thomæ opusc. 48. cap. 1. hanc approbantis diuisionem. Et eius sufficientia duplici ratione à nostro Authore probatur. Prima proportione sumpta à compositio naturali, & his, quæ ipsi competũt. Quinque enim sunt in composito naturali, scilicèt, compositum, materia, forma, proprium, quod cõpetit ratione formæ, & accidẽtia, quæ accidunt ratione materiæ indiuidui. Ad hunc modum in compositione metaphisica est compositum, puta, species, materia, scilicèt, genus, & forma, quæ est differentia, & propriũ, & accidens : ergo tantum sunt quinque prædicabilia.

Secundò, eadem sufficientia, & magis a priori probatur. Nam quidquid vt vniuocum determinatum, positiuum, & incomplexum de aliquibus prædicatur, vel prædicatur de illis ; vt dicens totam essentiam illorum, & sic est species, vel prædicatur, vt dicens partem essentiæ illorum

ra, & tunc, vel dicens partē generica determinabilem, & sic cōstituit genus, vel vt dicens partē differentialem, & determinantē, & sic constituit differentiam, vel prædicatur, vt dicens aliquod accidens respectu illorum, de quibus prædicatur, & sic vel dicens accidens aliquod proprium illis ab eorumque profluens essentia, & tunc est proprium quartum prædicabile: vel dicens accidens commune, & tunc ad accidens quintum prædicabile pertineret: ergo cum nullus alius modus prædicādi excogitari queat, qui vel ad aliquem ex quinque assignatis directè, vel reductiuè non pertineat, diuisionem istam adæquatam & nō plura, nec pauciora, quam quinque esse prædicabilia, est asserendum.

5. Obijcies primò ad probandum, prædicabilia pauciora esse quam quinque. Nam solum dantur quatuor prædicata: ergo quatuor solum prædicabilia. Idem enim posset prædicabile, ac prædicatum. Antecedens, colligitur ex Aristotele 1. Top. c. 4. vbi numerās prædicata, quatuor solum genus, videlicet, definitionem, proprium, & accidens assignauit.

Confirmatur, nam Philosophus etiam lib. 3. de partibus animalium, cap. 1. ait quæ communitatem habent, aut esse analoga, aut genera, aut species: ergo cum analoga (vt diximus) non sint vniuersalia, vt hic accipimus vniuersale, secundum mentem Aristotelis, non videtur esse: nisi duo prædicabilia, scilicèt, genera, & species.

Respondetur ad argumentum, negando consequentiam. Diuersa namque ratio prædicati, & prædicabilis est: prædicatum enim respectu speciei dicitur, & in ordine ad illam eius ratio desumitur. Vnde cum ipsa species respectu sui ipsius, prædicatum esse nequeat, tantum dātur quatuor prædicta: differentia enim in definitione includitur. Prædicabilis autem ratio, quia non in ordine ad speciem, sed in ordine ad inferiora est desumenda, & hic ordo non quadruplex tantum, sed quintuplex, vt ostendimus, est à quinque perinde enumerantur prædicabilia.

Ad confirmationem dicitur, Aristotelem in illo loco non numerare prædicata omnia communia, sed ea tantū, quæ ad quæstionem, quid est? pertinent, & ita non minus si analoga solum & genera, & species assignauerit.

6. Obijcies secundò, quod sunt plura, quam quinque prædicabilia. Nam prædicabilia distinguuntur ex diuersis modis, quibus aliquid de inferioribus prædicatur. Sed multò plures, quam quinque modi prædicandi de inferioribus, sunt: ergo multo plura quam quinque sunt prædicabilia. Maior est certa, & minor probatur. Diuersus modus, prædi-

prædicandi sumitur ex diuerso modo essendi, quia enim species diuersimodè est in individuis, ac proprium; diuersum modum habet prædicandi de illis. Sed sunt plures quã quinque modi essendi, decem videlicèt, decem diuersa constituentes prædicamenta, quæ ex diuersis modis essendi distinguuntur: ergo totidem erunt modi prædicandi, & consequenter prædicabilia.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem negatur, plures quã quinque esse modos, quibus vniuersale in inferioribus sit: nam licet decem sint modi essendi entis, decem constituẽtes prædicamenta, omnes illi materialiter se habent ad rationem vniuersalis, & prædicabilis, quæ solum formaliter respicit modũ essendi in inferioribus essentiale, vel accidentalem. Vndè cum omnia nouem prædicamenta accidentis conueniant in hoc, quod est dicere aliquid extra essentiam subiecti, omnis alia differentia inter ipsa reperta, materialiter omnino, & per accidens se habet ad rationem prædicabilis.

7 Tertiò obijcies, quod anima, & punctum sunt vere prædicabilia, siquidem anima de hac, & illa anima, & punctum de hoc & illo puncto prædicatur. Sed non ad aliquod ex quinque prædicabilibus pertinent: ergo sunt plura quam quinque. ¶ Nec valet dicere, esse entia incompleta: ac perindè non posse propriè habere rationem prædicabilis.

Non, inquam, hoc satisfacit, quia etiam differentia, verbi gratia, rationale, est aliquid incompletum positum non directè, sed ad latus prædicamenti. Et tamen veram habet rationem prædicabilis; ergo hanc non tollit esse aliquid incompletum.

Respondetur ad argumentum, solutionem ibi assignatam esse optimam. Nam si anima, & punctum aliquo modo deberent de hac, & illa anima, & de hoc, & illo puncto prædicari, maximè, vt dicunt totam essentiam illorum. Non enim possunt prædicari, vt dicunt aliquam partem essentiæ; nec per modum accidentis: cum ergo, quia entia incompleta sunt, non propriè dicant aliquam essentiam, non habent propriè rationem prædicabilis, sed solum reductiuè: reducuntur enim tales prædicationes ad speciem. Et per hoc patet ad replicam, diuersa enim est ratio differentiæ, quia cum dicat partem essentiæ, bene potest esse quid incompletum; præfata autem prædicata, quia non prædicantur, vt aliquid, quod dicit partem essentiæ, sed vt dicit totam essentiam, & hæc quia aliquid incompletum sunt propriè non important non pertinent propriè ad rationem prædicabilis.

8 Quartò obijcies, quod individuum vagum, v.g. aliquis homo, est vere prædicabile, siquidem

prædicatur de pluribus: iste enim sunt verè prædicationes; Petrus est aliquis homo, Paulus est aliquis homo, &c. & tamē ad nullū ex quinque assignatis prædicabilibus pertinet: ergo. Minor probatur, si enim ad aliquod pertineret, maximè ad speciem. Sed ad illam non pertinent. Tum, quia non dicit essentiam hominis, sed modum particularem existendi. Tum etiā, quia diuersæ rationis est hæc prædicatio, Petrus est homo, ab ista, Petrus est aliquis homo: ergo cum illa sit prædicatio speciei, hæc debet esse alterius prædicabilis.

Confirmatum, nam persona, & suppositum de pluribus etiam prædicantur. Et tamē ad nullum assignatum ex quinque prædicabilibus pertinent: ergo.

Ad argumentum (& consequenter eodem modo ad confirmationem) aliqui, teste Caiet. c. de specie respondent, excludendo individuum vagum à ratione prædicabilis, eo quod sit æquiuocum, & non importet aliquid vnum, sed plures modos particulares existendi inter se primò diuersos: & aliqui eo, quod saltē sit analogum: & aliqui denique, eo quod sit prædicatum transcendens. Sed nullum istorum potest stare cum doctrina D. Thom. qui qu. 9. de potentia, art. 2. ad 1. docet, quod persona, & individuum vagum dicit aliquem modū particularē existendi communē omnibus individuis. Et idem habet 1. p. q. 30. art. 4. in corpore. Et ratio est quia sicut natura est communis vniuoce omnibus individuis, ita, & modus particularis existendi abstrahibilis cum omni modo vnitatē à modo existendi huius, vel alterius individui; ergo individuū vagum, persona, suppositū & hypostasis, quæ dicunt modū existendi naturæ, aliquid cōmune vniuocū omnibus individuis important: ac proindè non sunt prædicata propriè transcendentia. Tum, quia aliàs non essent vniuoca. Tum etiam, quia non prædicantur de natura humana in quolibet statu; si enim daretur realiter separata, vt existimabat Plato, illa non esset aliquis homo, vt asserit D. Thomas loco citato, q. de potentia; nec natura humana, prout est in intellectu abstracta à singularibus, dicitur aliquis homo. Non igitur ob aliquod istorum individuum vagum, persona, suppositum, vel hypostasis excluditur à ratione prædicabilis, sed quia non dicit in recto aliquā naturam, vel partē naturæ, nec aliquod accidens illius, sed modum in complexum naturæ, vel alterius prædicati essentialis, vel accidentalis. Vndè propriè individuum vagum (& idem dico de suppositō, hypostasi, vel persona) nō pertinet ad aliquod prædicabile, sed reducitur ad illud prædicabile, cuius naturæ modum existendi importat, vt ad speciē, individuum vagum specificum, vt aliquis homo; ad ge-

genus, in diuiduum vagum generi cum, vt aliquod animal; ad differentiam, in diuiduum vagum differentiale, vt aliquod rationale: & ad proprium, & accidēs sua etiam in diuidua vaga, vt aliquod risibile, aliquod album. Et per hæc patet ad omnes probationes argumenti, & ad illius confirmationem.

9 Obijcies quintò, quod omnia prædicabilia ad duo tantum possunt reduci, scilicèt, ad prædicabile in quid, & prædicabile in quale. Perperam igitur assignantur quinque prædicabilia. ¶ Si dicas, quod licèt possit vniuersale diuidi in duo prædicabilia, prædicabile, videlicèt in quid, & prædicabile in quale, tāquam in species subalternas diuisibiles in alias species; hæc tamen diuisio datur vniuersalis in suas species infimas, & sic rectè diuiditur in quinque prædicabilia.

Contra hoc est. Nam species infimæ prædicabiles, plures sunt quam quinque; datur enim duplex prædicabille differentiæ: ergo cum Porphirius vnum tātum differentiæ prædicabile enumerās, quinque solum prædicabilia assignauerit; plura quam quinque concedi debent. Antecedens probatur, differentia subalterna & differentia athoma, sensibile, v.g & rationale, pertinent ad diuersa prædicabilia: ergo datur duplex prædicabile differentiæ. Antecedens probatur, differentia subalterna prædicatur de pluribus differentibus specie, & athoma de pluribus differentibus numero: ergo pertinent ad diuersa prædicabilia, hac enim sola ratione genus, & species constituunt duo prædicabilia, quia genus de pluribus differētibus specie; species autem de pluribus numero differentibus prædicatur: ergo cū hæc eadem diuersitas inter differentiam athomam, & subalternā repetiatur, diuersa itidem constituunt prædicabilia. ¶ Idem prorsus argumentum potest fieri de proprio, quia propriū speciei subalternæ prædicatur de pluribus differentibus specie, & proprium speciei athomæ de pluribus differentibus numero.

Respondetur ad argumētum, solutionē ibi assignatam esse optimam. Ad replicā autem respōdetur negando, duplex esse prædicabile differentiæ, seu differentiā athomam, & subalternam in ratione prædicabilis distingui essentialiter. Sicut enim genus, siuè supremum, siue intermedium siue vltimū sit, in ratione prædicabilis essentialiter eiusdē rationis est, quia eundem modū habet prædicandi, scilicèt, vt dicēs partem determinabilē speciei, quānis genus supremum dicat naturā magis determinabilē, quā genus vltimum, vel intermediū; eodem modo licèt differētia subalterna dicat gradum differentialem non vltimò determinantem, & differentia athoma importet gradum determinantem, cū vtra-

que

quæ dicat partem essentialē differentialem speciei, non distinguuntur in ratione prædicabilis nisi accidentaliter: ac perindè nō constituunt diuersa prædicabilia. Vndè ad argumentum respondetur, quod prædicari de pluribus differentibus specie, vel de pluribus differentibus numero, non est differentia sufficiens, ad distinguendum essentialiter prædicabilia, nisi interueniat alius diuersus modus prædicādi, sicut in genere, & specie interuenit, quæ ex eo essentialiter in ratione prædicabilium distinguuntur. (vt docet noster Author cap. de specie quæst. vnica circa solutionem ad secundum) quia genus prædicatur, vt dicens in actu solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur, licèt in potētia dicat totam eorum essentiam. Species autem prædicatur de indiuiduis, vt dicens in actu totam illorum essentiam, & in potentia rationes indiuiduales illorū, quæ extra essentiam illorum sunt. Et sic quādo in definitione speciei, & generis plura diuersa numero, vel plura diuersa specie, vt terminus relationis generis, & speciei, ponuntur, debent sumi, secūdum quod in ipsis terminis hic diuersus modus prædicandi refunditur. Differētia autē athoma, & subalterna, quia habent eundem modū prædicādi (vtraque enim prædicatur, vt dicens in actu solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur) quāuis vna de pluribus differentibus specie, & altera de pluribus differētibus numero prædicetur, nō differunt essentialiter in ratione prædicabilis. Et idem dicendum est de proprio, cum enim proprium infimum, & subalternum eundem habeant modum prædicandi; quia vtrumque prædicatur vt dicens accidens profluens ab essentia: non differunt essentialiter in ratione prædicabilis.

10 Vltimò potest aduersus hāc diuisionem obijci, quod omnia membra illius cum vno, videlicēt, cum specie, coincidunt, omnia enim illa sunt species subijcibiles respectu vniuersalis, immò, & species prædicabiles respectu aliquorum inferiorum, vt genus respectu huius, & illius intentionis generis, & differētia respectu huius, & illius intentionis differentiæ, & sic de alijs. Ergo cum in bona diuisione membra debeant esse inter se formaliter opposita, & vnū non coincidere cum altero, hæc diuisio nō videtur bona.

Respōdetur, quod in huiusmodi intentionibus rationis, quamuis inter se sint essentialiter distinctæ, quod sufficit, vt diuisio sit bona; vna intentio potest sub altera denominatiue contineri, & ab illa denominari. Et sic quatuor prædicabilia cōtinentur denominatiue sub intentione speciei, & abilla denominātur: & id nō obstat bonæ diuisioni, solūq; illi obstaret, si vnū membrum essentialiter sub alio cōtineretur.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vtrùm vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia?

Dicendum est, vniuersale esse genus ad quinque prædicabilia, non quidem supremum, nec infimum, sed genus intermedium ad illa. Oppositum aliqui tenent existimantes, vniuersale esse analogum ad quinque prædicabilia: & alij, quia existimant, illud includi in differentijs prædicabilium, nec ab alijs posse præscindi. Sed conclusionem cum communi sentẽtia docet noster Author quæst. 4. vniuersalium concluſ. 3. & cap. de genere, quæst. vnica in solutione ad 4. Et prima pars conclusionis probatur. Quia vniuersale est, quid essentialiter superius, & vniuocum, & quidditatiuum omnibus prædicabilibus, & in illorum non inclusum differentijs. Ergo est genus ad illa, consequentia patet. Quia non aliud requiritur ad rationem generis. Antecedens probatur. Quia omnia prædicabilia essẽtialiter sunt vniuersalia, & simpliciter ratio vniuersalis cuilibet illorum competit, neque in ratione communi vniuersalis vnum ab altero dependet; & ad quæstionem, quid sit quodlibet prædicabile? optimè, quod sit vniuersale, respondetur. Ergo vniuersale est essentialiter superius, vniuocum, & quidditatiuum omnibus prædicabilibus; & cum in conclusione loquamur de vniuersali completo, illud non includitur indifferentijs prædicabilium, vt potè quæ sunt aliquid incompletum: sicut in prædicamento substantiæ, substantiam completam dicimus esse genus, quia illa non includitur indifferẽtijs, quæ sunt quid incompletum in genere substantiæ. Ergo cum vniuersali omni prædicta competant ad rationem generis respectu prædicabilia, vere est genus ad illa.

2 Secunda autem pars conclusionis explicatur, simul, & probatur. Quia alia genera vniuersali superiora, vt ens rationis, & secunda intentio rationis possunt prædicabilibus assignari. Nec vniuersale in communi est genus infimum ad omnia prædicabilia, quia inter illud, & prædicabilia mediat aliud genus, scilicèt, prædicabile *in quid*, quod est genus ad duo priora prædicabilia, & prædicabile *in quale*, quod est immediatum genus ad differentiã, & mediatum ad proprium, & accidens, quia immediatum genus illorum est prædicabile in quale accidentaliter, diuisibile per prædicabile in quale accidentaliter propriè, & accidentaliter communiter. Restat ergo, quod vniuersale sit genus inter mediũ ad quinque prædicabilia. Nec interest, quod inter vniuersale, & quinque prædicabilia nõ mediet aliquod genus proximum, in quo conueniat õlia prædicabilia. Hoc enim non requiritur, sed sufficit, quod aliqua illorum habeant ali-

quod

quod genus proximus, quam vniuersale. Sicut si daretur aliquod genus proximũ, in quo omnia volatilia conueniãt, & aliud, in quo cõueniat omnia reptilia; quãvis non daretur aliquod genus proximum omnibus animantibus, non diceretur animal genus immediatũ ad illa: ergo eodem modo vniuersale non est genus immediatũ ad quinq; prædicabilia.

3 Aduersus primã partem conclusionis obijcies primò. Vniuersale esse analogum ad quinq; prædicabilia: ergo non potest esse genus ad illa, quia analogia obstat rationi genericè, ideoq; ens ratio nẽ generis ad substantiã, & accidẽs nõ habet, quia analogũ est ad illa. Antecedens posset probari, quia differentia, & propriũ, vtpotè quæ nõ in ordine ad immediate inferiora in ratione prædicabilis cõstituũtur, nõ videntur, simpliciter habere rationẽ vniuersalis: sed de hoc in propria eorũ prædicabiliũ materia. Vndè eo ibi remisso, aliter probatur antecedẽs; quia nulla ratio vniuoca potest dari ad prædicari essentialiter, & ad prædicari accidentaliter. Sed aliqua ex prædicabilibus, tria videlicet priora, prædicãtur essentialiter, alia verò accidẽtaliter: ergo nulla ratio potest esse illis superior vniuoce, & consequenter, nec ratio vniuersalis. Maior probatur, nam substantiæ, & accidẽti nihil potest esse commune vniuocum: ergo nec ad prædicari essentialiter (quod est idem ac prædicari substãtialiter) & prædicari accidentaliter, potest dari aliquid commune vniuocum.

Respondetur negando antecedens. Et ad probationem dico, quod cum, vt superiora simpliciter prædicentur omnia prædicabilia, omnia illa simpliciter, & vniuoce participant rationẽ vniuersalis. Neque est idẽ prædicari accidentaliter, seu esse accidens prædicabile, aesse accidẽs prædicamẽtale; immò, nec est idem prædicari essẽtialiter, ac esse substantiam, cum non solum substãtiæ, sed, & accidẽtia immò entia rationis prædicẽtur de aliquibus sibi inferioribus essentialiter. Et ita quamvis nõ detur aliquid cõmune vniuocũ ad substãtiam, & accidens, bene tamẽ ad prædicari essentialiter, & accidentaliter.

4 Obijcies secũdò. Si vniuersale esset genus ad quinq; prædicabilia, cõtineretur sub genere, primo prædicabili. Hoc autẽ non est admittendũ: nullũ enim superius sub suo inferiori cõtineri potest; ergo vniuersale nõ est genus ad quinq; prædicabilia. Maior probatur, nã si vniuersale in cõmuni esset genus adquinq; prædicabilia, esset prædicabile *in quid* de pluribus differentibus specie, scilicèt, de quinque prædicabilibus: ergo cõtineretur sub genere, primò prædicabili, sub quo omnia prædicabilia *in quid* de pluribus differentibus specie, continẽtur.

Respõdetur, quod ex eo quod vniuersale sit genus ad quinque

præ-

prædicabilia, solũ sequitur, quod contineatur accidentaliter, & denominatiuè sub primò prædicabili, tanquam subtractum, videlicèt denominatum ab intentione illius: sicut animal, v.g. continetur denominatiuè, nõ essentialiter sub genere: nõ autem sequitur, quod vniuersale contineatur essentialiter sub genere, primò prædicabili. Hoc autem non est inconueniens; bene enim potest aliquod essentialiter superius cõtineri sub inferiori denominatiuè: immò hoc multoties contingit in istis intentionatis rationis, vt videre est in termino superiori essentialiter ad vniuocũ, & æquiuocum, qui in sententia probabili, quod vniuoce in terminum vniuocum, & æquiuocum diuidatur, sub vniuoco denominatiuè continetur.

5 Aduersus hanc tamen solutionem, quæ optimè hanc æquiuocationem dissoluit, obijcias, quod sequitur ex illa, vniuersale sub se ipso denominatiuè contineri, & de se ipso denominatiue prædicari. Hoc autẽ impossibile videtur: ergo. Sequela probatur; nam vniuersale est superius essentialiter ad genus, primum prædicabile: ergo de quocumque prædicatur de nominatiue genus prædicatur etiam denominatiue vniuersale. Et consequenter, si de ipso vniuersali prædicatur denominatiue genus, de eodem vniuersali prædicabitur denominatiue ipsum vniuersale. Prima consequentia tenet per regulam ante prædicamentalem, cum quidquid de quo piam de quo piam prædicatur, vt de subiecto, de quocumque prædicatur subiecto, prædicatur, & prædicatum: sicut si album denominatiue prædicatur de homine, etiam coloratum, quia est superius essentialiter ad album, prædicatur denominatiue de ipso homine.

Respondetur, vniuersale posse accipi dupliciter, *vt quod*, videlicet, & *vt quo*, vniuersale, vt quod est ipsa intentio vniuersalitatis, vt est subtractũ intentionis generis, & vt prædicatur *in quid*, de quinq; prædicabilibus. Et ita solũ sequitur, quod quia de vniuersali, vt est subtractum intentionis generis, genus prædicatur denominatiuè, ipsa intentio vniuersalis secundum se sumpta, & vt est ratio denominandi omnes naturas vniuersales, prædicetur de se ipsa, vt est speciale, & particulare subtractum cuiusdam singularis, & determinatæ intentionis generis, quod in idem incidit, ac quod communiter dicitur; quod intentio vniuersalitatis *vt quo*, & vt denominans naturam in ratione vniuersalis, prædicatur de se ipsa *vt quod*, id est, vt est subtractum particularis intentionis generis; istæ enim mutuæ denominationes necessariò sunt concedendæ in his intẽtionibus rationis, quæ adinuicem possunt denominari. Sicuti terminus in cõmuni diuisus in terminum vni-

uoq-

necum, & æquiuocum, vt est substractum particularis intentionis termini vniuoci, sub termino vniuoco denominatiuè continetur, & de illo terminus vniuocus denominatiuè prædicatur: immò & idem terminus in communi secundum se de seipso, vt est particulare substractum termini vniuoci, etiam denominatiuè prædicatur.

6 Obijcies tertiò, quod si vniuersale esset genus ad quinque prædicabilia, omnia prædicabilia essent species. Sed hoc est impossibile: ergo. Maior est certa: nam illa, quæ sub aliquo genere continetur, vere habent rationem speciei. Minor vero probatur, si prædicabilia essent species, omnia illa cõtinerentur sub specie, secundò prædicabilis sub qua omnes species continentur. Hoc autem est impossibile, si quidem membra alicuius diuisionis, vnum sub altero cõtineri nequeunt: ergo.

Respondetur distinguendo consequens. Si vniuersale esset genus ad prædicabilia, omnia prædicabilia essent species: essentialiter, nego sequelam; essent species accidentaliter, & denominatiuè, concedo illam. Et hoc non est inconueniens bene enim potest vna species sub altera accidentaliter, & denominatiuè contineri, vt patet in termino æquiuoco, qui accidentaliter continetur sub termino vniuoco.

7 Contra hanc tamen solutionem sunt aliquæ obiectiones. Prima: nam genus, & differentia essentialiter cõtinentur sub vniuersali; alias vniuersale non esset genus ad illa: ergo essentialiter, & non solum de nominatiuè sunt species.

Secunda; nam vna species constituta essentialiter ab altera non potest etiam denominatiuè prædicari de illa: ergo si species prædicatur de nominatiuè de omnibus prædicabilibus, prædicabilia non erunt essentialiter constituta: & consequenter, nec vniuersale poterit esse genus ad illa.

Tertia, nam sequitur hanc esse prædicationem accidentalem, differentia est vniuersale, & consequenter vniuersale non est genus ad prædicabilia: alias non accidentaliter, sed essentialiter prædicaretur de illis. Sequela patet; nam vniuersale est superius essentialiter ad speciem: ergo si species prædicatur de nominatiuè de differentia, etiam vniuersale prædicabitur de nominatiuè de illa.

Sed respondetur ad primam, negando consequentiam: nam quamvis aliqua essentialiter sub aliquo genere contineantur, accidentaliter tamen denominantur species: sicuti quãuis homo, & equus essentialiter sub animali contineantur, accidentaliter denominantur species, ita vt istæ sint accidentales, homo est species, equus est species:

cies: ergo eodem modo dicendū est de prædicabilibus.

Ad secundam respondetur, verum esse antecedens de speciebus substantialibus. Et ita homo, verbi gratia, nec denominatiuè potest prædicari de quo secuetamen est de speciebus accidentalibus in concreto, vt patet in hac propositione, album est dulce, in qua, dulce, species qualitates essentialiter distincta ab albo, denominatiuè prædicatur de illo. Et sic est in præsenti; immō potiori iure, cum istæ intentiones alijs intentionibus facillimè substernantur, & vna ab alia denominetur.

Ad tertiam denique respondetur, quod si differentia sumatur, *vt quod*, & vt est substracta intentionis speciei, verum est, vniuersale prædicari accidentaliter de illa, quia vt sic est inferior denominatiuè ad speciem. Si vero differentia sumatur, *vt quod*, & secundum se, non prædicatur vniuersale denominatiue de illa, sed essentialiter: & idem est dicendum de reliquis prædicabilibus. Et hoc sufficit ad hoc, quod vniuersale sit superius essentialiter ad omnia illa.

(.§.)

CAPVT
Genere.

QVÆSTIO III.

Quod sit definitum in definitione Generis?

GEnus definit Porphirius, quod sit illud *quod de pluribus differentibus specie in eo, quod quid prædicatur*. Quam definitionem quæstione sequenti examinabimus, & explicabimus. In hac autem quæstione, quod sit huius definitionis definitum, inquirimus. Quod vtique æqualiter de definitione cuiuslibet cōcreti accidentalis realis, vel rationis potest inquiri: ac perindè quod de definito huius definitionis dixerimus, proportionabiliter de definito, definitionis cuiuslibet concreti accidentalis est dicendum. Cum autem in quolibet concreto accidentali sit natura ipsa substracta, & forma realis, vel rationis, quæ naturam, vt materiale afficit, seu denominat; vt in albo est materiale, corpus videlicet substās albedini, & albedo ipsa afficiens, & denominans corpus, & in hoc concreto generis est natura substractam, seu materiale denominabile à secunda intentione generis, & ipsa secunda intentio generis illud denominans. Inde ortum habuit

sententiarum in hac parte diuersitas, quæ hanc quæstionem, plusquam parerat, difficilé reddidit, & obscuram, dum aliqui asserunt, definitum huius definitionis esse solum naturam, vt denominatam à secunda intentione generis; alij, solam ipsam intentionem generis; & alij, aggregatum ex natura, & secunda intentione.

2 Pro resolutione tamen veritatis aduertendum est, quod in his definitionibus concreti accidentalis possumus condistinguere definitū *quo*, & definitū *quod*; definitum *quo* (quod in his definitionibus est definitum formale, & principale) est id ratione cuius aliquid definitur, & ei conuenit definitio. Definitum autem *quod* (seu definitum materiale) est illud, pro quo supponit definitio, & de quo definitio verificatur. Vnde in hac quæstione non solum est difficultas in communi, quod sit huius definitionis definitum, sed specialior in assignādo illius definitum *quo*, & definitum *quod*, in hoc enim variāt Authores, dū aliqui (vt Caietanus) existimant, secundam intentionem generis esse non solum definitū *quo*, sed definitum *quod* huius definitionis. Alij vero solum concedunt, secundam intentionem generis esse definitum *quo*. Et licèt existimem, fortin inter plures quæstionem esse de nomine, & in re conuenire, quidquid tamen sit de illorum sententia, rem istam breuiter aliquibus cōclusionibus, explicare conabor.

3 Dico igitur primò. Substractum, seu materiale generis secundum se non est definitum huius definitionis. Dixi, substractū & materiale intentionis generis secundum se sumptum non esse definitum, scilicèt, non formaliter, vt substat secundæ intentioni generis, & ab illa denominatur: de substracto enim, vt sic formaliter sumpto cōclusione vltima dicemus. Ad hæc conclusione sic explicata omnes debent cōuenire, & probatur manifeste conclusio. Tum, quia substracta, & materialia intentionis generis non pertinent ad logicum secundum se sumpta, sed præcisè, vt formaliter accipiuntur, & vt à secūda intentione generis denominantur: ergo cum huiusmodi definitio generis sit logicalis, & per proprietatem logicalem, scilicèt, prædicari de pluribus, detur illius definitum non potest esse aliquod substractum generis secundum se sumptum. Tum etiā, quia per hanc definitionem nullius substracti generis, nec alicuius communis ad omnia substracta generis secundum se natura explicatur: ergo cum omnis definitio explicet naturam sui definiti, huius definitionis definitum non est aliquod substractum generis secundum se sumptum, nec aliquid commune omnibus substractis secundum se sumptis. Tum denique, quia vt optimè pro-

probat noster Author quæst. vnica de Genere, art. 1. definitiones sicuti scientiæ non dãtur de particularibus, sed in communi: ac perinde in definitione generis, non hoc, aut illud genus, sed genus in cõmuni definitur. Sed nõ datur aliquid cõmune omnibus substractis secundæ intentionis, generis, quod possit definiri: ergo definitum huius definitionis non potest esse substractum, seu materiale generis secundum se sumptum. Minor patet, nã substracta intentionis generis secũdum se sumpta, alia sunt substãtiæ, alia accidentia, alia entia realia, alia entia rationis. Sed his omnibus secundum proprias naturas, & secundum se sumptis nihil potest dari commune sufficientẽ vnitatem habens, vt definiatur: ergo neque in particulari, neque in communi substractum intentionis generis secũdum se sumptum potest esse huius definitionis definitum.

4 Dico secũdò. Aggregatum ex substracto, & secunda intentione generis non potest esse huius definitionis definitum. Explicatur conclusio, nam aggregatum, vt aggregatum importat ex æquo duas diuersi generis naturas; ex æquo, inquam, ita vt vtramque æquè principaliter importat: & hoc modo dicimus aggregatum ex substracto, & secunda intentione generis non posse esse definitum, quia vt quomodo esset definitum, definitio debebit æquè principaliter explicare naturam vtriusque partis, tale aggregatum componentis: nam si aggregatum vtramque partem importat ex æquo, definitio aggregati, vt aggregati vtriusque partis naturam debet æquè, principaliter explicare. Sed hoc est omnino impossibile: ergo impossibile est, quod aggregatum, vt aggregatũ ex substracto, & secunda intentione generis, sit huius definitionis definitum. Minor probatur, quia impossibile est, eandem definitionem explicare naturas diuersas. Sed aggregatũ, vt aggregatum, importat diuersas naturas; cum natura intentionis generis sit aliquid rationis, & natura substracti in particulari aliqua sit realis aliqua rationis, & in communi sit aliquid abstrahens à reali, & rationis: ergo impossibile est, quod aliqua definitio explicet simul, & æquè principaliter naturas partium alicuius aggregati.

5 Dices, quod in his concretis accidentalibus, licèt sint aggregata ex naturis diuersi generis, non tamen quæ se habẽt omnino disparate & absque aliquo ordine, sed vnum, vt materia, alterum vt forma: & sub hoc ordine concutrentibus bene potest aggregatum, seu compositum ex illis resultans, definiri.

¶ Contra hoc est, nam quãvis partes huiusmodi concretorum accidentalium, eo ordine ad illud componẽdum, concurrants

vel intenditur definiri vtriusque partis natura, vt ab altera parte distincta, vel solum intenditur definiri pars materialis, non vt talis est, & vt specialem cõdistinctam naturam habet à forma, sed præcisè secundum eam formalitatem, quam accipit à forma; si dicatur hoc secundum, illud vtique non negamus, sed potius id in vltima conclusione asseremus; & ideo non est definire aggregatum, vt aggregatum, sed definire materiale sub ea præcisè ratione, quatenus constituitur per formam, quod est definiri ipsam formam in concreto. Si autem dicatur primum, id vtiq; esset definiri aggregatum, vt aggregatum, & id dicimus, esse impossibile; quia impossibile est, eandem definitionem explicare naturas diuersi generis, vt inter se condistinctas, etiam si vna ad aliquid componendum se habeat vt materia, & altera, vt forma, quia si cum hoc ordine tales partes adhuc retinent speciales, & diuersi generis naturas; est impossibile, quod eadem definitione vtriusque partis natura explicetur.

6 Dico tertiò. Definitum *quo* formale, & principale huius definitionis est secunda intentio generis. Ita expressè noster Author in prædicta quæstione vnica de Genere, art. 1. concl. 1. Et patet manifestè, nam illud, vt diximus, est definitum formale *quo*, cuius ratio principaliter intenditur in definitione explicari, & ratione cuius definitum materiale definitur, & ei conuenit definitio. Sed in hac definitione generis, quod intenditur explicari est natura ipsius secundæ intentionis generis, & ratione illius definitur substractum, & materiale talis intentionis, & ratione denique illius prædicto materiali, & substracto conuenit definitio: ergo definitũ *quo* formale, & principale illius est secunda intentio generis. Minor quoad omnes partes probatur, nam per hanc definitionem non intenditur explicari natura secũdum se sumpta alicuius materialis, seu substracti generis, sed solum quod illis competit formalissimè à secunda intentione generis: ergo quod in omnibus materialibus, & substractis generis intenditur explicari, est ipsa secunda intentio generis; ac perindè si per hanc definitionem definitur materiale, & substractum generis, ratione secundæ intentionis generis illud denominantis definitur: ac denique ratione eiusdem intentionis generis materiali, & substracto hæc competit definitio, & de illo verificatur.

7 Dico quarto. Secunda intẽtio generis, etiam vt denominãs materiale, & substractum generis, non est definitum *quod* huius definitionis. Oppositũ tenet Caietanus in cap. de Genere. Sed cõclusionem pro culdubio cũ alijs pluribus tenet noster Author loco citato concl. 2. Et probatur, quia

quia, vt diximus, illud est definitum *quod* alicuius definitionis, pro quo supponit definitio, & de quo definitio verificatur. Sed de secunda intētione generis, etiam vt denominat subſtractum, & illud in obliquo importat, non verificatur definitio generis: ac per inde, nec pro illa supponit; solū enim supponit definitio pro illo, de quo verificatur: ergo secunda intentio generis; etiam, vt denominat subſtractum, non est definitum *quod* huius definitionis. Minor probatur, nam licèt secūda intētio generis sit id, quo mediante subſtracta prædicantur in eo *quod quid* de pluribus differentibus specie, sitque perinde (vt diximus conclusione præcedenti) definitum *quo* formale, & principale huius definitionis; non tamē est id, quod prædicatur in eo *quod quid* de pluribus differentibus specie: ergo de illa non verificatur definitio. Antecedens probatur, quia secunda intentio generis non prædicatur huiusmodi prædicatione de subſtractis generum, nec de secundis intentionibus generum: ergo cum de nullo alio possit prædicari, nullatenus prædicatur *in quid* de pluribus differentibus specie. Antecedens quoad primam partem probatur, nam esto quod cūda intentio generis in concreto prædicetur de subſtractis generis, vt de animali, colore, & sapore; & hæc specie differant inter se; tamen secunda intentio generis, etiam in concreto non prædicatur de illis *in quid*, sed accidentaliter denominatiuè: istæ enim sunt prædicationes accidentales, animal est genus, color est genus, &c. Et quamvis secunda intentio generis in communi prædicetur in *quid* de hac, & illa secunda intentione generis; tamen prædictæ secundæ intētiones non specie, sed solum numero differunt inter se: aliàs si specie inter se differrent, iam genus non esset species arbona, sed subalterna, habens sub se plures intentiones, essentialiter, & specificè inter se differentes: & alias etiam animal, v.g. diuersa essentialiter prædicatione prædicaretur de suis inferioribus, ac de suis prædicaretur color: siquidem non solum numericè, sed specificè esset diuersa intētio generis, media qua animal prædicatur, ab illa media qua prædicaretur color: ergo nulla dantur differentia specie, de quibus secunda intentio generis prædicetur in *quid*: ac perinde de secunda intentione generis nullatenus definitio generis verificatur, aut pro illa supponit; ac per consequens illa non potest esse definitum, quod prædictæ definitionis.

8 Dices cum Caietano, quod prædicari de pluribus, tripliciter potest accipi. Primò pro eo quod est conuenire pluribus; quod vtique est prædicari fundamentaliter de illis. Secundò pro prædiceri, idest, affirmari de plu-

ribus, quod est exercitiũ extrinsecũ relationis prædicabilitatis. Tertiò pro eo, quod est referri ad plura. Et hoc est prædicari formaliter, & est exercitium intrinsecũ prædicabiliũ, quæ cum sint essentialiter relatiua, eorũ essentia in hoc, quod est referri ad aliud, cõsistere debet. Hoc ergo supposito, asserit Caietanus, quod prædicari de pluribus in definitione generis, sumitur, non pro affirmari de pluribus, sed pro prædicari formaliter; id est, referri ad plura, quia cum in hac definitione definiatur genus formaliter, vt relatiuum, debet dari per exercitium intrinsecum relationis, referendi, scilicèt, ad aliud: & hoc modo intellecta definitio verificatur de secunda intentione generis: ac perindè illa est non solum definitum *quo*, sed definitũ *quod* huius definitionis.

9 Aduersus hanc tamen doctrinã, in qua tota sententia Caietani fundatur, pluta se offerũt, quæ omnino illam labefactare videtur. Primò, quod licet ingenuè fatear, prædicari pro affirmari esse exercitium extrinsecum relationis generis, & exercitium intrinsecum illius esse ad aliud referri; tamen in hac generis definitione prædicari de pluribus, non sumitur formaliter, pro referri ad plura, sed pro affirmari de pluribus: ergo cum, vt ipse Caietanus concedit, sumpto in definitione prædicari de pluribus, pro affirmari de illis, definitio de secunda intentione non verificetur, definitio ista, vt re vera debet intelligi, de secunda intentione generis nõ verificatur: ac perinde illa non est definitum *quod* huius definitionis. Antecedens, in quo est difficultas, probatur primò, quia generaliter huiusmodi concreta accidentalia rationis, quamvis sint formaliter relatiua, non definiuntur per eorum intrinsecum exercitium referendi ad aliud, sed per aliud eorum licèt minus intrinsecum, magis tamen notum exercitiũ, vt patet in signo, quod non per relationem ad signatum, sed per id quod est ducere potentiam in cognitionem signati, definitur: & propositio non per relationem ad signatum totale, sed per significare verum, vel falsum etiam definitur; & sic inductiuè constabit in definitione cuiuslibet alterius concreti rationis: ergo, & definitio generis, licèt possit dari per exercitium formale relationis, per referri, videlicèt, ad aliud de facto tamen non datur, nisi per exercitium, quamvis minus intrinsecum, magis notũ, per affirmari, videlicèt, genus de suis inferioribus: ac perinde prædicari de pluribus in ea definitione, non pro referri ad plura, sed pro affirmari de pluribus, debet intelligi. ¶ Secundò probatur idem antecedens, nam illa particula *in quid*, determinans *prædicari de pluribus*, in definitione generis, non congruè adaptatur

prædi-

prædicari de pluribus pro referri, sed pro affirmari de pluribus: non enim dicitur aliquid referri ad aliud *in quid*, vel *in quale*, quia istæ non sunt differentiæ relationis: dicitur autē aliquid prædicari, ideſt, affirmari, vel enuntiari de aliquo in *quid*, vel *in quale*: ergo cum in definitione generis nō ponatur illa particula *prædicari de pluribus*, absolutè, sed vt determinata per alteram particulam *in quid*, non poteſt sine illa intelligi prædicari, pro referri, sed pro affirmari. ¶ Scio huic respōderi, quod ponitur illa particula *in quid*, non vt denotetur, secundam intentionem generis referri *in quid* ad secundas intentiones speciei, sed vt denotetur fundamentū talis relationis debere esse conuenientiam quidditatiuam inter subtracta secundarum intentionum speciei, ad quas refertur secunda intentio generis. ¶ Sed certe nimis improprie explicatur illa particula *in quid*, cū expræsè in hac definitione ponatur, vt determinatio alterius particulæ *prædicari de pluribus*, non autē, vt denotās fundamentum relationis: id enim esset definire secūdum intentionem generis simul per exercitiū referendi, & per fundamentum relationis, & confundere definitiones: cum re vera relatiua debeant definiri, vel per sua fundamenta, vel per exercitiū formale relationis, vel per exercitium extrinsecum, licèt magis notum ipsius relationis. Tertiò denique probatur idem antecedens, quia secunda intentio generis non refertur ad plura differentia speciei: ergo in prædicta definitione generis prædicari de pluribus differentibus speciei, non potest intelligi pro referri. Antecedens probatur: nam secunda intentio generis solum potest referri ad secūdas intentiones speciei, quibus correlatiua generis denominantur species. Sed tales secundæ intentiones speciei non differunt inter se specie, sed solum numero: nequeenim distincta specificè est secunda intentio speciei, qua homo denominatur species, ab illa, qua denominatur leo: alias secundùm prædicabile speciei nō esset species a thoma vniuersalis, sed species subalterna, habens sub se intentiones speciei non solū numericè, sed specificè inter se differentes: ergo secunda intentio generis, non refertur ad plura differentia specie. ¶ Nec valet dicere, quod terminai relationis generis differunt specie pro subtractis, ideſt sunt intentiones denominantes subtracta specie distincta. ¶ Non, inquam id valet, quia id nimis impropriè est, terminos ipsos relationis generis differre specie: ergo cum definitiones, non fiant cum ea improprietatè explicandæ cū dicitur in definitione generis, quod genus prædicatur *de pluribus differentibus specie*, debet intelligi de pluribus inter se, & in

seipsis differentibus specie.

10 Secundò, & præcipuè prædicta solutio, & doctrina impugnatur, nam esto, quod non obstantibus difficultatibus propositis, in prædicta definitione, *prædicari de pluribus*, intelligatur pro referri ad plura, & sic intellecta illa particula, adaptetur illi altera particula *in quid*, & de terminis talis relationis verificetur, quod sint plura differentia specie (quæ omnia, vt vidimus, verificari est satis difficile) adhuc tamē sic intellecta definitio non verificatur de secunda intentione generis, nec pro illa potest definitio supponere) ergo adhuc secundum eam definitionis explicationem & intelligentiam, secunda intentio generis, non est definitum *quod*. Antecedens probatur, nam secunda intentio generis, est quidem id, quo subtractum generis ad suum correlatiuum refertur, & ita in ea definitionis intelligētia secunda intentio generis erit definitum *quo*; nō tamen ipsa secunda intētio generis est, quæ refertur; nulla enim relatio refertur, sed est forma, & ratio, vt relatiuum referatur ad illud; ergo secunda intentio generis, etiam secundum eam definitionis intelligentiam, non est id, de quo definitio verificatur; ac perindè neque est definitum *quod*; imò eadem prorsus, quantum ad hoc est difficultas, siue in definitione generis *prædicari de pluribus*, intelligatur pro referri ad plura, siue intelligatur pro affirmari de pluribus. Cum non magis vnum, quam alterum de secunda intentione generis verificetur.

11 Vltimò tandem dico. Definitum *quod* huius definitionis est subtractum intentionis generis, non quidem secundum se, & secundum suam naturam, sed formaliter, vt subsit intentioni generis, & illa denominantur. Conclusio expressa est nostri Authoris ad finem enim conclusionis secundæ articuli primi quæstionis vnicæ de genere, postquam hanc statuit, & ostendit conclusionem, his verbis, ita cōcludit: *Itaque, vt in summa dicam, definiri secundum intentionē, est definiri res, in quantum subsunt secundæ intentioni.* Sentit ergo sapientissimus Magister, quod interitum huius definitionis est definire, & explicare naturā secundæ intentionis generis. Quia tamen illa definitur in cōcreto, definitum *quod*, pro quo definitio supponit & de quo definitio verificatur, sunt res ipsæ, & subtractum intentionis generis non secundum se sumptum, & secundum propriam illius naturam, sed sumptum formaliter, provt subsit secundæ intentioni generis, & ab ille denominatur, ac per illam in ratione generis, ac correlatiui speciei formaliter constituitur. Sic igitur explicata conclusio manifestè sequitur ex præcedentibus. Nam in hac definitione, sicut, & in qualibet

libet alia definitione concreti accidentalis, debet assignari non solum definitum *quo*, sed, & definitum *quod*, illud videlicèt, pro quo supponat definitio, & de quo ipso definitio verificetur. Sed, vt ostendimus, definitum *quod* huius definitionis non potest esse subtractum intentionis generis secundum sed sumptum, nec aggregatum ex æquo ex subtracto, & secunda intẽtione generis; nec denique ipsa secunda intentio generis in abstracto, nec in concreto, & vt dicens ordinem ad subtractum. Restat ergo, quod sit definitum *quod* huius definitionis subtractum generis, non secundum se, sed formaliter, vt substat secundæ generis intentioni, & ab illa formaliter denominatur.

Directè autem id probatur. Tum, quia cum logica, teste Auicena, tractet de secundis intentionibus adiunctis primis, id non melius verificatur, quam definiendo subtracta, & materialia secundarum intentionum, quæ sunt primæ intentiones, vt substant formaliter secundis intentionibus: & ab illis formaliter denominantur. Tum etiam, quia cum hic non definitur hoc, vel illud genus, sed genus in communi, & licèt omnia subtracta intentionum generis secundum se sint diuersa; vt denominantur tamen ab intentione generis, omnia illa formaliter conueniunt: vt sic omnia illa habent formaliter vnam naturam communem vnica definitione definibilem: ergo subtractum in communi generis non dicens ordinem ad speciales naturas cuiuslibet subtracti, sed vt omnia illa formaliter conueniunt in eo, quod secundæ intentione generis eiusdem rationis subsitent, est definitum *quod* huius definitionis.

Confirmatur, nam definitum *quod* in definitione alicuius concreti est formaliter constitutum ex definito formali *quo*, & definito materiali: si enim definitum *quo* est ratio definiendi, definitũ *quod* erit constitutum, vt formaliter constitutũ ex definito *quo*, & materiali à tali ratione denominato. Sed constitutum formaliter per definitum *quo* huius definitionis est subtractum, vt substat secundæ intentioni generis, ad quod constituendum ipsa secũda intentio ingreditur, vt *quo*, & vt formale constitutiuum: ergo subtractum generis formaliter, vt substat intentioni generis, est definitum *quod* huius definitionis.

12 Aduersus propositas cõclusiones, quæ poterant obiici, iã in ipsis conclusionibus sunt insinuata, & diluta, & solũ aduersus hãc vltimam cõclusionem obijcies. Quod illud est definitũ *quod* alicuius definitionis, cui essentialiter cõpetit definitio, sed subtracto intẽtionis generis, etiã ab ipsa intẽtione denominato, nõ cõuenit

essentialiter, sed accidentaliter hæc definitio, sicut illi non essentialiter, sed accidentaliter cõpetit, quod ab intentione generis denominetur: ergo definitum *quod* huius definitionis non est substractum generis, etiam vt secundæ intentioni generis substãs & ab illa denominatum.

Respondetur primò, quod in his concretis accidentalibus, cum forma, sub qua substracta definiuntur, solum competat illis accidentaliter; non inconuenit, quod etiam definitio accidẽtaliter illis conueniat; nec oportet, quod sit aliquod definitum *quod*, cui essentialiter cõpetat definitio. ¶ Vel secũdo dicitur, quod licèt substracto denominato ab intentione generis, specificatiuè sumpto, accidentaliter competat generis definitio, ipsi tamen formaliter, & reduplicatiue, vt substat intentioni generis, essentialiter conuenit generis definitio: & hæc est essentialis prædicatio, substractum generis, vt substat intentioni generis, prædicatur in quid de pluribus differentibus specie, immò cum propositio, in qua prædicatur definitio de definito, quodammodo prædicatum appellet supra significatum formale subiecti, & faciat sensum formalem, etiam si non ponatur reduplicatio ex parte subiecti in actu signato hæc propositio, genus prædicatur in quid de pluribus differentibus specie, est essentialis, & æquipollet huic, substractum generis, formaliter, vt substat intentioni generis, prædicatur in quid de pluribus differentibus specie.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm definitio generis sit bona?

1 GEnus definit Porphirius, quod sit illud *quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid*. & hanc definitionem cũ communi sententia bonam esse dicimus, quia in illa ponitur id, in quo genus cum omnibus prædicabilibus conuenit, scilicèt, *prædicari de pluribus*, in hoc enim natura vniuersalis, vel saltem passio communis in omnibus prædicabilibus denominatur. Et ponitur in eadem definitione id, per quod genus ab omni alio differat prædicabili; nulli enim alij competit prædicari *in quid de pluribus differentibus specie*, vt ex solutionibus argumẽtorũ videbimus. Vndè ne ea lẽ inutiliter repetamus, hanc generis definitionem aliquibus obiectionibus examinemus, vt ex illarũ solutione & bonitas definitionis, & eius explicatio patefiat.

2 Obijcies ergo primò. Quod aliqua præter genus prædicantur *in quid*, non igitur ea est propria generis differentia. Antecedens probatur. Primò, quia ens, non est genus cum includatur in cuiuslibet entis differentijs: etsi esset genus non decem essent genera su-

prę-

prema, sed vnum omnibus superius, videlicèt ens. Et tamen ens de quolibet ente prædicatur *in quid*, quia est prædicatum essentiale cuiuslibet entis, & inquirenti, quid sit aliquid, rectè respondetur, quod est ens: ergo aliud à genere prædicatur *in quid*.

Secundò probatur idem antecedens, quia definitio de omnibus, quibus competit, prædicatur *in quid*. Et tamen non est genus, cum potius ex genere, & differentia componatur: ergo alia præter genus prædicātur *in quid*.

Tertiò probatur, idem antecedens, quia differentia prædicatur *in quid*; ita enim asserit Arist. 7. Topicor. cap. 3. Et probatur, quia est prædicatum essentiale speciei: ergo de illa, & illius individuis prædicatur *in quid*: ac perinde iam alia præter genus prædicantur *in quid*. ¶ Quarto denique idem antecedens probatur, quia species de individuis prædicatur *in quid*, non ergo prædicari *in quid*, ita est proprium generis, quod alijs à genere competere nequeat.

3 Respondetur negando antecedens. Et vt explicemus, qualiter specialiter genus præomnibus alijs prædicetur *in quid*, seorsim ad singulas antecedētis probationes respondeamus. Ad primam igitur, etiam si concederetur ens, de omnibus rebus prædicari *in quid*, cum illud sit transcēdens, analogum, & non simpliciter quid vnum, posset dici, quod ei non competit definitio generis, nec prædicari *in quid*, quatenus in definitione generis subintelligitur, nempè per modum vniuersalis: ac perindè, vt quid omnino vnum, vnivocum, & non transcendēs. Sed melius dicitur, quod ens non prædicatur propriè quid ditatiuè, quia licèt sit prædicatū essentiale respectu cuiuslibet rei, quia tamen est prædicatum transcendens, & imbibitum in omni re, siuè pertinente ad quidditatē, siuè non, cum sit commune quidditati, & non quidditati, nō potest conceptum quidditativū constituere, sed potius præsupponitur conceptus entis ad conceptum quidditatis, nec minus ad interrogationem *quid* pertinent, quam ad *quale*. Sicut enim interroganti, quid est homo, rectè dicitur, quod sit ens, ita, & inquirenti, qualis sit homo, rectè respondetur, quod est ens.

4 Ad secundam probationem respondetur, quod licèt verū sit, quod definitio de his, quibus cōpetit prædicetur *in quid* (imò, & proprijssimè prædicatur *in quid*, quia ad quæstionem, quid sit aliquid, atque perillius definitionē respōdetur) tamē definitio nō prædicatur, vt aliquid vnū, & incōplexū, nec vt dicens in actu solā partē essentiæ, sed totā essentiā eorū, de quibus prædicatur. Vndè definitio nō prædicatur *in quid*, eo modo quo prædicari *in quid* in definitione generis intelligitur, nempè vt aliquid vniuersale:

le, ac perindè, vt aliquid vnum, & incomplexum, & vt dicens in actu solam partem essentiæ eorum, de quibus prædicatur.

5 Ad tertiam probationē respondetur, quod licèt differentia secundū tē prædicetur *in quid* de specie, & illius individuis, quia re vera pertinet ad essentiā illorū, secundum modum tamen non prædicatur *in quid*, sed potius *in quale*, quia ex modo prædicandi prædicatur ad modū qualitatis: sicut enim per accidētia qualificatur, & determinatur actualiter subiectum, ita suo modo qualificatur, & determinatur essentialiter genus per differētias: genus enim cum sit determinabile per differentias, habet se, vt materia respectu differentiæ, quæ cum determinet genus, habet se respectu illius, vt forma. Et in hoc sensu explicat noster Auth. in hoc c. de genere, quæst. vnica in solutione ad 2. illud dictum Porphirij, quod genus sumitur à materia, & differentia à forma, idest, quod genus cōparatur materiæ determinabile per formā, & differentia formæ determinātī materiam. Imò & Arist. 5. Metaph. cap. 28 ait, differentias esse qualitates generis, quod cum de qualitatibus secundum rem, vel de qualitatibus, quæ propriè dicuntur tales, non possit verificari, dicendū est, quod habēt se ad modum qualitatis: ac perindè, quod secundum modum prædicandi nō prædicantur *in quid*, sed *in quale*. Et sic intelligitur, quod Philosoph in loco in argumento allegat. 7. Topicorum, cap. 3 asserit, quod differentia prædicatur *in quid*: loquitur enim de prædicari *in quid* secundum rem, nō secundum modum prædicandi. Cum autem 4. Topicorum, cap. 6. & 5. Metaph text. 19. asserit, quod differentia significat qualitatem, & prædicatur in eo *quod quale*, loquitur de differētia secū dum modum illius prædicandi: alias esset sibi contrarius. Genus autem non solum secundū rem, sed secundum modum prædicatur *in quid*, quia significat aliquid per modum determinabilis, & vt fundamentum totius quidditatis rei. Vndè inquirēti, quid sit homo, propriè respondemus per genus, vel per definitionē, quod est animal, vel quod est animal rationale. Inquirenti verò, quale animal sit homo, respondemus, quod est rationale. In definitione igitur generis (vt ad solutionē denique argumēti deueniamus) prædicari *in quid*, intelligitur, & secundum rationem, & secundū modū, & sic nō cōpetit differentiæ, quæ solū secūdū rem, & nō secundū modū prædicatur *in quid*.

6 Ad vltimam tandē probationē eiusdē antecedētis, respondetur iuxta ea, quæ proximè dicebamus, quod per prædicari *in quid*, in definitione generis, intelligitur, prædicari *in quid*, non dicendo in actu totam essentiam illorum, de quibus prædicatur. Et

quia

quia ſpecies prædicatur *in quid*, dicens in actu totam eſſentiam illorum, de quibus prædicatur, non conuenit illi prædicari *in quo* eo modo, quo in definitione generis ponitur, intelligitur, & explicatur.

7 Obijcies ſecundò, quod genus non prædicatur *in quid*, ſed *in quale*. Perperam igitur dicitur in eius definitione, quod prædicatur *in quid*. Antecedens probatur primò. Quia in prædicamẽto ſubſtantiæ genera, & ſpecies vocantur ſecundæ ſubſtantiæ, has autem dicit Philoſophus in cap. de ſubſtantia textu 7. ſignificare *quale quid*, & addit, quod genus, & ſpecies circa ſubſtantiam qualitatem determinãt. Ergo genus prædicatur *in quale*. Secũdo probatur idem antecedẽs. Quia genus importat formam ſpeciei; ratio enim generica, & ſpecifica nõ ponunt formam totalem, quæ materiam compoſiti ſubſtantialis informat. Ergo vtraque pars talis formæ totalis ſe habet, vt forma ſecundum modum prædicandi, & eadẽ ratione genus ſaltem ſecundum modum prædicatur *in quale*. Tertiò denique idẽ antecedens probatur, quia hæc prædicatio, album eſt coloratũ, eſt prædicatio generis. Et tamen prædicatum prædicatur *in quale* de ſubiecto. Iam igitur genus prædicatur *in quale*. Minor probatur. Quia ſubiectum prædictæ propoſitionis ſupponit materialiter pro corpore. Sed reſpectu corporis coloratum dicit qualitatem. Ergo prædicatum prædictæ propoſitionis prædicatur *in quale* de ſubiecto.

8 Reſpondetur, negando antecedens, ad eius primam probationem dico, quod cum Ariſtoteles dixit, ſecundas ſubſtantias, genera videlicèt, & ſpecies ſignificare *quale*, aut eſſe qualitates forſan accepit ſecundas ſubſtantias ſecundo intentionaliter pro ipſis ſecundis intentionibus generis, & ſpeciei & ſic qualitatem ſignificant, & in quale de ſubſtractis ipſarum intentionum prædicãtur. Si autem loquatur Philoſophus de ſecundis ſubſtantijs, de generibus, videlicèt, & ſpeciebus, pro ſubſtracti s, ſeu pro formis generícis, & ſpecificis, cum aſſerit, illa ſignificare *quale*, intelligitur non reſpectu naturæ, quam conſtituunt, ſed reſpectu primæ ſubſtãtiæ, vt importat ſuppoſitum, quia reſpectu ſuppoſiti omnis forma, quantumvis eſſentialis, ſe habet ad modum qualitatis: genus autem, quia in ratione generis non in ordine ad ſuppoſitum conſtituitur, ſed in ordine ad naturam, & in ordine ad illam non importat *quale*, ſed *quid*, optimè per prædicari *in quid* definitur. ¶ Ad ſecundam probationem dico, quod licèt genus dicat formam; quia tamen dicit formam determinabilem, dicit illam ad modum materiæ, & per modum primi fundamẽti quid-

di-

itati uè: ac perindè, & quoad rem, & quoad modum prædicatur *in quid*, & non sicut differentia, quæ quia importat formam, per modum determinantis, saltem quoad modum prædicatur *in quale*. Ad tertiam denique probationem dico, quod licèt coloratum respectu materialis, quod connotat album, secundum se sumpti, dicat formam accidentalem, respectu tamen albi, formaliter, vt album est (qualiter sumitur cum in actu signato ex parte subiecti ponitur album) dicit formam quidditatiuam, & essentialem: & sic ista prædicatio, corpus est coloratum, etiam si corpus habeat albedinem, vel alium colorem, est accidentalis, & quinti prædicabilis: hæc autē, album est coloratum, est prædicatio generis, & prædicatio *in quid*. Vndè cum genus, vt genus prædicatur, semper prædicatur *in quid*.

9 Obijcies tertiò, quod pluribus alijs, quam generi, competit prædicari de pluribus differentibus specie. Perpera igitur id, vt differētia generis, in illius ponitur definitione. Antecedens probatur. Quia differentia subalterna, vt sensibile, prædicatur de pluribus differentibus specie, vt de homine, & de equo: & de eisdem prædicabilitur proprium subalternum, quodlibet illud fit ab specie subalterna profluens: ac denique de eisdem prædicatur accidens, vt si dicas, homo est albus, equus est albus. Sed omnia hæc, nec sunt genera, nec prædicatione generis prædicantur. Alijs igitur à genere conuenit, prædicari de pluribus differentibus specie.

10 Respondetur primò, quod cum in definitione generis ponitur, *prædicari de pluribus differentibus specie*; non debet illa particula intelligi, vt separata ab altera, sed vt determinata per alterā, scilicèt, per prædicari *in quid* (differentiæ enim sīæ, quamvis sint quid simplex, non possunt nisi per plura nomina significari) prædicari autem *in quid* de pluribus differentibus specie, nulli prædictorum competit, cū omnia illa prædicentur *in quale*, differentia, videlicet, *in quale* essentialiter, & proprium, & accidens *in quale*, accidentaliter. Vndè nō conuenit illis prædicari de pluribus differentibus specie, vt conuenit generi, & vt in illius definitione debet intelligi.

Secundò respondetur, quod prædicari de pluribus differentibus specie, cōpetere quidē potest alijs à genere prædicabilibus, materialiter tamen, & non secundum propriam rationem illorum, quia nec differentia, neque proprium, neque accidens petunt ex sua ratione formali prædicari de pluribus differentibus specie: aliàs id omni differentiæ, proprio, & accidenti competeret, & absque eo ratio differentiæ, proprij, & accidentis

salua-

saltuari nullatenus posset, quod vtique non ita est. Genus autem in eo quod genus, cum vt sic dicat naturam determinabilē per differentias, formalissimè petit prædicari de pluribus differentibus specie, ita vt absque eo aliqua ratio generis nequeat reperiri. Vndè cum in definitione generis ponitur *prædicari de pluribus differentibus specie*, debet intelligi illa particula formaliter, vt aliquid ex propria ratione formali generis peritum, & exactum: & hoc modo prædicari de pluribus differentibus specie nulli alij à genere competit.

11. Obijcies quarto, quod non omni generi competit prædicari de pluribus differentibus specie. Perperam igitur per id definitur genus. Antecedens probatur primò. Nam genus supremum, substantia, v.g. licèt mediate prædicetur de pluribus differentibus specie de homine, videlicèt, & equo; immediatè tamen prædicatur de substantia corporea, & incorporea, v.g. de corpore, & de Angelo, quæ non specie, sed genere differunt. Ergo enumeratio prædicabilis (vt videbimus) non in ordine ad ea, de quibus mediatè, sed in ordine ad illa de quibus immediatè prædicatur, fit propriè desumenda, genus supremum non habet pro termino in ordine ad quem in ratione generis, & prædicabilis constituatur, plura differentia specie, sed potius plura genere differentia. Secundò probatur idem antecedens. Quia animal, v. g. prædicatione generis videtur prædicari non solum de speciebus, sed etiam de illarum differentijs, vt de rationali, & irrationali. Sed differentiæ non differunt specie, sed sunt primò diuersæ. Iam igitur in aliqua prædicatione generis genus non prædicatur de pluribus differentibus specie.

12. Respondetur, negando antecedens. Ad primam probationem dico cum nostro Authore hic in solut. ad 3. quod quamuis genera intermedia respectu specierum inferiorum, quas constituunt, habeāt rationem generis, ipsa verò, vt constituūntur per sua propria genera, & differentias, habent rationem speciei subalternæ, & specificè differunt ab altera specie subalterna: & ita cum genus illis superius, de illis prædicatur; vere prædicatur de illis, vt differentibus specie, imò impropriè dicitur aliqua differre genere, quia vel sunt eiusdem prædicamēti, & sic differunt inter se specie tantùm, vel subalterna: vel si sint diuersi prædicamēti, non dicuntur differre genere, sed analogicè tantum conuenire. Ad secundam probationem dico, quod genus propriè prædicatione generis de speciebus tantùm, non autem de differentijs prædicatur. Quia propria prædicatio generis est directa, & de his, quorum dicit in actu solam partem essentiæ,

Et

Et cum differentia sit quid simplex nihil potest dicere in actu partem essentiæ illius, immò cū differentia se habeat, vt forma determinās genus: prædicatio qua genus de differentijs prædicatur, non est formalis, & directa, sed potius ad modū prædicationis indirectæ: prædicatio autem propria generi debet esse formalis, & directa, & ita genus prædicatione sibi propria non prædicatur, nisi de pluribus propriè differentibus specie. Cum hoc tamen stat, quod prædicatio generis, de differentijs, per quas est contrahibilis, reducatur ad prædicationem generis, quatenus de illis, vt quid essentialiter superius, & essentialiter per illas determinabile, prædicatur, & ad hunc modū reductiuæ prædicationis generis sufficit, quod licèt differentia, de quibus prædicatur, propriè inter se non differant specie, per illas tamen naturæ, de quibus genus propriè prædicatur, differant specie, quod est idē, ac ipsas differētias differre specie, vt quo, seu esse principiū differendi specie.

13 Obijcies quintò, quod nullum genus potest prædicari de specie, quam constituit. Nō igitur potest prædicari de pluribus differentibus specie. Antecedēs probatur, quia nulla pars potest prædicari de toto: ergo genus de specie, quam vt pars metaphisica componit, prædicari non potest.

Dicens, quod licèt pars phisica non possit prædicari de toto, quod cōponit, bene tamen pars metaphisica, quæ est totum potentiale & in potentia includit, quidquid includit totum.

Contra tamen est, nam genus non prædicatur de specie, secundum quod est totum potentiale: ergo solutio nulla. Antecedens probatur, prædicatur de specie, secundum quod componit illā. Sed non componit illam, secundum quod totum potentiale est: ergo nec prædicatur de illa, secūdum quod totum potentiale est. Maior est certa, & minor probatur, nam genus componit speciem, secūdum quod distinguitur à differentia: aliàs cōpositio ex genere, & differentia, non solum, non esset realis, sed neque verè compositio. Sed genus secūdū quod totum potentiale, non distinguitur à differentia, sed potius, vt sic includit illam; ergo vt totum potentiale, nec componit speciem, nec prædicatur de illa.

14 Respondetur solutionē datā esse optimam: pars enim phisica, cum nullo modo sit totū & consequenter non includat aliquomodo omnia, quæ in toto reperiuntur, non potest de illo verè prædicari. Pars autem Metaphisica, quia simul est totum potentiale, immò esse totū potentiale, est conditio, vt sit pars Metaphisica, licèt in actu, & explicitè nō includat quidquid est in toto, includit tamē illud in potētia, & implicitè, & cōsequēter potest optimè de toto, quod componit

præ-

prædicari: sufficit enim, vt prædicatio sit vera, quod prædicatū includat implicite & in potentia quidquid est in subiecto. Ex quo patet, quid sit dicendum ad replicam negatur enim, quod pars Metaphisica, secundum quod totum potentiale est, non componat speciem. Et ad probationem negatur similiter, quod secundū quod totum potentiale non distinguatur ab altera cōparte saltem ratione, quod sufficit ad compositionē Metaphisicam, nā licèt differentia includatur in potentia in genere, non tamen includitur in actu, & consequenter abillo saltē ratione distinguitur.

15 Vltimò tandem obijcies, quod genus prædicatione formaliter generis prædicatur de pluribus differentibus numero, vt animal de Petro, & Paulo. Non igitur est proprium generis prædicari de pluribus differentibus specie. Antecedens probatur. Tum, quia de Petro, & Paulo prædicatur animal *in quid*, & vt dicens in actu non totam illorum essentiā, sed partem solum essentiæ illorū. Tum etiam, quia cum de Petro, & Paulo animal eo, quod prædicatur de homine, prædicetur eodem genere prædicationis de illis; atque de homine prædicatur: ac perindè de illis prædicatur etiā prædicatione generis.

Dices, quod de Petro quidem, & Paulo animal prædicatione generis prædicatur, nō tamē immediate, sed mediate, & cū prædicabilia non in ordine ad terminum mediatum; sed in ordine ad terminum immediatum cōstituantur, optimè genus in ordine ad plura differentia specie, de quibus solum immediate prædicatur, describitur, & definitur.

Contra hoc tamen est, quod etiam immediate genus prædicatur de pluribus differentibus numero, vt animal de hoc, & de illo animali. Non igitur determinare debuit definiri in ordine ad plura differentia specie, sed indeterminate in ordine ad plura, siue specie, siue numero differentia.

Respondetur, solutionem datam esse optimam, & ad replicā dicemus sequenti quæst. 6. vbi varias illi solutiones assignabimus, pro nunc secundum probabiliorem dico, animal, & quodlibet aliud genus de individuis (si illa dantur) non prædicari: prædicatione generis, sed potius prædicatione speciei, quia prædicatur, vt dicens in actu totam essentiam illorum. Neque hoc, vt ibi explicabimus, est peculiare generi, sed commune omnibus prædicabilibus, quæ in ordine ad sua propria individua, quodlibet habet rationem speciei, & prædicatione speciei de illis prædicatur. Vnde non admittimus genus prædicatione generis de pluribus solum numero differentibus immediatè prædicari.

QVÆ-

QVESTIO V.

Vtrùm compositio ex genere, & differentia sit vera compositio, & an sit realis, vel rationis?

1 AD inuestigandũ, qualis sit compositio ex genere, & differentia oportet præmittere, qualiter partes talis compositionis, genus videlicet, & differẽtia, inter se distinguãtur. Loquimur autem de genere, & differentia vnius individui; certũ est enim genus vnius individui, realiter à differẽtia alterius individui; imò & genere alterius individui distingui; & similiter differentia vnius individui à differentia alterius. Vnde solũ est difficultas de genere, & differentia eiusdem individui, vt de animalitate, & rationalitate Petri, qualiter hæc inter se distinguantur: ex quo videbitur, qualem hæc compositionẽ faciant. Aliqui enim existimant, realiter actualiter, saltem formaliter genus, & differentiã à parte rei & antecedenter ad operationem intellectus distingui, & consequenter asserunt, compositionem ex genere, & differentia esse realem, ita communiter tribuitur Scoto. Alij verò existimant genus, & differentiam solum distingui à parte rei fundamentaliter, & virtualiter; actualiter autem solum per operationem intellectus, cum fundamento in re genus à differentia distinguentis; consequenterque asserum, compositionem ex genere, & differentia esse compositionẽ rationis, veram tamen compositionem, quam sententiam, vt communem, & veritati conformem sequemur.

2 Dicò igitur primò. Genus & differentia non distinguuntur actualiter à parte rei, sed solum distinctione rationis ratiocinatæ per intellectum. Cõclusio est expressa D. Thomæ pluribus in locis, præcipuè 1. parte, quæst. 46. art. 3. ad 4. vbi ait quod genus, & differentiæ solũ differunt secundum diuersas considerationes. Et prima conclusionis pars probatur primò, quia genus, & differentia eiusdem individui prouenũt ab eadem forma realiter, & formaliter eadẽ: ergo ipsum genus & differentia non distinguũtur actualiter realiter. Consequẽtia patet, & antecedẽs probatur; nam animalitas, v. g. & rationalitas Petri prouenit ab anima Petri, quæ secundum quod dat esse intellectiuũ, sensitiuum, & vegetatiuum, eadem formaliter est, vt ostenditur 1. part. quæst. 76. art. 3. & in libros de anima latius ostendendum remittimus.

Secundò probatur. Si genus à parte rei actualiter distingueretur, realiter formaliter à differẽtia, non posset formaliter prædicari de illa, nec de specie. Hoc autem est falsum: ergo, & antecedens. Maior seu sequela patet; nam si genus distinguitur actualiter formaliter à differentia, nõ in-

includit formaliter, quidquid includit differentia, & species: ergo non potest formaliter prædicari de illis: in prædicatione enim formali prædicatum debet includere formaliter, licèt non explicitè, quidquid est in subiecto.

3 Secunda autem pars conclusionis manifestè probatur. Tum, quia aliqualiter distinguũtur genus, & differentia, cum diuersis conceptibus formalibus concipiantur: ergo eũ (vt ostendimus) non distinguantur actualiter à parte rei; oportet, quod actualiter per intellectum distinguantur. Tum etiam, quia intellectus videns ex diuersis effectibus reperiri in bruto, v.g. viuere, & sentire, non autem intelligere; & videns in homine viuere, sentire, & intelligere, inuenit fundamentum, vt in eadem forma indiuisibili hominis distinguat gradum viuendi, & sentiendi, in quo conuenit cum bruto, & à quo natura generica animalis desumitur; & gradum intelligẽdi, seu rationalitandi, in quo homo differt à brutis, & à quo differentia rationalitatis desumitur: ergo licèt hæc à parte rei solũ fundamentaliter, & virtualiter distinguantur; quatenus tamen à parte rei inuenitur fundamentum, vt intellectus hæc distinguat, actualiter ab intellectu distinguuntur.

4 Dicò secundò. Compositio ex genere, & differentia non est compositio realis, immò nec actualis à parte rei, sed solum fit compositio actualis per intellectum. Conclusio est expressa D. Th. pluribus in locis, & inter alia q. 17. de veritate, art. 1. ad 8. ex. præsertim vocat hanc compositionem; compositionem rationis, asserens, quod vt aliquid ponatur in prædicamento accidentis, sufficit habere cõpositionem rationis ex genere, & differẽtia, & in 3. c. de ente, & essentia §. *Ex hoc patet*, ait, *quod hæc compositio non est sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut ex duobus intellectis tertius intellectus.* Vbi in eo, quod asserit, non esse istam compositionem, sicut ex duabus rebus tertia res, negat illam esse realem, & in eo quod dicit, quod est sicut ex duobus intellectis tertius intellectus, innuit illam esse compositionem rationis. Et quidem conclusio quoad omnes suas partes manifestè probatur ex præcedenti. Quia implicat, esse cõpositionem realem, nisi inter extrema realiter distincta; nec potest esse compositio actualis, nisi inter extrema actualiter distincta. Sed, vt ostendimus, genus, & differentia non solum non distinguuntur realiter, sed nec aliquã distinctionem actualem habent à parte rei, sed solum à parte rei distinguuntur virtualiter, & fundamentaliter: ergo compositio ex genere, & differentia, non solum non est realis, sed nec aliquo modo actualis à parte rei, & so-

lu n per intellectum fit compoſi-
tio rōt talis, quatenus intellectus
act aliter diſtinguēs genus à dif-
ferentia, & concipiens genus, vt
determinabile per differentiam,
& differentiam, vt determinan-
tem genus, facit compoſitionem
actualem rationis ex genere, &
differentia. Totus diſcurſus eſt
legitimus, & minor nunc iam
probata. Maior autem etiam eſt
manifeſta, nam ad realem com-
poſitionem requiritur, quod vnū
realiter ſe habeat, vt actus, & al-
terum realiter, vt potentia, & v-
num realiter actuetur per alterū.
Sed hoc implicat, niſi inter ex-
trema realiter diſtincta: ergo non
poteſt eſſe compoſitio realis, niſi
inter extrema realiter diſtincta.

5 Dico tertiò. Nihilominus li-
cèt cōpoſitio ex genere, & diffe-
rentia ſit compoſitio rationis: ac
perinde minor omni compoſitio
ne reali; eſt tamen vera compoſi-
tio. Probatur concluſio à priori,
& à poſteriori. A priori quidem
ex dictis, quia non ſolum per in-
tellectum genus, & differentia
cum fundamento, in ipſis rebus
actualiter diſtinguuntur, ſed, &
cum eodem fundamēto concipi
tur genus, vt determinabile per
differentiam, & differentia, vt de
terminans genus; & genus non
includitur in conceptu eſſentia-
li differentiarum, nec differentiæ
in cōceptu generis: ergo licèt cō-
poſitio ex genere, & differētia ſit
ſolū cōpoſitio rationis, eſt tamē
vera cōpoſitio. A poſteriori etiā
idem probatur, nam talis com-
poſitio rationis etiam ex genere,
& differentia repugnat Deo. &
ob id ille, nec poteſt denominari
ab intentione ſpeciei, nec in præ-
dicamento collocari: ergo eſt ve-
ra compoſitio, & non ſolum ſe-
cundum modum ſignificandi:
aliàs non eſſet, cur omnimodè
Dei ſimplicitati repugnaret.

6 Obijcies primò, aduerſus no-
ſtram primam, & ſecundam con-
cluſionem, quod de ijs, quæ rea-
liter identificantur, contradicto-
ria ſimul verificari non poſſunt.
Sed de genere & differentia eiuſ-
dem indiuidui contradictoria ſi-
mul verificantur: genus ergo, &
differentia eiuſdem indiuidui nō
realiter identificantur, ſed reali-
ter potius inter ſe diſtinguuntur:
perperamque perindè ex defectu
diſtinctionis realis compoſitionē
ex illis realem eſſe, denegatur.
Maior videtur certa, & minor
probatur, nam de genere alicuius
indiuidui verificatur, quod ſit
principium conueniendi cū alijs
& quod non ſit principium ad
alijs differendi: de differentia au-
tem eiuſdem indiuidui omnino
cōtradictoria verificantur, nimi-
rum quod non ſit principiū con-
ueniendi cum alijs; & quod ſit
principium ab alijs differendi.

Reſpondetur, quod prædicata
aliqua cōtradictoria, quæ faciunt
ſenſum formalē, qualiter illud fa
ciūt, ea, quæ in argumēto adducū
tur, licèt non poſſint de eodem
realiter ſecundū eandē rationem

re-

verificari; benè tamen secūdum diuersas rationes. Exemplum est clarum in diuinis, propriè distinctionem enim solam virtualem, & eminentem essentiæ diuinæ, & paternitas, v.g. dicimus de essentia, quod est communicabilis tribus personis; quod tamen negamus de paternitate.

7 Obijcies secundò, quod genus, & differentia sunt primò diuersa. Sed quæ sunt primò diuersa, realiter saltem formaliter, antecedenter ad omnē operationē intellectus actualiter distinguuntur: ergo sic distinguitur genus, & differentia: ac perindè compositio realis ex illis resultat. Minor cum consequentia patet. Et maior probatur, differentia differt à genere per se ipsam: ergo est primò diuersa ab illo, ea enim, quæ se ipsis differunt, primò diuersa sunt, hac enim ratione dicitur, duas differentias esse primò diuersas. Antecedens probatur, nā differentia non potest differre à genere per aliam differētiam: de illa enim erit eadem quæstio, per quid differat à genere; si per se ipsam, iam aliqua differentia erit primò diuersa à genere; si per aliam differentiam, dabitur processus in infinitum in differētijs, qui non debet admitti. Dicendū ergo est, quamlibet differentiam se ipsa differre à genere.

Respondetur, negando maiorē, & similiter negatur, quod differentia differat à genere per se ipsam, vel per aliam differentiā, quia si accipiantur à parte rei genus, & differentia, non differunt propriè, & actualiter, sed solum fundamentaliter: & ita non est indagare per quid differant. Distinctionem autem actualem, siue differre actualiter, solum habeat per considerationem intellectus.

8 Obijcies tertiò, nam differētiæ non sunt de essentia generis: ergo distinguuntur saltē formaliter ab illo. Antecedēs probatur. Tū authoritate Philosophi, qui 3. Met. text. 11. ait, differentiam esse extra rationē generis. Tū etiā, quia differentiæ diuidētes genus, sunt inter se oppositæ: ergo ambæ nō possunt esse de essentia generis, vndè nec altera illarum. Tū, quia nō est maior ratio vnius quā alterius. Tū etiā, quia si vna esset de essentia generis, nūquam posset genus per aliam contrahi.

Respondetur, quod de genere possumus loqui dupliciter. Vno modo, vt est à parte rei, & sic plura dātur genera realiter, tot videlicet animalitates, quot sunt individua, & quælibet animalitas cū sua differentia, absque aliqua distinctione actuali inter illa, idētificatur. Et hoc modo sumpto genere à parte rei, animalitate, v.g. quæ est in Petro, illa realiter distinguitur à differentia leonis, imò à rationalitate Pauli: inter animalitatem autem Petri & rationalitatem ipsius Petri à parte rei propriè non est comparatio, an vnum sit, vel non sit de essentia alterius: quia non est

à parte rei actualiter vnum, & alterum. Aliomodo possumus loqui de natura generica (& hic est magis visitatus modus accipiendi genus) prout est per intellectum abstracta ab omnibus differētijs. Et sic admittimus totum, quod intendit argumentū, quod nulla differentia sit de conceptu, & essentia generis, sic abstracti. Hoc enim voluit dicere Aristoteles & ratio ibi adducta conuincit. Cæterum, cū hæc exclusio differentiarū ab essentia generis sit solum per cōsiderationem intellectus, non arguit, genus, & differentiā distingui à parte rei nisi solum fundamentaliter, & virtualiter; & solum id arguit, quod quia eo modo, quo per intellectum genus, & differentia actualiter distinguuntur, vnum non est de essentia alterius, nec vnum includit alterū, & è cōtra, cōpositio rationis, quæ fit ex illis, sit vera cōpositio, sicut, & nos in vltima conclusione fatemur.

9 Obijcies quarto, quòd genus, & differētia eiusdem individui, verbi gratia, Petri, à rebus realiter distinctis desumūtur: ergo ipsum genus, & differentia eiusdem individui inter se realiter distinguuntur. Consequentia probatur ex opposito fundamēto, quo conclusione prima ostendebamus, genus, & differentiam realiter nō distingui: id enim probauimus, quia desumuntur ab eadem realiter forma: ergo si reuera genus, & differētia desumūtur à rebus realiter distinctis, illæ etiam inter se realiter distinguūtur. Antecedēs autem probatur, quia secundum Porphirij, & cōmune Philosophorum axioma, in substantijs saltē materialibus genus desumitur a materia, & differentia à forma. Sed forma, & materia eiusdem individui realiter inter se distinguuntur: ergo genus, & differētia desumuntur à rebus realiter distinctis. ¶ Confirmatur, nam in vniuersum omnis cōpositio ex genere, & differētia supponit tanquā radicē, à qua desumatur, aliquā cōpositionem realem: defectu enim solum talis cōpositionis realis nō cōcedimus in Deo cōpositionē ex genere, & differentia, quia non est in quo talis cōpositio fundetur; ergo genus, & differentia semper desumuntur à partibus alicuius cōpositionis realis, ac perindè à rebus inter se realiter distinctis. Vndè, & ipsum genus, & differētia realiter etiam inter se distinguentur, & compositio ex illis resultans erit compositio realis.

10 Respondetur ad argumētū, genus, & differētiā in omniū sententia, proximè saltē non desumi vnū à materia, & alterū à forma, sed tā genus, quā differētiā desumi proximè à forma secūdū diuersos illius gradus: & cū forma etiā secundū omnes suos gradus sit eadā realiter, inde sequitur genus, & differentiā esse etiam idē realiter, quia in sua entitate debent proportionari cum identi-

tate

citate principij, à quo proximè, & immediatè desumūtur. In explicando verò, qualiter vel remotè genus dicatur desumi à materia, & differentia à forma, aliqui plura asserunt, contendentes cū omni rigore verificare, quod in rebus materialibus genus radicaliter desumatur à materia, & differentia à forma: id suo videri ex aliquibus D. Thomæ testimonijs deducentes. Sed ingenuè fateor me non intelligere, quare id ita rigorosè verificetur, nec aliter id commune axioma intelligo, quā vt illud explicat noster Author in hoc capite de genere, quæstio. vnica in solutione ad 2. quod cū materia sit primum in genere potentialitatis & determinabilitatis, ad illam, vt ad exēplar, omnis potentialitas, & determinabilitas reducitur: & quia genus, vt genus dicit potentialitatem, & determinabilitatem per differentias, se habet ad illas, vt materia ad formas, & differentiæ ad genus, vt formæ ad materiam, & ob id genus à materia, & differentia dicitur desumi à forma. ¶ Ad confirmationem respōdetur, in eo quidem, in quo cōpositio realis esse, & essentiæ nō reperitur, nō posse, nec per intellectum reperiri compositionem metaphisicā, & ob id illam non reperiri in Deo: id tamen nō est eo quod propriè compositio metaphisica fundetur, & radicetur in ea compositione reali, nec quod à partibus eius, partes compositionis metaphisicæ, scilicèt, genus, & differentia, propriè radicaliter desumatur; sed quia arguitivè colligitur, quod id in quo nō est realis cōpositio esse, & essentiæ, sed est suum esse, ac perinde est actus purus, non potest cōceptus vni prædicari totaliter præscindi ab alio: & quia ad compositionem metaphisicam generis, & differentiæ requiritur non solum distinctio, sed præcisio vnius prædicati ab alio (quia enim conceptus entis hanc præcisionem habere non potest, respectu nullius potest esse genus) ideò optimè colligitur, quod in eo, in quo nō est compositio realis esse, & essentiæ, non potest fieri per intellectum compositio rationis metaphisica ex genere, & differentia.

11 Aduersus tertiam autem conclusionem, obijcies primò, quod in omni vera compositione debet se habere aliquid, vt determinabile, & aliud, vt illud determinans. Sed id in hac cōpositione reperiri nequit; cū genus, & differentia sint idem realiter, & idem non possit determinare seipsum. Cōpositio igitur ex genere, & differentia non est verè compositio.

Dices, quod licèt idem secundum eandem rationem non possit determinare se ipsum, benè tamen secundum diuersam rationem & quia genus, & differentia, licèt sint realiter, & formaliter idem, distinguuntur tamen per intellectum, bene possunt se-

cundum vnam rationem concipi per modum determinabilis, & secundum alteram per modum determinantis.

Contra id tamen est, quod determinatio generis per differentiam, si aliqua est, à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus reperitur: ergo si à parte rei non datur determinatio generis per differētiam ad veram compositionem sufficiēs, nullatenus illa debet admitti; ac perinde nec vera ex genere, & differentia compositio. Antecedens probatur, quia ante omnem operationē intellectus; immò si nulla esset possibilis operatio intellectus, à parte rei homo vere esset animal: ergo à parte rei habet animal omnē determinationem, quam à rationalitate potest habere. ¶ Confirmatur, quia tàm genus, quàm differentia se habēt, vt forma speciei: ergo compositio in illis, non est vera compositio; in omni enim vera compositione vnum se debet habere, vt forma, alterum vt materia compositi. Antecedens probatur. Tam animal, verbi gratia, quam rationale prædicatur directè de homine: ergo vtrumque se habet, vt forma respectu illius, in prædicatione enim directa prædicatum semper se habet, vt forma subiecti.

12 Respondetur ad argumentum, solutionē ibi assignatā esse optimā. Determinatio enim generis per differētiam non est realis; ac perindè à parte rei solum fundamentaliter talis determinatio reperitur, solumq; fundamentaliter datur à parte rei cōpositio & compositū metaphisicum, species fundamentaliter, definitio fundamentaliter, & prædicatio generis de differentia, & generis, & differentiæ de specie solū fundamētaliter: & hæc omnia fiunt actualiter, & formaliter solū per operationem intellectus. Vndè ad replicā distinguendū est illud antecedens. Determinatio generis per differētiam a parte rei reperitur, fundamentaliter quidē, concedendū est antecedens: formaliter, & actualiter, negatur antecedens, hoc enim modo solum per intellectum fit determinatio generis per differētiam, & id sufficit, vt vera licèt nō realis ex genere, & differētia compositio resultet. ¶ Ad cōfirmationem respondetur negando antecedens; genus enim quamvis vere sit forma cōpositi, habet modum materiæ, & differentia modum formæ, quia sicut materia actuatur per formam, sic potentialitas generis actuatur per differentiam. Hoc autem non obstat, quod minus, tàm genus, quam differentia prædicentur directè de specie; quia licèt id, quod se habet vt materia physica, non possit prædicari directè de illo, cuius est materia; benè tamen id, quod se habet vt materia metaphisica: quia absolutè est forma, licet habeat aliquem modum materiæ.

Obij-

13 Obijcies secundò. Quod genus, & differentia non se habent per modum partium respectu speciei: ergo non solum illam realiter, sed nullatenus verè cõponunt; in omni enim vera cõpositione componentia se debẽt habere, vt partes respectu cõpositi. Antecedens probatur, quia genus, & differentia prædicantur de specie. Sed partes non possunt prædicari de toto, cuius sunt partes: ergo genus, & differentia non sunt partes speciei.

Confirmatur; nam vel genus, & differẽtia sumuntur cum præcisione vnius ab altero, vel absque præcisione; si absque præcisione, non possunt habere rationem partium, partes enim componunt, vt vna distincta, & præcisa ab altera: si autem sumãtur cum præcisione, sic non possunt prædicari de specie, genus enim cum præcisione à differẽtia, nullatenus includit, quidquid includit differentiam; ac perinde, nec includit, quidquid includit species. Ex quo optimè sequitur, quod nec, vt sic potest prædicari de illa.

14 Respondetur ad argumentum iuxta ea, quæ quæstion. præcedenti in solutione ad 5. dicebamus, quod licèt partes physicæ non possint prædicari de toto; bene tamen partes metaphisicæ, quia licet vna non includat alteram in actu, includit tamen illam in potentia, quatenus est totum potentiale, quod est ei conditio, vt vna prædicetur de altera, & vtraque de specie, ad quod sufficit, quod quælibet talium partium includat in potentia, quidquid includit altera in actu; ac perinde, & quidquid in actu includit species.

Ad confirmationem respondetur, genus, & differentiam componere speciem non cum præcisione vnius ab altero, sed solum non dicendo genus in actu, sed in potentia, quod in actu dicit differentia, & similiter differentia non dicente in actu, sed solùm implicitè, & in potentia, quod explicitè, & in actu dicit genus, hoc enim sufficit, vt intellectus genus à differentia distinguat, & cum hoc stat, quod ad inuicem genus, & differentia prædicentur, & vtrumque prædicetur de specie, de qua non possent prædicari, si vnum extremum compositionis specificæ cum omnimoda præcisione ab altero acciperetur. Maximè si ea præcisio ponatur in actu signato, vt si dicas homo est animal cum præcisione à rationali, quia esset idem, ac dicere, quod homo sit solum animal, & non rationalis.

15 Obijcies tertiò, quòd non sufficit distinctio rationis inter aliqua, vt ex illis vera resultet compositio. Perperam igitur cum sola distinctione rationis inter genus, & differentiã, veram ex illis salmare, conten-

dimus, compositionem. Antecedens probatur primò, quia ens ratione ratiocinata distinguitur ab omnibus particularibus entibus. Et tamen cum nullius entis differentia veram facit compositionem; aliàs rationem generis respectu illorum haberet: ergo non sufficit distinctio rationis inter aliqua, vt ex illis per intellectum possit fieri vera compositio. ¶ Secundò probatur, idem antecedens, quia in Deo plura prædicata ratione ratiocinata distinguuntur, & tamen ex illis nõ potest fieri etiam per intellectũ vera compositio; aliàs Deum esse speciem compositam ex genere, & differentia, & in prædicamento posse collocari concederemus. Non igitur sufficit, aliqua distingui ratione ratiocinata, vt ex illis per intellectum vera possit fieri compositio.

Confirmatur, quia si ad veram per intellectum compositionem distinctio rationis sufficeret, in homine, verbi gratia, non vna tantum, sed plures possent fieri compositiones, immò & plures, quam in lapide, vel alio composito substantiali minus perfecto, quã homine. Consequens autem admittere, videtur inconueniens: ergo. Sequela probatur, nam in homine sunt plura genera, & plures differentiæ ratione distinctæ, sunt enim in plura prædicata superiora, substantia, verbi gratia, viuens, sensibile, &c. Ex quibus singulis propria inueniuntur genera, propriæque differentiæ; immò sunt plura prædicata in homine, quã in lapide, qui longè imperfectior homine est; ergo non vna tantum, sed plures erunt compositiones in homine, & plures, quam in lapide: quod autem hoc admittere videatur inconueniẽs, probatur, nam sequeretur, quod homo non esset vnum compositum metaphisicum, sed plura, nec esset vna species, sed plures, & quod quanto magis aliquid esset perfectum, tanto esset minus simplex, tantoque magis compositum.

16 Respondetur ad argumentum, quod non quælibet distinctio rationis etiam ratiocinatæ sufficit ad veram per intellectum compositionem, sed ea dũtaxat in qua vnus conceptus nõ includitur in altero, neque est de essentia alterius, aut è contra. Et per hoc patet ad primam probationem, conceptus enim entis, quantumvis à conceptu alij cuius rei distinctus, in cuiuslibet rei cõceptu includitur: quia de essentia cuiuslibet rei est: ac perindè cum nullius rei conceptu compositionem facere potest. Genus autem, quia quamvis sola ratione distinguatur à differentia, extra conceptum illius formalit. est (genus enim non est de essentia differentiarum, nec differentiæ de essentia generis sunt) ideo potest per intellectum veram compositionem facere

cere cum differentijs. ¶ Ad secũdam probationem respondetur, quod etiam si in diuinis propter nostrum imperfectum modum cognoscendi, ratione distinguamus vnum prædicatum ab alio; quia tamen propter omnimodã simplicitatem omnium quæ sunt in Deo & quia omnia in Deo habent rationem actus puri, non possumus ita præscindere vnum ab alio, quin in illo essentialiter, & actualiter non explicitè includatur, ideò non possumus inter prædicata diuina veram compositionem etiam per intellectũ facere.

Ad confirmationem admittimus in homine esse multas huiusmodi compositiones, & plures, quam in alijs compositis imperfectioribus. Nec hoc est inconueniens; imò arguit in illo maiorem perfectionem, cum enim huiusmodi compositiones non reperiantur à parte rei formaliter, sed solum fundamentaliter, & eminenter; habere plures compositiones, arguit maiorem eminentiam, licèt absolutè quælibet compositio comparata ad simplicitatem Dei sit imperfectio. Propter hoc tamen non est absolutè admittendum, hominem non esse vnum compositum metaphisicum nec vnã speciem, quia vt absolutè denominetur vnum, sufficit vnitas identica, & formalis eius formæ.

CAPVT DE Specie.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm definitio speciei subijcibilis sit bona?

1 DVplicem respectum dicit species, alterum ad genus, prout illi superius de illa prædicatur, & secundum istum respectum dicitur species generi subijcibilis. Alterum respectum dicit ad individua, quatenus, vt superior respicit illa, & vt sic dicitur species prædicabilis. Secundum igitur istum duplicem respectum diuersimode definitur à Porphirio: quatenus species enim subijcibilis definitur sic, species est, *quæ subijcitur generi, & de qua genus in eo quod quid prædicatur* (solum enim hoc ad eandem speciei subijcibilis definitionem pertinere, asserit noster Author in explicatione textus 3. huius capituli de specie.) Iuxta secundum autem respectum, vt prædicabilis, videlicèt, definitur species à Porphirio sic, species est id *quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid.* Vtramque autem prædictam definitionem, maioris claritatis gratia, diuersis quæstionibus examinabimus, & de prima in hac, de secunda verò in quæstione

de disputabimus sequenti.

2 Ad id ergo, quod ad quæstionem pertinet præsentem, dicimus, præfatam speciei subiicibilis definitionem à Porphirio assignatam esse optimam. Quia species in ratione subiicibilis, cũ sit genetis correlativum, nõ melius, quam per subiectionem ad genus, vt de ipsa *in quid* prædicabile, potest talis eius ratio subiicibilis explicari: ergo cũ sic per prædictam definitionem explicetur, optima est talis definitio: quæ non aliter melius, quam ex solutione obiectionum, quæ aduersus illam possunt offerri, defendi poterit, & explicari.

3 Obiicies ergo primò, prædictam definitionem conuenire individuis naturæ specificæ, Petro v. g. & Paulo, quæ nullatenus habent rationem speciei. Prædicta ergo definitio speciei subiicibili, vt potè alijs ab specie competens, non est bona. Antecedens probatur, nam Petrus, verbi gratia, animali subiicitur, animalique de eo *in eo quod quid* prædicatur ea ergo definitio, quæ ad omnes suas particulas Petro, & cuilibet alio individuo naturæ specificæ competit. ¶ Quod si dicas, Petrum mediate tantum generi subiici, mediateque genus de illo prædicari; in definitione autẽ præfata speciei, de subiectione immediata ad genus, & de generis immediata prædicatione sermonem fieri.

Contra, quam individua generica, verbi gratia, hoc animal hoc corpus, &c. subiiciũtur immediatè generi, & immediatè genus de illis prædicatur *in quid*. Cum ergo talia individua non sint species, restat, prædictã definitionem speciei non rectè esse assignatam. Antecedens probatur, nam certum est, talia individua subiici generi, & genus de illis *in quid* prædicari, sed nec subiiciuntur generi mediatè, nec genus mediatè de illis prædicatur. Subiiciuntur ergo generi immediatè, & genus immediatè de illis prædicatur. Minor probatur, nam hoc animal, v. g. non subiicitur generi mediante aliqua specie, non enim subiicitur animali, mediis omnibus speciebus animalis; quia vnum individuũ non potest esse individuum omnium, specierum: ac per consequens non potest mediis omnibus illis, subiici generi; nec subiicitur media aliqua specie determinata, quia non est maior ratio vnius, quam alterius; cum enim hoc animal nõ est cur magis individuum speciei humanæ, quam equinæ, non sicut magis media specie humana, quam equina generi subiiciatur.

4 Respondetur, solutionem datam esse optimam, & ad replicam, quæ est difficilis, multi multa dicunt, & in primis, vt aliqui difficultatem effugiãt argumenti, negant, dari individua generica, eo quod individua non reperiuntur, nisi determinata

nata per vltimas specificas, & individuales differentias; & consequenter implicatio erit, quod detur hoc animal, nisi per hanc rationalitatem, vel irrationalitatem determinatum. ¶ Gratis tamen hæc individua generica negantur, & vt existimo, ex equiuocatione procedunt illa negantes: existimant enim à parte rei non dari huiusmodi individua generica, nisi determinata, per talem, vel talem differentiam specificam, hoc enim eorum conuincit ratio, & oppositũ, nec nos asserimus, nec speciale est in individuis, à parte enim rei non solum individuum genericum sine specifico, sed nec genus sine specie, animal, verbi gratia, sine eo quod sit contractum per rationale, vel irrationale, reperiri est possibile. Sed quod intendimus, est, quod, sicut quãuis à parte rei substantia, corpus, viuens, animal, & homo, sint idem realiter, & formaliter, possumus tamen per intellectum abstrahere rationem substantiæ, vel animalis ab homine, & hominem à Petro, & Paulo, non concipiendo, nec nominibus explicando aliquid præter naturam sic abstractam, quamvis illa à parte rei cum alijs rationibus identificetur; & huius abstractionis in re ipsa reperitur fundamentum. Sic similiter licèt à parte rei sint idem realiter, & formaliter hoc animal, & hoc rationale, possumus per intellectum, hoc animal abstrahere ab hoc rationali, & animal de hoc animali prædicare, absque eo quod illud de hoc rationali prædicemus: imò cum à longe videmus aliquod animal, quod mouetur, cõcipimus quidem, illud esse aliquod individuum animalis non concipiendo, an illud sit individuum naturæ rationalis, vel irrationalis, & ita si à duobus individuis animalis sic in confusis conceptis, vellet aliquis abstrahere naturam communẽ, solum posset, abstrahere illam, vt communem prædictis individuis generis, non autem vt communem prædictis individuis specificis: quia nõ habuit speciem alicuius individui specifici. Vnde non est, cur hæc individua generica denegentur, nec hac via positi effigiamus difficultatem argumenti.

§ Ad argumentum ergo. Respondent Lobienses, quod in prædicta definitione speciei debet sub intelligi vniuersale, ita vt sensus definitionis sit iste, species est vniuersale, quod subijcitur generi, &c. Et quia individuum genericum non est vniuersale, sed potius singulare, ei præfata non conuenit definitio.

Et si huic solutioni obijciatur, speciem, vt respicit genus, seu vt subijcibilem generi, quod idem est (secundum quam rationem hic definitur) non esse vniuersalem, vt quæstion. 8. ostendimus. Non ergo debet in hac definitione sub intelligi vni-

uniuersale: poterunt negare consequentiam, quia quamvis species secundum hanc rationem non sit vniuersalis, eadem tamen secundum alteram rationem vniuersalis est. Et hoc sufficit, vt vniuersale tanquam materiale ponatur, vel subintelligatur in definitione ista speciei.

Nihilominus hæc solutio, quāvis aliquibus alijs placeat, insufficiens est. Nam quamvis aliquid materialiter conueniens definito possit collocari in aliqua definitione; non possunt tamen ea, quæ formaliter separantur à definito, per illud solum ab eius definitione excludi; quod materialiter in illa collocatur, vel subintelligitur: vt quamvis in definitione albi, materialiter ingrediatur corpus; id quod formaliter ab albo distinguitur non potest per solam rationem corporis ab eius definitione excludi. Si enim per possibile, vel impossibile, aliquid esset disgregatiuum visus, etiam si non esset corpus, non diceretur illud formaliter à definitione, & essentia albi excludi. Cum ergo indiuidua generica formaliter à ratione speciei distinguantur, non poterunt per aliquod solum materialiter in definitione speciei sub intellectum à prædicta definitione formaliter separati.

6 Aliter autem hoc soluit argumentum Caietanus in hoc ca. *Circa hanc definitionum dubi-*
tr; asserens, quod duplex est subiecto ad genus. Prima, ita quod ipsa subiecto ex ipso genere oriatur, quia ea, per quæ aliqua generi subiecta constituuntur, scilicet, differētiæ specificæ, ab ipso genere oriuntur: & hæc appellari potest subiectio formalis & per se. Vel potest esse subiectatio ad genus, non ex ipso genere, sed ab aliquo extrinseco proueniens: quia id quod subiecta generi, addunt supra genus, & à quo determinantur, non ab ipso genere, sed aliunde, ab aliquo, scilicèt, principio indiuiduali, proueniunt: quæ propriè nuncupabitur subiectatio materialis, & peraccidens. De prima autem subiectione intelligenda est definitio speciei, non de secūda. Et licèt talis subiectatio formalis ad genus conueniat speciei, quia subijcitur illi per differentiam specificam, quæ ab ipso genere, tanquam ab aliquo potētiali oritur; non tamen conuenit indiuiduo generico, quod vt sic nullum explicat differentiam ortam à genere, media qua illi subijciatur, sed differentiam solum explicat indiuidualem ab extrinseco proueniētem, & consequēter prædictis indiuiduis generibus sic explicata ista definitio speciei nullatenus competit. Et hæc solutio, quam (vt ipse fatetur Caietanus) ex B. Alberto Magno tractatu 3. in Porphirium, cap. 1. desumpsit probabilis satis atque subtilis est.

7 Aliter tamen ad idem respon-

pondetur ad argumentum, quod individua ista generica subiiciũtur generi, non quatenus genus est (quod requirebatur ad subiectationem in hac definitione speciei requisitam) sed quatenus species quædam est. ¶ Pro quo est aduertendum, quod quælibet natura generica animal, v. g. si cõparetur ad species, & ad individua specifica, comparatur, vt genus, quia comparatur, vt contrahibilis per differentiam, & vt dicens in actu solam partem essentiæ speciei, & individuorũ eius: si tamen comparetur ad individua propria, & immediata animal, v. g. ad hoc, & illud animal, cõparatur vt species, quia vt sic formaliter non accipitur, vt contrahibile per differentias, & dicit in actu totam essentiam taliũ individuorum; animal enim actu dicit, viuens, sensibile, quæ est tota essentia explicata huius animalis, in quantum hoc animal est. Nec hoc est peculiare in genere, omnia enim prædicabilia; etiam si secundum aliquã rationem, & respectum ad aliquẽ terminum habeant rationem peculiaris prædicabilis; secundum quod tamen ad propria, & immediata individua cõparantur, habens rationem speciei, & ab intẽtione speciei denominatur. Differentia enim, licet in ordine ad speciem, quam constituit, vel in ordine ad individua specifica, rationale, v. gr. in ordine ad hominem, vel ad Petrũ, & Paulum, denominetur ab intentione differentiæ; in ordine tamen ad hoc & illud rationale habet rationẽ speciei, sicut risibile in ordine ad hoc, & illud risibile, & album in ordine ad hoc, & illud album: idẽ ergo non mirũ, quod reperiatur in genere in ordine ad sua propria individua. Vndè quando dicitur genus prædicari de individuis generícis, nec genus formaliter in quantum genus intelligendum est prædicari, nec talia individua dici generica, eo quod generi, in quantum genus est, subiiciantur, sed quia id quod de talibus individuis prædicatur, & cui talia subiiciuntur individua, materialiter, & secundum aliud respectum est genus.

& Ex quo colligo, genus etiam vltimum duas dicere relationes, seu respectus essentialiter distinctos. Alterũ quidem ad species, & individua specifica, quæ sub speciebus cõtinentur, immediate; & primario ad speciem terminatum, mediatè autem, & secundario ad individua specifica: vtrumque enim inadæquatum terminum adæquatè vnica & eadem relatione respicit, quia sub eadem ratione, scilicèt, vt dicẽs actu solum partem essentiæ, tãm speciei, quàm individuorũ, quæ specifica nuncupantur, illa respicit, & per hunc respectum genus in esse generis formaliter constituitur. Alterum verò respectum dicit ad propria individua (quæ generica diximus, nuncupari)

tari) distinctum essentialiter à primò, quia illa, vt dicens in actu totam illorum essentiam, respicit; & per hunc respectum talis natura generica in esse speciei constituitur.

9 Obijcies secundò, quod species non potest definiri per genus. Præfata ergo definitio non est bona. Antecedens probatur, genus est quid ignotius speciei: alias genus non definiretur per speciem, vt de facto definitur à Porphirio: ergo species non potest definiri per genus, nihil enim notius per aliquid ignotius definiri potest.

Confirmatur, si species posset definiri per genus, species ipsa posset ingredi sui definitionē, quod est contra præcepta definiendi. Sequela probatur, nam teste Aristotele 2. Topicor. cap. 5. in definitione loco cuiusvis partis licèt ponere definitionem illius; vt in definitione hominis, loco animalis, viuens sensibile licèt collocare. Licebit ergo hoc in definitione speciei, etsi id fiat definietur sic, species est, quæ subijcitur ei, sub quo collocatur species, & sic species in sui ipsius definitionem ingreditur.

Ad argumentum, omissis alijs, quæ proprius ad materiam de relatione spectant, respondetur cum Caietano hic, quod non est necessarium, quod omnes partes definitionis sint notiores definito, si sint partes extrinsecæ qualiter vnum relatiuum est pars definitionis alterius correlatiui; sed sufficit, quod sint equè, & simul notæ cum definito: maximè cum vnum relatiuum (vt notauit B. Albertus, tractatu de relatione cap. 9.) non definiatur per aliud relatiuum tāquam per causam, sed vt ad aliud extrinsecum, ad quod dicit habitudinem.

Ad confirmationē ex eodem Caietano respondetur, negando quod in definitione relatiui loco alterius correlatiui liceat ponere definitionem eius. Præceptum enim Aristotelis de partibus tantum intrinsecis definitionis est accipiendum, non de extrinsecis, quale est relatiuum in definitione sui correlatiui.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm definitio speciei prædicabilis sit bona?

1 DIximus quæst. præcedēti, speciem secundū respectum prædicabilitatis definiri à Porphirio, quod sit, *quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid*. Hanc autem definitionem esse optimam vniformiter omnes amittunt. Et merito quidem, quia cum hic (vt quæst sequenti dicemus) definiatur species, vt vniuersalis, optimè in ordine ad inferiora, in quo cū omnibus vniuersalibus conuenit definitur. Per illam autem particulam *in quid* distinguitur species à tribus subsequentibus prædicabili-

illibus, quæ non prædicantur *in quid*, & per eandem particulam, & alteram, videlicèt, *de pluribus differentibus numero*, si rectè intelligantur, distinguitur species à genere; quod immediatè nõ prædicatur de pluribus solo numero differentibus, qualiter ea particula debet intelligi in definitione speciei. Et quia genus nõ prædicatur, vt dicens in actu totam, sed solam partem essentiæ eorũ, de quibus prædicatur; species verò prædicatur de pluribus differentibus numero, vt dicens in actu totam illorum essentiam. Vt autem hæc clariora fiant, aliqua aduersus hanc definitionem speciei possunt obijci.

2 Obijcies ergo primò. Hanc definitionem speciei prædicabilis competere generi. Tum, quia genus immediatè, & *in quid* prædicatur de speciebus, quæ non solum specie, sed numero differũt. Tum etiam, quia *in quid* prædicatur de individuis specificis vt animal de Petro, & Paulo. Tum denique, quia immediatè, & *in quid* prædicatur de individuis genericis, vt animal de hoc, & illo animali.

Respondetur negando antecedens. Et ad primam, & secundam probationem dicitur primò, quod de speciebus, & individuis specificis nõ prædicatur genus *in quid*, vt dicens in actu totam illorum essentiam, qualiter debet intelligi prædicari *in quid*, in definitione speciei. Et ad primam probationem dicitur secundò, quod species, de quibus prædicatur genus, licèt etiam numero differant, non differunt solo numero, sed etiam specificè, & in definitione speciei debet intelligi, quod de solo numero differentibus prædicetur. ¶ Ad secundam probationem dicitur secundò, quod genus de individuis specificis prædicatur *in quid* mediatè, & in definitione speciei debet intelligi prædicari immediatè de pluribus differentibus numero. ¶ Ad tertiam denique probationem respondetur, genus quidem, vt diximus quæst. præcedenti, prædicari de individuis genericis prædicatione speciei, & vt formaliter respectu illorum est species, & sic non mirum, quod respectu illorum definitio ei competat speciei prædicabilis, quod est, illud competere generi materialiter, non autem formaliter, vt genus, sed vt species est; & eodem modo potest eadem definitio competere omnibus alijs prædicabilibus, quatenus in ordine ad sua propria individua rationem habent formaliter speciei prædicabilis.

3 Obijcies secundo, differentiam immediatè prædicari de pluribus differentibus numero *in quid*, vt rationale de Petro, & Paulo. Nihil ergo est in prædicta definitione speciei, quod differentiæ non competat, etiam quatenus differentia est. Hæc perinde

talis

talis definitio, vt potè alijs ab specie competens, non est bona.

Respondetur primò, differentiam prædicari de indiuiduis, vt quid incompletum, & vt solum dicēs in actu partem essentiæ illorum non quidem partē determinabilem, vt genus, sed partem determinantem, actuantem, & constituentem; & per id sufficiēter differentia distinguitur ab specie, quæ prædicatur de indiuiduis, vt quid completum, & vt dicens in actu totam essentiam illorum: sic enim, vt sæpius diximus, debet intelligi in definitione speciei prædicari in quid de pluribus differentibus numero. Secundò respondetur, quod, vt supra quæst. 4. in solutione ad 1. ostendimus, licèt differentia de specie, quam constituit, & illud indiuiduis quoad rem prædicetur *in quid*, quoad modum tamen prædicatur de illis in quale, & ita respectu illorum non competit differētiæ definitio speciei in qua debet intelligi, prædicari quoad rem, & quoad modum *in quid*.

4 Obijcies tertiò, quod Deus prædicatur *in quid*, de pluribus differentibus numero, scilicet de Patre, Filio, & Spiritu sancto, & tamen non est species, cùm non sit compositus ex genere, & differētia: ac perindè, nec in aliquo prædicamento collocetur. Iam igitur alijs ab specie competit speciei definitio: ac perindè non est bona.

Respondetur, quod præterquamquod, vt ex D. Thom. 1. p. q. 30. aduertat noster Author in hoc cap. q. vnica in solutione ad primam confirmationem secundi argumenti, personæ diuinæ nō propriè differunt numero præter hoc, inquā, respondet ibi idē Ss. Magister Soto, quod in hac definitione speciei, cum definiatur species formaliter, vt est vniuersalis, debet subintelligi genus scilicèt vniuersale, & quod species, vt quid vniuersale formaliter prædicetur de pluribus differentibus numero; quod vtique naturæ diuinæ non cōpetit, quia licèt prædicetur de pluribus diuinis personis; nō tamen prædicatur de illis, vt vniuersalis, quia non prædicatur, vt realiter in illis partibilis diuisibilis, & multiplicabilis, sed vt omnino realiter eadem in omnibus illis existens.

5 Obijcies quartò, quod punctum, anima, & indiuiduum vagum, vt aliquis homo, prædicantur *in quid*, de pluribus differentibus numero. Et tamen nullum istorū est species: quia dicunt aliquid incompletum. Iam igitur hæc definitio alijs ab specie cōpetit, ac perindè non est bona.

Respondetur, iuxta ea quæ quæst. 1. in solut. ad 3. & 4. diximus, quod omnia hæc non sunt propriè species: quia non dicunt aliquid completum: reductiuè tamen sunt species, & sic reductiuè eis solum cōpetit hæc definitio; vtpotè in qua prædicari *in quid* per modum alicuius essen-

tiæ

tia completæ cum proprietate debet intelligi.

6 Vltimò tandem obijcies, aliquam dari speciē, quæ de pluribus non possit prædicari, species videlicèt Angelica, cui plura habere individua, de quibus prædicetur, repugnat. Nō igitur omni speciei competit prædicari de pluribus. Sed de hac obiectione, quia specialem exigit difficultatem, in speciali infra quæstione disputabimus.

QVÆSTIO VIII.

Qualiter in specie respectus subijcibilis, & prædicabilis inter se cōparentur, & secundum quem illorum sit vniuersalis?

CVm species duplicem respiciat terminum, genus videlicèt, vt sibi superius, & cui subijcitur, & individua, in quibus determinatur, & multiplicatur, & de quibus prædicatur; duplicem ipsa species habet respectum, ad genus videlicèt, vt subijcibilis, & ad individua, vt prædicabilis. Et difficultas est, an secundum vtrūque istum respectum fit vniuersalis; & qualiter isti duo respectus adinuicem comparentur. Ad quod, omittens diuersitatem referre sententiarum, breuiter aliquibus conclusionibus respondetur.

2 Dico igitur primò. Species formaliter, vt subijcibilis, non est vniuersalis vniuersalitate logica, neque ab illa ratio subijcibilitatis dimanat: supponit tamē in speciebus saltem in diuersis individuis multiplicabilibus vniuersalitatem metaphisicam, vt fundamentum remotum ipsius subijcibilitatis. Prima pars cōclusionis est communis. Et probatur, nam vniuersale logicum constituitur formaliter per respectum formalem naturæ ad inferiora, in quibus est. Sed species, vt subijcibilis, non dicit respectum ad inferiora, in quibus sit. Ergo species formaliter, vt subijcibilis non est vniuersale logicum. Minor probatur. Species formaliter, vt subijcibilis solum respicit genus, seu genera, quibus subijcitur. Sed hæc non respicit, vt inferiora in quibus sit; sed potius, vt superiora, quæ in ipsa sunt; quia inferiora non sunt in superioribus, sed potius superiora in inferioribus sunt: ergo species formaliter, vt subijcibilis, non respicit aliqua vt sibi inferiora & in quibus illa sit.

3 Secunda autem pars conclusionis, nempè rationem subijcibilis in specie non dimanare a ratione vniuersalitatis, probatur. Nam, vt diximus, ratio subijcibilis est respectus speciei ad superiora, & speciei, vt inferiori competens: ratio autem prædicabilis est respectus speciei ad inferiora, & ipsi speciei, vt superiori conueniens. Sed isti respectus sunt diuersi, immò quodammodo oppositi: ergo vnus non dimanat ab altero.

4 Tertia autem pars conclusionis, nimirum quod in specie saltem multiplicabili per indiuidua ad rationem subijcibilis supponatur, vt fundamẽtum remotum, illam esse vniuersalem metaphisicè, probatur quia non competit naturæ saltem multiplicabili per plura indiuidua ratio speciei subijcibilis, nisi per intellectum abstractæ ad indiuiduis. Sed vt sic abstracta natura est vniuersalis Metaphisicè, vt ostendemus libro præcedenti qu. 8. concluſ. 1. Ergo, vt naturæ saltem multiplicabili per plura indiuidua competat ratio speciei subijcibilis, requiritur saltem, vt fundamentum remotum, quod illa sit vniuersalis Metaphisicè. Maior probatur, quia non potest competere ratio speciei subijcibilis naturæ, vt limitatur in diuersis singularibus; ergo solum potest competere illi, vt à singularibus abstractæ. Antecedens probatur, quia ratio speciei subijcibilis consistit in immediata subiectione ad genus, & fundatur proximè intentio subijcibilitatis in comparatione naturæ ad genus, vt immediatè sibi superius. Sed natura, vt in singularibus limitata, non potest comparari ad genus, vt immediatè illi superius, aut immediatè de illa prædicabile: Ergo naturæ, vt limitatæ in singularibus, non potest competere ratio speciei subijcibilis.

5 Dico secundò, species formaliter, vt prædicabilis, est vniuersale Logicum: & sub hac ratione constituit secundum prædicabile. Prima pars conclusionis probatur. Quia vniuersale Logicum constituitur formaliter per respectum ad inferiora, in quibus est; & ita quælibet species vniuersalis per specificum distinctum respectum ad inferiore debet constitui. Sed species, vt prædicabilis dicit specialem respectum ad inferiora: ergo formaliter, vt sic sub ea ratione est vniuersalis.

Inde etiam patet secunda pars conclusionis; nam cum prædicabilia sint membra, in quæ, vt in proprias species diuiditur vniuersale, sub ea ratione, qua specialem dicunt rationem vniuersalitatis, in speciale prædicabile, & speciale membrorum prædictæ diuisionis constituentur: & ita sub speciali respectu, quem vt superius, & vt prædicabile dicit ad sua inferiora, constituitur in ratione secundi prædicabilis.

6 Dico tertiò. Licèt intentio speciei subijcibilis, & prædicabilis materialiter in eadem specie inueniatur, vna non oritur ex altera, neque è conuerso; primus tamen connaturaliter intelligitur intentio subijcibilis, quam prædicabilis. Prima pars conclusionis iam manet insinuata in secunda parte primæ conclusionis, & probatur. Quia

isti

isti duo respectus in specie, non solum sunt diuersi, sed quodammodo oppositi, vt pote alter respectus naturæ, ad sibi superius, & alter habitudo naturæ ad sibi inferiora: ergo vnus istorum respectuum propriè non oritur ex altero, neque e conuerso.

Confirmatur exemplo, nam quando in eodem materiali, vt in eodem homine, reperitur relatio filiationis ad suum patrem tanquam ad sui causam, & relatio filiationis ad suum filium, vt ad sui effectum; quia istæ duæ relationes habent terminos non solum diuersos, sed quasi oppositos, istæ relationes non solū sunt diuersæ; sed propriè vna non oritur ex alia, neque è conuerso: ergo similiter respectus subijcibilitatis, & prædicabilitatis, qui in eadem specie reperiuntur.

7 Secunda autem pars conclusionis explicatur, & simul probatur. Nam species respicit superius, vt aliquid sibi intrinsecum, & intrinsecam partem tuæ essentialis constitutionis; inferiora autem, scilicèt, individua, respicit species, vt aliquid sibi extrinsecum, & à quibus extrinsecè denominatur, & limitatur. Sed connaturaliter, prius est, vt comparetur species ad sibi intrinsecum, quam ad extrinsecum, sicut prius intelligitur, illam in se esse essentialiter constitutam, quam ab extrinseco determinari, & limitari: ergo naturaliter prius reperitur in specie ratio subijcibilitatis, quam prædicabilitatis: siquidem ipsa species prius intelligitur, vt comparabilis ab sibi superius, quam vt comparabilis ad sibi inferiora.

8 Vltimò tandem dico. Hoc nomen species est æquiuocum ad speciem subijcibilem, & prædicabilem. Hoc patet ex dictis, nam cum ratio subijcibilis, & prædicabilis nihil habeat commune præter nomen, vtrumque talem respectus significans, æquiuocum est ad vtramque rationem. Et si inquiratur, quid sit species? Non absolute, sed sub distinctione est à quocumque respondendum, & aliter de specie subijcibilis: aliterque de specie prædicabili est loquendum.

9 Aduersus ea, quæ in his conclusionibus diximus, nulla alicuius momenti offertur obiectio, quæ in ipsis conclusionibus insinuata, & dicta non maneat. Et solum circa id, quod in tota hac quæstione videtur supponi, semper videlicèt, in eodem materiali coincidere intentionem speciei subijcibilis, & prædicabilis, dubitari potest, an id vniuersaliter sit verum? Pars enim negatiua videtur vera, quia species Angelica est subijcibilis, quia immediate subijcitur generi. Et tamen secundum probabilem sententiam non est species prædica-

bilis, quia est repugnant plura individua, quæ vt inferiora respiciat; iam ergo datur in aliquo ratio speciei subijcibilis absque ratione speciei prædicabilis. Similiter substantia in ordine ad sua propria individua generica, vt ad hanc, & illam substantiam, est species prædicabilis, quia de illis prædicatur, vt dicens in actu totam illarum essentiam, quam ipsa individua explicant, & tamen substantia nullatenus est species subijcibilis. Quia nec mediatè, nec immediatè alicui generi subijcitur, solum enim subijcitur, vt sibi superiori enti, quod respectu illius rationem generis habere nequit. Iam igitur intentio speciei prædicabilis datur in aliquod, in quo intentio speciei subijcibilis nullatenus reperitur.

10 Ad hoc tamen respondetur primò, quod huc vsque non diximus, rationem speciei subijcibilis, & prædicabilis esse ita naturaliter connexas, quod nunquam vna sine altera possit reperiri; sed solum explicuimus qualem ordinem, & respectum inter se huiusmodi rationes, & intentiones observare debeant, cum vtraque (vt communiter contingit) in eodem materiali reperitur.

Secundò respondetur, quod nulla reperitur species subijcibilis, quæ simul non sit species prædicabilis; quæstione enim 10. huius libri ostendimus, speciem Angelicam etiam habere rationem, & intentionem speciei prædicabilis. Substantia autem licèt non possit esse propriæ species subijcibilis, quia cum sit genus supremum, nullum habet genus, cui subijciatur; & ita cum dicitur omnem speciem de aliquibus prædicabilem debere esse respectu alicuius subijcibilem, si de subijcibilitate propria, & in ordine ad genus id intelligatur, solum est verum in speciebus atomis, vel subalternis, non autem in genere supremo, quod licèt in ordine ad sua propria individua possit habere rationem speciei prædicabilis, respectum nullius generis potest habere intentionē speciei propriè subijcibilis. Potest tamen esse minus propriè species subijcibilis respectu entis, quia illi licèt non, vt generi (ens enim non potest esse genus, quia non est vniuocum) vt sibi tamē essentialiter superiori subijcitur.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm genus in vnica specie, &. species in vnico possit saluari individuo?

VTrumque membrum huius difficultatis in hunc locum per tractandū distulimus, vt cognita generis, & speciei natura, vnū ad alterum possemus comparare, & inquirere, an æquiparentur

genus

genus,&ſpecies,in hoc,quod genus in vnica ſpecie, & ſpecies in vnico indiuiduo poſsit conſeruari;an verò in hac parte diſcriminentur? Et vt in hac difficultate, in qua aliqui diuerſas generis, & ſpeciei acceptiones confundentes,ſub obſcure loquuntur, clarius procedamus, aliqua prius notanda, & certa ab incertis ſeparanda,duximus.

2 Eſt ergo ſupponendum, genus, & ſpecies ſumi poſſe dupliciter, vel pro natura ſubſtracta, vel propria generis,& ſpeciei intentione:& natura ſubſtracta, tã generis, quàm ſpeciei, adhuc dupliciter poteſt accipi, vel vt totum actuale,vel vt totum potentiale. Vt totum actuale, ſecundũ videlicèt illud,quod dicit actualiter,& eſſentialiter,verbi gratia, homo ſecundum quod dicit animal rationale; & animal ſecundum quod dicit viuens ſenſibile. Vt totum verò potentiale, ſecũdũ illa, quæ in potentia includit, verbi gratia,homo ſecundũ indiuidua,quæ aliqualiter in potẽtia (vt poſtea explicabimus) includit;& animal ſecundum omnes ſpecies,quas in potẽtia claudit,rationale videlicet, & irrationale.

3 Quo ſuppoſito, certum in primis apud omnes debet eſſe, quod ſi genus, & ſpecies logice, ſeu ſecundæ intentionaliter accipiantur,plures genus,vt ſua relationis terminum, exigit ſpecies;pluraque ſpecies, vt ſua relationis terminum, exigit indiuidua;ſiue plures tales ſpecies,& indiuidua debeant eſſe ſaltim poſsibilia;vt aliqui autumnant, ſiue ſufficiat,quod ſint plura cõditionaliter ab intellectu concepta, vt ſequenti quæſtione explicabimus (de hoc enim modo non diſcutimus) ſed ſolum aſſerimus genus,& ſpeciem logice, & ſecundæ intentionaliter accepta,conuenire in hoc, quod vtrũque requirit plura, genus videlicèt, plures ſpecies,&ſpecies plura indiuidua,quod ex ipſis generis,& ſpeciei definitionibus palàm colligitur.

4 Vt certum etiam ab omnibus admittitur, ſi genus, & ſpecies pro ſubſtracto, vt tota quædam actualia accipiantur, genus vnica ſpecie, immò in vnico indiuiduo;& ſpeciem in vnico ſaluari indiuiduo: ſi enim de illo ſolum loquamur, quod actualiter animal, v.g. includit, quis dubiter totum illud in homine,immò & in Petro ſaluari,in quo vera ratio viuentis ſenſibilis reperitur? Sicut in eodem indiuiduo totum, quod actualiter ſpecies,v. g. homo includit, ratio videlicèt animalis rationalis,ſaluatur. In vnico ergo indiuiduo, ne dicam in vnica ſpecie, genus vt totum actuale poterit reperiri:& de facto poſt reſurrectionem vniuerſalem,natura animalis,vt totum actuale in vnica reperietur ſpecie:& in vnico dumtaxat indiuiduo ſpecies fuit humana,in parua illa temporis mora poſt for-

matum Adamum ante formationem Euæ.

5 Tota ergo præsens difficultas debet esse circa genus, & speciem, si vt totum potentiale accipiantur: an videlicet vt sic genus in vnica specie, & species in vnico possit conseruari indiuiduo, aliqui enim vtrumque concedunt. Alij vtrumque negant, & alij denique concedentes, speciē in vnico posse conseruari indiuiduo, negant genus in vnica specie posse conseruari.

6 Et quidem statim se offert ratio dubitandi. Quia sicut species respicit indiuidua, sic genus respicit species: ergo æqualiter de vtroque, vt totum potentiale est, videtur in hac parte dicendum, & quod si species, vt totam potentiale in vnico potest saluari indiuiduo, etiam genus, vt totum potentiale in vnica possit saluari specie, vel si genus, vt totum potentiale in vnica specie nō possit conseruari, nec species vt totū potentiale in vnico possit conseruari indiuiduo. ¶ Confirmatur, quia genus, etiam vt totum potentiale, non distinguitur realiter ab specie. Ergo si in vnico indiuiduo conseruetur, vt totum potentiale species, in illo etiam dumtaxat (ne dicam in tota vna specie) genus vt totum potentiale conseruabitur. Antecedens probatur, quia potentialitas generis non distinguitur realiter ab ipso genere. Sed genus secundum totum actuale, quod dicit, non distinguitur ab specie; ergo nec secundum quod est totum potentiale. Vniformiter igitur, & absque aliquo discrimine videtur, in hac parte de genere, & specie esse loquendum.

7 Pro resolutione igitur veritatis dicò primò. Potentialitas generis ad diuersas species est illi intrinseca, & secundum suam essentiam conueniens, potentialitas autem, seu (vt melius dicam) multiplicabilitas speciei ad indiuidua est illi extrinseca, & ab extrinseco prouenies. Hanc conclusionem, quæ expressa ex nostri Authoris in hoc capit. quæstione vnica, circa primam confirmationem secundi argumenti, & absque dubio est sententia Aristotelis, & Diu. Thomæ, non melius, quam illam explicando, probabimus. Pro quo est aduertendum, quod generis potentialitas ad diuersas species, nihil aliud est, quam quod per diuersos gradus eius essentia contrahatur, & in multis speciebus essentialiter per diuersum gradum determinata diuidatur. Quia ergo isti gradus, per quos generica natura essentialiter contrahitur, & diuiditur intrinsecè, sunt ipsa potentialitate generis, hinc est, quod hæc potentialitas, seu diuisibilitas generis ab intrinseco ipsi generi competat. Species verò, quia est vltimò essentialiter contracta, & determinata non est essentialiter vlterius contrahibilis

lis & determinabilis, sed solum multiplicabilis ab extrinseco ratione diuersæ materiæ; ratio enim hominis nihil essentiale habet in Petro, verbi gratia, quod non habeat in Paulo, sed solum per diuersam materiam ipsi extrinsecà, humanitas in illis multiplicetur. Vnde vt bene notabit Sapientissimus Magister Soto ex Auicena, species non tàm proprie dicitur diuidi, quàm multiplicari in individuis. Ex quo manifestè colligitur secunda pars nostræ conclusionis, potentialitatem, videlicèt, speciei, qualis illa sit (propriè enim non debet dici potentialitas, sed multiplicabilitas) non esse intrinsecam speciei, nec illi ab intrinseco prouenire, sed extrinsecam illi esse, vepotè ab aliquo ipsi speciei èxtrinseco prouenientem.

8 Dico secundò. Genus, secundum quod totum potentiale, non potest saluari in vnica specie, idest, genus suapte natura, & secundum sibi intrinseca potest plures species, omnes videlicet illas, quas potest habere, & nisi in illis omnibus sit, non est intrinsecè adæquate perfectum. Hæc conclusio sic intellecta, est expressa nostri Authoris hoc citato. Et probatur, genus secundum sibi intrinseca dicit potentialitatem ad omnes species, quas potest habere, sed potentialitas non perficitur adæquate nisi per sibi adæquatum actum, ergo nisi genus ad omnes, quas potest habere species, sit contractum, non erit intrinsecè adæquate perfectum. Minor probatur, quia eorum potentialitas materiæ primæ est ad omnes formas, tanquam ad suum actum adæquatum, & illi intrinseca; dum omnes tales formas non habet, manet semper materia intrinsecè imperfecta; ergo potentialitas aliqua intrinseca non perficitur intrinsecè adæquate, nisi per sibi adæquatum actum.

9 Dico tertiò. Licèt multiplicabilitas speciei non exhauriatur nisi in omnibus individuis, per quæ ab extrinseco potest species multiplicari; species tamen secundum omnia sibi intrinseca in vnico tantum individuo saluari potest. Prima pars conclusionis, meo videri, est certa, & forsam illam tantum Authores oppositi intendunt. Et probatur manifestè, nam quantumvis species aliqua humana, verbi gratia, in Petro, & Paulo multiplicetur, si alias est multiplicabilis, per alias materias, & conditiones individuantes, eius multiplicabilitas non exhauritur, sed potest amplius, & amplius in aliis individuis similiter ab extrinseco multiplicari: multiplicabilitas ergo illius non nisi in omnibus possibilibus individuis est exhauribilis, quæ cum infinita synchate gotemaricè sint, nunquam de facto exhaurietur.

Secunda autem pars conclusionis ex prima conclusione manifestè colligitur. Nam species in vnico individuo, secundum omnia quæ actualiter includit, saluatur; & illas nullam potentialitatem, seu diuisibilitatem ab intrinseco dicit (vt ostendi in prima conclusione) ergo species secundum omnia sibi intrinseca in vnico saluatur individuo.

10 Ex dictis colligitur primò, discrimen inter genus, & speciem versari in hoc, quod genus secundum sibi intrinseca dicit potentialitatem ad species: & quia hæc potentialitas non nisi in omnibus speciebus potest exhauriri; genus secundum sibi intrinseca non nisi in omnibus speciebus conservari potest. Species autem secundum sibi intrinseca nullam dicit potentialitatem: & consequenter quando dicitur, quod species, vt totum potentiale potest reperiri in vnico individuo; debet accipi in vi huius negatiuæ, quod species secundum potentialitatem ab intrinseco ipsi conuenientem, non exigat plura individua, quia talis potentialitas ab intrinseco ei nullatenus competit: & ita ea negatiua erit vera, quia quoad id quod subiectum dicit potentialitatis intrinsecæ, est de subiecto nõ supponẽte.

11 Secundò colligitur, hanc resolutionem absque dubio esse de mente Aristotelis & D. Tho. vt expressè asserit Ss. Magister Soto loco citato, Aristoteles enim in 4. Topicorũ cap. 3. ex præsiè ad rationem generis plures exigit species: & similiter D. Thom. in 4. dist. 9. q. 4. artic. 2. quorum authoritates, si ad præfatum explicentur sensum, optimam habent intelligentiam.

12 Colligitur tandem facilis solutio ad rationẽ à principio positam, dubitandi: dicimus enim, quod licet genus, & species si secundò intentionaliter accipiantur, omnino æquiparentur, quod sicut genus respicit species, ita species respicit individua; si tamen primò intentionaliter accipiantur, genus vt totum potentiale, tanquam intrinsecè in eius potentialitate contentas, respicit species: ac perindè quoad totum intrinsecum potẽtiale, quod dicit, non nisi in omnibus illis saluari potest. Species autem non respicit individua, vt in aliqua sua intrinseca potentialitate cõtenta, sed vt extrinseca ipsius naturæ additamenta, per quæ ab extrinseco ipsa natura specifica potest determinari, limitari, & multiplicari: & ita totum intrinsecũ, quod dicit species, in vnico potest saluari individuo, quia præter actuale, quod dicit, nihil dicit intrinsecum potentiale.

Ad confirmationem autem respondetur, quod potentialitas generis formaliter sumpta non conuenit illi, nisi prout in intellecta abstracta ab omnibus speciebus, inuenitur, & vt sic indifferenter se habet ad omnes differentias.

tias, & per omnes illas est cõtrahibilis: & ita vt à parte rei natura generica per aliquam differentiam contracta, & determinata, non habet potentialitatẽ ad plures differentias, sed potius determinationem ad vnam: & solum per plures differentias diuersas realiter materialiter natura generica à parte rei contracta, habet potentialitatem fundamentaliter, quatenus in diuersis speciebus eiusdem rationis in natura generica, & distinctis essentialiter secundum proprias earum differentias, est fundamentum à parte rei, vt intellectus abstrahens talem naturam generica à differentijs specificis, faciat illam formaliter potentialem, indifferentem, & contrahibilem per plures differentias. Vndè si de potentialitate formali naturæ genericæ loquamur, talis potentialitas non identificatur cum specie, sed est aliquid naturæ genericæ, per intellectum ab speciebus abstractæ, conueniens. Et ita quamvis omne intrinsecũ, quod dicit species saluetur in vnico individuo; non tamen intrinsecũ, quod dicit genus; quia dicit intrinsecè illam potentialitatem fundamentaliter quidem secundum se illi conuenientem, & formaliter, vt per intellectum abstrahitur.

QVÆSTIO X.

Vtrùm natura creata, cui plura habere in actu dua repugnat, possit esse speciei prædicabilis?

IN triplici differentia naturas inuenimus creatas plura non habẽtes individua. In specie auis quæ Phœnix vocatur (si naturalibus credimus) plura nunquam simul inueniuntur, individua, sed successiue ex cineribus de mortuæ Phœnicis alia numero diuersa Phœnix renascitur: de hac autẽ Phœnicis natura non est, dubium quod intentionem possit habere speciei prædicabilis, si quidẽ non solum ad plura possibilia, sed ad plura futura, licèt non simul existentia individua potest comparari. Aliæ sunt naturæ incorruptibiles, vt Sol, Luna, & alia Astra cœlestia, in quorum qualibet specie nõ solum plura simul, nec successiuè dantur individua, sed nec dari naturaliter possunt; absolutè tamen sunt possibilia. Et de his etiam naturis licèt aliqui dubitent, communius est, illas posse denominari ab intentione speciei prædicabilis: quia ad plura individua realia illis absolute possibilia, possunt comparari. Aliæ denique sunt naturæ materia omnino ex partes, vt naturæ Angelicæ, quæ quia non à materia individuantur, non solum plura in qualibet specie non possunt naturaliter inueniri individua,

ria, sed in extra communicetur & probabiliorem. Themistiorum sententiam super art. 4. quæstio. 50. prima partis, plura eidem speciebus habere repugnat. In hac ergo hypothesi de prædictis naturis Angelicis procedit difficultas, an illæ rationem, & intentionem possint habere speciei prædicabilis.

2 De intentione quidem speciei prædicabilis in prædictis naturis est solum difficultas; certum enim est, quamlibet illarum intentionem posse habere speciei subijcibilis, cum quælibet talis natura, vt potè compositum ex materiali & essentiali habens esse, & essentia composita sit ex genere, & differentia, & immediatè sub genere omnibus naturis Angelicis communi, & de omnibus illis *in quid* prædicabili collocetur, & directè in prædicamento substantiæ quælibet illarum ponatur. Dubium igitur solum de intentione speciei prædicabilis in talibus naturis procedit; immò quia certum est, illas posse habere intentionem speciei subijcibilis, & sub hoc est, an etiam habere possint intentionem speciei prædicabilis, præsens difficultas sub alijs terminis solet proponi, an videlicèt, omnis species subijcibilis possit etiam esse species prædicabilis.

3 Pro resolutione tam eius quæstionis, & sententiarum diversitatis intelligentia supponendum est, adhuc inter eos qui in qualibet specie angelica plura individua esse non repugnare conveniunt, circa individuationem angelorum esse dissidium: aliquibus existimantibus, angelos non solum per eandem formam realiter in sua specie constitui, & individuari, sed quod in illa, vt est principium constitutionis specificæ & individuationis, nulla sit prorsus à parte rei aliqua actualis medalis, vel formalis distinctio, ac perindè, quod in Angelo, si quidditatiuè, & vt est in se cognoscatur, non potest cognosci natura specifica, quin cognoscatur & vt singularis. Alijs verò singularitatem Angeli extra illius existimantibus esse essentiam, & quod licèt id materialiter sit principium constituendi Angelum in esse specifico & individuali formaliter tamen est distinctum saltim ratione, quatenus eademmet specifica differentia angeli secundum diuersos conceptus adæquatos est conceptibilis. Et secundum vnum constituit speciem, & secundum alterum individuum.

4 Hinc ortum habuit non solum inter Thomistas, & extra scholam D. Thomæ, sed ipsorum Thomistarum sententiarum diuersitas. Aliqui enim, vt communiter recentiores extra scholam D. Thomæ, asserunt, angelum quomodolibet, quidditatiuè videlicèt, vel ad modum rerum materialium cognoscatur, non posse esse speciem prædicabilem, nec ab intentione speciei prædicabilis denomi-

nari.

minari. Aliqui verò Thomistæ extremè oppositè defendunt, naturas Angelicas non solum vt ad modum rerum corporalium pro hoc statu à nobis cognoscũtur, sed etiam, vt quidditatiuè cognitas posse esse species prædicabiles & ab intentione speciei prædicabilis denominari. Alij denique Thomistæ media via procedentes, & existimantes, quemlibet Angelũ essentialiter esse singularem: ac perindè quod si quidditatiuè cognoscatur, non possit absque singularitate cognosci, asserunt, naturam Angelicam, vt quidditatiuè cognitam, non posse denominari ab intentione speciei prædicabilis, bene tamẽ quatenus connotatiuè ad modum rerum materialium a nobis pro hoc statu cognoscitur.

5 Dico igitur primò, natura cuiusliber Angeli, natura, verbi gratia, Gabrielis (de hac enim claritatis causa in tota hac quæstione loquemur) secundum quod à nobis pro hoc statu ad modum rerum materialiũ cognoscitur, vere potest esse species prædicabilis, & ab intentione speciei prædicabilis denominari. Conclusio vt dixi, est communis, Thomistarum: & merito quidem, cum illam satis perspicue pluribus in locis insinuet D. Th. præcipue 1. p. q. 13. art. 9 in corpore, vbi hãc conclusionem non solum à parte videtur docere Sanct. Doctor, sed & præcipua illius insinuat fundamenta. Ita enim asserit: *Adsciendum autem, quæ nomina proprè sunt communicabilia, considerandum est, quod omnis forma in supposito singulari existens, per quod individuantur communis est multis, vel secundum rem, vel secundum rationem tantum: sicut natura humana communis est multis secundum rem, & rationem, natura autem solis non est communis multis secundum rem, sed secundum rationem tantum, potest enim natura solis intelligi, vt in pluribus suppositis existens. Et hoc idè quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionẽ à singularibus, vndè esse in vno supposito singulari, vel in pluribus est præter intellectum naturæ speciei. Vndè seruato obiecto intellectus natura speciei potest intelligi vt in pluribus existés,* & post pauca subdit S. Doct. *Formæ verò, quæ non individuantur per aliud suppositum, sed per se ipsas: quia scilicèt sunt formæ subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in se ipsis, non possent cõmunicari, nec re, nec ratione: sed forte per similitudinem sicut dictũ est de individuis. Sed quia formas simpliciter per se subsistentes non possumus intelligere, secundũ quod sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compositarum, habentium formas in materia, ideò, vt dictum est, imponimus eis nomina concreta significantia naturam in aliquo supposito. Vndè quantum pertinet ad rationem nominum, eadem ratio est de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significan-*

candum naturas rerum compositarum, & denominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas simplices subsistentes. Hæc D. Thomas, in quibus in eo, quod in communi docet, quod quia intellectus noster cõcipit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari esse naturam in vno singulari, vel in pluribus, est præter rationem ipsius naturæ sic à singularibus abstractæ, & conceptæ, & conseruata natura speciei, sic intellecta potest intelligi, vt in pluribus existens, manifeste insinuat S. Doctor præcipuum nostræ cõclusionis fundamentum, nempè quod natura quælibet specifica, vt à nobis per abstractionem à singulari cognita, potest comparari ad plura singularia; etiam si illa non habeat, nec illa possit habere, quia ex vitalis abstractionis, cum nulli singulari concipiatur appropriata; indifferenter se habet ad omnia singularia, quomodolibet concipiantur. Et descendens Sanctus Doctor in particulari ad naturas simplices (quales sunt Angelicæ) & immateriales, docetque illas cognosci à nobis ad modum rerum materialium, & compositarũ; sentit perindè illas à nobis cognosci per abstractionẽ à singulari, & consequenter ad ea, quæ antecedenter dixerat, sentit etiam quod tales naturæ sic per abstractionem à singulari cognitæ indifferenter, se habent ad omnia singularia, quæ ab intellectu possunt concipi: ac perindè ad omnia talia singularia possunt prædictæ naturæ sic cognitæ ab intellectu comparari; poteritque in ordine ab illa intellectus naturis sic cognitis, & comparatis intentionem tribuere speciei prædicabilis.

6 Vnica, meo videri, efficaci ratione ex prædicta doctrina. D. Thomæ deducta, conclusio probatur: quia naturam Angelicam Gabrielis, saltem vt illã pro hoc statu ad modum rerum compositarum materialium cognoscimus, ita concipimus, vt concipiamus naturam, non concepta eius singularitate: ergo natura prout sic concepta, se habet vt nulli appropriata; ac perindè ex vitalis conceptionis, vt indifferens negatiue ad plura. Et quamvis id solum constituat talem naturam vniuersalem Metaphisicè, postea tamen intellectus naturam sic conceptam potest comparare ad plura indiuidua, & sic comparatæ illi tribuere rationem vniuersalis logici, & speciei prædicabilis. Quod sic ostendo, nam natura sic abstracta à singularibus, concepta ab intellectu, ita se habet, vt non magis singulare, in quo realiter est, quam aliquod aliud respiciat, & eodem modo ac de illo, de quibuslibet alijs, si illa essent, posset prædicari; ergo intellectus naturam sic abstractè conceptam potest comparare ad indiuiduum, quod realiter habet & ad alia sub conditione, si illa

eiuſ-

eiusdem rationis cum altero essent, & respectu illorum tali naturæ potest tribuere intentionem speciei prædicabilis.

Confirmatur primò, nam si per possibile, vel impossibile, plura individua naturæ Gabrielis realiter ponerentur, eodem modo natura, ab omnibus illis abstracta, ad omnia illa se haberet, & ad omnia illa posset comparari: ergo quamvis revera talia plura individua sint impossibilia, intellectus tamen potest naturā sic abstractè conceptam ad plura individua sub conditione, si illa essent, comparare, & ei respectu illorum intētionem speciei prædicabilis tribuere.

Confirmatur secundò, quia individuo naturæ Angelicæ, v. gr. huic Angelo non repugnat habere plura individua ratione suæ naturæ specificæ, sed ratione suæ individuationis, & quia hic Angelus est, sed vt à nobis concipitur natura Gabrielis, non concipitur sub conceptu individui, sed præcisè sub conceptu naturæ, quia, vt ostendimus, concipitur per abstractionem à singulari: ergo natura Gabrielis, vt sic à nobis concepta, non dicit repugnantiā ad plura individua: ac perindè, vt sic cognita potest comparari ad plura individua sub conditione concepta, & cognosci, & quod si illa darentur, de illis esset talis natura prædicabilis. Consequentia videtur bona, minor iam (vt diximus) manet probata. Maior autē est ex oræfa D. Tho. de spiritualibus creaturis, art. 8. ad 4. ita dicentis: *Sicut hæc albedo non prohibetur habere sub se multa individua ex hoc, quod est albedo, sed ex hoc quod est in hoc, quod pertinet ad rationem individui, ita natura huius Angeli non prohibetur esse in multis ex hoc quod est natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem speciei sed ex hoc quod nō est natura recipi in aliquo subiecto, quod pertinet ad rationem individui.* Hæc D. Thomæ cuius doctrina maximè pro solutione argumentorum est annotanda.

Confirmatur tertiò quia individuum cuiuslibet speciei Angelicæ ponitur directè in prædicamento substantiæ. Et non immediatè sub genere: ergo immediatè sub specie: ergo species de illo formaliter prædicatur: ergo, vt quid superius ad illud, quia non prædicetur, vt quid æquale; aliàs non esset prædicatio formalis, sed quasi identica. Tunc vltra, sed non prædicatur talis species de individuo Angelico, vt genus, quia non prædicatur, vt determinabile per differentias, nec vt differentia, vt patet; restat ergo quod prædicetur *in quid*, & vt dicens in actu totam eius essentiā, ac perinde quod prædicetur prædicatione speciei prædicabilis, & quod habeat intentionem speciei prædicabilis.

7 Dico secundò si natura Angelica sit essentialiter singularis, non potest quidditativè absque

ngularitate cognosci : ac perinde, vt sic quidditatiue cognitæ non poterit ei intentio tribui speciei prædicabilis, si verò natura Angelica, quãuis à materia non indiuiduetur, non fit essentialiter singularis, sed ab aliquo distincto formaliter à principio specificò indiuiduationem accipiat, poterit etiam quidditatiuè absq; singularitate cognosci, poteritque perinde illi sic quidditatiue cognitæ intentio tribui speciei prædicabilis. Conclusio sic conditionaliter posita, quoad vtramque partem videtur certa, quia quælibet res potest quidditatiue cognosci, absque eo quod non est de sua essentia, non verò absque eo quod est sibi essentiale: ergo si singularitas sit de essentia naturæ Angelicæ, absque ea non poterit quidditatiue cognosci. Sed naturæ, vt cognitæ cum singularitate non potest tribui intentio vniuersalis, vel prædicabilis; & cognitæ absque singularitate potest talis intentio illi tribui: ergo vtraque conditionalis pars nostræ conclusionis est vera: si autem inquiras, quid absolutè, & sine conditione in hac parte sit dicendum; id certe non est huius loci examinare. Angelicus tamen Doctor manifestè in testimonio primæ partis pro nostra conclusione adducto insinuat, naturas simplices immateriales, & subsistentes, quales sunt naturæ Angelicæ, non posse secundum se, & quidditatiue absque singularitate cognosci: ac perinde, vt quidditatiue cognitis nõ posse illis intentionem communitatis, vniuersalitatis, aut prædicabilitatis attribui. Et quia hæc sententia maiorẽ huic quæstioni addit difficultatem, illam vt probabiliorem supponimus, & in illa argumentis contrariorum occurrere conabimur.

8 Obijcies primò, contra primam conclusionem, quod natura Angelica, verbi gratia, Gabrielis, etiam vt concipitur a nobis ad modum rerum materialem, concipitur cum positiua repugnantia ad plura indiuidua: non igitur concipitur, vt differens ad plura non solum positiue, sed nec negatiue. Antecedens probatur, tota ratio, quæ re vera, & à parte rei, naturæ Gabrielis repugnant prima indiuidua, est illam esse formam incorruptibilem in materia. Sed etiam prout à nobis concipitur, concipitur, vt receptibilis in materia: ergo concipitur cum positiua repugnantia ad plura indiuidua; minor probatur, quia esse formam irreceptibilem in materia, est prædicarum essentiale naturæ Gabrielis, & secundum se illi competens: ergo etiam si concipiatur natura Gabrielis ad modum rerum materialium, debet concipi, vt irreceptibilis in materia, quia non potest concipi, etiam inadæquate, absque prædicato essentiali: alias non esset concipi naturam Gabrielis.

Con-

Confirmatur, nam esse formam irreceptibilem in materia, est prædicatum generícum commune omnibus Angelis. Sed non potest concipi, etiam ad modum rei materialis natura Gabrielis absque sui prædicato generico; alias nō conciperetur natura Gabrielis: ergo debet necessario cōcipi, vt forma irreceptibilis in materia.

Respondetur ad argumentum, quod licèt re vera esse formam irreceptibilem in materia sit prædicatum essentiale naturæ Angelicæ, quia, vt vltima conclusione diximus, probabilibus est, singularitatem esse de essentia cuiuscumque Angeli, & ideò natura quælibet Angelica est essentialiter singularis, quia est forma irreceptibilis in materia; tamen sicut ipsa singularitas nō est prædicatum naturæ, sed indiuidui, ita, & naturam Angelicam esse formam irreceptibilem in materia, non est prædicatum pertinēs ad naturā, sed ad singularitatem; ita enim expressè docet D. Thomas in allegato loco quæstion. de spiritualibus creaturis, dicens, quod naturam Angelicam non esse naturam recipi in aliquo subiecto (quod est idem, ac illam esse irreceptibilem in materia) non pertinet ad rationem naturæ, sed ad rationem indiuidui: vndè cum à nobis natura Angelia cōcipitur inadæquatè, vt natura videlicet, & non vt singularis, & indiuidua, non concipitur, vt forma irreceptibilis in materia quia solum cōcipimus tunc prædicata essentialia, quæ naturæ Angelicæ per modum naturæ, & non per modum singularitatis conuenūt & vt ait D. Thomas, in eodem loco, naturæ Angelicæ non repugnant plura indiuidua, quia natura est; sed quia talis natura singularis est. Ideò concepta à nobis inadæquatè natura Angelica per modum naturæ, & non per modum singularis; non solum, vt sic concepta non dicit repugnantiam ad plura, sed ex modo sic illam concipiendi, concipitur, vt indifferens ad plura. Vndè ad argumentum in forma (quia est vnum ex præcipuis oppositæ sententiæ) respondetur, negando antecedēs: & ad probationem negando minorem: & ad illius probationem distinguendum est illud antecedens, esse formam irreceptibilem in materia, est prædicatum essentiale naturæ Gabrielis, est quidem illi prædicatum essentiale, per modum naturæ; negatur antecedēs, per modum singularitatis, aut principij singularitatis, & indiuiduationes, conceditur antecedens. Et quia concipitur à nobis inadæquatè natura Angelica per modum naturæ, & non per modum singularis, in tali inadæquato conceptu non concipitur, vt forma irreceptibilis in materia.

Ad confirmationem respondetur, esse formam irreceptibilē in materia, non esse prædicatum gene-

genericum propriè, constituens naturam Angelicam in esse naturæ, sed quodam principium commune omnibus Angelis ratione cuius, omnibus illis competit essentialiter esse singulares, & ita quamvis ea ratione qua est quid commune, competens omnibus Angelis, habeat se admodum rationis genericæ, quia tamen re vera magis pertinet ad individuationem, & singularitatem, quam ad naturam, non est propriè prædicatum genericum: ac perindè cum concipitur à nobis inadequate natura Angelica per modum naturæ, & vt non singularis, non requiritur, quod vt sic concipiatur explicere, vt forma irreceptibilis in materia. Sicuti in substantijs corporeis etiam diuersarum specierum, esse individuales per quantitatem, est quidem aliquid commune omnibus illis, & tamen quia id non pertinet ad constitutionem naturæ, aut speciei alicuius illarum; sed ad earum individuationem, id propriè non est respectu illarum prædicatum genericum, sed prædicatum quodam commune, ad earū pertinens individuationē.

12 Objicies secundò, quòd, vt probabilius admittimus, natura quælibet Angelica est essentialiter singularis: ergo in nullo statu, etiā prout est in intellectu, potest concipi absque singularitate, & multo minus, vt vniuersalis, & prædicabilis: ac perindè impossibile est, illi etiam, vt à nobis concepta intentionem tribui vniuersalitatis, & speciei prædicabilis. Consequentia probatur, quia teste D. Thom. 4. cap. de ente, & essentia, id quod essentialiter, & secundum se alicui conuenit, semper, & in quocunque statu debet ei conuenire, & oppositum in nullo statu potest ille cōpetere (& hac ratione probat ibi Sanctus Doctor, naturam humanam non esse secundum se essentialiter singularem, quia alias, etiam in statu, quem habet in intellectu esset singularis, & neque in illo statu oppositum singularitatis, videlicèt esse vniuersalem, posset ei conuenire.) Ergo si natura Angelica essentialiter, & secundum se est singularis, in quocunque statu etiam prout est in intellectu, est singularis; & etiam prout in intellectu non potest esse vniuersalis.

Confirmatur primò, quia nulli naturæ potest tribui ab intellectu intentio speciei absque fundamento in re; siquidem intentio speciei est relatio rationis in ipsis naturis rerū habens fundamentum. Sed nullum est fundamentum in natura Gabrielis, vt illi intellectus intentionem tribuat speciei prædicabilis. Non potest igitur intellectus eam illi tribuere. Minor probatur, quia natura Gabrielis, cū essentialiter sit singularis, non potest aliquod tribuere fundamentum intentionis vniuersalitatis, qualis est intentio speciei prædicabilis.

Con-

Confirmatur secundò, in Petro, quia singularis est, nō est fundamentū ad hoc, quod Petro, vt Petro tribuatur intētio vniuersalis: ergo cum Angelus sit essentialiter singularis, in illo non est fundamentum vniuersalitatis.

11 Respondetur ad argumentum, solum probare, quod si natura Angelica concipiatur quidditatiue, non possit concipi, vt vniuersalis. Ita enim propositio D. Thomæ, quod id quod conuenit naturæ secundum se, in quocumque statu, etiam prout in intellectu debet illi conuenire, verificatur, si talis res adæquate, & quidditatiue concipiatur, non autem si concipiatur inadæquate, qualiter pro hoc statu cōcipitur à nobis natura Angelica, concipiendo videlicèt illam, vt naturam, & non vt singularem, etiam si singularitas essentialiter & secundum se illi competat.

Ad primam confirmationem respondetur, quod licèt in natura Angelica secundum se non sit fundamentum vniuersalitatis, aut intentionis speciei prædicabilis, in illa tamen secundum quod propter sui perfectionem, & sui perfectionem nostri intellectus, est à nobis pro hoc statu cog noscibilis ad modum rerum compositarum, & materialium, est fundamentum, vt concipiatur, vt natura, non concipiendo eius singularitatem; quod est fundamentum attribuendi illi intētionem vniuersalitatis, & speciei prædicabilis.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod Petrus, vt significatur per hoc nomen Petrus, quia est proprium nomē indiuidui, non potest concepi, vt vniuersalis; nec posset, vt vniuersalis concipi Angelus, vt significaretur per aliquod nomen proprium indiuidui, aut per hoc nomen hic Angelus: bene tamen, vt significatur per nomen naturæ, quia licèt naturæ significatæ essentialiter competat singularitas, potest intellectus, vt sic significatam concipere illam, vt naturam, & non, vt indiuiduum, & singularem.

12 Obijcies tertiò. Natura Gabrielis nō potest habere relationem speciei prædicabilis: ergo non potest denominari species prædicabilis. Consequentia patet, nam species prædicabilis à relatione prædicabilitatis denominatur. Antecedēs verò probatur, relatio speciei prædicabilis est relatio ad plura indiuidua. Sed natura Gabrielis non potest habere plura indiuidua, ad quæ referatur: ergo non potest habere relationem speciei prædicabilis. Probatur minor, non potest referri, natura Gabrielis ad plura indiuidua realia existentia, nec possibilia (quia supponimus, illa neque existere, neque esse posse) neque ad plura indiuidua rationis, seu cōficta per intellectum: ergo non potest referri ad plura indiuidua: & con-

sequenter nullatenus habet relationem speciei prædicabilis. Prima consequentia probatur, nam nulla alia imaginari possunt individua, nisi realia existentia, vel possibilia, vel conficta per intellectum. Antecedens autē quoad secū iam partem, naturam, videlicèt Gabrielis non posse referri ad plura individua rationis, probatur manifestè. Primò, quia de illis individuis rationis, non potest natura Gabrielis formaliter & essentialiter prædicari: ergo ad illa relationē speciei referri non potest: species enim formaliter, & essentialiter prædicatur de illis, ad quæ eius relatio terminatur, vt homo formaliter prædicatur de Petro, & Paulo: ad quos relationē speciei refertur. Antecedens verò probatur, natura realis, qualis est natura Gabrielis, non potest formaliter prædicari de aliquo rationis, non ergo potest formaliter prædicari de illis individuis cōfictis ab intellectu, quæ aliquid rationis sunt. Secundò probatur idem antecedens. Species debet de omnibus individuis, ad quæ eius relatio terminatur, aliquam dicere rationem communem vniuocam, vniuoceque de omnibus illis prædicari. Sed natura Gabrielis individuo reali, quod habet, & illis individuis nullam potest dicere rationem communem vniuocā, vniuoceque de illis prædicari: ergo nullatenus ad illa relationē refertur speciei. Minor patet, nā enti reali, & rationis nihil potest dari commune, vniuocum, nihil quæ potest de illis vniuoce prædicari.

Respondetur, negando antecedens. Et ad probationē distinguendo maiorem. Relatio speciei est ad plura individua existētia, & possibilia solum; nego maiorem. Existentia, possibilia, vel sub conditione concepta. Concedo maiorem, etsi loquamur de individuis existentibus, vel possibilibus, admisso, quod illa nō habeat natura Gabrielis, negatur, quod non habeat individua sub condirione cōcepta. Intellectus enim concipiens naturā Gabrielis absque singularitate, concipit sub conditione, si esse possint aliqua individua eiusdem rationis cum illo, quod actualiter existit, & naturam sic concepta ad illa individua comparat, & tribuit illi intentionem speciei, media qua ad illa individua sub cōditione concepta refertur. ¶ Ad probationem respondetur, quod licèt natura Angelica non possit referri ad plura individua realia, existentia, vel possibilia; potest tamen referri ad plura individua sub conditione concepta, quæ licèt non sint aliquid reale absolutum, sunt tamen aliquid reale sub conditione conceptum: sicuti quamvis in communiori sententia, finis debeat esse aliquid reale, stat quod aliquis ex errore appetat, quod nullam existentem, vel possibilem habeat bonitatem.

tatem, tunc licèt non finalizet illum actum aliqua bonitas realis existens, vel possibilis; finalizat tamen illum bonitas realis ab intellectu concepta, & subiecto, quod apperitur, falso applicata. Sic similiter licèt illa individua, ad quæ natura Angelica refertur non sint reali existentia, vel possibilia: sunt tamen individua realia sub conditione concepta. Probationes autem ibi factæ, cum procedeant ad probandum, quod species non possit referri ad plura individua, quæ sint aliquid rationis, quod nos libenter fatemur; non est necessarium illas solvere.

13 Obijcies quartò, quod si naturæ Angelicæ, vt a nobis pro hoc statu concipitur, intentionem possumus tribuere speciei prædicabilis, etiam illam possumus tribuere naturæ diuinæ, vt à nobis etiam pro hoc statu ad modum rerum materialium cõcipitur; consequens autem, vt falsum communiter ab omnibus negatur: ergo nec antecedens debent admitti. Sequela probatur, quia eadem ratione, si naturam Angelicam, quantumvis essentialiter singularem, quia illam concipimus ad modum rerum materialium, concipimus eam, vt naturam, & non vt individuam; possumus naturam diuinam, vt naturam, & non vt individuam, & singularem concipere: ergo cum talis modus concipiendi naturam Angelicam, assignetur vnum fundamentum in differentiæ illius ex tali modo concipiendi ad plura individua, & comparandi illã ad plura individua sub conditione concepta, si darentur, tribuẽdique perinde illi intentionem vniuersalitatis, & speciei prædicabilis, eodem fundamento hæc omnia posset facere intellectus circa naturam diuinam per modum naturæ, & non per modum individuæ, & singularis conceptam. ¶ Nec valet dicére, quòd naturam diuinam, cum sit purus actus, nec ex nostro modo concipiendi, possumus concipere, vt aliqualiter potentialem, & determinabilem per plura individua; bene tamen naturam Angelicam, vtpote quæ cum creata sit, non ita repugnat illam concipi ad modum potentialis, & determinabilis. ¶ Non, inquam, id valet. Tum, quia sicut non obstat, naturam diuinam, & Angelicam, quamvis vtraque incorporea sit, ad modum naturæ corporeæ cognoscere, dummodo ipsis naturis Angelicæ, & diuinæ rationem corporis non tribuamus; ita nec repugnabit concipere naturam diuinam ad modum determinabilis per plura individua, dummodo vera potentialitas, & determinabilitas illi non tribuatur.

Tum, vel maximè, quia licet naturæ Angelicæ non repugnet omnis potẽtialitas, repugnat tamẽ illi potentialitas per plura individua: ergo quãtum ad repug-

nantiam huiusmodi potentialitatis, & determinabilitatis ad plura individua conuenit Angelica natura cum diuina: ergo si ea repugnantia in natura Angelica non obstat, quo minus concipiatur per modum naturæ vniuersalis, & illi sic conceptæ intentio vniuersalitatis, & speciei prædicabilis tribuatur; nec obstabit repugnantia naturæ diuinæ ad plura individua, vt concipiatur per modum naturæ vniuersalis, & sic conceptæ intentio vniuersalitatis, & speciei prædicabilis illi tribuatur.

Ad argumentum, omissa solutione ibi assignata (quia vt ingenue fatear, non video facile in eo discrimen inter naturã diuinam, & Angelicam) respondetur, quod etiam natura diuina, vt à nobis concipitur pro hoc statu: concipitur, vt natura, & nõ vt individua, & singularis: ac perindè vt sic concipitur, vt indifferẽs, & communis ad plura individua naturæ diuinæ, si essent: & ita naturæ diuinæ sic conceptæ potest intellectus tribuere intentionem communitatis, imò, & aliqualis vniuersalitatis. Hoc enim toto suo discursu concludit D. Thomas, in art. 9. quæst. 13. ex 1. p. à nobis pro prima nostra cõclusione adducto, & hocidem concedit Cai. c. 5. de ente, & essentia, q. 9. ad 2. vbi post quã dixit, quod natura Angelica est prædicabilis de pluribus, vt obiecta intellectui, subdit, *quin immò ipsa quidditas diuina, hoc modo communis, & vniuersalis est.* Cum hoc tamẽ affero cum communi sententia, naturæ diuinæ, vt sic etiam à nobis conceptæ non posse tribui, nec accommodari intentionẽ propriissimam vniuersalitatis: propriissimam, in quam, & quæ dividitur in quinque prædicabilia, quia nulla intentio prædicabilitatis ex illis quinque potest illi attribui, non enim aliqua ex quatuor præter speciem, quia ad id intellectus, nullum in natura diuina, etiam vt sic concepta, inuenit fundamentum; nec intentionem illi potest tribuere speciei prædicabilis, quia ad huiusmodi intentionem requiritur, vt fundamentum in natura ab illa denominabili, compositio ex genere, & differentia, & hæc vt ostendimus, nec per intellectum fieri potest in natura diuina; bene tamen in omni natura creata etiã Angelica: ideoque naturæ diuinæ, vt sic à nobis conceptæ intẽtio, non potest tribui speciei prædicabilis, sed solum, vt dixi, intẽtio communitatis, & vniuersalitatis latè sumptæ, non autem illius vniuersalitatis, quæ in quinque prædicabilia diuiditur.

QVÆSTIO XI.

Vtrũ definitiones individui à Porphirius assignatæ sint bonæ?

CVm individuum sit correlativum speciei, merito in

in capite de specie hæc infertur quæstio. In qua breuiter definitiones indiuidui à Porphirio assignatas, explicabimus. Definit enim Porphirius indiuiduũ. Primò, quod sit illud, *quod de vno tantum prædicatur*. Secundò, *cuius collectio proprietatum in vno reperta, in alio reperiri non potest*; & de bonitate vtriusque definitionis dubitamus.

2 Pro explicatione autem veritatis dico primò. Indiuiduum logicum dicit relationem subijcibilis ad speciem: & relationem prædicabilis ad se ipsum: & hoc nomen *indiuiduum* æquiuocum est respectu indiuidui subijcibili, & prædicabilis. Cõclusio, quoad omnes suas tres partes facilè intelligitur proportionabiliter ad ea, quæ de specie subijcibili, & prædicabili quæst. 8. huius libri diximus. Et prima quidem pars conclusionis patet: quia species dicit relationem prædicabilis ad indiuiduum: ergo indiuiduum debet dicere relationem etiam ad speciem non relationem prædicabilis, quia non prædicantur de illa: ergo relationem subijcibilis respectu illius.

Cõfirmatur, quia indiuiduum immediate subijcitur speciei, sicut species immediate subijcitur generi: ergo sicut ex immediata subiectione speciei ad genus colligitur relatio subijcibilis in specie, sic similiter ex immediata subiectione indiuidui ad speciem infertur relatio subijcibilis indiuidui respectu speciei. Et secundum hanc rationem licèt non definiret indiuiduum Porphirius, potest proportionabiliter ad definitionem, quam tradit speciei subijcibilis, indiuiduum, vt subijcibile sic definiri; indiuiduum est, *quod immediate subijcitur speciei, & de illo species in eo quod quid prædicatur*.

Secunda pars conclusionis etiam est certa. Nã indiuiduum, vt postea explicabimus, prædicatur de se ipso: ergo dicit relationem prædicabilis ad se ipsum, nõ quidem relationem prædicabilis, quæ est passio vniuersalitatis, & quam in quinque diuisit prædicabilia Porphirius (hæc enim est prædicabilis de pluribus) sed relationem prædicabilis de vno tantum, & secundum hanc rationem definiuit illud Porphirius in prima definitione assignata.

Tertia denique pars conclusionis videlicèt, quod hoc nomẽ *indiuiduum* sit æquiuocum ad indiuiduum subijcibile, & prædicabile, patet, eadem ratione, qua in prædicta quæstione ostendimus hoc nomẽ *species* esse æquiuocum ad speciem subijcibilem, & prædicabilem.

3 Dico secundò. In prima definitione Porphirij definitur indiuiduum secundo intẽtionaliter sumptum: in secunda autem definitione primò intentionaliter acceptum; & vtraque definitio est bona. Conclusionem docet noster Author in cap. de spe-

cie, quæstio. vnica in solutione ad 5. & 6. argumentum. Et prima pars conclusionis probatur. Quia in prima definitur indiuiduum per prædicabilitatem, quæ illi, vt stat sub secunda intentione, competit. Secunda autem pars conclusionis etiã est certa. Cum enim omnes illæ proprietates, de quarum collectione loquitur Porphirius, sint proprietates reales, vt patet per illas discurrendo, consequens est, vt per illam definitionem indiuiduum realiter, & primò intentionaliter definiatur. Tertia denique pars conclusionis præter authoritatem Porphirij eas definitiones tradentis, & communem eius interpretum consensum, non aliter melius probabitur, & explicabitur, quam easdem definitiones aliquibus argumentis examinando.

4 Aduersus vtramque simul definitionẽ obijcies primò, quod indiuiduum non potest definiri. Vtraque ergo assignata, definitio, imò, & quælibet alia indiuidui assignetur, non potest esse bona. Antecedẽs probatur. Quia indiuiduum est singulare. Sed de singularibus teste Philosopho 7. Metaph. cap. 15. nec datur scientia, nec definitio: ergo indiuiduũ non potest definiri.

Respondetur, quod licèt quodlibet singulare in particulari nõ sit scibile, nec definibile (hoc enim solum intendit Philosophus inducto testimonio) ratio tamen communis indiuidui omnibus indiuiduis cõpetens, ab omnibus illis abstrahibilis, bene potest definiri: & sic definiuit rationem communem indiuidui in vtraque prædicta definitione Porphirius; immò, & D. Thomas rationem communem indiuidui primò intentionaliter sumptam; seu indiuiduum in communi, vt ab hoc, & illo particulari indiuiduo abstrahit, definiuit 1. part. q. 29. art. 4. per 11, quod indiuiduũ sit indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio.

5 Secundò specialiter contra primam assignatã indiuidui definitionẽ obijcies. Quod illa nõ cõpetit indiuiduo vago, vt aliquis homo, nec indiuiduo ex suppositione; hæc enim indiuidua, nec sunt simpliciter indiuidua, nec de vno tantum, sed de pluribus prædicãtur, nec conuenit indiuiduo determinato: ergo prædicta definitio, vtpotè nulli competẽs, non est bona. Antecedens quoad vltimam partem, de qua est difficultas, probatur. Quia indiuiduis determinatum, v.g. Petrus, non prædicatur de alio à se distincto, vt patet; nec de seipso, quia solũ de seipso potest prædicari prædicatione idẽtica, vt si dicas, Petrus est Petrus, quæ non est propriè prædicatio: ergo de indiuiduo determinato propriè non verificatur, quod de vno tãtũ prædicetur.

Respondetur, negando antecedens pro vltima illius parte, ea enim definitio competit indiuiduo,

duo determinato, siue illud significetur per nomen proprium singulare, siuè per nomen commune cum pronomine demõstratiuo; siue sit individuum substantiæ, siue accidentis; vt hæc individua, Petrus, hic homo, homo albus: omnibus enim illis competit, prædicari de vno tantum, siue prædicatione identica, & nõ artificiali, & cum per nomẽ proprium individuum prædicatur de seipso, vt si dicas, Petrus est Petrus; siue prædicatione minus identica, & magis artificiosa, vt cum de singulari substantiæ per nomen proprium prædicatur singulare demonstrativum, vt si dicas, Petrus est hic homo: siue prædicatione formali, vt cum de individuo substantiæ prædicatur individuum accidentis, vt si dicas, Petrus est hoc album, vel hic homo est hoc est album: quia licèt prima prædicatio, videlicèt, identica omnino non sit artificiosa, hæc definitio individui omnem prædicationem individui de vno tantum comprehendit, vt excludat ab individuo omnem prædicationem de pluribus, quod est inventum præcipuum huius definitionis.

6 Tertiò specialiter obijcies aduersus secundam assignatam definitionem individui, ita cum illa dicitur, quod individuum est, *cuius collectio proprietatum in vno reperta in altero nõ reperitur*; vel est sermo de proprietatibus secundum speciem, vel proprietatibus secundum numerum, nõ primum, nam omnes proprietates secundum speciem in vno individuo repertæ possunt & in altero reperiri: non enim inconuenit, quod habeat Petrus omnia accidentia eiusdem speciei, quæ habet Paulus; nec potest intelligi definitio de proprietatibus eisdem secũdum numerum: nam si de illis loquamur, non solum omnes, sed nec aliqua in vno individuo reperta, in altero inueniri possunt; idem enim numero accidens in duplici esse subiecto repugnat.

Respondetur in primis, collectionem proprietatum in prædicta definitione individui non esse intelligendam de proprietatibus propria sumptis, prout sunt idem, quod propriæ passiones, quia vnum individuum non habet alias proprietates, præter illas quas habẽt omnia individua eiusdem speciei, sed intelligẽdã esse de quibusdam accidentibu, individualibus, quorum quamvis aliqua in vno individuo reperta possint esse in altero, non solum eadem specie, sed etiam eadem numero; quia aliqua eorum sunt accidentia extrinseca, seu denominationes extrinsecæ, vt puta, esse talis patriæ habere talem patrem, &c. quæ cum non subiectentur in subiecto, non incõuenit, quod talia eidem numero accidẽs, seu eadem numera denominatio duplici individuo conveniat, omnia tamẽ accidentia, seu

collectio omnium accidentium in vno individuo reperta, licèt secundum speciem possint in alteto reperiri, non tamen omnia eadem numerice. Et hoc sufficit ad verificandam secundam individui definitionem.

CAPVT DE Differentia.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm diuisio differentiæ in communem, propriam, & proprijssimam; & alia differentia diuisiones sint bonæ?

IN Hoc capite de differentia duo facit Porphirius. Primò quasdã differentiæ diuisionis assignat: deinde diuersas differentiæ tradit definitiones. In hac igitur quæstione diuisiones, quas Porphirius assignat differentiæ, proponemus, & explicabimus, vt circa illas in hac, & sequenti quæstione disputemus. Et in quæstione 14. definitiones, quas Porphirius tradit differentiæ, proponemus, vt illas in eadem, quæst. 14. & quæst. 15. disputationibus examinemus.

2 Ad primum igitur deueniẽs res, primò diuidit Porphirius differentiam in tota sua latitudine in differentiam communem, propriam, & proprijssimam. Differentia communis est accidens separabile, per quod aliquid à seipso, vel ab alio differt, verbi gratia sedere est differentia communis Petri, quia est aliquid separabile ab ipso, & per quod Petrus sedẽs à Paulo non sedente, immò à semetipso, quando non sedet, accidentaliter differt. Differẽtia propria est accidens inseparabile, per quod aliquis differt ab alio, vt nasi carnitas, vel cœruleus oculorum color. Et denique differentia proprijssima est, per quã vnũ essentialiter differt ab alio, vt rationalitas per quam homo essentialiter differt ab equo.

3 Secundò diuidit Porphirius differentiam etiam in tota sua latitudine acceptam, in differentiam, quæ facit differre per accidens, & in differentiam quæ facit differre per se. Et sub primò huius diuisionis membro continentur differentia communis, & propria; sub secundo autem differentia proprijssima, quæ sola facit differre per se, & facit aliud: omnis enim differentia (ait Porphirius) facit diuersum, differentia autẽ proprijssima facit aliud, quia facit aliud in essentia, & differentiæ, quæ faciunt aliud (ait etiam Porphirius) diuidunt genus, & constituunt speciem: ac perinde id solum differẽtijs proprijssimis competit.

4 Tertiò differentiam etiam in tota sua latitudine diuidit Porphirius in separabilem, & inseparabilem, & sub secundo membro continetur differentia pro-

pria,

pria,& propriissima. Differentiã autem inseparabilem subdiuidit Porphirius in differentiam, quæ inest per se,& in differentiã, quæ inest per accidens, idest, in differentiam propriissimam, quæ cõuenit per se, & in differentiam propriam, vel communem, quæ conuenit per accidens. Subdit q; Porphirius, quod differentia quæ in est per accidens suscipit magis, ac minus, vnusque homo est magis albus, & magis nasi curvus quam alter, differentia autẽ, quæ inest per se, non suscipit magis, ac minus, nec vnus homo est magis rationalis quam alter.

5 Subdiuidit denique Porphirius differentiam, quæ inest per se, scilicèt, differentiam propriissimam, in differentiam, quæ diuidit genus, & in differentiam, quæ constituit speciem. & vt adnotat noster Author textu 3 huius capitis, hæc diuisio potest esse aut diuisio rerum, aut rationum tantum: quod est dicere possunt membra huius diuisionis significare diuersas differentias, aut solum rationes diuersas eiusdem differentiæ quæ sub diuersis rationibus est diuisiua & constitutiua. Et vtriusque sensus subiungit Porohirium exempla. Eiusdẽ enim generis subalterni aliæ sunt differentiæ cõstitutiuæ, aliæ verò diuisiuæ, verbi gratia, corporis differẽtia cõstitutiua est *corporeum*, differentiæ verò diuisiuæ eius sunt *animatũ*, & *inanimatũ*: & viuentis differentia cõstitutiua est *animatum*, diuisiuæ verò sunt *sensibile*, & *insensibile*: atque adeò animalis differentia constitutiua est *sensibile*, diuisiuæ vero *rationale*, & *irrationale*; ita vt quodcunque istorum generum, in quantum est species, habent vnam differentiam constitutiuã, quæ est secum convertibilis; quatenus verò est genus, habet duas differentias diuisiuas inferiores se. Adverò si eandem concipias differentiam; tunc in ordine ad superius genus erit diuisiua, & in ordine ad inferiorem speciem, erit constitutiua, vt rationale est differentia diuisiua animalis, & constitutiua speciei humanæ; & secundum vnam rationem, & respectum convenit illi diuidere genus & secundum alteram rationem, & respectum ei convenit constituere speciem.

6 Explicatis igitur huiusmodi differentiæ diuisionibus à Porphirio assignatis, difficultas est de sufficientia illarum, & præcipuè de prima, & principali diuisione in differentiam communem, propriam, & propriissimã. Et quidem prædictarum diuisionum sufficientia præter authoritatem Porphiriĭ, & omnium eius interpretum, non aliter melius, quam easdem diuisiones: aliquibus obiectionibus examinãdo, potest probari.

7 Aduersus primam igitur diuisionem obiicies primò Genera suprema differunt inter se: & non per aliquam ex assignatis dif-

differentijs: ergo diuisio est insufficiens. Maior videtur certa, nam genera suprema formaliter distinguuntur. Et minor probatur: & in primis, quod non differant per differentiam propriam, vel communem, certum est: nam ille solum faciant differre accidentaliter, genera autem essentialiter distinguuntur; nec possunt differre per differentiam propriissimam; nam illa, teste Porphirio, componit, & constituit speciem; differentia autem generis supremi non constituit aliquam speciem, quia ipsum genus, nec est species athoma, nec subalterna.

Respondetur, genera suprema propriè non differre, sed esse primò diuersa, quia se totis distinguuntur; & in nullo, nisi in gradu communissimo entis conueniunt, & sic non mirum, quod per nullam ex assignatis differentijs differant.

8 Obijcies secundò. Propria passio est vere differentia, siquidem per illam vnum differre ab alio, homo, verbi gratia, per risibilitatem ab equo, & tamē neque est differentia communis, quia non est separabilis; nec differentia propriissima, quia nullā constituit speciem, nec est differentia propria, quia licèt differētia propria sit accidens inseparabile, est tamen proueniens à principijs individualibus, propria autem passio prouenit à principijs essentialibus, & specificis, & non suscipit magis ac minus, qualiter suscipere magis, & minus differentiam propriam, asserit Porphirius.

Respondetur, quod licèt propria passio non pertineat directe ad aliquam ex his differentijs, reducitur tamen, vel ad differentiam propriam, vt aliqui volunt, vel quod verius est ad propriissimam, quia quamvis nō faciat differre essentialiter, nec cōstituat speciem, dimanat tamē ab essentia, & à differentia propriissima, & consequenter sicut illa nō nisi inter individua diuersæ speciei distinctionem faciat, sic etiam, & propria passio non nisi inter individua diuersæ speciei facit diuersitatem, quod non habet differentia propria, quæ vnū individuum ab altero eiusdem speciei facit differre.

9 Obijcies tertiò. In hac diuisione membra non distinguuntur. Insufficiens ergo est. Antecedens probatur, nam eadem met differentia est communis, propria, & propriissima, disgregatiuum enim visus est differentia communis hominis, ab illuque separabilis, sicut ipsa albedo, & est differentia propria cygni, & propriissima albi: ergo membra prædictæ diuisionis non distinguuntur.

Respondetur, quod licèt aliquando membra huius diuisionis in eodem materiali coincidant, vt contingit in exemplo in argumento allato, formaliter tamen distinguuntur, quatenus in

or-

ordine ad diuersa comparatur, idem enim disgregativum visus, secundum quod respicit hominem, cygnum, & album diuersam habet formalitatem; & sic non inconvenit, quod secundū singulas formalitates, seu respectus, diuersas differentiæ rationes obtineat, & hoc sufficit, vt diuisio sit bona: ad hoc enim sat est, quod membra diuidentia suis rationibus formalibus distinguantur, & opponantur.

10. Obijcies quartò, quod differentiæ priuatiuæ, vt *inanimatum irrationale*, & similes, sunt diuisiuæ generis. Et tamen non sunt constitutiuæ inferioris speciei: ergo male in vltima diuisione insinuat Porphirius, omnem differentiam superius aliquod genus diuidentem, constituere inferiorem speciem. Probatur minor, differentia constituit speciem, addendo novum gradum perfectionis generis. Sed priuatio non dicit perfectionē aliquā: ergo differentiæ priuatiuæ non sunt constitutiua speciei.

Respondetur, cum nostro Authore hic q. vnica in solutione ad 4. quod licèt differentiæ priuatiuæ, vt priuatiuæ nullam addant perfectionem supra genus, ac perinde nullam speciem constituant: ponuntur tamen loco vnius, vel plurium differentiarū positiuarum, quæ nobis sunt ignotæ; vel nō facilè numerari possunt, quæ tamen re vera genus diuidunt, & speciem, vel species constituunt. Dixi, quod ponuntur loco vnius, vel pluriū differentiarum, quia aliquando differentia priuatiua loco vnius tātum differentiæ ponitur, vt cum diuiditur substantia incorporeā, & incorpoream, sub illa differentia priuatiua incorporei vnica tantum differentia positiua, scilicèt, substantia intellectualis intelligitur. Aliquando verò sub differentia priuatiua plures differentiæ positiuæ intelliguntur, vt cū diuiditur animal in rationale, & irrationale, non vna tantū differentia positiua omnibus animantibus irrationabilius cōmunis, sed plures differentiæ positiuæ immediate genus diuidentes sub irrationali intelligūtur, licèt aliquæ illarum constituant species athomas animalium, aliæ verò species subalternas aliquibus animantibus communes; vt erit forsan differentia constituēs speciem subalternā cervorū in plures species athomas diuisibilem.

11. Vltimò tandē obijcies cōtra secūdam diuisionē, non esse propriū differentiæ proprijssimæ facere aliud: ergo male dicit Porphirius, quod sola differentia proprijssima facit aliud. Probatur antecedens, vnum indiuiduū est aliud ab indiuiduo eiusdem speciei, vt Petrus est aliud indiuiduū à Paulo, & tamen non differunt proprijssima differentia, nam talis nō est nisi specifica: ergo non sola differētia specifica facit aliud.

Respōdetur, quod sola differē-

tia proprijssima (vt inquit Porphirius) est illa, quæ facit aliud saltem inter illa, quæ sunt in eo, dem prædicamento. Et ratio est, quia differẽtia proprijssima est, quæ constituit essentiam: risibile verò, aut nasi curvum, & à forticri alia accidentia aduenium essentiæ constitutæ: & ideò negatur, quod Petrus sit aliud à Paulo, quia aliud substantiue dicit aliud in essentia, alius autem dicit aliud in persona, vndè in diuinis conceditur, quod filius est alius à patre, negamus tamen, quod sit aliud à parte, nisi ly *aliud* sumatur adiectiuè, vt si dicas, filius est aliud suppositum à supposito patris.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm diuisio differentiæ in communem, propriam, & proprijssimam sit analoga?

DIuisio hæc quoad diuisum, & membra diuidẽtia potest accipi primò intentionaliter, pro substractis, videlicet, secundæ intentionis differentiæ; & secundò intentionaliter, pro ipsa secunda intentione differentiæ. Et non est, cur immoremur in qua harum acceptione differentiam diuiserit Porphirius; probabile enim est illum in vtraque acceptione de differẽtia fuisse locutum. Sed quidquid sit de hoc, de diuisione ista differentia secũdum vtramque acceptionem inquirimus, an sit vniuoca, vel analoga.

2 Et certum est, differentiam primò intentionaliter acceptam pro substractis in esse entis materialiter sumptis, analogam esse ad omnes differentias, vtpotè quæ possunt in esse entis aliæ esse substantiæ, aliæ accidentia, aliæ entia realia, aliæ entia rationis; & omnibus his in esse entis nihil potest dari vniuocum. Nec hoc est peculiare in differentia; propter eandem enim rationem genus primo intentionaliter nõ potest esse vniuocum ad omnia genera in esse entis pro substractis, & materialiter sumpta; sed difficultas solum est de differentia primò intentionaliter, formaliter tamen in esse differentiæ accepta, prout differentia facit differre, a vniuoce, vel analogice in differentiam communem propriam, & proprijssimã diuidatur.

3 Dico primò. Differentia primò intentionaliter sumpta, formaliter in ratione differentiæ accepta, analogice diuiditur in differentiam communem, propriam, & proprijssimam. Cõclusio est communis; & probatur, quia facere differre, in quo ratio differentiæ primæ intentionaliter, formaliter consistit, simpliciter cõuenit differentiæ proprijssimæ, & solum secundũ quid differentiæ propriæ, & communi, si quidem quæ differunt per differentiã proprijssimã, simpliciter differunt; & solum secundum quid, quæ differunt per differentiam

tiam propriam, vel communem: ergo differentia primò intentionaliter, formaliter sumpta, analogicè in prædicta tria membra diuiditur.

4 Dico secundò differentia secundò intentionaliter accepta, etiã analogicè diuiditur in communem, propriam, & propriſſimam. Oppoſitum aliqui exiſtimant, ſed concluſio eſt magis communis. Et probatur primò, quia cum ſecũdæ intentiones rationis ſint relationes, eodem modo conveniunt inter ſe, qualiter conveniunt inter ſe earum fundamenta, quatenus formaliter fundamenta illarum ſunt. Sed fundamenta intentionum differentiæ cõmunis, propriæ & proprijſsimæ, non ſolum in eſſe entis, ſed formaliter in ratione fundamẽti, ſcilicèt, prout faciũt differre, analogicè, vt oſtendimus, conueniunt inter ſe: ergo ipſæ ſecundæ intẽtiones differẽtiæ cõmunis, propriæ, & proprijſsimæ analogam ſolam conuenientiam habent inter ſe. ¶ Confirmatur, quia ſecunda intentio differẽtiæ eſt, qua aliquid prædicatur de pluribus ſecundum quod per illud, quod prædicatur, ab alijs differunt, vt quæſt. 4. explicabimus: ergo ſecunda intentio, qua aliquid prædicatur de pluribus, faciens, illa ſimpliciter ab alijs differre, participat ſimpliciter rationẽ ſecundæ intentionis differentiæ: quod cum ſolum competat intẽtioni differẽtiæ proprijſsimæ, illa cum ſecundis intẽtionibus differentiæ communis, & propriæ analogicè conuenit.

5 Secundò probatur concluſio. Quia ſola ſecũda intẽtio, quæ denominat differẽtiam proprijſsimam, participat ſimpliciter rationem tertij prædicabilis, ſola enim illa eſt ratio prædicandi *in quale quid*, in quo tertium prædicabile ab omnibus alijs differt: ergo ſola ſecunda intentio denominans differentiam proprijſsimam, eſt ſimpliciter intentio vniuerſalis: ergo cũ hic diuidatur ſecunda intentio, quatenus vniuerſalis eſt, analogicè diuiditur in intentionẽ differẽtiæ proprijſsima, & intentiones differentiæ communis, & propriæ. ¶ Confirmatur, & explicatur hoc, nam licèt differentia cõmunis, & propria, quatenus dicunt aliquid accidentaliter cõueniens pluribus, ſubinducant intentionem accidẽtis quinti prædicabilis, & ſub hac ratione ſint ſimpliciter vniuerſalia, & prædicabilia formaliter tamen, vt faciunt differre propriè, vel communiter denominantur à quarta intentione differentiæ, quæ ſolum ſecundum quid, & æquiuoce participat rationem tertij prædicabilis: ergo differentia ſecundò intentionaliter accepta analogicè diuiditur in differentiam communẽ, propriam, & proprijſsimam.

6 Obijcies aduerſus hanc ſecundam concluſionem, quod licèt genus primò intentionaliter pro

pro subtracto acceptum, sit analogum omnia subtracta generis, quia aliqua illorum sunt substantiæ, & aliqua accidentia, & aliqua entia realia, alia verò entia rationis; tamen secundo intentionaliter sumptum, vniuoce in omnia generalia dividitur: ergo licèt differentia primò intentionaliter sumpta, analogicè diuidatur in communem, propriam, & proprijssimam; non inde sequitur, quod differentia secundò intentionaliter accepta, sit analoga ad communem, propriam & proprijssimam.

Respondetur, negando consequentiam, quia genus etiam primò intentionaliter, & pro subtracto acceptum, solum materialiter, & in esse entis dicitur analogicè de omnibus subtractis generis; non autem formaliter, vt formaliter est subtractum, & fundamentum intentionis generis; quia vt sic omnia genera, quantumvis in esse entis analogicè distincta, vniuoce conueniunt in eo, videlicèt, quod omnia illa æqualiter dicunt rationem essentialiter contrahibilem, siue illa sit accidens, siue substantia, siue aliquid reale, siue aliquid rationis: & ita non mirum, quod intentio generis in hac ratione fundata vniuoce omnibus intentionibus generis competat. Quia tamen differentia in ratione formali differentiæ, & vt fundat intentionem differentiæ, analogicè dicitur de differentia communi, propria, & proprijssima; ideò talis analogia illius primo intentionaliter accepta infert analogiam differentiæ, etiam secundo inteptionaliter sumptæ, immò ita optime, aliquas differentias in ratione entis vniuoce convenire, vt si omnes illæ sint eiusdem prædicamenti, & in ratione formaliter differentiæ analogari; vt cum vna illarum est differentia proprijssima, & altera differentia communis, & propria: & è converso, duæ differentiæ proprijssimè, quarum vna illarum est substantia, & altera accidens, in ratione entis analogãtur, & in ratione formaliter differentiæ vniuoce conveniunt.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm definitiones differentiæ à Porphirio assignatæ sint bonæ?

PLures in secunda parte huius capituli assignat Porphirius differentiæ definitiones, quas in hac, & sequenti quæstione examinare contendimus, ad quod opere pretium est aduertere differentiam triplicem actum habere, scilicèt, diuidere genus, cõstituere speciem, & diuidere, seu distinguere vnam speciem ab aliæ: & secundum istos diuersos actus diuersimodè Porphirius definiuit differentiam. Prima ergo definitio explicans, quo modo species differant à genere, est, quod differentia sit, *quæ speciem genus excedit.* ¶ Secunda defi-

definitio differentiæ in ordine ad inferiora, & vt prædicabilis est, differentia est, *quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quale.* ¶ Tertia definitio differentiæ est, quod sit, *quod suapte natura separat ea, quæ sunt sub eodem genere*; vt rationale separat hominem ab equo, vel leone, non autē ab albo, quia equus homo, & leo sunt sub eodem genere; non autem homo, & album. ¶ Quarta definitio differentiæ, quod sit, *quæ differunt inter se singula*, vt rationale est differentia, qua differt homo ab equo. ¶ Vltima tandem, & vt asserit Porphirius, ex acta definitio differentiæ, vtpote in qua nō est necesse, sicut in alijs aliquid sub intelligere, ea est, *quod sit constitutiua essentiæ.*

Omnes istæ definitiones, si rectè intelligantur, optimè sunt, & præter auctoritatem Porphirij, & communiter eius interpretum, non aliter melius quam illas aliquibus obiectionibus examinando, possumus defendere, & explicare.

Aduersus primam igitur assignatam definitionem differētiæ obijcies primò. Quod differentia, quam habet species, etiam continetur in genere. Male igitur in prima assignata definitione differentiæ dicitur, quod per illam species excedat genus. Antecedens probatur primò, quia genus est totum potentiale respectu speciei: ergo continet quidquid continet species, & perinde continet, & illius differentiam, alias non posset genus formaliter de specie prædicari.

Secundò probatur idem antecedens, quia si differentia, quam habet species, non contineretur in genere; illam haberet species exhibitiue: quia si homo rationalitatem ab animali non habeat, non est vtè illam habeat: ergo differentia, quam habet species, continetur in genere, ac perinde per illam speciem non excedit genus.

Confirmatur, quia in prælicta definitione, sicut in omnibus alijs, quas assignat Porphirius, si per illas definiat differentiam secundum tres actus, diuidendi genus, constituendi speciem, & distinguendi vnam speciem ab alia qui solum competunt differentiæ proprijssimæ; videtur solum definire differentiam proprijssimam, alijs differentijs omissis. Sed prædicta prima definitio cōuenit alijs à differentia proprijssima. Illa igitur non est bona. Minor probatur, quia non solum per differentiam proprijssimam, sed per multa alia species excedit genus, vt homo excedit genus per risibilitatem, & per actualiter ridere, & per esse bipedem, & alia quæ nō sunt differentiæ proprijssimæ hominis.

Ad argumentum, quod sibimet obijcit Porphirius, latè ex ipsomet Porphirio respondet noster Author in explicatione

text.

text. 6. huius cap. & quæst. vnica super hoc cap. in solutione ad 5. quod differentia quæ constituit speciem, & actu continetur in specie, continetur quidem in genere; non tamen actu, sed solum in potentia, quia cum genus se habeat, vt materia, & differentia vt forma; sicut in materia, licèt non contineantur in actu, continentur tamen in potentia omnes formæ: ita etiam suo modo omnes differentiæ continētur in potentialitate generis. Et per hoc patet ad primam probationem. Et sicut, cum generatur aliquid materiale, forma non fit ex nihilo, sed ex potentia materiæ; ita suo modo species non habet differentiam ex nihilo, sed ex potentialitate generis non quidem quod genus cum omni proprietate sit causa materialis differentiarum, ex cuius potentialitate illæ ita propriè educantur, sicut formæ educuntur ex potentialitate materiæ: nam genus cum, vt abstractum per intellectum habet illā continentiam, illa non est potentialitas realis, & ita differentiæ solum educuntur ex genere ad modū causæ materialis.

Ad confirmationem respondetur, quod sicut aduertimus ex Porphirio in vltima definitione differentiæ, in omnibus alijs debet aliquid subintelligi: & in prima, quod per differentiā species excedat genus id est, quod excedat illam essentialiter, aliquam essentialem perfectionem habens supra id, quod actu included genus; & hoc nulli alij præter differentiam proprijssimam competit.

4 Obijcies secundò contra secundam definitionem differētiæ, quod prædicari in quale de pluribus differentibus specie, etiam competit proprio, & accidenti, quæ cum sint qualitates, prædicantur in quale. Non igitur ea definitio, vtpote alijs à differentia cōpetēs, potest esse bona.

Respondetur, quod cum in hac definitione dicitur, quod differentia prædicatur in quale, debet intelligi, in quale essentialiter: vt per id differat differentia à proprio, & accidenti.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm definitio differentiæ prædicabilis omnibus competat differentijs.

DIfferentia, vt prædicabilis definitur, quod sit illud, *quod prædicatur in quale quid de pluribus differentibus specie.* Et de hac definitione inquirimus, an omnibus competat differentijs: difficultasq́, solum procedit supponendo, omnes terminos partes definitionis ad ipsam definitionem pertinere: non enim est aliqua difficultas, si ad definitionem solum pertineat, quod prædicetur in quale essentiale de pluribus, & illa particula *differentibus specie*, non vt pars definitionis

ris, sed vt exemplum definitionis ponatur, vt aut obscure insinuat Porphirius dicens: *Differentia est, quæ prædicatur in quale de pluribus, & differentibus specie*; vbi per illam coniunctionem; insinuare videtur, illam particulam, *differentibus specie*, non vt partem definitionis, sed vt exemplum definitionis apponi. Difficultas ergo solum procedit, supponendo omnes terminos in prædicta definitione positos ad ipsam pertinere.

2 In hac autem difficultate vnum supponimus, & alterum inquirimus. Supponimus quidem, non solum dari differentias subalternas, sed athomas specici infimæ, & specialissimæ constitutiuas; illasque vere, & propriè esse differentias, & cū differētijs subalternis vniuoce conuenire. Hoc ergo supponimus, & inquirimus, an prædicta definitio omnibus differētijs etiā athomis cōpetat.

3 Statim autem se offert ratio dubitandi, cum differentiæ athomæ, vt rationale, non habeāt aliquas sibi inferiora, quæ differant specie: ac perindè non possint de pluribus differētibus specie prædicari. Non igitur videtur, qualiter illis competat prædicta differentiæ definitio.

4 Duplex autem in hoc inuoluitur quæstio: altera, an omnem differentiam per prædictam definitionem Porphirius intenderit definire: altera, an prædicta definitio omnibus differentijs reverae competat, siue illam solum pro differentijs, subalternis, siue pro omnibus tradiderit Porphirius. Et quidem circa primum (cuius resolutio non multum attinet vtilitatis) facile crediderim, Porphirium solum differentiam subalternam definisse: non quia existimauerit, non esse differentias athomas, aut illas non esse proprie differentias; sed quia definita solum, vt magis nota, differentia subalterna, facile definitio differentiæ athomæ, & definitio differentiæ in communi poterat assignari. Sed vt dixi non multum interest, mentem in hac parte Porphirij indagare; & ita quidquid ille intenderet, ad alteram quæstionē, an videlicet prædicta definitio possit explicari, vt omnibus competat differentijs, accedamus?

5 Partem negatiuam plures tuentur. Alij qui tamen defendunt partem affirmatiuam, qui in duos modos explicandi eam definitionem differentiæ, vt omnibus differentijs competat, diuiduntur, Caietanus namque, cui plures subscribunt, in hoc capit. de differentia, §. *Occurrit autem* 10. asserit, quod prædicari de pluribus differentibus specie in prædicta definitione debet intelligi, non positiue, sed negatiue, & per non repugnantiam, vt sit definitionis sensus, quod differentiæ, in quantum differentiæ, nō repugnat prædicari de pluribus differentibus specie. Sic enim intellecta definitio omni dif-

fræniæ competit. Nam licèt differentiæ athomæ, in quantum athoma est, repugnet prædicari de pluribus differentibus specie; id illi non repugnat, in quantū differentia est, aliàs id omni repugnaret differentiæ. Hoc igitur modo per non repugnantiam intellecta definitio omni competit differentiæ. Et hoc modo aliquid optimè posse definiri, probat Caietanus exemplo; cum enim quantum definitur à Philosopho, quod sit diuisibile in partes eiusdē rationis; ibi *diuisibile* non sumitur positiuè, sed negatiuè, seu per nō repugnantiam; alias prædicta definitio nō competeret omni quāto, si quidem nō competeret cœlo, aut minimo naturali: quia licèt vtrumque sit quantum, neutrum potest diuidi. Sumitur ergo in ea definitione *diuisibile*, vt omni competat quanto, nō positiuè, sed negatiuè, seu per non repugnantiam; ideſt, quod quanto in eo, quod quantum est, non repugnet esse diuisibile in partes eiusdem rationis; hoc enim modo definitio competit omni quāto, quia licèt quatenus talem habent quantitatem, diuisibilitas eis repugnet, non tamen, vt quāta sunt: aliàs omni quanto id repugnaret.

6 Secundus modus explicandi eam definitionem differentiæ, vt omnibus competat differentijs, est quod in ea definitione particula *de pluribus differentibus specie*, non intelligatur de pluribus differentibus specie inter se, sed ab alijs. Et hoc modo etiā differentijs athomis competit, quæ licet de pluribus solo numero inter se differentibus prædicentur, prædicantur tamen de pluribus differentibus specie ab alijs: ipsa enim indiuidua, de quibus differentia athoma prædicatur, differunt per ipsam differentiam ab alijs specificè, ab indiuiduis videlicèt alterius speciei. Aliquos pro hac sententia supresso nomine refert Auicena, illamque plures recentiores defendunt.

7 Pro veritatis explicatione dico primò. Nō potest in definitione differentiæ intelligi, prædicari de pluribus differentibus specie, per non repugnantiam. Probatur primò, definitiones dātur ad explicandas essentias rerum: ergo non possunt dari per aliquid, quod definiris competat solum per non repugnantiam: ergo differentia non potest definiri per prædicati de pluribus differentibus specie, solum per non repugnantiam illi conueniens. Antecedens est certum, & prima consequentia probatur, nam illud, quod alicui conuenit tantum per non repugnantiam, siue per id tātummodo, quod illi non repugnat, non explicat, quid illud sit; sed solum dicit, quid ei nō repugnet: sicuti per hoc quod homini non repugnet, esse albū, v.g. non innotescit nobis quid sit homo, immò nec an sit albus: ergo cum definitiones dentur ad ex-

explicandam naturam definiri, nec n possunt dari per id, quod definito non repugnat, sed per illa quæ ei positiuè conueniunt.

8 Secundò probatur. Si vt aliquid recte definiatur sufficeret, quod definitio solum per non repugnantiam illi competeret; sequeretur, definitionem hominis, scilicèt, *animal rationale*, conuenire equo, & per illam optime equum posse definiri. Consequẽs est absurdum, & quod nec Authores contrarij concedunt: ergo. Sequela probatur, nam licèt esse rationale repugnet equo, in quãtum tale animal, non tamen in quantum animal est: ergo sicuti, quamvis differentiæ athomæ in quantum tali repugnet, prædicari de pluribus differentibus specie, quia id non repugnat illi in quantum differentia est, potest dici, quod illi conuenit præfata definitio differentiæ; dici potest similiter, quod definitio hominis competat equo.

Confirmatur, nam eadem ratione sequeretur, præfatam definitionem differentiæ omni prædicabili conuenire, siquidem quamvis illis genери, v.g. vel speciei in quantum talia prædicabilia sunt, repugnet prædicari *in quale quid* de pluribus differentibus specie; id non repugnat illis, in quantum vniuersalia, & prædicabilia sunt; aliàs id omni prædicabili repugnaret: ergo.

9 Tertiò probatur. Differentia, vt sic abstrahit à prædicabilitate de pluribus differẽtibus specie, & à prædicabilitate de pluribus differentibus numero. Ergo non potest definiri per prædicabilitatem determinare de pluribus differentibus specie. Consequentia patet, nam nihil potest definiri, nisi per id, quod determinate sibi conuenit. Antecedens autem probatur. Differentia, vt sic abstrahit à differentia athoma, & differentia subalterna. Sed differẽtia subalterna dicit determinata prædicabilitatem de pluribus differentibus specie, differentia autem athoma prædicabilitatem de pluribus differentibus numero: ergo differentia, vt sic abstrahit à prædicabilitate de pluribus differentibus specie, & à prædicabilitate de pluribus differentibus numero.

10 Dices ad omnia hæc cum aliquibus defendentibus, & explicantibus Caiet. sentẽtia, quod differentiæ positiue cõpetit prædicta definitio quoad essentia ia quæ includit, scilicèt, quoad actũ primum prædicandi de pluribus differẽtibus specie, licèt illa quoad accidentale, scilicèt, quoad actum secũdum prædicãdi de pluribus differentibus specie, solum per nõ repugnantiam conueniat differentiæ, quia in quantũ differentia est nulli differẽtiæ talis actus secũdus repugnat, licèt alicui differẽtia, vt talis est differentia repugnet: & quod vt definitio aliqua sit bona, sufficit quod quoad essentialia competat positiue

definito, licèt ei, quoad aliquid accidentale, quod dicit, solum competat per non repugnantiã.

11 Sed contra hoc est, quod nec actus primus prædicandi de pluribus differentibus specie, competit positivè differentiæ, vt sic; nam si ille differentia in communi essentialiter positiue competeret, nulli differentiæ sub aliqua ratione repugnaret. Sed talis actus primus repugnat differentiæ athomæ, vt athoma est: ergo non conuenit positiue differentiæ in communi. Consequẽtia patet. Maior probatur, nam quod conuenit positiue, & essentialiter alicui superiori, licèt non sub omni ratione inferiori ei conueniente, debeat ipsi inferiori competere, sub nulla tamen ratione potest inferiori repugnare: sicuti quia animali essentialiter, & positiue competit esse sensibile; licèt id non oporteat, quod sub omni ratione alicui animali competat, animali enim albo non competit, sub ratione albi esse sensibile; alias id omni competeret albo, sub nulla tamen ratione, quantumvis alicui animali accidentaliter conueniente, potest illi repugnare esse sensibile: ergo si differentiæ in communi, vt est essentialiter omni differentiæ superior, essentialiter, & positiue competeret actus primus prædicandi de pluribus differentibus specie; talis actus primus, seu prædicabilitas nulli differentiæ sub aliqua ratione quantumvis accidẽtali posset repugnare. Minor autem, quod differentiæ athomæ sub ratione athomæ, quæ est specialis illius ratio, per quam accidentaliter ab alijs distinguitur differentijs, repugnet actus primus prædicandi de pluribus differentibus specie, probatur quia cui sub aliqua ratione aliquis actus secundus repugnat, sub eadem ratione illi repugnat etiam actus primus ad talem actum secundum per se ordinatus: sicuti cui sub aliqua ratione repugnare actus secundus ridendi, sub eadem ratione, & actus primus, id est risibilitas ad actum secundum ridendi per se ordinata repugnaret. Sed differentiæ athomæ, vt athoma est, repugnat actus secundus prædicandi de pluribus differentibus specie: ergo etiam illi, vt athoma est, repugnat prædicabilitas, potentia, seu actus primus prædicandi de pluribus differentibus specie.

14 Ad exemplum autem, quod pro sua sententia de definitione quanti adducit Caietanus, respõdetur, quod diuisibilitas, quæ ponitur in definitione quanti (vt docet noster Author 1. Physicorum quæstio. 1. art. 2. ad 1. argumentum Scoti contra primam conclusionem, immò vt docet ipse Caietanus 1. part. quæstion. 7. artic. 3. §. *Ad rationem ergo Scoti* (non est diuisibilitas per separationem realem vnius partis quantitatis ab alia) ea enim diuisibilitas, nec est de essen-

essentia quantitatis, nec de illa definitio quanti potest intelligi; & sic non est inconueniens quod alicui quanto quatenus tali quãto repugnet) sed diuisibilitas, quæ est quantitati essentialis, & quæ in definitione quanti intelligitur, est diuisibilitas Mathematica, qua per intellectum potest vna pars quantitatis ab alia distingui, & designari: & hæc diuisibilitas omni quantitati, & omni quanto positiuè competit, & nulli quanto etiam cœlo, aut minimo naturali etiam sub aliqua ratione, quantumvis quantitati accidentali, repugnat.

13 Dico secundò. Probabiliter potest hæc definitio differẽtiæ, vt omnibus competat differentijs, explicari, quod illa particula *de pluribus differẽtibus specie* non de differentibus specie inter se, sed differentibus specie ab alijs, intelligatur. Conclusio est satis cõmunis. Et pro illius probatione, & explicatione suppono, quod licèt differentia tres habeat actus, diuidere genus, constituere speciem, & facere differre vnam speciem ab alia, & isti actus inter se habeant connexionem; tamen intentio differentiæ vt prædicabilis fundatur in illa, secundum quod facit differre: & non secundum quod facit differre propriè, vel communiter, sed secũdum quod facit differre propriissimè, & essentialiter: & quãvis fundamentum relationis alicuius secundæ intentionis non debeat poni expressè in ipsius secundæ intentionis definitione; optimus tamen est illam definiendi modus per ordinem ad suum fundamentum: ex qua doctrina sit formatur ratio per illa conclusione.

14 Si in prædicta definitione differentiæ, illa particula, *de pluribus differentibus specie*, intelligatur non inter se, sed ab alijs, hæc definitio omni competit differentiæ, & alias si ita intelligatur illa particula, non inepte per illam, sed potius magis iuxta suã naturã differẽtia definitur. Probabile ergo est, ita accipi posse prædictam definitionem. Cõsequentia est bona. Maior certa, siue enim differentia subalternæ sit, siue athoma, prædicatur de illis, quæ ab alijs specificè per talem differentiam differunt. Minor autem probatur ex prædicto fundamento; nam sic intellecta definitione, explicatur essentia differentiæ in ordine ad suũ fundamentum: ergo cum istæ secundæ intentiones non alterà à nobis innotescãt, quam per sua fundamenta, optimè definitur differentia per hanc definitionem sic intellectam, in qua ordo ad suum fundamentum explicatur.

15 Aduersus hanc tamen conclusionem, vt magis explicetur, obijcies. Primò, quod de differẽtia athoma nũquam verificatur, quod prædicetur de pluribus differentibus specie: rationale enim v.g. prædicatur de Petro, & Pau-

lo, de quibus non verificatur, quod differant specie, vt patet per exponentes huius verbi *differt*, quæ ista sunt, Petrus est aliquis Deus specici, & Paulus est aliquis Deus specici, cuius est Paulus, quarum exponentium tertia exponens manifestè est falsa.

Respondetur, hoc argumento solum probari, quod si verba definitionis, vt iacent, & sine aliqua explicatione accipiantur, illa particula, *de pluribus differentibus specie*, intelligitur de pluribus differentibus specie inter se, & sic illi prædictæ correspondent exponentes: non tamen probatur, quod si dicta particula intelligatur de pluribus differentibus specie ab alijs, prædicta definitio non competat omni differentiæ, & sic intellecta illa particula, nõ debent propositiones de verbo, *differt* exponi per prædictas exponentes, sed solum per id, quod illa, de quibus prædicatur differentia, differant per eandem differentiam ab alijs, de quibus talis differentia non prædicatur.

16. Obijcies secundo. Differentia hic definitur, vt vnum ex quinque prædicabilibus: ergo illa particula, *de pluribus differentibus specie*, eodem modo accipienda est, ac in definitione aliorum prædicabilium, in qua ponitur. Sed in definitione aliorum prædicabilium intelligitur de differentibus specie inter se: ergo eodem modo intelligenda est in hac definitione.

Respondetur, quod licèt differentia sit vnum ex quinque prædicabilibus; quia tamen habet specialem rationem prædicabilis fundatam specialiter in ipsa differentia, secundum quod facit differre specifice ea, quorum est differentia ab alijs, potest definiri in ordine ad sua inferiora, secundum quod ab alijs specificè per ipsam differunt. Et alia prædicabilia non faciunt sua inferiora specie ab alijs differre, nec per inde aliquid ad rationem illorum conducit, quod sua inferiora differant, vel non differant specie ab alijs, & idò sola differentia potest definiri per ordinem ad sua inferiora, prout specie ab alijs differunt.

17. Obijcies tertiò, nam si ita hæc posset explicari definitio differentiæ, sequitur quod posset etiam differentia definiri per prædicari de pluribus differentibus genere. Consequens nullus admittit: ergo. Sequela probatur, nam ea de quibus prædicatur differentia, non solum differũt specie ab alijs, sed etiam genere: Petrus enim, v.g. & Paulus non solum differunt specie ab alijs, sed differunt etiam genere ab alijs, vt porè ab albedine, relatione, quantitate, &c. quia ab alijs differunt prædicamento, & quæ differunt prædicamento, differunt genere: ergo sicut, quia inferiora differentiæ differunt specie ab alijs potest definiri differentia, per *prædicari de pluribus differentibus*

bus specie, quia eadem met inferiora differunt genere ab alijs, poterit similiter differentia definiri per prædicari de pluribus differentibus genere.

Respondetur, negando sequelam, quia nulla differentia facit aliquid ab alio differre genere, sed specie. Nam quæ differunt specie athoma, certum est, quod non differunt genere, & quæ pertinent ad diuersa genera intra idem prædicamentum non differunt inter se genera, sed specifice subalternè, quia genus inter medium licèt in ordine ad sua inferiora dicatur genus, in ordine tamen ad aliud genus, à quo distinguitur, nõ genus, sed species subalterna debet appellari: & ita quæ sunt sub vno genere, ab his quæ sub alio genere sunt, non generice, sed specifice subalterne differunt. Quæ autem ad diuersa prædicamenta pertinent, nõ propriè dicuntur differre, sed esse primò diuersa, & etiam si minus propriè, & vulgariter dicerentur differre genere, non differunt per suas differentias, sed per diuersos modos entis. Vnde nunquam differentia prædicatur de aliquibus, quæ per ipsam differentiam differant genere ab alijs. Et sic non potest definiri differẽtia per prædicari de pluribus differentibus genere, bene tamen per prædicari de pluribus differentibus specie: quia ea de quibus differẽtia prædicatur, per ipsam differẽtiam differunt specie ab alijs.

18 Obijcies quarto, nã hæc definitio etiam si isto modo intelligatur, est propria differentiæ subalternæ vt subalterna est, immò videtur propria differentiæ athomæ, vt athoma est; nulla enim specialior definitio in hoc modo dicendi potest assignari differentiæ athomæ, & subalternæ, quam illa: ergo talis definitio sic intellecta **non est propria differentiæ in communi**, patet consequentia, nam differentiæ inferiores addunt aliquid saltem accidentale supra differentiam in communi: ergo ratione illius, quod addunt, debent habere distinctas proprias definitionis: ergo si hæc definitio sic intellecta est propria alicuius differentiæ inferioris, vt talis differentia est, non potest esse propria differentiæ in communi.

Respondetur, negando antecedens, immò hæc definitio sic explicata propria est differentiæ, vt sic: quando enim diximus, intelligendam esse, quod differentia sit, *quæ prædicatur in quale essentialiter de pluribus differẽtibus specie ab alijs*, non est accipiendum determinate de pluribus differentibus ab alijs specie athoma, nec determinate specie subalterna, sed abstrahendo ab vtroque modo differendi inferiorum. Et sic accepta definitio, non est propria differentiæ athomæ, nec subalternæ; sed propria differentiæ in communi, vt ab vtraq; abstrahit. Et si velimus

definire differentiam subalternã possumus sic, est, *quæ prædicatur in quale essentialiter de pluribus differentibus ab alijs specie subalternæ*, & differentia athoma, *quæ prædicatur de pluribus differentibus ab alijs specie athoma*. Vel possumus illas aliter sic definire, differẽtia subalterna est, *quæ prædicatur in quale essentialiter de pluribus ab alijs, & inter se specie differentibus, vbi prædicari de pluribus ab alijs specie differentibus*; erit essentiale differentiæ, vt sic quod autẽ illa plura inter se specie differant, erit accidentale differentiæ, vt sic, & proprium subalternæ, vt subalterna est. Et differentia athoma erit, *quæ prædicatur in quale essentialiter de pluribus ab alij specie, & inter se solo numero differentibus*. Vbi quod illa, de quibus prædicatur, inter se solo numero differant, erit accidentale differentiæ in communi, & proprium differentiæ athomæ, vt athoma est.

CAPVT DE PROPRIO.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm diuisio proprij, & illius definitio rectè assignentur à Porphirio?

QVatuor acceptiones proprij Porphirius enumerat, scilicèt, quod conuenit soli, & non omni, vt esse Geometram respectu hominis. Quod cõuenit omni, & non soli; vt esse bipedẽ respectu hominis. Quod conuenit omni, & soli, non tamen semper; vt respectu hominis canescere, quod licèt omni, & soli homini competat; non tamẽ semper, sed determinato solum tempore senectutis. Ac denique quod conuenit omni, soli, & semper; vt respectu hominis esse risibile. Et de proprio hoc quartò modo accepto asserit, quod conuertitur cum specie, à qua dimanat. Illud etiam sic definiuit Arist. 1. Topicorum, cap. 4. *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei, soli autem inest, & conuertim prædicatur*. De hac autem Porphirij definitione, & illius diuisionibus breuiter in præsenti est disputandum.

2 Dico igitur primò. Adæquate, analoga tamen est prædicta diuisio proprij. Prima pars conclusionis præter authoritatẽ Porphirij facilè probatur. Quia cum proprium condistinguatur ab accidenti communi, & præter accidentia communia, omne accidens quod alicui competit, aliquo ex his quatuor modis competere debeat; nec aliud sit assignabile: adæquata est prædicta proprij diuisio.

3 Secũda autẽ pars conclusionis videlicèt, quod illa sit analoga, etiam est manifesta. Quia solum proprium quartò modo est simpliciter proprium, non itidem alia, sed quodlibet illorum à ratione, simpliciter proprij deficit: er-

go

go prædicta diuisio est analoga, & sic proprio in tribus ci prioris acceptione prætermisso, solum proprij quartò modo accepti definitionem explicabimus, quia solũ illud rationem quarti prædicabilis obtinet; alia autem propria, quia simpliciter, licèt nõ formaliter sub ratione proprij sunt accidentia; ad rationem accidentis quinti prædicabilis simpliciter pertinent; licèt, vt aliqualiter propria sunt, possit dici, quod etiam aliqualiter, vt propria sunt, pertinent ad quartum prædicabile, quamvis eius rationem simpliciter non participent.

4 Dico secundò, per definitionem proprij assignatam ab Aristotele, definitur proprium, vt quartum prædicatum, nõ autem vt quartum prædicabile, per definitionẽ autem assignatam à Porphirio definitur proprium, vt quartum prædicabile: clarius tamẽ vt sic communiter definitur, *quod prædicatur de pluribus accidentaliter inseparabiliter*. Prima pars conclusionis probatur, nam proprium, vt quartum prædicabile (sicut omne aliud vniuersale) constituitur per aliquem specialem ordinem ad sua inferiora, ideoque (vt quæstion. sequenti ostendemus) proprium in ratione prædicabilis non per ordinem ad speciem, à qua dimanat, & cum qua conuertitur, sed per ordinem ad sibi inferiora constituitur. Sed in definitione assignata ab Aristotele nullus ordo proprij ad sua inferiora, sed solum ad speciem cum qua conuertitur, explicatur: ergo per eã definitionem non definitur proprium, vt quartum prædicabile est, sed vt quartum est prædicatum, cuius ratio non in ordine ad inferiora, sed in ordine ad speciem desumitur.

5 Secunda autem pars conclusionis probatur, explicando definitionem Porphirij: cum enim in illa dicitur, quod proprium *conuenit omni*; non intelligitur quod conueniat omni speciei; alias ea definitio non competeret proprio speciei infimæ, cum sola sit vnica species, cui tale competat proprium; sed intelligitur, quod conueniat omni individuo speciei, à quo proprium dimanat; & cum dicitur, quod proprium *conueniat soli*, etiam intelligitur conuenire individuis, non quidem determinate vni, vel alteri, sed omnibus, & solis individuis speciei, à qua proprium dimanat, ita vt sensus definitionis sit, proprium est, quod conuenit omnibus inferioribus speciei; à qua dimanat, & solis illis, ac semper illis. Sic autem explicata definitione, per eã optime definitur proprium, vt quartum prædicabile, quia per illam explicatur illius ordo ad sua inferiora, & quod inseparabiliter illis cõpetit clarius tamen (vt dixi in 3. part. conclusionis) essentia proprij, vt quarti prædicabilis per eam communem definitionem ex-

explicatur, quia non solum explicatur ordo proprij ad sua inferiora, sed & specialis modus, quo præcæteris prædicabilibus de illis prædicatur: nã enim quod dicitur, quod prædicatur de illis accidentaliter; distinguitur proprium à tribus prioribus prædicabilibus, quæ de suis inferioribus non accidentaliter, sed essentialiter prædicantur. In eo autem quod dicitur proprium, nõ quomodolibet accidentaliter, sed accidentaliter inseparabiliter de pluribus prædicatur, distinguitur proprium à quinto prædicabili, quod (vt capite sequenti explicabimus) accidentaliter separabiliter prædicatur. Clarior igitur, & melior ea est definitio proprij, vt quarti prædicabilis, vtpotè clarius, & expressius illius naturam explicans. Vt tamẽ quæ in his conclusionibus diximus, magis innotescant, ea aliquibus obiectionibus breuiter examinemus.

6 Aduersus diuisionem igitur proprij obijcies. Primo, quod Aristoteles tres tantum enumerat acceptiones proprij. Perperam igitur Porphirius quatuor enumerauit. Antecedens probatur, nam Aristoteles 1. Topicorum, cap. 4 solum assignauit proprium per se, proprium semper, & proprium aliquando.

Respondetur negando antecedens. Nam Aristoteles per proprium aliquando, intellegit proprium, quod in aliqua parte tantum temporis competit, & quod aliquibus, & non omnibus alicuius speciei conuenit, in quo iam duas proprij acceptiones ex assignatis à Porphirio comprehendit; nempè quod conuenit omni, non soli; & quod conuenit omni, & soli, non tamen semper; & cum præter has acceptiones alias duas enumeret, totidem inde assignauit, ac Porphirius.

7 Obijcies secundò contra primam acceptionem proprij. Quia si aliquod diceretur proprium primo modo, maximè respectu hominis esse Medicum, vel Geometram (hæc enim exẽpla huius primæ acceptionis adhibet Porphirius) sed id nõ est proprium eo primo modo: nullum igitur tale datur. Minor probatur. Nam esse Medicum, siue Geometram, vel accipitur pro capacitate hominis ad eas scientias, vel pro ipsis habitibus talium scientiarum; si primum, est proprium quarto modo, vtpote cõpetens omni soli, & semper homini, capacitas enim, & inclinatio ad omnes scientias, est propria passio hominis; si autem accipiatur pro ipsis habitibus talium scientiarum, illi sunt accidentia omnino communia hominis: ergo in nulla acceptione habet respectu illius eam rationem proprij.

Respondetur, negando minorem. Et ad probationem dico, quod non accipitur esse Medicum

dicum, vel Geometram, cum adhibetur, vt exemplum proprij primò modo, pro inclinatione, & capacitate ad eas scientias, quæ omni homini, ratione suæ naturæ specificæ competit (ea enim capacitas, & inclinatio, vt recte probat argumentum, est proprium quartò modo respectu hominis) sic accipitur, vel pro speciali inclinatione individuali, quæ solis hominibus, non tamen omnibus competit, ad eas magis quã ad alias scientias; vel pro ipsis habitibus earum scientiarum, vtrumque enim est proprium primò modo respectu hominis, & non accidens omnino commune, vtpote non competens aliis præter hominem, & aliquo modo per se hominibus, vt specialis illorum inclinatio, vel vt terminus naturalis eorum inclinationis competens.

Eodem modo respondetur ad aliud argumẽtum quod obijcit noster Author aduersus exẽplum proprij tertiò modo, quod specialis qualitas, quæ est causa hominibus canescendi, & ipsa actualis canities, sunt proprium tertiò modo hominis, quia omnibus, & solis illis cõpetunt (alia enim animalia licèt aliquando habeant pilos albos, proprie non dicuntur canescere) & id non semper, sed determinato tempore senectutis hominibus competit.

8 Obijcies tertiò, quod visus, & auditus habent rationem proprij respectu hominis, cum ex illius essentia dimanent. Et tamen ad nullam ex quatuor prædictis acceptionibus proprij pertinent: ergo insufficienter illæ assignatur. Minor probatur, quia non pertinent ad aliquam ex tribus prioribus, cum sub nulla formalitate sint accidentia communia, nec accidentaliter separabiliter de hominibus prædicentur: & (vt diximus) proprium in triplici priori acceptione, licèt in ratione proprij non pertineat ad accidens commune, & quintum prædicabile, semper tamen sub aliqua formalitate ad illud pertinet. Nec possunt prædicti sensus habere rationem proprij quartò modo respectu hominum, vtpotè qui licèt conueniant omnibus hominibus, non tamen solis.

Confirmatur, nam esse bipedem, ponitur à Porphirio pro exemplo proprij secundo modo. Et tamen nullo modo videtur esse proprium, cum respectu nullius speciei athomæ, aut subalternæ proprium sit, & omne proprium respectu alicuius speciei in esse proprij debeat constitui. Perperam igitur id, vt exemplum proprij assignauit Porphirius.

Respondetur ad argumentũ, quod cũ proprium quartò modo dimanet à natura specifica, & nõ solũ sint naturæ specificæ athomæ, sed subalternæ ab illis et am-

sua propria dimanant, & sic visus & auditus est proprietas non ab specie humana, sed ab speciei subalterna animalis dimanans, & omnibus semper, & solis animalibus competens. Ad confirmationem respondetur, quod solum proprio quartò modo competit, dimanare ab aliqua determinata specie ut homa, vel subalterna, non autem proprio in alijs acceptionibus, præcipuè in secunda, cum illud sit accidens commune pluribus ad diuersas species pertinentibus.

9 Obijcies quartò, aduersus definitionem proprij quartò modo accepti, à Porphirio assignatam, quod illa competit differentiæ, vt rationali respectu hominis, siquidē illa competit omnibus, & solis hominibus, & semper illis. ¶ Confirmatur primò, nā altera definitio proprij quarti prædicabilis, ipsi proprio non competit, quia illud, cū profluat ab essentia, videtur essentialiter prædicari. ¶ Confirmatur secūdo, quia vtraque ea definitio cōpetit coloratore spectu corporis: omne enim, & solum corpus, & semper est coloratum; & coloratum accidentaliter inseparabiliter prædicatur de corpore. Et tamen coloratum respectu corporis, nec est proprium, nec prædicatur per se de illo: ergo ea vtraque definitio est mala. Minor probatur, quia nulla species colorati prædicatur per se de corpore, vt patet: ergo nec coloratum, quia cum aliqua ratio communis conuenit alicui per se, media aliqua ratione specifica sui debet illi per se competere.

10 Respondetur ad argumentum, negando antecedens. In ea enim, immò in vtraque prædicta definitione proprij debet intelligi, quod illud profluat à principijs essentialibus speciei: Differentia autem cum non profluat à principijs speciei, sed potius speciem essentialiter constituat, non conuenit illi definitio proprij. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, negando antecedens, immò eo quod proprium profluit ab essentia alicuius speciei, non prædicatur de illa, nec de suis individuis essentialiter, quia solum prædicator de aliquo essentialiter, quod illum essentialiter constituit; non autem, quod ab ipso sic constituto, vel ab eius constitutiuo profluit; id enim solum facit, quod illud prædicetur inseparabiliter. ¶ Ad secundam confirmationē, quæ aliqualem habet difficultatem, respondetur. Quod coloratum non est proprium respectu corporis, vt recte probat argumētū, quia nulla species colorati est propria corpori, nec de corpore in cōmuni, aut de omnibus corporibus per se prædicatur licèt alicui corpori in particulari aliqua species coloris, scilicèt albedo, sit propria passio: quod non sufficit, vt respectu corporis coloratum sit propria passio: quia ad id requirebatur;

quod

quod respectu cuiuslibet speciei coloris alia species coloris esset propria passio. Vndè dicendū est, quod quia coloratum non profluit à principijs essentialibus, sed à principijs indiuidualibus corporis; quamvis conueniat omnibus, & solis corporibus, & semper illis, & prædicetur accidentaliter inseparabiliter de corpore: quia tamen, vt diximus, in vtraque prædicta definitione debet intelligi, quod proprium procedat ab essentia illius, cuius est proprium; neutra talis definitio sic intellecta conuenit colorato respectu corporis, immò nec conuenit illi respectu corporis prædicari inseparabiliter eo modo quo debet intelligi in definitione proprij, vt capite sequenti explicabimus: quia salua essentia corporis, potest intelligi, illud non esse coloratum, seu quod etiam si non esset coloratum, adhuc saluaretur essentia corporis.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm proprium, & differentia constituantur in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, an verò per ordinem ad indiuidua?

HVcusque vtrumque membrorum huius difficultatis discussimus; nam licèt id specialiter in capite præcedenti dubitari posset de differentia, quia tamen eadem est fere difficultas de illa, ac de proprio; ne eadem inutiliter repetamus, vtrumque simul in hoc loco disputare voluimus, vt cognita iā natura proprij & differentiæ de vtroque videamus, an in ratione vniuersalis, & in ratione talis vniuersalis differentia videlicèt in ratione tertij prædicabilis, & proprium in ratione quarti prædicabilis, in ordine ad speciem, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat, an verò in ordine ad indiuidua talis speciei constituantur.

2 Nec inquirimus, an differentia, & proprium in ratione tertij, & quarti prædicabilis constituantur per ordinem ad sua propria indiuidua per nomen ipsius differentiæ, & proprij significata; vt rationale in ordine ad hoc, & illud rationale; & risibile per ordinem ad hoc, & illud risibile; iam enim sæpius diximus in ordine ad hæc indiuidua non constitui in ratione specialis prædicabilis condistincti ab specie, sed respectu suorū hoc modo indiuiduorū quodlibet prædicabile habere formaliter rationem speciei; quia rationale, v.g. non prædicatur *in quale*, de hoc & illo rationale, sed *in quid* & vt dicens in actu totam essentiam, quam explicat hoc, & illud risibile. Ergo nec rationale constituitur in ratione tertij prædicabilis in ordine ad hoc, & illud rationale; nec risibile constituitur in ratione quarti prædicabilis in ordine ad hoc, & illud risibile, sed

vtrumque prædicatur de prædictis indiuiduis prædicatione speciei. Vnde in ordine ad prædicta indiuidua non procedit difficultas, sed in ordine ad indiuidua propria speciei, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; an videlicet in ordine ad illa, an verò in ordine ad speciem constituantur differentia, & proprium in ratione vniuersalis, & in ratione tertij, aut quarti prædicabilis.

3 Supponendum est autem, quod differentia, & proprium possunt esse, vel differentia athoma constituens athomam speciem, vt rationale; & proprium athomum ab specie infima, & athoma dimanãs, vt risibile; vel differentia subalterna, speciem subalternam constituens, vt sensibile, & proprium subalternum, ab specie subalterna dimanans, vt auditiuum, & quidem de differentia, & proprio subalterno est difficultas, an constituantur in ratione vniuersalis in ordine ad speciem subalternam, quam constituit differentia, & à qua proprium dimanat; an verò in ordine ad species inferiores talis speciei subalternæ & de differentia, & proprio athomo, an constituantur in ratione vniuersalis in ordine ad speciem athomam, quam differentia constituit, & à qua proprium dimanat; an verò in ordine ad indiuidua talis speciei: vt rationale, & risibile, an constituantur in ratione vniuersalis & tertij & quarti prædicabilis in ordine ad hominem, quę rationale constituit, & à quo risibile dimanat, an verò in ordine ad propria indiuidua specifica hominis, & quod dixerimus de differentia, & proprio athomo, proportionabiliter dicendum est de differentia, & proprio subalterno. Vnde maioris claritatis causa solũ dẽ differentia athoma, & de proprio athomo loquemur.

4 Dicendum igitur est, differentiam, & propriũ non constitui in ratione vniuersalis, & tertij, ac quarti prædicabilis in ordine ad speciẽ, quã differentia constituit, & à qua proprium dimanat, sed in ordine ad indiuidua. Oppositũ cum Caietano, cap. de differentia plures defendunt, & vt probabile illud admittit noster Auth. in hoc cap. q. 1. in 1. solutione ad 5. sed conclusionem cum eodem nostro Authore ibi in 2. solutione ad id argumentũ communiter plures defendunt. Et probatur. Quia vniuersale constituitur formaliter in ratione vniuersalis per ordinem ad plura, quæ vt sibi inferiora respicit. Sed speciem, quã constituit & à qua proprium dimanat; non respiciũt differentiæ, & propriũ, vt sibi inferiorem, sed vt omninò æqualem, & illa est vna tantũ, & non plures, indiuidua autem sunt plura, & illa respicit differentia, & propriũ, vt sibi inferiora: ergo differẽtia, & propriũ non in ordine ad speciẽ, sed in ordine ad indiuidua in ratione vniuersalis cõ-

sti-

stituũtur. Maior præterquã quod ex ipsa definitione vniuersalis; quod est *vnũ in multis & de multis* colligitur, manifestè etiã probatur: quia vniuersale dicitur respectu particularis: ergo respectu sibi inferiorũ, & ad quæ cõparatur vt superius, & à quolibet illorum abstrahit, & cum nullo illorũ in particulari dicitur ad cõuertẽtiã. Minor autem est manifesta, nam species, quã differentia cõstituit, & à qua propriũ dimanat, est vna & non inferior, sed æqualis cum differentia, & proprio & cum illis dicitur ad conuertentiam: bene enim valet, est homo: ergo rationalis, & risibilis; & è contra, est rationale, & risibile: ergo est homo, & indiuidua sunt vere inferiora proprio, & differentiæ, & ab illis proprium, & differentia abstrahuntur, & cum nullo in particulari eorum proprium, & differentia dicuntur ad conuertentiam: licèt enim bene valeat, est Petrus: ergo rationalis, & risibilis, nõ tamẽ è cõtra. Minor ergo quoad vtrãq; illius partẽ est vera.

Confirmatur, nam vniuersale, formaliter est vniuersale, & superius respectu eorum de quibus dicitur, a quibus abstrahitur abstractione totali; cum respectu solũ eorum sit totum potentiale. Sed differentia, & proprium non abstrahuntur ab specie abstractione totali; bene tamen ab indiuiduis: ergo habẽt rationem vniuersalis respectu indiuiduorum, non verò in ordine ad speciem.

5 Dices, quod cum differentia, & proprium prædicantur de speciebus quia prædicantur de illis, vt totum potentiale est; & vt in potentia continet indiuidua, virtualiter prædicantur de ipsis indiuiduis, & virtualiter perindè prædicantur de pluribus. Et licèt in ordine ad speciem secundum proprium, & differentia nõ se habeãt vt superius; in ordine tamen ad speciem, vt totum potentiale est, & vt continet indiuidua, propriũ, & differentia habent eandem superioritatem, quam habent in ordine ad indiuidua; & alias de specie immediate prædicantur, mediate autem de indiuiduis in seipsis: ergo in ordine ad speciẽ; & non in ordnie ad indiuidua cõstituuntur in ratione vniuersalis.

6 Cõtra hoc tamen est primò, quæ licèt species, quã differentia cõstituit, & à qua propriũ dimanet, sit totũ potentiale, & virtualiter cõtineat indiuidua; differẽtia tamẽ, & propriũ nõ prædicãtur de illa, vt totũ potẽtiale est. Falsum igitur est præcedentis solutionis fundamentũ. Antecedens probatur, quia differẽtia prædicatur de specie, vt illã cõstituit, & componit. Sed cõstituit, & cõponit illã in ratione totius actualis: ergo solũ prædicatur de illa formaliter, vt totũ actuale est. Et propriũ dicitur de specie, vt a illa dimanat. Sed dimanat a illa formaliter, vt totũ actuale est in sua essentia cõstitutum, ad quæ materialiter se habet, quæ respectu indiuiduũ

sus

sit totum potentiale. Ergo tàm proprium, quàm differentia prædicantur de specie, vt illa totum actuale est, non verò, vt est totum potentiale.

Confirmatur, nam sicut de ratione prædicati alicuius propositionis est, quod contineat in potentia, quidquid est in subiecto; ita de ratione subiecti solum est, quod includat, quidquid in actu, vel in potentia dicit prædicatum, & omnis virtualis continentia aliorum materialiter se habet ad rationē subiecti. Ergo cum proprium & differētia de specie prædicātur, continentia virtualis individuorū in specie materialiter ad id se habet, & solū formaliter propriū, & differētia prædicantur de specie, vt illa est totū actuale.

7 Secundò eadem solutio impugnatur, nam dato, & non concesso, quod differentia, & propriū prædicarentur de specie, vt totū potētiale est, adhuc id nō sufficeret, vt in ordine ad illam condituāntur in ratione vniuersalis. Ergo etiam si id prædictæ solutioni admittatur, adhuc illa est insufficiens. Antecedens probatur. Nam species, etiam vt totum potentiale, & vt virtualiter continens individua, est formaliter vna, & non formaliter plura. Sed terminus, in ordine ad quem aliquid constituitur vniuersale, debet esse formaliter plura, sicut ipsum vniuersale est formaliter vnum. Ergo differentia, & propriū non constituuntur in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, etiam si illam, vt totum potentiale respicerent.

Confirmatur, nam species, etiam, vt respectu individuorum est totum potentiale, non est inferior, sed æqualis cum proprio, & differentia: quia etiam, vt sic conuertitur cum illis. Sed vt diximus, differentia, & proprium, sicut, & quodlibet aliud vniuersale, debet formaliter constitui in ratione vniuersalis per ordinem ad sibi inferiora. Ergo non potest constitui differentia, & proprium in ratione vniuersalis per ordinem ad speciem, etiam si in ordine ad illam, vt ad totum potentiale comparentur.

8 Obijcies primò, quod proprium, & differentia immediate prædicantur de specie, mediate autem de individuis. Sed vniuersale constituitur in ratione prædicabilis in ordine ad terminum, de quo immediate prædicatur. Ergo proprium, & differentia cōstituuntur in ratione vniuersalis, & prædicabilis per ordinem ad speciem, & non per ordinem ad individua. Minor probatur, ea enim ratione diximus, quod licèt genus prædicetur de individuis specificis: tamen quia de illis solum prædicatur mediatè, non per ordinem ad illa, sed per ordinem ad species, de quibus immediate prædicatur in ratione vniuersalis, & primi prædicabilis formaliter cōstituitur. Maior autē probatur.

Quia

quia rationale, v.g. & risibile immediate prædicantur de specie, scilicèt, de homine, & mediate de illius individuis, Petro videlicèt, & Paulo: ideò enim Petrus est rationalis, & est risibilis, quia homo est rationalis, & homo est risibilis: ergo immediatè prædicantur proprium, & differentia de specie, & mediate tantum de eius individuis.

Respondetur, quod individua sunt, de quibus immediate, vt superius proprium, & differẽtia prædicantur; quia non habent alium immediatiorem terminum, de quo vt superiora prædicentur; si enim immediatius, quam de illis prædicantur de specie, non prædicantur vt superiora, sed vt æqualia de illa, nec in ratione prædicabilis, sed vt dicemus, in ratione prædicari, & vniuersale in ratione talis constituitur per ordinem ad terminum, de quo immediatè, vt superius prædicatur. Et ita quia genus, etiam vt superius non prædicatur immediate de individuis, quia etiam, vt superius prædicatur immediatius de speciebus, non constituit in ratione vniuersalis, & primi prædicabilis per ordinem ad individua, sed per ordinem ad species. Proprium autẽ & differentia per ordinem ad individua constituuntur, quia vt superiora immediate de illis, & superiora de nullo alio immediatius prædicantur.

9 Obijcies secundò differentia, & proprium vere prædicantur prædicatione vniuersalis de specie; & alias immediatius prædicantur de illa, quam de individuis: ergo per ordinẽ ad illam, & non per ordinem ad individua in ratione vniuersalis constituuntur. Consequentia probatur, quia vt in solutione præcedentis obiectionis admittebamus, vniuersale ex illis terminis, de quibus, vt vniuersale prædicatur in ordine ad illum debet constitui, de quo immediatius in ratione vniuersali prædicatur: ergo si differentia, & proprium non solum de individuis, sed de specie, vt vniuersalia prædicentur, cum alias certum sit immediatius de illa, quam de individuis prædicari, in ordine ad illa, & non in ordine ad individua formaliter in ratione vniuersalis constituentur. Antecedens autem, in quo est difficultas, probatur primò. Quia propriũ, & differentia directè, & formaliter, & tanquam quid vnum, & vniuocũ prædicantur de specie: ergo prædicatione formaliter vniuersalis, & alicuius prædicabilis: omnis enim prædicatio formalis, & directa ad aliquod prædicabile videtur pertinere. ¶ Secundò probatur idem antecedens. Quia eadem relatione refertur proprium & differentia ad speciẽ, & ad individua; sed ad individua refertur relatione vniuersalis: ergo similiter ad speciem: ac perinde vt vniuersalia de illa prædicantur,

tur. Maior probatur, quia quotiescũq; aliquid ad aliquid immediatè, & ad illud mediate refertur, eadem relatione refertur ad vtrumque; sicuti genus, quia immediatè species, & mediate individua respicit, non diuersis relationibus, sed vnica, & eadem relatione ad species, & individua refertur. Sed proprium, & differentia immediate species, & mediate individua respiciunt. Non igitur diuersis relationibus, sed vnica, & eadem relatione ad speciẽ, & individua referũtur. ¶ Tertiò denique probatur idem antecedens, quia differentia, & propriũ prædicantur de specie, & species de individuis: ergo eodem genere prædicationis, quo proprium, & differentia prædicantur de specie, prædicantur de individuis. Sed de individuis prædicantur prædicatione vniuersalis: ergo etiam de specie. Prima consequẽtia patet per regulam ante prædicamentalẽ, *cum quid piam de quo piam prædicantur*, &c. quæ mixta cõmuniorem intelligentiã debet intelligi, quod cum aliquid prædicatur de aliquo, eodem genere prædicationis, quo de illo prædicatur, debet prædicari de his de quibus prædicatur subiectũ: ergo si propriũ, & differentia prædicantur de specie, eodẽ genere prædicationis, quo de illa prædicãtur, debent etiã prædicari de individuis de quibus prædicantur species.

10. Respondetur, negando antecedẽs, quia vt ostendimus, differentia, & proprium non prædicantur, vt superiora, sed vt æqualia de specie: ac perindè nõ prædicantur formaliter de illa prædicatione vniuersalis. Et ad primam probationem antecedentis dico: quod licèt prædicatio propria, & differentiæ de specie, sit formalis & directa; nõ tamẽ est, prædicatio vniuersalis, nec sub intẽtione prædicabilis prædicatur proprium, aut differentia de specie, sed sub intentione tertij, aut quarti prædicari. ¶ Ad secundam probationẽ eiusdem antecedentis respondetur, negãdo maiorẽ, quia non quotiescumque aliquid respicit vnum mediatè, & alterũ immediate, refertur ad illa eadẽ relatione, sed solũ, cum sub eadẽ ratione respicit vtrũq; proprium autẽ, & differẽtia, vt æqualia respiciũt speciẽ, & vt superiora respiciũt individua, & ita quãvis immediate respiciãt speciẽ & mediate individua, non eadem relatione ad speciẽ, & individua referũtur, sed ad speciẽ relatione prædicati, ad individua autẽ relatione vniuersalis & prædicabilis, immò vt ad præcedẽtẽ obiectionẽ diximus, licèt absolute dicantur propriũ, & differẽtia respicere mediate individua, vt superiora tamen sunt non mediate, sed immediate individua respiciunt, quia non habent aliũ immediatiorem terminum, quem vt superiora respiciant. ¶ Ad tertiam denique probationem eiusdem antecedẽtis respõdetur, quod ex eo, quod pro-

proprium, & differentia prædicẽtur de specie, & species de individuis, solum sequitur, quod eodẽ genere prædicationis essentialis, vel accidentalis, quo proprium, & differentia prædicãtur de specie, prædicentur etiam de individuis, nec aliud ad summum convincit prædicta regula ante prædicamentalis, non tamen sequitur, quod si de specie prædicantur proprium, & differentia, vt æqualia: ac perinde non subintẽti ne prædicabilis, sed sub intentione prædicati, sub eadem intẽtione prædicentur diuisiue de individuis; quia cum quodlibet illorũ sit inferius ad speciẽ, etiam est inferius ad differẽtiam, & propriũ: & ita nõ prædicãtur differẽtia & propriũ de illis, vt æqualia, sed vt superiora: ac perinde nõ sub intentione prædicati, sed subintẽtione prædicabilis, & vniuersalis.

11. Obijcies tertiò, quod differentia, & proprium, cum non habeãt rationem vniuersalis in cõmuni, sed determinatam rationẽ vniuersalis ad determinatas species prædicabilis pertinẽtẽ in ordine ad illũ terminũ cõstituũtur in ratione vniuersalis, in ordine ad quẽ constituuntur in ratione specialis prædicabilis, differentia videlicèt in ratione tertij prædicabilis, & propriũ in ratione quarti prædicabilis. Sed in his rationibus constituuntur in ordine ad speciem ergo in ratione vniuersalis. Minor probatur, quia differentia, in quantũ differentia proprijssima, & propriũ in quantum quartò modo proprium, constituuntur in ratione tertij, ac quarti prædicabilis, cum nec ad tertium prædicabile pertineat formaliter differentia communis, & propria, nec ad quartũ prædicabile proprium in tribus prioribus acceptionibus. Sed differẽtia est differentia proprijssima in ordine ad speciem, quam constituit, & propriũ est propriũ quartò modo in ordine ad speciẽ à qua dimanat: ergo differẽtia, & propriũ cõstituũtur in ratione tertij, & quarti prædicabilis in ordine ad speciẽ.

Confirmatur, quia proprium cõstituitur in ratione quarti prædicabilis in ordine ad illũ terminũ, cũ quo dicitur ad cõuertentiam. Sed cũ individuis diuisiue sumptis nõ dicitur ad convertẽtiã; nõ enim valet, aliquid est risibile: ergo est Petrus, & dicitur ad conuertentiã cũ specie ergo in ordine ad speciẽ, & nõ in ordine ad individua constituitur in ratione quarti prædicabilis. Maior probatur, quia Aristoteles definiuit propriũ per id, quod conuertitur prædicetur, in quo insinuauit propriũ debere conuerti cum illo de quo, vt proprium prædicatur.

12. Respondeo ad argumẽtũ, negando minorẽ. Et ad probationẽ dico, quod licèt differẽtia & proprium in ratione tertij, & quarti prædicabilis constituantur per ordinem ad individua, quia solũ in ordine ad illa habẽt rationem superioris, fundamentum tamen

prædicabilitatis in ordine ad indiuidua, sumitur ex ordine, quem habent ad speciem, quia differentia, quatenus constituens speciem, refertur ad talis speciei indiuidua: & proprium quatenus dimanat ab specie, refertur ad talis speciei indiuidua, & ita ratio differentiæ proprijssimæ, quæ sumitur in ordine ad speciē, est fundamentum illius vniuersalitatis in ordine ad indiuidua. Et in proprio ratio proprij quartò modo, quæ sumitur in ordine ad speciem, est fundamentum illius vniuersalitatis in ordine ad indiuidua. Vnde cum in argumento dicitur, quod differentia in quantum differentia proprijssima constituitur in ratione tertij prædicabilis, & proprium in quantum proprium quartò modo constituitur in ratione quarti prædicabilis, verum id quidem est, si ly *in quantum* dicat rationem fundandi eas relationes prædicabilium, non autem si dicat rationem formalem relationis: hæc enim sumitur in ordine ad inferiora, quamvis cum præsuppositione talis fundamenti, quod in ipsa relatione refunditur, vt diuersimode: hæc prædicabilia ad indiuidua respiciant, & illa respiciant alia prædicabilia.

Ad confirmationem eodem modo respondetur, quod in proprio, vt est quartum prædicabile, ex parte fundamenti requiritur, quod ab specie dimanet, & cū illa conuertatur; non tamen requiritur, quòd conuertatur cum termino, in ordine adquem in ratione prædicabilis formaliter cōstituitur, immò cum debeat constitui in ordine ad terminum sibi inferiorem, non debet cum illo converti. Ex Aristoteles, vt diximus quæstione præcedenti, non definiuit proprium, vt quartum prædicabile, sed vt quartum prædicatum, quam intentionem proprium non in ordine ad indiuidua, sed in ordine habet ad speciem.

CAPVT DE Accidenti.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm definitionem, & diuisionem accidentis recte tradat Porphirius?

SVpponendum est ex D. Thoma 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 1. quod hoc nomē *accidēs* potest significare, & accidēs prædicamentale, & accidens prædicabile. Accidens prædicamentale est, quod condistinguitur à substantia, & dicit esse in alio; & sic quidquid est ens reale, & non est substantia, necessario debet esse accidēs: non enim inter substantiā, & accidens prædicamentale aliquod datur mediū, accidens verò prædicabile est, quod est extra essentiam rei, & ab essentia non dimanat, & hoc accidens nō dicit esse

sub-

substantiam; nec accidens prædicamentale, immò nec ens reale, nec ens rationis determinate: de accidenti igitur prædicabili Porphirius loquitur; in præsenti; accidens igitur prædicabile definit sic Porphirius: accidens est, *quod adest, & abest sine subiecti corruptione*, & diuidit illud in accidens separabile, & inseparabile. Accidens separabile, vt dormire respectu hominis, inseparabile, vt nigrum respectu corui. De præfata igitur definitione accidentis dubitamus, an illa sit bona.

2 Dico primò, accidens est vere prædicabile distinctum ab omnibus alijs. Conclusio est communis, quia accidens est vnū in multis, & de multis, realiter enim accidens, vt album, reperitur in multis, & abstractum per intellectum prædicatur de illis; & istæ sunt veræ prædicationes, Petrus est albus, Paulus est albus: ergo verè tale accidens habet rationem vniuersalis, & prædicabilis: & cum distinctum modum habeat prædicandi ab alijs prædicabilibus; non enim prædicatur essentialiter; & sic distinguitur à tribus prioribus prædicabilibus; nec prædicatur accidentaliter inseparabiliter, & intransmutabiliter, sed accidentaliter separabiliter, & transmutabiliter, per quod distinguitur à proprio, & constituit quintum, & vltimum prædicabile ab omnibus alijs distinctum.

Confirmatur, nam accidens, verbi gratia, album in ratione quarti prædicabilis non constituitur per ordinem ad sua individua propria, scilicèt, per ordinem ad hoc, & illum album, vel ad Petrum, & Paulum album, posita albedine in illis in actu signato, sic enim quidditatiuè prædicatur de illis, & vt dicens in actu totam essentiam, quam illa explicant, ac perinde prædicantur de illis prædicatione speciei, & rationem speciei prædicabilis, habet in ordine ab illa; sed constituitur accidens in ratione quarti prædicabilis in ordine ad sibi inferiora, de quibus accidentaliter communiter prædicatur, vt albū in ordine ad habentia albedinem, non quidem albedine posita in illis in actu signato (sic enim, vt diximus, sicut individua propria albi, & de quibus album quidditatiuè, & vt species prædicatur) sed albedine in illis exercita, vt conditione, & ratione eis conueniendi prædicatum: ergo accidens non solum est prædicabile, sed speciale, & condistinctum ab omnibus alijs.

3 Dico secundò, per definitionem à Porphirio accidētis assignatam, definitur accidens secundò intentionaliter clarius tamen, vt prædicabile definitur, quod sit illud, *quod prædicatur de pluribus accidentaliter separabiliter*. Prima pars conclusionis probatur, explicando definitionem Porphirij. Nam in illa, *abesse, &*

ab esse, non sumitur pro tali inhærentia, & non inhærentia, sed pro conuenientia, & prædicabilitate, ita vt sensus definitionis sit, quod accidens est, quod potest conuenire, & non cõuenire; prædicari, & non prædicari de aliquo absque illis corruptioue: & sic definitur accidens secundæ intẽtionaliter, & vt prædicabile. Clarius tamen, vt dixi, definitur, vt prædicabile per alteram communem definitionem, quia clarius, & expressius per illam ratio prædicabilis explicetur. Vt tamen definitio Porphirij, & illa communis, quæ cũ illa coincidit, clarius pateſiat, & explicetur, illã aliquibus obiectionibus examinemus.

4 Obijcies ergo primò aduersus primam cõclusionem, ad probandum, accidens non constituere speciale prædicabile. Et loquamur claritatis gratia de hoc accidenti album: quia illud non habet specialia inferiora, in ordine ad quæ in ratione specialis prædicabilis constituatur; non enim hoc & illud album, sed Petrus, & Paulus albus, posita in illis albedine in actu signato; de illis enim vt sæpius diximus, & hic in eadẽ prima conclusione ostendimus, album quidditatiue prædicatur, & rationem habet respectu illorum speciei prædicabilis. Nec cõstituitur in ratione specialis prædicabilis in ordine ad Petrum, & Paulum habẽtes albedinẽ, quod probatur. Primò, quia album nõ abstrahitur à Petro, & Paulo: ergo respectu illorum nõ constituitur in ratione vniuersalis, & prædicabilis specialis. Consequentia patet, quia nullum constituitur vniuersale, nisi respectu illorum, à quibus abstrahitur. Antecedens autem probatur, quia vel abstrahitur album à Petro, & Paulo secundum se, vel vt sunt albi, nõ secundum se; quia vt sic neque includunt albedinem, neq; aliquod accidẽs. Si autem abstrahatur ab illis, vt sunt albi, est idem, ac abstrahere albũ ab hoc, & illo albo, per quam abstractionem, vt diximus, in ratione speciei prædicabilis, non autẽ in ratione quinti, & specialis prædicabilis cõstituitur.

Secũdò probatur idem principale antecedens, quia albũ à Petro, & Paulo non potest abstrahi abstractione totali, sed abstractione formali: ergo respectu illorum non potest constitui in ratione vniuersalis, & prædicabilis; solum enim aliquid in ratione vniuersalis constituitur in ordine ad ea, à quibus abstrahitur abstractione totali. Antecedens probatur, quia albũ, sicut quodlibet aliud accidẽs, dicit formã respectu subiecti: ergo solũ est abstrahibile à subiectis, à Petro, v.g. & Paulo habentibus albedinem abstractione formali, abstractione videlicèt formæ à subiecto, non autem abstractione totali. ¶ Tertiò probatur idẽ principale antecedens: quia vniuersale debet esse à parte rei formaliter in inferioribus, in ordine ad quæ in ratione vni-

vniuersalis constituitur; & ab illis esse realiter indistinctum, alias non prædicaretur formaliter de inferioribus, & posset ab omnibus illis realiter separatum existere. Sed album non est formaliter in Petro, & Paulo, sed solum inhæsiuè, sicut quodlibet aliud accidens in substantia, & ab illis est realiter distinctum: ergo non constituitur in ordine ad Petrum & Paulum in ratione vniuersalis, & prædicabilis. ¶ Quartò denique idem antecedens probatur, quia quodlibet prædicabile, vt sæpius diximus, constituitur in ordine ad ea, de quibus immediatè prædicatur. Sed album nō prædicatur immediate de Petro & Paulo, etiam si habeant albedinem: ergo non constituitur in ratione vniuersalis in ordine ad Petrum, & Paulum. Minor probatur, quia immediatus prædicatur de hoc, & illo albo, & ideò Petrus est albus, quia hoc album est album, & Petrus est hoc album: ergo album non prædicatur immediate de Petro, & Paulo.

5 Respondetur ad argumentum, negando antecedens quoad secundam illius partem, & ad primam illius probationem respondetur; quod album abstrahitur à Petro, & Paulo habentibus albedinem, non quidem posita in illis albedine in actu signato (sic enim vt probat argumentū, abstraheretur, vt esset respectu illorum species prædicabilis) sed exercita tantum ex parte illorum albedine, & tanquam conditione se habente, vt ab illis abstrahatur album, & de illis album accidentaliter prædicetur. Nec id est speciale in hoc prædicabili, sed cōmune alijs. Cum enim proprium v.g. risibile, abstrahitur à Petro, & Paulo, non abstrahitur ab illis secundum se, nec ab illis, vt risibilibus, posita risibilitate ex parte illorum in actu signato, sed ab illis habētibus risibilitatē, & risibilitate ex parte illorum exercita, & tāquā cōditione se habente, vt ab illis abstrahatur risibile, & accidētaliter in transmutabiliter prædicetur. ¶ Ad secundā probatione nē negandū est antecedens, nā licèt albedo in abstracto, quia est forma subiecti, in quo est, non possit abstrahi, nisi abstractione formali ab illo; sicut humanitas, quia est forma constitutiua Petri; sumpta in abstracto, non potest abstrahi, nisi abstractione formali ab illo; tamē album in cōcreto bene potest abstrahi abstractione totali a Petro, & Paulo habentibus albedinē; quia sic nō abstrahitur forma à subiecto, sed concretum, scilicèt forma, vt in subiecto a partibus subiectiuis illius, scilicèt, ad hoc concreto & illo concreto.

Ad tertiam probationem respondetur, quod vt aliquid sit vniuersale, sufficit, quod ratione materialis sit idem cum inferioribus: cum ergo album ratione materialis sit idem realiter cū Petro, & Paulo; licèt id, quod de formali significat, scilicèt albedo

sit realiter distinctum ab illis, non tollit, quin album sit vniuersale respectu illorũ. Nec istud est peculiare in accidenti, sed etiã contingit in proprio, si teneamus, illud distingui realiter à suo subiecto. ¶ Ad quartam denique probationem negatur minor, quia album in ratione accidentis prædicabilis immediatè prædicatur de Petro, & Paulo, immò immediatius quam de homine. Et si cõcedamus argumento, quod immediatius prædicatur de hoc, & illo albo, quàm de Petro, & Paulo, quia tamen de hoc, & illo albo nõ prædicatur *in quale*, sed *in quid* id non tollit, quod constituatur in ratione prædicabilis accidentaliter separabiliter in ordine ad Petrum, & Paulum, quia in illo modo prædicandi, de nullo alio, ac de illis immediatius prædicatur, & quodlibet prædicabile in ratione specialis prædicabilis cõstituitur in ordine ad illum terminum, de quo secundum specialem illum modum prædicãdi immediatius prædicatur.

6 Obijcies secundò aduersus definitionem accidentis, quod nulla definitio debet dari disiunctiuè, quia cum definitio explicèt naturam, & quidditatem rei, & cuiusvis rei natura, & quidditas sit determinata; non potest indeterminate per disiunctionem vnius, vel alterius explicari: ergo definitio accidentis, quæ datur per ab esse, vel ad esse subiecto non potest esse bona.

Confirmatur, quia definitio non potest dari per opposita. Sed ad esse, & non ad esse conuenire, & non convenire subiecto, sunt opposita: ergo per id non potest recte accidens definiri.

Respondetur ad argumentum, quod licèt detur definitio disiunctiue, vna tamen, & determinata essẽtia accidẽtis prædicabilis per illam explicatur: quia in eo explicatur, naturã accidẽtis indifferẽtem esse, vt subiecto conveniat, & non conveniat absque illius corruptione. Vndè essentia accidentis non consistit in aliqua parte illius coniuncti, sed in indifferentia ab vtramque disiunctiue; quæ indifferentia, vt diximus, aliquid est determinatum, & ita prædicta definitio aliquid determinatum explicat; ac perindè illa est bona. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod licèt definitio non possit dari per opposita copulatiue, bene tamen per opposita disiunctiue, qualiter hæc definitio datur; licet enim aliqui definiant accidens, quod possit ad esse, & ab esse subiecto, ly & nõ sumitur ibi copulatiue vt denotetur accidẽs posse simul ab esse, & ab esse subiecto, sed sumitur ly, & diuisiue, vt denotetur, quòd idẽmet accidens habet potẽtiam, vt successiuè, & diuersis temporibus possit ad esse, & ab esse à subiecto.

7 Obijcies tertiò contra præfatam definitionem accidentis. Accidens inseparabile, vt nigrum respectu corvi, cõtinetur sub definitione

finito huius definitionis; idem enim accidens, quod hic definit Porphirius, diuidit in accidens separabile, & inseparabile. Et tamen non conuenit nisi præfata definitio; illud enim non potest ab esse à subiecto absque illius corruptione (suppono enim, quod naturaliter corvus non potest, non esse niger) ergo.

Nec valet dicere: Quod licèt nigredo non possit realiter separari à corvo, potest tamen separari ab illo per intellectum. ¶ Non, inquam, hoc valet: nam vel hæc separatio per intellectum est negatiua, ita quod concipiatur, corvum non esse negrum; vel est solum separatio præcisiua, quod videlicèt intelligatur corvus, non intellecta eius nigredine. Primũ esse non potest, secundum autem non sufficit ad salvandam definitionem accidentis: ergo. Minor quoad primam partem patet, nã si corvus à parte rei non potest, non esse niger: ergo nec intellectus potest concipere, illum non esse nigrum: aliàs intellectus esset falsus. Quoad secundùm vero partem probatur, nam etiam huiusmodi separatione, seu abstractione præcisiua potest separari risibilitas, v.g. ab homine: potest enim intelligi homo, non intellecta eius risibilitate, quia non est de eius essentia. Et tamen hoc nõ sufficit, vt risibile habeat sufficiẽtem separabilitatem requisitam ad rationem accidentis quinti prædicabilis: ergo.

8 Respondetur, solutionem datam esse optimam, immò est solutio expressa Porphirij asserentis, *quod mente, cogitatione, vt corvus albus, & Æthiops non niger sine subiecti corruptione concipi potest.* Vnde replicam respondetur, huiusmodi separationem per intellectum non esse solum præcisiuã; licèt enim hoc modo possit separari accidens à subiecto, nigredo v.g. à corvo; hæc tamen separatio, vt rectè probat argumẽtum, non est sufficiens ad rationem accidentis quinti prædicabilis. Est ergo etiam separabile abstractione negatiua, non quidem absoluta: id enim (vt rectè convincit argumentum) fieri non potest, sed quasi conditionaliter, idest, quod possit concipi, quod etiam si corvus non esset, niger, salvaretur naturaliter, & perfectè essentia illius, quia cum nigredo, nec ad illius pertineat essentiam nec ex eius oriatur principijs essentialibus, etiam si illam non haberet, salvaretur perfectè eius essentia. Hoc autem modo non potest separari passio à subiecto, quia cũ ex principijs eius essentialibus oriatur, non potest concipi, quod si subiectum illam non haberet, salvaretur naturaliter, & perfectè eius essentia. Tota hæc doctrina desumitur ex D. Thomia, quæstion. 2 de anima, art. 12. ad 7. & quæst. de spiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. vbi inquit: *Quoad duplex est operatio intellectus, alia qua intelligit quod quid*

est

est: & tali operatione potest intelligi essentia rei, & sine proprio, & sine accidente; cum neutrum eorum ingrediatur res essentia. Alio est operatio intellectus dividentis, & componentis, & sic potest intelligi substantia sine accidentali prædicato etiam si secundum rem sit inseparabile; sicut potest intelligi corvus albus; non enim est ibi repugnantia intellectum cum oppositum prædicari non dependeat ex principijs speciei, quæ significatur nomine in subiecto posito. Hac verò operatione intellectus non potest intelligi substantia sine proprio; non enim potest intelligi, quod homo non sit risibilis; aut triangulus non habeat tres angulos equales duobus rectis. Hoc enim est repugnantia intellectuum, quia oppositum prædicari dependet ex natura subiecti.

9 Obijcies quartò, mortuum respectu hominis, & combustum respectu domus sunt accidentia; & tamen non possunt ad esse subiecto præter illius corruptionē: ergo. Maior patet, quia nec mortuum ex principijs essentialibus hominis oritur, nec combustum ex principijs essentialibus domus. Maior verò probatur, nam homo sine sui corruptione non moritur, nec domus absque sui corruptione comburitur: ergo nec mortuum homini, nec combustum domui absque sui corruptione potest ad esse.

Confirmatur calor respectu aquæ est accidens, accidentaliter enim prædicatur de illa, & tamen non potest illi ad esse absque corruptione illius: calor enim receptus in aqua, vel totaliter corrumpit illam, vel disponit eam ad corruptionem ergo.

10 Respondetur ad argumentum, omissis pluribus, quæ circa illud dici solent, quod *mortuum, & combustum* possunt accipi, vel vt significant mortuum & combustum in fieri, vel vt significant mortuum, & combustum in facto esse; & si primò modo accipiantur, sunt accidentia respectu hominis & domus, & accidentaliter prædicabiliter prædicantur de illis, quia quando moritur homo & domus comburitur; adhuc est verum, dicere, quod est homo, & quod est domus. Si vero mortuum, & combustum accipiantur pro mortuo, & combusto in facto esse, sic sunt prædicata repugnantia homini, & domui; quia implicat, esse hominem, & esse mortuum in facto esse, & esse domum, & esse combustam in facto esse.

Ad confirmationem respondetur, quod si loquamur de calore, vt octo respectu à quæ negandum est, esse accidens respectu illius, sed potius est prædicatum illi repugnans, cum non possit cōpari cum illa: si autem sit sermo de alio colore citra calorem, vt octo, negatur, quod non possit conuenire, & nō conuenire aquæ absque illius corruptione; quia licèt illam ad corruptionem disponat, non totaliter corrumpit.

11 Obij.

11 Obijcies quintò, existentia est accidens prædicabile cuiuscumque rei creatæ: & tamen non potest abesse illi absque illius corruptione: ergo. Maior patet, quia existentia non potest esse genus, species, vel differentia respectu rei creatæ, vt exse patet; nec potest esse propria passio respectu illius. Tum, quia non dimanat à principijs intrinsecis entis creati, sed à principijs individualibus illius. Tum etiam, quia existentia de nullo ente creato prædicatur per se hæc enim est accidentalis, & nullo modo per se homo existit: ergo respectu nullius entis creati existentia est propria passio; illa enim teste Philosopho 1. posteriorum in 2. modo dicendi per se prædicatur de subiecto; cum igitur sit prædicatur conueniens cuicumque enti creato, restat solum, quod sit accidens quintum prædicabile respectu illius. Minor autem principalis probatur, nam existentia non potest separari à Petro, v.g. illo manente; ergo non potest abesse illi absque illius corruptione.

Respondetur, quod quamvis existentia cum rigore respectu nullius rei creatæ sit dicenda propria passio, & consequenter nullam perfectitatem Logicam dicat cum illa; habet tamen quandam perfectitatem Physicam, quatenus à nullo ente reali potest separari, nisi illud designat esse. Vnde erit accidens inseparabile respectu entis creati, & conuenit illi definitio accidentis prædicabilis, quatenus licèt non possit separari realiter ab ente creato, potest tamen separari ab illo per intellectum, ad eum modum, quem solutione ad 3. explicuimus, posse separari nigredinem a corvo, quia cum existentia ex nullius rei creatæ essentia dimanat, potest intelligi, quod etiam si per possibile, vel impossibile illam non haberet, saluaretur tamen eius essentia.

12 Obijcies sexto, quod anima, & quælibet alia forma substantialis potest ad esse, & abesse materiæ primæ absque illis corruptione immo de facto eadem-met invariata manes materia modo est sub hac forma, modo subaltera est. Et tamen non est accidens respectu illius, siquidem non prædicatur de illa: ergo:

Confirmatur humanitas potest adesse, & abesse Verbo Diuino absque illius corruptione, modo enim adest illi, & si relinqueret humanitatem assumptam (quod est possibile) ab esset illi. Et tamē non est accidens respectu illius; non enim prædicatur accidentaliter de illo, hæc enim propositio, Verbum Diuinum, seu Deus est homo, teste D. Thom. 3. p. q. 16. art. 1. ad 1. non est in materia remota, nec contingenti, sed in materia naturali: ergo.

13 Ad argumentum, quod in termino est Diu. Thomæ respondet Sanctus Doctor 2. contra gentes, cap. 81. in solutione 4. ratio-

rationis, quod subiectum, cui ad esse, & ab esse potest accidens, debet esse compositum ex materia, & forma. Et licèt forma substantialis possit ad esse, & ab esse materiæ primæ, non inde sequitur quod illi conveniat definitio accidentis, & potest reddi ratio huius; quod cum accidens prædicabile non debeat, dare esse simpliciter subiecto, cuius est accidens, debet supponere illud constitutum in suo esse simpliciter, & consequenter compositum ex materia, & forma.

Ad confirmationem respondetur, quod humanitas quidem non est accidens prædicabile respectu Verbi Diuini, nec in concreto prædicatur accidentaliter, sed essentialiter de illo, vt latè ostenditur in loco citato in argumento. Vnde ad illum dicendum est, quod cum in definitione accidentis dicitur, quod sit illud, quod possit ad esse, & ab esse subiecto absque illius corruptione, debet intelligi, quod taliter accidens competat subiecto, quod non trahatur ad esse subiecti, nec cum ipso subiecto constituat vnum ens per se. Quia, vt docet D. Thom. in tertio distinct. 7. q. 1. art. 1. ad 5. id, quod accidentaliter de aliquo prædicatur, debet se habere respectu illius, vt quid extrinsecum, sicut albedo respectu corporis; & ideò nec albedo trahitur ad esse corporis, nec ex corpore, & albedine constituitur vnũ per se, sed vnum tantum per accidens, humanitas autem trahitur ad ipsum esse Verbi Diuini, & constituit illud in esse substantiali hominis, & facit cum ipso diuino Verbo vnum compositum per se. Vnde licèt possit ad esse, & ab esse Verbo Diuino absque ipsius Verbi Diuini corruptione, nõ tamen est respectu illius accidens prædicabile, nec ei respectu illius competit assignata accidentis prædicabilis definitio eo modo quod illam esse intelligendam diximus, & ostendimus.

LIB. QVINTVS DE PRÆDICATIONIBUS.

Vamvis in prædicabilium proœmio, quæst. 3. noster Author de diuersis egerit prædicationibus, in quibus concreta de concretis, abstracta de abstractis, concreta de abstractis, medijs terminis tàm primæ, quàm secundæ intentionis prædicantur, quia tamen prædicationes sunt prædicabilium actus, & melius de illis, naturæ prædicabilium cognita, egere possumus; id: ò hunc de prædicationibus librum in hunc locum distulimus, in quo per aliquas quæstiones, quæ prædicationibus in prædicta quæst. 3. vniuersalium noster tradidit Author, explicare conabimur.

QVÆSTIO I.

Vtrùm concretum de concreto medijs terminis primæ intentionis verè prædicetur?

POssumus loqui de prædicationibus, medijs terminis primæ & secundæ intentionis. Et prius de prædicationibus, medijs terminis primæ intentionis disputabimus. Pro hac autē, & sequentibus difficultatibus præmittenda est primò multiplex diuisio prædicationis ex nostro Authore Ss. Magistro Soto, quæstione vltima vniuersalium desumpta. Prædicatio igitur est triplex, identica, scilicet, & disparata, & medio modo se habens; ideſt, quæ nec est identica, nec disparata. Prædicatio idētica est illa, in qua prædicatur idē de se ipso, vel medio eode nomine, vel medijs nominibus synonomis: vt istæ prædicationes, homo est homo, gladius est ensis. Prædicatio disparata est, in qua formæ repugnantes adinvicem in abstracto, vel in concreto prædicantur; vt si dicas, homo est lapis, rationale est irrationale, vel rationalitas est irrationalitas. Prædicatio denique medio modo se habens, ideſt, nec identica, nec disparata, est illa, in qua non prædicatur idem de se ipso, nec formæ repugnantes, sed formæ, quæ eidem simul possunt conuenire.

Hæ

Hæc autē prædicatio alia est directa, alia indirecta. Prædicatio directa est illa, in qua prædicatū significat aliquid se habēs, vt forma respectu significati subiecti, & è contra. Prædicatio indirecta est illa in qua prædicatum significat aliquid, quod se habet, vt materia respectu significati subiecti; cum enim in qualibet prædicatione prædicatum se habeat, vt forma respectu subiecti; tunc est prædicatio directa, cum id, quod re vera est forma alterius, habet in prædicatione locum sibi debitum, scilicèt, rationem prædicati; & è contra erit prædicatio indirecta. Et quia omne prædicatum superius quatenus in inferiori quasi recipitur & determinatur, se habet, vt forma respectu inferioris prædicatur directe de illo, & inferius indirectè de superiori. Vndè omnis prædicatio directa est superioris de inferiori, vel æqualis de æquali. Et ob hoc, & quia existimauit Porphirius (vt in re ita verum est) quod sola prædicatio directa est simpliciter prædicatio, dixit in capite de specie: *Quod paria de paribus, aut maiora de minoribus prædicentur, oportet; minora verò de maioribus non oportet.*

2 Secundò supponendum est cum Caietano 3. part. quæst. 16. art. 5. §. *Aduerte hic*, quod licèt nomina cōcreta, & abstracta in significatione formali conueniant, quod eandem significent formam, vt hæc nomina, homo & humanitas eandem humanitatem, & hæc album, & albedo eādem albedinem, differunt tamen secundum diuersum modum significandi, quia nomen concretum significat formam, vt in subiecto, vel supposito, nomen verò abstractum significat formam absolute, & ex modo significandi quasi per se subsistentem. Ex quo oritur, quod nomina abstracta pro eadem forma, quam significant, supponant, quia ex modo abstracte significandi nō significant, nec connotant aliud, pro quo supponere possint: nomina verò concreta, licèt significent formam, supponunt pro supposito, vel subiecto, cui ipsa competit forma, vt ly homo pro habente humanitatem, scilicèt pro supposito naturæ humanæ, ly album pro habente albedinem, scilicet, pro subiecto albedinis.

3 Tertiò est supponendū, quod vt aliqua prædicatio affirmatiua sit vera, debent extrema supponere pro eodem; hoc est, quod idem realiter sit id pro quo supponit vnū, ac id pro quo supponit, & alterum, quia vt prædicatio affirmatiua sit vera, debet esse identitas inter extrema: idētitas, inquam, in eo quod significatur, explicatur, vel connotatur per nomina, mediis quibus, fit prædicatio: nam quamvis aliquæ duæ formæ, verbi gratia, albedo, & dulcedo, in eodē subiecto conueniant: ac perindè hæc sit vera prædicatio, album est dulce, quia

ex:

extrema supponunt pro subiecto quod est idea vtriusque formæ, & per ipsa nomina extrema horum connotatur, tamen hæc est falsa, albedo est dulcedo, quia per hæc nomina abstracta solum significantur formæ realiter distinctæ, & non importatur, nec explicatur aliquid, in quo vtraque forma conueniat.

4 Vltimò tandem est supponendum cum Diu. Thom. 3. part. qu. 16. art. 7. ad 4. quod terminus positus ex parte subiecti, si sit cõcretum, supponit materialiter pro subiecto, vel supposito quod connotat, & terminus positus in prædicato tenetur formaliter pro forma significata. Et hinc est, quod istæ prædicationes album est dulce, dulce est album, si in eodem subiecto reperiatur dulcedo, & albedo, non solũ sunt verè, sed vtraque est directa, quia cum subiectum vtriusque prædicationis supponat materialiter pro subiecto, quod in re est subiectũ vtriusque formæ, siue prædicetur album de dulci, siue dulce de albo; semper prædicatur forma de suo obiecto: ac perindè est prædicatio directa.

5 His ergo suppositis pro hac, & sequentibus difficultatibus, ad præsentem, in qua inquirimus, vtrum mediis nominibus primæ intentionis verè prædicetur concretum de cõcreto, facile ex dictis respondetur, quod verè prædicatur quoties significat formas in eodem supposito, vel subiecto existentes: & prædicatur directè, quando prædicatum significat formam, vel aliquid superius respectu subiecti, vt istæ prædicationes sunt veræ, homo est animal, homo est rationalis, album est dulce, & è conuerso; & prima est directa, quia prædicatur superius de inferiori; & alia, quia prædicatur forma de subiecto, & similiter si prædicatur dulce de albo. Si verò prædicitur homo de animali, vel de rationali, erit prædicatio vera, licèt indirecta. Conclusio est communis, & quoad veritatem omnium prædictarum prædicationum patet, quia extrema in illis supponunt pro eodem, pro eodem, scilicèt, supposito, vel subiecto formarum, quas extrema significãt; & cum nomen concretum non abstrahat abstractione formali a subiecto, sed solum abstractione totali ab hoc, & illo concreto; prædicatum omnium prædictarum propositionum, licèt explicite, & in actu non includat, quid quid includit subiectum, includit tamen illud implicite, & in potentia, quod sufficit, vt propositiones sint verè. Nec in hoc cum non habeat specialem aliquam difficultatem, est amplius immorandum, sed ad alia difficiliora in sequentibus quæstionibus procedendum.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vtrùm abstracta de concretis, & concreta de abstractis, mediis nominibus primæ intentionis, verè prædicentur?

NOn loquimur de abstractis, & concretis significantibus formas in eodem supposito, vel subiecto non existentes; vt si dicas, lapis est humanitas, nigrum est albedo, certum est enim, eas prædicationes esse falsas, siquidem, & essent falsæ, si tales formæ significarentur in concreto; vt si dicas, lapis est homo, nigrum est album; sed loquimur de abstractis, & concretis significantibus eandem formam; vt homo, & humanitas, album, & albedo.

2 Aduertendum est autem, quod nomina concreta, & abstracta possunt significare, vel formas increatas omnino simplices vt hæc nomina, Deus & Deitas; Pater & Paternitas, Filius, & filiatio in diuinis. Vel formas, & naturas creatas: & has in duplici differentia, videlicèt, vel formas transcendentes, vt hæc nomina, ens, & entitas; verum, & veritas, bonum, & bonitas: vel formas particulares, & non transcendentes, & has etiam in duplici differentia, formas videlicèt substantiales, vel formas accidentales, & de omnibus his, quid sit dicendum, aliquibus conclusionibus explicabimus.

3 Dico igitur primò, mediis nominibus significantibus formas particulares creatas substantiales, vel accidentales, nec abstracta de concretis, nec concreta de abstractis possunt prædicari; vt istæ prædicationes sunt falsæ, homo est humanitas, album est albedo, & è conuerso, si concreta de abstractis prædicentur. Oppositum conclusionis quoad prædicationem abstracti de concreto in formis substantialibus, tenet Durand. in 1. dist. 34. q. 1. num. 18. Sed conclusio, quoad omnia quæ includit, est communis, & manifestè habetur ex D. Thom. opusc. 69. super secundum textum Boetij, ita dicente: *Circa quodcumque abstractè consideratum hoc habet veritatem, quod non habet in se aliquid extrinsecum, quod scilicèt sit præter essentiam suam, sicut humanitas, & albedo & quæcumque hoc modo dicuntur. Cuius ratio est, quia humanitas significatur, vt quo aliquid est homo, & albedo, quo aliquid est album: non est autem aliquid homo formaliter loquendo, nisi per id quod ad rationem hominis pertinet. Et similiter non est aliquid album formaliter, nisi per id, quod pertinet ad rationem albi, & ideò huiusmodi abstracta nihil in se alienum habere possunt. Aliter autem se habent in his, quæ significantur in concreto, nam homo significatur, vt qui habet humanitatem, & albū vt quod habet albedinē. Ex hoc autem quod homo habet humanitatem, vel albedinē, nō prohibetur habere aliquid aliud, quod*

non

non pertinet ad rationem horum, nisi solum, quod est oppositum his. Et ideò homo, & albũ possunt aliquid aliud habere, quam humanitatem, vel albedinem. Et hæc est ratio, quare albedo, & humanitas significantur per modũ partis, & non prædicantur de concretis, sicut nec pars de suo toto Hæc D. Thom. in quibus non solum nostram conclusionẽ expressè docet, sed genuinam illius rationem tradit.

4 Probatur igitur primò, conclusio ex prædicta doctrina D. Th. quantum ad prædicationem abstracti de concreto, quia prædicatum non includit in actu, nec in potentia, quidquid includit subiectum: ergo non vere prædicatur de illo. Patet consequentia, quia ad veram prædicationẽ requiritur, quod saltem implicite, & in potentia prædicatum includat, quidquid includit subiectum. Antecedens autem probatur, quia prædicatũ, v. g. humanitas, solum includit id, quo homo est homo, & per quod in esse hominis essentialiter constituitur, & albedo solum includit id, quo album est album & per quod in esse albi album constituitur; subiectum autem, homo, v. g. includit suppositum, quod non includit humanitas, & album includit corpus, & suppositum, quorum neutrum dicit albedo: ergo aliquid includitur in prædictis concretis, quod in abstractis, nec implicite, nec in potentia clauditur: ac perinde talia abstracta de concretis prædicari vere non possunt.

Confirmatur primò, quia cũ forma in abstracto prædicatur de concreto, prædicatum abstrahit abstractione formali à subiecto, cum dicat solam formam subiecti: ergo nullo modo, nec in potentia includit subiectum: ac perinde non potest vere de illo prædicari. Patet consequentia, nam hæc est differentia inter ea, quæ abstrahunt ab aliquo abstractione formali & ea quæ abstrahunt abstractione totali, quod hæc includunt implicitè, & in potentia ea, à quibus abstrahũt abstractione totali, illa verò nullatenus includunt ea, à quibus abstrahunt abstractione formali.

Confirmatur secundò, nam cum forma in abstracto prædicatur de concreto prædicatur de illo omnino, vt pars, & nullatenus, vt totũ aliquo modo includens quidquid est in concreto. Sed pars, vt pars, & quæ nullomodo est totum, nõ potest vere prædicari de toto (hac enim ratione pars Phisica non potest prædicari de toto, quod componit) ergo formæ in abstracto non possunt prædicari de concretis.

5 Secundò probatur conclusio, quoad vtramque illius partem, scilicèt, quod in prædictis formis, nec abstracta de concretis, nec cõcreta de abstractis possunt prædicari. Namque realiter distinguuntur, non possunt adinvicem vere prædicari, vt enim

quæstione præcedenti præmonstrauimus, vt prædicatio affirmatiua sit vera, debere esse identitas inter extrema obiectiua prædicationis. Sed significatum abstracti, & concreti in prælictis formis realiter distinguuntur: ergo non possunt adinvicem prædicari: ac perindè nec abstractum de concreto, nec concretum de abstracto. Minor probatur, quia licèt tàm abstractum, quàm concretum significet eandem formam: concretum tamen significat, vel connotat aliquid realiter formæ superadditum, scilicèt suppositum, quod in rebus creatis realiter à natura distinguitur vt nunc suppono: ergo talia significata abstracti, & concreti differunt realiter penes realiter inclusum, & non inclusum.

6. Dico secundò, in nominibus significantibus formas generales, & transcendentes, vt ens, & entitas; bonum, & bonitas, &c possunt adinvicem abstracta de concretis prædicari; immò, vt statim ex D. Th. videbimus, possunt huiusmodi concreta de formis particularibus in abstracto prædicari. Conclusio est. D. Th. 1. 2. qu. 55. art. 4. ad 1. & qu. 21. de veritate, art. 4. ad 4. vbi ita asserit S. Doctor: *Ad quartum dicendum, quod aliter se habet in formis generalibus, & aliter in formis specialibus: in formis enim specialibus non recipitur prædicatio concreti de abstracto, vt dicatur, albedo est alba, vel calor est calidus, vt patet per Dionysium 1. cap. de diuinis nominibus, sed in formis generalibus huiusmodi prædicatio recipitur: dicimus enim, quod essentia est ens, & bonitas est bona, & vnitas vna, & sic de alijs. Cuius ratio est, quia illud, quod primò cadit in apprehensione intellectus, est ens. Vnde oportet quod cuicumque apprehenso per intellectum intellectus attribuat hoc, quod est ens: & dum cognoscit essentiam alicuius entis, dicit illam essentiam esse ens, & similiter vnamquamque formam generalem, vel specialem, vt bonitas est ens, albedo est ens, & sic de alijs. Et quia quædam sunt, quæ communicant rationem entis inseparabiliter, vt vnum, bonum, & huiusmodi oportet, quod hoc de quolibet apprehenso prædicetur, eadem ratione, qua ens. Vnde dicimus, essentia est vna, & bona, similiter vnitas est vna, & bona; ita de bonitate, & albedine, & quolibet forma generali, vel speciali. Sed album, quia est speciale non communicat inseparabiliter rationem entis. Vnde potest apprehendi forma albedinis sine eo, quod attribuatur ei esse album. Vnde non cogimur dicere, albedo est alba, album enim vno modo dicitur, ens & vnum, & bonum, & alia huiusmodi, quæ de quolibet apprehenso necesse est dici, multipliciter dicuntur.*

Hæc Diuus Thomas, in quibus conclusionem nostram extendit, vt verificetur, etiam quando concretum formæ generalis prædicatur de abstracto for-

mæ

mas particularis, vt si ens prædicetur de albedine, vel de humanitate. Et conclusionis, sic extensæ optimam in prædictis verbis assignat rationem D. Thom. & discrimen à concretis, & abstractis significantibus formas speciales.

7 Probatur autem conclusio, quia de qualibet re primò concipitur, quod sit ens: quia nihil prorsus rationem entis subterfugere potest: ergo de quacumque re quomodocunque, vel inconcreto, vel in abstracto consideretur, vere prædicatur, quod sit ens. Et cum passiones entis, verum, bonum, & vnum ita latè patent, & ita sint generales, & transcendentes, sicut ipsum ens, de omnibus, de quibus illud prædicatur, prædicantur, & illæ ac perindè omnes prædictæ formæ generales, & transcendentes, etiam inconcreto significatæ, prædicantur de qualibet re siue in abstracto, siue in concreto significetur.

8 Dico tertiò. In nominibus significantibus naturam diuinam, abstracta de concretis, & concreta de abstractis in sensu identico verè prædicantur, non tamen in sensu proprijssimo, & formali. Prima pars conclusionis deducitur ex diuersis locis D. Thomæ, præcipue 1. part. quæstion. 31. art. 3. vbi ad minus videtur Sanctus Doctor istas propositiones, Deus est Deitas, & Deitas est Deus, in sensu identico admittere, & in hoc ponit differentiam inter hæc nomina, & nomina significantia formas particulares creatas, quia in illis abstracta de concretis, & concreta de abstractis, non solum in sensu formali, sed neque in sensu identico prædicantur. Ratio autem primæ partis conclusionis est, quia in diuinis non distinguitur realiter suppositum à natura, nec id, quod est, ab illo quo est: ergo quamvis ex modo significandi, etiam in diuinis abstracta significent id, quod est, & concreta id, quod est, & abstracta significent solum formas, & concreta significent formas connotando suppositū: adhuc tamen in sensu saltem identico vere prædicantur abstracta de concretis, & concreta de abstractis, & in sensu saltem identico illæ sunt veræ, Deitas est Deus, Deus est Deitas, Pater est Paternitas, Paternitas est Pater.

9 Secunda autem pars conclusionis videtur mihi certa in sententia Diu. Thomæ 1. part. quæstion. 30. art. 5. in corpore, ita dicentis: *Dico secundum rem sit idem Deus, quod Deitas, non tamen est idem modus significandi vtrobique nam hoc nomen Deus, quia significat diuinam essentiam, vt habente; ex modo suæ significationis naturaliter habet, quod possit supponere pro persona. Et sic ea, quæ sunt propria personarum, possunt prædicari de hoc nomine*

Deus, vt dicatur, quod Deus est genitus, vel generans, vt dictū est. Sed hoc nomen essentia non habet ex modo suo significationis, quod supponat pro persona, quia significat essentiam, vt formam abstractam, & ideò ea, quæ sunt propria personarum, quibus adinuicem distinguuntur, non possunt essentiæ attribui. Hæc D.Tho. in quibus manifestè nostrā traddit, & probat secundam partem conclusionis. Et ex illius doctrina id confirmatur, quia hæc consequentia est mala: Deus generat, Deus est Deitas: ergo Deitas generat. Et non nisi quia in illa arguitur à sensu identico ad formalem, quod vtique non esset, si minor non solū in sensu identico, sed in sensu formali esset vera: ergo.

10 Aduersus primam conclusionem poterat obijci, quod vt in secunda, & tertia conclusione fatemur, in nominibus significantibus formas transcendentes, & in nominibus significantibus formas increatas, abstracta de concretis, & concreta de abstractis vere saltem in sensu identico possunt prædicari: ergo etiam in nominibus significatibus formas particulares creatas, cum nomina abstracta, & cōcreta siue hāc, siue illam formam significent, omnia eundem modum habeant significandi, & secundū illud abstracta à concretis distinguantur.

Sed ad hoc sufficiens disparitas in conclusionibus est explicanda: quia cum suppositum in rebus creatis, quod connotat nomen concretum, distinguatur realiter à forma, quam significat nomen abstractum, nec in sensu identico possint abstracta de concretis adinvicem prædicari; bene tamē in nominibus significantibus formas increatas, quæ à supposito realiter non distinguuntur. Et quia nomina significantia formas particulares significant formam, quæ sub aliqua ratione determinata, & non secundum omnem rationem competit, non possunt nomina abstracta de concretis adinvicem prædicari, bene tamen nomina significantia formas generales, & transcendentes, quæ cum omnibus rebus, & sub omni illarum ratione competant, possunt in abstracto, & in concreto de qualibet re prædicari. Et ita de qualibet re siue in abstracto, siue in concreto significetur, erit verū dicere, quod est ens, & est entitas, est bona, & est bonitas.

11 Secundò obijcies, quod etiā mediis nominibus significantibus formas particulares creatas concretum prædicatur de abstracto & abstractū de concreto: ergo iam prima conclusio non est vniuersaliter vera, imò si in aliqua particulari falsificatur, cum eadem sit ratio de omnibus, vniuersaliter videtur falsa. Antecedēs prob. nā hoc nomē abstractū quātitas significat formā particularē creatā: & tamē vere prædicatur cōcretū de abstracto, hæc enim est vera, quātitas est quāta, &

est

est vera, linea, & superficies est quanta: ergo iam concretum de abstracto prædictis nominibus vere prædicatur. Et eadem est ratio, vt prædicentur in illis abstracta de concretis.

16 Respondetur in primis nullatenus esse admittendum, in quantitate vere prædicari abstractum de concreto, vt si dicas, quatum est quantitas, quia subiectum talis propositionis connotat materiale, & substractum quantitatis, scilicèt, corpus realiter ab ipsa forma quantitatis distinctum, & prædicatum significat solam formam quantitatis, nullum illius subiectum connotans, vel importans: ac perinde extrema obiectiua prædictæ propositionis realiter non identificantur, sed distinguuntur realiter penes realiter inclusum, & non inclusum. Et ita prædicta propositio, nec in sensu formali, nec in sensu identico est vera. Maior autem difficultas est, quæ attinguitur in argumento, cum videlicèt prædicatur concretum de abstracto, vt cũ dicitur, quantitas est quanta, linea est quanta. Ad quod respõdetur, quod in prædicato prædictæ propositionis, quantitas est quanta non sumitur quantum in omni rigore in ratione concreti, & vt connotat subiectũ seu substractum quantitatis (hoc enim modo significatum subiecti, & prædicati distinguerentur realiter, ac perindè, ea propositio esset falsa) sed illud prædicatum quantatiuum denotat, quod quantitates habet in se effectum quantitatis, id est in se vnam partem extra aliam, & extensionem partium ad differentiam aliarum formarum, quæ licèt suum effectum tribuant subitantiæ, quam afficiunt: ipsum tamen illæ non participant; vt quamvis albedo faciat album, ipsa tamen albedo non est alba: quantitas autem tribuit suũ effectum formalem substantiæ, cui inhæret, scilicèt, distinguere accidentaliter partes illius, & facere illam extensam, & ipsamet quantitas participat suum effectum formalem, & habet partes, ac est extensa in ordine ad se: ac perindè ipsa quantitas est quãta.

QVÆSTIO III.

Vtrùm abstracta de abstractis, medijs nominibus primæ intentionis, verè prædicentur?

EX Nominibus abstractis primæ Intentionis possunt aliqua significare formas realiter entitatiue diuersas, vt hæc nomina, humanitas & albedo: vel formas realiter formaliter distinctas, vt hæc nomina, actio & passio, vel formas tantum per intellectum ratione ratiocinata distinctas, vt hæc omnia nomina, humanitas, animalitas, rationalitas sensibilitas eandem omnino realem formam, & solũ ratione ratiocinata distinctã significãt: suppo nimus enim, nunc ex superiori-

bus contra Scotum, gradum specificum, genericum, & differentialem in qualibet natura substãtiali, vel accidentali actualiter à parte rei non distingui, sed solum ratione ratiocinata per intellectũ.

2 Et quidem certum est, quod medijs nominibus abstracti, significãtibus formas realiter entitatiue distinctas, quamvis in eodem supposito, vel subiecto realiter simul inveniantur, abstracta de abstractis, nec in sensu identico, nec in sensu formali vere prædicari; & istas in vtroque sensu esse falsas, humanitas est risibilitas, humanitas est albedo, quantitas est qualitas, & similes: & ratio est manifesta, quia licèt tales formæ, si in eodem supposito, vel subiecto realiter existerent, & vna de altera prædicaretur, prædicatio esset vera, quia extrema supponerent pro eodem, scilicet pro supposito, vel subiecto, quod nomina concreta, medijs quibus fieret prædicatio, connotarent; cum tamen prædicantur in abstracto, extrema nullatenus supponũt pro eodem, quia non supponerent pro supposito, vel subiecto, cum illud nomina abstracta, nec connotent, nec significent, sed supponunt pro ipsis formis realiter entitatiue distinctis; ac perindè tales prædicationes, nec in sensu identico, nec in sensu formali essent veræ.

3 Certùm est etiam, formam non entitatiue, sed realiter formaliter ab altera forma, distinctam, & in abstracto significatam, in sensu identico vere prædicari de altera forma in abstracto significata, non verò in sensu formali, vt hæc in sensu identico est vera, actio est passio, albedo est similitudo (si supponamus relationem non distingui realiter entitatiue à suo fundamento) quia est idem, ac dicere, res, quæ est actio, est passio, res, quæ est, albedo, est similitudo, quod vtique verum est; in sensu autem formali prædictæ prædicationes sunt falsæ: quia extrema à parte rei actualiter formaliter distinguuntur.

4 Certum denique debet esse, quod formæ, quæ à parte rei actualiter non distinguuntur, sed solum ratione ratiocinata per intellectum, in abstracto significata, in sensu identico vere adinuicem prædicari, & hæ omnes prædicationes humanitas est animalitas, rationalitas est humanitas, & similes, in sensu saltẽ identico esse veras propter rationem præcedentis præsuppositi, quæ à fortiori de his formis, quam de illis procedit.

5 Difficultas ergo solum est, an prædictæ formæ non solum in sensu identico, sed in sensu formali vere vna de altera prædicetur. Et in multiplici differentia tales prædicationes possunt esse. Potest enim prædicari forma generica de specifica, & de forma differentiali, & forma differentialis de generica, & specifica à-

cifica, & omnia hæc, vel in formis substantialibus, vel accidentalibus, & de omnibus illis procedit disputatio.

6 Scotus propter distinctionem realem formalem, quam ipse vocat ex natura rei, & inter prædictas formas existimat reperiri, asserit, nullam prædictarum formarum posse de altera in abstracto prædicari: & ratio Scoti æqualiter currit de formis accidentalibus, ac substantialibus. Alij in formis in accidentalibus, saltem cum prædicatur; natura generica de specifica, concedunt, formaliter prædicari; negant tamen id in omnibus formis substantialibus. Alij cum nostro Ss. Magistro Soto, quæst. 3. vniuersalium, art. 2. concedunt omnes prædictas prædicationes in sensu formali. Alij denique illas concedunt, in quibus prædicatur forma generica de specifica; negant tamen eas, in quibus forma generica, vel specifica de forma differentiali, vel forma differentialis de generica, aut specifica prædicatur.

7 Pro veritatis tamen explicatione dico primò. Forma generica de specifica accidentalis, vel substantialis in abstracto vere, & formaliter prædicatur. Conclusio quoad primam partem est omnium communis; istæ enim in sensu formali sunt veræ prædicationes; albedo est color, gratia est qualitas, scientia est habitus, & ex hoc manifeste deducitur idem esse dicendum de formis substantialibus, quia eandem prorsus distinctionem habet forma generica accidentalis cum specifica, ac forma substantialis generica cum specifica, & modus significandi in abstracto idem est in formis accidentalibus, ac substantialibus: ergo si talis modus significandi in abstracto in formis accidentalibus non facit, quod forma generica dicat præcisionem à forma specifica, vel differentiali, sed solum à subiecto, nec tollit quod forma generica contineat implicitè, & in potentia, quod continet in actu forma specifica (hæc enim requiruntur, vt formaliter prædicetur de illa) etiam modus significandi in abstracto formam genericam substantialem, non facit, quod dicat præcisionem à forma specifica, sed solum à supposito, nec tollit, quod contineat implicite, & in potentia, quidquid in actu includit forma specifica: ergo si forma generica accidentalis in abstracto prædicatur formaliter de forma specifica, idem erit in formis substantialibus, nec in hac parte (quamvis aliqui illud assignare contendant) aliquod, quod ad rem faciat, videtur mihi esse discrimen. Vnde hac omissa paritate, conclusionem indifferenter de formis substantialibus, & accidentalibus probare conemur, & claritatis gratia loquamur de formis substantialibus, & in particulari de hac, humanitas est animalitas.

& Probatur ergo primò, quia forma generica, & specifica, humanitas & animalitas, nullatenus actualiter à re differt, sed solum per intellectum ratione ratiocinate distinguuntur. Sed distinctio rationis, nisi cum reduplicatione, vel in actu signato ponatur non sufficit falsificare formaliter propositiones: ergo forma generica & specifica, etiam si in abstracto prædicetur, formaliter prædicatur. Maior manet probatur. Minor autem probatur, & explicatur: nam licèt ea, quæ sola ratione distinguuntur cum reduplicatione ipsarum rationis, aut posita ipsa distinctione rationis in actu signato nō possint formaliter prædicari; absque reduplicatione tamen sola distinctio rationis non posita in actu signato, non sufficit falsificare propositiones: quamvis enim licèt attributa Iustitiæ & Misericordiæ in Deo sola ratione distinguantur, & cum reduplicatione vnum non possit formaliter prædicari de altero, & hæc sit falsa, Iustitia ea quæ nū. Iustitia est Misericordia, & similiter sit falsa, si fiat prædicatio mediis terminis significantibus in actu signato distinctionem inter Iustitiam & Misericordiam: vt si dicas ratio Iustitiæ est ratio Misericordiæ tamen absque ea reduplicatione & oppositione distinctionis in actu signato, formaliter prædicatur Iustitia de Misericordia, & hæc in sensu formali est vera, Iustitia est Misericordia: ergo sola distinctio rationis non obstat prædicationi formali. ¶ Dices, quod cum formæ licèt sola ratione distinctæ, significantur in abstracto, ex ipso modo abstrahendi ipsas significandi ponitur in actu signato distinctio rationis, quæ inter ipsas reperitur, ita vt idē sit dicere, humanitas est animalitas, accidere, ratio hominis est ratio animalis tacitè sin le etiā si sola ratione prædictæ formæ distinguātur, nō possunt in abstracto significatæ vna de altera prædicari. ¶ Contra hoc tamen est, quod etiam si formæ in abstracto significentur, nō ponitur ex modo significandi distinctio illarum in actu signato, nec illa propositio, humanitas est animalitas facit sensum, quem intendebat solutio. Tū, quia similem non facit sensum hæc propositio, Iustitia est Misericordia; etiam extrema in abstracto significentur: siquidē communiter a Theologis prædicta propositio in sensu formali conceditur. Tū etiam, quia aliàs sequeretur, hanc propositionē, humanitas est entitas, facere hūc sensum, ratio humanitatis est ratio entitatis, seu id quo homo est homo, est id quo homo est ens: quia extrema talis propositionis etiam in abstracto significantur. Sed re vera illa propositio talem sensum non facit, alias ea in sensu formali non concederetur, cum tamen illam nullus in sensu formale neget: ergo nec altera propositio, humanitas est ani-

animalitas, sicut forma, quæ intendebat solutio.

9. Secundò probatur conclusio. Quia forma generica, quamvis in abstracto significata, includit implicite, & in potentia, quidquid includit forma specifica. Ergo vere, & formaliter prædicatur de illa. Patet consequentia, quia id sufficit, vt aliqua prædicatio sit vera, & ideo hæc est vera, homo est animal, quia prædicatum implicitè, & in potentia continet, quidquid in actu includit subiectum. Ergo eadem ratione hæc erit vera, & formalis, humanitas est animalitas. Antecedens autem probatur; quia animalitas dicit formam contrahibilem per rationalitatem, & humanitas, contractam per rationalitatem, & in actu vtramque partem Metaphisicam, scilicet, animalitatem, & rationalitatem, tanquam ea ex quibus actu cõponitur. Sed forma contrahibilis dicit implicite, & in potentia differẽtiam, per quam contrahitur. Ergo animalitas cõtinet implicite, & in potentia, quidquid in actu includit humanitas. Minor probatur: Quia ideò animal cõtinet implicite, & in potentia rationale, ac perinde quidquid in actu includit homo, quia dicit formam contrahibilem per rationale. Ergo eadem ratione animalitas continet implicite, & in potentia rationalitatem. Quod enim forma generica significetur in abstracto, id solum facit, vt videbimus, quod non connotet, nec imponat suppositum, non autem quod præscindat à forma inferiori, aut quod illam implicite, & in potentia non includat.

Confirmatur, & explicatur. Quia concretum, & abstractum in solum differunt in eo, quod concretum significat formam, connotando suppositum, aut subiectum, in quo est; abstractum autem significat formam, non connotando suppositum, aut subiectum, sed potius ab illo præscindendo; non autem significat formam cũ præcisione à forma sibi inferiori. Ergo quantùvis animalitas significetur in abstracto, non significatur cum præcisione à forma inferiori, scilicet, à forma differentiali; ac perinde bene potest prædicari de differentia specifica, etiã in abstracto significata. Antecedens præter quam quod sufficiens distinctio abstracti, & cõcreti in modo significandi per id assignatur, probatur. Quia alias, cum etiam forma accidentalis in abstracto significẽtur, forma generica accidentalis, v.g. color vt sic, in abstracto significata non solum significaretur cum præcisione à subiecto, sed etiam cum præcisione à forma inferiori, & hæc esset falsa, albedo est color: quod cum non admittatur, nec debet dici, quod nomen abstractum ex speciali suo modo abstracte significandi significat formam cum alia præcisione, quam cũ præcisione a

sup-

ſuppoſito, vel ſubiecto.

10 Tertiò probatur concluſio quia animalitas, etiam vt per nomen abſtractum ſignificata, ſignificatur, vt totum potentiale reſpectu humanitatis. Ergo vere, & formaliter prædicatur de illa. Patet conſequentia. Quia totum potentiale formaliter prædicatur de his, reſpectu quorum eſt totum; & ideò, quia animal in concreto ſignificatur, vt totũ potẽtiale reſpectu hominis, & equi formaliter de illis prædicatur. Antecedens autẽ probatur, quia animalitas non poteſt abſtrahere ab humanitate abſtractione formali, ſed ſolum abſtractione totali. Ergo etiam in abſtracto ſignificata, ſignificatur, vt totum potentiale reſpectu humanitatis. Patet cõſequentia: Quia abſtractum ab aliquo abſtractione totali comparatur ad illud, vt totũ potentiale, & trõ præciſsè, vt pars illius, qualiter abſtractum ad aliquo abſtractione formali ad illud comparatur. Antecedens autem probatur: quia vt docet D. Thomas, opuſculo 7. ſuper Boetium, q. de diuiſione ſcientiarum, dub. 1. nihil poteſt abſtrahi abſtractione formali ab aliquo, de cuius eſſentia eſt. Sed animalitas eſt de eſſentia humanitatis, vt potè ingrediens tanquam pars Metaphiſica determinabilis per eſſentiam eius eſſentialem conſtituiuam. Ergo non poteſt abſtrahi abſtractione formali ab humanitate: licèt quia non eſt de eſſentia ſuppoſiti, poſsit ab illo abſtrahi abſtractione formali.

11 Dico ſecũdò. Forma differentialis in abſtracto vere, & formaliter prædicatur de forma ſpecifica, etiam in abſtracto ſignificata, vt rationalitas de humanitate. Hanc concluſionem tenet noſter Author in præfata q. 3. vniuerſalium, art. 2. licèt aliqui illã negent, etiam ex his qui præcedentem admittunt; in cõſequenter tamen, meo videri, cum fere eiſdem rationibus, ac præcedens concluſio probatur. Rationalitas enim ſolum diſtinguitur ratione ratiocinata ab humanitate, & ſic in abſtracto de illa, nec prædicatur cum reduplicatione, nec ponitur ea diſtinctio in actu ſignato; & cum ſit pars Metaphiſica humanitatis, continet implicite, & in potentia, quicquid in actu includit humanitas: & ſic in abſtracto ſignificata, non ſignificatur cum præciſsione ad humanitate, ſed ſolum cum præciſsione à ſuppoſito; ac denique cũ ſit de eſſentia humanitatis, non poteſt abſtrahi ab illa abſtractione formali, ſed ſolum abſtractione totali. Eſdem ergo rationibus, quibus oſtendimus, formam genericam in abſtracto prædicari formaliter de forma ſpecifica, probatur etiam, quod de illa forma differentialis in abſtracto ſignificata formaliter prædicetur.

12 Dico tertiò. Forma generica in abſtracto prædicatur formaliter de forma differẽtiali etiã

in

in abstracto significata, vt animalitas de rationalitate. Cõclusionem hãc negãt aliqui, non solum qui primam, sed & qui secundam præcedentem admittunt, sed illã consequenter docet noster Author loco citato. Et merito quidẽ, quia ex prima, & secũda præcedẽti cõclusione videtur, manifeste deduci. Nam etiam forma differentialis, & generica non distinguũtur nisi sola ratione, & per hoc quod in abstracto prædicentur, nõ prædicãtur cum reduplicatione, nec ea distinctio ponitur in actu signato (vt vtrũque iam ostẽdimus) similiter forma generica nõ præscindit à differentiale; non enim præscindit ab illa, quia forma generica est; alias in concreto significata ab illa præscinderet, & nõ posset de illa formaliter prædicari. Nec præscindit eo quod significetur in abstracto, iã enim ostẽdimus, quod ex speciali modo aliquam formam abstracte significãdi: solum significatur cum præcisione à supposito, vel subiecto, & non aliqua alia forma: ac deniq; forma generica, etiã in abstracto significata, continet implicite, & in potẽtia formã differentialem, quia vt ostendimus, cõtinet implicite, & in potentia, quidquid in actu dicit forma specifica, & certum est formã specificam includere in actu formam differẽtialem, vt illius constitutivum. Ergo propter easdem fere rationes, quibus cõtendimus, formam genericam, & formã differentialẽ in abstracto prædicari formaliter de forma specifica etiã in abstracto significata, debere etiã concedi, quod forma generica in abstracto prædicetur formaliter de forma differẽtiali. ¶ Cõfirmatur, nam hic syllogismus est expositorius, & optimus hæc humanitas est animalitas, & hæc humanitas est rationalitas, ergo rationalitas est animalitas: ti quidẽ non potest dici, quod arguitur in illo ex parte alicuius præmissarum ab identica ad formalem, cum ostẽderimus, vtrãque illius præmissam in sensu formali esse verã. Ergo in eodem sensu formali etiam conclusio debet concedi.

13 Aduersus tres istas conclusiones plura aliquid obijciũt, quæ æqualiter contra dẽs illa militãt, & aliqua, quæ specialiter militãt contra tertiam conclusionẽ. Obijciunt quidem generaliter, quod nulla forma in abstracto, nec generica de specifica, aut differẽtiali, nec differẽtialis de specifica potest formaliter prædicari. Quia licèt solũ distinguantur ratione, vt abstracte tamen significantur, propositio, in qua adinvicẽ prædicãtur, facit sensum formalẽ. & est idẽ dicere, humanitas est animalitas, ac dicere, ratio hominis est ratio animalis. Sed iã in 1. probatione concl. oppositũ ostẽdimus.

Obijciunt etiam, quod forma in abstracto significatur, vt cum præcisione à qualibet alia forma, & vt abstrahens abstractione formali ab illa: ac perinde, vt non in-

includens, nec implicite, nec in potentia, quidquid altera forma includit in actu. Sed omnia hæc esse dicimus in probationibus eiusdem primæ conclusionis, esse falsa & quod forma in abstracto significata solum differt à forma in concreto significata, quod vt in abstracto significatur, non connotat suppositum, sed potius dicit præcisionem ab illo, non verò ab alia forma; & in hoc sensu verificatur dictum Auicennæ 5. Metaph. quod equinitas est tantum equinitas, id est, non est suppositum; non tamen quod nõ sit animalitas. Vnde his, & alijs obiectionibus omissis, quia ex probatione conclusionũ manent insinuatæ, & dilutæ, aliqua alia breuiter obijciamus.

14 Primò ergo obijcies aduersus primam cõclusionẽ, quod si forma generica in abstracto vere prædicaretur de specifica, etiã ipsa forma generica, & specifica in abstracto prædicarentur de forma individuali etiam in abstracto significata: & istæ essent veræ, Petreitas est humanitas, Petreitas est animalitas. Consequens autem non videtur concedendum. Ergo neque antecedens.

Respondetur, quod si forma individualis in abstracto solum significet formam singularem, aut ipsam singularitatem, non autem suppositalitatem, vere, & formaliter prædicantur de ipsa forma generica & specifica in abstracto, & istæ sunt veræ, hæc humanitas est humanitas, & hæc humanitas est animalitas: & similiter ista, Petreitas est humanitas, vel animalitas, si hoc nomen *Petreitas* solum significet singularitatem Petri, non autem Petri suppositalitatem, si autem hoc nomen *Petreitas* (vt forsan est verius) etiam significet suppositalitatẽ, quia non solum suppositũ, sed etiam hypostasis, seu suppositalitas in rebus creatis distinguitur realiter à natura generica, & specifica; humanitas, & animalitas non prædicabuntur de Petreitate.

15 Obijcies secundò specialiter aduersus secundam conclusionem, quod differentia ex proprio modo significandi differentiæ prædicatur *in quale*, & per modum alteri adiacentis. Sed in abstracto significata non potest de natura specifica, etiam in abstracto significata prædicari *in quale*, & per modum illi adiacentis. Ergo in abstracto non prædicatur de illa. Minor probatur, quia quod prædicatur *in quale*, & per modum alteri adiacentis, & id, de quo aliquid sic prædicatur, est habens formam, quod est proprium concreti. Ergo neque abstractum potest prædicari *in quale*, neque per modum alteri adiacentis, nec de aliquo abstracto potest aliquid sic prædicari.

Licèt hoc argumentum sit aliquorum speciale fundamentum, ad negandam prædicationem in abstracto formæ differentialis

de

de specifica; meo videri, parum habet difficultatis; quia differentiæ non est proprius modus prædicandi per modum alteri adiacentis, sed solum differentiæ in concreto: sed solum proprius modus differentiæ est prædicandi *in quale*. Et hoc modo etiam prædicatur differentia in abstracto de natura specifica, quia natura specifica, etiam vt in abstracto significata, licèt non significetur, vt in supposito, sicut significatur per nomen concretum, significatur tamen, vt natura cõposita ex forma generica, & differentiali, ex forma, videlicèt, generica habente se in tali compositione, vt materia, & ex forma differentiali habente se, vt forma, ac perindè forma differentialis quantumvis in abstracto significetur, prædicatur *in quale* de natura specifica, etiam in abstracto significata.

16 Vltimò tandem specialiter contra tertiam conclusionem obijcies, quod differẽtiæ sunt omnino extra conceptum generis: ergo in natura generica in abstracto significata non includuntur vllatenus differentiæ: ac perindè nõ potest natura generica in abstracto de differentia prædicari.

Confirmatur, nam natura generica in abstracto, animalitas, v. g. si prædicaretur de differentia, de rationalitate, videlicèt, deberet in ipsa rationalitate includi, nihil enim de aliquo prædicatur, nisi quod in illo includitur. Animalitas autem nullatenus includitur in rationalitate: alias rationalitas, & quælibet alia differentia non esset conceptus simplex, sed resolubilis in conceptum ipsius differentiæ, & conceptũ formæ genericæ inclusæ in illa: ergo forma generica in abstracto non prædicatur de differentia.

Confirmatur secundò, quia nulla forma in abstracto prædicatur de illo, de cuius essentia nõ est. Sed forma generica non est de essentia formæ differentialis, si quidem illam non constituit: ergo non prædicatur in abstracto de illa.

17 Respondetur ad argumentum, illud cum sua confirmatione æqualiter probare (si aliquid probat) quod nec forma generica in cõcreto prædicatur de differentia, quia eodẽ modo differẽtiæ sunt extra conceptum generis, & differẽtia etiam in concreto, licèt connoter suppositũ significat formam simplicem. Vndè ad argumentũ respõdetur, quod licèt differẽtiæ sint extra cõceptũ generis, quia formaliter in illo non includuntur; tamen quia quodammodo educentur ex potẽtialitate generis, in ipsa forma generica quantumvis in abstracto considerata continentur implicite, & in potentia differẽtiæ: quod sufficit, vt de qualibet illarum forma generica etiam in abstracto, vt superius de inferioti prædicetur, licèt quia differentia se habet, vt forma determinans

pos-

potentialitatem generis, &c in abstracto, nec in concreto prædicetur, de illo prædicatione directa. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod differentiæ nō includunt quidem formaliter formam genericam, quia aliquid simplex sunt; cum tamen quælibet differentia contineat implicite, & in potentia, quidquid actu continet species, alias non prædicaretur formaliter de illam, & species actu includat genus, consequens est, quod ipsa forma generica implicite, & in potentia in ipsa differentia includatur, hanc etenim implicatam adinuicem huiusmodi inclusionem habent huiusmodi formæ eo, quod realiter, & formaliter sunt idem, & solū per intellectum ratione distinguūtur; & hæc implicit adinvicem inclusio sufficit, vt adinvicem huiusmodi formæ etiam in abstracto possint prædicari. ¶ Ad secundam cōfirmationem respondetur, quod licèt forma generica non sit de essentia differentiæ immediate; est tamen de essentia speciei, de cuius essentia est differentia, & id sufficit, vt etiam in abstracto de differentia possit prædicari, quia si forma generica est de essentia speciei, & differentia est etiam de essentia speciei; nō potest forma generica abstrahere abstractione formali a natura specifica & ita forma generica in abstracto de natura specifica, & de forma differētiali potest prædicari.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm nominibus secundæ intentionis concretum de concreto & abstractum de abstracto possit prædicari?

QVæstio ista facile deducitur ex dictis in præcedentibus quæstionibus de prædicationibus concretorum adinuicem, & abstractorum adinuicem in terminis primæ intentionis. Vnde vt ea, quæ ibi diximus, proportionabiliter ad prædicationes in terminis secundæ intentionis applicemus, breuiter difficultatē hāc duabus cōclusionibus resolvamus

2 Dico igitur primò, nomina concreta secūdæ intētionis, quæ significant formas simul eidem subiecto conuenientes, possunt adinvicem formaliter prædicari; nomina verò concreta significātia formas, quæ eidē subiecto simul convenire non possunt, nequeūt adinvicem prædicari. Prima pars conclusionis est manifesta ex dictis in præcedētibus, quia cum nomē concretum significēt aliquam formā realem, vel rationis, supponat pro subiecto talis formæ, pro subiecto videlicèt inhæsionis, si fuerit forma realis, & pro subiecto denominationis, si fuerit forma rationis, quales sunt formæ significatæ per nomina secundæ intentionis; nomina concreta secundæ intentionis significantia formas eidem subiecto conuenientes, possunt adinvicem prædicari sicut eadem ratione diximus, nomina concreta primæ in-

intentionis, quæ significant formas eidem subiecto conuenientes, posse adinvicem prædicari. Et solū pro hac prima parte conclusionis est aduertendum, quod prædicatio, mediis his nominibus concretis secundæ intentionis, erit *in quid*, vel *in quale*, iuxta habitudinem, quam forma prædicati habuerit ad formā subiecti. Vndè hæc erit prædicatio speciei, & *in quid*, hoc genus est genus, & hæc erit prædicatio generis, genus est vniuersale, & hæc prædicatio proprij; genus est prædicabile; accidentij; hæc erit accidentalis, terminus est subiectum.

Secunda autem pars conclusionis etiam est manifesta, nam formæ rationis, quæ in eodem subiecto reperiri nequeunt, etiāsi nominibus concretis adinvicem prædicentur, non possunt extrema talis prædicationis supponere pro eodem: ergo nō possunt tales formæ in concreto adinuicem prædicari; sicut hæc erit falsa, subiectum est prædicatum, quia extrema significant formas quæ eidem subiecto conuenire non possunt.

3 Dico secundò mediis nominibus secundæ intentionis abstracta generica de specifica, & differētialibus, & differentialia de specificis vere adinvicem prædicantur; non tamē alia abstracta, et ā. si significent formas eidem subiecto conuenientes. Prima pars conclusionis probatur, quia etiā. in hi. formis rationis significatis per terminos secundæ intentionis dantur formæ genericæ, & specificè, vt vniuersalitas est forma generica, ac genereitatē. & specieitatē, aliaque formas specificas prædicabilium; imò, & sunt formæ differentiales; licēt nomina ad illas significandas non habeamus: ergo eisdem rationibus, quibus quæstione præcedenti ostendimus, in formis realibus formā generica in abstracto de specifica, & differentiali, & formam differentialem de specifica prædicari convincitur, idem esse dicendum de his formis rationis. Vndè hæc erit formalis, & vera, genereitas est vniuersalitas, in qua forma generica in abstracto de forma specifica, etiam in abstracto significata prædicatur; imò (vt quæstione præcedenti aduertimus), licèt aliqui negent, in formis substantialibus formam genericam in abstracto de specifica prædicari; cum nullus tamen id neget in formis accidentalibus realibus, nec id negari potest in formis accidentalibus rationis.

4 Secunda autem pars conclusionis probatur, quia in prædicatione per nomina abstracta secundæ intentionis significātia formas diuersas, quamvis eidē subiecto simul conuenientes, non possunt extrema supponere pro eodem: non enim pro subiecto si quidem talia nomina, nec subiectum significant, nec illud connotant; nō pro eadē forma supponimus enim, diuersas formas significa-

ergo

ergo tales prædicationes nō sunt veræ. ¶ Confirmatur, nam eadē ratione prædicationes, in quibus per nomina abstracta diuersæ formæ licèt eidem subiecto simul conuenientes, adinvicem prædicantur, sunt falsæ: vt falsæ sunt istæ, humanitas est risibilitas, humanitas est albedo, albedo est dulcedo: ergo idem erit in formis rationis, si in abstracto adinvicem prædicentur, & falsæ erunt istæ prædicationes, vniuersalitas est prædicabilitas, speciei tas est genereitas.

Aduersus istas conclusiones nihil particulare occurrit præterea quæ aduersus similes prædicationes in terminis primæ intentionis obiecimus, & eisoluimus, quæ eodem modo solui possunt, si proportionabiliter aduersus has conclusiones obijciantur.

QVÆSTIO V.

Vtrùm medijs nominibus secundæ intentionis concreta de abstractis vere prædicentur?

Dico primò: de secunda intētione rationis, quæ ab alia secunda intentione potest denominari, & esse subiectum respectu illius, etiam in abstracto considerata, potest prædicari in concreto secunda intentio illa denominans. Explicatur, & probatur conclusio, nam cum intellectus quamlibet secundam intentionē prædicabilis possit in communi concipere, & abstrahere ab hac, & illa, v.g. intentione speciei intentionem speciei in communi, & ab hac, & illa intentione generis intentionem generis in cōmuni, & intentiones sic abstractas comparare ad ea, à quibus abstraxit; potest talibus intētionibus tribuere intentionem speciei prædicabilis: ac perindè quælibet secunda intētio rationis potest esse subiectum speciei prædicabilis, & ab illa denominari: sicut enim homo ab hoc, & illo homine per intellectū abstractus & cōparatus ad ea, à quibus abstrahitur, quia illa solo numero differunt, & hoc modo dicit in actu totam essentiam illorum, est prædicabilis de illis *in quid*, & per modum speciei, & denominabilis ab intentione speciei prædicabilis; ita genereitas, v.g. etiam in abstracto significata, est abstrahibilis per intellectum ab hac, & illa genereitate, vt à genereitate, qua denominatur animal genus, & à genereitate, qua color genus denominatur: & sic abstracta genereitas potest ab intellectu comparari ad tales genereitates in particulari, quæ cum solo numero differant, & genereitas dicat in actu totam essentiam illarum, est prædicabilis de illis prædicatione speciei, & est denominabilis ab intētione speciei. Hoc ergo supposito dicimus in cōclusione, quod de secūdis intentionibus denominabilibus ab altera secunda intentione, intētio illas de-

denominans potest in concreto de illis in abstracto prædicari; ita, vt istæ, & similes propositiones sint veræ, genereitas est species, specieitas est species. Et ratio est manifesta: quia eodem modo genereitas, & specieitas est abstractum denominabile a secunda intentione speciei, sicut homo, verbi gratia: ergo sicut species in concreto de homine prædicatur, ita etiam species in concreto de genereitate, & specieitate in abstracto significatis, prædicatur. ¶ Confirmatur primò, nam prædicatum in prædictis propositionibus verè convenit subiecto: ergo prædictæ propositiones sunt veræ. Antecedens probatur, nam definitio prædicati convenit subiecto: ergo, & ipsum prædicatum. Antecedens probatur, nam species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo, quod quid. Sed hoc convenit genereitati, & specieitati; genereitas enim prædicatur *in quid*, de hac, & illa genereitate, quæ solo numero differunt: ergo definitio prædicati, ac perinde, & ipsum prædicatum, convenit subiectis prædictarum propositionum. ¶ Confirmatur secundo, quia extrema prædictarum propositionum supponunt pro eodem: ergo illæ sunt veræ, cum sint affirmatiuè. Antecedēs probatur, quia licèt genereitas, cum sit nomen abstractum, supponat pro ipsa forma, quā significat, & hoc nomen species, cum sit concretum, supponat pro materiali, & in abstracto intentionis speciei, cum tamen ipsa genereitas, seu forma generis sit materiale intentionis speciei, vt ostēdimus; indè est, quod hoc nomē *genereitas*, & hoc nomen *species* pro eodem supponant.

2 Dico secundò, de secundis intentionibus in abstracto significatis, alia secunda intentio illas non denominans, non potest in concreto prædicari. Conclusio manifestè probatur, quia in talibus prædicationibus extrema non supponunt pro eodem: ergo prædicationes non poterunt esse veræ. Antecedens probatur, quia subiectum, cum sit nomen abstractum, supponit pro forma, quàm significat: ergo si illa non sit substractum denominatum ab altera intentione, quæ significatur per prædicatum, cum prædicatum, vtpotè nomen concretum, supponat pro substracto formæ, seu intentionis, quam significat, prædicatum, & subiectum prædictarum propositionum non supponent pro eodem.

3 Dico tertiò, secunda intentio in abstracto, non potest prædicari de altera secunda intentione in concreto; etiam si intentio significata per concretum sit denominabilis à secunda intentione significata per prædicatum. Probatur, & explicatur cōclusio: istæ enim prædicationes sunt falsæ, genus est genereitas, genus est specieitas, quia in

nulla earum extremi ſupponunt pro eodem, in illis enim ſubiectum ſupponit pro ſubſtracto generis, quod vtique non eſt idē cum ſecunda intentione genereitatis, & ſpecieitatis, pro quibus ſupponit prædicatum primæ, & ſecundæ prædictæ propoſitionis; ergo prædictæ prædicationes nō ſunt veræ. Et ſolum ab hac generali concluſione excipitur hæc prædicatio, ſpecies eſt ſpecieitas, quia quamvis verum ſit, quod prædicatum, vtpotè nomen abſtractum ſupponat pro ipſa forma ſpecieitatis, quam ſignificat: & ſubiectum vtpotè nomen cōcretum ſupponat pro materiali, & ſubſtracto intentionis ſpeciei: quia tamen, vt diximus, aliquod materiale intentionis ſpeciei poteſt eſſe ipſa ſpecieitas, illa propoſitio indefinita eſt vera, quia eſt idem, ac dicere, aliquod materiale ſpeciei eſt ſpecieitas. Nec de his propoſitionibus oportet, aliquid amplius dicere, quia denominationem huiuſmodi intentionum ab alijs, ſi amplius hæc velimus explicare, magis eam confundemus, quam explicabimus.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm ſecundæ intentiones vniuerſales de primis intentionibus ſingularibus, & ſecundæ intentiones ſingulares de primis vniuerſalibus prædicari poſſint?

POſtquam egimus de prædicationibus, in quibus primæ intentiones de primis intentionibus, & ſecundæ intentiones de ſecundis intentionibus prædicātur; reſtat ſolum, vt de prædicationibus, in quibus ſecundæ intentiones de primis prædicantur breuiter agamus. Et quidem certum eſt, ſecundas intentiones in abſtracto de primis intentionibus etiam in abſtracto nullatenus verè prædicari: vt ſi dicas, humanitas eſt ſpecieitas, animalitas eſt genereitas: quia hæc nomina abſtracta, vt ſæpius diximus, cum non connotet, nec ſignificent ſubiectum, ſupponunt pro ipſis formis, quas ſignificant. Sed ſecunda intentio eſt diſtincta à prima intentione: ergo in propoſitione, in qua ſecunda intentio in abſtracto de prima intentione etiam in abſtracto prædicatur, extrema ſupponunt pro eodem: ac perindè non eſt vera.

2. Certùm eſt etiam, quod ſecunda intentio in abſtracto de prima intentione in concreto nō poteſt verè prædicari, vt ſi dicas, ho-

Homo est specieitas, animal est genereitas; quia cum subiectum talium propositionũ, vtpote cõcretum, supponat pro materiali, & substracto, quod est distinctum ab ipsa secunda intentione, pro qua prædicatum, vtpote nomen abstractũ supponit, extremo prædictarum propositionum non supponunt pro eodem, ac perinde illæ non sunt veræ.

3 Certùm denique est, quod nomen secundæ intentionis in concreto prædicatur de naturis primæ intentionis, quas secunda intentio per prædicatum significata denominat, vt nomen secũdæ intentionis significans intentionem generis, de naturis generalicis, & significans intentionem speciei, de naturis specificis, & significans intentionem singularis, de natura singulari. Vndè istæ sunt veræ, licèt accidentales, prædicationes, animal est genus, homo est species, Petrus est individuum. Tum, quia quodlibet accidens reale, seu rationis denominans aliquod subiectum, prædicatur accidentaliter de illo: vt ea ratione hæc est vera, homo est albus: ergo cum animal ab intentione generis denominetur, homo ab intentione speciei, & Petrus ab intentione individui; genus de animali, species de homine, & individuum de Petro vere prædicatur. Tum etiam, quia in talibus prædicationibus definitio prædicati convenit, licèt accidẽtaliter, subiecto: ergo, & ipsum prædicatum vere, licèt accidentaliter, prædicatur de subiecto. Antecedens probatur; quia si genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie *in quid*, hoc convenit animali, si species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero *in quid*, hoc vtique convenit homini, ac denique si individuum est, quod prædicatur de vno tantum, hoc vtique convenit Petro: ergo definitio prædicati harum propositionum vere convenit earum subiectis.

4 His ergo suppositis, solum cum nostro Authore Ss. Magistro Soto hic dubitamus, an termini secundæ intentionis significantes intentiones vniuersales, de primis intentionibus singularibus aut minus vniuersalibus, & termini secundæ intentionis significantes intentiones singulares, de primis intentionibus vniuersalibus vere prædicentur, v.g. an istæ sint veræ, homo est genus Petrus est genus, Petrus est species, & istæ, homo est individuũ, animal est individuum, quod vtique late disputat, & optimè resolvit noster Author loco citato, & ex illius doctrina breuiter quæstionem resolvemus.

5 Dicendum igitur est, omnes prædictas propositiones esse falsas. Conclusio duplici ratione probatur: primò, nam, quia vt ex dialectica habetur, prædicatum secundæ intentionis conveniens rebus, & non vocibus, appellat

supra proprium cõceptum, & facit, illud supponere simpliciter pro eo, quod primò per se, & formaliter significat, sensus prædictarum propositionum est, huius videlicèt homo est genus, quod homo sub conceptu proprio hominis sit genus, & istarũ Petrus est genus, Petrus est species, quod Petrus sub cõceptu singulari Petri sit genus, vel species, & sensus fictius, homo est indiuiduum, quod homo sub conceptu formali hominis sit indiuiduum. Sed omnes isti sensus falsissimi sunt: ergo omnes prædictæ propositiones in sensu formali, quẽ ex vi prædicati secundæ intẽtionis, & appellationis ab illo proueni entis faciunt, sunt falsæ.

6 Secundò probatur conclusio, quia in nulla prædictarũ propositionum prædicatũ, aut illius definitio conuenit subiecto. Omnes igitur tales propositiones sunt falsæ: antecedens facile probatur, discurrendo per omnes illas propositiones; hoc enim prædicatum, *genus*, cũ dicatur id, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, nullatenus conuenit homini, aut Petro: neque enim homo, aut Petrus prædicatur de pluribus differentibus specie: ergo cum genus prædicatur de homine, aut Petro prædicatum non conuenit subiecto. Nec hoc prædicatũ *species* conuenit Petro, quia species dicit id, quod prædicatur de pluribus differentibus numero, quod vtique Petro non conuenit. Nec denique hoc prædicatum *indiuiduum* conuenit homini, aut animali, quia *indiuiduum* dicit id, quod prædicatur de vno tantum, & homo, & animal non de vno tãtum, sed de pluribus prædicantur.

7 Aduersus conclusionem tamen aliqua breuiter obijciuntur. Primò, quod hæc est vera, homo est genus, nam hæc est bona consequentia, omne animal est genus, homo est animal: ergo homo est genus. Sed maior, & minor est vera: ergo, & cõsequens. ¶ Secundò, quod hæc est vera, Petrus est species: nam bene valet, omnis homo est species, Petrus est homo: ergo Petrus est species, sed maior, & minor est vera: ergo, & consequens. ¶ Tertiò, quia hæc est vera, hic homo est species, quia bene valet, homo est species: ergo hic homo est species, vel hic homo est species per descẽsum disiunctiuum. Sed antecedens est verum: ergo, & consequens pro aliqua saltẽ illius parte, cum sic propositio disiũctiua. ¶ Quartò, quia hæc est vera, homo est indiuiduum, quia bene valet à subalternante ad subalternatam; omnis homo est indiuiduum: ergo homo est indiuiduũ. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Et similiter, quia bene valet per ascensum disiunctiuum, hic homo est indiuiduum, vel hic homo est indiuiduum: ergo homo est indiuiduũ. Sed antecedens est verum, cum

sit

sit vna disiunctiua, cuius non solum vna, sed omnes partes sunt veræ: ergo consequens est verũ.

8 Ad omnia hæc breuiter, & facilè ex principijs dialecticæ respondetur: ad primum quidem negando illam propositionem, homo est genus, & negando cõsequentiam, qua illa probatur: habet enim duplicem defectum, primum variationis appellationis, quia in maiori prædicatum *genus* appellat supra significatũ formale animalis, & in consequẽti supra significatum formale hominis; & habet defectum variationis suppositionis ex parte illius termini homo, qui in consequenti supponit simpliciter, & in minori personaliter. Et præterea hæc secundum probabiliorem sententiam, illa propositio, omne animal est genus, quæ est maior illius syllogismi, est falsa.

Ad secundam obiectionem negatur illa propositio, Petrus est species: & negatur consequentia, qua ibi probatur, propter similem duplicem defectum, ac præcedentis consequentiæ: & maior eiusdem consequentiæ, si distributio tollit suppositionem simplicem, est falsa. Ad tertiam negatur illa propositio, hic homo est species, & consequentia, qua ibi probatur: sub termino enim supponente simpliciter, nec licèt ascendere, nec descendere: quia supponit quasi immobiliter, & quasi singulariter. Ad quartam negatur illa propositio, homo est individuum; & ad primam illius probationem negatur, illam consequentiam, omnis homo est individuum, ergo homo est individuum, esse bonam, aut esse à subalternante ad subalternatam; non enim est bona; quia variatur suppositio de personali in simplicem; cum enim secundũ probabiliorem sententiã distributio tollat suppositionem simplicem, antecedens illius consequentia supponit personaliter: nec est à subalternante ad subalternatam; quia subalternata debet esse propositio particularis, & cuius subiectum sit terminus communis supponens indefinite, vel particulariter, & possit propositio verificari diuisiue pro pluribus, consequens autem prædictæ consequentiæ, cum supponat simpliciter, supponit immobiliter, & quasi singulariter. Ad secundam probationem negatur, illum ascensum esse bonum, quia, vt diximus, sub termino supponente simpliciter, nec licèt ascendere, nec descendere.

(.§.)

LIBER SEXTVS DE ANTEPRÆDICAMENTIS.

CTVRI in sequenti libro de prædicamentis, ad quæ, vt præambulum præmissis Aristoteles anteprædicamenta, de illis in hoc speciali libro, quem vt proœmium ad prædicamenta præmittimus, agere voluimus. Et cum in ante prædicamentis de vniuocis egerit Aristoteles, & æquiuocis, inter quæ media sunt analoga; de analogis ob id in hoc etiam libro agemus. Et quia ens in decem prædicamenta diuiditur, quamvis illius diuisionem inter anteprædicamenta non enumerauerit Philosophus; quia tamen diuisio entis est quodam præambulum ad prædicamenta, & quia ea quæ de analogia dixerimus, in ente tanquam in præcipuo analogiæ exemplo patefient; de entis analogia, & illius in decem prædicamenta diuisione in hoc etiam libro tractabimus; quia quamuis hoc ad Metaphisicam pertineat, noster Author, quem plures posteà sunt imitati, in hoc loco de his disputauit.

QVÆSTIO I.

Quid sit prædicamentum, & anteprædicamentum: & quare ad prædicamenta, anteprædicamenta præmittamur?

QVæstionem hanc, quæ non solum ad prædicamenta, sed, & ad anteprædicamenta est præambula, breuiter duabus conclusionibus resolvemus. Dico igitur primò. Prædicamentū est prædicatorum, seu prædicabilium ordinatio. Vnde de prædicamētis agere pertinet ad Logicum, vt scilicet, quam cuilibet intentionē prædicabilis tribuere debeat. Pro explicatione huius conclusionis advertendū est ex nostro Authore dubio primò præambulo ad anteprædicamenta, quod in prædicatione, tā res ipsæ, quàm voces, & conceptus formales prædicantur; diuersimodè tamen. Nam res, seu conceptus obiectiui prædicatur principaliter, & *vt quod*, voces autem & conceptus formales prædicantur *vt quo*, id est, vt substituta rerum, & quibus mediis res ipsæ,

vt quod, prædicantur. Cùm enim prædicationis intentum sit explicari conuenientiam vnius rei cum altera, quia res nobiscũ adducere non possumus, vt ait Philosophus, vtimur vocibus, & terminis significatiuis loco rerum: & ita dum aliquid enunciamus, voces sunt, quæ proximè prædicantur, non tamen ratione sui, sed loco rerum, quæ principaliter prædicatur: vt cum dicimus, homo est animal, licèt prædicatio fiat mediis his vocibus, *homo*, & *animal*; voces tamen ipsæ non sunt quæ prædicantur, sed res, nec per eam prædicationem intẽdimus explicare conuenientiam vocum inter se; alias propositio esset falsa, cum hæc vox *homo* nõ sit hæc vox *animal*, sed intendimus explicare conuenientiam rerum, quæ per ipsas voces significantur. Et idem proportionabiliter dico in propositione mentali: in illa enim conceptus obiectiui, id est, res repræsentatæ per conceptus formales, prædicantur principaliter & *vt quod*; conceptus autem formales prædicantur proximè, *vt quo*, & loco rerum, quas repræsentant. Hoc ergo supposito, vtraque pars conclusionis probatur, & explicatur, & prima quidem, quia hoc nomen *prædicamentum*, non supponit pro genere supremo cuiuslibet prædicamenti, sed pro tota collectione omnium, quæ in aliquo prædicamento reperiuntur, quatenus vnum subijcitur alteri, & illud de hoc est prædicabile, & quatenus alia in ea serie, & coordinatione ponuntur directè, alia verò ad latus, vt differentiæ collocantur: vt videre est in quacũque arbore prædicamentali, & specialiter in ea quã in prædicamento substantiæ fecit Porphirius.

2 Hinc deducitur secunda conclusionis pars. Nam quãvis agere de prædicamentis secundum se ad Metaphisicum spectet, ideoque sub ea ratione in Metaphisica egerit Aristoteles de illis, quia tamen ad Logicum pertinet omnibus rebus intentiones, quæ illis competunt, tribuere prædicatorum, & prædicabilium: & ad hoc requiritur cognoscere, quæ natura sit contrahibilis, & quæ cõtrahens, vt vni tribuat intentionem generis, & alteri intẽtionem speciei, opportet ad id omniũ prædicamentorum seriem cognoscere, & ita verificatur commune illud dictum Philosophi, quod Logicus, & Metaphisicus agunt de omni ente, Metaphisicus videlicèt, vt eius naturã absolutè, cognoscat, Logicus autem non vt in ipsarum rerum cognitione absolute sistat, sed vt sciat, quã cuilibet rei intentionẽ prædicati, aut prædicabilis tribuat. In genere tamen fateor, quod cũ ad istum finem tribuendi cuique rei intentionem, quæ illi debetur prædicabilis, cognitionem in Logica contendamus habere prædicamentorum; eorum in Logica natu-

tura cognita, non curamus illam ex Metaphisica accipere, quia ad absolutam cognitionem illorum sufficienter existimamus esse instructos, per id quod de prædicamentis ad prædictum finem in Logica edocemur, & instruimur; & ita oportet in Logica accuratè, quæ ad prædicamenta pertinent, traddere.

3 Dico secundò. Ante prædicamentum est quid præambulum, & cognitum necessariū ad cognitionem prædicamētorum; ac perinde ad ipsa prædicamenta necessario anteprædicamenta sunt præmittenda. Hæc conclusio non aliter probatur, quam explicando, & insinuando in particulari necessitatē cuiuslibet anteprædicamenti ad prædicamentorum tractatum. Tria igitur in genere, & septem in specie Aristoteles assignat anteprædicamenta, tria quidem in genere, scilicet, definitiones, diuisiones, & regulas, septem verò in specie, videlicèt, tres definitiones, duas diuisiones, & duas regulas. Quod autem horum præcognitio sit ad prædicamenta necessaria, probatur, per singula illorum discurrendo.

4 In primis enim requiritur cognitio vniuocorum, æquivocorum, & denominativorum, quæ pertinent ad primum anteprædicamentum. Quia ad prædicamentum aliquod constituendum, triplicem oportet considerare respectum: primus est ad id, quod est supra omnia prædicamēta, & cum omnibus prædicamentis solum detur aliquid commune æquiuocum, vel analogū, ad id oportet præcognoscere, quæ sunt æquivoca, & analoga, secundus respectus est adinvicem eorum, quæ sunt in eodem prædicamento: & cū ea debeant convenire in aliqua ratione vnivoca, ad id oportet præcognoscere, quæ sunt vniuoca. Tertiùs denique respectus est eorum, quæ sunt in vno prædicamento, ad ea, quæ sunt in alio: & quia quæ sunt in vno prædicamento, solum accidentaliter, & denominatiuè possunt prædicari de his, quæ sunt in alio, ad illud oportet præcognoscere, quæ sunt denominativa.

5 Cognitio autem complexorum, & incomplexorum, quæ ad secundum anteprædicamentum pertinent, ad prædicamenta prærequiritur: quia in prædicamento solū collocantur res simplices, & vnam dumtaxat essentiam, & definitionem habentes, ad id ergo oportet præcognoscere, quæ sunt complexa, & quæ incomplexa: vt hæc ad coordinationem prædicamentalem admittantur; illa verò excludantur.

6 Cognitio etiam eorum, quæ de aliquo dicuntur, & eorum quæ de nullo dicuntur, quæ ad secundum etiā anteprædicamentum pertinent, etiā ad prædicamenta prærequiritur: quia series cuiuslibet prædicamenti dicitur penes subijci, & prædica-

ti, id est, penes prædicata superiora, & inferiora, inter quæ aliqua sunt superiora, & nulli inferiora, vt genus supremum; alia, vt genera intermedia, sunt inferiora alijs generibus, & superiora speciebus; & denique individuum est omnibus inferius, & nulli superius: ergo ad hæc prærequiritur cognitio eorum, quæ de aliquod dicuntur, & eorum, quæ de nullo dicuntur.

7 Tertij anteprædicamenti cognitio prærequiritur: quia in illo, scilicet, in duabus regulis anteprædicamentalibus insinuatur, quæ in quolibet prædicamento directe, & quæ ad latus prædicamenti collocentur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm definitiones vniuocorum, & æquiuocorum à Philosopho assignatæ, sint bonæ?

IN primo anteprædicamento rũ capite definit Philosophus vniuoca, æquiuoca, & denominatiua; maioris tamẽ claritatis gratia in hac quæstione definitiones vniuocorum, & æquiuocorum, in sequenti verò definitionem denominatiuorum explicabimus. Loquitur autẽ hic Philosophus non de vniuocis vniuocantibus, aut æquiuocis æquiuocantibus, hoc est de vocibus, aut terminis significantibus aliqua vniuocè, vel æquiuocè, de his enim in Dialectica agitur, sed de vniuocis vniuocatis, & æquiuocis, æquiuocatis; ideſt, de ipsis rebus, vt significantur per terminos vniuocos, vel æquiuocos. Hoc ergo modo sumpta vniuoca, ait Philosophus, *dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio substantiæ nomini accommodata est eadem; æquiuoca verò dicuntur, quorum nomen commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata, diuersa.* Vt autem vtriusque definitionis veritas innotescat, vtramque oportet breuiter explicare.

2 Definit igitur Philosophus vniuoca, & æquiuoca in plurali, quia vniuoca, & æquiuoca non nisi inter duas ad minus res possunt inueniri, & definit illa in ordine ad nomen, quia vt in explicatione vltimæ particulæ earum definitionum videbimus, non vniuocantur, neque æquiuocantur res, nisi quatenus tali, vel tali nomine significantur. ¶ Cum autem in vtraque prædicta definitione dicitur, *quorum nomen est commune*, non debet intelligi nomen stricte, pro nomine distincto à verbo, & ab aliquibus alijs terminis, sed pro termino, seu voce significatiua. ¶ Cùm verò in vtraque etiam definitione dicitur *ratio substantiæ*, non debet intelligi substantia, prout condistincta ab accidenti, quia in substantijs, & accidentibus reperiuntur vniuoca, & æquiuoca; sed quia hoc nomen *substantia*, etiam significat quidditatem cuiuscumque rei, nomine substantiæ in his

definitionibus deber intelligi quidditas rei, seu conceptus obiectivus formaliter, vt correspondet conceptus formali. Per id deniene, quod in vtraque prædicta definitione dicitur, quòd ratio substantiæ est eadem, vel diuersa, vt nomini accommodata; debet intelligi, quod ratio vniuocorum, vel æquiuocorum attenditur nõ penes convenientiam, vel diuersitatem, quam res absolute in se habent, sed quam habent, vt significãtur per nomen: canis enim, verbi gratia, terrestris, & marinus, & habent in se conveniẽtiam, & diuersitatem, conveniẽtiam, in ratione animalis, diuersitatem, in ratione canis terrestris, & marini, & vt significata per hoc nomen *animal* sunt vniuoca vniuocata, significata verò per hoc nomen *canis*, sunt æquiuoca æquiuocata.

3 His ergo communiter explicatis pro definitionibus vniuocorũ, & æquiuocorũ, in particulari cum in definitione vniuocorum dicitur, quod ratio nomini accõmodata sit eadem, debet intelligi, quod sit omnino eadẽ; vt ab ea definitione excludantur analoga; & cum in definitione æquiuocorum dicitur, quod ratio nomini accõmodata sit diuersa, debet intelligi, quod non sit omnino eadem, siue sit omnino diuersa, vt in puris æquiuocis, seu partim eadem, & partim diuersa, vt in analogis, quæ licèt sint media inter vniuoca, & pura æquiuoca illa sub definitione æquiuocorum comprehendit Aristoteles, vt patet ex exemplo, quod prædictæ definitionis adducit de homine viuo, & picto, quorum ratio, vt significatur per hoc nomen *homo*, nec est omnino diuersa, nec omnino eadem, sed partim eadem, & partim diuersa, & consequenter analoga. Si autẽ vellis definire pure æquiuoca, sũt *quorum nomen est commune, ratio verò nomini accommodata est omno diuersa* si pure vniuoca, *sunt quorum nomen est commune ratio verò nomini accõmodata est omnino eadẽ*; si denique analoga sunt *quorum nomen est commune, ratio verò nomini accommodata est partim eadem, & partim diuersa*.

4 Plures ex obiectionibus, quæ aduersus prædictis definitiones possent fieri, ex ipsarum definitionum explicatione manent dilutæ, & ita illis omissis, vnum, vel alterum breuiter obiiciamus. Obijcies ergo primo, quod æquiuoca non possunt definiri. Perperam igitur illa definiuit Philosophus. Antecedens probatur, quia æquiuoca non habent aliquam vnam rationem. Sed nihil potest definiri, nisi in quantum est vnum, vnicamque habet rationem: ergo æquiuoca non possunt definiri. ¶ Confirmatur, nam vt aliquid definiatur vniuocum debet esse, debet enim dicere vnam rationem omnino communem omnibus quibus cõpetit definitio. Sed æquiuoca non

non possunt esse vniuoca, cum ab vnivocis condistinguantur: ergo æquiuoca non possunt definiri.

Respondetur ad argumentum, quod licet æquiuoca in particulari, vt canis terrestris, & marinus, secúdum quod hoc nomine canis significantur, & quælibet alia æquiuoca in particulari, non possint definiri; bene tamen æquiuoca in cõmuni, vt ab his, & illis æquiuocis abstrahunt quia omnia illa cõueniunt, in eo quod est, non habere aliquam rationem communem: & hæc conuenientia est omnibus illis communis, & sub hac ratione potest abstrahi ab omnibus æquivocis vera ratio communis æquiuocorum, secundum quam æquiuoca hic definiuit Philosophus: non enim minus omnia æquiuoca in particulari cõueniũt in eo, quod est habere rationem diuersam, quam omnia vniuoca in particulari cõueniũt in eo, quod est habere rationẽ omnino vnã. Ad cõfirmationẽ respondetur, quod vt æquiuoca definiantur, debẽt esse denominatiue vniuoca, quod vtique ita est, nec id conuenit, vnam speciẽ essentialiter ab altera condistinctam, sub altera denominatiue contineri, & ab illa denominari: sicut in simili exẽplo, quamuis terminus sit vniuocus, & æquiuocum essentialiter diuidatur, terminus æquiuocus, quia sub vna ratione significat omnes terminos æquiuocos, denominatiue est terminus vniuocus, & denominatiue sub termino vniuoco continetur.

Secundò aduersus eandem æquiuocorum definitionem obijcies, quod species, quæ sunt sub genere, sunt æquiuocæ homo, v. g. & eques. Et tamẽ secũdũ quod nomine generico animalis significantur ratio substantiæ nomini accommodata non est diuersa, sed omnino eadem: ergo definitio æquiuocorum non est bona. Maior probatur, nam teste Philosopho 7. Metaph. text. 31. sub genere multæ latent æquiuocationes. Sed non possunt aliæ æquiuocationes latere, nisi quæ cõueniant eius speciebus: ergo species, quæ sub aliquo genere continentur, æquiuocæ sunt.

Respondetur, quod hic Aristoteles definiuit vniuoca, & æquiuoca Logica, & quia animal non est æquiuocũ æquiuocatione Logica, sed æquiuocatione Physica, ideò non mirum quod hæc definitio illi non conueniat. Pro quo sciendum est, quod vt colligitur ex doctrina Aristotelis loco in argumento citato, tres sunt gradus æquiuocationis. Prima æquiuocatio est illa, quam habet species ad homa respectu suorum individuorum, nam licet dicat vna rationem illis communem, & eodem modo essentialiter perfectam; dicit tamen rationem quæ in individuis magis, vel minus accidẽtaliter reperitur perfecta, & hæc est minima æquiuocatio. Secundus gradus æquiuocationis

nis

nis est naturæ genericæ, quæ licèt sit eadem generice in omnibus suis speciebus; est tamen magis, & minus essentialiter perfecta in vna specie, quàm in altera. Tertius denique gradus æquiuocationis est, quando aliqua habent nomen commune, in ratione autem per illud importata, nec perfecte, nec imperfecte omnino illa cõueniunt. Ex his tribus æquiuocationibus hæc vltima solum est æquiuocatio Logica, & quam definiuit Aristoteles in præsenti: aliæ verò sunt Physicæ æquiuocationes, & comparibiles cum vniuocatione Logica. De secũda autem æquiuocatione Physica intelligitur Aristoteles, cum loco in argumento adducto ait, latere sub genere æquiuocationes.

QVÆSTIO III.

Vtrùm definitio denominatiuorum rectè à Philosopho assignetur?

DEnominatiua (ait Philosophus) *dicuntur, quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo differentia casu.* In hac autem definitione non nomina denominatiua, sed res ipsas, prout significantur per nomen, definit Aristoteles. Per nomen inquam, non stricte sumptum, vt distinguitur a verbo, sed per nomen, id est, per terminum. Pro explicatione autem huius definitionis est aduertendum, quod in denominatione tria possumus considerare, formam, videlicèt, denominantem, subiectum denominatum, & ipsum denominatiuum, v.g. in denominatione hominis albi, forma denominans est albedo, non solum secundum rem, sed secundum nomen: siquidem hoc nomen *album* conuenit in litteris initialibus cum hoc nomine albedo, & differt ab illo in cadentia, & terminatione (sic enim debet intelligi in definitione illa particula *differentia casu*: non autem quod si nomen, à quo sumitur denominatio, sit in genitiuo vel nominatiuo, non possit in eodem casu esse nomen denominatiuum) sensus igitur definitionis est. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo denominationem accipiunt, à quo secundum nomen solo casu, id est, cadentia terminationis differunt. Definitio igitur sic explicata optima est, & præter authoritatem Aristotelis, & omnium eius interprætum eam recipientium, nõ aliter melius, quam illam aliquibus obiectionibus examinando, probabitur.

2 Obijcies ergo primò, denominatiua esse vniuoca. Peperam igitur Aristoteles illa ab vniuocis, & æquiuocis condistinguit. Antecedens probatur: nam album, v.g. quod vtique secundum rem, & rationem, & nomen est denominatiuum, est etiam vere vniuocum, siquidem rationem eandem dicit omnibus his, de quibus prædicatur: aliàs nec prædi-

care-

caretur prædicatione quinti prædicabilis, ad quod, sicut ad omnia alia prædicabilia, requiritur, quod id, quod prædicatur, sit vniuocum iis, de quibus prædicatur.

Respondetur communiter ad argumentum, quod denominatiua sunt quidem vniuoca materialiter, non tamē formaliter, vt denominatiua: hoc est, quod licèt in eodem materiali coincidat ratio vniuoci, & ratio denominatiui, aliunde tamen ratio vniuoci, & ratio denominatiui desumitur. Ratio enim vniuoci sumitur ab eo, quod sit eadem omnibus, de quibus dicitur, ad quod omnino per accidens se habet, quod ea ratio ab aliquo denominationem accipiat, in quo ratio formaliter denominatiui consistit. Et ita potest dici, quod Philosophus cum distinguit hic æquiuoca, vniuoca, & denominatiua, solum vult, illa formaliter condistinguere, non autem intendit, quod denominatiua, non sint vllatenus vniuoca.

3 Tamen licèt hoc ita probabiliter possit dici, cum Philosophus vniuoca hic definierit, vt quæ vniuoca sunt, in eodem prædicamento collocentur, & ad res eiusdem solum prædicamenti comparentur: & denominatiua definierit, vt solū res vniuscuiusque prædicamenti ad res alterius prædicamenti comparentur, vt in prima huius libri quæstione explicuimus, in aliqua proculdubio speciali acceptione hic vniuoca definiuit Philosophus, secundū quam nullo modo denominatiua dicuntur vniuoca.

Pro explicatione igitur huius est aduertendum, quod duplex est vniuocatio etiam Logica, seu dupliciter aliqua dicuntur Logicè vniuoca. Primò modo, secūdū quod dicūt aliquā rationē plaribus non solum eādem, sed essentialem ipsis: & in hoc sensu dixit Philosophus, quod propriū secundæ substantiæ est, prædicari nomine, & ratione de prima, quod est prædicari de illa vniuoce, dicēdo nō solum vnā rationē, sed essentialē ipsi primæ substantiæ; imò, & in eodē sensu noster Author infra in c. de substantia q. 2. solū. ad 2. negat, accidētia prædicari re, & ratione, & vniuoce de prima substātia, id est, dicēdo aliquā rationē non solū eandem, sed essentialē primæ substātiæ. Secūdò modo, & licèt non ita stricte, proprie tamen dicuntur aliqua Logicæ vniuoca per id, quod dicānt eandē omnino rationē, siue illa sit essentialis, siue accidētalis illis. Dicēdū igitur est, quod Philosophus hic definiuit vniuocum, modo, quia definiuit illo, vt cōparātur, vt superiora ad inferiora eiusdē prædicamēti, ad quod requiritur, quod non solū eandē rationē, sed & illis essētialē importēt. Et hoc modo denominatiua respectu eorū, de quibus denominatiuè dicūtur, nō sunt vniuoca: sūt tamē vniuoca secūdò modo & vniuocatione sufficiēti ad rationē præ-

prædicabilis, & ita de illis prædicatione quinti prædicabilis prædicantur.

4 Obijcies secundò, quod hæc denominatiuorum definitio aliquibus non denominatiuis competit, & aliquibus denominatiuis non conuenit. Ex duplici ergo capite vitiatur. Antecedens pro prima parte probatur, quia humanũ respectu hominis, corporeum respectu corporis, & alia huiusmodi prædicata substantialia re vera non sunt denominatiua. Et tamen hæc denominatiuorum definitio illis competit. Competit igitur aliquibus non denominatiuis. Minor videtur certa, quia humanum dicitur ab humanitate, & corporeũ à corpore, à quibus solo casu differũt, sicut album dicitur ab albedine, & solo casu differt ab illa. Maior autem probatur. Tum, quia nec humanũ ab homine, nec corporeum distinguitur a corpore: ergo non sunt denominatiua, quia denominatiuum non debet esse idem cum subiecto, quod ab illo denominatur. Tum etiam, quia humanatum de homine, & corporeum de corpore prædicatur *in quid*: ergo respectu illorum nõ sunt denominatiua. Patet consequentia, quia denominatiũ accidentaliter, non autem *in quid*, potest de eo, quod denominat prædicari. Idcòque D. Thomas 3. part. quæst. 2. art. 6. in argumẽto *sed contra*, probat humanitatem non prædicari accidentaliter, aut denominatiue de Christo quia prædicatur de illo quidditatiue.

Secunda autem pars antecedentis principalis probatur, nã *studiosus* est verè denominatiuũ, siquidem denominatiue prædicatur de his, quibus cõpetit. Et tamen ei non competit hæc definitio: ergo illa aliquibus denominatiuis non cõpetit. Minor probatur, quia studiosus non accipit denominationem ab studio cum non significet eandem rem, atq; hoc nomen *studium*, nec accipit denominationem à virtute: quia licèt significet eandẽ rem ac hoc nomen *virtus*, non solũ differentia casus, & terminatione nominis, sed toto nomine differt à virtute: ergo hoc denominatiuum *studiosus*, non accipit denominationem ab aliquo, à quo secundum nomen solo casu differat: ac perinde non competit illi prædicta denominatiuorum definitio.

5 Pro solutione huius argumenti, quoad duplicem eius partem est aduertendum ex nostro Authore hic quæst. vnica in solutione ad 6. & 7. argumentum, & ex Flandria 4. Metaph. quæst. 2. art. 3. quod tripliciter cõtingunt denominatiua. Primò, quæ conueniunt in litteris primordialibus, & differunt terminatione, non tamen significant eandem rem, vel si significant eandẽ rem, non tamen significant formam distinctam à subiecto & extra illius essentiam, exemplum primi,

mi, studiosus ab studio: exemplũ secundi humanitas respectu hominis. Et hæc dicuntur denominatiua secundum nomen, & non secundum rem. Secundò modo accipiuntur denominatiua, quæ significant formam extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & distinctam ab illo; non tamen conueniunt cum aliquo nomine in litteris primordialibus, à quo terminatione differant: vt studiosus dicitur hoc modo denominatiuum à virtute, & hæc sunt denominatiua secundum rem tantum. Tertiò denique modo accipiuntur denominatiua, quæ, & conueniunt cum aliquo nomine in primordialibus litteris, à quo differunt in terminatione & important formam extra essentiã subiecti, de quo dicuntur, & distinctam ab illo: vt album dicitur hoc modo denominatiuum ab albedine. Et ista dicuntur denominatiua secundum rem, & nomen: & ex his acceptionibus ista tertia est solum propria, & denominatiua solum secundum illam accepta definiuit hic Aristoteles.

6 Ex hoc notabili deducitur solutio ad argumentum: negandum enim est antecedens, quoad vtramque illius partem. Et ad probationem primæ partis dicto, quod humanatum respectu hominis, & corporeũ respectu corporis, immo quælibet alia similia prædicata substantialia respectu sui proprij subiecti non sunt denominatiua secundum rem, sed solum secundũ nomen, quia non significant formam, quæ sit extra essentiam subiecti, de quo dicuntur, & ita non conuenit illis præfata denominatiuorum definitio, in qua (vt in hoc capite adnotat Caietanus) debet intelligi, quod denominatiuũ sit à forma, quæ sit distincta à subiecto denominato, & extra essentiam illius, & quæ supponat subiectum in suo esse constitutum, ac perinde illud in suo esse essentiali non constituat, quæ non competunt prædictis denominatiuis secundum vocem tantum, quia desumuntur à forma, quæ non est extra essentiam subiecti, sed potius illud essentialiter constituit.

Dixi 5, huiusmodi prædicata substãtialia non esse propriè denominatiua respectu proprij subiecti, quia aliqua prædicata substantialia possunt esse propriè denominatiua respectu alterius subiecti, vt lignum respectu cathedræ, aureum respectu anuli, quia extra essentiam cathedræ est, quod sit lignea, & extra essentiã anuli, quod sit aureus.

7 Ad probationem secundæ partis antecedentis eiusdem obiectionis respondetur, quod *studiosus*, secundũ quod denominationem accipit ab studio, solum est denominatiuum secundum nomen, & non secundum rem, quia non significat eandem formam, ac hoc nomen *studium*; secundum autem quod denominatio-

tionem accipit à virtute, est denominativum solum secundum rem, & non secundum nomen, quia non conuenit hoc nomen *studiosus* cum hoc nomine *virtus* in eisdem litteris initialibus, & cum hic (vt diximus) non definiat Aristoteles denominatiua secundum nomen solum, nec denominatiua solum secundum rem, sed denominatiua secundū rem, & nomen; non mirum, quod talis definitio prædicto denominatiuo non competat.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm duæ diuisiones antepradicamentales rectè traddantur ab Aristotele?

POstquàm in primò capite tres definitiones explicuit Aristoteles, in secundò capite duas assignat diuisiones, quas in hac quæstione intendimus explicare. Prima diuisio, quod eorum, quæ dicuntur, alia cū complexione dicuntur, vt homo albus, alia sine complexione, vt homo. Cum autem has diuisiones præmittat Aristoteles, vt ea quæ cum complexione dicuntur, excludat à prædicamentis, quia non vnam rem, sed duas ad diuersa prædicamenta pertinentes important, vt homo albus; hæc diuisio non est nominum, sed rerum, vt significantur per nomina: ideòque conſulto non dixit alia sunt complexa, alia incomplexa, quod nominibus posset accommodari, sed alia cum complexione dicuntur, alia sine cōplexione; quod vtique rebus, vt significantur per nomina, competit. Secunda diuisio est quadrimembris, eorum videlicèt, quæ sunt, alia de subiecto dicuntur, in subiecto verò non sunt, vt homo; alia in subiecto sunt, de subiecto verò non dicuntur, vt hoc album, alia in subiecto sunt, & de subiecto dicuntur, vt album; alia denique neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur, vt Petrus. Subdit autem Philosophus, explicans quomodo in hac diuisione sumitur esse in subiecto, quod illud hic accipitur pro eo, quod est in aliquo non, vt pars, & sine illo esse non potest.

2 In hac diuisione quadruplex diuersæ rationis virtualiter cōtinetur diuisio. Vndè si inquiratur qualis sit hæc diuisio, non potest absolutè, sed sub distinctione secundum diuersas, quas virtualiter imbibit diuisiones, responderi. Primò ergo in ea diuisione includitur diuisio, quod eorum, quæ sunt, alia sunt, in subiecto, alia non sunt in subiecto: & cum esse in subiecto pro esse in illo inhæsiue intelligatur, est idem, ac diuisio entis in substantiam, & accidens, quæ vtique diuisio analoga est. Secunda quæ continetur diuisio, est quod eorum, quæ sunt, alia sunt vniuersalia, alia singularia: & hæc diuisio

sio est subiecti in accidentia rationis: quia intentio vniuersalitatis, vel singularitatis est accidens rationis, quod cōperitur naturis per operationē intellectus. Tertia inclusa diuisio est, quod vniuersaliū, aliud est vniuersale in natura substantiæ, & aliud est vniuersale in natura accidentis, & hæc diuisio potest dici accidentis in subiecta, videlicèt, intentionis vniuersalitatis in diuersa subtracta, quibus competere potest, vel potest dici secundum nostrum Authorē in explicatione huius capitis diuisio generis in species: nam hoc quod est essentialiter quidditatiuè prædicari de suis inferioribus (qualiter hic sumitur prædicari, seu dici de aliquo) vniuocè conuenit substantiæ, & accidenti. Et sicut animal essentialiter prædicatur de homine, & equo, & homo de hoc & illo homine, ita etiā colloratum essentialiter prædicatur de albo, & nigro, & album de hoc, & illo albo. Quarta denique diuisio est, quod singulare aliud est in accidenti, & aliud in substantia: & hæc diuisio, cum in illa diuidatur intentio singularitatis in sua subtracta, potest dici, sicut præcedens, diuisio accidentis in subiecta, vel generis in species, quia vniuocè in ratione singularis singulare substantiæ, & singulare accidentis conueniunt.

3 Sic explicatæ istæ diuisiones, parum, aut nihil habent difficultatis. Aduersus secundam tamen obijcies primò, quod differentiæ non videntur laudi in hac diuisione, cum enim licèt illæ verè de subiecto dicuntur, ex vna parte non videantur esse in subiecto, quia nō omnes differentiæ sunt accidentia, ex alia parte videtur esse in subiecto, quia omnes differētiæ videntur esse in subiecto ad modū formæ, & qualitatis.

Respondetur secundùm aliquos (vt refert noster Author) quod in hac etiam diuisione continentur differentiæ: illæ enim dicuntur de subiecto essentialiter, & aliquæ, scilicèt, differentiæ accidentales, sunt propriè in subiecto, aliæ verò, scilicèt, differentiæ substantiales, nō sunt in subiecto, vt hic accipitur esse in subiecto, scilicèt, inhæsiuè, & non, vt pars illius; differentiæ autem substantiales in nullo subiecto sunt inhæsiue, & in subiecto, in quo quodāmodo sunt, scilicèt, in specie, quā constituūt, sunt per modū partis illius. Licèt hoc tamen satis probabiliter dicatur, noster Author asserit, intentum Aristotelis, hic solum fuisse assignare ea, quæ directè ponuntur in prædicamēto, & ita sub hac diuisione non comprehēdit differētiā: sicut, nec meminit eorum, quæ vnius prædicamenti de rebus alterius prædicamēti denominatiuè prædicātur.

4 Obijcies secundò falsum esse, quod aliqua sint in subiecto, & de nullo subiecto dicantur: si enim aliquod esset, maximè hoc albū: sed illud prædicatione artificiali directa, & formali de aliquo

dicitur, v.g. de Petro: ergo.

Respondetur, quod cum singulare accidens non possit prædicari, nisi de singulari diuersi prædicamenti, non potest de illo prædicari, nisi denominatiuè, & de nullo potest prædicari essentialiter: hic autem Philosophus cum loqueretur de his, quæ in eodem prædicamento collocantur, solum loquitur de his, quæ de aliquo prædicantur, vel non prædicantur essentialiter, in quia solum in eodem prædicamento possunt collocari superiora alijs essentialiter, & individuum, quod omnibus est essentialiter inferius, & nulli est essentialiter superius.

5 Obijcies tertiò contra descriptionem assignatam ab Aristotele, eius quod est esse in subiecto: quia illa convenit formæ corruptibili substantiali, vt potè quæ est in materia, & non, vt pars ipsius materiæ, & absque illa, esse non potest. Similiter ea definitio convenit toti, quod est in suis partibus, & non tanquam pars illarum, & absque illis esse non potest. Et tamen neque forma substantialis, nec totum properiè dicitur esse in alio: id enim est proprium formæ accidentalis: ergo prædictæ descriptio essendi in alio non est bona.

Respondetur ad primam partem argumenti dupliciter. Primò quod forma est in materia tanquam pars, non quidem ipsius materiæ, sed compositi: ad definitionem autem huius, quod est esse in alio, non solum requiritur, quod non sit tanquam pars illius, in quo est; sed quod non sit, nec tanquam pars cõpositi, quod ipsa forma, & subiectum in quo est, componunt; ideſt, quod nec sit pars, nec compars subiecti in quo est.

Secundò respondetur cum Simplicio hic, quod in prædicta definitione, in illa particula, *esse in alio*, debet intelligi in alio, ideſt, in subiecto completo, composito videlicet, cum ergo quamvis forma sit in materia, ipsa materia non sit subiectum completum, ideò non convenit illi definitio ista; & hæc solutio multum cõgruit doctrinæ D. Th. & Aristot. in quorum sententia subiectum accidentium non est materia prima, sed totum compositum.

Ad secundam partem argumenti respondetur, in definitione sub illa particula *esse in alio*, intelli debere in alio vno, non verò in pluribus. Et quia totum nõ est in vna, sed in pluribus partibus, ideò non convenit illi hæc definitio, vel descriptio.

QVÆSTIO V.

Vtrùm duæ regulæ anteprædicamentales à Philosopho assignatæ sint veræ?

DVas in tertio capite assignat Philosophus regulas anteprædicamentales, quarum primam in prima huius quæstionis partem, alteram verò in secunda eius-

eiusdem quæstio. parte proponemus, & explicabimus. Prima igitur regula est, *cum quid plam de quopiam, vt de subiecto prædicatur, quæ dicuntur de prædicato, dicuntur etiam de subiecto*; vt quia homo prædicatur de Petro, & de homine dicitur animal, etiam animal dicitur de Petro.

2 Hanc regulam licèt omnes propter Philosophi authoritatē admittant variè tamen illam explicant. Primò quidem, quod cū quipiam de quopiam prædicatur, quidquid quomodolibet vniuersaliter, id est, cum distributione prædicatur de prædicato, etiā prædicatur de subiecto; vt si de homine prædicatur animal & de omni animali prædicatur album, etiam albū prædicatur de homine; ita teste nostro Authore hic, hanc regulam explicat Burleus. Ea tamen explicatio (ait idē noster Author) est nulla. Nā licèt verū sit, quod in illa dicitur; nō tamen in vi huius regulæ, sed in vi consequētiæ syllogisticæ virtualiter in ea verificatione inclusæ, ad quam facilè potest reduci, vt si facias hunc syllogismum in *Darij*, omne animal est album, & homo est animal: ergo homo est albus.

3 Secunda explicatio est, quod quādo aliquid dicitur de aliquo, vt de subiecto proprio, quidquid dicitur de prædicato prædicatione alicuius prædicabilis, dicitur etiām de subiecto; ita hanc regulam explicat B. Albertus hic tractatu 1. c. 6. ¶ Aduersus hanc tamen explicationem est, quod homo prædicatur de Petro prædicatione secundi prædicabilis, & de homine prædicatur species prædicatione quinti prædicabilis, vt si dicas, homo est species: & tamen species non prædicatur de Petro, similiter differentia, v. gr. rationale dicitur de homine prædicatione tertij prædicabilis, & de differentia prædicatur, quod sit substantia incompleta, quod tamen non prædicatur de homine: ac denique risibile prædicatur de homine prædicatione quarti prædicabilis, & de risibili dicitur quod sit passio hominis, quòd tamen non dicitur de homine. In multis igitur prædicta explicatio deficere videtur.

4 Tertia explicatio extendit eā regulā, vt verificetur etiā de prædicatis negatiuis, vt si aliquid de aliquo prædicatur, prædicatū negatiuum, quod prædicatur de prædicato, etiam dicatur de subiecto: vt quia animal prædicatur de homine, & de animali prædicatur non insensibile; id etiā prædicetur de homine: seu per propositiones negatiuas, quia animal prædicatur de homine, & de animali vere negatur insensibile; id etiam vere negatur de homine. Ita eadem regula extendunt Auicenna, & Algazel. Sed nec ea extensio est vera: animal enim prædicatur de homine, & de animali vere negatur, quod sit species, at homo, quod tamen non vere negatur de homine.

Vera igitur, & ad mentem Philosophi huius regulæ explicatio est, quam illam explicans assignat cum communi sententia noster Author, quod cũ quidpiã de quopiam, vt de subiecto, id est quidditatiuè prædicatur, quidquid quidditatiuè prædicatur de prædicato, quidditatiuè etiã prædicatur de subiecto, vt quia homo quidditatiuè prædicatur de Petro, & de homine quidditatiuè prædicatur animal, etiã quidditatiuè animal prædicatur de Petro. Quod enim hæc sit vera, genuina, & ad mentem Philosophi prædictæ regulæ explicatio, probatur. Tum ab exclusione aliarum, quas reiecimus, explicationum. Tum etiam, quia sic illa regula explicata nullas partitur instantias. Tum denique, quia Aristoteles eam statuit regulam, vt cognoscatur, quæ in recta linea in quolibet prædicamẽto debeãt collocari. Sed in recta linea solũ ponuntur, quæ quidditatiuè de inferioribus prædicantur: ergo ea regula solum intelligitur de prædicatione quidditatiua, vt series cuiuslibet prædicamenti ordinetur: quia enim homo, v.gr. quidditatiuè prædicatur, de Petro, & de homine quidditatiuè prædicatur animal, & de animali corpus, & de corpore substantia, omnia hæc superiora prædicata prædicantur quidditatiuè de Petro, & inter se superiora de inferioribus. Et sic per hanc regulam [illegible] deducitur, quæ in recta linea alicuius prædicamenti debeãt collocari; ad quod agnoscendum prædictam regulã tradit Aristoteles.

7 Aduersus eam tamen regulam adhuc sic explicatam obiicies primò, quod etiam in prædicationibus non quidditatiuis tenet hæc regula. Nam hæc consequentia valet in vi eius regulæ, homo est albus, album est disgregativum visus: ergo homo est disgregativus visus: cum enim neutra præmissarum in illa distribuatur, sed sit ex puris particularibus, non poterit ea consequentia esse bona in vi alicuius syllogismi: ac perindè solum restat, quod teneat in vi huius regulæ. Sed prædicatum album, nõ prædicatur quidditatiuè de homine. Perperam igitur limitatur hæc regula ad prædicata quidditatiua.

Respondetur negando maiorem, immò prædicta consequentia tenet virtualiter in vi syllogismi facti in *disamis*, nam cum illa minor, *album est disgregatiuum visus*, sit in materia naturali, in qua indefinita æquivalet vniuersali, æquiualet huic, *omne album est disgregatiuum visus*, & ex illa maiori, *homo est albus*, per conuersionem simplicem sequitur hæc, *album est homo*. Vnde in prædicta consequentia includitur virtualiter talis syllogismus in *disamis*, album est homo, omne album est disgregativum visus: ergo homo est

dis-

disgregativus visus: & ita prædicta consequentia in vi huius syllogismi virtualiter ibi inclusi tenet, & non in vi huius regulæ.

7 Obijcies secundo, etiam in prædicatis quidditatiuis eam regulam instantiam pati: nam in diuinis, non solum essentialiter, sed suo modo quidditatiue Deus dicitur de Filio, & Pater de Deo. Et tamen patet non verè prædicatur de Filio, & hæc est mala consequentia, Filius est Deus, Deus est Pater, ergo Filius est Pater. Regula igitur etiam in prædicatis quidditatiuis, non est vniuersaliter vera.

Respondetur, eam regulam vniuersaliter verificari, nisi aliunde ratione alicuius appellationis impediatur eius verificatio, sicuti impeditur in consequentia in argumento facta, quia in illa arguitur ab identica ad formalem. Quamvis enim Pater, & Filius idem sint ac sint formaliter cum essentia, distinguuntur ratione ab illa: ac perinde magis identicum, & minus formalem sensum faciunt præmissæ dictæ consequentiæ quam consequens illius, & ob id arguitur, vt dixi ab identica ad formalem, qui defectus ad variationem appellationis reducitur.

8 Obijcies tertiò, quod si inxta eam explicationē in aliquibus prædicatis teneret regula, maximè quod quia homo prædicatur quidditatiuè de Petro, & animal prædicatur quidditatiuè de homine, animal prædicetur quidditatiue de Petro, & hæc sit bona cōsequētia, Petrus est homo, homo est animal: ergo Petrus est animal. Sed ea consequentia non est bona: ergo neque in eis prædicatis tenet hæc regula. Minor probatur, quia illa consequentia infatur in simili forma: hæc enim est similis formæ, homo est animal, animal currit: ergo homo currit, in qua si equis currētibus, nullus homo currat, maior, & minor sūt verè & cōsequēs est falsū

Respōdetur, negando, quod in illis prædicatis nō teneat regula, neque ad id requiritur, quod cōsequentia in illis facta sit formalis (id enim conuincit argumētum) sed sufficit, quod sit materialis, & valeat in tali materia; id enim ad intentum sufficit Philosophi, qui solū voluit, quod si aliquod prædicatum de aliquo quidditatiue prædicatur, quod prædicatur quidditatiue de prædicato, etiā prædicetur quidditatiue de subiecto, Et huius nisi ratione alicuius appellationis nulla dabitur instit ā.

9 In secunda parte huius quæstionis explicandam diximus secundam regulam Philosophi illa ergo est binembris. asserit que *diuersa genera non subalternata possita diuersas specificè habent differentias, genera verò, quorum vnū subalterno collocatur, non inconuenit, eadem habere differentias.* Vt autem hæc regula explicetur, aliqua aduersus vtramque illius partem obijciamus.

10 Aduersus primam igitur partem obijcies, quod animal terrestræ, & volucre sunt genera diuersa animalis, quorum vnum subalterno non collocatur: & tamen non habent differentias specie diuersas, sed aliquas easdem: differentiæ enim animalis terrestris sunt bipes, & quadrupes, quæ etiam sunt differētiæ volucrum: plures enim sunt bipedes, & aliquæ quadrupedes, vt griphi: ergo prima pars regulæ est falsa.

Confirmatur primò, quia corpus de prædicamento substantiæ, & corpus de prædicamento quātitatis sunt genera diuersa, quorum vnum sub altero non collocatur, quia pertinent ad diuersa prædicamenta, & tamen habent easdem differentias: vtriusque enim corporis differētiæ sunt longitudo, latitudo, & profunditas: ergo ¶ Confirmatur secundò, quia genera generalissima, vt substantia, & qualitas, sunt genera diuersa, quorum vnum sub altero non collocatur. Et tamen nō habent differentias specie diuersas, quia non habent differentias: ergo.

11 Aduersus secundam autem partē regulæ obijcies, quod genera subalternatim posita, v. g. animal, & viuens, quorum vnū scilicet, animal collocatur subaltero, scilicet, sub viuente, nec possunt habere easdem differentias diuisiuas, nec constitutiuas. Falso igitur habet secunda pars regulæ, quod genera subalternatim posita possunt habere easdem differentias. Antecedens probatur: nam differentiæ diuisiuæ viuentis sunt sensibile, & insensibile, quæ nullatenus sunt differentiæ diuisiuæ animalis, sed differētiæ diuisiuæ illius sunt rationale, & irrationale. Similiter differentia constitutiua viuentis est animatum. Sed hæc non est constitutiua animalis, sed potius sensibile, quod addit aliquid supra animatum: alias omne viuens esset animal: ergo prædicta duo genera, nec possunt habere easdem differentias constitutiuas, nec diuisiuas.

12 Circa hæc argumenta, & explicationem vtriusque partis regulæ sunt diuersæ sententiæ, sed illis omissis, respondetur ad obiectionem contra primam partem cum nostro Authore, & communi sententia, quod cum dicitur in prima parte regulæ, quod genera diuersa, non subalternatim posita, debent habere diuersas specie differentias debet intelligi de generibus ita diuersis, quod vnum non collocetur sub altero, nec ambo sub vno tertiò: animal autem volucre, & terrestre licet vnum non collocetur sub altero, ambo tamen collocantur sub vno tertiò, scilicet animali, & ita bene possunt easdem habere differentias. ¶ Ad primam confirmationem respondetur negādo quod corporis de prædicamento substantiæ differentiæ sint longitudo, latitudo, & profunditas; tales

les enim differentiæ ſolum ſunt corporis de prædicamento quantitatis: hoc enim nomen corpus eſt æquiuocum ad corpus de prædicamento ſubſtantiæ, & ad corpus de prædicamento quantitatis.¶ Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, regulam debere intelligi: in generibus habentibus propriè differentias, qualiter illas non habent genera generaliſsima: poteſt tamen ampliari regula, vt ſaltim talia genera debeant habere diuerſos modos.

13 Ad obiectionem aduerſus ſecundam partem regulæ reſpondetur cum noſtro Authore, quod ea ſecunda pars regulæ debet intelligi, quod genera ſubalternatim poſita debent habere eaſdem differentias, ideſt, quod differentia conſtitutiua generis inferioris ſit diuiſiua generis ſuperioris. Et ſecundum hanc intelligentiam, non habet locũ obiectio facta, & per hanc intelligentiam diſtinguuntur genera ſubalternatim poſita, à generibus non ſubalternatim poſitis: quia in his differentiæ conſtitutiuæ, & diuiſiuæ vnius non poſſunt eſſe, nec conſtitutiuæ, nec diuiſiuæ alterius.

QVÆSTIO VI.

Quid, & quotuplex ſit analogum, & quas habeat proprietates?

ANalogorum naturã ita cognitu neceſſariam exiſtimauit Caietanus, vt in ſpeciali, quod de illa edidit opuſculo, dixerit, nullum abſque illius cognitione Metaphiſicam poſſe adiiſcere, & plures ex illius ignorantia in alijs ſcientijs errores ſcaturire; vnde accuratè eſt à nobis tractãda, in qua tria faciemus, primò definitionem, diuiſionem & proprietates analogorũ in hac quæſtione proponemus, & explicabimus: deinde eadem in ſequentibus quæſtionibus examinabimus, ac denique de analogia entis, vt in illo tanquam indifficiliori, exemplo; quæ de analogia dixerimus, lucidiora fiant, per tractabimus.

2 Analoga igitur, cum ſint media inter vniuoca, & æquiuoca, & dicuntur, *quorum nomen eſt commune ratio verò ſubſtantiæ nomini, accommodata eſt partim eadem, & partim diuerſa*; ideſt, analoga dicuntur illa, quæ in ratione ſignificata per nomen illis cõmune, neque habent omnimodã diuerſitatẽ, ſicut æquiuoca, nec omnimodam vnitatem, & conuenientiam, ſicut vniuoca, ſed diuerſitatem cum aliqua conuenientia.

3 Diuiditur analogia in analogiam inæqualitatis, attributionis & proportionalitatis. Analoga inæqualitatis dicuntur: *Quorum nomen eſt commune, ratio verò per illud ſignificata eſt omnino eadem, inæqualiter tamen participatur*; verbi gratia, homo, & eq[illegible] ſignificantur per nomen [illegible] analoga ſunt inæqualitatis [illegible]ortionalitatis

præterquam, quod habent nomẽ commune, ratio per illud significata, scilicèt, animalitas, omnino est eadem: eiusdẽ enim omnino rationis abstrahitur animalitas ab homine, & aquo: inæqualiter tamen participatur ab analogatis; homo enim cum maiori perfectione essentiali participat rationem animalis, quam equus. Et si contra positio fiat ad hanc analogiam, solum individua eiusdem speciei athomæ vt significãtur per nomen specificum, sunt vniuocæ: quia sola illa præter nomen commune habent rationem omnino eandem, & æqualiter essentialiter participatam, & hanc analogiam vocat D. Thomas in 1. dist. 19. quæst. 5. art. 2. ad 1. analogiam secundum esse, & non secundum intentionem, idest, quod si ratio, quæ vocatur analoga inæqualitatis, accipiatur secundum intentionem, id est, secundum quod per intellectum abstracta ab inferioribus, talis ratio, vt sic nullam habet analogiam, quia nullam habet, vt sic abstracta, diuersitatem; dicitur tamen secundum rem, vel secundum esse analogia, quia à parte rei talis ratio reperitur inæqualiter participata, quatenus contrahitur, & determinatur per differentias inæquales.

4 Hinc sequitur intellectio sumus, quod ibidem dicit D. Tho. diuisio analogæ inæqualitatis non so igitur analoga apud Logicum; sic, sc. considerat res prout abstractas per intellectum ab inferioribus, & sub illa ratione nulla reperitur in eis diuersitas, sed omnimoda vnitas. Dicuntur tamen analogia apud Physicum, ille enim considerat res, vt sunt à parte rei, & ita cum huiusmodi rationes à parte rei cum vnitate, quam habent, habeant etiam diuersitatem participationis apud illum dicuntur analoga. Vnde communiter hæc analogia inæqualitatis appellatur analogia Physica, ad differentiam analogiæ attributionis, & proportionalitatis, quæ cum rebus, vt sunt in intentione, seu per intellectum abstractis competat, analogia appellatur Logica.

5 Sequitur etiam huiusmodi analogiam inæqualitatis nõ propriè, sed abusiuè tantum esse analogiam: propria enim analogia in ratione communi, & superiori per intellectũ abstracta debet reperiri, quatenus illa etiã sic abstracta nõ omnimodã dicit vnitatẽ; sed potius diuersitatem cum aliqua vnitate, & cõuenientia: quod cũ in analogia inæqualitatis non reperiatur; illa non est proprie & simpliciter analogia, sed improprietatẽ, & secũdũ quid, & simpliciter est vniuocatio, licèt in ratione vniuocationis, non ita sit perfecta sicut ea, quæ inuenitur in specie athomæ respectu inferiorũ æqualiter essentialiter rationẽ specificã participãtiũ. Vnde hæc analogia relicta ad alias tranleamus.

6 Sunt igitur analoga attribu-

uen-

tionis, *quorum nomen est commune, ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum. Vt sanum*, nomen est cõmune animali, vrinæ, & medicinæ; omnia enim ista dicuntur sana, & ratio per hoc nomen significata est eadem secundum terminũ, & diuersa secundum habitudinẽ ad illum, eadem namque enim sanitas est, quæ diuersimodè respicitur ab animali, vrina, & medicina: ad vnã enim eandemque sanitatem existentem in animali, animal dicit habitudinem vt subiectũ, in quo intrinsecè, & formaliter recipitur sanitas; vrina verò, vt signum illius: & denique medicina, vt eius causa, & sic hæc tria analogantur analogia attributionis, vt significantur per hoc nomen *sanum*.

7 Hanc analogiam appellat D. Thomas loco citato in 1. sententiarum analogiã secundũ intẽtionẽ tantũ & nõ secundũ esse: quia cum ratio analoga formaliter, & intrinsecè non sit nisi in vnico analogato, nullam à parte rei potest habere diuersitatẽ, sed habet illã secundũ eã rationem, qua per intellectũ consideratur, vt diuersimode respecta ab analogatis.

8 Analogia huiusmodi attributionis diuiditur (vt ex D. Thom. doctrina 1. P. q. 13. art. 5 incorpore colligitur) in analogiam duorũ, vel plurium in ordine ad vnum tertium, vt analogia sani dicti de vrina, medicina, & animali; vrina enim, & medicina analogantur in ordine ad vnum tertium, scilicet, ad sanitatem animalis: & in analogiam vnius ad alterum, qualiter analogatur accidens in substantia, quia accidens dicitur eos per ordinem, & habitudinem ad substantiam.

9 Quatuor proprietates, seu conditiones huiusmodi analogiæ attributionis solẽt assignari. Prima, quod ratio significata per nomen analogum in vnico tantum, principaliori videlicèt analogato intrinsecè reperiatur, in aliis autem solum per extrinsecam denominationem, & respectum ad illud. Secunda proprietas est, quod terminus, in ordine ad quem analogata dicunt habitudinem debet esse vnus non solum ratione, sed etiã realiter numericè, idest, quod cum non reperiatur intrinsecè, nisi in vno analogato, ad multiplicationem aliorum analogatorum minus principalium non debet realiter multiplicari sed idem numero diuersimode ab analogatis respectus manere. Tertia proprietas est, quod si analogatum, vel analogata minus principalia definiantur, eius, vel eorum definitionem, vt sic debet ingredi analogatum magis principale. Quarta proprietas, quod nomen analogũ attributionis nihil commune significet omnibus analogatis, & consequenter nullus ei conceptus formalis, vel obiectiuus omnibus analogatis communis correspondet.

10 Analoga denique proportionalitatis

taris sunt, *quorum nomen est commune; ratio verò nomini accommodata est proportionabiliter eadem*; vt visus dictus de visione corporali, & intellectione: quia sicuti videre corporaliter se habet, sic proportionabiliter, & intelligere. Et huiusmodi analogiam appellauit D. Th. loco citato in 1. sententiarum analogiam secundum intentionem, & secundum esse, quia tamen in ratione communi abstracta, quam à parte rei in analogatis reperitur diuersitas cum conuenientia, & vnitate.

11 Diuiditur autem huiusmodi analogia in propriam, & metaphoricam. Propria est, quãdo nomen cõmune vtrique analogatorum de vtroque propriè, & absque metaphora dicitur, vt *principium* dictum de corde, & de fundamento domus. Analogia verò metaphorica est, quãdo nomen illud commune de vno analogatorum propriè, de altero verò per metaphoram dicitur, vt ridere respectu risus hominis, & amœnitatis prati: illius enim floriditas, seu amœnitas metaphoricè tantum dicitur risus, & pratum metaphoricè dicitur ridere.

12 Cum huiusmodi analoga ab analogatis attributionis sint formaliter diuersa, diuersas, iridem debẽt habere proprietates. Quatuor ergo illis, sicut, & analogis attributionis, tribui solent. Prima, quod ratio analoga intrinsecè reperiatur in omnibus analogatis. Secunda, quod ratio analoga non sit vna numero in omnibus analogatis, sed multiplicetur realiter ad realem multiplicationem cuiuslibet illorũ. Tertia, quod in definitione vnius analogati non oporteat, quod alterum ingrediatur. Quarta, quod nomẽ analogum significat aliquid cõmune, formaliter repertũ in omnibus analogatis.

13 Ex dictis tria breuiter deducuntur. Primum, quod abstrahitur quidem analogum ab analogatis, diuersimode tamen atque vniuocum ab vniuocatis, ratio enim vniuoca potest intelligi, non intellectis vniuocatis, v. g. ratio animalis potest intelligi, nullatenus intellectis homine, & equo; & c at ratio analoga nõ potest sic abstrahi ab analogatis, sed abstrahitur ratio analoga, vt cõtinens rationes analogatorum, vt proportionantur, ab eisdem analogis absolute sumptis.

14 Sequitur secundò, quod analogum prædicatur de analogatis, non secundum vocem tantum sicut æquiuocum de æquiuocatis: quia analogum aliquid præter nomen dicit commune analogatis, nec sicut vniuocum de vniuocatis, quia analogum non dicit vnam rationem simpliciter vnam analogatis, sicut illam dicit vniuocum vniuocatis; sed prædicatur analogum, vt dicens in actu, licèt implicite, & in confuso, omnes rationes analogatorum, vt proportionantur, de ipsis analogatis, vt dicentibus eas-

eadem rationes explicite.

15. Tertiò denique sequitur, quod de analogis vere potest esse scientia. Quamvis enim analoga non habeant vnitatem simpliciter, habent tamen vnitatem proportionis, quæ sufficit, vt de illis sit scientia, & illa possint esse medium in demonstratione.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm præcedentes diuisiones analogorum sint bonæ?

DICO primò. Adæquate, analogice tamen diuiditur analogia in analogiam inæqualitatis, attributionis, & proportionalitatis. Oppositum primæ partis cõclusionis aliqui tenent, eo quod analoga inæqualitatis, cum simpliciter sint vniuoca, non debent analoga appellari, nec inter membra diuisionis analogiæ connumerari. Sed eam diuisionem facit D. Thomas loco in præcedenti quæstione citato, nempè in 1. dist. 9. quæst. 5. art. 2. ad 1. diuidens analogum in analogum secundum rem tantum, sub quo, vt vidimus, analoga inæqualitatis intelligit, & in analogum secundũ intentionem tantum quod est analogum attributionis, & analogum secundum rem, & intentionem, quod est analogum proportionalitatis. Et patet eadem pars conclusionis: quasi analogũ acciperatur in tota sua latitudine, & vt contra ponitur perfectissimo vniuoco, in tria præfata membra adæquate diuiditur, quia non dantur alia, & eam rationem sic communem analogiæ participata: analogũ enim inæqualitatis (de quo solum potest esse dubium) licèt sit absolute vniuocum, nõ tamen est perfectè vniuocum, quia perfecta vniuocatio omnem inæqualitatem, & diuersitatem participationis excludit, & ita analogũ inæqualitatis participat communissimam rationem analogi, vt perfectissimæ vniuocationi contrapositam. Secunda autem pars conclusionis, eam videlicèt diuisionem esse analogam, patet: quia analogia inæqualitatis non est simpliciter analogia, cum simpliciter licèt non perfectissimè sit vniuocatio: ergo analogicè convenit in ratione analogiæ cũ analogia attributionis, & proportionalitatis quarum altera saltem, scilicèt, analogia proportionalitatis, simpliciter rationem analogiæ participat.

2. Dico secundò. Analogum Logicum adæquatè diuiditur in analogum attributionis, & proportionalitatis. Oppositum tenent aliqui: alij quidem, vt Herbæus quod habeto 2. q. 3. quia existimant, omnia analoga Logica esse analoga proportionalitatis: alij autem ex oppositio, quia putant omnem analogiam Logicã esse attributionis, & vtriusq; rei rentiæ, vt videbimus, non leuia veniũtur fundamenta. Conclusio tamen est communis, & co

tur in primis, ex diuisione analogiæ, D. Thomæ facta, in qua licèt analogum in tria membra diuidat, asserens, analogiam inæqualitatis non esse analogiam Logicam, consequenter intendit analogiam Logicam adæquate in prædicta duo membra diuidi.

3 Ratione autem probatur, nã prædictæ duæ analogiæ adæquate exhauriunt totam confusionem analogi, & suis talem rationibus formalibus opponuntur. Optimè igitur, & adæquate in illis analogum, & analogia diuiditur. Consequentia patet: & antecedens quoad primã partem probatur, nam ratio analoga, quæ abstracta ab analogatis est, partim eadem, & partim diuersa, vel est intrinsecè in omnibus analogatis, vel intrinsecè tantũ in vno, & extrinsecè in alijs; inter hæc enim non datur medium (non enim potest aliqua ratio analoga esse, quæ in nullo analogatorum intrinsece reperitur) sed si ratio analoga intrinsecè in omnibus analogatis reperitur est analogia proportionalitatis. Si verò intrinsecè in vno tantum, & extrinsece in alijs reperiatur, est analogia attributionis. Adæquate igitur per hæc duo membra analogum Logicum diuiditur. Secũda autem pars antecedẽtis, quod tales, videlicet, analogiæ suis talem rationibus formalibus opponantur, probatur: nam diuersas habent definitiones, & proprietates, vt præcedenti quæstione aliqualiter vidimus, & ex sequentibus amplius patebit. Vnde si aliquando contingit, vtramque analogiam in eodem materiali coincidere; adhuc tamen secundum diuersas rationes formales vtraque prædictæ analogia formaliter distinguuntur.

4 Dico tertio, analogum Logicum in prædicta duo membra analogice diuiditur. Conclusio est D. Caietani, qui solum analogiam proportionalitatis appellat propriè & simpliciter analogiam immò videtur deduci ex D. Thoma, qui tertio nonio sæpius allegato ex primò sententiarum asserit, analogiam proportionalitatis esse analogiam secũdum rem & secundum intentionem, analogiam verò attributionis esse analogiam secundum intentionem tantum. Sed illa solum videtur esse simpliciter analogia quæ est secundum esse, & secundum intentionem. Sentire igitur videtur D. Thomas, solum analogiam proportionalitatis esse simpliciter analogiam: ac perinde, quod in illam, & analogiam attributionis analogice diuiditur analogia, sicut quælibet ratio communis, quæ simpliciter vni tantum ex membris diuidentibus competit.

5 Obijcies primò, quod omnis analogia Logica est proportionalitatis. Perperam igitur assignatur membrum huius diuisionis altera analogia ab analogia proportionalitatis distincta.

Ante-

Antecedens probatur. Nam si aliqua esset analogia, non proportionalitatis, maxime analogia *sani* respectu sanitatis animalis, vrinæ, & medicinæ, sed ea est analogia proportionalitatis: ergo nulla datur analogia, quæ non sit proportionalitatis. Minor probatur, quia ea analogia est analogia metaphorica. Sed omnis analogia metaphorica est proportionalitatis: ergo omnis est proportionalitatis. Maior patet, quia vrinæ, & medicina non propriè, sed metaphoricè dicuntur sana: ergo earū analogia est metaphorica.

6 Respondetur negando antecedens, & ad probationem. Negatur etiam, eam analogiam esse metaphoricam, & vrinam dici metaphoricè sanam, quamvis extrinsecè talis dicatur, imò quod metaphoricè dicitur tale, non dicitur extrinsecè, sed per aliquam similitudinem impropriam, quã non dicit sanum, & vrina, sed per propriam rationem signi, & causæ sanitatis dicuntur sana.

7 Obijcies secundò ex oppositio, quod omnis analogia Logica est attributionis. Perperam igitur assignatur membrum diuidens analogiam Logicam analogiæ proportionalitatis ab analogia attributionis distincta. Antecedens probatur, quia analoga attributionis sunt, cum ratio analogi in vno analogato reperitur intrinsecè; in alijs autem solum per extrinsecam denominationem. Sed omnia analoga sunt huiusmodi: ergo omnia illa sunt analoga attributionis. Minor expressè habetur à D. Thom. 1 p. quæst. 26. art. 6. in corpore, per hæc verba: *Ad cuius euidentiam sciendum est, quod quando aliquid prædicatur vno modo de multis, illud in quolibet illorum secundum propriam rationem inuenitur, sicut animal in qualibet specie animalis. Sed quando aliquid dicitur analogicè de multis, illud inuenitur secundum propriam rationem in vno eorum tantum, à quo alia denominantur.* Ex quibus verbis apertè constat rationem analogam in vno tantum analogato intrinsecè reperiri, & ab illa alia analogata extrinsecè denominari talia. Nec relinquitur locus D. Thomæ explicandi, vt loquatur non de omnibus analogis, sed de analogis tantum attributionis: nam, vt ex contextu constat, loquebatur de analogis, vt vniuocis contraponuntur: ergo cum analoga omnia Logica vniuocis contraponãtur de omnibus illis loquebatur ibi D. Thomas.

8 Confirmatur. Proprium est analogorum attributionis, quod ratio analoga sit vna secundum numerum: hæc enim est secunda analogorum attributionis proprietas. Sed id omnibus analogis competit: ergo omnia sunt analoga attributionis. Minor probatur: nam ita asserit Diuus Thomas 1. part. quæstione 20. articul. 3. ad 3. vbi ita expressè ait: *Quando aliquid dicitur*

ab vno in alterum secundum analogiam, vel proportionem, tunc est vnum tantum numero; sicut à sano quod est in corpore animalis, dicitur sanum medicinam & vrinam nec alia sanitas est medicinæ, & vrinæ, quam sanitas animalis, quam medicina facit, & vrina significat. Nec etiam potest dici, ibi loqui D. T. de solis analogis attributionis: nam vt contextu patet, loquebatur de analogis, vt cõtra positis ad vniuoca, & consequenter de omnibus analogis.

9 Vt huic, & sequenti obiectioni respondeamus, est supponendum, quod cum analoga sint media inter vniuoca, & æquiuoca; ad illud extremum, ad quod magis accedunt, aliquando reduci, & illius nomine appellari solent. Vnde, quia analoga attributionis, licet re vera medient inter vniuoca, & æquiuoca, magis accedunt ad æquiuoca, eo quod minimam dicunt vnitatem, aliquando nomine æquiuocorum comprehenduntur: è contrario autem analoga proportionalitatis, vt pote quæ maiorem important vnitatem, magis ad vniuoca accedunt, & consequenter nomine vniuocorum aliquando comprehenduntur. Quo supposito ad argumentum respondetur, solutionem ibi insinuatam, in testimonio, videlicet, in illo adducto loqui D. Th. de analogis solùm attributionis, esse optimam. Nec obiectio aduersus hanc explicationem illam labefactat, vt enim ex præiacto notabili constat, cum analoga attributionis aliquando nomine æquiuocorum comprehendantur, & analoga proportionalitatis nomine vniuocorũ loquens D. Thomas de analogis, vt vniuocis contraponuntur, de analogis solum loquebatur attributionis.

Nec aduersus hanc explicationem facit, loqui ibi D. Thom. de veritate, vt de creata, & increata dicitur, quæ vt sic analogum est proportionalitatis. Hoc inquam, non obstat, nam vt in sequentibus ostendemus, veritas sicuti, & ens de creato, & increato, vtraque dicitur analogia attributionis, & proportionalitatis.

10 Ad confirmationem respondetur, negando omni competere analogiæ, quod ratio analoga sit vna secundum numerũ. Et ad locum D. Thomæ respondetur similiter, ibidem, solum loqui de analogis attributionis, quæ cum magis ad æquiuoca accedant, vniuocis contraposuit D. Thomas.

11 Obijcies tertiò. Analoga, in quorũ definitione minus principalis analogati oportet magis principale ingredi, sunt analoga attributionis: hæc est enim tertia illorum proprietas. Sed id verificatur de omnibus analogis: ergo omnia illa sunt analoga attributionis. Minor probatur, nam id expressè habet D. Thomas, 1. p. quæst. 13. art. 6. in corpore, vbi ita asserit: *Respondeo dicendum, quod*

quod in omnibus nominibus, quæ de pluribus analogicè dicuntur, necesse est, quod omnia dicantur per respectum ad vnum; & idcò illud vnum oportet, quod ponatur in definitione omnium.

12 Ad hanc obiectionẽ plura in sequentibus huiusmodi cõditiones examinantes dicemus. Pro nunc negandum est, in omni analogia oportere, quod vnum analogatum in alterius ponatur definitione. Vndè ad locum D. Thomæ dicitur, Doctorem Sanctum nequaquam de omni locutum fuisse analogia: nam ipse de veritate quæst. 2. art. 11 ad 6 expræsè negat in omni analogia esse necessariũ, quod vnum analogatum in definitione ponatur alterius. Vndè dicendum est, in præfato loco primæ partis locutum fuisse D. Thomam de solis analogis attributionis, quæ quia magis accedunt ad æquiuoca, illa vniuocis, & analogis proportionalitatis, quæ ad vniuoca magis accedunt, contraponit.

13 Obijcies quartò, quod omnis analogia diuiditur in analogiam vnius ad alterum, & pluriũ ad vnum tertium: ergo omnis est analogia attributionis. Patet cõsequentia: nam per illa membra diuiditur analogia attributionis. Antecedens verò probatur: nam ens, vt dictum de Deo, & creatura, quamtumvis fõrmaliter accipiatur, subijt analogiam vnius ad alterum, prout autem est analogum ad decem prædicamenta, induit analogiam plurium ad vnũ tertium, nomen videlicèt præ. camentorum ad substantiam: ergo omnis analogia diuidetur in analogiam vnius ad alterum, & plurium ad vnum tertium.

14 Respondetur, non solum analogiam attributionis diuidi in analogiam vnius ad alterum, & pluriũ ad vnum tertium, tametsi ea diuisio (vt in motiori exemplo in analogia attributionis commuiter fiat) sed posse etiam simili diuisione diuidi analogia proportionalitatis: & sic ex eo, quod omnis analogia diuidi possit in analogiam vnius ad alterum, & pluriũ ad vnum tertium, nullum firmum habetur fundamentum ad probandum, omnem analogiam esse attributionis.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm definitio analogorum attributionis sit bona?

REsolutoriè est dicendum, optime definiri analogia attributionis, quod sint ea, *quorũ nomen est commune, ratio autem secundum nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum.* Oppositum huius conclusionis tenentur asserere qui, vt diximus, quæstione præcedenti, existimant omnem analogiam Logicam esse proportionalitatis, & alij, qui (vt videbimus quæstione sequenti) asserunt in omnibus analogis attributionis reperiri rationem analogi

in vno tantum analogato intrinsecè, & in alijs solum extrinsecè. Sed conclusio cum D. Caietano, opusculo de nominum analogia, cap. 2. est ferè omnium communis, & non aliter melius, quam eam explicando definitionē, probatur. Cum enim analoga attributionis, & ab vniuocis, & æquiuocis, & ab analogis etiam proportionalitatis formaliter distinguantur, per illam propriè rectèque definitionem eorum explicabitur natura, in qua, & id per quod cum omnibus illis conuenit, & id etiam per quod ab illis formaliter distinguitur, explicetur: vtrumque autem in prædicta definitione reperitur; per hoc enim quod est nomen habere cōmune cum omnibus his analoga attributionis conueniunt: per id autem quod est habere rationem eandem secundum terminum, ab æquiuocis distinguūtur, quæ nullam dicunt rationem eāndem, imò, & per id etiam distinguuntur ab analogis proportionalitatis, quia in illis ratio importata per nomen, licèt sit eadem tantum proportionaliter, in omnibus tamen analogatis reperitur; vnde non potest esse eadem secūdum terminum, aliàs solum posset reperiri, sicut in analogis attributionis, in vno analogato intrinsecè, in alijs autem per extrinsecam denominationem: & denique per hoc, quod est illam rationem quam analogum dicit attributionis, esse diuersam secūdum habitudinem ad terminum, distinguuntur ab vniuocis, quæ nullam secum diuersitatem compatiuntur: optima igitur est prædicta analogorum attributionis definitio. Vt tamen magis pateat, illam aliquibus obiectionibus examinemus.

2 Obijcies primò, quod vt ex D. Thoma quæstione præcedenti in secunda obiectione adduximus, hoc quod est analoga dicere vnam rationem secundum terminum, & diuersam secundū habitudinem ad illum, in quo definitio analogorum attributionis consistit, omni analogiæ conuenit; nō ergo per id, vt potè omnibus analogis commune, rectè definitur analogum attributionis.

Respondetur, quod vt in eadem quæstione præcedenti in solutione ad eandem secundam obiectionem ostendimus, D. Thomas in eo loco loquitur solum de analogis attributionis; & ita id testimonium potius confirmat hanc esse illorum specialem, & propriam definitionem.

3 Obijcies secundò, quod si in analogis attributionis esset realiter eadem ratio secundum terminum, sequeretur, dari à parte rei aliquam rationem vnam, quæ de pluribus dicatur; v. g. sanitas, quæ est in animali, quæ de ipso animali, vrina, & medicina dicatur. Hoc autem est impossibile, aliàs daretur vniuersale in rebus; illa enim tunc ratio à parte rei esset

set vna in multis, & de multis: ergo.

Respondetur, non inde sequi, dari à parte rei aliquam rationē, vnam, quæ de pluribus intrinsecè dicatur, sed solum prædicatur de vno tantum intrinsecè, & de alijs extrinsecè. Id autem non inconuenit, nec ex illo sequitur, dari naturam vniuersalem à parte rei, qualem illam ponebat Plato, & qualem supra negauimus, quia ad id esset necessariū, quod daretur aliqua natura vna, quæ intrinsecè, & formaliter esset in pluribus, intrinsecèque, & formaliter de omnibus illis prædicaretur.

4 Obijcies tertiò, quod sanum dictum de animali, vrina, & medicina est analogum attributionis, vt apud omnes pro certo supponitur. Et tamen non dicit vnam rationem secundum terminum, sed diuersas habitudines ad sanitatē animalis repertas in quolibet analogatorum, sed vnā rationem cōmunem habitudinis à propriis analogatorum habitudinibus abstractam. Ergo nō rectè definiuntur analoga attributionis per hoc, quod dicant eandem rationem secundum terminum. Antecedens probatur, nam hoc nomen *sanum* dictū de vrina, & medicina importat habitudines vrinæ, & medicinæ ad sanitatem animalis: ergo non dicit vnam rationem secundū terminum, scilicet, vnam sanitatē, sed diuersas habitudines ad illā, seu vnam habitudinem communem abstractam habitudinibus particularibus. Antecedens habetur expressum à D. Thom. 3 p. q. 12. art. 5. in fine corporis articuli, qui ita ait: *Sic sanum de vrina dictum significat signum sanitatis animalis; de medicina verò dictum significat causam eiusdem sanitatis.* Sentit ergo D. Thom. sanum de vrina, & medicina dictum significare habitudines ad sanitatem animalis.

Respondetur, negando, quod sanum dicit habitudinem ad sanitatem, sed dicit solum sanitatem: hæc enim est differentia inter hoc nomen *sanum*, & hoc nomen, respiciens sanitatem, quod *sanum* dicit sanitatem; quæ cum solum intrinsecè reperiatur in animali, solum illud denominat intrinsecè: vrinam autem, & medicinam solum denominat extrinsecè, quatenus ipsam sanitatem animalis respiciunt. Vnde talis illarum respectus, est quidem fundamentum, vt ab hoc nomine *sano* denominentur; non tamen ab ipso respectu ad sanitatem sana denominantur, sed ab ipsa sanitate existente in animali. Hoc autem nomen *respiciens sanitatem*, significat respectum ad sanitatem, qui cum non solum intrinsecè in vrina, & medicina, sed simpliciter reperiatur, hoc nomē *respiciēs sanitatē*, significat respectū, communem (& vt existimo vniuocum) ad respectū vrinæ,

rinæ, & ad respectum medicinæ abstractum. Et ita relinquitur, quod hoc nomen *sanum* dictum de animali, vrina, & medicina sit analogum attributionis, & dicam rationem vnam secundum terminum, & diuersam secundum habitudinem ad illum. Vnde ad testimonium D. Thomæ respondetur, non esse intelligendum, quod sanum dictum de vrina, & medicina, formaliter dicat ipsos respectus vrinæ, & medicinæ ad sanitatem; sed solum formaliter dicit sanitatem; fundamentaliter autem, vt vrinam, & medicinam denominet sanam, præsupponit in illis respectum ad sanitatem, aliàs eadem formaliter esset significatio huius nominis *sanum*, & huius nominis *respiciens sanitatem*, quod est falsum.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm prima proprietas analogorum attributionis in omnibus analogis attributionis saluetur?

REsolutoriè est dicendum, primam proprietatem analogorum attributionis, videlicèt, quod ratio analoga in vno tantùm analogato intrinsecè, in alio verò solum extrinsecè reperiatur, in omnibus analogis attributionis, formaliter, vt analoga attributionis sunt, verificari. Oppositum aliqui tenent existimantes eam proprietatem in aliquibus analogis attributionis, in hic præcipuè quæ simul sunt analoga proportionalitatis nullatenus reperiri. Sed conclusionem tenet Caietanus, & alij communiter, & colligitur ex D. Thom. 1. part. quæstion. 13. art. 6. & quæstion. 16. art. 6. in corpore, vbi hanc tribuit analogis proprietatem. Et vt explicuimus in duabus quæstionibus præcedentibus, loquitur ibi solum de analogis attributionis: sentitque perindè hanc esse illorum proprietatem.

2. Probatur autem primò conclusio ex ipsa essentia, & definitione analogorum attributionis, ad quam immediatè hæc illorum resultat proprietas, quia in analogis attributionis ratio significata per nomen debet esse eadem secundum terminum, (id enim ex definitione huiusmodi analogorum constat.) Ergo non potest intrinsecè reperiri in omnibus analogatis, intrinsecèque de illis prædicari; & consequenter solum in vno analogatorum intrinsece; in alijs verò extrinsece reperitur. Consequentia probatur, nam si eadem numero ratio, eadem, verbi gratia, numero sanitas, in pluribus intrinsece reperiretur, daretur in rebus omnimodum simile Mysterio Sacrosanctæ Trinitatis, vel vniuersale à parte rei, qualiter illud ponebat Pla-

to-

to. Consequens quoad primam partem impium est asserere, quoad secundam verò absurdum: ergo. Sequela probatur, nam talis ratio, vel natura vna, vel reperitur intrinsecè in multis analogatis, sine eo quod in illis realiter multiplicetur; & tunc erit simile Mysterio Sacrosanctæ Trinitatis, in quo eademmet numero natura diuina, sine eo quod multiplicetur, in pluribus intrinsecè inuenitur diuinis personis. Vel reperitur intrinsecè in analogatis multiplicata realiter in illis; & tunc erit à parte rei vniuersale, qualiter illud ponebat Plato, qui vnam numero à parte rei naturam per participationē in pluribus multiplicatam reperiri intrinsecè contendebat: ergo.

3 Secundò probatur efficaciter à posteriori argumento. Analogata attributionis diuersam formaliter essentiam habent ab analogis proportionalitatis: ergo debent habere aliquas formaliter distinctas proprietates: ab essentia enim formaliter distincta, formaliter distinctæ debent dimanare passiones. Tunc vltra, sed si huiusmodi proprietas analogis attributionis non competat, nulla illis distincta ab analogis proportionalitatis potest conuenire proprietas: ergo hæc omnibus analogis attributionis competit. Hæc vltima minor probatur, nam tunc nulla ex alijs tribus communiter analogis attributionis assignatis proprietatibus posset competere: ergo si hanc ab analogis attributionis secludamus, nullam eis relinquimus proprietatem. Antecedens probatur, nam in primis, si ratio analoga intrinsecè reperiretur in omnibus analogatis attributionis, non posset in illis, vna tantum numero esse, & in analogatis in multiplicata, quæ est secūda ex assignatis proprietatibus: aliàs eademmet numero natura in pluribus absque sui multiplicatione intrinsecè reperiretur, quod est incōueniens, quod proximè infrebamus. Similiter, nec oporteret in analogati minus principalis definitione magis principale analogatum ingreci, quæ est tertia proprietas: ideò enim id oportet, quia cum analogata minus principalia dicantur talia per extrinsecam denominationem desumptam à forma existenti in principaliori analogato, quam respiciunt, dicunt ad illam respectum, & habitudinem formaliter in actu signato, quo ablato, auferetur necessitas, analogatum minus principale per magis principale definiendi. Denique, quia si omnia analogata attributionis diceren-tur intrinsecè talia per rationes in eis intrinsecè repertas, dabilis esset aliquis conceptus obiectiuus, & formalis communis omnibus analogatis contra vltimam proprietatem: nulla enim alia ratio assignari potest, ne talis detur

conceptus, nisi quod ratio importata per nomen analogum attributionis non reperitur intrinsece in omnibus analogatis. Sequitur, ergo si huiusmodi primam proprietatem ab analogis secludamus attributionis, nullam eis ex alijs tribus competere.

4 Obijcies primò sanum dictum de animali, vrina, & medicina est analogum attributionis, imò solam illam habet analogiam. Et tamen ratio analogata in omnibus analogatis intrinsece reperitur: ergo. Minor probatur, nam in primis de animali certum est, quod sanitas reperiatur intrinsece in illo, & dicatur intrinsece sanum; vrinam autem esse sanam, nihil est aliud, quam esse signum sanitatis: & medicinam esse sanam, esse causam sanitatis: nulla enim alia sanitas in vrina, & medicina repiritur. Sed esse signum sanitatis est aliquid intrinsecum in vrina, per suam enim metentitatem intrinsecam significat sanitatem, & esse causam sanitatis est similiter aliquid intrinsecum in medicina, quia per suam intrinsecam entitatem causat sanitatem: ergo ratio sani, quæ de vrina, & medicina dicitur, intrinseca est in illis, & per consequens intrinsece denominantur sana; à forma etenim intrinseca prouenit denominatio.

5 Respondetur, negando minorem, & ad probationem distinguitur maior: vrinam esse sanam est esse signum sanitatis, & medicinam esse sanam, est esse causam sanitatis, distinguo maiorem; esse sanam formaliter, nego maiorem: esse sanam fundamentaliter & causaliter, concedo maiorem. Et tunc concessa minori, quod esse signum, & esse causam sanitatis, sit aliquid intrinsecum in vrina & medicina, distingaendum est consequens: ergo vrina, & medicina denominantur intrinsece sana, & si de denominatione formali intelligitur, neganda est consequentia; concedenda verò de denominatione fundamentali tantum, & causali: denominationem enim formalem sani, solum habeat ab ipsa sanitate existenti in animali, quæ cũ extrinseca sit vrinæ, & medicinæ, non potest esse denominatio intrinseca, sed extrinseca.

6 Obijcies secundo. Ens dictum de Deo, & creaturis est analogum attributionis, vt pro nũc in sequentibus ostẽdendum suppono. Et tamen ratio entis non solum in Deo, sed in creatura reperitur intrinsece: ergo prædicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur: nam creatura habet in se intrinsecam entitatem distinctam, & participatam ab entitate creatoris: ergo ad illa denominatur intrinsece ens.

Confirmatur, nam ens creatum dicitur analogice analogia attributionis de substantia, & accidenti, vt pro nunc etiam suppono, & tamen ratio entis, nõ lo-

solum in substantia, sed etiam in accidenti intrinsecè reperitur: accidens enim suam propriam, & intrinsecam habet entitatem distinctam ab entitate substantiæ: ergo in nullo analogatorum reperitur ratio analoga solum per extrinsecam denominationem.

7 Quod si ad hoc argumentum cum sua confirmatione respondeas cum D. Caietano, cap. 2. de nominum analogia, §. *Sed diligenter aduertendum est*, quod huiusmodi proprietates intelligendæ sint non materialiter, sed formaliter, ideſt, quod cum aliquando contingat, quod in eodem materiali duplex reperiatur analogia attributionis, & proportionalitatis, tunc non requiritur, quod ratio analoga absolute non reperiatur intrinsecè in omnibus analogatis, sed quod in analogato minus principali attributionis formaliter, secundum quod analogatum attributionis est, ratio analoga non reperiatur intrinsecè, licet aliàs in illo materialiter, & sub altera ratione, secundum videlicèt, quod analogatum proportionalitatis est, ratio analoga reperiatur intrinsecè: & sic ens de ente creato, & increato, & ens creatum de substantia, & accidenti vtraque dicatur analogia, non inconuenit, quod absolute, & materialiter ratio entis tàm in Deo, quam in creatura, tàm in substantia, quàm in accidenti intrinsecè inueniatur; dummodo in creatura, & in accidenti formaliter, secundum quod analogata minus principalia attributionis sunt, extrinsecè tantum reperiatur ratio entis, & creatura extrinsecè ab entitate Dei, & similiter accidens extrinsecè ab entitate substantiæ denominetur ens.

8 Aduersus hanc tamen solutionem (in cuius impugnatione præcipua huius puncti consistit difficultas) obijcies primò: Creatura etiam, vt analogatum formaliter attributionis est intrinsecè ens: ergo solutio fuit. Probatur antecedens: creatura est analogatum attributionis, secundum quod est effectus Dei. Sed, vt effectus Dei, est formaliter, & intrinsecè ens: ergo vt analogatum attributionis est intrinsecè ens. Probatur minor; ratio effectus Dei formaliter est ratio entis intrinsecè participati; ergo si creatura, in quantum analogatum attributionis, est effectus Dei, est etiam, vt sic intrinsecè ens.

Confirmatur, non est intelligibile, quod creatura dicat attributionem, & habitudinem ad Deum, nisi mediante aliqua entitate sibi intrinseca, alias non esset aliquid denominabile ab entitate Dei, aut illam respiciens: ergo quantumvis, vt analogatum attributionis formaliter accipiatur, non subterfugit rationem intrinsecam entis.

9 Secundo aduersus eandem solutionem obijcies, creatura etiam, vt analogatum formaliter attributionis non potest denominari ab entitate ipsius Dei: si ergo denominatur ens, denominatur ab alia entitate distincta, ab entitate ipsius Dei; quæ cum nō possit esse, nisi entitas intrinseca ipsius creaturæ, ab ipsa denominabitur, & consequenter intrinsece. Probatur antecedens, creatura nō potest denominari ens per essentiam, seu ens infinitum: ergo non potest denominari ab entitate ipsius Dei: cum enim illa sit entitas per essentiam, & entitas infinita; si aliquam tribuit alicui denominationem, erit denominatio entis per essentiam, & entis infiniti.

10 Respondetur, solutionem præcedenti secundæ principali obiectioni, & illius confirmationi assignatam esse optimam, quia cum in ente respectu Dei & creaturarum, & in ente creato respectu substantiæ, & accidentis, duplex interueniat analogia, attributionis, videlicèt, & proportionalitatis, formaliterque vna ab altera distincta, necesse est, quod quælibet talis analogia suam etiā ibi formaliter distinctam habeat proprietatem; & non potest esse alia distincta formaliter proprietas, nisi quod ens creatum formaliter, vt analogatur analogia proportionalitatis cum Deo, denominetur eius à sua intrinseca creata entitate, formaliter autem, vt analogatur analogia attributionis cum Deo, ab ipsa increata entitate intrinsece solū in Deo existente, denominetur creatura extrinsece ens, ita vt ad talem denominationem omnino materialiter, & præsuppositiue se habeat entitas ipsius creaturæ. Et totum hoc manifestè deducitur ex doctrina D. Th. pluribus in locis præcipue 1. p. q. 6. art. 4. vbi inquirēs Doctor Sanctus, vtrū omnia sint bona bonitate diuina (eadē enim est ratio de *bono* respectu boni creati, & increati, atque de ente, & quodlibet alio analogo, in quo duplex coincidit attributionis, & proportionalitatis analoga: vtraque enim in *bono* respectu creati, & increati reperitur) respondet D. Th. post præmissam distinctionem entis absoluti, & respectiui, quod omnia dicuntur bona bonitate diuina, & etiam dicuntur bona propria bonitate ipsis inhærente, verba eius sunt: *A primò igitur per suam essentiam ens, & bonum vnumquodque potest dici bonum, & ens, in quantum participat ipsum per modum cuiusdam assimilationis, licèt remote, & deficiēter, vt ex superioribus patet. Sic ergo vnumquodque dicitur bonum bonitate diuina, sicut à primo principio exemplari, & finali tertius bonitatis. Nihilominus tamen vnumquodque dicitur bonum similitudine diuinæ bonitatis sibi inhærente, quæ est formaliter sua bonitas denominans ipsum, & sic est bonitas vna omnium, & etiā multæ bonitates.*

tes. Quibus in verbis cum duplicē D. Thom. in creaturis admittat denominationem entis, & boni, alteram ab entitate, & bonitate Dei, alteram ab entitate, & bonitate intrinseca ipsius creaturæ; necessario illas sub diuersis formalitatibus creaturæ competere, debet asserre D. Thom. quod est idem prorsus, quod nos in hac solutione dicimus, quod secūdum quod analogatum formaliter attributionis extrinsecè a bonitate Dei, secundùm verò, quod analogatum formaliter proportionalitatis, intrinsecè ens, & bona creatura à propria entitate, & bonitate denominatur.

11 Ad primam autem huius solutionis impugnationem respondetur, negando antecedens. Ad probationē distinguitur maior: creatura est analogatum attributionis secundum quod est effectus Dei: si ly secūdum quod effectus, reduplicet rationem effectus quoad respicientiam, & habitudinē, quam dicit ad Deū, concedo maiorem: si reduplicet effectum quoad entitatem, quam dicit participatam à Deo: nego maiorem. Et distinguo eodē modo minorem: sed vt effectus Dei est intrinsecè ens: si ly, *vt effectus*, reduplicit respicientiam tolum, & habitudinem ad Deum; nego minorem: si reduplicet illum quo ad entitatem, quam dicit, concedo minorem. Et tunc neganda est consequentia. Licèt enim in effectu aliquo Dei inseparabilis sit entitas participata, & respectus ad entitatem Dei; primum tamen ad creaturam, vt analogatum attributionis, materialiter se habet, & quasi præsuppositiue; ita vt si per impossibile supponeremus, creaturam dicere habitudinem ad Deum, sine eo quod ab illo aliquam entitatem intrinsecam participaret, eodem prorsus modo denominaretur extrinsecè ens ab entitate ipsius Dei, quam licèt non participaret intrinsecè, extrinsecè tamen respiceret.

Ad confirmationem respondetur, convincere quidem respectum creaturæ ad Deum, & entitatem participatam ab ipso non posse absolute separari in creatura, imò nec intelligi creaturā absolute, sine altero illorum: nō tamen probat, quod sub diuersis rationibus non possit considerari creatura, & quod ad alterā illarum aliquid materialiter concurrens, ad alteram concurrat formaliter, & è converso, & sic intrinseca entitas reperta in creatura, ad illam, vt analogatum attributionis, materialiter se habeat, & solum, vt sic denominetur extrinsecè ens ab entitate increata, ad quam dicit habitudinem.

12 Ad secundam verò impugnationem eiusdem solutionis respondetur, ab entitate quidem per essentiā, & infinita Dei creaturam, vt analogatum formaliter attributionis, denominari extrinsecè ens; non tamen

denominari, nec extrinsece ens per essentiam, aut ens infinitum (licèt aliqui hoc concedere, non reputent inconueniens, & solum existiment inconueniens, concedere, creaturam denominari intrinsece ens per essentiam, & ens infinitum) quamvis enim entitas increata denominans creaturam sit in se infinita; quia tamen denominant creaturam, secundum quod ab illa extrinsece participatur per limitatam habitudinem creaturæ ad ipsam, non tribuit illi denominationem etiam extrinsecam entis per essentiam; sed denominationem extrinsecam entis extrinsece participati: neque enim eandem denominationem tribuit forma subiecto, in quo intrinsece reperitur, ac subiecto, quod ad illam dicit extrinsecam aliquam habitudinem: visio enim existens intrinsece in potentia visiua, denominat illam videntem, & parietem ad quem extrinsece terminatur, denominat extrinsece visum. Sic ergo entitas per essentiam, & infinita in Deo intrinsece existens, Deum denominat ens per essentiam, & infinitum; creaturam autem, quatenus ad ipsam entitatem infinitam Dei dicit determinatam, & limitatam habitudinem, denominat extrinsece creaturam, seu ens per extrinsecam participationem, ad differentiam suæ intrinsecæ creatæ entitatis, quæ creaturam formaliter, vt analogatum proportionalitatis, denominat ens intrinsece participatum, seu ens per intrinsecam participationem.

13 Obijcies tertiò. Absoluta non possunt denominari ab extrinseco. Sed ratio entis, boni, & vere, v.g. vt de ente, bono & verò creato, & increato dicuntur, sunt absolutæ: ergo non possunt denominari ab extrinseco; & consequenter, nec creatura extrinsece ab entitate Dei denominari ens, nec à bonitate Dei bona, nec denique à veritate Dei vera extrinsece denominari potest. Maior est expressa Diu. Thomæ 1. part. quæst. 6. art. 4. in corpore, vbi differentiam constituit inter ea, quæ relationem important, & absoluta: & hæc asserit non posse ab extrinseco denominari, bene tamen illa.

Respondetur, negando minorem: nam licèt analogata attributionis non sint respectiua secundum esse, & prædicamentalia; sunt tamen respectiua secundum dici, & transcendentalia, & hoc sufficit, vt possint ab extrinseco denominati.

QVÆSTIO X.

Vtrùm secunda proprietas analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat?

REsolutorie est dicendum, secundam assignatam proprie-

tas

tatem analogorum attributionis videlicèt, quod ratio analoga sit vna tantum numero, & ad multiplicationem analogatorum minus principalium realiter non multiplicetur, hoc est (vt deducitur ex doctrina Caietani, cap. 2. opusculi de nominũ analogia, §. *Et ex hac conditione statim infertur alia*) quod solum realiter multiplicetur ratio analoga ad multiplicationem realem analogati magis principalis, omnibus analogatis attributionis formaliter, vt analoga attributionis sunt, competere. Oppositum conclusionis asserere tenentur, qui existimant, primam præcedentem proprietatem non omnibus analogis attributionis conuenire. Sed conclusio cum Caietano loco citato est fere omnium communis. Et probatur manifestè; nam si explicatam hanc proprietatem necessario omnibus analogis attributionis competere, manifestè sequitur ex eorum prima proprietate. Si enim ratio importata per analogum attributionis in vno tantum analogato intrinsecè reperitur, & ab illa alia analogata denominantur extrinsecè talia; non debet multiplicari ad multiplicationem analogatorum minus principalium. & si aliquando ad multiplicationem minus principalium contingat multiplicari, quia vtraque in eis coincidit analogia, ea multiplicatio erit omnino materialis ad rationem analogi attributionis, si quidem per tales rationis in analogatis minus principalibus multiplicatas, illa, secundum quod analogata formaliter attributionis, non denominantur, sed ad ea sub hac considerata ratione omnino materialiter se habet. Vnde Diu. Thomas 1. part. quæstion 6. articul. 4. in fine corporis articuli loquens de bono, vt de creato, & increato dicitur, in quo vtraque coincidit analogia, postquam explicuerat, quomodo vnum quodque, & propria bonitate, & bonitate Dei dicatur bonum, concludit his verbis: *Et sic est bonitas vna omnium, & etiam multæ bonitates.* Quod verificari nequit, nisi quod formaliter in Deo, & creaturis, vt analogia analogantur attributionis, sit tantum vna bonitas, bonitas, videlicèt Dei, quæ sit bonitas omnium; Dei quidem intrinsecè, aliorum autem extrinsecè, & quod in eisdem inest Deo, & creaturis sunt etiam multæ bonitates, sub alia, videlicèt, ratione, secundum quod analogantur analogia, proportionalitatis. Vt hæc autem clariora fiant, aliqua aduersus hanc conclusionem obijciamus.

2 Obijcies ergo primo: quod in animali, vrina, & medicina nõ vna tantum numero, sed plures inveniuntur numero sanitates: ergo. Probatur antecedens: animal est sanum, & vrina est sana, & animal non est idem sanum, atque vrina, ergo dantur in illis diuer-

sæ

sæ sanitatēs. Maior est nota: alàs analogata non denominarentur à ratione analega. Minor etiam patet. Nam animal non est idem quod vrina; ergo animal sanum non est idem quod vrina sana. Consequentia autem probatur, nam si ignis, verbi gratia, sit calidus, & aqua calida, & ignis non sit idem calidum atque aqua; manifestè sequitur, in igne, & aqua non esse eundem numero calorem: ergo si animal est sanum, & vrina sana, & animal non est idem sanum, atque vrina; manifestè sequitur, in illis non esse eādem numero sanitatem. Consequentia patet à paritate rationis.

3 Respondetur, negando antecedēs. Ad probationem autē, vt respondeamus, aduertenda est celebris, quædā doctrina D. Tho. 1.2. q. 20. art. 3. vbi disputans Doctor Sanctus an eadem sit bonitas, vel malitia actus interioris, & exterioris, docet, eandem esse numero malitiam, vel bonitatem moralem actus exterioris, & interioris cuius rationem assignat, quia actus exterior non aliā habet bonitatem, vel malitiam moralem, nisi in quātu ab extrinseco accipit illam ab actu interiori, quem, vt potè immediatè in finē tendentē, respicit actus exterior. Et adducit Angelicus Præceptor exemplum in nostra materia, dicens: *Contingit autem in his quæ ad aliud ordinantur, quod aliquid est bonum ex hoc solum, quoad aliud ordinetur: sicut potio amara ex hoc solo est bona, quia est sanativa. Vndè non est alia bonitas sanitatis, & potionis, sed vna, & eadem.* Ex quo patet, qualiter in huiusmodi analogatis attributionis vna tantum numero forma reperiatur, in principali analogato intrinsecè à qua alia analogata extrinsecè, quia extrinsecè ad illam ordinantur, denominenturtalia. Vndè ad probationem respondetur in forma iuxta secundam solutionem, quam in articu o 3. citato 1.2. §. *Ad quartum verò dubium* simili cuidā argumento Gregorij Ariminensis adhibet D. Caietanus: concessa enim maiori, scilicèt, vrina est sana, & animal est sanum, distinguenda est minor: & vrina non est idem sanum, quoā animal, ex parte materialis, concedo minorem: non est idem sanum ex parte formæ, nego minorem: ergo dantur in illis diuersæ sanitates, negatur consequentia. Sicut eodem modo in hoc discursu, actus exterior est bonus, & actus interior est bonus, & actus interior non est idem bonum, atque actus exterior: ergo dantur in illis diuersæ bonitates: concedenda est maior, distinguēda minus, & cōsequentia neganda. Nec exemplū in argumento allatum aliquid probat: cum enim tam aqua, quā ignis sint intrinsecè calida, quando dicitur in minori illius discursus, ignis est calidus, & aqua est calida, & ignis non est idem calidum, atque aqua, non potest esse

ser-

sermo de alietate solum ex parte materialis, sed etiam in forma. Quia eademmet forma saltem naturaliter nō potest esse intrinsece in duplici subiecto. Vndè bene infertur ex multiplicatione reali, & numerica calidi multiplicatio caloris; quia tamen sanitas non est intrinsece in animali, & vrina, sed solum in animali, potest esse animal, & vrina diuersum sanum solum ex diuersitate materialis, absque multiplicatione sanitatis.

4 Obijcies secundò, quod ens est analogum attributionis ad Deum, & creaturas, & tamen nō dicit vnam numero entitatem in multiplicabilem in analogatis, sed duas numero distinctas entitates: ergo prædictas proprietas, non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur, alia entitas numero distincta ab entitate Dei reperitur in creatura: ergo entitas multiplicatur ad multiplicationem vtriusque analogati.

Confirmatur, ens creatum est analogum attributionis ad substantiam, & accidens. Et tamen entitas multiplicatur numero in omnibus analogatis; alia enim distincta entitas numero est in accidenti, atque in substantia: ergo.

5 Respondetur ad argumentum cum sua confirmatione, hāc secundam proprietatem explicādam esse formaliter in analogis attributionis sicut primam, hoc est, quod cūm aliquo duplex intercedit analogia attributionis, & proportionalitatis, vtrā ente respectu Dei, & creaturæ, & in ente creato respectu substantiæ, & accidentis, formaliter, vt analogia est attributionis, ratio analoga est tantum vna, & non multiplicatur realiter ad multiplicationem analogatorū minus principalium, quia quamvis creatura & accidens habeant suas intrinsecas entitates ad earū multiplicationem multiplicabiles, id materialiter se habet ad illa, vt formaliter analogata minus principalia attributionis sunt: quia cūm vt sic non denominētur ab entitatibus suis intrinsecis, sed præcisè ab entitate existenti in principali analogato, & hæc nō multiplicetur ad multiplicationem minus principalium analogatorum: ratio analoga formaliter, vt analoga attributionis est, & vt denominat omnia analogata attributionis, vt formaliter analogata attributionis sunt, non multiplicatur ad multiplicationē analogatorum minus principalium.

6 Obijcies tertiò. Sequeretur, quod analoga attributionis maiorem vnitatem haberent, quam vniuoca. Consequens est absurdum: ergo. Sequela probatur, vniuoca dicunt vnam rationem, quæ est vna tantum vnitate formali generica, vel specifica, vt patet in homine, & equo, secūdum quod in hoc nomine *animal* vniuocantur. Animal enim dictū de illis solum dicit rationem vni-

am

vnam vnitate formali generica ergo si analogũ attributionis dicit vnam numero rationem, maiorem vnitatem habent analoga attributionis, quã vniuoca. Patet consequentia, quia maior vnitas est vnitas numeralis, quam formalis.

7 Respondetur, negando sequelam, imò potius est minor vnitas in analogatis attributionis, non solum quàm in vniuocis, sed etiam quam in analogis proportionalitatis. Quia quamvis in analogis attributionis ratio analoga sit vna numero, non reperitur in omnibus analogatis intrinsece, sed in minus principalibus solum extrinsece, & maiorem vnitatem habent vniuoca, in quibus omnibus ratio, licèt realiter multiplicata reperitur intrinsece, & abstrahibilis est a b illis absque aliqua diuersitate, quàm analogata attributionibus, quibus licèt ratio analoga sit vna numero, multum est omnibus illis diuersa, siquidem vnitatum conuenit intrinsece, & alijs solum extrinsece. Vndè propter hanc magnam diuersitatem analoga attributionis multũ assimilianturæquiuocis.

8 Obijcies quartò, quod sequeretur ex prædicta proprietate, quod idem se ipsum causaret realiter. Hoc non est admittendum, cum inter causam realem, effectum debeat esse realis distinctio: ergo. Sequela probatur. Sanitas medicinæ est causa realis sanitatis animalis, quia enim medicina est sana, causat sanitatem animalis: ergo si est eadem numero sanitas medicinæ, & animalis, iam idem erit realis causa sui ipsius.

9 Respondetur, negando sequelam, quia licèt medicina denominetur extrinsece sana à sanitate animalis, non causat media hac denominatione sanitatẽ animalis, imò hæc denominatio sequitur in illa tanquam ad fundamentum, ex eo, quod ipsa medicina secundum suam intrinsecam entitatem est causatiua sanitatis animalis.

10 Vltimò tandem obijcies: quod sequeretur, quod si sanitas esset eadem numero in multiplicata in analogatis huius nominis *sanum*, quod nec ratio entis in illis multiplicetur. Consequens non est admittendum; nullus enim hucvsque dixit, vrinam, & medicinam non habere distinctas entitates ab entitate animalis, & non denominari intrinsece entia: ergo. Sequela probatur, ratio superior non multiplicatur numero, nisi multiplicentur etiam rationes inferiores, sicuti ratio animalis non multiplicatur numero in Petro, & Paulo, nisi in illis multiplicetur ratio hominis. Sed ens est superius ad sanum: ergo si in animali, vrina, & medicina nõ multiplicatur numero ratio sani, nec multiplicabitur in illis numero, ratio entis

11 Respondetur, quod cum ens sit transcendens ad omnes ratio-

tiones particulares, & in medicina, v. gr duplex ratio reperiatur, altera sibi intrinseca, videlicèt, esse causam sanitatis, & altera sibi extrinseca, scilicèt, esse sanum à sanitate animalis, duplex etiam ratio entis in illa reperitur, altera intrinseca, quæ identificatur cum ratione causatiui sanitatis; & hæc ratio entis, sicut, & ratio causatiui sanitatis ad multiplicationem realem medicinæ realiter multiplicatur. Altera entitas medicinæ est extrinseca illi, scilicèt, illa quæ identificatur cum sanitate, & hæc entitas, sicut, & sanitas, non multiplicatur realiter ad realem multiplicationem medicinæ. Et hoc solum probat argumentum.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm tertia proprietas analogorum attributionis omnibus analogis attributionis competat?

CIrca tertiam proprietatem analogorum attributionis, videlicèt, quod in definitione analogati minus principalis debeat poni analogatum magis principale, aliqui illam limitant; alij quidem, qui existimant, non in omni analogia attributionis analogata minus principalia dicere respectum ad analogatum magis principale, & his assertum non omnibus conuenire proprietatem hanc, sed solum illam competere analogis attributionis, quorum minus principalia dicunt formalem respectum ad magis principale. Alij autem eandem proprietatem limitant, vt illa solum competat analogis attributionis, quorum omnia analogata possunt à nobis quidditariuè definiri, non verò competat analogis attributionis, quorum aliquod analogatum non potest à nobis quidditatiuè definiri: & ea ratione asserunt, quod in analogia attributionis entis ad Deum & creaturas, quia analogatum magis principale non potest à nobis quidditatiuè definiri, non oportet, quod illud ingrediatur indefinitione analogati minus principalis.

2 Nihilominus dicendum est in omnibus analogatis attributionis formaliter, vt analoga attributionis sunt, si exactè analogata minus principalia, à primò videlicèt, genere vsque ad vltimam illorum differentiam definiantur, nec est, vt in illorum definitione analogatum magis principale ingrediatur. Conclusio est communis, inter alios illā tenet Ferrariensis, lib. 1. contra gentes, cap. 34. Et probatur efficaciter hac ratione, nā omnia analogata minus principalia attributionis formaliter, vt analogata minus principalia sunt, dicunt essentialiter respectum, & habitudinem ad analogatum magis principale: ergo eorū essentia non potest exactè, & adequatè explicari, nisi talis explicetur respectus, & habitudo. Sed explicari non

non potest, nisi in eorum definitione ponatur terminus talis respectus, & habitudinis, scilicèt, analogatum magis principale: ergo illud necessario in exacta definitione cuiuslibet analogati attributionis minus principalis formaliter, vt analogatum minus principale attributionis est, debet ingredi. Primum antecedens manifestè deducitur ex definitione analogorum attributionis. Cum enim illorum ratio debeat esse eadem secundum terminum & diuersa secundum habitudinẽ ad illum, analogata minus principalia attributionis formaliter, vt talia, dicunt respectum ad analogatũ magis principale, in quo ratio analoga formaliter, & intrinsecè reperitur, & in alijs solũ per habitudinem ad illam. Prima autem facta consequentia est manifesta, quia nihil potest exactè definiri absque eo, quod explicentur omnia, quæ sunt de eius essentia: ergo si talis respectus ad analogatum magis principale est de essentia analogatorum attributionis minus principaliũ, formaliter, vt talia sunt, non possunt exactè definiri absque eo, quod prædictus illorum explicetur respectus. Minor denique sub sumpta, quod ille, vid. licèt, respectus explicari non possit, nisi in eius explicatione illius ingrediatur terminus, etiam est manifesta ex communi modo explicandi, & definiendi omnem respectum, & habitudinem, quæ solũ explicatur, & definitur per solum terminum, & per ordinem ad illum. Hæc autem clariora fient, si illa aliquibus obiectionibus examinemus.

5 Obijcies ergo primò, quod vt nunc supponimus: ens est analogum ad Deum, & creaturas. Et tamen Deus, qui est analogatum magis principale, non debet poni, immò nec potest poni in definitione creaturæ: ergo prædicta proprietas non conuenit omnibus analogis attributionis. Minor probatur, nam Deus est quid ignotius creaturis, immò per illas cognoscitur tãquam per sua effectus, iuxta illud ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*: ergo non debet Deus poni in definitione creaturæ, quia talis definitio esset obscurior definito.

6 Confirmatur. Sapientia est analogum attributionis ad sapiẽtiam creatam, & increatam. Et tamen sapientia increata non ponitur in definitione sapiẽtiæ creatæ, vt patet: quia definitur, quod sit cognitio per altissimas causas, in qua definitione sapientia increata non ingreditur: ergo id non requiritur in omnibus analogis attributionis.

4 Respondetur ad argumentum, negando minorem, quia si creatura exactè definiatur, debet definiri, quod sit ens participatũ à Deo, vbi iam Deus ingreditur eius definitionem. Vndè ad probationem minoris respon-

de-

detur dupliciter. Primò, quod etiam si Deus non sit quid notius creaturis, potest ingredi earum definitionem; quia quod, vt terminus extrinsecus definitionis alicuius definiri ingreditur, non oportet, quod sit notius definito, sed sufficit, quod sit cognitum quoad an est, sicut ea ratione quâ uis relativum in definitione sui correlatiui ingrediatur, non oportet, quod sit notius illo: quia non ingreditur definitionem, vt pars intrinseca definiri, sed vt terminus extrinsecus illius habitudinis. Secundò respõdetur, quod Deus à posteriori cognitus quoad an est per creaturas, vt causa efficiens, & exemplar illarum, iã sit cognitus, est quid notius, vt per ordinem ad illum cognoscamus essentiam creaturarum, quæ independentia à tali causæ, & in esse participato abilla consistit. Et hinc patet falso limitari hanc proprietatẽ ad analoga attributionis, quorum omnia analogata sũt à nobis quidditatiue cognoscibilia, & definibilia. Vt enim analogatum minus principale per ordinẽ ad magis principale, creatura, v.g. per ordinem ad Deum, definiatur, sufficit quod Deus cognoscatur à nobis euidenter quoad an est in ratione causæ efficientis, & exemplaris creaturarum: nec requiritur, quod à nobis, vt est in se, quidditatiue cognoscatur, & definiatur, quia ad cognoscendum quidditatiue aliquam habitudinem, & tendentiam, sufficit, euidenter quoad an est, terminum illius cognoscere.

Ad confirmationem respondetur, quod per eam definitionẽ sapientiæ creatæ illa definitur per suum proximum genus, non tamen exacte per primum genus vsque ad vltimam illius differentiam, sic enim deberet explicari illius dependentia, vt nõ exemplari à sapientia increata, quod vtique explicari non posset, quia in eius exacta definitione sapiẽtia increata, vt terminus talis illius dependentiæ ingrediatur.

5. Obijcies secundò, quod solum illud, quod est respectiuum, debet per ordinem ad aliud definiri, sed accidens, & ens creatum non sunt relatiua, sed aliquid absolutum: ergo quamuis sint analogata minus principalia attributionis, non debent per ordinẽ ad aliud definiri: ac perindè in illorum definitionem non debet ingredi analogatum magis principale.

6. Respondetur, quod licèt accidens, & ens creatum non sint relatiua secundum esse, sunt tamen relatiua secundum dici, dicunt enim respectum transcẽdentalem accidens ab substantiam, & ens creatum ad Deum, & secũdum hanc respectam, & habitudinem transcendẽtalem habent formaliter rationem analogatorum minus principalium attributionis. Vnde saltẽ, vt analo-

gata

gata formaliter attributionis debet per ordinem ad analogatum magis principale definiri: non enim solum relatiuis secundum esse, sed, & relatiuis secundum dici, & per respectum transcendentalem competit, quod sit, vt sic formaliter respectu definiantur, per ordinem ad terminum talis respectus debeant definiri. Et ita definitur accidens per ordinem ad substantiam, quod sit entis ens, seu quod sit in alio, scilicèt in substantia.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm definitio, & proprietates analogorum proportionalitatis omnibus illis competant?

Dico primò, optimè definiuntur analoga proportionalitatis quod sint illa, *quorum nomen est commune, ratio verò per nomen significata est proportionabiliter eadem.* Hæc definitio deducitur ex D. Th. & traditur à Caietano, communiterque ab omnibus recipitur. Et probatur: quia in illa ponitur id, in quo hæc analoga cum æquiuocis, vniuocis, & analogis attributionis conueniunt, & per quod ab omnibus his differunt. Nam in eo, quod est, habere nomen commune, hæc analoga cum omnibus præmissis conueniunt; per id autem, quod ratio significata per nomen, sit proportionabiliter eadem, differunt ab æquiuocis, & vniuocis, in æquiuocis enim ratio per nomen significata est omnino diuersa, & in vniuocis est omnino eadem: & differunt etiam per id ab analogis attributionis, in quibus ratio per nomen significata est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinem ad illum. In his autem analogis ratio cõmunis omnibus analogatis, vt potè in omnibus illis intrinsecè reperta, abstrahitur ab illis, licèt nõ cum omnimoda vnitate, cum vnitate tamen proportionalitatis, & in omnibus analogatis formaliter, & intrinsecè reperitur.

2 Dico secundo, quatuor proprietates analogorũ proportionalitatis, scilicèt primo, quod ratio analoga in omnibus analogatis intrinsecè reperiatur; secũda, quod multiplicetur ad multiplicationem omnium analogatorum. tertia, quod nõ oporteat in definitionem vnius analogati alterum ingredi, & quarta, quod possit abstrahi aliquis vnus conceptus proportione vnus ab omnibus analogatis: quatuor, in quã istæ proprietates omnibus analogis proportionalitatis conueniunt. Conclusio est communis. Probatur: nam cum hæc analoga formaliter sint distincta ab analogis attributionis, & ex illorum essentia sequatur, vt ostendimus, quod ratio analoga sit in vno analogato intrinsecè, in aliis autem extrinsecè: oppositum debet sequi ad naturã analogorum proportionalitatis: ergo sicut ex prima proprietate analogorum attributionis sequũtur aliæ tres,

ita

ista ex prima proprietate analogorum proportionalitatis, ea sit opposita primæ proprietati analogorum attributionis, debēt sequi aliæ tres proprietates alijs tribus oppositæ. ¶ Confirmatur, & explicatur: nā ex eo, quod ratio analoga in analogis proportionalitatis debeat esse intrinsece in omnibus analogatis, sequitur manifeste, quod multiplicetur realiter ad multiplicationem cuiuscumque analogati, quæ est secunda proprietas. Et ex eo etiam sequitur, quod analogata minus principalia non sint talia solum per extrinsecam habitudinem ad analogatum magis principale, ac perindè, quod non debeant definiri per ordinem ad illud, neque illud oporteat definitionem illorum ingredi, quæ est tertia proprietas. Ac denique quod cum intrinsece ratio analoga in omnibus analogatis proportionalitatis reperiatur, licet non omnino eiusdem rationis in omnibus, possit ab illis abstrahi vna ratio, & vnus conceptus, nō quidem simpliciter vnus, sed proportione vnus. Vt tamen istæ duæ conclusiones magis patefiāt, præter ea, quæ examinantes naturam, & proprietates analogorum attributionis; obiter etiam aduertimus has proprietates obiecimus, & dissolui mus, & præter illa, quæ in sequentibus agentes de analogia entis dicemus, breuiter aliqua aduersus has duas conclusiones obijciamus.

3 Obijcies ergo primò aduersus definitionē analogorum proportionalitatis, quod illa per omnia conuenit vniuocis: ergo non est bona. Probatur antecedens: nam etiam in vniuocis ratio per nomen significata; est proportionaliter eadem: ergo hæc definitio vniuocis competit. Antecedens probatur nam ideò ratio analoga in his analogis est proportionabiliter eadem, quia analogata inter se proportionantur, & sicut se habet substantia ad suum esse, ita proportionabiliter se habet accidens ad suum in esse. Sed etiam vniuoca, verbi gratia, homo, & equus, in ratione animalis proportionantur, & sicut se habet homo ad rationem animalis; ita proportionabiliter se habet equus: ergo ratio animalis communis homini, & equo est proportionabiliter eadem.

4 Respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur etiam antecedens, immò in vniuocis ratio per nomen significata est simpliciter, & omnino eadem, quia in quolibet inferiori participatur simpliciter, & quamvis ipsa inferiora, verbi gratia, homo, & equus, in rationibus particularibus proportionentur, & assimilentur, in ratione tamen superiori animalis non est proportio, seu assimilatio imperfecta; qualis est conuenientia proportionalitatis, sed est omnimoda vnitas: quia ratio communis animalis eius-

dem prorsus rationis est in homine, & in equo, & ita simpliciter in vno, ac in altero; quamuis in homine sit contracta per differentiam essentialiter perfectiorem, quam contrahitur in equo. Et ita cum abstrahitur ratio animalis ab huiusmodi differentijs, non abstrahitur, vt tantum proportione vna, sed vt omnino vna, & cum nulla prorsus diuersitate. In analogis autem proportionalitatis analogata non solum proportionantur in rationibus particularibus, sed etiam in ratione communi. Eam enim rationem communem non participant omnia analogata eodem omnino modo, sed nec omnia participant illam simpliciter, sed aliqua participant illam simpliciter, alia verò solum proportionabiliter, vt patet in ente, cuius rationem communem substantiæ, & accidenti substantia quidem simpliciter participat, accidens verò non omnino simpliciter est ens, sed solum proportionaliter ad substantiam, & ita si velimus abstraheret rationem entis à substantia, & accidenti, præterquam quod eo quod talis ratio est transcendens, non potest abstrahi, quin includat in actu licèt implicite modos particulares substantiæ, & accidentis: præter hoc, in quã, ex eo præcisse, quod ratio entis non sit eiusdem rationis in substantia, & accidenti, nõ potest ab illis abstrahi, vt omnino vna, sed solum, vt proportione vnum à multis simpliciter. Et solum propositum conuincit argumentum, quod si inter species alicuius generis vellet quis facere proportionem; non in ratione communi, quæ est omnino eadem omnibus illis, sed in rationibus particularibus, & differentialibus illarum, vt à ratione generica præscindunt, potest easdem rationes differentiales analogice proportionare. Quia sicut se habet rationale, v.gr. ad suum speciale esse differentiale, ita etiã ad suum speciale esse differentiale se habet irrationale; quamvis difficile sit nomen commune significans hæc extrema, vt proportionata, inuenire. Et hoc modo est analogia inter cor, & fundamentum domus in ratione principij, quatenus videlicèt proportionãtur in rationibus differentialibus. Et hoc nomen *principium*, dictum de corde, & de fundamẽto domus, est analogum, vt significat non quidem rationem, & conceptum principij communẽ illis (hoc enim modo erit illis nomen vniuocum) sed vt significat speciales rationes vtriusque extremi, secundum quod proportionantur adinuicem.

5 Obijcies secundò aduersus primam proprietatem: quod in aliquibus analogis, quæ solũ sunt analoga proportionalitatis (de his enim, quæ simul sunt analoga attributionis, & proportionalitatis satis in superioribus diximus) ratio analoga in aliquo ana-

logã

jugato solum extrinsece reperitur. Prima igitur proprietas non omnibus competit analogis proportionalitatis. Antecedens probatur, nam *risus* est analogum proportionalitatis ad risum hominis, & ad risum prati. Et tamen in prato solum extrinsece risus reperitur: ergo ratio analoga non est intrinsece in omnibus analogatis. Minor probatur, quia pratum solum dicitur ridere per habitudinem, & similitudinē, quam eius floriditas, & amænitas dicit ad risum hominis.

6 Respondetur, negando antecedens, & ad probationem negando minorem; aliud enim est, quod pratum solum metaphorice dicatur ridere, aliud verò quod denominetur extrinsece ridens à risu hominis: primum enim est verum, secundum verò falsum; sed pratum denominatur intrinsece ridens ab amænitate, & floriditate sua intrinseca, quæ impropriè, metaphorice, & similitudinarie dicitur risus.

7 Objicies tertiò, aduersus tertiam assignatam proprietatē, quod non potest perfecta intelligi ratio analogati proportionalitatis, vt analogatum est, sine eo quod intelligatur proportio, & comparatio inter ipsum, & aliud analogatum: ergo debet poni in definitione illius alterum analogatum. Probo consequentiam, nam omnis proportio, cōparatio, vel similitudo explicatur per terminos, & extrema inter, quæ est: ergo vt perfecte talis proportio, & comparatio intelligatur, debent poni termini, & extrema illius.

Confirmatur, nam D. Thomas 1. part. quæst. 13. art. 6. asserit, quod nomina, quæ dicuntur de Deo, per metaphoram, nō possunt definiri, nisi per creaturas tanquam per terminum similitudinis. Sed prædicta nomina sunt analoga proportionalitatis, cum sint metaphorica: ergo analogis proportionalitatis non conuenit, quod vnum per alterum non definiatur.

8 Respondetur ad argumentum, hanc esse differentiam inter analogum attributionis, & proportionalitatis, saltem non metaphoricum, quod in analogis attributionis analogata minus principalia dicunt *formaliter*, immò, & quasi in actu signato habitudinem ad analogatum magis principale. Hoc enim nomen *medicina*, v.g. cum significet formaliter causam sanitatis, formaliter, & quasi in actu signato dicit habitudinem ad sanitatem animalis. Vnde eius essentia non potest explicari, nisi per habitudinem ad sanitatem animalis, & nisi ingrediatur ipsa sanitas animalis in definitione illius. In analogis verò proportionalitatis, saltem non metaphoricis, licèt vnum analogatum habeat proportionem, cum altero, ea proportio exercetur quidem in ipsis analogatis, non tamen impor-

tatur formaliter, & quasi in actu signato in illis; & ita ad cognoscendum, vel definiendum aliquod illorum, non est necessarium illud cognoscere, aut definire per ordinem ad aliud; bene tamen si proportionem illorum in actu signato, aut illa, vt formaliter adinuicem proportionata, quis vellit cognoscere; aut definire.

Ad confirmationem respondetur, quod nomina, quæ metaphorice dicuntur de Deo, & creaturis, non solum sunt analoga proportionalitatis, sed simul sunt analoga attributionis, sicut in alijs analogis ad Deum, & creaturas, vtraque interuenit formaliter, & distincta analogia: & ita cum asserit D. Thomas, quod Deus debet definiri per habitudinem ad creaturas, debet intelligi, vt formaliter Deus est in tali analogia analogatum attributionis, & analogatum minus principale, & vt dicitur talis, verbi gratia, leo, non solum per fortitudinem sibi intrinsecam, sed à fortitudine leonis, ad quam dicit habitudinem, denominatur extrinsece leo. ¶ Vel potest dici, quod etiam, vt analogatum proportionalitatis, metaphoricæ Deus debet definiri per ordinem ad creaturam, quia etiam in analogis proportionalitatis metaphoricæ analogatum minus principale, & cui impropriè conuenit ratio analoga, dicit habitudinem formaliter, & quasi in actu signato ad analogatum magis principale.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum in analogis detur vna ratio communis, vnusque conceptus omnibus analogatis?

HVcusque hanc difficultatem distulimus, vt simul quartam analogatum attributionis, & proportionalitatis proprietatem examinemus, faciamus quæ breuiter fundamenta, ad ea, quæ de conceptu entis in sequentibus sunt dicenda.

2 Dico igitur primò: In analogis attributionis, & analogis metaphoricis, quamvis sint analoga proportionalitatis, non datur vna ratio, nec vnus conceptus omnibus analogatis communis, sed plures conceptus, secundum quod vnus, vel plures dicunt connotationem, & habitudinem ad alterum. Probatur, & explicatur conclusio, nam cum in analogis attributionis ratio analoga solum, sit intrinsece in vno analogato, & in alijs solum per connotationem, & habitudinem ad illud, & in analogis metaphoricis, licèt ratio analoga sit intrinsecè in omnibus analogatis, in vno tantum sit propriè, in alijs autem per translationem, similitudinem, & metaphoram ad illud, non datur

huiusmodi analogatis vna ratio communis; neque ab illis vnus potest abstrahi conceptus, sed plures, vt vnus tamen dicat habitudinem, & connotationem ad alterum. Et ita in his analogis ratio analoga est tantũ ordine, habitudine, & connotatione vna ad differentiam pure æquiuocorũ, quibus nulla correspondet ratio, quæ sit aliquo modo vna, sed plures absque aliquo ordine, aut habitudine vnius ad alterum illis correspondent conceptus, & ad differentiam vniuocorum quibus aliqua ratio omnino vna, & omnino eadem correspondet: imò, & ad differentiam analogorum proportionalitatis, præter analoga metaphorica, quibus, vt statim videbimus, correspondet aliqua ratio cõmunis, vnusque conceptus, licèt, vt explicabimus, nõ ita omnino vnius sicut vniuocis.

3 Hinc sequitur, huiusmodi analoga attributionis, & analoga metaphorica appellari analoga duorum, vel plurium cõceptuum, quia nunquam illis tãtum vnus correspondet conceptus, sed duo, vel plures, cum ordine tamen, & habitudine, vt diximus vnius, vel plurium ad alterum. Hinc etiam est, quod cum hæc analoga in pluralitate conceptuum, qui illis correspondent, plurimum accedant ad æquiuoca & solum ab illis, vt diximus, distinguantur in eo, quod conceptus his analogis non absque ordine, vt æquiuocis, sed cum ordine, & connotatione vnius, vel plurium ad alterum correspondent; sæpius D. Thomas, vt in præcedentibus vidimus, analoga attributionis nomine æquiuocorum comprehendit.

4 Dico secundo, analoga proportionalitatis propriè, vt condistincta ab analogis attributionis, & metaphoricis, habent vnam rationem, & vnum conceptum communem omnibus analogatis, confuso tamen, & imperfecto, & includentem in actu licèt non explicite omnes rationes analogatorum. Conclusio quoad vtramque partem deducitur ex Domino Caietano in opusculo de conceptu entis, & in opusculo de nominum analogia, cap. 4. & est communis plurium Thomistarum. Quoad primam autem illis partem probatur primò, quia maiorem vnitatem habent huiusmodi analoga proportionalitatis, quam pure æquiuoca, & quam analoga attributionis: siquidem hæc ad æquiuoca reducuntur, analoga verò proportionalitatis pluries, vt in præcedentibus vidimus, reduxit Diu. Thomas ad vniuoca: & quia in his analogis ratio analoga intrinsece propriè in omnibus analogatis reperitur, quod certe maiorem arguit vnitatem, quam in his, in quibus ratio analoga, non in omnibus intrinsece, vel saltem non in omnibus propriè reperitur. Sed nisi haberent huiusmodi analoga pro-

portionalitatis vnam rationem vnumque conceptum omnibus analogatis communem, nullam saltem maiorem vnitatem habebunt, quam analoga attributionis; si enim non vna ratio, nec vnicus conceptus communis, sed plures conceptus correspondeãt omnibus analogatis, tales plures conceptus non poterunt habere maiorem vnitatem, quam habitudinis vnius ad alterum. Sed hanc etiam habent, vt vidimus, plures conceptus correspondentes analogatis attributionis. Ergo nisi in his analogis proportionalitatis correspondeat vna ratio vnusque conceptus communis omnibus analogatis, non possunt aliquam maiorem habere vnitatem, quam analoga attributionis.

Confirmatur. Quia huiusmodi analogata proportionalitatis non constituuntur per connotationem, & habitudinẽ vnius ad alterum, sed quodlibet per suam rationem intrinsecam proportionatam rationi alterius. Ergo non correspõdent illis necessario plures conceptus, in quibus habitudo importetur vnius ad alterum, sed potest correspõdere illis vnica ratio vnusque conceptus abstractus ab illis, vt proportionem dicentibus inter se.

Confirmatur secundò. Quia experientia cõstat multoties, audito aliquo analogo proportionalitatis, nos vnicum imperfectum, & confusum cõceptum formare, in quo non repræsentantur explicite rationes analogaterum, vt infra de conceptu, quem formamus audito hoc nomine *analogum*, latius explicabimus, sed talis conceptus confusus, & imperfectus communis est omnibus analogatis, nec supponit determinare pro aliquo illorum; sicuti conceptus, qui correspõdet huic nomini *sanum* supponit determinate pro principaliori analogato, scilicèt pro animali sano, & cõceptus qui correspondet huic nomini *risus*, supponit determinate pro principaliori analogato, scilicèt, pro risu hominis. Ergo in analogis proportionalitatis præter analoga metaphorica datur vna ratio, vnusque conceptus cõmunis omnibus analogatis.

5 Secũda autem pars conclusionis, videlicèt, quod in prædictis analogis conceptus cõmunis omnibus analogatis sit confusus & imprefectus, & non omnino præcisus ab analogatis, nec illa solum cõtinens in potentia, sed in actu, licet nõ explicite, sicut explicite suas cõtinent rationes ipsa analogata. Probatur. Quia aliàs talis conceptus esse omnino vnus, & vniuocus, vtpote qui nullã in actu includeret diuersitatem, sed solum esset multiplex in potẽtia, quatenus per cõtrationem per diuersas rationes analogatorũ posset multiplicari & diuersificari. Sed huiusmodi analoga debent distingui ab vniuocis. Ergo nõ decet illis correspõdere cõ-

ceptus

ceptus ita vnus, & in præcisus ab analogatis, vt actu licet in cõfuso nõ includat rationem omniũ analogatorũ. Maior probatur, & explicatur: nã ideò animal, v.g. quod est vniuocum ad hominem, & equum, dicit rationem omnimodo illis eandem, quia taliter abstrahitur, & præscinditur a suis inferioribus, quod in conceptu ab illis abstracto, & præciso licet ipsa inferiora in potentia cõtineat, nullo modo illa includit actu: ergo si conceptus abstractus ab analogatis, non includeret in actu, licet non explicite, sed in confuso, ipsas rationes analogatorũ, diceret illi, vnam rationem omnino eandem, & simpliciter vniuocam.

6 Secundò probatur hæc eadem pars conclusionis, explicando diuersum modum abstrahendi ab inferioribus rationem vniuocam, & rationem huiusmodi analogam. Ratio enim vniuoca abstrahitur per nostros conceptus a rationibus inferiorum, ita vt in ea sic abstracta nullo modo in actu rationes inferiores includantur: quia talis ratio superior vniuoca, est extra conceptum differentiarum inferiorum, & quando per illas contrahitur, contrahitur per aliquid suæ rationi formali superadditum, & de quo talis ratio superior formaliter non prædicatur. Ratio autem analoga proportionalitatis, v.g. ratio entis, quando contrahitur ad sua analogata, non contrahitur per aliquid, quod se habeat ad illam proprie, vt illius additamentum, aut quod sit extra essentia illius, aut extra cuius essentiam ratio analoga sit, & de quo formaliter non prædicetur, sed potius rationes particulares, & differentiales, vel quasi differentiales analogatorum sunt essentiales ipsi rationi analogæ, & ipsa est de essentia illarum, & de illis formalissime prædicatur. Et solum differunt per illas analogata a ratione communi analoga penes implicitum, & explicitum: ergo nõ potest ab analogis ita perfecte abstrahi ratio analoga, quin in conceptu sic abstracto includantur in actu, licet implicite, & in confusso omnes rationes analogatorum. Et in hoc sensu dixit D. Thomas de veritate quæstio. vnica art. 2. in corpore, quod enti nõ potest fieri aliquod additamentum, nisi penes aliquam expræssionem. Verba Sãcti Doctoris sunt: *Enti, non potest addi aliquid, quasi extraneam naturam, per modum quo differentia additur generi, vel accidens subiecto. Quia quælibet natura essentialiter est ens. Vndè etiam probat Philosophus in 3. Metaphisicorum, quod ens non potest esse genus. Sed secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimunt ipsius modum qui nomine ipsius entis nõ exprimitur.* Hæc D. Th. vbi totam nostram explicat doctrinã. Et in eodem sensu dixit Philoph. in 8. Metaphisicæ text. 16. lect. vltima quod

quod ens non expectat aliquid additum, vt fiat hoc, ideſt, ſubſtantia, vel quantum, vel quale, ſed ſtatim eſt ſubſtantia, vel quantitas, vel qualitas, quia omnis modus, vel differētia, per quam ens ſit ſubſtantia, albedo, corpus, vel quodlibet aliud, non eſt quid extraneum ipſi enti, ſed actu intra ipſum ens, & ipſum ens actu intra illud, & ſolum ab illo penes explicitum, vel implicitum diſtinctum, quia quod illud explicat, non explicatur, nec exprimitur nomine entis.

7 Exemplum totius huius doctrinæ habemus accommodatiſſimum in diuinis. Deus enim, & omnia quæ ſunt in Deo propter maximam ſimplicitatem, ſi quidditatiue, & vt ſunt in ſe concipiantur, vnico conceptu concipiuntur: etſi a nobis pro hoc ſtatu concipiātur, adhuc conceptus vnius prædicati non poteſt ita perfectè abſtrahere ab altero, quod licèt illud non explicet, illud tamen actu non includat. Vt cum concipimus Miſericordiam diuinam, non exprimimus quidē in eo conceptu Iuſtitiam, actu tamen licèt in confuſo includitur etiam in tali conceptu Iuſtitia: quia in Deo non poſſumus concipere aliquid, vt in potentia ad aliud, ſed ſolum, vt diſtinctum ab alio penes explicitum, & implicitum. Eodem ergo modo dicendum eſt de conceptū rationis analogæ proportionalitatis, quod ſolum poteſt abſtrahi à rationibus particularibus analogatorum, vt vnum implicitum à multis expreſſis, & explicatis. Cum hac ſola differentia, quod ratio analoga ſe habet, vt ſuperior ad rationes analogatorum; in diuinis tamen, quia eſt mutua tranſcendentia vnius prædicari ad aliud, non ſemper eſt ſuperioritas vnius prædicari ad aliud, ſed mutua incluſio abſque ſuperioritate, & inferioritate.

8 Aduerſus primam concluſionem obijcies, quod ab his, quæ habent aliquam ſimilitudinem, & conuenientiam, etiamſi ſimul habeant aliquam diuerſitatem, abſtrahibilis eſt aliquis vnus conceptus in quo repræſentetur talis conuenientia, non repræſentata ſaltim explicite diuerſitate. Sed analogata attributionis habent aliquam conuenientiam licèt cum diuerſitate; aliàs non erunt analoga, ſed pure æquiuoca: ergo abſtrahibilis eſt aliquis vnus conceptus, in quo talis repræſentetur conuenientia, ſeu ipſa analogata, vt conueniunt, non repræſentata explicite eorum diuerſitate, idemque prorſus argumentum poteſt fieri de analogis proportionalitatis metaphoricis; falſoque perinde diximus in prima concluſione, in analogis attributionis, & metaphoricis non poſſe dari vnus conceptus communis omnibus analogatis, ſed neceſſario plures dari conceptus.

9 Reſpondetur, quod quando

aliqua solum conueniunt in habitudine vnius, vel plurium ad vnum terminum, qualiter solum conueniunt analogata attributionis, & metaphorica, talis eorũ conuenientia non potest repræsentari per vnum conceptum: quia habitudo plurium ad vnum in exercitio, non potest repræsentari, nisi repræsentatis his, quæ dicunt habitudinem, & eo, ad quẽ dicunt habitudinem. Et ita analogis attributionis necessario plures correspondent conceptus, nõ absque aliquo ordine, & habitudine illarum interse, qualiter pure æquiuocis correspondent, sed in quibus repræsententur analogata cum habitudine vnius ad alterum. Dixi id esse necessarium, cum repræsentantur in exercitio habitudo vnius ad alterum, ideſt, cum repræsentantur aliqua, vt dicunt habitudinem, quia si repræsentetur ipsa habitudo in actu signato, bene potest per vnicum conceptum, imò, & forsam vniuocum repræsentari vt si habitudo vrinæ, & medicinæ ad sanitatem animalis repræsentetur, in actu signato, vt repræsentatur conceptum huius nõminis *respiciens sanitatem*, vnico conceptu repræsentatur, cuius obiectum est respectus inconcreto ad sanitatem abstractus à respectibus particularibus vrinæ, & medicinæ ad sanitatem, & vniuoce de vrina, & medicina prædicabilis.

(§.)

QVÆSTIO XIV.

Quæ sint causæ analogiæ? & an sola transcendentia illam causare sufficiat?

RESOLUTORIÈ dico primò. Dependentia alicuius ab aliquo in quolibet genere causæ, si sit talis dependentia, quod effectus non adæquet virtutem causæ, est sufficiens principium analogiæ. Conclusio colligitur ex D. Thoma 1. part. quæst. 13. art. 5. vbi propter talem dependentiã creaturarum à Deo colligit analogiã inter Deum, & creaturas. Et probatur breuiter, & explicatur conclusio, quia vt ex definitione analogorum constat, analogia reperitur inter aliqua, quorum nomen est commune, & ratio per nomen significata est illis partim eadem, & partim diuersa. Sed vbi talis reperitur dependentia, nomẽ significas causam, & effectum, vt causa & effectus illius est, nõ significat illis rationẽ omnino eãdem, nec omnino diuersam: ergo partim eadem, & partim diuersam, & consequenter analogam. Minor probatur, quia eo ipso, quod significat rationem causæ, & effectui communem, significat aliquid, in quo causa, & effectus assimilatur, omnis enim effectus in quantum effectus assimilatur suæ causæ; & eo ipso, quod effectus non adæquet virtutem causæ, similitudo illius ad causam est deficiens, & imperfecta, & cum admixtione dissimilitudinis

ad

ad causam: ergo ratio communis tali causæ, & effectui, in eo quod sic causa, & effectus sunt, neque erit illis omnino eadem; nec omnino diuersa, nec omnino similis, nec omninò dissimilis, sed similis cum dissimilitudine, & dissimilis cum similitudine, & consequenter partim eadem, & partim diuersa.

2 Dico secundò, inæqualis participatio alicuius rationis cõmunis, etiam si absque dependẽtia vnius ab altero reperiatur, est sufficiens principium analogiæ inter ea, quæ sic inæqualiter rationem communem participãt. Dixi, quod etiam si absque dependẽtia vnius ab altero reperiatur inæqualis participatio in ratione communi causat analogiã, quia quotiescumque aliquis effectus dependet ab aliqua causa, non adæquans virtutem illius, ratio communis tali causæ, & effectui, inæqualiter ab effectu participatur: ac perinde duplex tunc inter talem causam, & effectum interuenit principium analogiæ, scilicèt, inæqualis participatio rationis communis, & dependentia vnius ab altero, non adæquando virtutem illius.

3 Hoc ergo supposito, vt probetur, & explicetur cõclusio, supponendum est, quod dupliciter potest contingere, aliqua inæqualiter participare rationem communem. Primò, quia contrahunt illam per differentias inæqualiter essentialiter perfectas, qualiter duæ species homo, v.g. & equus, dicuntur inæqualiter participare rationem animalis, quia contrahunt illam per differẽtias, quarum vna essentialiter est perfectior altera. Et hæc inæqualitas proprie est in ratione particulari, non autem in ratione communi: quia quidquid dicit actualiter animal, ita perfecte, & eiusdem rationis est in equo, atque in homine, quamvis id, quod addit homo supra animal, & per quod illud contrahit, sit perfectius quam id, per quod equus rationem contrahit animalis. Alio modo aliqua participant inæqualiter rationem communem, quando ipsa ratio communis simpliciter in vno, & in altero tantum secundum quid reperitur, qualiter substantia, & accidens participant inæqualiter rationẽ entis, quia ratio communis entis simpliciter dicitur de substantia, & solum secundum quid de accidenti, quod non dicitur simpliciter ens, sed entis ens. Et hæc inæqualis participatio in ratione cõmuni causet analogiam, etsi sola absque dependentia inueniatur, etiam sufficiet causare analogiã, sicut illam causat inter species intelligibiles etiam non acceptas à rebus ac perinde ab illis nõ dependentes, vt species angelicas, & earum obiecta, v. g. inter speciem, quam lapidis habet Angelus, & inter ipsum lapidem, quæ in ratione lapidis, & vt hoc nomine *lapis*, significantur, analogi-

gice conueniunt: quia ratio lapidis in lapide simpliciter reperitur, simpliciterque dicitur lapis, & in specie solum reperitur secundum quid, & solum secundum quid; & similitudinarie species dicitur lapis. Propter eandem similiter solam inæqualem participationem rationis communis homo dicitur analogice de homine viuo, & picto quia ille simpliciter dicitur homo; hic verò similitudinarie tantum & secundum quid. Sola igitur prædicta inæqualis participatio alicuius rationis communis sufficit, causare analogiam.

4 Dico tertiò. Sola transcendentia sufficit causare analogiã respectu eorum, quæ aliqua ratio transcendit, hoc est, quod etiamsi inter ea, ad quæ aliqua ratio comparatur, vt transcendens, non sit in tali ratione communi aliqua vnius ab altero dependentia, nec inæqualis talis rationis communis participatio, sed omnia illa simpliciter talem rationẽ communem participẽt; sola trãscẽdentia sufficit, vt ratio sic trãscendens analogice de illis dicatur. Oppositum aliqui existimãt. Sed conclusio est aliorum cõmunis: & probatur ab exemplo, & etiam ratione à priori. Ab exemplo quidem, quia accidẽs est analogum ad nouem accidentiũ prædicamenta: ablata enim analogia illius ad illa, vt in sequentibus de ente respectu decem prædicamẽtorum ostendemus, nulla suppetit ratio, quare non sit genus ad prædicta nouem accidẽtium prædicamenta: quod cum non possit dici, quia alias illa non essent genera supræma, & inter se primò diuersa, dicendum est, accidens esse analogum ad nouem accidẽtium prædicamenta. Sed talis analogiæ nulla potest esse causa, nisi sola transcendentia. Illa ergo sola, etiamsi absque alijs causis analogiæ reperiatur, sufficit causare analogiam. Minor sumpta probatur: quia inter accidentia in ratione communis accidentis non facile est assignabilis aliqua dependentia vnius ab altero, vel inæqualis participatio talis rationis communis accidẽtis, aut quod vnum accidens sit simpliciter accidens, aliud verò secundum quid: ergo sola transcendentia videtur esse causa talis analogiæ.

5 A priori autem probatur conclusio, quia sola transcendentia sufficit, vt ratio transcendens respectu eorum, quæ transcendit, non sit omnino eadẽ, & omnino diuersa, sed proportione eadẽ & partim diuersa: ergo sola trãscendentia sufficit, vt ratio transcendens sit analoga. Antecedens probatur, & explicatur, quia cũ aliqua ratio est transcendens ad aliqua, ita imbibitur in omnibus, quæ in illis sunt, vt de omnibus illis formaliter prædicetur, & nullum illorum possit absque tali ratione intelligi (hoc enim est, aliquam rationem esse ad aliqua

transi-

transcendentem.) Ergo ratio transcendens imbibitur in eo, in quo inferiora conueniunt, & in his per quæ inter se specialiter differunt. Ergo quatenus imbibitur in eo, in quo inferiora conueniunt, est illis principium conueniendi: & quatenus imbibitur in his, per quæ inter se differunt, est illis principium differendi. Ergo talis ratio communis, & transcẽdens est simul respectu inferiorum principium conveniendi, & principium differendi: ac perinde talis ratio transcendens, nec est illis omnino eadem, nec omnino diuersa, sed partim eadem, & partim diuersa, & consequenter analoga. ¶ Explicatur hoc exemplo. Quia enim ratio communissima entis, vt abstrahit à completo, & incompleto ita trãscendi hominem, v. gr. & equum, vt intrinsece imbibatur in ratione animalis, in qua conueniunt, & in differentijs, per quas differũt, & animal sit essentialiter ens, & rationale, & irrationale sint essentialiter entia, nec aliquid istorum possit intelligi absque entitate, manifeste inde deducitur, quod talis ratio communissima entis sit simul homini, & equo principium conueniendi, & principium differẽdi: quatenus enim imbibitur in ratione animales, est illis principium conuenjẽdi; cum enim tota ratio animalis sit illis principium cõueniendi, omne illud, sine quo non potest intelligi ratio animalis, erit illis principium conueniendi: & quatenus talis ratio communissima entis etiam intrinsece imbibitur in rationibus differentialibus hominis, & equi, erit illis principiũ differendi: quia cum rationalitas, v. g. secundum se tota sit principium differendi hominem ab equo, omne illud, sine quo essentialiter non potest intelligi rationalitas, & quod formalissimè de rationalitate prædicatur, erit principium differendi hominem ab equo. Ex sola igitur transcendentia habetur, quod ratio transcendens respectu eorũ, quæ trãscendit, sit simul principium conueniendi, & principium differendi: ac perindè quod sit illis ratio partim eadem, & partim diuersa, & consequenter analoga.

6 Ita efficax mihi videtur hæc ratio ad probãdam ex sola transcendentia analogiam, quod si hoc stante, esset possibile, rationem transcendentem omnino abstrahere ab inferioribus, ita vt in illa sic abstracta differẽtia, vel modi diuersi inferiorum nullatenus actu continerentur, adhuc prædicta continentia rationis transcendẽtis in inferioribus propter rationem factam sufficeret, vt ratio transcendens esset partim eadem, & partim diuersa inferioribus, ac perinde, & illis analoga; sed re vera transcendentia nõ solum facit rationem transcendentem includi in modis, seu differentijs inferiorum, sed vt ostẽdebamus quæstione præcedenti,

fa-

facit etiam, quod ratio transcendens non possit ita abstrahi ab inferioribus, quin actu, licèt implicite, & in confuso, includat differentias, seu modos inferiorum, quia tales differentiæ, & modi, cum non sint extranei a ratione transcendenti, sed aliquid, de quo illa formalissimè prædicatur, & cum contrahitur per tales differentias, vel modos, non contrahitur per aliquid, quod se habeat propriè, vt additamentum illius, sed per aliquid solum ab ipsa ratione transcendenti penes explicitum, distinctum, ita cum volumus talem rationem transcendentem abstrahere, ad huc in illa sic abstracta non possunt, non includi actu, licèt non exprimantur, nec explicentur, differentiæ, & modi inferiorum. Sed illæ actu in tali ratione transcendenti inclusæ, non possunt relinquere illam omnino eandē: sicut differentiæ relinquunt rationem genericam ab illis abstractam omnino eandem, qua in illa sic abstracta nullatenus actu; sed solum in potentia includuntur: ergo ratio transcendēs ab inferioribus abstracta, nec est omnino diuersa, quia diff rētias, seu diuersos modos inferio m non explicat; nec est omnino eadem, quia illos licèt implicite, & in confuso, actu tamen, & nō solum in potentia continet, & includit: ac perinde sola transcendentis, quia omnimodam abstractionem ab inferioribus impedit, sufficit respectu illorū causare analogiā.

7 Obijcies primò, si sola transcendentia absque aliqua dependētia, & inæquali participatione sufficeret causare analogiam, tolleretque vniuocationem, sequeretur, quod relatio, & personalitas diuina per nostrum conceptū abstracta, & cōmunis omnibus tribus relationibus, & personalitatibus, non esset illis vniuoce communis, sed tantum analogicè. Consequens autē non videtur dicendum, alias minus conuenirent tres personalitates diuinæ inter se, quam inter se personalitates creatæ. Sequela probatur, quia relatio, & personalitas diuina est transcendens ad tres diuinas personalitates, & relationes; ergo si sola transcendentia causat analogiam, analoga erit relatio, & personalitas diuina ad tres diuinas relationes, & personalitates.

8 Resp. concedendo sequelā, vt cōcedūt Theologi; nec id est in cōueniēs, quia id prouenit ex magna simplicitate diuinarū relationū, & personalitatum, quæ cū non cōponātur ex cōceptu relationis præscindibili à cōceptu relationis in particulari, & nō intrinsecè imbibito in illo, nō potest cōceptus relationis in cōmuni nō dicere vnitatē cū diuersitate, ac cōsequēter nō esse analogū. In personalitatibus autē creatis propter earū compositionem metaphisicā cōceptus personalitatis creatæ, cū conceptu talis creatæ personalitatis, potest abstrahi ab omnibus illis

si is ratio communis personalitatis creatæ omnino eadem, ac cõsequenter vniuoca.

9 Obijcies secundò, quod si sola transcendentia infert analogiam; analogum erit ens non solum ad res diuersorum prædicamentorum, sed etiam ad res eiusdem prædicamenti, vt ad duas substantias, duas qualitates, vel duas quantitates, imo, & ad individua eiusdem athomæ speciei, vt ad Petrum, & Paulum. Consequens autem non videtur admittendum, cum inter hæc nulla sit in ratione communi dependentia, aut inæqualis alicuius rationis communis participatio: ergo sola transcendentia non videtur causare analogiam. Sequela patet, nam ens, vt abstrahit à completo, & incomplecto, non solum est transcendens ad res diuersorum prædicamentorum, sed etiã ad res eiusdem prædicamenti, & in quibuscumque illarum, siue formalibus, siue materialibus differentijs, ita est imbibitum, vt illæ non possint intelligi, quin intelligantur essentia: ergo si hæc transcendentia sufficit, vt aliquid sit analogum ad ea, quæ transcendit, ens erit analogum ad quælibet res etiam eiusdem prædicamenti, generis, vel speciei.

10 Respondetur concedendo sequelam. Ratio enim nostræ conclusionis consequenter conuincit, quod ratio entis, vt abstrahit à completo, & incõpleto est analoga ad quascumque res eiusdem prædicamenti: quia cum nõ sint aliquæ duæ res quantumvis eiusdem prædicamenti, & speciei athomæ quæ in aliquo non conueniant, & per proprias differentias saltem individuales non differant, ratio entis intrinsece trãscendens in eo, in quo conueniũt, & in his in quibus differunt, erit eis principium conueniendi, & principium differendi, ac perindè nec erit omnino eadem, nec omnino diuersa, sed partim eadem, & partim diuersa. Nec poterit ita abstrahi ab illis, quin eorum diuersas differentias licèt non explicet, actu tamen includat: ac perindè talis ratio transcendens erit illis analoga.

11 Notanter dixi in solutione præcedenti, quod ratio communissima entis, vt videlicèt abstrahit à completo, & incompleto erit analoga ad res eiusdem prædicamenti, quia cum illarum differentiæ sint aliquid in completum, non includitur in illis ens completum: ac perindè non erit analogum ad illas, quia cum inter res eiusdem prædicamenti non dependeat vna ab altera in ratione entis, nec inæqualiter rationem entis participent, solum potest in ordine ad illas ens dicere analogiam ratione transcendentiæ: ergo cum hanc non habeat ens completum, sed solum, vt abstrahit à cõplecto, & incomplecto, illud ad res eiusdẽ prædicamẽti erit vniuocum, istud verò analogum. Ens verò etiam comple-

pletum erit analogum ad diuersa prædicamenta, & ad quaslibet res diuersorum prædicamentorum; quia in illis præter differentias propriasincompletas,in quibus diximus, ens completum non includi,dantur modi diuersi constitutiui diuersorum prædicamẽtorum;quia quamvis quoad modum significandi significentur ad modum alicuius incompleti ,re vera sunt quid completum,& nihil nisi maiorem explicationem addentes supra ens , & ita ens etiam complectum includitur in talibus modis,& ratione talis inclusionis ens etiam completum dicitur analogice de quibuscumque rebus tales diuersos modos habẽtibus. Et eadem ratione accidens etiam completum analogice dicitur de accidentibus diuersorum prædicamentorũ,quia in illorum diuersis modis, qui re vera sunt quid complerum,& solum quoad modum significandi incompletum, intrinsece claditur,& imbibitur.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm ens respectu omnium suarum inferiarum sit pure æquiuocum?

DE triplici entis diuisione possumus loqui. Prima ,qua ens latissimè sumptum diuiditur in ens reale,& rationis.Secũda, qua ens reale increatum diuiditur ,& increatum. Et tertia, qua ens creatum diuiditur in substãtiam, & accidens. Et de ente secundum hanc triplicem diuisionem dubitabimus,an sit pure æquiuocum: ad quod breuiter tribus conclusionibus respondetur.

2 Dico igitur primo, ens vt diuiditur in ens reale , & rationis non est pure æquiuocum, oppositum aliquibus etiam ex Thomistis tribuitur ,sed conclusio est communis. Et probatur: quia, vt ex definitione supra assignata æquiuocorum supponimus, pure æquiuoca sunt, quæ vt significãtur per aliquod nomen,solum ipsum nomen habent commune. Sed ens reale,& rationis,vt significantur per hoc nomen *ens* , aliquid præter ipsum nomen habent commune : ergo non sunt pure æquiuoca: ac perindẽ, nec ens diuisum in illa est pure æquiuocum. Minor probatur, nam licèt ens reale , & rationis minimam habeant conuenientiam aliqualem, tamen habent conuenientiam & similitudinem in ratione entis, quatenus ens rationis est ens ad modum , & proportionem entis realis ; & ea ratione cognoscitur per connotationem ,& analogiã ad ens reale,sed de ente,vt in ens reale,& rationis diuiditur, eiusque,vt sic analogia, solum pertinet agere ad Metaphysicum : ad Logicum enim tantum attinet agere de ente reali creato,vt pote quod diuiditur in decem prædicamẽta,de quibus Logicus agit. Vndè de hac entis diuisione præcipuè agemus , aliqua verò de ente

diuisione entis realis in deue, & creaturas breuiter dicemus.

3 Dico secundo, ens reale non est pure æquiuocum ad Deū, & creaturas. Oppositum tenuit Rabbi Moyses teste D. Thoma, qu. 7. de potentia, art. 7 sed conclusio est communis omniū eum eodem D. Thoma pluribus in locis. Et ex illius rationibus efficaciter probatur. Tum, quia in puræ æquiuocis nullus ordo attenditur vnus ad alterum, sed solū, quod eodem nomine significentur. Inter Deum autem, & creaturas est ordo causæ, & effectus. Non igitur sunt pure æquiuoca. Tum etiam, quia vbi est æquiuocatio, nulla attenditur similitudo. Sed inter Deum, & creaturas etiam, vt hoc nomine *ens* significantur, est aliqua, licèt multum imperfecta similitudo: ergo non sunt pure æquiuoca. Tum denique, quia quando plura solū æquiuoce conueniunt, licèt per idem nomen significentur, per vnum non possumus in cognitionem venire alterius; quia cognitio nō attenditur solum penes nomina, sed penes rationes significatas. Sed per cognitionem creaturarū in cognitionem Dei deuenimus, iuxta illud Apostoli ad Rom. 1. *Inuisibilia Dei, per ea, quæ facta sunt, à creatura mundi, intellecta conspiciunt*: ergo Deus, & creaturæ non sunt pure æquiuoca, nec ens reale est pure æquiuocum respectu illorum.

4 Dico tertiò, ens creatum non est pure æquiuocum ad substantiam, & accidens. Oppositum tribuitur pluribus antiquis, imò illud videtur tenuisse Porphirius cap. de specie, dum ex Aristotele ait: *Si enim omnia quis entia vocauerit, æquiuoce, & non vniuoce vocabit*. Sed conclusio est omnium communis, & proportionaliter eisdem rationibus potest probari, ac præcedens. Quia substantia, & accidens, non in solo nomine, sicut pure æquiuoca, sed in ratione entis habent ordinem causæ, & effectus, & habent similitudinē, & propertionem, & vnū cognoscitur per aliud, & ens, vt dicitur de substantia, & accidenti, potest esse obiectum scientiarum, & medium in demonstratione, quæ omnia pure æquiuocis conuenire nequeunt. Non igitur ens creatum est pure æquiuocum ad substantiam, & accidens. Nec est cur in hoc amplius immoremur. Sed vt hæc clariora fiant, aduersus illa aliqua breuiter obijciamus.

5 Obijcies ergo primò vniuersaliter contra tres præcedentes conclusiones. Quod multò minorem similitudinem inter se habent ens reale, & rationis, Deus, & creaturæ, substantiæ, & accidens, quàm canis marinus, & lætrabilis, Sed isti sunt pure æquiuoci, & solum nomen habent cōmune: ergo à fortiori omnia prædicta erunt pure æquiuoca.

6 Respondetur, quod vniuocatio, æquiuocatio, & analogia non attenditur penes conuenientiam,

etiam, vel non conuenientiam rerum absolute, sed in ea ratione, sub qua significantur per nomina: & canis latrabilis, & marinus quamvis re ipsa non solū habeāt maiorem conuenientiam, quam omnia prædicta, sed in multis eorum rationibus, vt in ratione corporis viuentis, & animalis conueniant vniuoce, & ita vt sub eis rationibus significātur, sint vniuoca, & vniuocū sit corpus, viuens, & animal ad canē marinū, & terrestrem; tamen vt significantur per hoc nomen *canis*, nullā habēt conueniētiā, sed omnimodam diuersitatem, quia significātur secundum suas rationes particulares, & specificas, in quibus nullatenus conueniunt, sed differunt. Ens autem reale & rationis in ratione entis sub qua per hoc nomē *ens* significātur, aliquā licēt minimā habēt conuenientiā; & similiter Deus, & creaturæ in ratione entis realis, sub qua hoc nomine *ens reale* significantur, aliquā habent similitudinē, & proportionem: ac denique substantia, & accidens in ratione entis creati, sub qua per hoc nomen *ens creatum* significantur, conuenientiā licet analogam habent: ac perindè, nec ens de ente reali, & rationis, nec ens reale de Deo & creaturis, nec ens creatum de substantia, & accidenti est pure æquiuocum.

7 Obijcies secundò contra secundam conclusionem, quod teste Philosopho 10. Metaph. cap. vlt. æterno, & temporali nihil est cōmune præter nomen. Sed Deus est æternus, & creatura temporalis: ergo illis nihil est commune præter nomen, ac perindè quidquid dicitur de illis, dicitur pure æquiuoce, æquiuoca enim sunt, quæ nihil habent commune præter nomen.

8 Respondetur cum D. Th. q. 7. de potentia, art. 7. ad 1. quod Philosophus solū intendit, quod æterno, & temporali nihil sit cōmune naturaliter à parte rei, non tamen negat illis aliquid commune secundum intentionem, & per intellectum abstractū, quod sufficit, vt non sint pure æquiuoca, & quod dicitur, de illis, non dicatur pure æquiuoce.

9 Obijcies tertiò, contra eandem secundam conclusionem, quod inter Deum, & creaturam nulla prorsus est similitudo. Nulla igitur conuenientia: ac perindè omnimoda diuersitas: ergo dicuntur pure æquiuoce. Patet hæc vltima consequentia, quia ea, in quibus nulla est conuenientia, sed omnimoda diuersitas, solum possunt habere nomen commune; ac perindè sunt pure æquiuoca. Antecedens autem probatur, quia inter Deum, & creaturas, vtpotè finitū, & infinitū est distantia infinita: ergo nulla prorsus est similitudo. Patet hæc consequētia, quia distantia inter aliqua minuit similitudinē inter illa, & maior distantia magis minuit similitudinem: ergo infinita distantia omnibus tollit similitudinem.

Confirmatur, nam Isaæ 40. dicitur: *Cui similem fecistis Deum?* Ergo Deus non est similis alicui, nec aliquis est similis Deo, iuxta illud Psalmi 80. vers. 1. *Deus, quis similis erit tibi?* Ac si dicat, nullus.

10 Respondetur ad argumentum, negando antecedens, ad illius probationem respondetur, quod licèt distantia minuat similitudinem vniuocam, & perfectã, imò etiam aliqualiter minuat similitudinem proportionalem, nulla tamen distantia tollit omnino similitudinem proportionalem. Hæc enim salvatur cum qualibet imitatione quantumvis imperfecta, & creaturæ imitantur, licèt imperfectè entitatem, & bonitatem Dei, immò quantumuis inter Deum, & creaturas sit infinita distantia, quia est maxima, quæ inter entia realia potest esse, non est absolutè maxima omnium distantia; magis enim distat ens à non ente, seu ens reale ab ente rationis, quàm Deus à creatura, & tamen inter ens reale, & rationis aliqua est proportionalis similitudo.

Ad confirmationem respõdetur ex D. Thoma, quæst. 2. de veritate, art. 11. ad 1. quod Deus, vt asserit D. Dionisis 11. cap. de diuinis nominibus, non dicitur creaturæ similis, quia causa non est similis suo effectui; sed creatura dicitur similis Deo, quatenus illum licèt imperfectè imitatur, & ita concludit eam solutionem Sanctus Thomas, explicans vtrumque testimonium adductum, & dicens: *Et ideò Sacra Scriptura Deum creaturis esse similem, omnibus modis negat, sed creaturam esse similem Deo, quandoque quidem concedit, quandoque negat, concedit, cum dicit hominem ad similitudinem Dei factũ, sed negat, cum dicit, Deus, quis similis erit tibi.*

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm ens ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidens sit vniuocum, an verò analogum?

SVppositò ex quæstione præcedenti, ens ad Deum, & creaturas, ad substantiam, & accidens non esse pure æquiuocum, inquirimus in præsenti, an ad eadem inferiora sit vniuocum, an verò analogum. Et cum pluries rationes æqualiter de ente in ordine ad Deum, & creaturas, & in ordine ad substantiam, & accidens procedant, ne eadem repetamus de vtroque simul in hac quæstione inquirimus. Cumque de eisdem de quibus quomodolibet dicitur ens, eodem modo dicantur entis attributa, seu proprietates: quod de ente respectu suorum inferiorum dixerimus, proportionabiliter respectu eorundem inferiorum est dicendum de qualibet entis realis proprietate, de verò videlicèt, bono, & vno, vtpotè quæ sunt transcendentalia,

sicut

ficut ens, & solum ab ente penes implicitum, & explicitum distinguuntur.

2 Dicendum igitur est, ens non esse vniuocum, sed analogũ ad Deum, & creaturas, & ad substantiam, & accidens. Oppositum tribuitur Scoto, & pluribus eius discipulis. Sed conclusio, quoad vtramque illius partem est fere omnium cõmunis cum D. Thoma pluribus in locis: & inter alios illam tenet noster Author in præsenti.

3 Probatur autem primò conclusio. Quia omnes causæ, quas supra q. 14. ostendimus esse sufficientes causare analogiam, concurrunt ad illam causandam in ente reali respectu Dei, & creaturarum, & in ente creato respectu substantiæ, & accidẽtis. Nam in primis creaturæ in ratione cõmuni entis dependent à Deo in genere causæ exemplaris, finalis, & efficiẽtis, & (vt videbimus) non adæquant virtutem causæ; & accidens dependent in ratione entis à substantia in genere causæ materialis, finalis, & efficientis, quia recipitur in substantia, causatur efficienter ab illa, & est propter illam, tamquam propter sui finem, & non adæquat virtutem substantiæ. Iam igitur concurrit prima causa analogiæ. Similiter concurrit secunda, quia creatura inæqualiter, ac Deus participat rationem communem entis, & solus Deus, qui est ens per essentiam, est ens simpliciter, creatura autem solum est ens secundum quid, scilicèt, ens per participationẽ, & similiter accidens inæqualiter, ac substãtia participat rationem cõmunem entis creati, & sola substantia est ens simpliciter creatum; accidens autem, etiã intra limites entis creati est ens secundũ quid, & entis ens. Concurrit igitur secunda causa analogiæ, concurrit denique tertia, quia ens reale est trãscendens ad Deum, & creaturas, & ens creatum ad substantiam, & accidens, cum nullum sit prædicatum, modus, vel differentia in Deo, vel creaturis, in quibus ens reale intrinsece non imbibatur, & de quibus formaliter nõ prædicetur, & similiter ens creatum respectu substantiæ, & accidentis.

4 Secundò probatur conclusio ratione D. Thomæ 1. contra gentes. cap. 32. vbi ita ait: *Omne, quod de pluribus vniuoce prædicatur, vel est genus, vel species, vel differentia, vel accidens, vel proprium, de Deo autem nihil prædicatur, vt genus, vt supra ostensum est, & similiter, neque vt differentia, neque vt species, quæ ex genere & differentia constituitur, neque aliquid ei accidere potest, vt supra demonstratum est, & ita nihil de Deo prædicatur, neque vt accidẽs, neque vt propriũ: nã proprium de genere accidentiũ est, relinquitur ergo nihil de Deo, & rebus alijs vniuoce prædicari.* Hæc D. Th. cuius ratio æque procedit de ente respectu substantiæ, & accidentis, res-

pectu quorum, vt manifestè patet, non potest habere rationem alicuius prædicabilis: si enim aliquam posset habere, maximè rationem generis, quam illud habere communiter omnes negant cum Philosopho, aliàs non darẽtur decem genera generalissima.

Nec valet dicere, quod etiam si ens sit vniuocum, non est genus ad Deum, & creaturas, substantiam, & accidens, quia includitur in vltimis illorum differentijs, & genus debet esse extra conceptum differentiarum.

Non, inquam, id valet, quia si vniuocum esset ens, non includeretur in differentijs eorum, respectu quorum esset vniuocum, cum talis eius indifferentijs inclusio, vt ostẽdimus ratione præcedẽti, illius tolleret vniuocationem, & inferret analogiam.

5 Tertiò etiam probatur cõclusio ratione D. Tho. in eodem cap. vbi ita ait: *Quod prædicatur de aliquibus secundũ prius, & posterius, verùm est vniuocè non prædicatis. nam prius in definitione posterioris includitur, sicut substantia in definitione accidentis, secundum quod est ens.* Hæc D. Tho. cuius verbis assumptis pro maiori, sic subsumo minorem: sed ratio entis per prius de Deo dicitur, & posterius de creatura, & ratio entis creati per prius dicitur de substantia, & posterius de accidenti: ergo impossibile est, quod ens ad Deum, & creaturas, & ens creatum ad substantiam, & accidens sit vniuocum. Minor quoad primã partem probatur, quia Deus est ens per essentiam, & est sua entitas, quælibet autem creatura est ens per participationem, & non est sua entitas. Sed per prius dicitur aliquid de eo, quod est tale per essentiam, & posterius de eo, quod est tale per participationẽ: ergo ens per prius dicitur de Deo, quã de creaturis. Quoad secundam autẽ partem probatur eadem minor, quia substantia est simpliciter ens; accidens autem est secũdum quid ens, & cum dependentia in esse entis à substantia: ergo ratio entis per prius de substantia dicitur quam de accidenti.

6 Specialiter autem de ente, quod non sit vniuocum ad Dũ, & creaturas, probatur ratione D. Thomæ 1. part. quæst. 13. art. 5. ad hanc formam reducta. Omnis effectus non adæquans virtutem causæ, habet participationem ab illa secundum similitudinem deficientẽ. Sed creatura est effectus Dei non adæquans perfectionem illius: ergo habet participationẽ à Deo secundum similitudinem deficientem: ergo non conuenit vniuoce cum Deo. Hæc vltima consequentia probatur, quia vbi non est perfecta, sed deficiẽs similitudo, non est cõueniẽtia omnimoda, ac perindè, nec vniuocatio quæ omnimodam inter vniuocata exigit conuenientiam. Maior prob. quia si effectus nõ adæquat virtutem causæ, perfectio, quæ in causa vnita, & indiuisa præ-

habe-

habetur, diuisa, multiplicata, & limitata reperitur in effectibus. Ergo habent participationē à causa secundum similitudinem deficientem, & non omnino eiusdem rationis cum ipsa causa. Minor autem est certa, quia nulla creatura adæquat perfectionem Dei, omnis enim perfectio creaturarum reperitur in Deo sine aliqua diuisione, aut limitatione, & in singulis creaturis reperiuntur diuersæ participationes diuinæ, diuisæ, limitatæ, & determinatæ.

7 Quod si huic rationi obijcias, quod effectus causæ æquiuocæ creatæ, vt lux in aëre causata à luce solis non adæquat virtutem causæ. Et tamen ratio lucis de luce aëris, & luce solis dicitur vniuoce. Et similiter aurum, & alia corpora corruptibilia, quæ causantur à corporibus cœlestibus non adæquant virtutem causæ. Et tamen corpus vniuoce dicitur de corporibus corruptibilibus, & incorruptibilibus: ergo ex eo quod creatura sit effectus Dei nō adæquans virtutem causæ, non sequitur quod ratio entis non sit vniuoca ad Deum, & creaturas.

8 Resp. rationem D. Th. vt ibi illam explicat Caiet. intelligendam esse formaliter, idest, quod nomen significans causam & effectum non adæquantem virtutē causæ formaliter, vt talis effectus illius est, nō potest vniuoce illa significare, non autē si significet illa sub alia ratione cōmuni: corpus autem corruptibile nō est effectus corporis cœlestis, in quantum corpus, sed in quantum tale corpus est, & lux aëris non est effectus lucis solis, in quātum lux, sed in quantum talis lux est, & sic non obstat, quod in ratione communi lucis vniuocentur, & in ratione communi corporis vniuocentur corpus corruptibile, & cœleste: creatura autem est effectus Dei limitatus, & secundum similitudinem deficientem, non solum in quantum tale ens, sed in quantum ens, quia cū Deus sit vniuersalissima, & prima causa, non solum causat, sicut causæ secundæ, rationes particulares, quæ sunt in effectibus, sed etiam rationem communissimā entis, quæ in illis reperitur, & causat ens in quantum ens: & ita in nulla ratione, etiam in ratione cōmunissima entis possunt creaturæ vniuoce conuenire cū Deo, quia sub omni ratione (vt diximus) causantur ab illo, & sub nulla adæquant virtutem causæ, sed participant eius virtutem secundum similitudinem deficientem. Et ita D. Th. ea ratione vniuersaliter infert, nullum nomen posse esse vniuocum ad Deum, & creaturas, quia nullum nomen potest esse aliquā significans rationē, sub qua creatura non sit effectus Dei secūdum participationem, & similitudinem deficientem.

9 Præcipua argumenta quæ ad vniuocationem entis ad Deum, & creaturas, substantiam, &

accidens, probandam possunt adduci procedunt ad probandū, dari vnum conceptum entis præcissum ab omnibus inferioribus: ac perinde quod cum in illo non relucet aliqua diuersitas in inferioribus reperta, ratio in tali cōceptu repræsentata sit omnino eadē, & consequenter vniuoca. Sed de hoc in sequentibus agemus. Vndè his omnibus pro nunc omissis alia breuiter aduersas analogiam entis, & id probādam eius vniuocationem obijciamus.

10 Obijcies ergo primò, quod Deus est causa vniuoca creaturarum in ratione entis: ergo eius vniuoce dicitur de Deo, & creaturis. Patet consequentia, quia causa vniuoca, & eius effectus, in eo quod effectus eius sunt, vniuoce conueniunt. Antecedens autem probatur, quia illa est causa vniuoca, quæ perfectè assimilat sibi effectum, sed Deus perfectè sibi assimilat suos effectus: ergo est causa vniuoca illorum. Minor probatur, quia omnis causa intēdit assimilare sibi effectum, & quanto perfectior, & efficacior est causa, magis assimilat sibi effectum. Sed Deus est causa perfectissima: ergo perfectissimè assimilat sibi effectum.

11 Respondetur negando antecedens. Et ad probationem dico, quod licèt causæ particulares, & vniuocæ intendant sibi assimilare effectus, non tamen causæ vniuersales, quia, quæ in effectibus sunt diuisa, in ipsis sunt vnita. Vndè non possunt intendere assimilare sibi effectus particulares, sed solum illos secundū tales particulares rationes perfectiores producere, & causa vniuersalissima, scilicet, Deus non potest intendere aliquem effectum sibi perfectè assimilare, quia Deus est illimitatus & continens omnem rationem entis, effectus autem quilibet, eo quod sit effectus, debet esse aliquid limitatū, & non continens omnem rationem entis.

12 Obijcies secundò, quod mēsura, & mensuratum debent esse eiusdē rationis. Sed Deus est mensura creaturarū: ergo est eiusdē rationis cum illis: ac perindè vniuoce creaturæ conueniunt cū Deo. Maior probatur: quia mensura debet commensurari & adæquari cum mēsurato, & ideò quātitas magna non potest esse mensura paruæ quantitatis, quia non commensurantur, & adæquantur inter se. Sed nihil potest adæquari, & commensurari cum eo, quod est diuersæ rationis ab illo: ergo mensura, & mensuratum debent esse eiusdem rationis.

13 Respondetur, quod vt colligitur ex doctrina D. Thomæ, q. 7. de potentia, art. 7. duplex est mensura. Altera adæquationis, altera excedens, & prima debet esse eiusdem rationis cum mensurato, non verò secunda. Et Deus est mensura excedens creaturarum, quatenus illi per maiorem, vel minorem accessum ad perfectio-

nem

nem Dei (quamvis nulla possit ad perfectionem Dei pervenire) in sua creata perfectione consentantur. Et ita potius ex ratione mensuræ excedentis, quam Deus habet respectu creaturarum, colligitur, non esse eiusdem rationis cum illis.

14 Obijcies tertiò, quod nihil possit cognosci, nisi per id quod est eiusdem rationis cum illo, ab eo enim, quod est diuersæ rationis distinguitur, & diuersificatur: ac perindè illud non potest esse principium ipsum cognoscendi: sed per essentiam Dei cognoscuntur creaturæ, & Deus illas per suammet essentiam cognoscit: ergo Deus, & sua essentia non diuersæ, sed eiusdem rationis est cum creaturis: ac perindè Deus, & creaturæ vniuoce conueniunt.

15 Respondetur, quod per id, quod eminenter continet alia, sicut Deus eminenter continet omnes perfectiones creaturarũ, etiamsi sit diuersæ rationis ab illis, sicut ens illimitatum, & per essentiam ab ente limitato, & per participationem, benè possunt illa cognosci, quia quæ in illis reperiuntur diuisa, & limitata, in Deo eminenter vnita, & absque limitatione reperiuntur. Vnum autem ens creatum non potest cognosci per aliud in eo, quod diuersæ rationis sunt, quia ratio vnius nullatenus formaliter, nec eminenter continet aliam in eo, quod diuersa est ab illa.

QVÆSTIO XVII.

Qualem analogiam habeat ens ad Deum, & creaturas, & ad substantiam, & accidens.

SVpposito ex præcedenti quæstione, ens ad prædicta inferiora esse analogum, inquirimus, an in ordine ad illa sit analogum analogia attributionis, vt aliqui existimant; an verò sola analogia proportionalitatis, vt alij indicant: an denique vtraque, & simul analogia, vt sæpius indicat D. Thomas, tenet expræsse Caietanus, & communiter fatentur Thomistæ, & vt ex dictis in præcedentibus satis manet insinuatum.

2 Pro breuitatis explicatione breuiter dico primò, ens non est solum analogum attributionis ad Deum, & creaturas, substãtiam, & accidens. Probatur manifestè cõclusio: nam in analogis attributionis ratio analoga intrinsece reperitur tantum in principali analogato, & in alijs solum extrinsece: ergo vbi sola esset analogia attributionis, & nullo modo analogia proportionalitatis, ratio analoga sub nulla ratione, sub nullaque formalitate posset esse intrinsece in minus principalibus analogatis. Sed certum est, sub aliqua ratione rationem entis esse intrinsecè in creatura, & in accidenti, & creaturam à sua entitate intrinseca, & intrin-

fece participata, ens denominari, & accidens etiam à sua entitate intrinseca denominari ens: ergo, nec creatura cum Deo, nec accidens cum substantia sola analogia attributionis analogantur.

3 Confirmatur, quia licèt in alijs rationibus particularibus possit aliqua solum analogia attributionis analogari, idita ratione entis est omnino impossibile: ergo respecta quorūlibet inferiorum ens non potest dicere solam analogiam attributionis. Probatur, & explicatur antecedēs, quia licèt, vt medicina, v.g. denominetur extrinsecè sana à sanitate existente in animali, non requiratur, quod sub aliqua formalitate habeat sanitatem intrinsecam, requiritur tamē materialiter, & præsuppositiue, vt sit capax talis extrinsecæ denominationis, quod habeat in se intrinsecam entitatem; quod enim intrinsecè non est aliquid, & non est ens, non est capax in se alicuius intrinsecæ denominationis: ergo vt aliquid denominetur extrinsecè ens ab entitate in altero existente, requiritur præsuppositiuè, & materialiter, quod illud sit sub aliqua formalitate intrinsecè ens. Impossibile igitur est, quod ratio entis de aliquo dicatur analogice analogia attributionis, quin simul dicatur de illo analogicè analogia proportionalitatis. Patet hæc cōsequentia, quia vt aliquid denominetur extrinsecè ens, dicitur ens analogicè de illo analogia attributionis, & vt idem met habet suam intrinsecam entitatem, dicitur ens de illo analogicè alia analogia præter analogiam attributionis: ergo si impossibile est, aliquid denominari extrinsecè ens, quin præsuppositiue & materialiter supponatur in illo entitas sua intrinseca, qua denominetur impossibile est, ens dici de aliquo analogicè sola analogia attributionis, quin materialiter simul coincidat in illo analogia proportionalitatis.

4 Dico secundò, ens ad Deum, & creaturas, substātiam, & accidens non est solum analogum analogia proportionalitatis, sed simul etiam analogia attributionis. Conclusio probatur primò, quia licèt, vt ostendimus præcedenti conclusione, creatura, & accidens denominentur entia à suis intrinsecis entitatibus, etiam creatura denominatur extrinsecè ens, & extrinsecè bona ab entitate, & bonitate existente in Deo, & accidens ab entitate substātiæ: ergo creatura cum Deo, & accidens cum substantia analogantur etiam analogia attributionis. Antecedens probatur primò, quia creatura in ratione entis dicit habitudinem formaliter, & quasi in actu signato ad Deum, & accidēs ad substantiam: ergo denominatur creatura ens ab entitate Dei, & accidens ab entitate substantiæ. Patet consequentia, ideò enim vrina, & medicina denominantur sana à sanitate existente in

in animali, quia dicũt respectum, & habitudinẽ formaliter, & quasi in actu signato ad illam. Antecedens autem probatur, quia vt patet ex supradictis, nisi creatura diceret eam habitudinem formaliter, & quasi in actu signato ad Deum, & accidens ad substantiam, non oporteret, sicut re vera oportet in definitione exacta creaturæ ingredi Deum, & ingredi substantiam in definitione exacta accidentis. Secundò probatur idem principale antecedens, quia quamvis creaturæ, & accidens materialiter, & sub aliqua ratione à suis proprijs intrinsecis entitatibus dicantur entia, & bona; formaliter respectu ad Deum entitas, & bonitas creaturæ consideratur, ac si non esset, & solus Deus dicitur esse, ac dicitur bonus, & similiter posset dici; quod sola substantia dicitur simpliciter ens creatum, & bonum creatum: ergo sub aliqua ratione creatura denominatur extrinsecè ens, & bona ab entitate, & bonitate Dei, & accidens à bonitate, & entitate substantiæ. Antecedens deducitur ex illo Isaiæ 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihil, & inane reputat sunt ei.* Et ex illo Exodi 3. *Ego sum, qui sum* ac si diceret, nullus in conspectu meo est, & ex illo dicto Christi Lucæ 18. *Nemo bonus, nisi solus Deus.*

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm detur vnus conceptus entis omnino præcisus, & abstractus ab inferioribus?

NOn solum Scotus, & alij, qui ens vniuocum asserunt, ad Deum, & creaturas, substantiam, & accidens consequenter tenent dari vnum conceptum entis ab eisdem ita omnino præcisum, & abstractum, vt nullatenus in actu includat inferiora; sed, & etiam plures ex his, qui vniuocationem denegant entis, admittunt talem illius conceptum omnino præcisum; licèt oppositum magis cõmuniter à discipulis D. Thomæ teneatur. Et quidem resolutio huius quæstionis, & pars negatiua satis manet iam insinuata ex his, quæ diximus quæst. 13. huius libri de conceptu analogiæ proportionalitatis propriè correspondenti analogatis. Vndè illa breuiter ad conceptum entis hic applicabimus, alias etiam speciales probationes adhibentes.

2. Dicendum igitur est, dari vnum conceptum entis ab inferioribus abstractum, imperfectũ tamen, & confusum, & in quo speciales modi & differentiæ inferiorum, licèt non explicentur, & exprimantur, actu tamen implicite, & in confuso includantur. Et quidem prima pars conclusionis, dari quidem vnum cõceptum abstractum entis confusum saltem, & imperfectũ, sufficienter in prædicta quæstion. 13.

ctendimus, quia certè cum audimus hanc vocem *ens* præter conceptum non vltimatum ipsius vocis, qui procul dubio vnicus correspondet, non correspõdent alij plures conceptus vltimati repræsentantes distinctè illius inferiora, sed vnicus conceptus repræsentans solum explicitè id, quod habet esse, & implicite, & in confuso diuersos modos essendi inferiorum, vt hoc experẽtia quis agnoscit.

Confirmatur primò quia viso aliquo à longe, statim concipimus de illo, quod est ens, nihil aliud de illo concipiendo. Ergo dabilis est vnus conceptus entis, in quo saltem explicite non repræsententur inferiora.

Confirmatur secundò. Quia certus de aliquo superiori, & incertus qua ratione sit contractũ, aut determinatum formar conceptum rationis superioris, in quo ratio inferior non repræsentatur. Sed certus potest esse quis de aliquo, quod sit ens, & incertus, an sit substantia, vel accidens. Talis igitur habet conceptum entis, in quo saltem explicitè, & expræsse non repræsententur substantia, nec accidens. Maior patet exemplo eius, qui videns à longe aliquod animal moueri, & certus ob id, illud esse animal, & incertus quod animal sit; formar perindè conceptum animalis, in quo nullatenus repræsentatur aliqua differentia rationem animalis contrahens. Minor autem probatur. Nam Gentilis, verbi gratia, certus est, id quod appareat in hostia consacrata esse ens, & eũ ab aliquo catechizatur de veritate Sacramenti Eucharistiæ incipit dubitare an illud, quod videt, sit accidens, vel substantia: ralisque perindè tunc Gentilis est certus de illo, quod sit ens, & incertus, an sit accidens, vel substantia. Nec hoc argumento amplius conuincitur, aut illud probat, quod per illud intendit Scotus, dari videlicèt, conceptum omninum præcisum entis nullatenus in actu includentem inferiora. Vltima rãdem eadem pars conclusionis confirmatur omnibus obiectionibus, quæ aduersus secundam partem conclusionis possunt fieri, quia illæ ad minus hanc primam partem conclusionis conuincunt.

3 Secunda pars conclusionis generaliter de ente respectu Dei, & creaturarum, & de ente creato respectu substantiæ, & accidentis, multipliciter probari solet. Et primo quidem ab inconuenienti, quod si ens diceret vnũ conceptum præcisum nullo modo includentem in actu inferiora, esset vtique vniuocũ ad illa. Consequens, licèt admittat Scotus, negat alij, qui conceptum admittũt omnino præcisum entis. Inconsequenter ergo illi loquuntur. Sequela probatur. Quia licèt detur cõceptus, & ratio obiectiua entis, ita omnino præcisa ab inferioribus, vt illa nullate-

nus

nus actu includat, erit sic abstracta omnino vna, & eadem omnibus illis, & absque aliqua prorsus diuersitate, & consequenter vniuoca.

Confirmatur: nam quia ita abstrahitur ratio animalis ab homine, & equo, vt nullatenus sic abstracta includat in actu differentias hominis, & equi, talis ratio est eadem omnino illis, & cõsequenter vniuoca: ergo si ratio entis sic abstraheretur ab inferioribus, quod sic abstracta nullatenus includeret in actu rationes differentiales, seu modos diuersos inferiorũ, esset illis ratio omnino eadem, & consequenter vniuoca.

4 Dices cum illis, qui eam entis omnimodam præcisionem absque vniuocatione saluare cõtendunt, quod adhuc si ens ita omnino abstrahatur, & præscindatur ab inferioribus, non est illis vniuocum, quia ex se petit inæqualiter defecendere ad inferiora, ita vt ipsa ratio entis simpliciter in aliquo inferiorum reperiatur, in alijs verò solum secundum quid.

5 Contra hoc tamen est, quod hæc inæqualis participabilitas entis in inferioribus illa ratione abstracta solum est in potentia, quatenus potest inæqualiter ab inferioribus participari: ergo nihil est in actu in illa ratione abstracta, per quod illius, vt sic abstractæ minuatur vnitas, aut fiat aliqualiter acta diuersa: ergo cum vniuocatio consistat in omnimoda vnita absque actuali diuersitate, talis ratio sic abstracta nihil habebit per quod desinat simpliciter esse vniuoca.

Confirmatur, quia licèt ratio vniuoca generica, v.g. ratio animalis, omnino abstracta, & præcisa ab inferioribus, adhuc habeat potentiam, vt diuersimodè, immò, & inæqualiter ab inferioribus participetur, quia tamē diuersitas, & inæqualitas inferiorũ in ratione sic abstracta actu nullatenus includitur, id nõ tollit omnimodam vnitatem, & vniuocationem illius: ergo idem dicẽdum erit de ratione entis omnimodè præcisa, & abstracta, si in illa diuersitas, & inæqualitas inferiorum nullatenus in actu, sed solum in potentia contineatur.

6 Dices etiam ad propositam rationem conclusionis, quod vt diximus sup. q. 14. concluſ. 3. ex eo, quod ens includatur in inferioribus, ita vt nihil sit in inferioribus, in quo ratio entis intrinsecè non imbibatur, sufficienter saluatur entis analogia, etiam si possit ita omnino abstrahi ratio entis ab inferioribus, vt in illa sic abstracta differentiæ, aut diuersimodi inferiorum nullatenus actu includerentur: ergo ex tali abstractione entis non sequitur eius vniuocatio.

7 Ingenuè fateor, quod si possibile esset, ens includi intrinsecè in differentijs omnium inferiorum, & omnino abstrahi, & præ-

præ-

præcindi ab illis, posset salvari entis ad inferiora analogia: sed quia eadem ratione qua differentiæ inferiorum includunt actu ens, ita vt licèt illud non explicent, absq; illo intelligi nequent; etiam ens includit modos, & differentias inferiorum, ideò optimè ex omnimoda abstractione, & præscindibilitate entis ab inferioribus si daretur, tolleretur eius analogia, & deduceretur eius vnivocatio.

8 Secundò probatur conclusio, quia si ens omnino præscinderet à Deo, & creaturis; substantia, & accidente, esset genus ad illa. Consequens non potest admitti; Deus enim sub nullo potest esse genere, alias esset species composita ex genere, & differentia, quod aduersatur omnimodæ eius simplicitati: & si ens esset genus ad substantiam, & accidens prædicamenta, non essent genera generalissima, nec inter se primò diuersa cõtra omnium cum Aristotele consensum. Ergo ens non omnino abstrahit, ac præscindit à Deo, & creaturis, substantia, & accidente. Sequela probatur. Quia ens, vt admittit Scotus, & vt contra illud negantes ex omnimoda illius præcisione sequi probabimus, esset vnivocum Deo, & creaturis substantiæ, & accidenti. Ergo, si alias omnino posset ab illis præscindi, nihil ei deest quatenus sit respectu illorum genus.

9 Dices, quod etiam si ens omnino præscindat à suis inferioribus non est genus ad illa, quia non est extra conceptum suarum differentiarum, nec illæ absque ente possunt intelligi, quamvis absque illis ens intelligi possit, & omnino ab illis præcindi.

10 Dices etiam, quod ens, etiam si præcindat ab inferioribus non prædicatur quidditatiuè de illis, quia non dicit aliquem gradum, aut quidditatem illorũ, sed fundamentum totius quidditatis. Et cum genus debeat prædicari quidditatiuè, ens perindè non erit genus ad sua inferiora.

11 Sed contra primum est, quod (vt statim ostendemus) eadem ratione, qua in differentijs, seu modis diuersis inferiorum entis ens includitur actu, & sine illo non possunt intelligi, illi etiam actu includuntur in ente.

12 Contra secundum autem facit, quod eo ipso, quod ens dicat vnam rationem vnumque conceptum omnino præcisum, & abstractum ab inferioribus, iam dicit specialem illis gradum, & nonaliquid essentialiter inclusum in differentijs illorum, ac perindè prædicabitur quidditatiuè de illis.

13 Tertiò à priori probatur conclusio ratione iam facta supra q. 13. concluſ. 5. quia ens non contrahitur per differentias, vel modos inferiorum, tãquam per proprium aliquod sui additamentum, sed solum tanquam per aliquid magis explicitum, quam nomine

mine entis explicetur, & exprimatur: vt cum Aristotele, & D. Thoma ibidem ostendimus: ergo ens est de essentia, & conceptu intrinseco omnium differētiarum: ergo non ita potest præscindere ab illis, quin actu, licèt implicite, & in confuso illas includat. Patet hæc consequentia; quia si differentiæ non sunt proprium additamentum entis, non solum in conceptu illarum ens semper est inclusum, sed nec ens per conceptum est omnino separabile ab illis, & quantumvis abstracte concipiatur, semper affert secū actu tales differentias: quia non sunt aliquod additamenti, sed solum penes implicitum, & explicitum ab illo distinctum.

Confirmatur: nam ideò genus, v.g. animal non solum nō includitur actu indifferentijs, sed potest omnino abstrahi ab illis, quia per illas verè contrahitur, tanquam per aliquod sui additamentum & quod extra illius essentiam est: ergo ex oppositi si differentiæ, & modi entis nō sunt propriè additamentum illius, nō solum illæ non possunt intelligi absque ente, sed neque ens potest omnino intelligi absque illis; nec ab illis ita omnino præscindere, vt eas actu, licèt implicite, & in confuso non includat.

14 Quartò specialiter de ente respectu Dei, & creaturarum probatur conclusio, quia si illud ab illis omnino posset præscindi, duplex nullatenus admittendum sequeretur inconueniens. Primum, quod ens faceret veram compositionem, licèt rationis, & Metaphisicam cum Deo ad modum compositionis generis, & differentiæ: quia ex conceptu superiori, & omnino præciso ab inferiori, vera proculdubio potest resultare rationis compositio. Secundum sequeretur inconueniens, quod ens secundum rationem, secundum intellectum esset simplicius Deo, quia quod omnino abstrahitur ab aliquibus, simplicius est ijs, à quibus abstrahitur, vtpotè, quod non includit actu rationes inferiorum, quas ipsa inferiora simul cum ratione abstracta actu includunt. Illud autem, vtpotè omnino simplicitati Dei repugnans, nullatenus admittendum docet D. Thom. 1. contra gentes cap. 32. ratione 4. ergo ex opposita sentētia duplex nullatenus admittendum sequitur inconueniens.

15 Obijcies primò, quod si ens creatū non posset ita omnino abstrahi à substantia, & accidenti, quin substantia, & accidēs actu includat, nō posset vllatenus prædicari de illis. Consequens nō est dicendū: ergo, nec antecedē. Sequela prob quia si ens quātumvis à substantia, & accidēti abstrahatur, substantiā & accidēs actu includit, idē esset dicere, substantia est ens, ac dicere, substātia est substantia, & accidens. Sed ea prædicatio manifestè est falsa: ergo iuxta eā impræscindibilitatem entis

non

non poteſt ens prædicari de ſubſtantia, aut accidenti.

Confirmatur: quia ſi ens non præſcinderet omnino à ſubſtantia, & accidēti, non poſſet de aliquo illorum prædicari prædicatione ſuperioris de inferiori: in tali enim prædicatione id, quod dicit ſubiectum in actu, ſolum debet in potentia contineri in prædicato. Sed certū eſt, ens prædicari præſicatione ſuperioris de ſubſtantia, & accidenti, cum prædicetur formaliter de illis: & non vt forma reſpectu ſubiecti: ergo, vt ſuperius reſpectu inferioris: omnino igitur ab inferioribus ens poteſt abſtrahi, & præſcindi.

16 Reſpondetur ad argumentum, negando ſequelam, quia licèt ens includat in actu ſubſtantiam, & accidens, non includat illa explicitè, ſed implicitè, & in confuſo, & ita benè poteſt prædicari de ſubſtantia, v. gr. nec eſt idē dicere, ſubſtantia eſt ens, ac dicere, ſubſtantia eſt ſubſtātia, & accidens; quia id ſolum eſſet, ſi nomine entis explicitè ſubſtantia & accidens ſignificarentur, ſed ſolū eſt dicere, quod verba ſonāt, & explicitè ſignificant, nempè, quod ſubſtantia habet eſſe, licèt in prædicato actu includatur ſubſtantia, & accidens, non quidem abſolutè, & diſtinctè, ſed implicitè, & in confuſo, & vt proportionantur in modo eſſendi.

Ad confirmationem reſpondetur negando ſequelam, quia vtēs prædicetur de ſubſtantia prædicatione ſuperioris, ſufficit, quod non exprimat, nec explicet, quod exprimit, & explicat ſubſtantia. Vndè prædicatur de illa ſaltim quoad modum ſignificandi, & vt implicitum de explicito per modum ſuperioris de inferiori.

17 Obijcies ſecundò, quod omnia entia conueniūt eſſentialiter in ratione entis, & differunt ſuis rationibus particularibus. Sed ab omnibus eſſentialiter cōueniētibus abſtrahibilis eſt ratio, in qua conueniunt, in qua nullatenus contineantur rationes in quibus differunt: ergo à ſubſtantia, & accidenti abſtrahibilis eſt vna ratio entis, in qua rationes inferiores nullatenus includantur.

18 Reſpondetur, quod ſubſtantia, & accidens in ratione entis conueniunt quidem, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, non enim ratio entis eſt omnino eiuſdē rationis in illis, ſed proportionabiliter eadem, & in illis eſt ſimilis, & diſſimilis: conuenientia enim proportionalitatis inter aliqua dicit ſimilitudinem cum diſſimilitudine. Vndè ad argumentum diſtinguenda eſt maior: omnia entia conueniunt eſſentialiter in ratione entis, conueniētia ſimpliciter, & eiuſdem rationis; nego maiorē: conuenientia proportionali tantum, & ſecundum quid, & quæ ſimul eſt conuenientia, & diuerſitas; concedo maiorem. Et ſimiliter diſtinguenda eſt minor, & de conuenientia ſimpliciter, & eiuſdem rationis eſt conce-

cedenda, neganda verò de conuenientia proportionali tantum, & secundum quid: ac denique neganda est consequentia.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm ens reale creatum adæquatè diuidatur in decem prædicamenta?

1 AD quæstionẽ istam, quæ ad complementum huius libri ant eprædicamentorum, & ad procemium libri sequentis prædicamentorum pertinet, & quæ sub alijs terminis, an prædicamenta sint tantum decem, solet proponi; breuissime affirmatiue cum nostro Authore Ss. Magistro Soto respondetur. Sufficientia huius diuisionis, quamvis aliqui antiqui illam negauerint, alij plura, alij pauciora, quã decem constituentes prædicamenta, præter authoritatem Philosophi, & omnium eius interprætum ex eo satis probatur. Quia vt de quolibet prædicamento in speciali tractãtes videbimus, quodlibet illorum ab alij formaliter est primò diuersum, nec aliquod inuenire poterimus ens reale creatum, quod directè, vel reductiue ad aliquod horum decem prædicamentorũ, nón pertineat. Illa ergo sunt decem primò inter se diuersa, & nõ plura, quàm decem.

Confirmatur, nam cum accidens sit analogum attributionis per ordinem ad substantiam, dicit ordinem, & habitudinem illam, sed sunt nouem primò diuersæ habitudines ad substãtiam vt per singula nouem accidentis prædicamenta discurrendo constabit, & non potest inueniri alia distincta præter illas habitudo accidentis realis ad substantiam: ergo sunt decem tantum prædicamenta substantiæ, & nouem accidentium.

2 Ratione denique D. Thomæ 5. Metaphisic. lect. 9. & 3. Phisicorũ, lect. 5. probatur, quia de prima substantia, in ordine ad quam prædicata accipiuntur, decem tantum possunt esse diuersa prædicata in decem diuersis modis essendi entis fundata: ergo decem tantum sunt prædicamenta. Antecedens probatur: nam quidquid prædicatur de prima substantia, vel est de illius essentia, vel extra essentiam illius. Si de illius essentia, est substantia. Si extra essentiam illius, vel est desumptum ab aliquo intrinseco ipsi primæ substantiæ, vel ab aliquo ei extrinseco: si primum, vel est absolutum, vel respectiuum ad aliud: si hoc secundum est relatio si autem sit accidens absolutum desumptum ab intrinseco, si desumitur à materia, est quantitas, si à forma est qualitas: ecce ergo quatuor prædicamenta. Si autem accidens sumatur ab eo, quod est extra subiectum, id dupliciter, nam vel id, à quo sumitur non omnino est extra subiectum, sed secundum aliquid est in illo,

&

& tunc si sit secundum principium est actio; si verò secundum terminum, passio: vel id, à quo sumitur accidens est omnino extra substantiam, & tunc si non sit mensura subiecti, constituit prædicamentum habitus: si verò sit mensura, cum mensura extrinseca sit, vel tempus, vel locus, ex tempore sumitur, quando, & ex loco vbi, non considerato ordine partium in loco, eo autem cõsiderato, erit situs. Nec est alius modus prædicandi de substantia. Ergo decem tantum sunt prædicamenta.

3 Aduersus hanc diuisionem, solum potest obijci, quod illa melius fieret per pauciora membra, per substantiam, videlicèt, & accidens, cum omnia accidentia in ratione accidentis conueniãt, vel saltem per substantiam, & accidens absolutum, & accidens respectivum.

Confirmatur. Quia differentiæ, tàm substantiales, quàm accidentales sunt entia realia creata, & similiter punctum, quod est principium quantitatis. Et tamen hæc non ponuntur in aliquo decem prædicamentorum. Ergo alia dantur præter illa.

4 Respondetur ad argumentum, quod licèt omnia accidentia conueniant in ratione accidentis, & accidentia absoluta in ratione accidentis absoluti, non tamen tanquam in ratione illis generica, sed tanquam in ratione illis analoga, & quæ omnino illa transcendit, & quæ perindè non tollit, nomen genera accidentium esse primò diuersa.

Ad confirmationem respondetur, quod differentiæ, vtpotè aliquid incompletum, licèt non ponantur directè in prædicamẽto, ponuntur indirectè, & ad latus eius prædicamenti: in quo species, quarum sunt differentiæ directè collocantur. Et eadem ratione, punctum, quia est aliquid incompletum, & principium, vel terminus quantitatis, reductiuè pertinet ad prædicamentum quantitatis.

LI-

LIBER SEPTIMVS DE PRAEDICAMENTIS.

IN hoc libro, quem iuxta seriem capitulorum Aristotelis in diuersa capita diuidemus, & circa singula eorum quæstiones, quæ se offerent, eundem tamen ordinem habentes inter se, disputabimus, ne eadem multoties repetamus, litteram singulorum capitum; & quæ in illis asserit Aristoteles, breuiter, & compendiose in quæstionibus, in quibus eadem fuerint examinanda, præmittemus.

CAPVT DE Substantia,

QVÆSTIO I.

Quid sit substantia, & quod illius constitutiuum?

IN prima parte capitis de substantia diuidit Aristoteles substantiam in primam, & secundam substantiam, eas definit, & adinuicem comparat. Ait ergo in text. 1. quod prima substantia, quæ in primis, & principaliter est substantia, quia est, quæ magis alijs substat, cum non solum substet accidentibus, sed omnibus secundis substantijs est, *quæ nec de subiecto dicitur, nec in subiecto est*, vt Petrus, vel hic homo. Per primam particulam distinguitur prima substantia à secundis substantijs, quæ de subiecto dicuntur, superior videlicet de inferiori, & omnes ille de prima substantia. Per secundam autem particulam distinguitur prima substãtia ab indiuiduo accidentis, quod non solũ de subiecto dicitur, sed in subiecto est, & illi inhæret. Secundæ substantiæ sunt *species, & genera, sub quibus primæ substantiæ continentur*, vt homo animal, corpus, sub quibus prima substantia, Petrus, v.g. cõtinetur, & de illo omnes illæ prædicantur.

2. In secundo textu constituit differentiam Aristoteles inter secundas substantias, & vniuersalia accidentium. Quod secundæ substantiæ nomine, & ratione prædicantur de suis inferioribus, se-

cundæ videlicet substantiæ superiores de secundis inferioribus, & omnes illæ de prima substantia. Vniuersalia vero accidentiũ, licet inconcreto significata de substantia nomine prædicentur, non tamen nomine, & ratione. Prædicari enim nomine de aliquo est, quod nomen prædicati dicatur subiecto; & prædicari ratione de aliquo est, quod ratio, & definitio prædicati sit ratio, & definitio subiecti. Secundæ igitur substantiæ prædicantur nomine, & ratione de prima substantia, quia nomen, verbi gratia, homo dicitur de Petro, & ratio, & definitio hominis est ratio, & definitio Petri: accidens autem inconcreto, verbi gratia, album, prædicatur nomine de substantia, quia nomen album dicitur de homine, vel de hoc homine, non tamen prædicatur nomine, & ratione; quia diuersa est ratio, & definitio hominis à ratione, & definitione albi.

3. In textu comparans Aristoteles secundas substantias inter se, asserit, quod species sunt magis substantia, quam genera. Tum, quia magis accedunt ad primam substantiam, quæ est maximè, & principalissimè substantia, & adæquatius, & euidentius respondetur per species, quam per genera ad interrogationem, quid sit prima substantia. Tum etiam, quia cum prima substantia maximè dicatur substantia, quia pluribus subsitat, & inter secũdas substantias pluribus subsistent species, quam genera, cum subsistant & ipsis generibus; species magis dicantur substantia, quam genera: species autem specialissimæ si inter se compareatur, vna non dicitur magis substantia, quam alia; quia nec vna species magis accedit ad primam substantiam, quam alia, nec pluribus subsitat, quam alia. Ac denique inter primas substantias vna non est magis substantia, quam alia, quia vna non magis subsitat, quam alia.

4. In quarto denique textu probat Philosophus, secundas substantias rectè dici substantias, quia cum duplex sit acceptiò substantiæ, altera qua sumitur substantia pro quidditate substantiæ; & altera qua sumitur pro eo, quod alijs subsitat, iuxta vtramque acceptionẽ competit secũdis substantijs, appellari substãtias, quia illæ dicunt quidditatem primæ substantiæ, & per eas respondetur ad quæstionem, quid est prima substantia; ad differentiã accidentium, quæ nec dicunt quidditatem substantiæ, nec per illa respondetur ad quæstionem, quid sit aliqua substantia. Et etiã, quia secundæ substantiæ alijs substant, videlicet accidentibus. Hæc habet Aristoteles in prima parte capitis, circa quæ aliquas disputabimus quæstiones.

5. Pro resolutione autem propositę quæstionis est supponendum, substãtiam dicere, & subsistere in se per se, & independenter

ter à quolibet alio, & ſubſtare alijs, hoc eſt, alia ſubſtentare, ſicut ſubſtentat accidentia, & illis ſubſtat. Et hinc ſumitur ratio dubitandi huius quæſt, an videlicet ſubſtãtia cõſtituatur per id quod eſt ſubſtare, vt aliqui, inter quos refertur Boetius, exiſtimant: an vero, dato quod conſtituatur per exiſtere per ſe independenter ab alio, id ſit in ſubſtantia pura negatio eſſendi in alio, vt aliqui, inter quos refertur Porphirius, iudicant: an verò ſit aliquis modus poſitiuus conſtitutiuus ſubſtãtiæ fere omnes cõmuniter opinãtur.

6. Pro veritatis explicatione reſolutorie dico primo. Subſtare alijs, non eſt conſtitutiuum ſubſtãtiæ, ſed proprietas quædam illius ad eius eſſentiam conſecuta. Probatur brebiter, & efficaciter, quia prius eſt, ſubſtantiã eſſe conſtitutam in ordine ad ſe, quam ad alia cõparari. Sed ſubſtare alijs conuenit ſubſtãtiæ in ordine ad alia, ſcilicèt in ordine ad accidentia, quæ ſubſtentat: ergo id iã ſupponit ſubſtantiã conſtitutam in ordine ad ſe, & ſupponit eſſentiam ſubſtantiæ, ad quam vt proprietas conſequatur, quod alijs poſſit ſubſtare: ideoque ſubſtantia alijs poteſt ſubſtare, quia in ſe, & per ſe eſt ens independenter ab alio, & nõ è cõuerſo, ideò per ſe & independenter ab alio eſt, quia alijs ſubſtat, aliaque ſuſtentat.

7. Cõfirmatur, quia ſi eſſentia ſubſtãtiæ formaliter in eo, quod eſt alijs ſubſtare, conſiſteret, ſubſtantia deberet definiri in ordine ad accidens, quia ſubſtans alijs eſt quaſi reſpectiuum ad es, quibus ſubſtat. Sed non debet definiri ſubſtãtia in ordine ad accidẽs, vt deducitur ex Ariſtotele 7. metaphiſicæ, c. 1. aſſerẽte, quod ſubſtantia eſt prior definitione accidentibus, hoc eſt, indepẽdens in ſua definitione ab accidentibus, ad differentiam ipſorum accidẽtium, quæ in ordine ad ſubſtantiam definiuntur, & ab illa in ſua definitione, & eſſentia dependẽt: ergo eſſentia ſubſtãtiæ non conſiſtit in eo, quod eſt alijs ſubſtare.

8. Dico ſecundo. Conſtitutiuum eſſentiale ſubſtantiæ non eſt pura negatio eſſendi in alio: licet eius conſtitutiuum per negationẽ eſſendi in alio explicetur. Prima pars cõcluſionis probatur quia ſubſtantia eſt ens reale, imò perfectiſſimum inter entia realia: ergo eius eſſentiale conſtitutiuum non poteſt eſſe pura negatio, vtpotè quæ eſt aliquid rationis. Patet cõſequentia, quia cõſtitutiuum eſt perfectio conſtituti, & ens rationes non poteſt eſſe perfectio alicuius enti realis.

Confirmatur, quia conſtitutiuum ſubſtantiæ eſt, quod primo in illa intelligitur. Sed negatio eſſendi in alio non eſt, quod primo intelligitur in ſubſtantia. Nõ igitur talis negatio eſt eſſentiale conſtitutiuum ſubſtantiæ. Minor probatur, quia omnis negatio fundatur in aliquo poſitiuo, quod primo ſupponit,

vt patet inductiuè. Negatio enim irrationalitatis in homine fundatur in positiua eius rationalitate: ergo negatio existendi in alio fundatur in aliquo positiuo ipsius substantiæ, quod perinde ad talem negationem supponitur; ac perinde talis negatio non est constitutiuum substantiæ.

9. Secunda autem pars conclusionis patet, quia multoties per negationes circumloquimur & explicamus aliqua positiua, quæ non ita facile cognoscuntur; & sic per negationem existendi in alio tamquam in subiecto explicamus modum positiuum substantiæ, in quo, vt videbimus, eius constitutiuum consistit.

10. Dico tertio. Substantia essentialiter, *est ens, cui debetur esse per se*, ita substantiam definit, vel quasi definit (quia genera generalissima non sunt propriè definibilia) D. Thomas in 4. dist. 12. quæst. 1. artic. 1. quæstiuncula 1. ad 2. Quæ definitio consonat ei, quam ipsius substantiæ tradit Damascenus, cap. 23. *duæ logicæ*, videlicet, quod *substantia est res per se existens, nec indigens alterò ad cõsistentiam*. Et ex vtraque prædicta definitione insinuatur, quod ex multiplici acceptione essendi per se, accipitur hic, vt cõtraponitur, & distinguitur ab hoc, quod est esse in alio. Et sicut esse in alio, seu in hærentia in subiecto non est constitutiuum accidentis, vt dicit actualem, sed aptitudinalem inhærentiam, & cui debetur actualis inhærentia; ita constitutiuum substantiæ non est ipsa existentia actualis per se, & independens ab alio (existentia enim actualis nulli enti creato potest esse essentialis) sed constitutiuum substantiæ est existentia per se aptitudinalis, seu illud esse, vt ait D. Thomas, cui debetur existentia per se, & independens à quolibet alio tamquam à substentante.

11. Hinc est, quod substantia in hac illius constitutione nõ solum includit substantiam completam, sed omnem substantiam etiam incompletam, quia omni illi debetur esse per se independens ab alio, tanquam à subiecto sustentante. Si autem vellis describere substantiam completam, est illa, *cui debetur esse independẽs ab alio non solum tanquam à subiecto, sed etiam tãquam à cõparte*. Per hoc enim vitiorum excluduntur a ratione substantiæ cõpletæ partes substantiæ.

12. Aduersus primam conclusionem obijcies, quod substantia dicitur à substando: ergo in hoc quod est substare alijs, essentia, & constitutiuum substantiæ consistit.

Confirmatur, quia eo quod prima substantia pluribus substat quam secunda, ait Aristoteles in hoc capite, primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam: ergo essentia substantiæ in hoc quod est substare consistit.

13. Ref-

13. Respondetur breuiter ad argumentum (ne in his, quæ parum aut nihil habēt difficultatis, immoremur) quod præter quam quod nomen substātiæ, & ab existendo per se, & à substando deriuatur; etiam si ab hoc solum secundo deribaretur, nō inde sequitur in eo rationem substantiæ cō sistere, quia aliud est à quo res aliquando accipit nomen, & aliud in quo eius essentia consistit.

Ad confirmationem respondetur, Aristotelem non intendere, quod primæ substantiæ in ratione essentiali substantiæ sint magis substantiæ, quan secundæ; sed in aliquia proprietate substantiæ, scilicèt in substādo, quod prius conuenit primæ substantiæ quam secundæ.

14. Obijcies aduersus secundam conclusionem, quod substāti: essentialiter constituitur per id, per quod contrahit ens, & addit supra ipsum ens. Sed per nihil reale substantia cōtrahit ens, & nihil reale supra ipsum ens addit: omne enim reale debet esse ens, ac perinde non super additū enti: ergo substantia non cōstituitur per aliquid reale, sed solum per meram negationē essendi in alio tanquam in subiecto.

15. Resp. quod cum (vt satis in superiori libro insinuauimus) ens nō propriè contrahatur per modos substantiæ, aut accidentis, licet illi sint aliquid positiuū; nec illud propriè est aliquod additamentum supra ens, sed solum addunt substantia, & accidēs supra ens aliquid positiuum, per quod essentialiter constituuntur, quod tamen in ente actu includitur, licet nō explicetur, nec exprimatur, sicut exprimitur in substātia & accidenti.

QVÆSTIO II.

Qualis sit diuisio substantiæ in primam, & secundam substantiam?

PLurima circa hanc diuisionē congerunt authores diuersimode explicantes, & accipientes diuisum, & membra diuidentia eiusdem diuisionis. Ex his autē, quæ à diuersis dicuntur, breuiter quid probabilius existimem, explicare conabor.

2. Suppono igitur, diuisum huius diuisionis esse substantiā realem, prout cōprehendit omnem substātiā directè ponibilē in substātiæ prædicamēto: ac perinde vt abstrahit à prima substantia, & ab omnibus secundis substantijs: quia cū in hac diuisione sub nullo membrorum diuidentium contineantur substantiæ incomplectæ, & quæ indirectè, & ad latus prædicamenti substātiæ collocantur, diuisum solum potest esse substantia ponibilis in linea recta huius prædicamenti. Nec ideſt, dari aliquid propriè superius ad genus generalissimū prædicamenti substantiæ, quia ad id requireretur, quod daretur aliud superius genus, sub quo ipsum ge-

nus generalissimum, tãquam sub genere cõtineretur: sed cũ in prædicamento substantiæ alia ponãtur directè tanquã genera, alia tãquam species, alia tanquam individuũ, omnia hæc conueniunt in ratione ponibilis directè in prædicamento substantiæ, & consequenter ab omnibus his est abstrahibilis substantia vt ponibilis in prædicamento, & diuisibilis in diuersos modos ponendi substantiam in prædicamento.

3. Hoc ergo supposito circa diuisũ huius diuisionis, dico, quod in hac diuisione duplex virtualiter continetur diuisio, & vtraque subiecti in accidentia. Prima quidem est diuisio substantiæ in substantiam, quæ primo substat accidentibus, & in substantiã, quæ secundo substat accidentibus; quæ est diuisio subiecti in accidentia realia, scilicèt duos modos reales substandi: quia hoc quod est substare accidentibus, seu accidẽtia sustentare, primo & per se cõuenit primæ substantiæ, seu individuo, & quia cum individuo idẽtificãtur ratio specifica, & generica, non potest individuum realiter substare accidentibus, quin illis etian realiter substent species, & genus. Si enim Petrus est albus, homo est albus, & animal est album, quia tamen per prius conuenit primæ substantiæ substare accidentibus, quam secundæ ideò enim homo est albus, quia Petrus est albus; hæc diuisio potest aliqualiter dici analoga: non tamen omnino propriè dicitur analoga, quia analogia propriè solum reperitur in diuisione superioris essentialiter in sua inferiora, non vero in diuisione subiecti in accidentia.

4. Secunda diuisio in hac diuisione virtualiter inclusa est substantiæ in substantiam singularẽ, & vniuersalẽ, quæ insinuatur in illis verbis definitionis primæ substantiæ, *quæ nec de subiecto dicitur*, per quæ explicatur prima substantia secundæ intentionaliter sumpta, & sub intentione singularitatis, vt subijcibilis secũdis substantijs, & per alterum membrum, scilicèt substantia, sub qua prima substantia, tanquam inferius sub superiori continetur significatur substantia vniuersalis. Vnde hæc secunda inclusa diuisio est diuisio subiecti in accidentia rationis. Et cum vtrique mẽbro simpliciter sua propria secũda intentio rationis competat, talis diuisio nullatenus erit analoga, sed magis habebit similitudinem cũ diuisione generis in species. Nec rem istam iudico tanti esse momenti, vt cum hac via satis explicetur huiusmodi diuisio, sit in eo amplius immorandum.

5. Obijcies tamen primo aduersus prætatã diuisionem, maxime in secundo seusu explicatam, quod vnum illius membrum coincidit cum diuiso: substantia enim ponibilis in prædicamẽto, quæ dicitur huius diuisionis diuisum;

uisum, est secunda substantia, quia est substantia vniuersalis, & prædicatur de primis, & secundis substantijs: ergo hæc diuisio non est bona.

6. Resp. substantiam, quæ hic diuiditur, esse quidem secundam substantiam, vt *quod* accidentaliter, & denominatiuè, quatenus, vt probat argumentum vnũ substractum secundæ substantiæ est prædicabile de omni substantia, tam prima, quam secunda, non tamen est secunda substantia essẽtialiter, & vt *quo*, cum abstrahat à prima, & secunda substantia. Et non est inconueniens, quod diuisum alicuius diuisionis accidentaliter, & denominatiuè sub aliquo membrorum diuidẽtium contineatur, sicut de vniuersali, quod diuiditur in decem prædicabilia diximus, accidentaliter & denominatiuè cõtineri subgenere primo prædicabili.

7. Obijcies secundo, quod mẽbra huius diuisionis nõ opponuntur formaliter, cum vnum membrum, videlicèt secunda substantia prædicetur formaliter de prima: ergo hæc diuisio nõ est bona.

8. Respondetur, negando antecedens, quia quamuis secunda substantia in particulari, & pro materiali prædicetur de prima, vt homo vel animal de Petro; tamen formaliter secunda substantia, vt secunda substantia, nõ prædicatur de prima. Vndè hæc est falsa, prima substantia est secunda substantia: & id sufficit, vt prima, & secunda substantia, secundum quod formaliter sunt membra huius diuisionis, formaliter opponantur.

QVÆSTIO III.

Vtrùm definitiones primæ, & secundæ substantiæ sint bonæ: & alia quæ in prima parte huius capitis asserit Philosophus, sint vera.

REsolutorie ad 1. parte. quæst. affirmatiuè respõdetur. Cõclusio, præter authoritatẽ Philosophi eas assignantis definitones, & omnium eius interpretũ eas recipientium, probatur, illas explicãdo, & obiectiones aduersus illas dissoluendo. Definitiones igitur istæ potius sunt descriptiones, quã propriæ definitiones. Et definitio quidem primæ substantiæ est optima, quia in illa ponitur id, per quod prima substãtia differt ab omni alio. Per id enim, quod dicitur, *quod in subiecto non est*, differt ab accidenti: & per id quod additur, *quod de subiecto non dicitur*, differt à secundis substantijs, & etiam à substãtijs incompletis, vt à differentijs substantialibus, quæ de subiecto dicũtur: ac perinde talis descriptio primæ substantiæ optima est. Optimè, etiam describuntur secundæ substãtiæ, quod sint *genera, vel species, sub quibus prima substãtia cõtinetur*. Per id enim à 1. tantia, secunda substantia distin- uitur &

distinguitur etiam ab accidenti, quia sub nullo accidente continetur prima substantia essentialiter tanquã sub genere, vel specie: de hac enim continentia intelligi definitionẽ, indicat, quod in illa non dicitur, quod secundæ substantiæ sunt vniuersalia, sub quibus prima substantia continetur, sed quod sunt genera, vel species, sub quibus perinde essentialiter, tanquam sub genere, vel specie prima substantia continetur: & ita quamuis in definitione dicatur, quod secundæ substantiæ sunt genera, & species, solum intenditur, quod quælibet secunda substantia debeat esse indifferenter genus, vel species.

2. Obijcies primo: quod prima substantia vtporè substantia singularis non est definibilis. Tum, quia de singularibus non est scientia nec definitio. Tũ etiã, quia vt aliquid definiatur, debet esse species. Sed species in genere substãtiæ est secunda substantia: ergo prima substantia non est definibilis.

3. Respondetur, vt sup. lib. 4. q. 11. explicantes definitionem indiuidui diximus, quod licet indiuiduum (& idem dicimus de prima substantia) in particulari, & vt talis prima substantia non possit definiri, benè tamen ratio cõmunis huic, & illi primæ substantiæ, & eam rationẽ communẽ definit hic Aristoteles: sicut & Prophirius rationem communẽ indiuidui definiit. Et talis ratio definibilis primæ substantiæ, licet vt *quo* sit singularis, & prima substantia, vt *quod* & denominatiuè est species, quatenus est communis huic & illi primæ substantiæ, & sic benè potest definiri.

4. Obijcies secundo, quod substantia, vt sic membrum diuidẽs substantiam, est aliquid reale positiuum: ergo male definitur per duas negationes, essendi videlicet in subiecto, & dicendi de subiecto. ¶ Confirmatur, quia vtraque talis negatio conuenit substãtiæ secũdum se; illa enim nec dicit esse in subiecto, nec dici de subiecto: ergo tales negationes non sunt proprium distintiuũ, & constitutiuum primæ substantiæ.

5. Respondetur ad arguẽtum, quod licet per has negationes explicetur prima substãtia, illæ tamen, vt quæst. 1. diximus, nõ sũt constitutiuum primæ substantiæ, sed modus specialis positiuus singulariter essendi, in quo talis vtraque negatio fundatur. ¶ Ad confirm. iuxta hoc etiam resp. quod negationes istæ vtponũtur indefinitione primæ substatiæ, scilicèt vt fundantur in modo positiuo singulariter existendi, nõn conueniunt substãtiæ secundũ se, licet substãtia secundum se nõ dicat esse in subiecto, aut dici de subiecto. ¶ Vel secũdo resp. quod substantia secũdum se nec dicit, nec excludit positiuè, hoc, quod est esse in subiecto, aut dici de subiecto, sed ad id mere negatiue se habet. Prima autẽ substantiæ positiuè

sitiuè excludit esse in subiecto, & dici de subiecto, & sic cum ea positiua exclusione intelliguntur prædictę negationes in eius definitione, & eo modo intellectæ nō cōueniūt substātiæ secundum se.

6. Obijcies tertio, quod prima substātia dicitur de subiecto. Male ergo definitur per id, quod nō dicitur de subiecto. Antecedens prob. Tùm, quia cū prima substātia sit indiuiduum, & indiuiduū definiatur à Porphirio, quod est quod prædicatur de vno tantum, prima substantia iam dicitur de subiecto. Tùm etiā, quia esto prima substātia, quæ est singulare determinatū, vt Petrus, solum omnino identice dicatur de se ipso, prima tamen substantia, quæ est singulare demōstratiuum, vt hic homo, non omnino identice, sed aliqualiter formaliter dicitur de aliquo, vt si dicas, Petrus est hic homo.

7. Resp. quod dici de subiecto, vt hic accipitur, non est quomodolibet idētice, vel formaliter dici de aliquo, sed dici de aliquo, vt sibi essentialiter inferiori: & hoc modo nulla prima substantia dicitur de aliquo, quia nullum habet sibi essentialiter inferius.

8. In secūda parte huius quæst. ea quæ in 1. par. huius cap. de substantia asserit Philosophus, & nos proposuimus examinare intendimus cum nostro Authore q. 1. super hoc caput art. 1. Et qui dē omnia prædicta esse vera prę-ter authoritatē Philosophi, non aliter melius, quā aliquibus obiectionibus examinando comprobabitur.

9. Obijcies igitur primo, ad probandum genera, & species non debere appellari secundas substantias, sed potius primas substātias, cum enim singularia sint corruptibilia, & species, ac genera sint perpetua, & incorruptibilia, hæc videntur esse magis substantiæ, quam singularia; & similiter quia vniuersale est prius natura, & cognitione, quā singulare: ergo potius vniuersalia debent appelari primæ substantiæ, & singularia, secundæ substantiæ.

10. Resp. quod cum inter alias acceptiones substantiæ teste Arist. 5. metaph. tex. 15. substantia accipiatur, & pro quidditate, & pro essentia rei substantialis, & etiam pro substātia, substitenti, & quę alijs substat, licet in prima acceptione vniuersalia possint dici magis, & prius substātiæ, quam singularia, & in eo sensu dixerit Arist. 8. metaph. tex. 2. quod genus est magis substantia, quā species, & species, quā singulare: in secunda vero acceptione magis, & prius singularia dicuntur substantiæ, quia pluribus substant, quam vniuersalia, siquidem substant etiam ipsis vniuersalibus, & per prius substant accidentibus, quam vniuersalia, quæ ideò substant accidentibus, quia illis substant singularia: & in hac secunda acceptione accepit Aristoteles substantiā, cū singularia appellauit

uit primas substãtias, & genera, & species, secundas substantias.

11. Obijcies secũdo, cõtra differẽtiã, quã in 2. tex. assignat Arist. inter accidẽtia, & secundas substãtias, quod illæ nomine, & ratione prædicantur, non vero accidentia. Cõtra id enim est, quod etiã accidentia v.g. album nomine, & ratione prædicatur de hoc albo, siquidem definitio albi est definitio huius albi.

12. Resp. quod Arist. solum intendit, quod secundæ substantiæ nomine, & ratione prædicentur de substantia, de qua accidentia non prædicantur nomine, & ratione; non vero intendit, quod accidentia de sibi inferioribus quidditatiuè nomine, & ratione non prædicẽtur: vere enim de illis nomine, & ratione (vt probat argumẽtum) prædicãtur, vt album, & coloratum de hoc albo, & albedo, & color de hac albedine.

13. Cõtra hoc tamẽ est, quod etiã de substantia, videtur, quod accidẽtia nomine & ratione prædicẽtur. Cum enim de corpore prædicatur album, etiam definitio albi est definitio corporis: si quidem etiã definitio albi prædicatur de corpore. ¶ Resp. negando antecedẽs: quia quamuis sicut album prædicatur denominatiuè de corpore, ita definitio albi etiam denominatiuè de corpore prædicetur, nunquã tamen definitio albi est adæquata, vel inadæquata corporis definitio, quod requirebatur, vt album nomine, & ratione prædicaretur de corpore. Secundæ autem substãtiæ prædicantur nomine, & ratione de 1. substãtia vt homo de Petro, quia definitio hominis est definitio adæquata Petri, & animal etiã prædicatur nomine, & ratione de Petro, quia cũ Petrus, licet aliquid includat, præter hoc quod dicit animal, essentialiter tamen sit animal, definitio animalis est definitio saltem inadæquata Petri.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm non solũ substantia creata, sed etiam Deus ponatur in hoc prædicamento.

SVpponimus, omnem substantiam creatã cõpletam poni directè in hoc prædicamento, quia omnis illa componitur ex genere & differẽtia, & omnes illæ in ratione substantiæ cõueniunt vniuocè; quamuis corpora cælestia, & sublunaria differãt genere phisico; quia habẽt materiam diuersæ rationis; & quamuis substantias immateriales, & angelicas appellauerit Aristoteles 9. Metaphisicæ textu 22. substantias simplices, & entia semper in actu: per primum solum intẽdit, quod non habeãt materiam Phisicam; & per secundum quod non habeãt potẽtiam ad nõ essendum; aut naturale principium corruptionis. Cum quibus tamen stat, quod sint substantiæ completæ, compositæ ex genere, & differẽtia: ac per inde quod directè ponã-

tur

tur in hoc prædicamento.

22. Supponimus etiam, substãtias creatas incompletas, vt differentias, & partes substantiales in directè, & reductiuè poni in hoc prædicamento, quia limitãtur ad illud, & alias non pertinẽt ad illud directè; differentiæ quidem, quia non sunt directè, sed ad latus subgenere, & partes substantiales, quia non omnino per se, sed depẽdẽtur à toto subsistũt

3. His ergo suppositis, inquirimus, an etiã Deus directè vel reductiuè in hoc ponatur prædicamento. Quam quæstionẽ, vt potè magna ex parte Theologicam, & cuius resolutio ex his quæ diximus disputantes de compositione metaphisica, & de cõceptu cõmuniũ alogorũ, satis manet insinuata, breuiter pertractabimus: obiterque etiam, an Christus sit in prædicamento, explicabimus.

4. Dico igitur primo. Deus nõ ponitur directè in prædicamento substantiæ. Oppositum tenẽt aliqui Nominales; sed cõclusionem cum magistro sententiarum in 1. distin. 8. & D. Thom. pluribus in locis, præcipuè 1. p. q. 3. art. 5. & 1. contra gentes, cap. 25. tenent fere omnes Theologi, & etiam commentatores Aristotelis in hoc loco, inter quos noster author quæst. 1. super hoc caput ar. 2. Et præterquam quod magis cõsonat doctrinæ Patrum, & conciliorum de omnimoda simplicitate Dei, ex qua vt videbimus, euidenter deducitur, Deum non poni directè in prædicamẽto, id aliquibus rationibus efficaciter probatur.

5. Prima igitur sit deducta ex D. Thoma loco citato primæ partis quæst. 3. artic. 5. quia quidquid ponitur directè in prædicamento, debet esse compositum ex genere, & differentia. Sed Deo talis compositio repugnat: ergo Deus non ponitur in prædicamento. Maior probatur, quia solum species, & indiuidua sub specie contenta ponuntur directè in aliquo prædicamẽto, vtpotè quæ solum directè continẽtur sub genere generalissimo talis prædicamenti. Sed omnis species, & indiuiduum sub specie cõtẽtum habet cõpositionem ex genere & differẽtia: ergo solum id, quod illam habet, cõtinetur directè in prædicamẽto. Minor autem principalis probatur, quia ad cõpositionẽ ex genere, & differentia, quamuis non sit compositio realis, sed rationis & per intellectum, requiruntur conceptus generis extra conceptum differẽtiæ; & qui non solum non explicet, sed neque includat in actu, sed solum imporẽtia cõceptum differentiæ. Sed in Deo etiam per nostros conceptus non possumus duas aliquas rationes concipere, quarum vna actu saltem implicite non includat alterã, & quarũ vna se habeat in potẽtia ad alterã, & vt actualibilis, & determinabilis per illam: ergo in Deo impossibilis est omnino cõpositio ex genere, & differentia.

Maior

Maior prob. quia compositio ex genere, & differentia, vt ostendimus sup. lib. 4. q. 5. licet non sit cõpositio realis, est vera cõpositio; ac perinde vt vnũ extremum debeat cõparari, vt in potentia ad alterũ, non debet vnũ extremum alterũ in actu includere; & ideò quia ens actu, licet implicite, includit cuiuslibet rei modũ, & differentiam, cum nullo modo aut differentia facit cõpositionẽ mataphisicã, & ad nullã rẽ vt genus comparatur. Compositioni igitur mataphisicæ obstat actualis inclusio vnius extremi in altero. Minor autem, quod in quacũque ratione in Deo reperta sit hæc actualis inclusio, & omnimoda impræscindibilitas vnius rationis ab altera. Probatur, quia cũ Deus, & quidquid est in Deo, etiam vt à nobis concipitur, concipiatur vt actus purus, non potest concipi vt in potentia ad alterum, & vt actu illud non includens: ergo quantũuis formemus de his, quæ reperiuntur in Deo, plures conceptus inadæquatos, non tamen ita vt licet vnus non explicet, quod explicat alter, illud tamen actu non includat.

6. Secunda ratio ex eodẽ art. D. Thom. Si Deus esset in prædicamẽto, & sub aliquo genere, deberet esse sub ente tãquã sub genere: sed ens nõ potest ad aliquid cõparari, vt genus: ergo Deus sub nullo potest esse genere: ac perinde in nullo potest esse prædicamento. Sequela prob. quia quod est genus respectu alicuius, prædicatur essentialiter de eo, quod est de illius essentia: ergo cũ esse sit de essentia Dei, & nihil possit prædicari essentialiter de esse, nisi ens, Deus si sub aliquo esset genere, esset sub ente. Minor autẽ prob. quia ens non potest habere differẽtias, extra quarũ conceptũ sit: cũ illæ sub nulla formalitate rationẽ possint subterfugere entis. Sed genus debet habere differẽtias extra quarum cõceptũ sit: ergo ens respectu nullius potest rationem habere generis.

7. Tertia ratio desũpta ex eodem art. D. Thom. sic procedit, quia quidquid in aliquo prædicamento, vel genere directè ponitur; debet habere aliquid, per quod conueniat cũ his, quæ sunt sub eodẽ genere, & prædicamẽto & aliquid per quod ab illis differat: sed Deus id non habet: ergo Deus non potest esse sub aliquo prædicamẽto, vel generet. Maior patet inductiuè in omnibus, quæ in eodẽ aliquo prædicamẽto sũt. Minor autẽ prob. quia vt aliquid id habeat, debet in illo distingui suum esse ab eo quod quid est, vt in eo, quod quid est conueniat cũ alijs, & in modo essendi differat ab illis. Sed in Deo non distinguitur suum esse ab eius essentia: ergo in Deo non est aliquid, per quod cõueniat cũ alijs, & aliquid per quod differat ab illis.

8. Quarta ratio, quidquid est in aliquo prædicamento: ac perinde in prædicamento sub-

substantię, vniuōce debet conuenire cum alijs, quę in eodem prędicamēto collocantur, siquidem debet conuenire cum illis sub eodem genere, & genus debet esse vniuocum ad illa, quę sub illo cōtinentur. Sed Deus vniuocè conuenire non potest cum his, quę in prędicamento substantiæ collocautur; cum illa sint entia creata, & enti creato, & increato (vt ostendimus libro prędecedenti) nihil possit dari vniuocum: ergo Deus non potest esse in prędicamento substantię.

9. Vltima tandem ratio, quia quidquid ponitur in aliquo prędicamento, sub certis terminis eiusdem prędicamēti finitur, & coarctatur; ita enim sub tali prædicamento continetur, quod sub terminis illius claudatur, & ad aliud prædicamentum non pertineat. Sed Deus vtpotè infinitus nullis potest certis terminis claudi: ergo esse non potest in aliquo prædicamento: & hac ratione vt conclusione sequēti videbimus, probatur etiam, Deum nec reductiuè posse in aliquo prædicamēto colocari.

10. Dico secundo, nec reductiuè Deus pertinet ad prędicamentū substātiæ. Cōclusio est D. Thomæ 1. part. quæst. 3. ar. 5. citato. Pro cuius probatione est supponēdum, quod aliquod pertinere reductiuè ad aliquid prædicamentū, cōtingere potest quadrupliciter, vel sicut motus reducitur ad prædicamentum, sui termini ad quem vel sicut priuatio ad habitum, vel sicut imperfectum ad perfectum, idest, sicut potentia ad actū, vel sicut actus ad potentiam, quo pacto existentia reducitur ad prædicamentum essentiæ; quam actuat; vel tandē sicut principium ad principiatū, quo pacto vnitas ad quantitatē discretam, & punctum ad continuam reducitur. Sed nullo ex his modis Deus reductiuè potest pertinere ad prædicamentū substantiæ, vt de tribus manifeste patet, & de vltimo probatur à Diu. Thoma loco citato: quia quod pertinet vt principium reductiuè ad aliquod genus, non se extendit vltra illud genus: sicut punctum, quod est principium quantitatis continuæ, vltra illam non extenditur, & vnitas non extenditur vltra quātitatem discretā, cuius est principium. Sed Deus ad nullum genus coarctatur, sed cum, sit principium totius esse, omnia genera excedit: ergo ad nullum genus ac perinde, nec ad prædicamentum substantiæ pertinet reductiuè.

Dico tertio. Christus verè, & propriè, & directè: sicut ego & quodlibet aliud indiuiduum substantiæ, in prædicamento ponitur substantiæ. Conclusio est communis contra Scotū, & aliquos eius discipulos: quā hic tactuo, quia ad explicationem præcedentium pertinet; vt videatur qualiter, quamuis absolutè Deus prædicetur de Christo, & Christus,

tus, ponatur, & dicatur poni in prædicamento substantiæ, Deus non ponitur, nec dicitur poni in eo prædicamento. Et probatur brebiter. Quia Christus vt in 3. p.q.2. latè probatur, est vniuocè nobiscum homo, & homo prædicatione *in quid*, & prædicatione speciei de Christo, sicut de Petro, Paulo, & alijs individuis naturæ humanæ, prædicatur, Christus igitur ponitur directe in prædicamento substantiæ, vtpotè sub quo, tanquam, sub genere generalissimo, & immediate sub homine tanquã sub specie athoma, quiddiratiue cõtinetur.

Confirmatur. Nam concreta ponuntur in prædicamento ratione formæ. Sed humanitas significata per hoc nomen *Christus*, est verè composita ex genere, & differentia, immò cõposita realiter ex materia, & formæ. Ergo ratione illius Christus absolutè ponitur in prædicamento substantiæ, & in recta linea eiusdem prædicamenti. Quia ad id sufficit, quod id ratione cuius aliquid ponitur in prædicamento, sit cõpositum ex genere, & differentia, immò cum Christus sit individuũ singulare naturæ humanæ, siuè in prædicamẽto substantiæ substantia accipiatur pro illo cui debetur esse per se, siuè pro eo quod subsstat alijs, Christus tanquam prima substantia directè in prædicamento substãtiæ collocatur.

12. Aduersus primam conclusionẽ obijcies primo. Quod teste D. August. lib. 5. de Trinit. ca 9. & 10. & Boetio lib. 1. de Trinit. c. 12. quædã prædicamenta, substãtia videlicet, relatio, & actio dicuntur propriè de Deo; reliqua vero metaphorice. Ergo in sententia horum Patrum Deus in tribus prædictis ponitur prædicamentis: id enim de quo aliquod prædicamẽtum propriè dicitur, sub tali prædicamẽto collocatur.

13. Respondetur, hos Patres solum intẽdere, quod centum nomina cõmunia analogice Deo, & creaturis, substãtiæ videlicet relationis, & actionis, quæ propriè de Deo dicũtur, ad differentiam nominũ qualitatis, & quãtitatis, & aliorũ prædicamẽtorum, quæ nõ propriè dicũtur de Deo; non tamen intendunt, quod Deus sit in prædicamẽto substãtię actionis, & relationis: quia in his, vt ostẽdimus, solũ cõtinentur substantię creatę, relationes & actiones creatę, nõ autem, quę cũ illis solum analogice conueniunt; cũ omnia quę in eodem prędicamento collocãtur vniuocè inter se debeant conuenire.

14. Obijcies secundo, quod vt in tertia cõclusione cõcedimus, Christus ponitur in prędicamento substantię. Sed Christus est Deus. Ergo Deus ponitur in prędicamẽto. ¶ Respõdetur; negando cõsequentiam. Quia cum hoc prędicatũ *poni in prædicamento*, sit secũdę intẽtionis significans secũdam intentionem, sub qua aliquid

quid in prædicamẽto collocatur, appellat supra significatũ formale subiecti, ac perinde in dicta consequẽtia variatur appellatio; in maiori enim appellat supra significatũ formale Christi, quæ est humanitas, in consequenti supra significatum formale Dei, & est idem ac inferre, Christus in quantum homo ponitur in prædicamẽto. Ergo Christus in quantũ Deus in prædicamẽto collocatur.

15. Obijcies tertio. Quod compositio ex genere, & differentia, vtpotè non realis compositio, sed cõpositio rationis, & per nostros cõceptus, non videtur Deo repugnare: ac perinde ex defectu illius perpetã excluditur Deus à prædicamento. ¶ Et confirm. nã nõ minus Deus est vnus, ac est simplex. Ergo sicut eius vnitati non repugnat distinctio & diuisio per plures nostros conceptus: ità nec ipsius simplicitati repugnat cõpositio metaphisica, quæ solũ est rationis per nostros conceptus facta.

16. Resp. quod iam ex superioribus, & ex prima probatione huius 1. conclusionis satis constat, qualiter compositio metaphisica quantumuis solũ sit cõpositio rationis, repugnat Dei simplicitati, quia ad eam cõpositionem requiritur, quod cõcipiatur vnũ in potentia in ordine ad alterũ: & quod in vno extremo talis cõpositionis, formaliter alterum nõ includatur; quod vtique Deo repugnat: quia quantũuis inadæquate per plures conceptus ea, quæ sunt in Deo, concipiamus; cũ tamen illa concipiamus per modũ actus puri, nec poterit vnum cõcipi vt in potentia ad alterũ, nec alterum vt illud actuans, & determinans; nec vno vt omnino præscindẽs ab altero, & actu licet implicite illud non includens. ¶ Et per hoc patet ad confirm. multiplicatas enim conceptus, qua Deũ cognoscimus, cũ tota se teneat ex parte nostri modi concipiẽdi & in Dei eminẽtia fundetur, non opponitur Dei vnitati, nec arguit aliquam in Deo imperfectionẽ, qualiter illã argueret si in Deo possemus concipere aliquid vt in potentia ad alterum, & illud actu non includens.

17. Obijcies quarto. Quod Deo ratione suæ sũmæ actualitatis nõ repugnat in prædicamento collocari. Perperã igitur ob suam actualitatẽ Deũ à prædicamẽto substantiæ relegamus. Antecedens probatur. Nam existentia creata omnimodo sit actualis: & tamen in prædicamẽto substantiæ collocatur. Omnimoda igitur alicuius actualitas non obstat, vt illud in prædicamento collocetur.

Resp. negãdo antecedẽs. Et ad probationẽ dico, quod præterquã quod existẽtia creata, licet sit omnino actualis omnem cõpositionẽ phisicã excludẽs, habet aliquẽ modũ cõpositionis metaphisicæ: præterhoc inquam, saltem dicit ordinem ad naturam, tanquam in qua recipitur, in qua limi-

limitatur; & per talẽ ordinem sit aliquid limitatum, & coartatũ, ac per id est posibilis reductiuè in prædicamento, vt in secunda conclusione prænotauimus. Deus autem, quia non solum non habet in se aliquam compositionẽ, sed ita est actus purus, vt nullius rei compositionem possit ingredi, vt ostendit D. Thom. 1. part. quæst. 3. articulo vltimo, nec in aliquo possit recipi, aut ab illo limitari; ideò in prædicamẽto nullatenus potest poni, in quo directè solum composita collocãtur, & ad quod si reductiuè pertinet existentia creata, est quatenus ad naturam creatam dicit ordinem, in qua recipiantur.

18. Aduersus secundam conclusionem obijcies; quod illi videtur aduersari D. Thomas, imò sibi metipsi videtur esse contrarius: quæst. enim 7. de potẽtia artic. 3. ad vltimum ita asserit. *Licèt Deus nõ pertineat ad genus substantiæ, quasi in genere contentũ, sicut species, vel individuũ subgenere contentũ, potest tamen dici, quod sit in genere substantiæ per reductionẽ, sicut principium, & sicut punctũ est in genere quãtitatis continuæ, & vnitas in genere quãtitatis discretæ siuè numeri.* Hæc D. Thomas: ergo cũ punctum, & vnitas reductiuè pertineat ad prædicamentum quantitatis; ita etiam in sententia Diu. Thomæ Deus reductiuè pertinet ad prædicamentũ substantiæ.

Respondetur, quod quamuis aliqui existiment, Diu. Thomam in eo loco in ea fuisse sententia, eamque retractasse loco citato 1. part. quæst. 3. art. 5. melius tamen dicitur cum Caietano ibi vtrumque locum cõciliari ex doctrina D. Thom. in 1. dist. 8. quæstion. 9. art. 2. ad 3. vbi sic ait: *Non oportet, quod Deus sit in genere substantiæ sicut contentũ, sed solum sicut principiũ habens in se omnem perfectionẽ generis; sicut vnitas in numeris, sed tamẽ diuersimode, quia vnitate nõ mensurãtur, nisi infiniti numeri, seu Deus est mẽsura, nõ tantum substantialiũ perfectionum, sed omniũ, quæ sunt in omnibus generibus, & ideò quãuis vnitas contineatur sub vno genere determinato, non tamen Deus.* Hæc D. Thom. ex quibus patet, in loco adducto ex disputatis comparasse Deum in ratione principij ad punctum & vnitatem; cum discrimine tamen, quod illa sunt principia determinata vnius tantum generis; Deus autem est quasi principium æquiuocum, & vniuersalissimum omnium generum: & sic potius dicitur continere omnia genera, quam in aliquo illorum determinate contineri, & hoc vltimum est, quod negat D. Thomas in loco primæ partis, & nos in secunda conclusione negamus.

19. Aduersus tertiam denique conclusionem obijcies, quod de quocumque posito directè in aliquo prædicamento absolutè propriè, & in quid generalissimum talis prædicamenti prædicatur, sed de Christo non absolutè

, neque propriè prædicatur generalissimum prædicamenti substantiæ: ergo Christus non ponitur directè in prædicamento substantiæ. Maior videtur nota, & minor probatur, quia generalissimū prædicamenti substantiæ est substantia creata. Sed hæc absolutè non prædicatur de Christo, si quidem teste D. Thoma 3. par. quæst. 16. art. 8. Christus absolutè non dicitur creatura: ergo generalissimum prædicamenti substantiæ non prædicatur absolutè de Christo.

Respondetur primo, quod generalissimum prædicamenti substantiæ non est substantia creata, sed subsistens in natura creata, quod vere, & absolutè prædicatur de Christo, & hæc est absolutè vera, Christus est, subsistens in natura creata. ¶ Secundo respondetur: quod cum hoc prædicatum *poni in prædicamento*, vt aduertimus conclusione 3. appellet supra significatum formale subiecti, & sit prædicatum solum natum conuenire ratione formæ, & Christo ratione formæ scilicèt ratione naturæ humanæ, conueniat in prædicamento collocari; absolutè, & sine addito dicitur, Christum poni in prædicamento. Quia tamen hoc prædicatum *substantia creata*, (etiam si demus, illud esse generalissimum prædicamenti substantiæ) est natum conuenire non solum ratione naturæ, sed ratione suppositi, & Christo licet conueniat ratione naturæ hūmanæ, ratione tamē suppositi, vtpotè increati repugnet, non prædicatur simpliciter, & absolutè de Christo, sed solum cum addito, scilicèt secundum natutam humanam. Et cū in eodem prædicamēto possint esse aliqua prædicata, & inter illa ipsum genus generalissimum prædicamēti, quæ sint apta cōuenire supposito, & formæ, si alicui solum competant ratione formæ, licet id sufficiat, vt illud propriè ponatur in prædicamento, non tamen sufficit, vt talia prædicata absolutè, & sine addito de illo prædicētur. Vndè in hac secūda solutione ad formam argumenti distinguenda est illa maior; de illo quod directè ponitur in aliquo prædicamento potest absolutè prædicari generalissimum talis prædicamēti: & quidem si generalissimum prædicamenti sit prædicatum aptum natum cōuenire solum ratione formæ, concedenda est maior; neganda vero, si sit prædicatum aptum natum conuenire ratione suppositi, & ratione formæ. Tūc enim si alicui quamuis directè in prædicamento posito nō competat nisi ratione formæ, non prædicabitur absolutè de illo, sed solum cum addito talis formæ.

(?)

QVÆSTIO V.

Vtrùm quinque priores propietates substantiæ rectè à Philosopho assignentur.

IN secunda parte huius capitis sex assignat Aristoteles substantiæ proprietates brebiter nunc proponendas, & in hac, & sequenti quæstione examinãdas. Primam igitur proprietatem assignat in textu 5. quod commune est omni substantiæ in subiecto non esse, & intelligitur de subiecto inhæsionis; & sic intellecta proprietas, omni substantiæ completæ siuè in completæ competit.

2. In textu 6. ponitur secunda proprietas substantiæ: quod videlicèt omnes substantiæ conueniant vniuocè. Quia omnia in vniuersum, prædicata prædicamenti substantiæ, siuè significent naturas completas, vt genera, & species, siuè formas incompletas, vt differentiæ; prædicantur nomine, & ratione de suis inferioribus: ergo omnia illa conueniunt vniuocè.

3. In textu 7. ponitur tertia proprietas: quod omnis substantia videtur hoc aliquid significare: sola tamen prima substantia significat hoc aliquid, & omnis alia substantia significat quale quid, quia omnis illa significat formã essentialem respectu primæ substantiæ.

4. In textu 8. ponitur 4. substantiæ proprietas, quod substantiæ nihil est contrarium. Tùm, quia contraria, vt dicetur in post prædicamẽtis, sunt sub eodem genere, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: ergo cum substantia omnibus alijs subsset, & ipsa (vt ex prima proptietate cõstat) in nullo sit subiecto, substantia non habet contrarium. Tùm etiam, quia contraria in eodem subiecto alterum alteri succedit, vt caliditas frigiditati, vt res, quæ modo est calida, postea successiuè fit frigida. Sed cum substantia non sit in subiecto, non potest vna substantia alteri substantiæ in eodem subiecto succedere; nec res, quæ modo est homo, potest postmodum esse equus, aut res, quæ modo est aqua, potest postmodum esse ignis: ergo substantiæ nullum est contrarium. Tùm denique, quia vt dicitur 2. de generatione textu 6. vnum contrarium, non potest esse alterius cõtrarij subiectum, vt caliditas non potest esse subiectum frigiditatis. Sed substantia omnium accidentiũ est subiectum: ergo nullum potest esse illi contrarium.

¶ Subdit autem Aristoteles hãc proprietatem non esse soli s substantiæ, quia etiam quantitati saltim determinatæ conuenit, non habere contrarium, vt quantitati bicubitæ non est contraria quantitas tricubita, aut aliqua quantitas determinata, licet forsam (ait Aristoteles) quantitas in deter-

determinata habeat cõtrarium, vt magnum contrariatur paruo.

5. In textu 9 ponitur 5. proprietas, quod substantia non suscipit magis, & minus. Et cum accipiatur substãtia, & prout substat alijs, & prout dicit essentiã, cui debetur esse per se; non intelligitur hæc proprietas substantia in prima acceptione, quia in ea acceptione, prima substantia, quia pluribus subsitat, dicitur magis substantia, quam secunda: sed hæc proprietas conuenit substãtiæ secundum alteram acceptionem, quia in vniuersum nullius rei essentiæ suscipiunt magis & minus, nec vnus homo est magis homo, quam alter, nec vna quantitas est magis quantitas, quam altera, & accidentia suscipiunt magis, & minus secundum quod magis, & minus radicantur in subiecto, vndè cũ substantia nulli insit subiecto, non habet, vndè possit suscipere magis aut minus.

6. In decimo denique textu ponitur 6. & vltima proprietas substantiæ, quod eadem numero sit subceptiua cõtrariorum, quæ est proprietas quarto modo substantiæ, vtpote omni, & soli, & semper substantiæ competens, quia ex eo, quod substantia, & præcipuè prima substantia, est subiectum receptiuum omnium accidentium, eadem numero substantia est susceptiua contrariorũ, & homo, verbigratia, & Petrus modo est albus, modo niger: modo calidus, modo frigidus, quod vtique accidentibus non competit.

7. Circa quinque priores autem proprietates cum nostro authore Ss. Magistro Soto, quæst. 2. super hoc caput, dubitamus, an illæ rectè à Philosopho tradantur, disputaturi specialiter quæstione sequenti, quia specialem ingerit difficultatẽ, de vltima proprietate, an illa sit proprietas quarto modo substantiæ. Ad id autem, quod nunc inquirimus, resolutoriæ affirmatiuè cũ eodem nostro authore respõdetur, idque præter authoritatem ipsius Philosophi, omniumque eius interpretum huiusmodi proprietates recipientiũ, nõ aliter melius probatur, quam illas aliquibus obiectionibus examinando.

8. Obijcies ergo primo, aduersus primam proprietatem, quod elementa sunt substantia, & tamen sunt in mixto: ergo non est proprium substantiæ non esse in subiecto. ¶. Confirmatur, quia formæ substantiales sunt substantia; & tamen sunt in materia: aliquæ ergo substantiæ sunt in subiecto.

9. Respondetur ad argumentum cum nostro authore in prædicta quæst. 2. super hoc caput in solutione ad primũ, quod elementa non sunt formaliter, sed solum virtualiter in mixto, & quamuis essent formaliter in eo, non tamen essent in illo tan-

quam in subiecto completo, cui inhærerent, sed tanquam partes in cõposito, quod componeret.

Ad confirmat. respondet idẽ noster author, quod formæ substantiales non sunt in materia tãquam in subiecto completo, & vt in subiecto inhæsionis; sed tãquam in comparte, & subiecto informationis, cui dant esse, & ex quo, & ipsa forma substantiali vnum simpliciter resultat compositum. Propriũ autẽ est substãtiæ non esse in subiecto inhæsionis: ac perinde in subiecto cõpleto, & cui non tribuat esse simpliciter.

10. Obijcies secundo contra secundam proprietatem, quod etiam alijs prædicamentis præter substantiam competit, quod ea, quæ sunt in quolibet pradicamento, conueniant vniuocè, & superiora cuiuslibet prædicamẽti prædicentur nomine, & ratione de inferioribus vt in prædicamento qualitatis coloratum de albo, & vtrumque de hoc albo, & in prædicamento quãtitatis, quãtitas de quantitate continua, & vtraque de linea. Non igitur id est proprium prædicamenti substãtiæ. ¶ Resp. argumentum conuincere, hanc secundam proprietatem non esse propriam quarto modo substantiæ, sed quæ conuenit omni, & semper substantiæ, non tamen soli.

11. Obijcies tertio, cõtra tertiam proprietatem, quod etiam in alijs prædicamentis dantur individua singularia, & genera, & species, quæ important formas essẽtiales talium individuorum: ergo in illis dantur aliqua, quæ significant hoc aliquid, scilicèt individua, & aliqua, quæ respectu talium individuorum significant quale quid, prædicta videlicet genera, & species, vt in prædicamento qualitatis hoc albũ significat hoc aliquid, & album, & coloratum significãt quale quid. Non igitur ideſt proprium prædicamenti substantiæ.

12. Respondetur, quod etiam hæc tertia proprietas nõ est propria quarto modo prædicamenti substantiæ, sed alijs etiam prædicamentis competit, vt conuincit argumentum: specialiori tamen modo prædicamento substantiæ, quia cum prima substantia sit, & simpliciter ens, & primum, & perfectissimum in genere substantiæ, illa simpliciter, & proprius dicitur hoc aliquid: individuum autem accidentis sicut nõ est simpliciter, sed secundũ quid ens, ita nec simpliciter, nec propriè dicitur hoc aliquid.

13. Obijcies quarto aduersus quartã proprietatẽ, quod elemẽta sunt substantiæ, & tamen vnũ est alteri contrariũ, vt ignis aquæ & aer terræ, vt docet Arist. 2. de generatione tex. 24. ergo nõ omni substantiæ ea conuenit quarta proprietas. ¶ Cõfir. primo, quia formæ substãtiali, teste Philosopho 10. phisi. tex. 80. cõtrariatur priuatio: iam igitur substantiæ aliquid est contrarium.

Con

Confirmatur secundo, quia differentiæ substantiales diuisiuæ generis, vt rationale, & irrationale, vt colligitur ex Aristotele 10. Metaph. text. 13. sunt adinuicem contrariæ: & tamen sunt substantiæ: ea igitur proprietas non omni substantiæ competit.

Confirmatur tertio, quia quantitas non habet contrarium. Non igitur, non habere contrarium, est proprium substantiæ.

14. Respondetur ad argumentum, pro illius, & suorum confirmationum solutione aduertendo, quod contrarietas, & contraria late accipiuntur pro quibuslibet quomodolibet oppositis, & incompatibilibus, propriè autem solum pro his, quæ sub eodem genere sunt, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Et hoc secundo modo non habere contrarium, est propium substantiæ. Vndè ad argumentum respondetur, quod elementa nec sunt in subiecto, nec ratione sui, sed ratione suarum qualitatū se expellunt. Vndè propriè vnum non est alteri contrarium. ¶ Ad primam confirmationem respondetur, quod præter quam quod substantia, & eius priuatio, non sunt in subiecto: nec etiam sunt sub eodē genere, ac perinde non propriè adinuicem contrariātur. ¶ Ad secundam confirmationem respōdetur, quod differentiæ substantiales diuisiuæ generis non sunt in subiecto completo, nec idem animal potest transite de rationali in irrationale sicut vnum subiectum transit de vno cōtrario in alterum, & ita non sunt propriè contrariæ, imò quatenus inter differentias vna est perfectior altera, minus perfecta quasi dicat perfectioris priuationem, vt irrationale priuationem rationalitatis, differētiarū oppositio potius ad priuatiuā reducitur, quam ad contrariam, & cum Aristoteles de omnibus prædictis videtur asserere, illa esse contraria, accepit cōtrarietatem impropriè, & large sumptam. ¶ Ad vltimam denique cōfirmationem, iam diximus in principio huius quæstionis, referentes litteram Aristotelis, hanc proprietatem nō esse quarto modo substantiæ, sed etiā quātitati conuenire.

15. Obijcies quinto, quod animæ intellectiuæ sunt substantiæ, & tamen suscipiunt magis, & minus in sua perfectione, & vna est perfectior altera, vt videtur docere D. Thomas 1. parte quæstion. 85. art. 7. ergo non est proprium substantiæ, non suscipere magis, & minus. ¶ Confirmatur, quia elementa secundum commentatorem 3. de cœlo, commento. 67. videntur suscipere magis, & minus; ait enim, quod elementa manēt in mixto secundum esse remissum, ergo.

16. Respondetur ad argumentū, quod licet occasione illius aliqui, & etiam noster author, hic

disputent, an inter animas rationales vna sit perfectior altera; an vero tota earum perfectio proueniat à perfectiori corpore, quod informat; hac tamen quæstione ad libros de anima remissa, quidquid sit de hoc, dicendũ est, quod suscipere magis, & minus, nõ est, quod vnum sit perfectius altero, sed quod idemmet possit intendi & remitti, sicut eademmet albedo, quia magis nunc ac antea radicatur in subiecto, suscipit magis, & minus. Et in hoc sensu intelligitur Philosophus; cum ait, proprium esse substantiæ nõ suscipere magis, & minus; quia cum substantiæ non sint in subiecto propriè, hoc modo nõ possunt intendi, aut remitti. Vndè quamuis vna anima rationalis ex se, vel quia est in meliori corpore, sit perfectior altera; eadem tamẽ anima non potest esse modo perfectior, postea imperfectior se ipsa, ac perinde non potest suscipere magis, & minus. ¶ Ad confirmationem respondet noster author, in prædicta, q. solutione ad 5. eam opinionem commẽtatoris non posse sustineri, cum re vera elementa non maneant formaliter in mixto, sed solum virtualiter ratione suarum qualitatum. Etsi solum intẽderet, quod ratione suarum qualitatum elementa in esse remisso essent in mixto; id solum esset, quod qualitates, non vero quæ ipsa elementa suscipiant magis, & minus.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm esse susceptiuum contrariorum sit proprietas quarto modo substantiæ.

QVamvis aliqui, licet paucissimi negent, propriũ esse quarto modo substantiæ, quod vna numero manens sit susceptiua contrariorũ, alij quidem (vt in obiectionibus videbimus) quia existimant, id nõ omni substãtiæ cõpetere: alij autem quia tenent, id aliis à substantia competere: sententia tamen Aristotelis vt communis, id nẽpè omni, & soli substantiæ conuenire est tenenda, quia cum omnis, & sola substantia sit subiectum, vt quod accidẽtium, omni, & soli illi competit, quod sit susceptiua cõtrariorum, cum omnia cõtraria sint accidentia, & nullum accidens, vt in solutione argumentorum videbimus, sit subiectum proprie; & vt quod alterius accidentis, omnis & sola substantia est susceptiua contrariorum. Vt tamen id magis explicetur, aliqua aduersus hanc conclusionem obijciamus.

2. Obijcies ergo primo, quod si id esset proprietas quarto modo substantiæ, primo, & per se substantiæ in communi conueniret, & secundario individuis, & primæ substantiæ: omnes enim proprietates, & propriæ passiones sic competunt. Sed sic est, quod

quòd prima substantia, v. g. Petrus, non suscipit contraria, quia illa suscipit, homo, sed potius è conuerso homo suscipit contraria, & substat contrarijs accidentibus, qui, illis substat prima substantia: ergo id non est proprietas quarto modo substantiæ.

3. Respondetur, quod de facto, & in exercitio suscipere contraria, cõpetit homini, verbi gratia, quia conuenit Petro; esse tamen susceptiuum contrariorum, seu aptitudo ad contraria suscipienda, competit Petro, quia cõuenit homini, & ita hoc secũdum est proprium quarto modo substantiæ, non vero exercitium recipiendi contraria. Sicut proprietas quarto modo hominis est risibilitas, quæ competit Petro, quia competit homini, non autẽ, ipsum exercitium ridendi, quod è conuerso competit homini, quia competit Petro.

4. Obijcies secundo, quod non omni substantiæ cõpetit, esse susceptiuum contrariorum. Non igitur id est propriũ quarto modo substantiæ. Antecedens probatur, nam Deus, Angeli, & corpora cælestia sunt substantiæ, & tamen cũ sint substantiæ incorruptibiles, non sunt susceptiua contrariorum: ergo id non omni competit substantiæ.

5. Respõdetur, quod hæc proprietas solum est substãtiæ creatæ, & ita non mirum, quod non competat Deo. Angeli vero, & corpora cælestia licet nõ sint susceptiua cõtrariorum, quæ disponant ad corruptionem; bene tamen aliorum contrariorum. Angelus enim potest suscipere sciẽtiam, & errorem, & aliquos effectus voluntaris contrarios: corpora etiam cælestia recipiunt aliqua contraria, vt dextrum & sinistrum, & motum naturalem & violentum, qui aliqualiter sunt contrarij, ac denique secundum diuersas partes eiusdem motus recipiunt motus contrarios.

6. Obijcies tertio, quod suscipere contraria, cõuenit alijs pluribus præter substantiam: ergo id non est proprium quarto modo substantiæ. Antecedens probatur, nam eadem numero oratio transit de vera in falsam; Petro enim verbi gratia sedente, hæc oratio, Petrus sedet, est vera, & eodem Petro non sedente, est falsa. ¶ Probatur secundo, quia eadem met actio ad prædicamentum actionis pertinens transit de bona in malam moraliter, vt si illa perseuerante prohibeatur: bonitas autem, & malitia sunt contraria: ergo iam aliquid præter substantiam est susceptiuum contrariorum. Probatur tertio, idem antecedens, quia quantitas recipit accidentia cõtraria. ¶ Nec potest dici, quod illa solum recipit vt *quo*, & vt est ratio vt illa recipiat substantia: quia quantitas panis, & vini in Eucharistia, non solum vt *quo*, sed vt *quod* recipit alia accidentia, ac perinde etiam accidentia

tia contraria, cum enim tunc non sit substantia illa recipiens, restat solum, quod quantitas vt verum subiectum illorum illa recipiat.

7. Respondetur, negando antecedens. Et ad primam probationem respondetur cum Aristotele in hoc capite, quod oratio non recipit contraria per sui intrinsecam mutationem, sed si eadem numero oratio transit de vera in falsam, id solum fit permutationem obiecti, & per respectum ipsius orationis ad diuersum obiectum. Susceptiuum autem contrariorum, vt asserimus, esse proprietatem substantiæ, debet esse per realem mutationem ipsius susceptiui. Eodem modo respondetur ad secundam probationem, quod cum eadem actio transit de bona in malam, id non fit cum reali mutatione ipsius actionis, sed præcisse per nouum respectum ad legem talem actionem prohibentem.

Ad tertiam autem probationem, quæ maiorem habet difficultatem, licet aliqui recentiores existiment, solum esse proprium substantiæ, recipere contraria, tanquam primum illorum sustentans, & quod non solum accidentia recipiantur in substantia, media quantitate, sed etiam recipiantur immediate in ipsa quantitate tanquam *in subiecto, quod*: oppositum tamen manifeste colligitur ex doctrina Aristotelis, & D. Thoma- Aristoteles enim 4. Metaphisicæ text. 14. ait: *Accidentis non est accidens, nisi quia ambo eidem accidunt.* Et D. Thomas, 1.2. quæstion. 7. artic. 1. ait. *Aliquid dicitur accidens alicuius dupliciter. Vno modo quia in est ei, sicut album dicitur accidens sortis. Alio modo, quia est simul cum eo in eodem subiecto.* Et in solutione ad 3. id magis explicat, dicens: *Sicut dictum est, accidens dicitur accidenti accidere propter conuenientiam in subiecto: sed hoc contingit dupliciter. Vno modo secundum quod duo accidentia comparantur ad vnum subiectum absque aliquo ordine, sicut album, & musicum ad sortem. Alio modo cum aliquo ordine, puta quia subiectum recipit vnum accidens alio mediante, sicut corpus recipit albedinem mediante superficie,* & quæst. 2. de virtutibus, artic. 3. ad 2. asserit: *Forma non est forma, ita quod vna forma præstet subiectum alteri, nihil tamen prohibet, plures formas in eodem subiecto esse secundum quendam ordinem, scilicet vt vna sit formalis respectu alterius, sicut calor est formalis respectu superficiei.* Hæc D. Thomas, & iuxta eius doctrinam respondetur ad tertiam probationem argumenti, quod esse subiectum *quod* susceptiuum contrariorum ex se, & ex natura sua, est proprium substantiæ, & eo modo nulli alij conuenit; sed quantitas ex natura sua solum est subiectum *quo*, disponens substantiam ad receptionem aliorum accidentium corporalium:

&

& eodem modo potentiæ, vt in homine intellectus, & voluntas, quæ sunt accidentia realiter distincta à substantia, non recipiunt vt *quod* accidentia, actus videlicet talium potentiarum, sed sunt principium, quo mediãte in substantia recipiantur. Quantitas autem panis, & vini in Eucharistia, non ex natura sua, sed ex speciali modo, per se existendi admodum substantiæ ei diuinitus communicato est quasi susceptiuum *quod* accidentium, & contrariorum. Et vt optimè explicat noster Author Ss. Magister Soto cap. de quantitate, quæst. 2. in solutione ad 2. Cum quantitas sit accidens consequens materiam sicut qualitas consequitur formam; sicut substantia nihil agit, nisi mediante aliqua qualitate tanquam virtute agendi, vt ignis mediante calore, ita substantia nihil corporale patitur aut recipit, nisi mediante quantitate. Vnde sicut si agit qualitas etiam separata, vt calor separatus, est in virtute substantiæ ita etiam si aliquod accidens recipit quantitas, est in virtute substantiæ. Et ita quando in Sacramento Eucharistiæ quantitas panis recipit alia accidentia, id non competit illi ex se, sed in virtute substantiæ, & vt diuinitus habet communicatum aliquẽ modum essendi admodum substantiæ, & sic semper restat, quod suscipere accidentia, & suscipere contraria ex natura sua, & non virtute alterius, sit proprium solius substantiæ, & nulli alij à substantia competat.

CAPVT DE Quantitate.

QVÆSTIO VII.

Quid sit quantitas, & quæ eius ratio formalis.

PRiusquam ad resolutionem quæstionis accedamus, pro his quæ in illa, & in alijs quæstionibus supra hoc caput sunt dicẽda, breuiter est præmittenda littera Aristotelis in prima parte huius capitis. Diuidit ergo in primis quantitatem in continuam & discretã. Quantitas continua est *cuius partes copulãtur aliquo termino communi*, vt partes lineæ continuantur puncto, quod medians inter duas partes, est terminus cõmunis vtique. Quantitas discreta *est cuius partes non copulãtur aliquo termino communi*, vt numerus & oratio.

2. Secundo diuidit quantum in quantum per se, & in quantum per accidens: quantum per se est, quod ratione sui; & non ratione alterius est quantum: vt omnes species, quas statim assignabimus, quantitatis cõtinuæ & discretæ: quantum vero per accidẽs, seu quantũ per aliud

est

est illud, quod ratione alterius est quantum, vt actio dicitur breuis aut longa ratione maioris aut minoris temporis, quod in ea consumitur, & albedo dicitur magna ratione illius maioris superficiei.

3. Tertio, quia solum ea, quæ sunt quanta per se, sunt species quantitatis, diuidit quantitatem continuam in lineam, superficiem, corpus, tempus, & locum: & quantitatem discretam in numerum, & orationem.

4. Quarto diuidit quantitatem in eam, cuius partes habent positionem inter se, vt linea, superficies, corpus, & locus, & in eam, cuius partes non habent positionem inter se, quia positio partiũ in ordine ad locum cõstituit speciale prædicamentum situs, cuius species (vt videbimus, cum de illo loquamur) sunt iacere, sedere, &c. Differentiæ autem quantitatis habentes positionem partiũ inter se, sunt, seorsum, deorsum; ante, retro, dextrorsum, & sinistrorsum, & istæ differentiæ non reperiuntur in tempore, numero, aut oratione, quia licet in eius partibus sit prius, & posterius, non tamen positio.

5. Ad propositam autem quæstionem accedentes, quamvis Aristoteles, quantum aut quantitatem in hoc capite non definierit, sed à diuisione quantitatis inchoauerit; *lib.* tamen 5. Metaph. tex. 19. quantum definit, quod sit *diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque vel vnumquodque vnum quid aptum est esse.* In qua definitione seu descriptione (vt explicat noster author q. 1. super hoc caput circa solutionẽ ad 1.) ponitur *diuisibile* ad differentiam substantiarum spiritualium, quæ quia non sunt diuisibilia, non sunt quanta. Per id autem quod additur, quod est diuisibile *in ea quæ insunt*, excluditur diuisio mixti in elementa, quæ non existunt formaliter, sed virtualiter in mixto, & in quæ non diuiditur mixtum nisi per sui corruptionem: ac perinde eius diuisio in elementa non est diuisio quantitatis. Et per alteram particulam, *quorum vtrũque vel vnumquodque vnum quid aptum est esse*, excluditur diuisio cõpositi in materiam, & formã, quæ diuisæ non possunt existere, sicut diuisæ existere possunt partes quantitatis.

6. Quod si contra hanc definitionem obijcias, illam non competere omni quanto: non enim videtur conuenire cælo, nec minimo naturali; illud enim nullatenus est diuisibile, & hoc absq; sui corruptione diuidi nequit. ¶ Resp. ex nostro authore Ss. M. Soto 1. physicorum, q. 1. art. 2. ad 1. argumentum Scoti, quod diuisibilitas in hac diffinitione quanti non accipitur pro separabilitate reali partium quãtitatis; ea enim separabilitas aliquibus quantis conuenit, aliquibus vero non: sed accipitur pro diuisibilitate mathematica secundum quam

quam in omni quantitate, & quãto etiam cœli, aut minimi naturalis est designabilis per intellectum vna pars extra aliam, & ita ea definitio sic intellecta omni competit quanto.

7 Quia multoties aliquid non per suam rationem formalissimam, sed per aliquam sui passionẽ describitur aut definitur, adhuc ea non obstante definitione quãti, dubitatur, in quo ratio formalissima, & essentialis quantitatis consistat. Pro cuius dubij intelligentia est supponendũ, quod in quantitate possunt multa considerari, extensio videlicet partiũ quantitatis, & ipsius substantiæ in ordine ad se, quatenus (vt magis postea explicauimus) vna pars est extra aliam, & ab ea distincta, & vna cum altera coordinata; & extensio ipsarum partiũ substantiæ, & quantitatis in ordine ad locum, & impenetrabilitas cum altera quantitate; & ratio mensuræ quatenus per quantitatem mensuratur intrinsece substantia, & denique diuisibilitas ipsius quantitatis, siuè divisibilitas per separationem realem vnius partis ab alia, siuè vt explicauimus, per designationem vnius partis extra aliam: his ergo suppositis, quæstio, in quo istorum ratio formalis, & essentia quantitatis consistat.

8. Resolutoriè dico primo. Ratio formalis quantitatis non consistit in diuisibilitate proxima. Dixi non consistere in diuisibilitate proxima, quia cũ diuisibilitas proxima, vt statim dicemus, se habeat vt proprietas quãtitatis: & essentia cuiuslibet rei in radice suarum proprietatum consistat; essentia quantitatis in radice diuisibilitatis, seu in diuisibilitate radicali consistet: non tamen talis explicabitur essentia quantitatis, si solum dicamus, illam in diuisibilitate radicali cõsistere; cum id sit, quod intendimus indagare, quid sit videlicet in quantitate, quod est radix talis diuisibilitatis, & aliarum quantitatis proprietatum. Hoc ergo suppositio, in cõclusione dicimus, quod diuisibilitas proxima quantitatis non est ratio formalis, & essentialis illius, sed quædam quantitatis proprietas: ac perinde quod cum per diuisibilitatẽ Aristoteles, vt vidimus, definiuit quantum, illud per eam proprietatem, vt magis nobis notam discripsit. Conclusio est cõmunis, & probatur, quia essentia, & ratio formalis constitutiua cuiuscumque rei, est, quod primo intelligitur in illa, & ad quod eius proprietates consequuntur: sed diuisibilitas proxima non est, quod primo inteligitur in quantitate: ergo in tali diuisibilitate ratio formalis constitutiua quantitatis non consistit. Minor probatur, quia prius intelligitur in quantitate habere partes, & vnã distinctam ab altera, quam esse in illas proximè diuisibilem, ideò enim quantitas est proximè in

suas partes diuisibilis, quia tales habet partes; & nō è contra ideò habet partes, quia est diuisibilis in illas. Ergo eius proxima diuisibilitas non est, quod primo intelligitur in quantitate.

9. Nec huic conclusioni obstat, quod penes diuersam diuisibilitatem diuersæ distinguantur species quantitatis, vt linea, superficies, & corpus; videlicet; quia linea est diuisibilis secundum lōgitudinem; superficies secundum latitudinem; & corpus secundum profunditatem. Non (inquam) id obstat, quia licet per talem diuersam diuisibilitatem, tanquam per aliquam proprietatem nobis magis notam, prædictæ species distinguantur; diuersa in eis reperitur extensio partium in ordine ad se, à qua talis diuersa diuisibilitas prouenit, & in qua diuersa ratio formalis specifica talium specierum consistit.

10. Dico secundo. Ratio formalis quantitatis non consistit in ratione mensuræ: sed potius ea est proprietas ad rationē formalen quantitatis consecuta. Conclusio simili, ac præcedens, ratione probatur. Quia quantitatem habere proximam aptitudinem, vt substantiam, & alia mensuret, seu vt ipsa mensuretur; non est prium quod in ea intelligitur: ideo enim talem aptitudinem habet, quia habet partes in ordine ad se distinctas, & extensas, & non è contra. Ergo cum essētia cuiuscumquè rei (vt diximus) debeat esse, quod primo in ea intelligitur; ratio mensuræ, seu aptitudo proxima ad mensurandum, siuè actiuè, siuè passiuè accipiatur, hoc est ad mensurandum alia, vel vt ipsa mensuretur; non potest esse ratio formalis cōstitutiua essentialiter quantitatis; sed aliqua proprietas ad rationem formalem quantitatis consecuta.

11. Aduersus hanc tamen conclusionem obijcies testimonium D. Thomæ opusculo 52. circa finem vbi ait: *Propria ratio quantitatis, quæ competit quātitati, quatenus quantitas est, ratio est mensuræ.* Et quod 1.p.q.28.art.2. definit quantitatem, quod sit mensura substantiæ. Ergo in sententia D. Tomæ in ratione mensuræ rati formalis quantitatis cō sistit. ¶ Confirmatur. Nam in eo essentia alicuius consistit, iuxta cuius diuersitatem diuersæ illius assignantur species. Sed solum ratione diuersæ mensuræ, diuersæ constituuntur species quantatis locus, & superficies, quæ eandem extensionem habent, & solum diuersam retionem mensuræ; & quatenus eadem extensio est mensura subiecti in quo est, dicitur superficies, quatenus vero est mensura corporis locati, quod cōtinet, dicitur locus. Ergo ratio mensuræ est ratio formalis, & essentialis quantitatis.

12. Respondetur. Quod præter-

terquam, quòd illud opusculum computatur inter ea, de quibus dubitatur esse D. Thomæ; cuiuscumque sit, potest dici, ibi nō sumi quantitatem secundum se, sed vt cōsideratur à logico; ab illo enim consideratur sub ratione mēsuræ. Vndè vt logicus agit de quantitate, diuersa condistinguitur species quantitatis, locus à superficie propter diuersam rationem mensuræ: cum tamen considerata quantitate secūdum sua essentialia, locus non constituat diuersam speciem quantitatis à superficie. Per quod patet ad cōfirmationem, de quo etiam amplius in sequentibus circa species quantitatis dicemus. ¶ Ad alterum autē testimonium D. Thomæ etiam ex dictis respon. quod ibi definit quantitatem nō secūdum sua essentialia, sed per quādam eius proprietatem, scilicèt rationē mensuræ, & secūdū quod de illa ad logicum agere spectat.

13. Dico tertio. Ratio formalis quantitatis non consistit in extensione illius in ordine ad locum. Conclusio est omnibus certa, & manifestè probatur. Tùm, quia extensio quantitatis in ordine ad locum est effectus secundarius formalis, & proprietas quantitatis, supponens extensionem in ordine ad se: ergo cum (vt iam diximus) essentia cuiuscumque rei quod primum in ea intelligitur; extensio quantitatis in ordine ad locum non potest esse ratio formalis, & essentia quantitatis. Tùm etiam, quia non omni quantitatis extensio in ordine ad locum cōpetit: nec videtur qualiter possit competere tempori, numero, & orationi: ergo curatio formalis quātitatis omni quātitati cōpetere debeat: extensio in ordine ad locū non potest esse ratio formalis quātitatis, sed proprietas quædam non ad omnem quantitatem, sed ad quantitatem dumtaxat continui, & permanētem consecuta. Tùm denique; quia etiam quantitati, ad quam sequitur extensio in ordine ad locum, potest de facto miraculosè non conuenire, vt de facto non conuenit quantitati corporis Christi existentis in Eucharistia:

14. Dico 4. Ratio formalis quātitatis nō cōsistit in impenetrabilitate illius cum altero corpore. Conclusio est certa, & patet. Tū quia talis impenetrabilitas nō solū nō est primū, quod intelligitur in quātitate, sed cōsequitur ad quātitatē iam extensam in ordine ad locum: ergo si extēsio in ordine ad locū, quia consequitur ad quātitatē, non est ratio formalis quantitatis: multo minus talis impenetrabilitas, quæ ad quātitatē, media extēsione in ordine ad locum, consequitur. Tùm etiā, quia quantitati etiam extensæ in ordine ad locū, miraculosè potest impediri impenetrabilitas, & cum altera quantitate extensa in ordine ad locum penetrari: vt sic post resurrectionē penetrata fuit quātitas corporis Christi,

cum

cum quantitate sepulchri, cum ex illo clauso exiuit: imò vt duo corpora dicuntur penetrari, non solum debent habere quantitatem, sed & vtrumque suam extensionē in ordine ad locū: corpus enim quantumuis quātum, si non sit extensum in ordine ad locum; sicut non erit in loco ita & ad expellēdum ab eodem loco aliud corpus, eodem modo se habebit; sicut si nullatenus haberet quantitatem: ac perinde non dicetur cum altero propriè corpore penetrari: impenetrabilitas enim est expulsio vnius corporis ab altero in eodē loco ratione suæ extensionis in ordine ad locum ac perinde impenetrabilitas, vt diximus, non solum sequitur ad quantitatem, sed & ad illius extēsionem in ordine ad locū Ex quo patet in tali impenetrabilitate rationem formalem quantitatis non posse consistere.

15. Vltimo tandem dico. Ratio formalis constitutiua quantitatis est extensio partium substātiæ, & ipsius quantitatis in ordine ad se, id est, quædam extensio accidentalis, & quantitatiua partium substantiæ, quæ ex sua entitate partialem distinctionē entitatiuam habentes, solum obid erunt capaces radicaliter remote extensionis in ordine ad locum; & per exterſionem accidentalem, quam accipiunt à quātitate, redūtur proximè capaces extensionis in ordine ad locū; & per eādē extensionē suarum partiū; quā quātitas ipsa habet, etiā ipsa quantitas sit capax proximè extensionis in ordine ad locum. Hæc igitur conclusio sic explicata, & amplius quæstione sequenti explicanda, est cōmunis Thomistarum, & pluriū etiam aliorum & deducitur ex conclusionibus præcedētibus. Si enim in nullo prædictorum ratio formalis quantitatis consistit, solū restat, quod in tali extensione partium in ordine ad se consistat. ¶ Confirmatur: quia talis extensio partium in ordine ad se est primarius & in impedibilis, effectus quantitatis: cum nullus alius ad ipsum præintelligatur, & ipse ad quemlibet alium quātitatis effectum necessario præsupponatur: ergo cum (vt sæpius diximus) cuiuslibet rei ratio formalis constitutiua sit, quod primo in tali re intelligitur, & quod ad omnia alia supponitur; talis extensio partium in ordine ad se erit ratio formalis constitutiua quantitatis.

16. Tota autem huius conclusionis difficultas consistit in explicando talem extensionem partium substantiæ, & quantitatis in ordine ad se, & quid illa addat super distinctionem substantialem partium substantiæ, si illam habeat substantia ex se, & independenter à quantitate actuali. Vndè, vt id explicemus, oportet specialiter quæstione sequenti dubitare, an substantia corporea ex se, & independenter quātitate actuali habeat actua-

lem

lem distinctionem entitatiuam, & substantialem partium; & si illam habeat; quam extensionem suarum partium antecedenter ad extensionem illarum in ordine ad locum ei actualis quantitas tribuat.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm substantia corporea independenter, & antecedenter ad quantitatem actualem habeat partes substantialiter, & entitatiuè actualiter distinctas.

IN hac quæstione, quæ (vt in fine præcedentis dixi) multum conducit ad explicandam rationem formalem quãtitatis, vnum supponimus, & alterum inquirimus. Supponimus pro nũc (quod in quæstione sequenti ostendemus) substantiam videlicet esse realiter distinctam à quantitate, immo & satis esse probabile, posse supernaturaliter fieri, quod substantia realiter existat sine quantitate. Hoc ergo supposito, quod inquirimus est, an substantia corporea indepẽdẽter à quãtitate actuali, & etiam si de facto illam miraculosè nõ haberet, habeat distinctionem actualẽ substantialem, & entitatiuam partiũ; ita vt vna pars substantiæ non sit altera: an vero absque quantitate nullam prorsus distinctionem actualem habeat, sed solum radicalem, & in potentia: quatenus est capax diuersarum partiũ quãtitatis, per quas ipsa substantia actualiter distinguatur in diuersas partes. Et licet in hoc duplex opposita sit sententia, altera negans omnem prorsus distinctionem substantiæ absque quantitate; altera verò distinctionem substantialem, & entitatiuam partium substantiæ independenter, & antecedenter à quantitate cõcedens, & vtraque sententia graues habeat defensores, quamuis aliqui, qui pro hac vltima negatiua referuntur, solum forsam intendant, substantiam absque quantitate non habere extensionem partium; quia extensionem solũ accipiunt pro distinctione accidentali partium, quam accipit substantia à quantitate; non tamen re vera negent substantiæ esse, & independenter a quantitate actuali distinctionem partialem entitatiuam: quidquid sit de authorum intelligentia quid probabilius iudicem, explicare conabor.

2. Dicendum igitur existimo, substantiam quamlibet corpoream antecedenter, & indepẽdenter à quantitate actuali, imò etiam si miraculo se quantitatem non habeat, habere distinctas actualiter partes entitatiuas, & substantiales, ita vt vna non sit alia, & sit ab altera actualiter entitatiue distincta, licet ab illa nõ sit diuisa, & separata. Probatur primo conclusio ratione meo videri efficaci, quia substantia antecedenter ad quantitatem præhabet

habet radicaliter determinatam quãtitatem, & omnes illius partes: ergo antecedenter ad quãtitatem actualem dantur in substãtia diuersæ partes entitatiuæ, & substantiales actualiter distinctæ. Antecedens probatur, & explicatur, quia cum tota quãtitas & omnes eius partes redicentur in substantia, non solum determinata aliqua quantitas totalis, sed omnes eius partes præhabentur radicaliter in substantia. Cõsequentia vero probatur, quia vt communiter docent Thomistæ agentes de principio indiuiduationis, substantiæ duorum indiuiduorum distinguuntur actualiter, totaliter, substãtialiter, & nõ per ipsam actualem quantitatem (hæc enim, vtpotè accidens solum tribuit illis distinctionem accidentalem) sed distinguuntur per semetipsas ipsæ substantiæ, quatenus radicaliter præhabent diuersas quantitates totales: ergo si quælibet talis substantia; antecedenter ad quantitatem actualem non solum radicaliter præhabet illam, sed & præhabet radicaliter omnes partes illius, illa ob id non solum erit distincta actualiter, substantialiter, & indiuidualiter ab alia substantia totali, sed & in eadem substantia erit distinctio actualis vnius portionis, seu partis substãtiæ ab altera. Consequentia mihi videtur ita certa, vt nulla ei possit assignari disparitas.

3. Secundo probatur conclusio, nam substantia totalis affecta quantitate (vt etiam authores oppositi concedũt) habet partes distinctas realiter à partibus quantitatis in illis receptis. Sed ab ipsis partibus quantitatis, quæ in partibus substantiæ recipiuntur, tales partes substantiæ per semetipsas, & non per quantitates partiales distinguuntur realiter: ergo etiam per semetipsam & non per quantitatem potest vna pars substantiæ ab altera parte substantiæ distingui, ac perinde ea distinctio partialis partium substantiæ inter se non erit à quãtitate, sed independenter à quantitate potest habere. Prima consequentia probatur, quia si substantia, & partes substantiæ ex se habent, quod distinguantur realiter à quantitate, & partibus quãtitatis, quare etiam ex se non habebunt, quod inter se partes substantiæ distinguantur? Minor autem, in qua videtur esse difficultas, probatur, quia partes substantiæ affectæ partibus quantitatis non possunt realiter distingui ab ipsis partibus quantitatis per easdemmet quantitatis partes: nihil enim realiter ab aliquo distinguitur; per id à quo distinguitur, cum aliud debeat esse extremum distinctionis, & aliud id, per quod à tali extremo quid distinguitur. Nec possunt partes substantiæ distingui à partibus, quas recipiunt quantitatis, per aliam quantitatem; illa enim etiam deberet distingui à substan-

tia

tia per aliam quantitatem, & sic in infinitum. Necessario igitur est dicendum, quod substantia totalis per se ipsam distinguitur à quantitate totalia, quam actualiter recipit, & etiam partes substātiæ a partibus quantitatis, quas in se ipsis recipiunt, realiter per semetipsas distinguuntur.

4. Tertio probatur conclusio: substantia est ita adæquatum subiectum quantitatis, quod in illa quantitas, & omnes illius partes distincte, & partialiter recipiantur, ita vt vna pars quantitatis nō sit in tota substantia, sed vna pars quantitatis sit in vna parte: substantiæ, & alia in alia parte, aliàs quantitas esset in substantia indiuisibiliter, & in extense ad modum, quo anima rationalis est in tota materia: quod vtique non est dicendum, cum quātitas extensiuo modo, & extendens ac distinguens accidentaliter saltem partes substantiæ, sit in ipsa substantia: ergo antecedenter ad quantitatem supponuntur in substantia, vt in subiecto proportionato, in quo quantitas possit recipi, diuersæ partes substantiales actualiter entitatiue distinctæ, in quibus possint recipi diuersæ partes quantitatis. Probatur consequentia. Tùm, quia subiectum, debet proportionari formæ, & re vera substantia nullam præhabens distinctionem actualem substantialem partium, non esset subiectum proportionatum ad recipiendas diuersas partes actualiter distinctas quantitatis. Tùm etiam eadem consequentia probatur (vt semper stabamus in paritate in prima ratione nostræ conclusionis facta) quod ad recipiendum diuersam quantitatem totalem distinctam realiter ab altera quantitate totalis, debet præsupponi substantia totalis distincta actualiter totaliter ab altera substantia totali; nec potest dici, quod distinctio actualis talium substantiarum totalium ab ipsis quantitatibus actualibus sit, sed necessario ad talium quantitatū receptionem debet præsupponi: ergo à simili ad receptionem partium distinctarū eiusdem quantitatis debet præsupponi in substantia distinctio actualis substantialis entitatiua partium ipsius substantiæ: nec potest dici, quod talis distinctio sit per ipsas partes quantitatis, quæ in substantia recipiuntur.

5. Quod si huic rationi, imò etiam aliis præcedentibus cum authoribus oppositæ sententiæ dicas, quod vt substantia sit subiectum proportionatum quantitatis, & partium quantitatis, non requiritur, quod præsupponatur vt habens actu distinctas partes, sed sufficit quod illas præsupponatur habens radicaliter, & in potentia: non enim effectus, quem recipit aliquid ab aliqua forma, debet in illo actu præsupponi, sed solum radicaliter, & in potētia: & ita sicut substantia, vt recipiat albedinem, & eius effectum

(asserunt prædicti authores) non debet præsupponi alba, sed de albabilis, & in potentia, vt recipiat albedinem, ita etiam substantia, vt recipiat quantitatem, & partes quantitatis, nō debet præsupponi habens actu distinctionem partium, quia talis distinctio partium in substantia (asserunt illi) est effectus quantitatis, sed sufficit, quod eam distinctionem suarum partium præhabeat substantia radicaliter, & in potentia.

6. Contra hoc tamen est, quod nos nullatenus dicimus, neque intendimus, quod vt recipiat substantia, quantitatem, & partes quantitatis, debeat actu præhabere aliquem effectum ipsius quantitatis: nec admittimus, distinctionem actualem entitatiuā partium substantiæ esse vllatenus effectum quantitatis, sed aliā distinctionem accidentalem, & quantitatiuam, quam accipiunt à quantitate partes substantiæ distinctam, & superadditam distinctioni actuali entitatiuæ, quā in se habebant, vt statim magis explicabimus: & solum intendimus, quod ad hanc recipiendam distinctionem quantitatiuam, & recipiendum ipias partes quantitatis, debet in substantia præsupponi distinctio actualis, & entitatiua suarum partium; sicuti ad recipiendum duas quantitates totales non debet quidem actu præhaberi in substantijs distinctio totalis accidentalis quātitatiua, quam per distinctas quantitates totales acquirunt; debet tamen actu præhaberi in substantijs distinctio totalis substantialis entitatiua, vt sint subiectum proportionatum diuersarum totalium quantitatum.

7. Quarto probatur conclusio, quia substantia, verbi gratia, homo, cum quantitate habet partes actualiter substantialiter distinctas. Sed nullus effectus substantialis, nullaque perinde distinctio substantialis præstari potest à quantitate: cum accidens qualis est quantitas, solum possit præbere effectum accidentalem: ergo substantia corporea ex se, & independenter à quantitate actuali; acperinde antecedenter ad illam, & etiam si miraculosè illam non haberet; habet adhuc partes substàntialiter, & entitatiuè distinctas. Maior, in qua est difficultas, probatur, nam in homine modo cum quantitate substantia capitis non est substantia pedis, cum sit vna ab altera separabilis, & vna destructa, altera non destruatur: ergo modo, licet non sit actualiter separata substantia capitis à substātia pedis, est tamen ab illa realiter substantialiter actu distincta. Patet hæc consequentia: nam esse aliqua actualiter distincta nihil aliud est, quā quod hoc actu sit, & illud actu sit, & hoc non sit illud: ergo cum actu sit in homine quanto substantia pedis, & substantia capitis, & substantia pedis non sit substantia capitis,

tis, actualiter substantialiter hęc distinguuntur. ¶ Confirmatur primo, nam cum destruitur substantia, quę est inpede, licet simul cum aliqua parte quantitatis destruatur; non destruitur tota substantia hominis vt patet: ergo vel destruitur aliqua pars substantię hominis, vel solum substantia, quæ erat sub quantitate pedis desinit esse sub illa, absque aliquo, vel partiali sui destructione, sicut cum corrumpitur aliqua pars corporis humani, non desinit esse tota anima rationalis, nec aliqua pars illius; quia anima rationalis non habet partes, sed solum desinit informare illam partem, quam antea informabat. Sed hoc secundum dici non potest: aliàs substantia corporea esset sub quantitate indiuisibiliter, sicut anima in corpore, & ipsa substantia corporea etiam cum quãtitate nullam in se diuisionẽ haberet, sed solum diceretur virtualiter diuisibilis, quatenus recipit diuersas partes quantitatis: restat ergo quod cum destruitur aliqua pars integralis hominis, manus verbi gratia, vel pes, vere aliqua substantia partialis destruatur: ac perinde ante talem destructionem talis pars substantiæ erat actualiter substantialiter distincta ab altera parte substantiæ, quæ non destruitur. ¶ Confirmatur secundo, nam certum videtur, quod in substantia corporea saltim affecta quantitate vna pars substantiæ distinguitur actualiter realiter ab illa, vt substantia pedis à substantia capitis: ergo ablata miraculosè à tali substantia quantitate (quod nũc supono esse posibile) non remanet substantia, quæ antea cum quantitate erat substantia pedis omnino actu realiter indistincta à substantia, quæ erat substantia capitis: ergo distinctio actualis, quæ inter illa remanet, debet esse substantialis, & entitatiua, omnis enim inter illa accidentalis distinctio proueniens à quantitate desinit esse, ablata ab illis quantitate. Prima consequentia, in qua est difficultas, probatur. Quia ea, quæ realiter actualiter distinguuntur, non desinunt distingui actualiter realiter, nisi alterum, vel vtrumque destruatur, vel vnum conuertatur in alterum. Sed per id præcisè: quod à substantia capites, & pedis auferatur miraculosè quantitas, nec destruitur substantia capitis, nec substantia capitis conuertitur in substantiã pedis, aut substantia pedis in substantiam capitis: ergo si cum quãtitate substantia pedis actualiter realiter distinguebatur à substantia capitis; etiam ablata ab illis quantitate, actualiter realiter distinguuntur.

8. Vltimo tandem probatur conclusio, quia in substantia etiã affecta quantitate potest realiter separari vna pars substantiæ ab altera, manẽte omnino realiter inseparata quãtitate: ergo per distinctionẽ accidẽtalẽ partialẽ, quam

ſubſtantia habet à quantitate actuali, habet ex ſe, & independenter ab illa diſtinctionem actualem ſubſtantialem partialem. Patet conſequentia, quia ſi nullam diſtinctionem actualem partialem haberet ſubſtantia, niſi à quantitate, non poſſent partes ſubſtantiæ realiter ſeparari, niſi ad ſeparationem realem partium quantitatis: ergo ſi realiter ſeparantur partes ſubſtantiæ, non ſeparatis partibus quantitatis illius, ſignum eſt, quod ſubſtantia habet aliquam diſtinctionem actualem partium præter diſtinctionem, quam habet à quantiate. Antecedens probatur; nam caſu quo quis intenderet conſecrare dimidiam partem hoſtiæ ab ipſo ſignatam, deſinit eſſe dimidia pars ſubſtantiæ panis, altera dimidia parte permanente: ac perinde realiter pars ſubſtãtiæ, quæ deſinit eſſe, ſeparatur ab illa, quæ permanet, & tamen omnes partes quantitates manent non ſolum quod apparentiam, ſed re vera realiter inſeparatæ, & continuæ ſicut antea. Quia per id, quod tunc aliquæ partes quantitatis maneant in ſubiecto, aliæ vero ſine ſubiecto, non diſcontinuatur quantitas, vt in alio caſu docet D. Thomas 3. par. quæſtion. 77. artic. 8. ad 2. aſſerens, quod ſi ſpeciebus vini conſecrati miſceatur vinum non conſecratum, quantitas illis continuatur cum quantitate præexiſtenti, licet partes præexiſtentes quãtitatis non ſint in ſubiecto, & partes aduenientes ſint in ſubiecto: ergo à ſimili, quando conſecratur pars hoſtiæ & deſinit eſſe pars ſubſtantiæ panis, ſeparaturque perinde ab alia parte ſubſtantiæ permanenti, partes quantitatis nec ſeparantur, nec diſcõtinuãtur licet aliquæ illarũ maneãt in ſubiecto, aliæ vero abſque ſubiecto.

9. Vt tamen concluſionẽ magis explicemus, reſtat declarare, quem effectum formalem primarium tribuat quantitas ſubſtantia. Suppoſito enim, quod talis primarius effectus quantitatis non eſt extendere ſubſtantiam in ordine ad locum, eum id ſit effectus ſecundarius quantitatis, & ſine quo miraculo ſe poteſt quantitas reperiri, vt de facto reperitur quantitas corporis Chriſti, cui vt in Sacramento Euchariſtiæ exiſtenti talem non tribuit effectum extenſionis actualis in ordine ad locum. Suppoſito enim hoc, ſi ſubſtantia ex ſe, & indepẽdenter à quantitate habet actualem diſtinctionem partium, ita vt vna pars ſubſtantiæ ſic ab altera antecedente, & independenter à quantitate actualiter diſtincta; non videtur qualem primarium effectum formalem poſsit ſubſtantiæ tribui à quantitate,

10. Ad hoc dico, quod præter dictam diſtinctionem actualem entitatiuum, & ſubſtantialem partium, quam ex ſe diximus habere ſubſtantiam corpoream, habet à quantitate extenſionem quan-

quandam quantitatiuam & accidentalem earundem suarum entitatum partialium, per quam reduntur proximè capaces extensionis in ordine ad locum, cuius localis extensionis per primam illam, distinctionem partialem entitatiuam quam ex se, & independenter à quantitate habebant partes substantiæ, solum radicaliter, & remote erãt capaces. Nec mireris, non aliter explicari extensionem quantitatiuam partium substantiæ in ordine ad se, nisi per id quod sit talis extensio, quæ substantiam reddat proximè capacem extensionis in ordine ad locum: plures enim essentias non nouimus explicare, nisi per id quod sint radices suarum proprietatum, vt essentiam equi per id, quod sit radix inhibilitatis, & essentiam leonis per id, quod sit radix rugibilitatis.

11. Si tamen adhuc magis vellimus explicare, quid sit extẽsio in ordine ad se, quam quantitas antecedenter ad extensionẽ in ordine ad locum tribuit partibus substantiæ: potest dici, quod partes substantiæ antecedenter ad quantitatem, licet essent vna ab altera distincta, non tamen vlatenus inter se ordinatæ: aut positionem habẽtes inter se, & hanc inter se positionem, & ordinem tribuit illis primo quantitas, & deinde positionem earum in loco, ita vt per primum effectum quantitatis partes substantiæ non sint ordinatæ, & extensæ in ordine ad locum, sint tamen extensæ, & ordinatæ inter se, & in ordine ad totum, & non solum, quod vna pars substantiæ non sit alia (hoc enim habebant ex se, & independenter à quantitate actuali) sed quod vna pars substantiæ sit prior alia, & omnes illæ cũ ordine positionis inter se comparentur ad totum. Doctrina hæc colligitur manifeste ex D. Thoma: opusculo enim 48: tractatu de quantitate, cap. 4. in quit. *Quod positio vno modo dicitur ordo partiũ in loco, & sic est vnũ de prædicamẽtis, quod dicitur situs; alio modo positio est ordo partium in toto, & sic positio est differentia quantitatis.* Et in 4. dist 10. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 3. ad 2. supponens Sanctus Doctor, Corpus Christi in Eucharistia habere quidem quãtitatem, ac perinde, & effectum formalem primatiuum quantitatis, non tamen ibi habere effectũ secundarium ipsius quantitatis, scilicèt extensionem in ordine ad locum; explicans in quo talis effectus primarius formalis, quẽ habet quantitatis, consistat, ait: *Quamuis non sit accipere ordinem partium Corporis Christi secundum comparationem ad partes Hostiæ tamen est accipere ordinem ipsarum partium adinuicem in Corpore Christi secundum propriam quantitatẽ.* Hæc D. Thomas: in quo manifeste insinuat, quod licet in Corpore Christi, vt existente in Eucharistia non sit ordo partium ad partes Hostiæ, (quod est idem ac dicere

cere, quod non est extensio, & ordo partium corporis Christi in ordine ad locum) est tamen ratione effectus primarij quantitatis ordo partium corporis Christi inter se, & in ordine ad totū; ita vt in ilo etiam non extenso in ordine ad locum sint ratione quantitatis caput, manus, & pedes cum ordine vnius partis ad alteram, & omnes sic vt partes integrales ordinatæ constituant totum, quam ordinationem (vt dixi) non habent partes substantiæ ex se, & independenter à quantitate actuali, sed solum distinctionem vnius ab altera, sine prædicta ordinatione.

12. Hinc sequitur propriè partes substantiæ antecedenter ad quantitatem dici entitatiuè, & substantialiter distinctas, non tamen extensas, aut habere extensionem; quia extensio partiū etiam in ordine ad se addit aliquid supra illarum distinctionē, scilicèt ordinationem, quam habent à quātitate, & ita (vt in principio huius quæstionis dixi) plures qui pro oppositā referuntur sententia, fortasis solum intendunt substantiæ ex se, & independenter à quātitate omnem extēsionem, non autem distinctionē partium negare. Siquis autem dicat substantiam ex se habere extensionem substantialem partium; licet forsam minus propriè loquatur, cum tamen extensio quantitatis sit accidentalis, dum dicit substantiam ex se habere extensionem substantialem partium, pro eodem sumit extensionem substantialem, ac distinctionem, & ita in re nihil asserit falsum.

13. Sequitur etiam, quod licet antecedenter ad quantitatem dicatur, substantiam habere partes distinctas: non tamen propriè dicitur, habere partes integrales, quia per partes integrales significantur partes non solum inter se distinctæ, sed inter se, & in ordine ad totum ordinē & positionem habentes. Vndè cum eum ordinem, & positionē habeant à quantitate, per quantitatem, & eius primarium effectum partes substantiæ efficiuntur partes integrales. His ergo suppositis solum restat, fundamēta oppositæ sententiæ diluenda proponere,

14. Obijcies ergo primo, quod secundum Aristotelem, & Diu. Thomam, substantia ablata quantitate, omnino remanet indiuisibilis: ergo absque aliqua distinctione partium etiam entitatiua, & substantial; omnis enim, qualiscumque distinctio facit diuisibilitatem. Antecedēs probatur, nā D. Thomas 4. contra gētes, cap. 65 ita ait *Remota quātitate substātia omnis indiuisibilis est, vt patet per Philosophum 1. phisicorū, & 1. part. quæst. 50. art. 2.* ait: *Materiam diuidi in partes, non conuenit, nisi secundum quod intelligitur sub quantitate, qua remota remanet substātia indiuisibilis, vt dicitur 1. phi-*

sico-

ſicorum. Et denique quodlibeto 9. quæſt. 4. art. 1. dicit: *impoſsibile eſt, quod vna materia contrarias, & diſparatas formas recipiat, niſi ſecũdum diuerſas partes, diuerſitas autẽ partium non poteſt intelligi in materia, non intellecta diuiſione, neque diuiſio non intellecta dimenſione, quia ſubſtãtia quãtitate ſublata, remanet indiuiſibilis*: ergo ſecundum mentem D. Thom. ex Ariſtotele omnis diuiſibilitas ſubſtantiæ prouenit à quantitate, & abſque illa omnino manet ſubſtantia indiuiſibilis: ac perinde ſine aliqua actuali diſtinctione.

15. Reſpondetur D. Thomam ex Ariſtotele ſolum in prædictis locis intendere, quod ſubſtantia ablata omniquãtitate, tã actuali, quam radicaliter in ipſa præhabita, maneat omnino indiuiſibilis; non tamen quod præhabens radicaliter quantitatem, antecedenter ad id, quod actualiter habeat illã, imò etſi defacto actualiter nõ haberet illam, ſit omnino indiuiſibilis: non autem ponimus aliquam diſtinctionem aut diuiſibilitatem actualem entitatiuam, & ſubſtantialem totalem, vel partialem abſque quantitate, & partibus quantitatis radicaliter in ſubſtantia præhabitis, ſed abſque quantitate, & eius partibus actualiter in ſubſtãtia receptis. Quod autem hæc ſit mens, & intelligentia D. Thomæ manifeſte ex contextu teſtimoniorum, quæ in argumento adducuntur, comprobatur. In primo enim adducto ex 4. contra gẽtes loquitur, D. Thomas de diſtinctione duorum indiuiduorum materialium; ita enim aſſerit Sãctus Doctor: *Quia ſola quantitas dimenſiua de ſui ratione habet, vndè multiplicatio indiuiduorum in eadẽ ſpecie poſſit accidere: prima radix huiuſmodi multiplicationis ex dimenſione eſſe videtur, quia & in genere ſubſtãtiæ multiplicatio ſic ſecundum dimẽſionẽ materiæ, quæ nec intelligi poſſet, niſi ſecundũ quod materiæ ſub diuiſionibus conſideratur, nam remota quãtitate ſubſtantia omnis indiuiſibilis eſt.* Hæc D. Thom. in quibus manifeſte loquitur de diſtinctione indiuiduali, & numerica duorum indiuiduorum ſubſtantialiũ intra eandẽ ſpeciem. Sed iuxta veriorẽ & communem Thomiſtarum ſentẽtiã circa principium indiuiduationis ſubſtantiarum materialium, certum eſt, quod ſubſtantiæ materiales non exigũt ad ſui indiuiduationẽ, & diſtinctionem indiuidualem, quantitatem actualem, ſed ſolum quantitate, vt radicaliter id materia, & in ſubſtantia præhabitam: ergo cũ D. Thomas ait, quod abſque quãtitate materia, & ſubſtantia eſt indiuiſibilis, non intelligit abſque quãtitate actuali, ſed abſq; quantitate etiã radicaliter præhabita. Vndè ſicut ex radicaliter præhabita diuerſa quãtitate totali diſtinguũtur actualiter ſubſtantialiter totaliter duæ ſubſtantiæ totales, ita & in eadẽ ſubſtantia totali ex radicaliter præhabitis diuerſis

partibus quantitatis distinguuntur actualiter substantialiter entitatiue diuersæ entitates partiales substantiæ. Eadem intelligentia D. Thomæ manifeste etiam ex vltimo adducto illius testimonio comprobatur: ad recipiendū enim diuersas formas in materia exigit ibi D. Thomas diuisionem ipsius materiæ, & ad eam diuisionem materiæ exigit in materia diuersas dimensiones quantitatis. Sed certum est in sententia D. Thomæ, in materia ad recipiendas formas non præcedere quantitatem actualem; cum in sententia Angelici Doctoris quātitas, sicut alia accidentia non recipiatur in materia, sed in toto composito. & cum aliquod compositum corrumpitur, fiat resolutio vsque ad materiam primam, nullo in illa manente actuali accidente: ergo cum D. Thomas asserit, materiam ad recipiēdas formas diuersas, debere esse diuisā, & vt sit diuisa debere habere diuersas dimensiones quātitatis, nō intelligit, quod debeat illas habere actu, sed solum quod radicaliter illas præhabeat. & ita cum dicit, materiam, & substantiam absque quantitate esse indiuisibilem, intelligitur absque quantitate etiam radicaliter præhabita.

15. Obijcies secundo, quia ablata quantitate actuali à materia, nulla in illa manet actualis distinctio. Omnem ergo distinctionem actualem partium accipit à quantitate actuali. Antecedens probatur, quia omnis distinctiō actualis prouenit ab aliquo actu. Sed in materia prima ex se nullus est actus, cum primus actus illius sit forma: ergo ex se nullam habet distinctionem actualem.

Confirmatur, quia si esset ex se in materia prima distinctio actualis partium, cum illæ non essent adinuicem diuisæ, & separatæ, faceret vnam compositionē cum altera. Sed talis compositio non potest esse. Tùm quia prima compositio, quæ in materia repetitur, est ex ipsa materia, & forma. Tùm etiam, quia in omni compositione vnum extremum comparatur ad alterum vt actus & alterum vt potentia: & in materia cum secundum se totam sit pura potētia, nihil est, quod possit comparari ad aliquid vt actus: ergo in materia nulla potest ex se reperiri compositio, ac perinde nec aliqua actualis distinctio partium.

17. Respondetur ad argumentum: quod licet materia nūquam, nec supernaturaliter, iuxta probabiliorem sententiā possit existere sine forma, quamuis miraculose possit existere sine quantitate; tamen cum antecedēter ad formam intelligatur, materiam esse radicem diuersæ quantitatis totalis, quatenus per dispositiones ab agente introductas sigillatur, & sit capax diuersæ determinatæ quantitatis, ob id intelligitur vna materia distincta ab altera actualiter substantialiter,

ter, & principium distinctionis individualis, & in ea materia distinguuntur etiam actualiter partes substantiales: & ita negatur principale antecedens argumenti. Et ad primam probationem dico, quod ad hanc distinctionem non requiritur in materia aliquis actus, sed ipsa materia per suammet entitatem, sicut sine aliquo actuali super addito distinguitur realiter actualiter à quolibet alio ente vt à forma, & ipsa quantitate. Eodē modo est dicendū, quod in materia sine aliquo actuali illi superadditō solum per suam entitatem quatenus est radix diuersarum partium quantitatis, distinguantur diuersæ partes substantialis ipsius materiæ,

Ad confirmationem respondetur, quod sicut partes ipsius quantitatis continuæ, quæ realiter non sunt diuisæ, & separatæ, non faciunt compositionem, ita vt vna comparetur ad alteram vt actus, & altera vt potentia: non enim maior est ratio in partibus homogeneis, quare vna pars respectu alterius sit actus potius quam è conuerso, sed habent adinuicem vnionem, & continuationem; ita etiam partes substantiæ, & ipsius materiæ substantiales non habent compositionem, ita vt vna comparetur ad alteram, vt actus, & altera vt potentia, sed vniuntur realiter substantialiter inter se. Et per hoc patet ad vtramque partem minoris, non enim pōnimus propriam cōpositionem vnius partis materiæ cum alia, sed vnionem, & ita prima propria compositio materię est cum forma.

18. Contra hoc tamē est, quod si partes materiæ antecedenter ad quantitatem vniuntur realiter substantialiter, cum (vt dicitur in solutione) vna pars non se habeat vt actus respectu alteri', indigent aliquo nexu, & termino communi; vt inter se vniantur (licet enim id non requiratur ad vnionem eorum, quorum vnum se habet vt actus, & alterum vt potētia; & idcò neque ad vnionem materię cum forma, neque alicuius forma cum subiecto existimem requiri aliquem modum inter medium vnionis, sed quod se ipsis immediate vniantur, quia vnum se habet vt actus, & alterū vt potētia) ex opposito tamē, inter ea quorū vnū non se habet vt actus, & alterū vt potentia, vt vniantur, requiritur aliquod vinculum, & medius vnionis ab extremis, quæ vniuntur distinctus, & idcò vt vniantur partes quantitatis, requiruntur inter illas aliqua indiuisibilia, seu puncta; medijs quibus vniantur. Sed nullum datur medium inter partes substantiæ, præcipuè inter partes materiæ substantialis, quo realiter vniantur, & copulentur: ergo vel non dantur tales partes distinctę substantiales, vel illæ non sunt inter se vnitæ, sed admodum quantitatis discretæ vna nō

est

est cum altera copulata. Minor, in qua est difficultas, probatur, quia si in materia substantiali essent aliqua indiuisibilia substantialia, medijs quibus partes materiæ vnirentur, cum ab agente naturali diuiditur vna pars materiæ ab altera, deperderetur, & desineret esse illud indiuisibile, quo partes materiæ vnirentur, sicuti ad diuisionem quãtitatis deperditur indiuisibile, quo partes quãtitatis vniebantur. Sed ad actionem nullius agentis naturalis potest desinere esse aliquid materiæ substantialis, cum quidquid ad materiam pertineat, videatur esse ingenerabile, & incorruptibile, sicut ipsa materia; ac perinde solũ producibile per creationem, & potens desinere esse per anichilationẽ, quæ virtute agentis creati contingere nequit.

19. Respondetur, necessario in ea, quam defendimus, sententia, concedenda esse indiuisibilia substantiæ, & etiam materiæ substãtialis, vt medijs illis illius partes substantialis realitet vniantur propter rationẽ in argumento factam; & etiam vt substantia sit subiectum omnino proportionatum quantitatis, & sicut in illa dantur partes, & indiuisibilia quantitatis, quibus vniantur; ita & in subiecto corespondeãt partes substantiæ & indiuisibilia substantiæ, quibus vniantur. Vndè ad argumentum neganda est minor, & ad eius probationem cõcedendum est, quod ad separationem partium substantiæ desinũt esse indiuisibilia substantialia, quibus vniebantur, imò in vtra, que parte substantiali separata resultat nouum indiuisibile substantiale, quod terminetur; sicut ad separationem partium quantitatis resultat inqualibet parte separata nouum indiuisibile quãtitatis, quo terminetur. Neque idest inconueniens, quia quamuis materia substantialis quoad omnes suas partes sit ingenerabilis, & incorruptibilis, indiuisibilia tamen substantialia ipsius materiæ, cum ad huc in genere materiæ sint aliquid incompletum, educuntur ex potẽtia ipsius materiæ, & sic ad actionem agentis naturalis possunt desinere esse, & alia indiuisibilia substantialia in partibus materiæ separatis resultare.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm quantitas realiter distinguatur à re quanta.

DIco primo, quantitas realiter saltim formaliter distinguitur à te quanta, siuè res quæ quantificatur per quãtitatem sit substantia, siue accidens corporeum. Manifeste patet conclusio, nam illa dicuntur realiter formaliter distincta, quæ ex se, & antecedenter ad omnem distinctionem per intellectum facta habent suas proprias rationes formales à rationibus illorũ distinctas;

ctas; sed quantitas (vt ad illam in particulari doctrinam generalē omnium prædicamentorum applicemus) ex se habet formalem distinctam rationem à substātia, tā in ratione communi accidentis, quam in ratione talis accidētis determinati. In ratione quidem communi accidentis, quia substantia est ens per se: quātitas autem vtpotè verum accidēs est entis ens, & ens in alio. In ratione vero particularis accidentis, quia quātitas habet speciales effectus formales, quos ex se non habet substantia, vt extensionem suarum, & substantiæ partium in ordine ad se, & in ordine ad locum, quam extensionem ex se, non habet substantia. ¶ Confirmatur, quia licet quātitas de substantia, & de qualitate de nominatiuè in concreto prædicetur, non tamen prædicatur de illis nomine, & ratione, vt Aristoteles docet in cap. te de substātia, quia diuersa est definitio substantiæ, & qualitatis à definitione substātiæ. Ea autem inter quæ nec formalis realis intercedit distinctio, vnum de altero formaliter, & nomine, & ratione prędicatur Quantitas igitur à re quanta scilicet à substantia, & à qualitatibus corporalibus, quæ per quantitatem reduntur quantæ, realiter saltē formaliter distinguitur.

2. Dico secundo, quantitas realiter entitatiuè distinguitur à re quanta. Oppositum tenet Ochā, & plures alij Nominales existimantes, quamlibet rem quantam esse suam quantitatem, & quod substantia corporea, imò materia corporea per se ipsam, & sine aliqua entitate superaddita est quanta, & forma corporea per suammet entitatem est quanta, & similiter qualitas materialis, vt calor, vel albedo per summet entitatem est quanta. Et cum materia à forma corporea, & vtraq; à prædictis qualitatibus realiter entitatiuè distinguantur; distincta entitatiue est quantitas, qua materia est quanta; & quantitas qua forma corporea est quanta; ac denique quantitas qua quælibet qualitas est quanta. Sed cōclusio est omnium aliorum communis, & in primis satis aperte deducitur ex Aristot. pluribus in locis, præsertim 7. metaphisicæ text. 8. vbi ait: *Longitudo, latitudo, & profunditas quātitas quædā sunt sed non substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc primo insunt*, & 1. phisicum textu 15. ait: *Si substantia, & quantū sunt, duo sunt*, & ibidem textu 13. asserit. *Si substantia, & quantum, & quale sunt, non vnū, sed multa sunt*. Et quamuis aliqualiter hæc testimonia explicari possint, quia substantia, & quantitas non vnum formaliter, sed duo formaliter sunt: certè cum absolutè, & sine addito asserit Aristoteles esse duo aut multa, maiorem quam formalem, entitatiuam videlicet distinctionem intelligit esse inter illa,

Con-

Confirmatur, quia distinguit, substantiam à quantitate sicut à qualitate. Sed certum est, qualitatem realiter entitatiuè à substantia distingui, cum nullus Catholicorum neget, qualitatem substantiæ panis manere realiter in Eucharistia, ipsa substantia panis destructa: ergo secundum mẽtem Aristotelis etiam quantitas distinguitur realiter entitatiuè à substantia.

3. Secundo probatur conclusio ratione desumpta ex Sacro Sãcto misterio Eucharistiæ, quia in illo manẽt realiter nõ solũ qualitates, sed & quãtitas substãtiæ panis, ipsa substantia panis realiter destructa, & in Corpus Christi cõuersa: ergo realiter entitatiuè quantitas panis ab ipsa substantia panis distinguebatur. Consequentia patet, quia cum vna entitas realiter manet, altera entitate realiter destructa, signum euidens est, quod tales entitates realiter entitatiuè distinguebantur. Antecedens autem licet non sit de fide, multum consonat cum his quæ de fide circa misterium Eucharistiæ tradẽtur, & est cõmunis Theologorum consensus. Vndè sine aliqua specie temeritatis forsam non potest negari. Illud tamen negant Nominales dicentes, quod cum per conuersionem in Corpus Christi desinit esse substantia panis, etiam desinit esse sua quantitas, & cum alia remanent accidentia panis, non remanent cum quantitate, aut in quantitate substantiæ panis, sed quolibet illorum cum sua propria quantitate secum realiter identificata.

4. Contra hoc tamen est primo, quia in Concilio Tridentino sessione 3. canone 2. definitur, fieri conuersionem totius substantiæ panis, & vini in Corpus, & Sãguinem Christi, manentibus dũtaxat illius accidentibus: ergo cum absque exceptione alicuius accidentis asserat sacrum Concilium manere accidentia substantiæ panis, & vni; & vnum illorũ sit quantitas, etiam illam manere videtur ibi definire. ¶ Confirmatur, quia si non maneret quantitas substantiæ panis, non solum ipsa substantia, sed & sua quantitas cum ea identificata conuerteretur in substantiam, & quantitatem Corporis Christi: ac perinde talis conuersio non diceretur solum transsubstantiatio, vt illam Concilicium, & Patres appellant, sed diceretur etiam trãsaccidentatio, cum etiam quantitas, quæ est verum accidens, in quantitatem Christi conuerteretur.

5. Secundo idem impugnatur quia si in Eucharistia non maneret quantitas substantiæ panis, alia accidentia ibi permanentia, non manerent inter se vnita; nõ enim per id, quod vnum actuet alterum; quia non est maior ratio vt vnum, calor, v.g. respectu coloris se habeat vt actus, quam è conuerso. Nec talia accidentia vni-

vnirẽtur inter se per id quod omnia illa in eodem aliquo essent subiecto, cum non sint in eodem substantia panis, vtpotè quæ tũc nõ permanet, nec in eadem quãtitate substantiæ panis, in etiam tunc non manet, sed quolibet tale accidens esset cum sua propria quantitate; ac perinde omnia illa inter se nullatenus manerent vnita, quod quidem admittere non parum videtur inconueniens. Alias non videtur quomodo simul naturaliter absque nouo miraculo omnia talia accidentia manerent.

6. Tertio principaliter ratione naturali probatur conclusio. Quod si materia, forma, & accidentia, quodlibet illorum habet suam propriam quantitatem cũ sua entitate identificatam, sequeretur, ea naturaliter non posse esse in eodem loco, sed vnum alterum ab eodem loco se expelleret. Consequens experientia docet esse falsum, cum videamus non diuersum, sed eundem locum habere materiam, & formam, & illarum accidentia. Ergo nõ quodlibet illorum habet suam quantitatem, sed vna est quãtitas omnium illorum entitatiuè ab entitatibus illorum distincta, per quam primo redditur quãta substantia, & deinde eius materialia accidentia. Et ita (vt ad ea, quæ cõtingunt in Eucharistia redeamus) destructa per cõuersionem in Corpus Christi substantia panis, manet illius quãtitas substentans alia accidentia, & illa quantificans. Sequela, in qua est difficultas, probatur. Quia duo corpora non possunt naturaliter esse in eodem loco, sed vnum alterum ab eodẽ loco expellit, quia habent diuersam quantitatem, ita vt ablata ab aliquo corpore quantitate, non esset nouum miraculum, quod simul existeret cum altero corpore, nec illa dicerentur propriè penetrari; sicut non dicitur penetrari corpus quãtum cum Angelo etiam in eodem loco existenti, quia Angelus non habet quantitatem. Ergo si materia, & forma, & eius materialia accidentia, quodlibet habet distinctam quantitatem; non possent naturaliter existere simul in eodem loco, sed naturaliter vnum alterum ab eodem expelleret loco, nisi per speciale miraculum, non obstante eorum diuersa quantitate, penetrarentur; sicuti miraculo se cũ Corpus Christi clauso exiuit sepulchro, non obstante eius Corporis à substantia sepulchri diuersa quantitate, cum corpore ipsius sepulchri fuit penetratum.

7. Nec valet, si dicas, quod quãtitas materiæ, quæ, quia sicut ipsa entitas materiæ est minus actualis, est incompatibilis naturaliter in eodem loco cum alia quantitate materiæ: ac perinde duo corpora, quia habent diuersam quãtitatem materiæ, nõ possunt naturaliter esse in eodem loco; quãtitates autem formæ substan-

tantialis, & accidentium materialium, quæ cum identificentur cum entitatibus formæ, & accidentium; quæ sunt entitates magis actuales, ac perinde, & ipsæ quantitates sint magis actuales, quam quantitas materiæ, non faciunt naturaliter incompatibiles in eodem loco quantitatem materiæ, & ipsam materiã. ¶ Non (in quam) id valet. Tùm, quia quantitas omnis est eiusdem rationis: ergo æqualiter omnes habent pro effectu formali, licet secundario ea, quæ facit quãta, facere impenetrabilia, & expellere ea, quæ per diuersam quãtitatem sunt quanta, ab eodem loco. Tũ, vel maximè, quia ex ea solutione sequeretur accidentia, quæ sine subiecto per suas quantitates manent quanta in Eucharistia, non esse naturaliter incompatibilia in eodem loco cum aliquo corpore, vt cum alia Hostia non consecrata. Consequens experientia docet, esse falsum. Falsum igitur est antecedens: sequela probatur, quia quantitates talium accidentium, vtpotè iuxta præcedentem solutionem quantitates magis actuales, non expellerent naturaliter quantitatem aliorum accidentium, nec alicuius corporis.

8. Dico tertio. Partes quantitatis continuæ realiter modaliter distinguuntur ab indiuisibilibus, quibus continuantur, vt linea à punctis, superficies à lineis, & corpus à superficiebus. Conclusio est expressa nostri Authoris quæstion. 2. super caput de quantitate, & colligitur ex Aristotele pluribus in locis, præcipuè 4. phisicorũ text. 107. vbi ait: *Quod punctum non est pars lineæ, sed continuans eius partes.* Et 5. metaphisicæ, c. 12. dicit: *Quod punctum est quid indiuisibile habens positionem in cõtinuo.* Et intelligitur punctum in omni genere esse indiuisibile, ita vt sub nulla ratione diuisibile sit: ergo cum secundum mentem Aristotelis, & secundum veritatem partes lineæ sint diuisibiles, sentit proculdubio Aristoteles, punctum esse realiter distinctum à partibus lineæ. Et dixi realiter modaliter ab illis distingui, non quia distinguantur solum formaliter, aut sit eadem entitas puncti, & partium lineæ, sed quia cum punctum in genere quantitatis sit aliquid incompletum; habet se vt modus respectu partium quantitatis: ac perinde non distinguitur ab illis tanquam entitas ab entitate, sed tanquam modus ab entitatibus realiter cum illis non identificatus.

Et eodem modo comparantur quoad distinctionem linea ad superficies, & superficies ad corpus. Tùm, quia ita asserit Aristoteles 3. de Cœlo textu 14. dicens, quod punctum eo modo se habet ad lineam, quo linea ad superficiem, & superficies ad corpus. ¶ Tùm etiam, quia si-

cut

cut partes lineæ continuantur punctis, ita partes superficiei continuantur lineis, & partes corporis superficiebus. Ex his autem facile deducitur conclusionis ratio quantum ad distinctionem puncti à partibus lineæ. Nam, quod in omni genere est indiuisibile, non potest realiter identificari cum eo, quodest diuisibile, si enim essed eadem realiter entitas, vel illa esset entitatiuè diuisibilis, vel indiuisibilis. Sed punctum est in omni genere indiuisibile, & partes lineæ sunt diuisibiles: ergo partes lineæ cum punctis realiter non identificantur.

9. Vniuersaliter autem, quod punctum à partibus lineæ, & linea à superficiebus, & superficies à partibus corporis realiter entitatiuè distinguantur, hac ratione probatur. Nam cum separantur realiter partes lineæ, desinit realiter esse punctum, medio quo illæ copulabantur, & continuabantur. Et similiter cum seperantur duæ superficies, desinit realiter esse linea, qua tales superficies continuabantur: ac denique cum separantur partes corporis, quæ est tertia species quantitatis, desinit esse superficies, qua continuabantur: ergo nec punctum identificatur realiter cum partibus lineæ, nec linea cum superficiebus, nec superficies cum partibus corporis. Patet, consequentia, nam cum aliqua realiter identificantur, non potest realiter, desinere esse vnum, quin realiter desinat esse, quod cum illo identificabatur. Antecedens autem probatur: nam cum separantur partes lineæ (& idem est cum separantur duæ superficies, aut duæ partes corporis) desinunt esse inter se copulatæ, & contiunæ: ergo punctum, quod erat terminus illius communis, medio quo copulabantur, vel remanet identificatum cum altera illarum parte, vel cum vtraque, vel realiter desinit esse. Sed non potest manere identificatum cum vtraque tali parte; nam cum illæ partes maneant realiter distinctæ, nihil realiter vnum, quale erat punctum, potest cum vtraque tali parte identificari. Nec est maior ratio quare maneat identificatum cum vna prædictarum partium magis; quam cum alia: ergo dicendum est illud punctum realiter tunc desinere esse: ac perinde punctum cum partibus lineæ, & linea cum partibus superficiei, & superficies cum partibus corporis realiter non identificantur.

10. Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod entitates non sunt multiplicandæ absque necessitate. Sed nulla est necessitas, vt concedatur quantitas, quæ sit entitas superaddita substantiæ.

Non

Non igitur illa est concedenda, sed quod substantia corporea per suammet entitatem est quanta, & quolibet accidens materiale etiam per suammet entitatem est quantum. Minor probatur. Quia nulla superaddita entitate substantiæ corporeæ, illa habet distinctionem partium, & cum ob distinctionem partium proportionetur partibus loci, ob id præcise habet, quod possit in ordine ad partes loci extendi. Ergo cum quantitas solum constituatur in substantia, vt partes illius distinguat, & reddat capaces extendi in ordine ad locum; ad nullum effectum proprium quantitatis requiritur, quod illa ponatur entitatiuè distincta à substantia: ac perinde nulla est necessitas concedendi quantitatem à substantia entitatiuè distinctam.

11. Respondetur, negando minorem & ad probationē respondetur iuxta dicta in duabus quæstionibus præcedentibus: quod licet substantia corporea sine aliqua entitate sibi superaddita, per ad solum quod sit radix diuersarum partium quantitatis, habeat actualem realem distinctionem suarum partium; non tamen absque alia entitate quantitatis sibi superadditæ habet suas partes ordinatas & extensas, ac perinde nec capaces proximè extensionis actualis in ordine ad locum. Vndè ad hunc effectum requiritur in substantia quantitas realiter entitatiuè ab illa distincta & illi superaddita.

12. Obijcies secundo, quod si quantitas realiter entitatiuè distingueretur à re quāta, possent adinuicem realiter separari, & realiter separata existere, consequens autem videtur falsum. Quia si à substantia corporea realiter separaretur quantitas, non videtur qualiter illa possit manere, nisi eius partes, quæ extensæ existebant localiter, fluerent ad punctum indiuisibile, vt aliqui existimant, quod tamen videtur esse absurdum, cum ea confluentia partium substantiæ ad punctum, non possit fieri nisi per motum localem, & talis motus est substantiæ impossibilis absque quantitate.

13. Respondetur, quod licet non sit vniuersaliter efficax argumentum ex distinctione entitatiua aliquorum, quod possint adinuicem realiter separari, & realiter separata existere. Aliquid enim potest ita in sui existentia dependere ab aliquo realiter ab illo distincto, vt ab illo separatum existere nequeat: vt materia sic in sui existere dependet à forma, quamuis ab illa realiter entitatiue distincta. Existimo tamen, non esse impossibile, quantitatem separari realiter à substantia, & vtramque sic separatam manere. Cum enim licet quantitas, sicut quodlibet aliud accidens, magis dependeat à substantia, quam illa dependeat

dead à quantitate, adhuc tamen non obstante illa dependētia, reperitur in Eucharistia (vt ostendimus) quantitas separata realiter à substantia, ita etiam potest supernaturaliter fieri, vt substantia corporea realiter existat absque quantitate. Nec tunc partes substantiæ fluerent ad punctum; sed existerent inter se distinctæ, non tamen ordinatæ, & à fortiori, nec extensæ in ordine ad locum: sicut etiam cum quantitate partis substantiæ corporis Christi in Eucharistia, non existunt extensæ in ordine ad locum & tamen per id non est cōcedendum, illas fluere ad punctum, sed existere indiuisibiliter, hoc est sine extensione locali: ita vt tota substantia Corporis Christi sit præsens omnibus speciebus Sacramentalibus, & cuilibet parti illarum. Aſſ autem alia præter substantiam, quæ per quantitatem reduūtur quanta, vt qualitates materiales, possint realiter ab omni quantitate separata existere, non est certum: sicut tamen Deus quantitati Panis in Eucharistia tribuit modum quendam existendi admodum substantiæ, per quem separata ab omni subiecto existit, poterit etiam forsam tribuere qualitatibus si miliē modum, vt non solum absque subiecto substantiali, sed etiam absque omni quantitate existant.

14. Obijcies aduersus tertiam conclusionem, quod si punctum distingueretur realiter entitatiue à partibus lineæ (& idē potest dici de linea à superficiebus, & de superficiebus à corpore) separatis realiter partibus lineæ, desinet realiter esse punctum, quo illæ continuabantur, & incipient realiter esse duo puncta, quorum altero altera pars lineæ sic separata, & altera altero terminetur, & vtrumq; tale punctū à parte lineæ, quā terminet, erit realiter entitatiuè distinctum: si quidem nō solum ponū tur indiuisibilia continuantia partes lineæ, sed & illas terminantia. Et eodē modo vidē tur distingui indiuisibilia continuatiua à partibus lineæ, atque indiuisibilia terminatiua illarum. Sed ad separationem realem partiū quantitatis non resultant de nouo aliqua indiuisibilia ab ipsis partib realiter entitatiuè distincta: ergo non dantur in linea talia indiuisibilia ab eius partibus sic distincta. Minor probatur, quia non est tūc aliqua causa productiua talium indiuisibilium, cum illa nō possit producere causa, quæ diuidit, & separat linea.

15. Resp. concedendo maiorē: imō id (vt vidimus) est fundamētum nostrę tertiæ cōclusionis. Vnde neganda est minor, & ad eius probationem dico, quod tunc talia indiuisibilia terminatiua partium lineæ quæ diuiduntur, non producuntur directè à causa diuidente partes lineæ, sed ab ipsis partibus sic diuisis naturali resultantia consequuntur. Quia cū pars lineæ ab altera parte dis-

continuatur, eo ipso naturaliter petit terminari, eoque ipso fluit, & resultat ab eius entitate vnum indiuisibile, quod illam terminet & quod ante erat in potentia illius, & ratione continuationis illius partes cum altera impediebatur, ne à tali parte flueret, & resultaret. Vnde causa, quæ diuidit & discontinuat tales partes, solum se habet, vt remouens impedimentum continuationis, vt à qualibet talium partium indiuisibile terminatiuum illarum realiter resulter, & ea resultancia potius arguit, quod indiuisibile, quod sic realiter partibus resultat, realiter ab illis distinguatur.

QVÆSTIO X.

Vtrùm diuisio quantitatis in continuam, & discretam sit generis in species, & linea, superficies, & corpus sint veræ species quantitatis continuæ.

REsolutorie dico primo. Quantitas essentialiter diuisione generis in species subalternas diuiditur in quantitatem cõtinuã, & discretam. Conclusio est communis, breuiterq; probatur. Quia quantitas continua habet distinctam essentialiter extensionem partium, ac quantitas discreta: quantitas enim continua est *cuius partes copulantur aliquo termino communi*, & quantitas discreta est *cuius partes nullo termino communi copulantur*. In quo manifeste diuersa essentialiter extensio partium quantitatis insinuatur: continuitas enim, vel discretio partium, non est differentia alicuius proprietatis quantitatis, sed ipsarum partium, & earum extensionis, in qua ratio essentialis quantitatis consistit. Et ita Aristoteles, & Diu. Thomas pluries insinuant, hanc diuisionem esse essentialem. Et dixi, istam esse generis in species subalternas, quia (vt ex dicendis in hac, & sequentibus quæstionibus videbimus) quantitas continua in alias species est essentialiter diuisibilis.

2. Dico secundo. Linea, superficies, & corpus sunt veræ species athomæ, & essentialiter distinctè quantitatis continuæ. Oppositum vnus, vel alter est, qui defendat, existimans, lineam, & superficiem non esse proprias species quantitatis, sed reductiuè tãtum tanquam aliquid indiuisibile ad quantitatem pertinere. Sed conclusio est communis, & colligitur ex diuersis locis Aristot. & D. Thomæ, breuiterque probatur, quia tam linea, & superficies, quam corpus veram habent extensionem, & diuisibilitatem partium, & partes vere copulãtur termino communi, & quodlibet illorum habet diuersam essentialiter extensionem, & diuisibilitatem partium, & diuersum terminum communem ipsarũ partium continuatiuum: ergo omnia illa sunt veræ species quantitatis cõtinuæ, & inter se essentialiter, &

spe-

specificè distinctæ. Tam prima quam secunda pars antecedentis manifestè patet, quia nec linea, nec superficies, nec corpus sunt omnino indiuisibilia, sicut punctum, sed suas habent partes, & diuisibilitatem, & linea est solum diuisibilis secundum longitudinem, superficies autem est diuisibilis secundum longitudinem, & latitudinem, & corpus secundum longitudinem, latitudinẽ, & profunditatem. Vndè Aristoteles 5. metaph. cap. 13. dixit: *Magnitudo, quæ quidem ad vnum continua, est longitudo: quæ verò adduo, latitudo: quæ autem ad tria profunditas.* Similiter continuatiuum partium lineæ est punctum; continuatiuum partiũ superficiei est linea; & cõtinuatiuum purtium corporis est superficies: ergo linea, superficies, & corpus veram, & adinuicem essentialiter diuersam habent extensionem partium, distinctumque partium cõtinuatiuum: ac perinde vere sunt species essentialiter diuersæ quantitatis continuæ. ¶ Confirmatur, nam diuersas in ratione quantitatis linea, superficies, & corpus habent proprietates: ergo cum diuersæ proprietates non nisi ex diuersis speciebus resultent, diuersas essentialiter species, linea, superficies, & corpus constituunt. Antecedens probatur, quia linea est breuis aut longa; superficies lata, aut stricta, corpus altum, & profundũ: ergo linea, superficies & corpus diuersas habent proprietates in genere quãtitatis: Dixi istas species esse athomas, quia si quælibet illarum est diuisibilis, solum est ratione figuræ, vt linea in rectam & curuam, superficies inquadratam, & circularem, & corpus in curuum, & pyramidale: cum enim figura sit accidens quantitatis ad genus qualitatis pertinens, tales diuisiones non erunt essentiales, sed potius subiecti in accidentia: ac perinde prædicta species, vtpote in alias essentialiter non diuisibiles sunt species athomæ quantitatis continuæ.

3. Aduersus hanc secundam conclusionem obijcies primo: quod linea & superficies sunt quid incõpletum in genere quantitatis continuæ: ergo non constituunt proprias species quantitatis continuæ, sed reductiue tantum ad quantitatem pertinent: sicut punctum, quod quia est aliquid in completum non constituit speciem quantitatis, sed reductiue ad quantitatem pertinet. Antecedens probatur, quia ideò punctum est quid incompletum, & (vt dixi) reductiue tãtum pertinens ad quantitatem, quia est quid indiuisibile, & ad continuandum, & terminandum partes quantitatis ordinatum: sed linea, & superficies sunt indiuisibilia ordinata ad continuandum, & terminãdum partes quãtitatis: ergo sunt aliquid incõpletum: ac perinde reductiue tantum ad quantitatem pertinent.

4. Respondetur negando antecedens, & ad probationem respondetur, quod quia punctũ omnino est indiuisibile, & eius ratio solum est ordinari ad continuandas partes quantitatis, ideò secundum omnem sui rationem est quid incompletum, & sub nulla ratione directe, sed tantum reductiue pertinet ad quantitatẽ, linea autem quia quamuis vt cõtinuat partes superficiei, sit indiuisibilis secundum latitudinem, & superficies quatenus cõtinuat partes corporis, sit indiuisiblis secundum profunditatem, & sub ea ratione formalissimè possit dici, quod linea sit quid incõpletum, & pertinens reductiue ad superficiẽ, & superficies sit quid incompletum, & reductiue pertinens ad quantitatem corporis; tamen quia linea habet suam propriam diuisibilitatem secundum longitudinem, quæ materialiter præsupponitur ad superficiem, & ad corpus, & superficies habet sua diuisibilitatẽ secundũ latitudinẽ, quæ materialiter præsupponitur ad corpus, secundũ eas proprias suas diuisibilitates linea, & superficies non sunt aliquid incõpletũ sed quid cõpletũ, & constituẽs diuersam speciẽ quantitatis, & ita ad argumentum in forma potest distingui illa propositio, linea est quid incõpletũ: etsi formaliter, vt indiuisibilis, secũdũ latitudinẽ, & vt sit ordinata ad cõtinuandas partes lineæ accipiatur, potest concedi talis propositio: negãda vero est, si accipiatur linea formaliter vt diuisibilis secundũ longitudinẽ, quia vt sic licet præsupponatur materialiter ad superficiem, non ordinatur ad continuandas partes illius.

5. Obijcies secundo, quod linea, & superficies includuntur in corpore: ergo nõ possunt species quantitatis à corpore essentialiter condistinctas cõstituere. Patet consequẽtia, quia vna species non potest contineri in altera essentialiter ab illa distincta. Antecedens autem probatur, quia corpus est diuisibile secundũ trinam dimensionem, scilicet secundum longitudinem, latitudinẽ, & profunditatẽ: ergo continet lineã, & superficiẽ. Confirm. nã linea à superficie, & linea, & superficies à corpore solũ distinguuntur per aliquã negationẽ, videlicet quod linea dicit negationẽ diuisibilitatis secundum latitudinẽ, & linea & superficies dicunt negationem diuisibilitatis secundum profunditatẽ. Sed non possunt dari species reales essentialiter distinctæ solum per aliquod negatiuum, alias essent realiter cõstitutæ per aliquid negatiuũ, cũ idẽ sit cõstitutiuũ, & distinctiuũ: ergo linea superficies & corpus nõ sunt species formaliter condistinctæ.

6. Respondetur ad argumẽtũ, quod linea vt diuisibilis secundum latitudinem ingreditur formaliter compositionẽ superficiei, nõ vt pars illius, sed vt continuatiuum partium superficiei; & super-

superficies vt indiuisibilis secundum profunditatem ingreditur formaliter compositionem corporis, non vt pars illius, sed vt continuatiuum partium illius: linea autem vt diuisibilis secundum longitudinem, & superficies vt diuisibilis secundum latitudinem continentur quidem in corpore, non tamen formaliter, sed vt quid præsuppositum ad rationem corporis, quod formaliter solum constituitur per extensionem, diuisionem secundum profunditatem continens, & præsupponens materialiter à linea, & superficie diuisionem secundum longitudinem, & latitudinem. Huiusmodi autem continentia lineæ, & superficiei in corpore non obstat distinctioni formali, & specificæ illarum à corpore: sicut nec obstat distinctioni formali specificæ numeri ternarij à quaternario, quod materialiter, & præsuppositiuè numerus ternarius in quaternario contineatur. ¶ Ad confirmationem negatur, quod per solam negationem linea à superficie, & linea, & superficies à corpore distinguantur, sed per suas positiuas diuisibilitates, & extensiones, licet vna ad alteram materialiter præsuponatur, & per negationem alterius explicetur.

7. Obijcies tertio, quod cum impenetrabilitas sit passio quantitatis continuæ permanentis nulla potest esse quantitatis continua permanens, quę nō sit cum altera quātitatæ impenetrabilis, sed linea cum altera quantitate penetratur. Non igitur veram habet rationem quantitatis continuæ permanentis ac perinde nec potest speciem quantitatis continuæ constituere. Minor probatur, quia linea est continuatiuum partium superficiei: ergo tangit secundum se totam vtramq; partem superficiei, quam continuat, sicut punctum, quia cōtinuat partes lineæ, tangit secundum se totum vtramque partem lineæ, quā copulat, & continuat: ergo lineæ penetratur cum partibus superficiei; aliqua enim penetrari nihil est aliud, quam se tangere secundum se tota. ¶ Confirmatur, quia superficies aliquæ cum alia superficia penetratur: ergo non est quātitas continua, & permanens cū (vt diximus) omnis quantitas continua, & per mansus debeat esse cum alia quantitate impenetrabilis. Antecedens probatur, quia si duo corpora perfectè plena coniugantur, superficies terminatiuæ vtriusque corporis adinuicem penetrantur. Tùm, quia se tangunt secundum se totas. Tùm etiā, quia in eodē sunt loco, si quidem vnica, & eadem indiuisibili superficie aeris vtraque talis superficies terminatiua vtriusque prædicti corporis continetur: nam si ad continendum illas duplex superficies in aere correspondaret, cum illæ superficies corporum essent immediatæ, darentur in aere duæ superfi-

cies immediatæ, & corpus aeris componeretur ex superficiebus indiuisibilibus, quod esse impossibile, ostenditur in phisica; sicut & quod in lineæ dentur duo puncta immediata; quia alias linea componeretur ex punctis indiuisibilibus.

8. Respondetur ad argumentum, quod cum linea sit diuisibilis, & extensa secundum longitudinem, & ea dumtaxat ratione sit quanta, & sit indiuisibilis secundum latitudinem; ac perinde secundum eam rationem non sit quanta, non obstat eius quantitati, quod secundum se totam tangat partes superficiei, quas cõtinuat, quia tangit illas qua ratione indiuisibilis est. Obstaret autẽ ei quãtitati, quod priores partes ipsius lineæ tãgerent secũdum se totas posteriores partes ipsius lineæ, quia id esset non habere partes, nec extensionem aliquam etiam secundum longitudinem. Et cum re vera partes lineæ cum alijs eiusdem lineæ partibus, non possint penetrari, aut se secundũ se totas tangere, id sufficit, vt linea secundum quod habet extẽsionem longitudinis, sit vere quãta. Similiter (vt confirmat onis occurramus) cum superficies sit diuisibilis secundum latitudinẽ, & ea ratione sit quantitas, & quãta, & sit indiuisibilis secundũ profunditatem, & secundum eam rationem non sit quantitas, sed cõtinuatiuum, vel terminatiuum corporis; eius quantitati non obstat, quod secũdum se totam tangat aliam superficiem, & vt sic nõ exigat distinctum locum vna superficies ab altera, imò neutra vt sic sit in loco, quia indiuisibilia, vt sic non sunt in loco, sed vtriquetali superficiei correspondeat vna superficies corporis ambientis: obstaret autem quantitati superficiei, & illius extensioni, & diuisibilitati, si illius partes se cũdum latitudinem, secundum quã est quanta, & extensa, adinuicem penetrarentur, & secundum se totas adinuicem se tangerent: quod cum fieri non possit, verè superficies est quanta, & extensa.

9. Contra hanc tamen solutionem obijcies, quod in quantitate non solum aliquæ illius partes, non debent penetrari cum alijs eiusdem quantitatis partibus, nec secundum se totas adinuicẽ se tangere, sed nec vna quantitas debet cum altera penetrari, aut secundum se totam alteram realiter distinctam quantitatem tangere: ergo cum superficies duorũ corporum (vt in casu cõfirmationis vidimus) adinuicem penetrẽtur, vel licet non dicãtur propriè penetrari, quia indiuisibilia propriè non dicuntur penetrari adinuicem, saltem secundum se tota se tangãt; id sufficit, vt propriè tales superficies non sint quantæ, quamuis partes cuiuslibet talis superficiei, non penetrentur cum alijs partibus eiusdem superficiei, nec secundum se totas adinuicem se tangant. Antece-

dens

dens probatur, nam corpus, quia vere quantum est, non solum in illo aliquæ illius partes cum alijs eiusdem corporis partibus sunt impenetrabiles, & secundum se totas adinuicem non possunt se tangere, sed & totum idem corpus cum altero realiter distincto corpore est impenetrabile, nec potest alterum secundum se totum tangere; aut ab vnica tantū superficie corporis locantis potest vtrumque corpus ambiri, & locari: ergo ad quantitatem pertinet aliam quamlibet quantitatem à se realiter distinctam non secundum se totam tangere.

10. Respondetur, id non pertinere ad quantitatem, quæ secūdum aliquam tantum rationem est diuisibilis; ei enim sufficit, quod ea ratione, qua diuisibilis est, & extensa, partes illius secundum quas est diuisibilis, secundū se totas adinuicem no se tangāt, licet specialiter ad corpus, quia est species quantitatis secundum omnem rationem diuisibilis, & secundum nullam dimensionem indiuisibilis pertineat, quod non solum partes illius adinuicem nō penetrentur, sed quod nec ipsum corpus cum altero corpore possit penetrari, aut illud secundum se totum tangere, quia sub nulla ratione (vt dixi) talia corpora sunt indiuisibilia; vt possūt, secundum se tota adinuicem se tangere.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm locus sit propria species quantitatis continuæ à superficie condistincta.

SVpponimus ex dicendis in Phisica, quod locus est superficies corporis continentis locatum: & de illo inquirimus, an sit propria species quantitatis continuæ, & à superficie condistincta. Et ratio prò vtraque parte dubitandi sumitur ex Aristotele, qui in hoc capite de quantitate locum vt distinctam speciem à superficie enumerat inter species quantitatis continuę: & lib. 5. metaphisicæ, vbi species assignat quantitatis continuæ, loci non meminit.

2. Resolutorie est dicendum, locum non esse speciem quātitatis à superficie essentialiter distinctam. Conclusio est communis: & probatur, quia cum (vt diximus) ratio formalis, & essentialis quantitatis in extensione partium quantitatis consistat, solum penes diuersam extensionē partium species quantitatis debent essentialiter constitui, & distingui. Sed locus, & superficies eandem prorsus habent extensionem partium, nec locus aliam extensionem habet præter eam, quam habet superficies: ergo non constituit locus speciem quantitatis diuersam à superficie. Minor prob. quia tota potest triplex extensio partiū quantitatis continuæ

permanentis imaginari, scilicèt secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Sed locus vt potè vere corpus licet re vera habeat triplicem prædictam extensionem, cum tamen non contineat locatum nisi ratione suæ superficiei cõcauæ, accidentalis est ei formaliter, vt loco extẽsio seu diuisibilitas secundum profunditatem, & solum ei conuenit ad rationem loci extensio, & diuisibilitas secundum longitudinem, & latitudinem, quæ est propria extensio superficiei. Ergo locus non habet aliam extensionem aut diuisibilitatem præter eam, quam habet in ratione superficiei.

3. Ad rationem autem dubitandi respondetur. Quod locus formaliter vt talis, licet non habeat diuersam extensionem, & diuisibilitatem partium à superficie, habet tamen distinctam ab illa rationem mensuræ. Quia superficies ex sua formali ratione solum est mensura subiecti, in quo est, locus autem, cum formaliter vt locus est, addat supra superficiem continere locatum; addit etiam supra superficiem esse mensuram extrinsecam locati: & quia Aristoteles in hoc capite loquitur de quantitate, vt est mensura, vt distinctam speciem à superficie locum enumerauit. In 5. autem libro metaphisicæ, quia loquebatur de quãtitate secundum sua essentialia, ac perinde in ratione extensionis, cum locus (vt diximus) non habeat distinctam extensionem ab extensione superficiei, non constituit illum speciem quantitatis distinctam à superficie.

4. Aduersus hanc tamen resolutionem obijcies primo, quod cum ratio mensuræ sit passio, & proprietas quantitatis, & ab essentia quantitatis resultans, non videtur qualiter possit locus diuersam ac superficies specificè habere ratione mensuræ, quin diuersa etiam in eis specifice supponatur ratio quantitatis, & extensionis, in qua essentia quantitatis consistit, vt ad illam talis diuersa quãtitatis proprietas resultet. Ergo cum admittamus in loco, & superficie diuersam specificè rationem mensuræ, necessario videtur etiam in eis diuersa ratio extensionis, ac perinde quantitatis concedenda.

5. Respondetur, quod licet proprietates, quæ sine respectu & ordine ad aliquid extrinsecum alicui naturæ conueniunt, non possint specificè multiplicari, non multiplicata essentia; proprietates tamen quæ alicui competũt cum ad ordine aliquid extrinsecum, possunt multiplicari, non multiplicata formaliter quo ad intrinseca, & essentialia eius essentia. Et quia in loco esse mensuram extrinsecam corporis contenti, seu locati, est aliquid competens superficiei, vt dicit ordinem ad extrinsecum locatum bene potest inuariata essen-

essentia quantitatis, & extensione partium, diuersa ei ratio mensuræ secundum se, & vt continens locatum competere. Explicatur hoc amplius. Nam quãuis omnis ratio mensuræ competat quantitati, quatenus in se partium extensionem habet, & ideò sit aliqua quantitas maior vel minor mensura sui intrinseci subiecti, vel alterius corporis, quia in se maiorem vel minorem extensionem vel magnitudinem habet, ideòque sit mensura secundum longitudinem quia ipsa quantitas extensionem in se, & diuisibilitatem habet secundum longitudinem, & sit mensura alicuius secundum latitudinem, quia in se quantitas extensionem, & diuisibilitatem habet secundum latitudinem: quod quantitas aliqua, sit mensura extrinseca alicuius corporis præter illud quod intrinsecè afficit, licet supponat extensionem ipsius quantitatis, non sequitur ad ipsam quantitatem, nisi secundum quod dicit ordinem ad aliquid extrinsecum, vt secundum quod illud actiuè continet, sicut locus continet locatum: & ita ea ratio diuersa mensuræ non arguit diuersam intrinsecam rationem quantitatis: ac perinde licet locus, & superficies distinguantur in ratione mensuræ, non distinguuntur in ratione quantitatis, aut in ratione extensionis, in qua essentialis & formalis ratio quantitatis consistit.

6. Obijcies secundo, quod non solum locus est mensura secundum latitudinem locati, sed etiã secundum longitudinem. Et tamen non distinguimus in linea duplicem speciem in ratione mẽsuræ, alteram secundum quod linea sit mensura intrinseca subiecti in quo est, & alteram, quod sit mensura extrinseca corporis contenti, & sub qua ratione appelletur locus. Ergo nec in superficie, per id solum quod sit mensura intrinseca sui subiecti, & mensura extrinseca corporis, quod continet; debet constitui duplex species in ratione mensuræ, quarum altera dicatur locus, altera vero superficies.

7. Respondetur, quod præterquam quod nõ esset incõueniens concedere in linea eam duplicem speciem in ratione mensuræ; quia tamen linea non ratione sui, sed vt continetur in superficie, corpus aliquod ambit, quia superficies concaua loci est quæ per se continet, & circumscribit superficiem connexam locati, & si lineæ loci continent lineas locati, est in quantum tales linea loci continentur in eiusdem loci superficie, ideò in superficie, non autem in linea distinguimus eam duplicem rationem mẽsuræ, & secundum vltimam, quia est propria, & intrinseca ipsi superficiei, dicitur superficies, secundum alteram vero, quia superficiei non secundũ se competit, sed vt continet locatum, dicitur locus.

Quæl-

QVÆSTIO XII.

Vtrùm tẽpus, & motus sint veræ species quantitatis.

Dico primo, motus nõ est species quantitatis. Oppositum paucissimi tenent, & ita conclusio est communis. Et pro illius declaratione, pleniorẽ explicationem motus ad libros phisicorum remmittendo, est supponendũ, quod in motu repetitur actio & passio, terminus ipsius motus, ac denique fluxus, & tendentia in talem terminum, secundum quod motus definitur, quod est actus entis in potentiam secundum quod in potentia. Et quidem actio, & passiõ specialia cõstituunt prædicamẽta, terminus autem motus, secundum diuersas species motus ad diuersa pertinet prædicamenta, vt ad vbi, qualitatem, vel quantitatem, & ita tota difficultas est de motu, vt dicit fluxum, & tendentiam ad terminum, & de illo sic sumpto dicimus non esse propriam speciem quantitatis. Quod probatur. Tùm quia Aristoteles nec hic, nec lib. 5. metaphisicæ, vbi enumerat species quantitatis, inter illas assignat motum; sed motum enumerat inter post prædicamenta: ergo cũ (vt postea videbimus) post prædicamentum ad nullum prædicamentum propriè, & directè pertineat, motus in sententia Aristotelis ad nullum prædicamentum directè pertinet. Tum etiã, quia motus, vtpotè via, & tendẽtia ad terminum, est aliquid viale incompletum, & imperfectum: ergo etiã si falsò admitteremus, motum habere propriam, & specialem extensionem, continuitatem, & diuisibilitatem; talis eius extensio, continuitas, & diuisibilitas essent incompleta, & imperfecta sicut ipse motus: ergo cum extensio, quæ constituit specialem speciem quantitatis debeat esse completa, & perfecta, motus non erit species propriæ quantitatis. Tùm denique, & maximè probatur conclusio, quia (vt conclusione sequenti ostendemus) motus non habet extensionẽ formaliter distinctam ab extensione spatij, sicut nec tempus: ergo cum species quãtitatis per diuersas formaliter extẽsiones debeat constitui, & distingui, motus non cõstitui, specialem extẽsionem, & distinctam speciẽ quantitatis.

2. Dico secundo. Tẽpus nõ est propriè species quãtitatis à quãtitate continua permanenti distincta. Oppositum tenent aliqui etiam ex his, qui doctrinã D. Thomæ in omnibus sequi profitentur; immerito tamẽ cum expresse (vt videbimus ex Aristotele) nostram Angelicus Doctor doceat conclusionem. Vndè, & communiter discipuli eiusdem Sancti Doctoris illam admittũt. Docet itaque illam expresse D. Thomas 5. metaphisicæ lectione 5. vbi explicans quos modos quanti per accidens ab Aristotele assignatos,

signatos, ait Sanctus Doctor: *Distinguit modos quantitatis per accidens, & ponit duos modos quantitatis per accidens, quorũ vnus est secundum quod aliqua dicuntur quanta per accidens, ex hoc solo, quod sunt accidentia, alicuius quanti sicut albũ & musicũ per hoc, quod sunt accidẽtia alicuius subiecti, quod est quantũ. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione subiecti in quo sunt, sed ex eo quod diuidũtur secũdũ quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis sicut motus, & tẽpus, quæ dicũtur quæda quãta, & cõtinua, propterea quod ea quorũ sunt sunt diuisibilia, & ipsa diuidũtur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile, & cõtinuum propter motum, motus autem propter magnitudinẽ, nõ quidẽ propter magnitudinẽ eius quod mouetur, sed propter magnitudinem eius in quo aliquid mouetur. Ex eo enim quod illa magnitudo est quanta, & motus est quantus. Et propter hoc, quod motus est quantus, sequitur tempus esse quantum. Vnde hæc non solum per accidẽs quantitatis dici possunt, sed magis per posterius in quantum quãtitatis diuisione ab aliquo priori sortiuntur. Secundũ est autem quod Philosophus in prædicamentis possuit tempus quantitatem per se, cum hic ponat ipsam quantitatem per accidens, quia ibi distinxit species quantitatis secũdũ diuersas rationes mensuræ. Aliã enim rationẽ mẽsuræ habet tẽpus, quod est mẽsura extrinseca, & magnitudo, quæ est mẽsura intrinseca; & ideo ponitur ibi vt alia species quantitatis. Hic autẽ cõsiderat species quãtitatis quãtã ad ipsum esse quãtitatis. Et ideo illa quæ nõ habẽt esse quãtitatis nisi ex alio, nõ ponit hic species quãtitatis: sed quantitates per accidẽs, vt metũ, & tẽpus. Motus autẽ nõ habet aliã rationẽ mensuræ, quã tẽpus, & magnitudo, & ideo nec hic, nec ibi ponitur quantitatis species. Locus autẽ ponitur species quantitatis, non hic, quia habet aliã rationem mẽsuræ, sed nõ aliud esse quãtitatis.* Hæc D. Thom. cuius verba ita clare nostrã cõtinẽt cõclusionẽ, vt nullã explicationẽ admittant, cũ non solũ asserat motũ, & tempus esse quanta per accidẽs (id enim, vt videbimus, aliqualiter posset explicari) sed subiungat Sanctus Doctor, quod quia sunt quãta per accidens, ad modũ quo ibi dicit esse quãta per accidens ex Arist. ibi explicat, non constituunt species quantitatis.

3. Ex prædicto igitur testimonio deducitur conclusionis ratio ad hãc formã. Cũ ratio formalis quãtitatis in extẽsione consistat, nõ cõstituuntur distinctæ formaliter species quãtitatis, nisi penes diuersã formaliter extẽsionẽ. Sed motus, & tẽpus nõ habẽt distinctã formaliter extẽsionẽ ab extẽsione quãtitatis cõtinuæ permanẽtis: ergo nõ cõstituũt distinctã speciẽ quantitatis ab illa. Minor prob. quia tẽpus non habet aliam extẽsionẽ, nisi extẽsionẽ motus, & motus nõ habet aliã extensionẽ, nisi extensionem spatij in quo fit, ergo tempus & motus nõ habẽt extẽsionem distinctam for-

formaliter ab extensione quantitatis continuę permanentis. Antecedens probatur quia ideò tẽpus est quantum, & extensum, qui quantus, & extensus est motus: & ideò motus est extẽsus, & quãtus, quia quãtũ, & extensum est spatiũ, quod per motũ pertrãsitur: ergo neque tẽpus, neq; motus habent aliam extensionem, quam extensionem corporis, per quod fit motus.

4. In prædicto etiam testimonio D. Thomæ assignatur ratio, quare Aristoteles, nec tempus, nec motum in 5. metaphisicæ inter species quantitatis enumerauit. In hoc autem capite de quantitate inter species quantitatis numerauit tempus, non vero motum. Quia in mataphisica agit Philosophus de quantitate secundum sua intrinseca, & essentialia: ac perinde in ratione extẽsionis. Vnde cum (vt diximus) nec tempus, nec motus habeant extẽsionem distinctam formaliter à quantitate continua permanenti; non constituunt in ratione extensionis distinctam speciẽ quantitatis. In prædicamentis autem egit Philosophus de quantitate sub ratione mensuræ, & ita quia tempus habet diuersam rationem mensuræ à quantitate continua permanenti: illa enim solum mẽsurat intrinseca subiectum in quo est; tempus vero est mensura extrinseca motus; ideò tempus in ratione mensuræ assignauit distinctam speciem quantitatis à quantitate permanenti, sicut eadem ratione efferit hic D. Thomas, & ostendimus quæstione precedenti, assignatur diuersa species quantitatis in ratione mensuræ, locus à superficie: motus autem, quia nec diuersam mensuram habet (nullius enim rei motus est mensura præter motum regularissimum primi mobilis, qui ideò habet rationem temporis) sub nulla ratione assignatur diuersa species quantitatis.

5. Quod si ad testimonium D. Thomæ, & rationem pro nostra conclusione ex illo deductã respondeat aliquis cum authoribus oppositæ sententiæ, quod D. Thomas non dixit, motum, & tempus esse propriè quanta per accidens, sed potius quod sunt quanta per aliud, hoc est, quod eorum quantitas, & extensio prouenit, & resultat à quantitate, & extensione corporis, super quod fit motus, quod vtique non tollit quod quantitas, & extensio motus & temporis sit distincta à quantitate, & extensione corporis, à qua resultat: ac perinde nec id tollit, quod diuersam in ratione extensionis speciem quantitatis motus, & tempus comstituãt, vel saltim tempus, esto quod motus quia est incompletum, & imperfectum, non ponatur propria species quantitatis.

6. Contra hoc tamẽ est, primo, quod D. Thomas, non solum eo modo asserit, tempus & motum esse quanta per accidens, sed ob

cum

cum modum essendi quanta per accidens subdit, morum, & tempus non constituere specialem, & distinctam speciem quantitatis: non ergo relinquitur locus prædictæ D. Thomæ explicationi.

¶ Secundo contra eandem solutionem facit, quod (vt explicabimus respondentes ad primã obiectionem) is modus essendi quãta per accidens sufficit, vt tempus, & motus non habeant extẽsionem formaliter distinctam ab extensione spatij: ac perinde firma manet semper ratio D. Thomæ, vt non constituãt tempus, & motus specialem, & distam speciem quantitatis.

7. Specialiter autem contra admittentes motum nõ cõstituere speciẽ quantitatis, & id negantes de tẽpore, potest argui, quod cum tempus nõ habeat distinctã saltẽ extẽsionẽ ab extẽsione motus, si motus ratione suæ extẽsionis nõ cõstituit propriã speciem quantitatis, nec illam ratione suæ extensionis constituet tempus.

¶ Nec valet dicere, quod quia extensio motus, sicut, & ipse motus est aliquid incompletum, licet sit formaliter distincta extensio ab extensione corporis non constituit propriã speciẽ quantitatis; benè tamen tẽpus cuius extensio ex vna parte est distincta formaliter ab extensione corporis; & aliàs non est aliquid incõpletum. ¶ Non inquam id valet, quia esto sufficienter excludatur à propria specie quantitatis, motus licet habere distinctã formaliter extẽsionẽ à corpore, quia illa esset aliquid incõpletũ, eadẽ ratione excludẽdũ est tẽpus à propria specie quantitates: eius enim extẽsio cũ sit eadẽ ac extẽsio motus, etiã erit aliquid incõpletum, & etiã si aliqualiter extẽsio tẽporis esset distincta ab extensione motus, cũ ab hac illa procedat, si hæc est incõpleta, & imperfecta; illa nequit esse perfecta, & cõpleta: nullus enim effectus aut proprietas potest maiorẽ perfectionẽ, & cõpletionẽ habere, quã sua ad quã sequitur causa: ac perinde si ratio incompletæ extẽsionis motus non cõstituit propriã speciẽ quantitatis, nec illã cõstituit tẽpus. Sed quidquid sit de his præcipuè tẽpus, & motus ab speciali & distincta specie quantitatis excludũtur, quia nõ habẽt formaliter distinctã extẽsionẽ à corpore.

8. Aduersus concl. obijcies primo, quod licet extẽsio motus, & tẽporis proueniat ab extensione corporis, distincta tamẽ formaliter est ab illa: ergo distinctã quantitatis cõstituunt speciẽ. Antecedens prob. quia motus & tempus distinctas formaliter habẽt partes, cõtinuationẽ, & cõtinuatiua ac habet corpus: ergo cũ extẽsio quantitatis cõtinuæ in partibus, cõtinuatione, & earũ cõtinuatiuis cõsistat, diuersã formaliter extẽsionẽ habet motus, & tẽpus ab extensione corporis. Antecedens probatur, quia partes corporis sunt permanentes, & eius con-

continuatiua sunt superficies similiter permanentes; partes autem motus, & temporis sunt trãseuntes, & continuatiua motus sunt mutata esse, continuatiua autem temporis sunt instantia, quæ etiam transeunt: ergo distinctæ sunt partes, & continuatiua motus, & temporis à partibus, & continuatiuis corporis.

9. Respondetur: argumentum quidem cõuincere partes, & continuatiua motus, & temporis distingui materialiter entitatiuè à partibus; & continuatiuis corporis, cum his realiter permanentibus, illa realiter transeant, & desinant esse, tamen hæc distinctio entitatiua, & materialis non facit distinctionem formalem extensionis, quia tantam, & nõ maiorem extensionem transeuntem habet motus, & tempus, ac extẽsionem permanentem habet corpus, super quod fit motus, & extensio, & magnitudo motus extensioni, & magnitudini corporis commensuratur, & vtraque est extensio continua, partium, videlicet, quæ copulantur aliquo termino communi. Differentia autem partium quantitatis, & illius extensionis penes permanẽtiam, vel non permanentiam est omnino materialis, & accidentalis quantitati, acperinde non cõstituit species essentialiter distinctas quãtitatis. Vnde diuisio, quãtitatis cõtinuæ in permanentẽ, & transeuntẽ non est generis in species, sed subiecti in accidentia.

10. Obijcies secundo, quod nõ solum datur motus localis, qui sit proprie motus, & extensus, & cuius tẽpus sit numerus, secundum prius, & posterius, sed alij motus, vt alterationis, & augmentationis: ergo cum illi non possint habere extensionem corporis, super quod fiat motus, aut esse quãta per accidens, ideſt per aliud, per quantitatem videlicet, & extensionem corporis, super quod fiat motus, talis saltem motus, & tempus illius partes numerans, non erunt quanta per aliud, sed habebunt propriam extensionẽ, & quantitatem non desumptã ab alio: ac perinde constituent specialem, & distinctam speciem quantitatis.

11. Respondetur, omnẽ motum successiuum (mutatio enim aut motus instantaneus nullatenus est extensus aut quantus) & etiam tempus, vt cuiuslibet motus successiui est numerus secudum prius, & posterius, esse quãta per accides, ideſt, per aliud, diuersi modo tamẽ: nam motus localis; de quo vt magis noto locutus est Aristoteles, & D. Thom. est quantus, & extensus, quia est quantum, & extensum spatium, per quod talis fit motus; ac perinde, vt diximus, non habet extensionem formaliter distinctam ab illo. Alij autem motus, vt alterationis, & augmentationis sunt quanti, & extensi propter quantitatem, extensionem, & latitudinem suorum terminorũ: ac perin

de

de non habent extensionem formaliter distinctam ab extensione illorum, & si aliquis detur motus successiuus ad acquisitionem termine indiuisibilis, id erit propter resistentiã cõtrarij succesiue in tempore vincendam, & extẽsio talis motus desumitur, & mẽsurabitur extensioni contrarij resistentis, non autem indiuisibilitate termini.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm Vnitas, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, addat aliquid supra quantitatem continuam.

EXplicatis ian speciebus quantitatis continuæ, vt ad species quantitatis discretæ deueniamos, & explicemur in sequenti quæstione, quid sit numerus quantitatiuus; oportet hanc præmittere quæstionem. In quã plures communiter opinantur, & suo videri iuxta mẽtem D. Thomæ; quod licet vnitas transcendentalis, quæ est passio entis, & conuertitur eumente, nihil reale entitatiuum addat supra ens, sed sit ipsum ens, vt dic. indiuisionem in se, & diuisionem à quolibet alio: vnitas tamen quæ est principium numeri quantitatiui, non tolum aliquid addit supra substantiam vel qualitates quantas, quæ numerantur, sed supra earum quantitatem continuam. Ex opposito tamen alij plures existimant, vnitatem, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, nihil reale entitatiuum completum aut incompletum addere supra ipsam quantitatem continua. Et cum inter alios hanc sententiam noster traddat author Ss. Magister Soto cap. de quantitate, q. 2. cõclus. 2. illam ob id, & quia probabiliorem esse existimo, defendere, & explicare conabor.

2. Dicendum igitur est, vnitatem, quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis addere quidem supra substantiam corpoream, & qualitates, corporeas, quæ numerantur, quantitatem continuam ab ipsa substantia, & qualitatibus (vt ostendimus) realiter, & entitatiue distinctam: non tamen addere aliquid reale supra ipsam quantitatem continuam; sed quod ipsa quantitas cõtinua realiter diuisa, & separata ab alia quantitate continua, ac perinde indiuisa in se, & diuisa à qualibet alia quantitate, absque qualibet alia entitate completa vel incompletã ei superaddita, est vnitas prædicamentalis, & principium numeri, qui est species quantitatis discretę: licet ipsamet realiter quantitas continua, vt est vnitas & principium numeri, ratione distinguatur à seipsa secundum se sumpta.

3. Cõclusio sic explicata meo videri colligitur ex Aristotele, & D. Thoma, immo ex communi omnium

omniũ proloquio, quod ex diuisione continui fit numerus, numerus videlicit, non transcendẽtalis (ille enim cũ competat quibuscumque rebus etiam spiritualibus, & non quantis, non potest resultare ex diuisione continui) sed numerus quantitatiuus, atque species quantitatis. Sed tale commune proloquium non aliter potest intelligi, nisi quod in quantitate continua partes cõtinuatæ, sicut non erant diuisæ adinuicem, ita hocquælibet illarum erat vna, aut vnitas; cum autem diuiduntur, pars quantitatis diuisæ per diuisionem fit vna, & sit vnitas quæ est principium numeri prædicamentalis, & cum partes numeri, vt partes binarij, vtpotè qui est quantitas discreta, sint ipsæ vnitates, ex diuisione continui resultant numerus, quatenus ex diuisione continui resultant diuersæ quantitates continuæ, quarum cum quælibet sit ab altera distincta, & separata; quælibet est vna vnitate sufficiẽti, vt sit principium numeri, & ex pluribus talibus vnitatibus numerus componatur.

4. Secundo probatur conclusio, quia quælibet res eo ipso, quod, est ens est vna, & obid (vt nunc supponimus, vnitas transcẽdentalis nihil addit supra quãlibet entitatem accidentalem, vel substantiam corpoream, vel spiritualem: ergo & quantitas cõtinua persuammet entitatem est vna in genere quantitatis, & facit substantiam, vel qualitatem corpoream, quam afficit, vnam non vnitate transcendentali, quã ex se ipsa habent substantia, & qualitas ex sua entitate absque quantitate habent, sed facit illam vnã vnitate pertinente ad genus quantitatis: ergo quantitas cõtinua per suammet entitatem est vnitas in genere quantitatis, ac perinde principium numeri, qui est species quantitatis.

5. Tertio probatur conclusio, quia licet quantitas continua diuisione propria intra genus quantitatis sit diuisibilis, & quid completum in genere quantitatis cõtinuæ, est tamen indiuisibilis diuisione quantitatis discretæ, & vt quid secundum eam diuisionem indiuisibile est principium numeri, & in eo genere aliquid incompletum: ergo sine alia entitate superaddita est vnitas, & principium numeri. Patet consequentia, quia si ob aliquam rationem deberet concedi aliquid superadditum quantitati cõtinuæ, vt sit vnitas, & principium numeri, maximè, quia ad id debet esse aliqui indiuisibile, & incompletum: ergo si ipsa quantitas continua est indisibilis secundum propriam diuisionem quantitatis discretæ, ac perinde sub ea ratione est aliquid incompletum; ipsa quantitas continua, sine eo quod aliquid ei superadedatur, est vnitas, quæ est principium numeri. ¶ Confirmatur, & explicatur hoc exemplo: nam sicut linea,

neā, quamuis sit diuisionis secundum longitudinem, & subea ratione sit aliquid completum & constituens propriam speciē quātitatis continuæ, quatenus tamē est indiuisibilis secundum latitudinem, est quid incōpletum, & principium superficiei, ita quantitas continua quamuis sit diuisibilis diuisione propria continui, est tamen indiuisibilis secundum diuisionē numeri (quia vna quātitas continua non potest diuidi in duas vnitates) est quid incompletum, & principium numeri, & ita non requiritur aliquid realiter entitatiuè quantitati continuæ superadditum, vt sit vnitas ad quantitatem discretam reductiuè pertinens: ac perinde sit principium numeri, qui est species quantitatis.

6. Obijcies tamen varia testimonia D. Thom. in quibus aliqui existimant, Doctorem sanctum oppositū docuisse nostræ sententiæ: quod lib. enim 10. art. 1. sic ait: *Respondeo dicendū, quod vnum, quod est principium numeri, de necessitate aliquid positiuè dicit in eo cui attribuitur: quia cū ex vnitatibus numerus cōstituatur, nisi vnitas res aliqua esset, numerus res esse non posset, & sic nō posset poni in aliquo genere tanquā species.* Et 1. p. q. 11. ar. 1. ad 1. postquam retulerat Sāctus Doctor duas extremas sententias, alterā Platonis, & Pythagoræ, quod sicut vnum quod cōuertitur cum ente, nihil addit supra ens, ita nec aliquid addit supra ens vnum, quod est principiū numeri: alterā Auicennæ, quod sicut vnum, quod est principium numeri, addit aliquid supra substātiā entis, ita etiam vnū, quod cōuertitur cum ente, addit aliquid supra substantiam entis: ipse Sanctus Doctor media via inter eas sententias extremas procedens, concludit, solutionem dicens: *Sic igitur dicendum est, quod vnum quod convertitur cum ente, non addit aliquam rem supra ens, sed vnum quod est principiū numeri, addit aliquā supra ens ad genus quantitatis pertinens.* Sentire ergo videtur S. Thomas, vnum, quod est principium numeri, addere aliquid supra ea quæ numeratur, & cum quod præcipue numerātur sit quantitas continua supra illā videtur sentire sanctus Doctor, quod aliquid addat vnum, quod est principium numeri.

7. Resp. huiusmodi & alia similia D. Th. testimonia, mihi non magnā ingerere difficultatē, sed existimo S. Doctorē, solum in illis intēdere assignare manifestā differētiā inter vnū quod cōuertitur cū ente, & vnū, quod est principiū numeri, quod vnū trāscēdētale, & quod conuertitur cum ente, supra nullum ens cui competit, aliquid reale & positiuū addit, vnū autē prædicamentale, & quod est principiū numeri, addit supra ens cui competit, aliquid ad genus quantitatis pertinēs, scilicet ipsam quantitatem continuā, non tamen aliquid addi supra

ipsam quantitatem continuam, & ita D. Thomas licet toties de hac re locutus sit, nunquam dixit, quod vnum, quod est principium numeri aliquid addit supra quantitatē, sed supra ens, vel supra substantiam entis. Pro cuius maiori intelligentia est aduertēdum, quod non solum quantitates continuæ numerantur, & sunt vnum ac principium numeri sed & substantiæ & qualitates, quæ per quantitatem continuam sunt quanta, & eis numerus tribuitur. Dicimus enim, quod tres homines quātī aut tres albedines quātæ faciunt numerum ternarium non solum transcedentalem (quē facerēt etiā absq; quātitate, imò etiam si essent entia omnino spiritualia) sed numerū prædicamētalē, qui est species quātitatis discretæ, & ad eū numerū prædicamentalem cōponēdum, & vt quilibet v. g. talis homo sit vnum, quod sit principium talis numeri, non sufficit ei sua entitas substantialis, sed requirit superadditam sibi quātitatem continuam, per quā homo qui ex sua entitate substantiali sicut ereat ens, erat vnum transcedentale, efficiatur vnum prædicamētale, & principium numeri, qui est species quātitatis: & ita solū intendit in prædictis testimonijs D. Thom. quod supra ens substantiale, vel qualitatem materialem, vt numero quantitatiuo, numerentur, esse vnum, quod est principium talis numeri, aliquid addat, scilicet ipsam quantitatem continuam.

Et si dicas, quod non solum substantiæ, & qualitates quantæ per quantitatem continuam numerantur numero quantitatiuo, sed & ipse quantitates continuæ etiam si nullam substantiam, aut qualitatē affi cerent, possunt numero quantitatiuo numerati, & quæ libet esse vnum, quod sit principium numeri quantitatiui? Tūc enim inquiro, anquæ libet talis quantitas sit vnum, & principium talis numeri per suammet entitatem, sine aliqua ei entitate, superaddita, an per aliam entitatem, licet incompletan ei superadditam. Si hoc secundum, sicut quantitas continua per se ipsam non habet esse vnum, quod est principium numeri; ita nec per se ipsam sufficit substantiam quam quantificat, facere vnum quod sit principium numeri. Si vero dicatur primum, non distinguitur in tali quantitate vnum, & vnitas transcendentalis, quæ conuertitur cum ipsius quantitatis entitate ab vnitate prædicamentali, per quam talis quantitas est vnum, quod est principium numeri.

9. Respōdetur, ita te vera esse, quod licet aliæ entitates præter quantitatem continuam per se ipsas sint vnum transcedētale, & per quantitatem continuam eis realiter superadditam sint vnum prædicamentale, quod est principium numeri quantitatiui, ac perinde in eis realiter non coincidat vni-

vnitas transcedentalis, cum tali vditate predicamentali: in quãtitate tamen continus eius vnitas transcedentalis, quia est in genere quantitatis, vtpotè quæ conuertitur cum entitate ipsius quantitatis ad genus quantitatis pertinẽte, est etiam realiter entitatiue vnitas prædicamentalis, & principium numeri quantitatiui cum sola distinctione rationis. Quatenus enim talis vnitas consideratur absolute & in se, dicitur vnitas transcedentalis; quatenus vero ordinatur ad componẽdum cum alijs quantitatibus cõtinuis numerum prædicamentalem, dicitur vnitas prædicamentalis, & est principium talis numeri.

10. Secundo principaliter obijcies, quod vnitas quæ est principium numeri, debet esse aliquid indiuisibile, & incompletum: ac perinde reductiue tantum ad genus quantitatis pertinens. Sed quantitas continua est diuisibilis, & quid completum, & non reductiue tantum, sed directè ad genus quantitatis pertinens, vtpote propriam speciem quantitatis constituens. Non igitur quantitas cõtinua per se ipsam est vnitas aut vnum, quod est principiũ numeri, nec per se ipsam facit ea, quæ quantificat, esse vnum quod est principium numeri, sed ad id exigitur aliquid incompletum reductiuè ad genus quãtitatis pertinens non solũ superaditum substantijs, & qualitatibus, quæ numerantur, sed etiam ipsi quantitati continuæ. Antecedens prob. quia enim punctum est principium quantitatis, est quid indiuisibile, & incompletũ: ac perinde solum reductiue ad genus quãtitatis pertinens, sed sicut punctum est principium quantitatis continuæ, ita vnitas est principiũ numeri, quæ est quantitas discreta: ergo talis vnitas debet esse quid indiuisibile, & incompletũ: ac perinde reductiuè tantũ ad genus quantitatis pertinens.

11. Resp. solutionem huius argumenti sufficiẽter in tertia probatione nostræ conclusionis manere insinuatam: punctum enim quia sub omni ratione est indiuisibile, sub omni ratione est incõpletum, & sub nulla directè pertinet ad genus quantitatis: quantitas autem cõtinua licet sit diuisibilis propria diuisione cõtinui, & sub ea ratione sit quid completum propriam constituens speciẽ quantitatis, est tamen indiuisibilis diuisione quantitatis discretæ. Post quã numerũ enim v.g. binarium in duas quantitates seu duo quanta quantitate continua diuidimus, licet quælibet talis vna quantitas sit diuisibilis in partes, quæ in ipsa sunt copulatæ, & continuatæ, quæ est diuisio propria quantitatis continuæ, non tamẽ est diuisibilis in aliquas partes, quæ in ipsa non sunt aliquo termino communi copulatæ, quæ est diuisio propria quantitatis discretæ, & ita talis quælibet quan-

tas continua est indiuisibilis secundum diuisionē quātitatis discretæ. Vnde sub ea ratione est aliquid incōpletū, & indirectè, & reductiuè pertinēs ad genus quātitatis discretæ. Exemplum huius manifestum assignauimus in prædicta tertia probatione nostræ cōclusionis: linea enim quatenus diuisibilis secundū longitudinē, est quid completum directè pertinens ad genus quantitatis, & propriam speciem quantitatis continuæ constituens: quatenus vero est indiuisibilis secūdum latitudinē, est principiū superficiei, ac perinde vt sic quid incōpletū, & reductiuè pertinēs ad speciē superficiei, & idem est de superficie, quæ vt diuisibilis secūdū latitudinē cōstituit propriā speciē quātitatis, & vt indiuisibilis secūdū profunditatē est principium corporis, & reductiuè ad speciem corporis pertinēs. Et solū interuenit distinctio rationis inter hæc, vt secundū se, vel vt principiū aliorū considerantur. Et eadē distinctionē rationis admittimus in quantitate continua secundum se sumptaà semetipsa, vt est principium numeri quātitatis discretæ. Totā hāc doctrinam desumpsimus ex nostro authore Ss. Magistro Soto.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm numerus prædicamētalis sit ens reale, ens per se, & propria species quantitatis.

DIco primo, numerus quantitatiuus, qui ex diuisione cōtinui resultat, est aliquid reale. Oppositum tenent aliqui extra scholam D. Thomæ. Sed conclusio est communis Thomistarum, & merito quidem, cum manifestè deducatur ex Aristotele, & D. Thoma, vterque enim (vt cōclusione sequenti videbimus) numerum assignat propriam speciem quantitatis: cumque genus generalissimum quātitatis sit aliquid reale, & impossibile sit, genus reale per species, quæ non sunt aliquid reale contrahi, manifestè insinuant, numerum esse aliquid reale.

2. Probatur autē primo cōclusio, quia numerus quantitatiuus (vt supono) est obiectū Arithmeticæ, quæ non solū est scientia realis, quia est habit' realis, sed dicitur scientia realis, quia agit de ente reali, ad differentiam logicæ, cui obiectū est ens rationis. ¶ Et confir. quia si numerus, qui est obiectū Arithmeticæ, esset ens rationis, nō abstraherēt solū à materia sensibili, qualiter obiecta omniū mathematicarū dicuntur abstrahere, sed cum nullam eius subiectum concerneret materiā, abstraheret propter sui imperfectionē ab omni materia negatiuè, sicut in proœmialibus, q. 6. diximus, abstrahere obiectū logicæ: ac perinde non haberet per quid distingueretur formaliter ab obiecto logicæ, nisi diceretur quod logica, & Arithmetica conuenirent in eadem specie scientiæ subalternæ, quod nullus admit-

admitteret. Nec igitur id dicatur, dicendum est cum omni sententia, numerum, qui est obiectum Arithmeticæ, vere esse aliquid reale.

3. Secundo probatur, quia teste Philosopho 2. de anima, cap. 6. numerus est sensibile commune, quod vtique esse non posset, nisi esset aliquid reale: sensus enim etiam communis non potest nisi ad aliquid reale terminari. ¶ Cõfirmatur, quia numerus est mensura realis entium realium permanentium: ipse igitur numerus est aliquid reale, alias entia realiter mensurare non posset.

4. Dico secũdo, numerus quãtitatiuus est ens per se, & vera species quantitas. Oppositum aliqui tenent, sed certe contra communem sententiam Aristotelis & D. Thomæ. Aristoteles enim non solum in hoc capite, sed & 5. libro metaphisicæ, vbi quoad essentialia, & intrinseca quantitatis, illius species numerauit, inter illas numerum assignauit. Et D. Thomas pluries asserit, numerum esse veram, & propriam speciem quantitatis: ac perinde esse vnum ens per se, & vtrumque clarissime docet 8. metaph. lect. 3. vbi ait: *Est enim per se vnum numerus, in quãtum vltima vnitas dat numero speciem, & vnitatem, sicut etiam ex rebus ex materia, & forma per formã est aliquid vnum, & vnitatem, & speciem sortitur.* Hæc D. Thomas, vt tamen clarius conclusionem probemus, ostendamus prius numerum esse ens per se, & deinde illum esse veram propriam, & distinctam speciem quantitatis.

5. Primum igitur probatur, primo quia vt aliquid sit ens per se, sufficit quod ea ex quibus cõponitur habeant vnitatem ordinis, & ordinate vnum se habeat ad alterum, sed hoc saltem reperitur in numero, cuius vnitates ex quibus componitur, ordinatè ad illud componendum concurrunt, & vltima vnitas (vt in hac quæstione in solutione ad vltimam obiectionem vibebimus) est forma numeri: ergo numerus licet inter entia per se sit in infimo gradu vnitatis, & perfectatis, absolute tamen est vnum ens, & ens per se. Maior probatur, quia non omnia entia per se eandem vnitatem & perfectatem habere debent; sed maiorem, & maximã habet Deus, quia est actus simplicissimus, & purus: acperinde est magis vnus, & per se, quam Angelus: & Angelus maiorem vnitatẽ, & perfectatem habet, quam composita substãtialia materialia: & hæc maiorem, quam quantitas continua: & infimam vnitatem, & perfectatem habet quantitas discreta, cuius partes non copulãtur aliquo termino cõmuni; habent tamen vnitatem, & perfectatẽ ordinis. Vnde hoc ipsum explicãs D. Th. 7. metaph. lect. vltima ait: *Compositum quandoque sortitur speciẽ ab aliquo vno, quod est vel forma, vt patet in corpore mixto, vel*

compoſito, vt patet in domo, vel ordo, vt patet in ſyllaba, & numero: & tũc oportet, quod totum compoſitum ſit vnum ſimpliciter. Quando quę vero compoſitum ſortitur ſpeciem ab ipſa multitudine partium collectarum, vt patet in acerno, & populo, & in talibus cõpoſitum non eſt vnum ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid.

6. Secundo idem probatur, quia numerus (vt diximus concluſione præcedenti) eſt obiectũ ſcientiæ Arithmeticæ: ergo eſt vnum per ſe. Patet conſequencia. Tum ex Ariſtotele 6. metaphiſicæ, & alibi ſæpè dicente, quod de ente per accidens nec poteſt eſſe ſcientia, nec definitio. Tum etiã, quia cum ſcientia verſetur in demonſtratione paſſionem de ſuo obiecto, & ens per accidens nullas habeat paſsiones, cum nullam habeat eſſentiam determinatam, nulla ſcientia poteſt eſſe de ente per accidens, ac perinde cum numerus quãtitatiuus ſit obiectum ſcientiæ Arithmeticæ, numerus eſt ens per ſe.

7. Nec valet dicere, quod Arithmetica non agit de numero pro formali, ſed pro materiali, pro ipſius videlicet, quãtitatibus continuis: id enim vtpotè falſum nullatenus valet. Tum, quia de quantitate cõtinua agit Geometra, vt de proprio Geometriæ obiecto: ergo ſi illus etiam eſſet obiectum Arithmeticæ, illa non diſtingueretur formaliter à Geometria. Tum etiam, quia licet numerus ſemper reperiatur in aliqua quantitate continua, à tali continuitate abſtrahit Arithmetica non agens de numero, non ſolum vt eſt numerus in materia ſenſibili ligni, v. g. vel auri (à tali enim materia ſenſibili omnes mathematicæ abſtrahunt) ſed nec vt eſt numerus linearum, ſuperficierum, aut corporum, nec vt partes numeri habent aliquam continuitatem aut diuiſibilitatẽ propriam continui in partes copulatas termino communi: ſed ſolum agit de quantitate continua formaliter, vt eſt vnitas indiuiſibilis ſecundum diuiſionẽ propriam quantitatis diſcretæ, ideſt, vt eſt indiuiſibilis in partes non copulatas termino communi: ergo abſtrahit formalitet Arithmetica à continuitate, quam concernit, & de qua vt de proprio obiecto agit Geometra: ac perinde cũ numerus, vt formaliter diſtinguitur à quantitate continua, ſit obiectum Arithmeticæ, vt ſic debet eſſe aliquid per ſe.

8. Quod autem numerus ſit propria & ſpecialis ab aliiſque diſtincta ſpecies quantitatis: præter quam quod ad id (vt nunc oſtendimus) ei non deficit ſufficiens perfectas, & præterquam quod (vt videbimus) id deducitur ex Ariſtotele, expreſſe aſſerit D. Thomas, 1. parte, quæſtio. 11. ar. 1. ad 1. & alibi ſæpè. Et probatur, quia numero vere competit eſſẽtia quantitatis, vtpotè quia veram habet extenſionem, & diuiſibilitatem, & vere ei competit deſcriptio

scriptio quantitatis, cum sit diuisibilis in ea quæ in sunt, & habet specialem extensionem, & essentialiter distinctam ab omni alia quantitate, vtpotè cuius partes non copulantur aliquo termino communi, sicut partes quantitatis continuæ. Veram igitur, & essentialiter distinctã ab alijs cõstituit quantitatis speciem. ¶ Confirmatur, quia numerus non est quantus per accidens, aut per aliud, sed per se metipsum, & per suam extensionem distinctã formaliter ab omni alia extensione quantitatis: ergo cũ, vt supra diximus, species quantitatis assignẽtur, & distinguantur penes diuersa quanta per se, numerus est vera, & propria species quantitatis distincta essentialiter ab omnibus alijs.

9. Aduersus primam conclusionem obijcies primo, quod Aristoteles 5. metaphficæ, ait, quod numerus non est sine numerante: ergo cum numerans sit intellectus, numerus non est nisi dependenter ab intellectu: ac perinde est aliquid rationis, cum ens rationes sit quidquid non habet esse, nisi ab intellectũ dependens. ¶ Confirmatur, nam D. Thomas 1. part. quæst. 30. art. 1. ad 4. asserit, quod numerus absolutus à rebus non est nisi in intellectu: ergo numerus, vt distinguitur à rebus numeratis; scilicet à quantitatibus continuis, non est aliquid reale, sed rationis; quod enim est in intellectu, non est ens reale sed rationis.

10. Respondetur ad argumentum, quod Aristoteles solum intendit, quod si non esset intellectus potentia numerãs non esset numerus, quia in ordine ad potentiam numerantem numerus est: non tamen ob id numerus non habet esse reale: plura enim habent suum esse in ordine ad aliquam potentiam, nec illud haberent si talis potentia nõ esset possibilis. Et tamen suum esse est reale, & non fictum à tali potentia; vt visibile habet suã visibilitatem in ordine ad potentiam visiuam, & illam non haberet, si nõ esset possibilis potentia visiua; & tamen visibilitas est aliquid reale. ¶ Vel secundo respõdetur ex dictis ea, quæ dicturi sumus ad vltimam obiectionem contra secundam conclusionem, quod licet numerus sit aliquid reale, vt tamen in exercitio sit numerus, dependet tanquam à conditione ab intellectu numerante, & accipiente ex vnitatibus, quæ componãt numerum, aliquam vt vltimam, & alias vt non vltimas, quæ tamen dependentia, vt ibi explicabimus, non obstant realitati numeri, & hanc forsan dependentiam numeri à numerante intendit in hoc testimonio Aristoteles. ¶ Ad confirmationem respõdetur, D. Thomam solum intendere, quod numerus non reperiatur seperatur à rebus numeratis, & quod solũ ab illis separatur per intellectum; non tamen ob id

id asserit, quod numerus non sit aliquid reale cum ipsius rebus numeratis identificatus, & formaliter ab illis distinctus; sicut licet animal nō reperiatur separatum à rationali, & irrationali, nisi per intellectum, non sequitur, quod animal non sit aliquid reale.

11. Obijcies secundo, quod plures vnitates, quæ componunt numerum prædicamētalem, non possunt vniri in aliqua forma reali: ergo vel nullatenus inter se vniuntur, ac perinde nullo modo efficiunt vnum, vel vniuntur in aliqua forma rationis: ac perinde numerus formaliter sumptus non erit aliquid reale, sed aliquid rationis. Antacedens probatur, quia forma vniens aliqua debet esse in ipsis vnitis. Sed in vnitatibus, quæ componunt numerum, vtpotè quæ sunt realiter distincta, & quādoque plurimum loco distantes, vt si componatur numerus binarius ex duobus hominibus, altero Romæ, altero Burgis existente, non potest aliqua forma realis existere: ergo non possunt vniri aliqua forma reali.

Respondetur, hoc argumento conuinci, vt asserit noster author, formam numeri non esse realiter entitatiue distinctam à rebus numeratis: sic enim non posset esse realiter in omnibus illis, vt probat argumentum, cum tamen re vera forma numeri solum formaliter distinguatur à rebus numeris secundum se sumptis, non obstat vt in omnibus illis inueniatur, quia omnes illæ, vt numerum componunt sine aliqua entitate eis superadita, sunt partes numeri, & habent formalitatem numeri. Et cum D. Thomas 7. metaphisicæ lectione 13. ait, quod qualitas non est duæ vnitates, sed aliquid ex duabus vnitatibus compositum, non intēdit quod qualitas addat aliquam entitatem, sed solum aliquā formalitatem supra duas vnitates, secundum se sumptas, quatenus ex illis vt ordinatis resultat vnū compositum, qui est numerus formaliter ab ipsis vnitatibus secundum se sumptis distinctus.

12. Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod Aristoteles 3. metaphisicæ, cap. 3. ait numerum esse plures vnitates, & 8. metaphisicæ, cap. 3. numerum non esse vnum, sed sicut cumulum; quæ autem sunt plura non sunt vnum per se, & cumulus non est vnum per se: ergo in sententia Aristoteles numerus nō est vnum per se.

Respondetur, Aristotelem solum in primo testimonio intendere, quod numerus sit quid vnū, non vnitate simplicitatis, sed vnitate ordinis. Vnde cum dixit numerum esse plures vnitates, non intēdit quod sint plures vnitates absolute, & sine ordine, sed ordinatæ, quod sufficit vt numerus sit vnum ens per se vnitate, & per seitate ordinis. ¶ In secundo autem testimonio non dicit Philosophus, quod numer' sit sicut cumulus,

mulus, sed ita expressa ait: *Et numerũ oportes aliquid esse, quo vnus si vnus est: aut enim non est, sed quasi cõgeries, aut si est, dicendum est, quod nam illud sit, quod cum ex multis facit.* In quibus verbis Philosophus non asserit, numerum esse quasi cumulum, aut congeriem, sed quod si vnus ed, debet assignari per quid sit vnum, & quid sit, quod numerum ex multis vnitatibus vnum facit, quod iã nos insinuauimus, nempe quod ordo quem habent inter se tales vnitates facit ex illis vnum, non quidem vnitate, & perfectate simplicitatis, nec physicæ compositionis, secundum quam vna vnitas recipiatur in altera; nec vnitate continuationis talium vnitatum medio aliquo termino communi, sed vnitate ordinis, secundum quod tales vnitates inter se per vltimam vnitatem ordinantur.

13. Obijcies secundo, quod ex pluribus entibus completis non potest componi vnum ens per se. Sed numerus componitur ex pluribus quantitatibus continuis, quarum quælibet est ens completum: ergo ex illis numerus resultans non potest esse vnum ens per se. Maior videtur certa. Et minor in sentẽtia quam quæstione præcedenti defendimus, quod vnitas, quæ est principium numeri nihil reale addat supra quantitatem continuam, facilius probatur, quia quantitas quælibet continua cum ponatur directe in prædicamento quantitatis est aliquid completum: ac perinde cum numerus componitur ex pluribus vnitatibus, videtur componi ex pluribus entibus completis.

Resp. quod quantitates continuæ secundum quod sunt indiuisibilis diuisione propria quantitatis discretæ (vt quæstione explicuimus præcedẽti) sũt aliquid incõpletũ, licet secundũ se, & vt sunt indiuisibiles diuisione cõtinui sint aliquid cõpletũ, sicuti linea, quamuis, vt diuisibilis secũdum longitudinẽ sit quid cõpletũ, vt indiuisibilis tamen secundum latitudinẽ est quid incõpletum. & principiũ ac terminus superficiei, & cũ numerus componatur ex quantitatibus cõtinuis, vt sunt in genere quantitatis discretæ quid indiuisibile, componitur ex illis, vt sunt aliquid incõpletum, & sic numerus non resultat ex entibus cõpletis formaliter vt completis, sed potius vt in completa sunt: acperinde ob id nõ habet ex quo nõ sit ens per se.

14. Vltimo tãdẽ obijcies, quod vt pluries testatur D. Thom. vltima vnitas est forma numeri. Sed esse vltimam habet ab intellectu accipiente illã vt vltimã: ergo numerus ex tali forma resultan nõ est ens per se; imò neq; ens reale. Patet cõseq. quia quod habet esse solũ dependẽter ab intellectu, non est ens reale, neque ens per se; cũ ens per se petat determinatã formã, & nõ solũ illã, quæ proli bito potest ei tribui ab intellectu.

Hoc

Hoc argumentum petit explicari, quæ sit forma numeri ad quod pluribus relictis quæ circa hoc congeri solent, breuiter dico, formam numeri esse duplicē, alteram quasi totalem, & alterā quasi partialem, & phisicam: sicut enim in homine damus vnā formam totalem, scilicet humanitatem, & formam phisicā, quæ determinet materiā, scilicet animam rationalem: ita & in numero v. g. ternario forma totalis est ternitas, quæ est quædam formalitas trium vnitatibus, vt cōponētibus numerum ternarium, & vt sic simul sumptis competēs. Et solum est difficultas de forma quasi phisica numeri, quæ adæquet & determinet partes numeri, numerumque in specie determinata constituat. Ad quod dico cum D. Thoma, & communi sententia, quod vltima vnitas est forma in quolibet numero, & quæ dat illi speciē, & qua ablata, vel altera vltima vnitate superaddita mutatur species numeri, non tamen aliqua vnitas magis, quam alia habet ex natura sua esse vltimam vnitatem, aliàs si illa no desineret esse, quamuis alia in aliquo numero desineret esse, non mutaretur species numeri; sicut non mutatur species per definitionē alicuius materia partialis, dum modo maneat forma informans, & actuans alias partes materiæ, sed omnes vnitates quæ sunt capaces co ponere aliquem numerum realiter ex natura sua habēt capacitatem, vt possint accipi vt vltimę, vel vt non vltimę vnitates, & vt determinabiles, vel vt determinantes: vt tamen de facto exerceant alterum determinate siorum, requiritur tāquam conditio, quod intellectus accipiat vnam prædictarum vnitatum, vt vltimam, rel quas determinantem, alias vero vt non vltimas, & ab illa determinabiles: & tunc, vt obiectioni occurramus, illa vnitas, quæ de facto ab intellectu accipitur vt vltima per suam realitatem habet esse vltimam, siquidem per suam realitatem erat capax, vt acciperetur ab intellecta vt vltima, quāuis exercitium vltimæ vnitatis, non habeat, nisi dependeter tanquam à conditione, ab eo, quod ab intellectu de facto accipiatur vt vltima, quod tamen nec tollit realitatem, nec perfcitatem numeri, quia vltima vnitas per suam entitatem, & realitatem est forma aliarum vnitatum, licet in exercitio illas determinandi depēdeat ab intellectu; sicuti realitati causæ finalis nō obstat quod in exercitio finalizandi de pendeat, tanquam à condicione ab apprehēsione intellectus; quia bonitas sic apprehensa est aliquid reale, & quod te vera finalizat. Sic igitur quamuis vnitas, vt in exercitio ut vltima, dependeat tanquā à conditione ab actione intellectus accipientis illam, vt vltimā; tamen id no obstat realitati numeri, qua talis vnitas est realis,

lis, & sicut vltima ab intellectu acepta realiter determinat alias vnitates.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm oratio sit vera, & distincta species quantitas discretæ.

EX multiplici orationis acceptione, & ex multis quæ in oratione aliqua etiã quãtitatiua reperiuntur, quæ tangit noster Author quæst. 1. super hoc caput de quantitate in argumento 4. oratio prout hic accipitur à Philosopho, vt idem noster author asserit in solutione eiusdem quarti argumenti, *est mensura quorumcumque motuũ discretorum ordinate sibi succedentium*. Vt si tres syllabas ordine quis proferat, oratio erit mẽsura illarum secũdum lõgitudinem aut breuitatem. Et eodem modo tres soni tubæ, aut cytharæ immò & tres saltationes ordinatæ habent rationem orationis, quatenus mensurantur secundum longitudinem, aut breuitatem. Et quamuis D. Thom. opusc. 48. c. 2. &. 2. de anima lectio 18. orationẽ definierit, *quod sit mensura vocis prolatæ secundum multitudinem vocum sibi succedentium*, non perinde intendit, non dari orationem in allis sonis, seu motibus ordinate sibi succedentibus, sed loquitur de oratione, quæ reperitur in vocibus vt de magis nota, & de illa nos vt magis nota loquemur.

2. De oratione igitur in hac acceptione inquirimus, an veram & propriam, & condistinctam speciem quantitatis constituat, & ratio pro vtraque parte dubitandi desumitur ex eo, quod Aristoteles in hoc capite orationẽ vt speciale, & distinctam speciem quantitatis discretæ enumerauit. In 5. tamen libro metaphisicæ, vbi species quantitas enumerat, orationis non meminit, nec illam inter species quantitatis assignat.

3. Vt hanc in Aristotele diuersitatem concilient, plures cõueniunt, quo oratio non ponitur distincta species quantitatis in ratione extensionis; quia non habet specialem, & distinctã extensionem: & ideò non numerauit illam Aristoteles inter species quantitatis in 5 metaphisicæ, vbi species quantitatis in ratione extensionis, quæ est propria ratio quantitatis, assignauit. Ponitur tamen oratio distincta species quantitatis in ratione mensuræ, quia habet rationem mensuræ distinctam ab omni alia, specie quantitatis. Et ideò in hoc capite, in quo de quantitate in ratione mensuræ loquitur Aristoteles, orationem vt distinctam quãtitatis speciem enumerauit.

4. In assignando autem cum qua specie quantitatis in extensione coincidat oratio, aliqui asserunt, quod non habeat aliam extensionem ab extensione motus, & cum, vt quæst. 6. ex Aristo-

Aristotele & D. Thoma explicuimus) motus non habeat aliam extensionem ab extensione corporis super quod fit, dicūt illi authores, quod extensio orationis coincidit cum extensione corporis, super quod fit motus. Id tamen fateor, me intelligere non posse. Nā cum extensio corporis super quod fit motus, imò & extensio ipsius motus, si successiue & absque interruptione fiat, sit extensio & diuisibilitas continua, & extensio partiū, quæ continuātur aliquod termino cōmuni: extensio autem, & diuisibilitas rationis sit discreta, vtpote quæ eodē modo, sicut numerus, cōponitur ex partibus, quæ nullo termino communi copulātur; extēsio orationis non potest formaliter coincidere cum extensione corporis, super quod fit motus.

5. Pro veritatis tamen explicatione dicendū existimo, quod oratio in ratione extensionis, ac perinde in ratione formalissima quantitatis non constituit propriam speciem quantitatis condistinctam à numero; constituit tamen specialem, & distinctam speciem quantitatis in ratione mensuræ. Vtraque pars conclusionis simul hac ratione efficaciter, meo videri, probatur, quia oratio non habet diuersam extēsionem ab extēsione numeri, habet tamen diuersam mensuram à mensura numeri. Ergo vtraquè pars conclusionis est vera. Antecedens quoad primam partem probatur. Quia eadem partes & eodem modo indiuisibiles & discōtinuatas habet oratio ac numerus. Ergo oratio nō habet diuersam extensionem ab extēsione numeri. Antecedēs probatur. Quia licet numerus primatio sit mensura rei permanentis, etiam potest mensura res successiuas, vt motus & syllabas successiue & ordinate sibi succedentes: sicut enim datur v. g. terminus trium hominum, ita & trium syllabarum. Tres ergo syllabæ sicuti vt indiuisibiles secundum diuisionem discretam, & vt non copulatæ aliquo termino communi componūt numerum, ita etiā componunt orationē. Ergo oratio nec alias partes, nec alio modo extensas habet, ac numerus: ac perinde non habet aliam extensionem & diuisibilitatem ab extensione & diuisibilitate numeri. ¶ Secunda autem pars antecedentis etiam probatur. Quia numerus solum mensurat res numeratas secundum multitudinem, ita vt eius mensurationi omnino accidat, quod partes quas numerat, lōgitudinem aut breuitatem hābeant: oratio autem addit diuersam ratinē mēsuræ, secundum lōgitudinem videlicet vel breuitatem. Vnde istæ duæ orationes, sermonis v. g. & temporis, in ratione numeri nullatenus differunt, quia vtraque est trisyllabum aut ternarius syllabarum, immo nec differunt

in

in ratione mensuræ multitudinis, quia vtraque habet æqualem multitudinem syllabarum: differunt tamen in ratione mensuræ, quæ est propria mensura orationis, quia secunda syllaba vnius est longa, & alterius est brevis: & sic tota vna oratio habet diuersam mensuram, ac altera: ergo oratio in ratione mensuræ discretæ distinctam speciem constituit à numero.

6. Hinc sequitur orationem in ratione mensuræ, qua ratione (vt diximus) constituit distinctã speciem quantitatis, non esse speciem athomam, sed subalternam diuisibilem in diuersas species assentaliater in ratione mensuræ distinctas. Vt sic distinguuntur diuersæ orationes, vt in carmine distinguitur pes Dactylus ab Spondeo, & in musica distinguuntur species tenorum vt Diapante, & Diapason.

7. Sequitur etiã solutio rationis dubitandi. Cum enim in metaphisica egerit Aristoteles de quantitate ratione extensionis, non assignauit orationem distinctam speciem quantitas à numero, quia non habet distinctam extensionem ab illo, in logica autem cum assignet species quantitatis in ratione mensuræ, assignauit orationem distinctam speciem quantitatis discretæ à numero, quia habet distinctam rationem mensuræ ab illo.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm proprietates quãtitatis rectè à Philosopho assignentur.

IN secunda parte huius capitis tres propietates quantitatis assignat Philosophus, quas hucusque proponere distulimus, vt eas in hac quæstione examinandas proponamus. Prima igitur proprietas quantitatis est, quod *quãtitati nihil est contrarium*. Hãc proprietatem, ait Philosophus, non esse propriam quarto modo quãtitatis, cum (vt capite precedenti dixerat) etiam competat substantiæ: competit autẽ omni saltem quantitati determinaræ. An autem competat quantitati indeterminaræ, vt si magnũ contrarietur paruo, statim cum Philosopho examinabimus. Secunda proprietas quantitatis est, quod *quantitas non suscipit magis, & minus*. Hæc autem proprietas, (vt vidimus) etiam competit substantiæ: competit autẽ quantitati, quia cum illi nihil sit contrarium & aliquid suscipiat magis, aut minus, quanto magis aut minus habet admixtum de suo contrario, quantitas non habet ex quo suscipiat magis aut minus. Tertia, quantitatis proprietas quarto modo scilicet omni semper, & soli quantitati competẽs, est, quod *secundum quantitatem aliquid dicatur æquale, vel inæquale*. Quia cum esse mensuram,

pro-

proprium sit quantitati, vt aliquid dicatur æquale vel inæquale, quatenus æquali, vel inæquali mensura mensuratur, proprium est quantitati, quod secundum eam aliquid dicatur æquale vel inæquale: quæ enim conueniunt vel differunt secundum qualitatem, non dicuntur æquales, vel inæquales, sed similes aut dissimiles. De his igitur tribus quantitatis proprietatibus inquirimus, an recte assignentur.

2. Affirmatiue, & resolutorie respondetur, quod præter authoritatem Philosophi, & omnium eius interpretum, & præter rationes, quas inter proponendas eandem proprietates insinuauimus, non aliter melius, quam eas proprietates aliquibus obiectionibus examinando, comprobabitur.

3. Obijcies ergo primo aduersus primam proprietatem, quod aduersus illam sibimet obijcit Philosophus, quod magnum, & paruum videntur esse species quantitatis: & tamen magnum contrariatur paruo: iam igitur quantitati aliquid sit contrarium. ¶ Confirmatur, quia motus augmentationis, & diminutionis dicuntur motus contrarij: ergo ad contrarios terminos terminantur. Sed augmentatio terminatur ad magnitudinem, & diminutio ad paruitatem. Magnum igitur, & paruum ad inuicem sibi contrariantur.

4. Triplex adhuc arg. ex ipso Philosopho in hoc capite, & præcedenti deducitur solutio. Prima, quod & si daretur, quod intendit argumentum solum sequeretur, quod quantitati indeterminatæ, non vero quod quantitati determinatæ esset aliquid contrarium. Hanc tamen solutionem rejn jure videtur Aristoteles in hoc cap. Vnde secundam adhibet solutionem, negando quod magnum, & Paruum sint species quantitatis. Cum enim de formali significent excessum vnius ad alterum, potius formaliter pertinent ad relationem, quam ad quantitatem. Tertia denique solutio est, quod quidquid sit, an magnum, & paruum formaliter sint species quantitatis, propriè tamen magnum, & paruum ad inuicem non contrariantur, quia contraria ab eodem subiecto mutuo se expellunt, magnum autem, & paruum in eodem copatiuntur subiecto: quod enim est magnum respectu vnius, potest esse paruum simul respectu alterius: ergo magnum, & paruum propriè non contrariantur, alias idem esset sibi contrarium, cum idem possit esse simul respectu diuersorum magnum, & paruum. ¶ Ad confir. resp. augmentationem, & diminutionem dici motus contrarios contrarietate late sumpta, prout sunt oppositi, & incompossibiles, & eodem modo, non autem propriè eorum termini dicuntur contrarij.

5. Aduersus eandem primam proprietatem obijcies secundo, quod etiam sibi contra illam obijcis Aristoteles, quod locus est species quan-

quãtitatis, & tamen loco aliquid est contrariũ: loco enim sursum cõtrariatur locus de orsum. Iam igitur quantitati aliquid est contrariũ. Minor probatur. Nam cõtraria sunt, quæ maximè distant, & ex quorum comparatione per maiorem vel minorem recessum ad illa opponuntur. Sed sursum & de orsum, vt centrum terræ & conuexum primi Cœli maximè distant, & alia dicuntur esse sursum vel de orsum, quatenus magis accedunt ad centrum terræ, vel ad conuexum primi Cœli. Ergo sursum & de orsum in prædictis locis adinuicem contrariantur. ¶ Confirmatur. Quia Aristoteles 4. phisicorum textu 4. & text. 44. ait, quod corpora cõtraria naturaliter feruntur ad loca contraria, quia habent qualitates conseruatiuas contrarias. Ergo locus, qui ad prædicamentum quantitatis pertinet, habet aliquid contrarium.

6. Respondetur ad argumentum cum nostro authore in explicatione textus Aristotelis, quod locus prout ad quantitatem pertinet, solum dicit esse superficiẽ continentem locatum, & vt sic nihil est ei contrarium, locus autem prout dicit distantiam determinatam ad polos mũdi, dicitur *vbi*: & vt sic ei cõpetit esse sursum vel de orsum. Vnde quamuis sursum, & de orsum cõtrarientur, non sequitur loco, vt ad quantitatem pertinet, aliquid contrariari, sed vt pertinet ad prædicamentum *vbi*.

¶ Ad confirmationem respondetur, quod vt ipse Aristoteles in testimonio in illa adducto innuat, locus non ratione sui, sed ratione qualitatum quas habet, alteri loco cõtrariatur, quod propriè non est contrariari sibi ipsa loca, sed eorum qualitates.

7. Tertio aduersus secundam proprietatem obijcies, quod per rarefactionem eadem quantitas fit maior, & magis extensa fit magis longa quantitas. Igitur suscipit magis & minus. ¶ Et confirmatur, nam D. Thom. 1. 2. q. 52. artic. 2. ad 1. & 2. 2. quæ. 24. art. 5. ad 1. ait, *quod quantitas habet proprium argumẽtum, sicut alia formæ accidentales per modum intensiones eius in subiecto: sicut patet in his, quæ rarefiunt.* Sed quæ habent augmentum per modum intensionis, vere suscipiunt magis & minus. Ergo quantitas in sententia Sancti Thomæ suscipit mãgis & minus.

8 Respondetur ad argumentum, negando consequentiam, quia vt aliquod accidẽs suscipiat magis & minus, debet esse per id quod in eadem parte subiecti magis aut minus radicetur, per maiorem vel minorem expansionem sui contrarij; quantitas autem in rarefactione fit magis longa, non per id quod magis dicetur in eadem parte subiecti, aut magis expellat ab illa parte contrarium, cum nullum contrarium: sed solum ad extenda-

tendatur ad nouam partē subiecti, quod non sufficit vt propriè dicatur suscipere magis, aut minus. ¶ Ad confirmationem respondetur, D. Thomam in prædictis locis non intendere, quantitatem habere propriè augmentum intensionis: intensio enim tolum est per maiorem radicationem accidentis in eadem parte subiecti. Cum autem in rarefactione quantitas in eadem parte subiecti non magis radicetur, sed ad nouam subiecti partem extēdatur, tale eius augmentum reuera est extensionis; assimulatur tamē à D. Thoma augmento intensionis in eo, quod fit sine additione nouæ quantitatis, sicut intensio fit sine additione nouæ qualitatis.

9. Quarto denique aduersus tertiam proprietatem obiicies, quod alia præter quātitatem dicuntur æqualia, vel inæqualia, vt differentiæ substantiales dicuntur, inæquales in perfectione, & duæ qualitates inæqualiter intensæ, vt duæ albedines inæqualiter intensæ, dicuntur quidem similes, non tamen æquales, sed inæquales, nisi habeant eosdem gradus intensionis: ergo non est proprium quarto modo quantitati, quod secundum illa aliqua dicantur æqualia, vel inæqualia. ¶ Confirmā æquale & inæquale pertinent ad relationem: nihil enim dicitur æquale, aut inæquale, nisi per respectu ad alterum: ergo æqualitas, vel inæqualitas non est proprietas quantitatis.

10. Respondetur ad argumētum, quod cum æquale, vel inæquale propriè de aliquo non dicatur, nisi quatenus æquali, vel inæquali mensura mensuratur; & mensura propriè solum reperiatur in quantitatate; in illa solum reperitur propriè æquale, & inæquale; in alijs autē solum propriè, & per similitudinē ad quātitatem, & sic impropriè non est inconueniens admittere, substātias, qualitates, aut relationes æquales, aut inæquales: immò sic etiam impropriè, & metaphoricè tres Personæ diuinæ dicuntur æquales. Proprium autem est solius quantitatis, quod secundum illam aliquid dicatur propriè æquale, vel inæquale. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod licet æquale, & inæquale formaliter sint relatiua, fundamentum tamē proximum talis respectus est quantitas, & sic proprium est quantitatis, quod sit fundamentum relationis æqualitatis, vel inæqualitatis propriæ. Vnde vna sola quælibet quantitas quantum est ex se habet talem rationem fundamenti, licet vt de facto talis detur respectus æqualitatis, vel inæqualitatis, debeant dari duæ quantitates, quæ dicantur æquales, vel inæquales.

Cap.

CAPVT DE Relatione.

QVÆSTIO XVII.

Quid sit relatio secundum esse: & an sit à relatione secundum dici distincta.

QVamuis qualitas, vtpotè accidens absolutum, secundum perfectionem entis præcedat reletionem: ac perinde iuxta ordinem perfectionis in entitate prius de qualitate, quam de relatione deberet agi, ob id tamen (alijs omissis rationibus) Philosophus prius egit de relatione, quia in capite præcedente dixerat magnum, & paruum esse relatiua. Et vt id & alia, quæ passim de relatione erat necessariũ dicere, facilius intelligerentur, noluit tractum de relatione differre.

2. In hoc autem capite duplicem Aristoteles assignat relatiuorum definitionem. Alteram non ex propria, sed ex antiquorum sententia, videlicet, *quod ea dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum esse, aut aliquid aliquo alio modo dicuntur*, Alteram autem, ea non admissa assignat Philosophus ex propria sententia definitionem, videlicet, *quod ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud quodammodo se habere.* Cũ qua definitione coincidit ea, quæ communiter circumfertur relatiorum definitio videlicet, *quod relatiua sunt, quorum totum suum esse est in ordine ad aliud.*

3. Quatuor assignat Aristoteles relatiuorum proprietates, duas quidem priores non ex propria, sed ex aliorum sententia, videlicet quod relatiua habent contrarium, & quod suscipiunt magis, & minus. Ex propria autem sententia assignat Philosophus aliàs duas relatiuorum proprietates. Prima est quod relatiua dicuntur ad conuertentiam: vt si est pater, alicuius filij est pater; & si est filius, alicuius patris est filius; etsi aliquis est hærus, alicuius serui est hærus, etsi aliquis est seruus, alicuius hæri debet esse seruus. Secunda est quod relatiua sunt simul natura & cognitione.

4. Hæc sumatim sunt, quæ in toto capite de relatione habet Aristotel. Et quia in illis insinuat duplicis modi relatiua, alia videlicet, quę sunt relatiua tantum secundum dici, & quæ licet dicantur relatiua, re vera relatiua non sunt, sed absoluta: alia vero, quæ sunt relatiua secundnm esse, & quorum propria essentia, & totũ suũ esse est esse relatiua: & quia solum relatiua secundum esse ad genus, & prædicamentum relationis pertinet; merito ante omnia alia in hoc prædicamẽto disputanda, inquirimus, quid sint relatiua secundum esse, & in quo à relatiuis secundum dici distinguantur.

5. In quo in primis reijcen-

da est sententia aliquorum, vt Auicennæ 3. metaphisicæ, & Henrici quod. 6eto 3 quæst. 4. existimantium, idem esse relationem secundum esse, ac relationē realem, & idem esse relationem secundum dici, ac relationem rationis, ac perinde in eorum sententia solum distinguitur relatio secundum esse à relatione secundum dici, in eo quod illa est ex naturæ rei, & independenter ab intellectu, ista vero solum per operationem intellectus. Reijcienda, inquam, est hæc sententia, cum (vt vidimus) inter relatiua realia, & quæ antecedenter, & independēter ab omni operatione intellectus dicunt respectum ad aliud, alia sint relatiua secundum esse, alia vero tantum secundum dici, & inter entia rationis dentur vera relatiua secundum esse, vt secundæ intentionis rationis, & omnia entia rationis, etiam negatio, & priuatio sint relatiua secundum dici, quia omnia illa dicunt respectum transcendentalem ad intellectū, vt ad illorum causam quasi efficientem. Aliunde ergo est inuestigandum discrimen inter relatiua secundum esse, & relatiua secundum dici.

6. Dicendum igitur est quod relatiua secundum esse sunt, quorū totum suum esse est in ordine ad aliud, relatiua vero secundum dici sunt, quorum licet totum suum esse non sit in ordine ad aliud ad suum tamen esse consequitur aliquis ordo, & respectus ad aliud, sine quo eorum esse adæquate explicari non potest. Pro intelligētia huius conclusionis est aduertendum ex D. Thoma 1. p. quæstion 1 art 7. ad 1. *Quòd quædam relatiua sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, vt dominus, seruus, Pater, & Filius, & huiusmodi, & hæc dicuntur relatiua secundum esse. Quædam vero sunt imposita ad significandas rationes quas consequuntur quædam habitudines, sicut mouens, & motum, caput, & capitatū, & alia huiusmodi, quæ dicuntur relatiua secundum dies.* Hæc D. Thomas. Ex quibus deducitur ratio nostræ conclusionis, nam cum aliqua nomina sint imposita ad significandum ipsas relationes, & respectus ad aliud, licet totum esse illorum, cui tales cōpetūt relationes, nō sit ad aliud, totum tamen esse eorū, quod per talia nomina significantur, est esse ad aliud. Vndè relatiua formaliter, vt per talia nomina significantur, sunt relatiua secundum esse. Alia autem, quæ licet dicant respectum ad aliud, non significantur formaliter, vt dicunt talem respectum, sed sub alia ratione absoluta ad quem sequitur talis respectus, & sine quo adæquate non possunt explicari, sunt relatiua secundum dici, quia non importunt primario ipsum respectum, & relationem, sed aliquid aliud.

7. Explicatur hoc exemplo, nam licet scientia, verbi gratia, dicat

dicat respectum ad scibile, per hoc tamen nomen *scientia*, non significatur formaliter talis respectus, sed qualitas quædam, quæ adæquate non potest explicari, nisi per ordinem ad scibile; & ita *scientia*, dicitur realtiuum secundum dici, quia includit respectū, non tamen illum explicat. Pater autem licet re vera sit animal, & sit causa filij, & dicat respectum ad filium, per hoc nomen *Pater* nō significatur formaliter, nisi vt dicens talem respectum, & ita totū esse Patris, vt significatur hoc nomine *Pater*, est in ordine ad filium: acperinde de pater, vt nomine *Pater*, significatur, est relatiuum secundum esse.

8. Hinc est, quod relatiua secūdum esse dicunt ordinem ad terminum vt ad purum terminum, non explicando ordinem, aut dependentiam, ad illum, vt ad causam, vel ad effectum, vel sub aliqua alia ratione, quam ad purū terminum. Relatiua vero secundum dici, & si respiciant aliquem terminum extrinsecum, non illū respiciunt, vt purum terminum, sed vt causam, vel effectum, vel subaltera alia dependentia.

9. Sequitur in super, quod relatiua secundum esse solum dicant, & significant relationem, & respectum; non autem explicant fundamentum talis relationis. Relatiua vero secundum dici vtrumque quandoque significant, vt optime aduertit D. Thomas in 2. distinction. 1. quæst. 1. artic. 5. ad 8. secūdo loco, vbi de relatiuis secundum dici ait, quod ista relatiua important fundamentum, & relationem: relatiua vero secundum esse tantum relationem dicunt.

10. Sequitur denique, idem esse relationem secundum dici, ac relationem trāscendentalem, aduersus aliquos falso existimantes relationem secundum esse aliam esse transcendētalem, aliam vero prædicamentalem. Aduersus hos enim dicimus, omnē relationem transcendentalem esse relationem secundum dici. Relatio enim dicitur transcendentalis, quia omnia transcendit genera, & prædicamenta, & consequitur ad res diuersorum prædicamentorum, & generum, quod vtique conuenit relationibus secundum dici, quæ in omnibus prædicamentis reperiuntur. Relationes autem secundum esse, licet possint pro materiali connotate, & afficere res diuersorum prædicamentorum; formaliter tamen solum reperiuntur in genere relationis & ad speciale prædicamentum relationis pertinēt: ac perinde relatio transcedentalis est conditincta à relatione secundum esse, & cum relatione secundum dici coincidens.

11. Aduersus conclusionem tamen obijcies, nullam esse relationem, cuius totum suum esse sit in ordine ad aliud, vt ad terminū, & purum terminum. Perperam igitur eam diximus esse ratione

relatiuorum secundum esse. Antecedens probatur, nam ea relatiua, quæ vocamus secundum esse cum sint accidentia realia, habēt suum esse in ordine ad subiectum. Non igitur totum illorum esse est in ordine ad terminum.

¶ Confirmatur ex opposito, quia relatiuis etiam secundum dici conuenit, quod totum esse sit in ordine ad aliud, materia enim est relatiuum secundum dici in ordine ad formam: ergo nō est proprium relatiuorum secūdum esse, quod totum suum esse sit in ordine ad aliud.

12. Respondetur ad argumentum dupliciter. Primo, quod licet talia relatiua, cum accidentia realia sint, habeant suum esse in ordine ad subiectum; per nomina relatiua, non explicatur aliquis eorum ordo ad subiectum, sed præcisse ordo, & respectus illorum ad terminum. Vnde totum esse illorum, quod per nomina relatiua significatur, est in ordine ad terminum, licet re vera habeant etiam ordinem ad subiectum. Et in hoc differunt à relatiuis secundum dici, quæ non solum dicunt aliquid aliud præter ordinem ad terminum, sed, & illud aliud per sua nomina significatur, & explicatur. ¶ Secundo respondetur, quod relatiua secūdum esse licet dicant ordinem ad subiectum, non tamen vt aliud esse subiecto tribuant, quam facere illud referre ad terminum, ad differentiam relatiuorum secundū dici, quæ non solum afficiunt subiectum, si sunt accidentia realia, vt ipsum subiectum faciant referri ad terminum, sed principaliter, vt aliud esse absolutum ipsi subiecto tribuat. Et ita optime dicitur, quod relatiua secundum esse sunt cuius totum suum esse est in ordine ad terminum, cum vltimare totum esse talium relatiuorum sit in ordine ad suum terminum, siquidem si subiectum afficiūt, est vt illud faciant referri ad suum terminum. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod licet aliqua relatiua secundum dici habeant totum suum esse dependenter ab alio, vt à causa, vel cō principio, vt materia habet totū suum esse dependenter à forma: non tamen habent totum suum esse in ordine ad aliud, tanquam ad purum terminum, vt relatiuis secundum esse competit habere totum suum esse in ordine ad aliud. Et ita relatiua secundum dici potius dicuntur habere suum esse ab alio in aliquo genere causæ, quam in ordine ad aliud.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm dentur aliquæ relationes reales.

PArtem negatiuā tenuerūt aliqui antiqui existimantes omnē relationē, vt aliqualiter distinctā à fundamēto esse respectū & relationē rationis, aeperinde nullā admittebant relationē realē, &

& consequenter negabant specialem genus, & prædicamentum entis realis, quod sit relatio. Huius sententiæ refertur fuisse Zenonẽ & alios Platone, & Aristotele antiquiores, quibus subscribit Aureolus in 1. distin. 30. quæst. 1. art. 2. solas diuinas relationes reales admittens. Nec multum ab hac sententia differt sententia Gregorij in 1. distinct. 28. quæst. 2. art. 1. & aliorum asserentium omnes relationes esse denominationes extrinsecas ab aliqua forma absoluta prouenientes. Vnde nullam existimabant esse relationem, quæ esset forma realis intrinseca in subiecto.

2. Communis tamen sententia concedit aliquas relationes reales etiam in creatis; differunt tamen qui hanc sententiam tenent, quod licet omnes conueniant, quod dentur relationes, quæ secundum communem conceptum dicunt aliquid reale; aliqui tamen asserunt, nullam relationem secundum proprium relationis conceptum esse aliquid reale: ac perinde vt sic nihil affixum, aut herens esse, sed solum aliquid assistens subiecto, & extrinsece illud denominans. Ita tenuit Gilbertus Porretanus, teste D. Bernardo sermone 80. in Cantica, qui consequenter affirmabat. diuinas relationes non intrinsecus, sed extrinsecus assistẽtes esse, quasi nullum reale esse in Deo haberent. Vnde & realem distinctionem diuinarum personarum negabat. Hanc tamen suum errorem in Concilio Remẽsi sub Eugenio III. retractauit. Alij autem asserunt dari relationes reales, quæ non solum secundum cõmunem rationem, sed etiam secundum specialem relationis rationem, & vt dicunt ordinem ad terminum, sint aliquid reale.

3. Pro veritatis tamen explicatione dico primo. Necessario sunt concedendæ aliquæ relationes reales non solum in diuinis, sed etiam increatis. Conclusio est communis, & expressa D. Thomæ pluribus in locis, præcipue 1. part. quæst. 13. art. 7. & quæst. 7. de potentia art. 9. & vt ibidem asserit D. Thomas, colligitur manifeste ex Philosopho; cum enim ille ens reale creatum vt condistinctum ab ente rationes diuidat in decem prædicamenta, & vnum illorum assignet relationem, sentit manifeste, dari in creaturis relationes reales.

4. Probatur autem conclusio primo, quia secundum fidem non possunt negari relationes reales in diuinis: cum enim fide certum sit, tres personas diuinas distingui realiter, & nõ per aliquid absolutum, necessario debẽt distingui relatiue. Sed realiter relatiue distiegui non possunt, nisi per relationes reales: ergo in diuinis dantur relationes reales. Dantur etiã igitur aliquæ relationes reales in creatis. Hæc consequentia patet, quia eadẽ ratione, qua concedantur in diuinis relationes

reales paternitatis, & filiationis, debent concedi in creatis. Ideò enim in diuinis dantur tales relationes reales, quia inter Patrem, & Filiũ est ordo realis originis, & Filius realiter procedit à Patre. Sed in creatis Filius realiter, procedit a Patre, & multo maiori distinctione; si quidem non solum procedit realiter distinctus à Patre in persona, sed etiam in natura: ergo nõ solũ à simili, sed à fortiori datur in creatis relatio realis paternitatis, & filiationis, cũ idẽ in creatis, atque in diuinis reperiatur illarum fundamẽtum.

6. Secundo probatur conclusio, nam impossibile est de aliquo sine aduentu nouæ alicuius realitatis, vel formalitatis realis contradictoria prædicata verificari. Sed de eodem v.g. albo, cum aliud album non existit, verificatur non simile (quia non datur simile, nisi detur cui illud sit simile (& adueniente alio albo verificatur de primo albo, quod est simile: ergo cum simile, & non simile sint prædicata contradictoria, illa non possunt de eodem albo absque aduentu ei nouæ realitatis, vel formalitatis realis verificari. Sed nulla tali albo, per id quod alterum album realiter ponatur, aduenit realitas, vel formalitas realis, nisi relatio similitudinis ad alterum album. Illa ergo est aliquid reale, siue realiter entitatiue, siue saltum realiter formaliter ab albedine distinctum (modo nim non disputamus, an relatio realiter entitatiue distinguatur à suo fundamento.)

6. Tertio denique probatur conclusio ratione D. Thomæ locies in illa citatis, quæ ad hanc formam reducitur. Relatio realis reperitur inter ea, quæ antecedenter, & independenter ab actione intellectus comparantis vnum ad aliud, vnum illorum ex natura sua dicit ordinem, & habitudinem ad aliud. Sed plura sunt, quorum vnum à parte rei, & ex natura sua dicit ordinem & habitudinem ad aliud: ergo à parte rei plures dantur relationes reales. Maior est certa, & minor probatur, nam effectus reales ad suam causam realem, mensurabile ad suam mensuram realiter, & ex natura sua dicunt ordinem, & habitudinem, cum talis ordo, & habitudo in ipsa reali natura effectus realis, & mẽsurabilis fundetur: ergo antecedenter, & independenter ab omni actione intellectus comparantis, & conferentis effectum cum causa, & mensurabile cũ sua mensura, effectus realis ad suam causam, & mensurabile ad suam mensuram dicit ordinem, & habitudinem, nisi forte per accidẽs ex defectu existentiæ realis correlatiui (vt infra explicabimus) non dicat ordinem, & relationẽ realem ad illud.

7. Dico secundo aliquæ dãtur relationes, quæ non solum secundum conceptum communẽ, & vt dicunt *in*; sed etiam secundũ cõceptum specialem relationis, &

vt dicunt *ad*, & ordinem ad terminum, sunt aliquid reale, licet vt sic aliquã realitatẽ non explicẽt. Conclusio, aduersus sententiam Gilberti est communis, & probatur primo, quia alias personæ diuinæ formaliter, vt personæ diuinæ, nec essent aliquid reale, nec adinuicẽ realiter distinguerẽtur aut opponerentur. Consequens aduersatur fidei: ergo. Sequela prob nam personæ diuinæ constituuntur formaliter per relationẽ secundũ conceptum propriũ relationis, & solum distinguuntur, & opponuntur relatiue: ergo si relatio secundum proprium conceptum relationis, non est in eis aliquid reale, nec ipsæ personæ diuinæ essent aliquid reale, nec realiter distinguerentur, aut opponerentur. ¶ Confi. nam in diuinis præter relationes secundum propriã relationis rationem, omnia sunt indiuisa, & communia: ergo si relatio paternitatis, aut filiationis secundum propriam rationem relationis, non est aliquid reale, nihil reale est in Patre, quod non est in filio: ac perinde Pater, & Filius nõ haberent per quid realiter opponantur, & distinguantur.

8 Secundo prob. conci. nã in qualibet relatione reali quamuis posset distingui duplex cõcept' inadæquatus, alter secũdũ rationem cõmunẽ relationis cũ aliis entibus, vel accidentibus realibus, vt videlicet relatio dicit*ur*; & alter secundũ propriã rationem relationis, & vt dicit *ad* si tamen vterq; cõceptus inadæquatus non dicit aliquid reale, nõ potest ex troq; tali cõceptu inadæquato vnica resultare relatio realis. Ex aliquo enim reali, & ex alio, quod nõ est reale, vnicum ens reale resultare nõ potest. Cũ ergo (vt ostẽdim') dentur aliquæ relationes reales, illæ adæquate, & secũdũ omnem illarũ conceptũ sunt aliquid reale; ac perinde nõ solum secũdum rationẽ cõmunẽ, sed etiam secundum rationẽ propriã talium relationum. ¶ Confir, quia cum nihil faciat verã cõpositionem cum ente, imò nec aliqua specialis ratio accidẽtis faciat verã cõpositionẽ cũ accidenti, quia (vt in præcedẽti lib ostẽdimus) ens reale ad omnia entia realia, & accidens reale ad omnia accidẽtia realia est trãscẽdẽs, ratio specialis, & propria relationis realis imbibitur intrinsece in ente: etsi sit relatio creata, imbibitur intrinsece in accidẽti, & ipsum accidẽs intrinsece imbibitur incõceptu proprio talis relationis. Sed ens aut accidens reale non potest imbidi intrinsece in eo, quod nõ est aliquid reale: ergo relationes reales licet secũdũ conceptum propriũ relationis, & vt dicũt *ad*, nõ explicẽt aliquam realitatẽ, quia vt sic solũ explicãt ordine, & habitudinẽ ad terminũ nõ autẽ ordinẽ ad subiectũ à quo relationes reales creatę suã habẽt realitatẽ; tamen re vera etiam secundum talẽ conceptũ proprium relationis sun aliquid reale.

9. Obijcies primo. Relatio nihil aliud est, quam comparatio vnius ad alterum: sed omnis comparatio vnius ad alterum fit per actionem intellectus conferentis, & comparantis vnum alteri: ergo omnis relatio formaliter est aliquid rationis, cum ens rationis sit illud quod non habet esse, nisi dependenter ab intellectu, & ens reale habeat suum esse independenter ab omnino intellectu. ¶ Confir. nam licet in aliquibus rebus à parte rei ex natura sua, vt vnam alteri comparet intellectus, sit fundamentum, ex eo solum sequitur, quod à parte rei sit in illis relatio, & habitudo fundamentaliter vnius ad alterã, & per cõparationẽ actualem intellectus resultet in illis relatio formaliter: ergo à parte rei nunquã datur relatio formaliter, ac perinde quæ sit aliquid reale, speciale genus entis constituens, sed omnis relatio formaliter est aliquid rationis, & ad actionem intellectus comparantis vnum alteri resultans.

10. Respondetur ad argumentum, negando maiorem. Licet enim inter omnia, quæ dicunt habitudinem ad aliud, possit intellectus illa ad illud aliud comparare; plura tamen sunt quæ independenter, & antecedenter ad talem comparationem intellectus ex natura sua dicunt habitudinẽ, & ordinẽ formalem ad aliud; & in tali ordine & habitudine cõsistit eorum relatio, cuius totum esse est in ordine ad aliud: vt ex ipso, quod dentur à parte rei duo alba, quæ vnitatem, & cõuenientiam habeant in albedine, etiam si vnum album ad alterum per inteilectum non comparetur, ex natura sua resultat in eis ordo similitudinis vnius ad alterum.

11. Etsi dicas, hanc relationem similitudinis antecedenter ad actionem intellectus comparantis vnum album alteri, solum esse fundamentaliter, & quod à parte rei, eo quod reperitur in prædictis duobus albis, vnitas & cõuenientia in albedine, reperitur fundamẽtum, vt intellectus comparet vnum alteri, & quod per talẽ actionem intellectus faciat relationem similitudinis inter illa: neque enim videtur, quid aliud sit à parte rei præter illam vnitatem, & conuenientiam in albedine, quo est fundamentum relationis, per quod formaliter referantur, aut per quod aliam denominationem accipiãt distinctam à denominatione relati fundamentaliter, ratione talis fundamenti.

Respondetur, quod positis realiter duobus albis, vnitas & conuenientia illorum in albedine est sufficiens fundamentum reale, ex quo resultat realis ordo, & relatio similitudinis formalis vnius ad alterũ: quia neque adeam resultantiã talis formalis relationis deficit reale fundamentũ, scilicet albedo vtriusq;

nec

nec realis conditio fundãdi, scilicet vnitas & conuenientia vtriusq; in albedine; nec realis coexistentia vtriusque extremi; ac denique nec realis distincto vnius extremi ab alio. Vnde tali relatione formali dicuntur formaliter similia. Si autem per possibile vel impossibile talis relatio non resultaret, talia duo alba dicerentur solum fundamentaliter similia. Et sic patet, qualem distinctam denominationem tribuat aliquibus relatio formalis ab ea quam eis tribuit talis relationis fundementum. ¶ Ad confirmationẽ respõdetur, quod in aliquibus rebus non solum à parte rei ex natura sua est fundamentum, vt vnum alteri comparet intellectus, sed etiam vt antecedenter, & independenter ad talem intellectus comparationẽm, in eis resultet ordo & relatio formalis vnius ad alterum: ac perinde in illis talis relatio erit realis, in alijs autem rebus solum est fundamentum, vt vnam alteri comparet intellectus, vt inter hominem & animal est fundamentum, vt intellectus distinguens vnam rationem ab altera, quæ à parte rei non erant distinctæ, vnam comparet alteri, & faciat relationẽ inter illas: & in rebus quidẽ in quibus non est sufficiens fundamentum; vt ad illas independenter à cõparatione intellect' resultet resultatio defectu existentiæ, realis alicuius extremi, vel distinctionis realis inter vtrumq; extremum, si aliqua inter illas interuenit relatio, erit relatio rationis.

12. Obijcies secundo, quod existente hic aliquo albo, per id quod albi aliud album nascatur, nõ solum non producitur aliqua entitas realis realiter entitatiue ab ipso albo distincta, sed nec aliqua in illo resultat formalitas realis. Ergo nulla resultat tunc relatio realis: hæc enim deberet esse vel aliqua entitas vel formalitas realis formalis saltem realiter, & ex natura rei ab entitate albi conciistincta. Antecedẽs autem probatur. Tum, quia teste Philosopho, ad relationem non est per se motus. Ergo cum tunc nihil absolutum de nouo producatur, nec producitur, nec resultat aliqua entitas aut formalitas realis, quæ sit relatio: quidquid enim de nouo producitur, & nõ ad productionẽ alterius, necesse est, quod producatur per se: ac perinde quod ad illud sit per se motus. Tum etiam, quia tunc nulla est causa, ad cuius actionem sequatur talis noua entitas, aut formalitas realis. Non enim potest talis effectus esse causa illa quæ produxit illud secundum album, quia ad talem causam vtpotè nullatenus agentem circa primum præexistens album, non potest ad eius actionem in tali præexistenti albo aliqua entitas aut formalitas realis resultare: nec potest resultare ad actionem agentis, quod tale præexistens

album

album produxit; siquidem suppono, quod talis actio transierit; immo, & quandoque nec ipsum agens erit tunc in rerum natura existens.

13. Licet hoc argumentum specialiter procedat ad probandum, relationem realiter entitatiuè non distingui à suo fundamento; tamen quatenus etiã intendit probare, nec dari aliquam relationem realẽ formaliter saltem à fundamẽto distinctam, & quæ de nouo resultet in vno extremo ad positionem termini; respõdetur, negando antecedẽs: & ad vtramque illius probationem dico, quod relatio siue sit entitas siuè formalitas distincta à suo fundamento, non sequitur per se ad aliquã actionem primatio ad ipsam relationem terminatã. Et sic verificatur dictũ Philosophi, quod ad relationẽ non est per se motus, sed resultat tanquã terminus secundarius ad actionẽ productiuam sui fundamẽti, dependẽter tamẽ ab aliquo extrinseco, scilicèt à positione sui termini. Vndè vsq; ad positionẽ termini nõ resultat relatio; cũ autẽ ponitur terminus, etiam si actio productiua fundamenti formaliter transierit, imò etiam si agens quod produxit fundamentũ, tunc non existat in rerũ natura; quia tamẽ ipsũ agẽs & cuius actio exiit tunc virtualiter in effectu à se producto, scilicèt in albedine, ad eius actionẽ sequitur tanquã terminus secũdarius ipsa relatio: licuti nõ existẽte formaliter actione, nõ agẽte, quod produxit lapidẽ, cuius motus in cẽtrum de facto non fuit secutus, vel propter aliquo impedimẽtum, vel propter defectũ alicuius conditionis ad motũ requisitæ; ablato tali impedimẽto, vel posita tali cõditione, resultat motus tanquã terminus, & effectus secundarius illius ad actionẽ productiuam lapidis. quæ in suo effectu primatio, scilicet in ipso lapide, virtualiter permanebat.

14. Obijcies tertio, quod relatio videtur esse solum denominatio extrinseca à termino exrinseco proueniẽs: quia ita videtur asserere D. Th. opusc. 48. tractatu de ad aliquid cap 3. dicẽs *relationẽ nõ differre a fundamẽto nisi ratione termini extrinseci*, & 1. 2. q. 7. art. 2. ad 1. dicit, *quod in his quæ ad aliquid dicuntur denominatur aliquid nõ solum ab eo quod ineſt, sed etiã ab eo, quod extrinsecus adiacet.* Ergo relatio non est aliquid reales, especiales genus entis realit constituens.

15. Resp negãdo, quod relatio sit denominatio solũ extrinseca, sed potius est aliquid intrinsecum in eo quod refertur. Vnde ad primũ adductũ testimoniũ D. Tho. respõdetur, quod solũ intẽdit. S. Doctor, relationẽ solum esse terminationẽ, & habitudinem ipsius entitatis fundamẽti ad terminũ extrinsecũ; id autẽ nõ est, relatiuã denominari a termino extrinseco, sed denominari a sua intrinseca

seca habitudine, quã dicit ad terminũ extrinsecum. In secundo autẽ testimonio solũ intẽdit D. Th. quod in his quæ sunt ad aliquid, aliquid denominetur extrinsece à relatione existẽte in altero extremo: vt Deus denominatur extrinsece Domin' à relatione existẽte in creatura, & colũna denominatur extrinsece de extra à relatione existẽtia in animali, vt infra latius explicabimus; non autẽ negat in eo testimonio D. Th. in his quæ sunt ad aliquid, aliqua denominari à relatione ipsis intrinsece inhærẽte, imò id verbis adductis eiusdem testimonij affirmat, cum dicit, quod in his quæ ad aliquid dicuntur, denominatur aliquid non solũ ab eo, quod ineſt, sed etiã ab eo, quod exttinsecus adiacet, vbi manifeste admittit in his quæ sunt ad aliquid, aliquid denominari ab eo, quod in est.

16 Aduersus secundã autẽ cõcl. obijcies, quod licèt detur aliqua relatio, quæ secundũ communẽ rationẽ includat realitatẽ, nulla tamẽ relatio secũdũ cõceptũ proprium relationis dicit aut includit realitatẽ. Perperã igitur oppositũ huius in 2. concl. affirmamus. Antecedẽs prob. quia hoc est peculiare in genere relationis præ alijs omnibus generibus, quod secũdũ propriã rationẽ relationis dẽtur aliqua secũdũ rationẽ tãtũ: ergo non datur genus relationis, quod secũdũ propriã rationẽ rerelationis dicat, aut includat realitatẽ: aliàs in tali genere non possent propriè dari aliqua secundum rationẽ tãtũ. Antecedens est expressum D. Th. 1. p. q. 28. art. 1. in corpore his verbis: *Solũ in his, quæ dicũtur ad aliquid, inueniũtur, aliqua secũdũ rationẽ tãtum, & non secũdũ rẽ, quod nõ est in alijs generibus, quia alia genere (vt quãtitas, & qualitas) secũdum propriã rationẽ significat aliquid, alicui inherẽs; ea vera quæ dicũtur ad aliquid, significant secundũ propriã rationẽ solũ respectũ ad aliquid.* ¶ Confir. nam ex prædicta doctrina D. Thom. videtur, quod secundum conceptum proprium relationis vniuocè conueniãt relatio realis, & relatio rationis: aliàs in genere relationis, nõ magis propriè inuenirentur aliqua secũdum rationem tantum, quam in alijs generibus; siquidem etiã potest confingi quantitas ab intellectu, quæ propriè non sit in genere quãtitatis, sed analogicè cõueniant cũ his, quæ in genere quãtitatis sunt, sed si daretur aliqua relatio, que secundum conceptũ proprium relationis esset aliquid reale, non posset cõuenire vniuocè cum relationibus rationis, cũ enti reali, in eo quod ens reale est, & enti rationis nihil possit dari vniuocum: ergo in sententia D. Thomæ nulla datur relatio, quæ secundum proprium conceptum relationis sit aliquid reale.

17. Resp. ad argumentũ, quod licet propter illud, & propter cõfirmationem factam aliqui existiment. D. Thomam in ea, fuisse sententia, quod relatio secundum

dū propriam rationem relationis non est aliquid reale, ac perinde quod in propria ratione relationis vniuoce conueniunt relatio realis, & rationis; nullatenus tamen id intendit vnquam D. Thom. sed duo in prædicto testimonio intendit. Primum, quod hoc est peculiare in genere relationis, quodlicet ad illud re vera non pertineant relationes rationis, sed analogice conueniant cum omnibus relationibus realibus; propria tamen ratio relationis licet analoga ad relationē realem, & relationem rationis, propriè dicitur de vtroq; analogato; ad differentiam aliorum generum, v.g. quantitatis, & qualitatis, quæ non solum non conueniunt vniuoce, sed anologicè cum qualitatibus, & quantitatibus ab intellectu confictis, & quæ sunt secundum rationē tantum, sed nec ratio illis analoga dicitur propriè de qualitatibus aut quantitatibus ab intellectu confictis, & solum propriè dicitur de quantitatibus, qualitatibus realibus. Secundum, quod intendit D. Thomas in prædicto testimonio, & in quo primum fundatur, est quod quamuis relatio non solum secundum rationem communem, sed etiam secūdum propriam rationem relationis in aliquibus relationibus sit aliquid reale; ac perinde solū analogicè illæ conueniant cū relationibus rationis, tamen secūdum conceptum proprium relationis etiā in relationibus realibus nō explicatur aliquid reale, quia etiam si secundum proprium conceptum relationis dicant ordinem ad subiectū, quia talis ordo inseparabilis, & inpræscindibilis est a quacunque ratione in quolibet accidētali realiter reperta; non tamen explicant secundum proprium conceptum relationis talem ordinem ad subiectū, sed præcisse explicant ordinem ad terminum: & ita propria ratio relationis quamuis analoga ad relationes reales, & rationis propriè dicitur de vtroq; analogato; quia etiam relationes rationis propriè, & simpliciter dicunt ordinem ad suum terminū. Et per hoc pater ad confirmationem, qualiter relationes rationis, & relationes reales etiam secundum conceptum proprium relationis vniuoce non conueniant.

18. Quod si aduersus hanc doctrinam obijcias, quod non est propriam solius relationis, quod non explicet secundum proprium conceptum ordinem, & inhęrentiam ad subiectum, id enim etiam competit actioni, quæ licet re vera inhęreat subiecto, secundum proprium conceptum actionis, & vt dicit *ab*, non explicat realem inhærentiam, sed solū eggressum, & emanationem ab agente: ergo cum D. Thomas aliquid speciale præomnibus alijs generibus asserat se inuenire in relatione, non solum intendit, quod relatio se-

cun-

cundum conceptum proprium relationis, non explicet inhærentiam, & suam realitatem, sed quod re vera secundum talem conceptum proprium relationis non sit aliquid reale.

Respondetur, ita verum esse, quod cum actio secundum conceptum proprium actionis licet sit aliquid inhærens, non explicet inhærentiam, sed eggressum, & emanationem ab agente; tamen quia non solum secundum inhærentiam, sed etiam secundum talē eggressum ratio actionis non dicitur propriè de actionibus, quæ sunt actiones secundum rationem tantum, specialius quod inuenit D. Tomas in prædicamento relationis est, quod quia relatio secundum propriam rationem non explicat inhærentiam, sed respectum ad terminū, in solo genere relationis propriè numerantur aliqua secundum rationem tantum, & vt explicuimus quod relatio secundum proprium conceptum relationis, licet analoga ad relationem realē, & rationis, propriè de vtroque etiam analogatoricatur. Quod non contingit in alio genere, etiā in genere actionis; quia actio etiam secundum proprium conceptum actionis non solum non conuenit vniuoce cum actionibus secundum rationem tantum, sed nec actio illis analoga dicitur propriè de actionibus, quæ sunt secundum rationem tantum,

QVÆSTIO XIX.

Quid requiratur ad relationem prædicamentalem.

CVm aliquæ sint relationes rationis, quæ ad hoc prædicamentum, vtpotè speciale genus entis realis diuidens ens reale creatum, non pertinēt; & aliquæ sint relationis reales per se subsistentes, & infinitæ, vt relationes diuinæ, quæ eadem ratione, qua Deum à prædicamento substātia excluſimus, ab hoc prædicamento relegantur: ac denique cum aliquę sint relationes secundum dici, & transcendentales, quæ per omnia genera diuagantur: ac perinde sub speciali genere, & prędicamēto non continentur; vt sciamus quæ relationes sunt prædicamentales, & ad hoc prædicamentum specialiter pertinentes, oportet explicare, quid ad relationem prædicamentalem requiratur.

2. Pro quo est supponendum, quod ad relationem prædicamētalem concurrunt subiectū, fundamentum, & terminus: eum enim sit accidēs, requirit sicut omnia alia accidentia subiectum cui inhæret at: & quia est minimæ entitatis, & ad ipsam relationē non potest esse per se motus, requirit fundamentū ad quo resultet; ac deniq; quia totū suūesse est in ordine ad aliud, requirit terminum in ordine ad quē sit totū relationis esse. Vt igitur aliqua relatio sit prædicamentalis, aliquas ex parte

parte subiecti, fundamēti, & termini exigit condit ones, defecto quorum vel alicuius illarum aliæ relationes, quæ ad hoc non pertinent prædicamentum, excluduntur ab illo.

3. Dicendum igitur est, quatuor condit ones requiri, vt aliqua relatio sit prædicamentalis, videlicet, quod habeat subiectū reale realiter existens, similiter quod habeat fundamentum reale intrinsecum ipsi relationis subiecto: insuper quod habeat terminū realem realiter existētem: ac denīq; quod sit inter terminos realiter distinctos, & quorum vterque habeat rationem fundāndi realiter à ratione fundandi alterius distinctam. Conclusio cum D. Thom opusculo 48. tracta 5. cap. 1. & alibi sæpè est omnium communis, & sigillatim per quatuor prædictas conditiones discurrendo, probatur.

4. Requiritur enim in primis ad relationem prædicamentalem quod habeat subiectū reale realiter existens. Nam cum relatio prædicamentalis sic accidens reale, requirit subiectum reale, & vt illi inhereat, subiectum realiter existens. Hinc sequitur, non entia & entia rationis, ac etiam entia realia possibilia non habere aliquam actualem relationem prædicamentalem, quia cum illa, si est actu, actualiter debeat alicui subiecto inhærere; & non possit actualiter inhærere non enti, enti rationis, aut enti reali pure possibili, hæc non habent relationem aliquem actualem prædicamentalem.

5. Requiritur etiam ad relationem prædicamentalem fundamētum reale, quod sit intrinsecum ipsius relationis subiecto. Quia per id quod alicui est extrinsecum non potest realiter in illo resultare relatio, per quam ad alterum referatur. Et sic secundum doctrinam. D. Thomæ res intellecta non dicit realem relationem ad potentiam intellectiuam, nec res visa ad potentiam visiuam, quia per intellectionem aut visionem, siue per id quod aliqua res intelligatur aut videatur, nihil intrinsecum ponitur in illa. Non autem requiritur, quod ratio fundandi relationem prædicamentalem sit realiter distincta à subiecto relationis; sed sufficit, quod sit aliquid reale & subiecto relationis intrinsecum.

6. Ratio autem fundandi relationem ab aliquibus appellatur ratio fundandi, ab alijs autem fundamentum proximum relationis, & ipsum subiectum appellant fundamentum remotum. Sed quamuis differētia hæc sit magis denomine quam de re, proprius dicitur quod ex subiecto & ratione fundandi tanquam *ex quo, & es quod* resultat fundamentum completum relationis: vt quamuis ratio fundandi relationem similitudinis sit albedo seu vnitas duorum in albedine,

fun-

fundamentum completum: & vt *quod* est album seu subiectum vt subsistat albedini.

7. Tertium autem conditionem relationis prædicamentalis, quod terminus illius sit realis realiter existens, docet D. Tho. 1.p.q.13.artic.7. & in 2. distinctione 26.q.2.art.1.& 2.contra gentes cap.12. Et in relationibus quidem mutuis id requiri est manifestum: quia cum in relationibus mutuis debeat in vtroque extremo esse relatio realis, terminis relationis alterius extremi simul erit subiectum suæ relationis. Ergo cum, vt aliquid sit subiectum relationis realis, debeat esse quid reale realiter existens, ad minus vel ex eo colligitur, quod in relationibus prædicamentalibus mutuis terminus relationis debet esse aliquid reale realiter existens.

8. Sed vniuersaliter, quod terminus cuiusuis relationis prædicamentalis debeat esse aliquid reale realiter existens à priori & à posteriori, probatur. A posteriori quidem, quia aliàs in eodem subiecto essent simul actu infinitæ relationes prædicamentales, vt in eodem albo infinitæ relationes similitudinis, quod vtique admittere, manifestum reputat inconuenientis D. Thomas loco citato secundi contra gentes, cap. 12. Sequela probatur. Nam si album, v. g. posset dicere relationem prædicamentalem realem similitudinis ad terminum, licet realem, non tamen realiter existentem, cum sint infinita alba possibilia, infinitas actualiter ad illa diceret relationes, & similiter quodlibet quantum infinitas actu diceret relationes æqualitatis ad infinita quanta possibilia, quæ æqualem cum illo possunt habere quantitatem.

9. A priori autem eadem conditio probatur. Nam cum relatio prædicamentalis sit relatio realis, & relatio realis sit habitudo, & ordo ex natura rei inter duos terminos, vnum illorum debet habere à parte rei aliquid in quo talis relatio fundetur, & alterum debet habere aliquid per quod terminet talem relationem. Ergo sicut requiritur subiectum relationis reale, & realiter existens, vt à parte rei habeat fundamentum ipsius relationis, ita etiam requiritur terminus realis, & realiter existens, vt à parte rei terminet ipsam relationem. ¶ Confirmatur. Nam inter relationem reale, & eius terminum, sicut est relatio realis, ita, & oppositio realis relatiua. Sed oppositio realis non potest esse nisi inter duo realia realiter existentia. Ergo terminus relationis realis prædicamentalis debet esse aliquid reale realiter existens. ¶ Confirmatur secundo. Quia relatum prædicamentale cum respiciat suum terminum solum sub ratione termini, debet esse simul cum illo cum

omni

omnimoda si multate, & coexistentia, absque aliqua proprietate vnius ad alterum. Sed huiusmodi coexistentia salvari non potest inter relatium reale, & terminum non realem, vel non realiter existentem: ergo ad relationem prædicamentalem necessario requiritur, quod relatio prædicamētalis sit ad terminum realem realiter existentem.

10. Quarta conditio, quod relatio realis non sit, nisi inter extrema realiter distincta, probatur: quia relatio realis (vt dixit mus) est habitudo, & oppositio realis ex natura rei vnius ad alterum. Sed ed eiusdem ad se ipsum, nec potest esse habitudo realis, nec realis oppositio: ergo relatio realis debet esse inter extrema, non solum realia, sed realiter inter se distincta.

11. Nec sufficit, vt in conclusione diximus, quod extrema relationis sint quomodolibet realiter inter se distincta, sed requiritur, quod formaliter, & vt fundant, & terminant relationē, distinguantur, hoc est, quod ratio fundandi in vno extremo relationis sit distincta realiter à ratione fundandi in altero extremo. Vndè in personis diuinis quamuis realiter inter se distinctis D. Thomas 1. p. q. 42. art. 2. ad 4. negat relationem realem similitudinis, vel æqualitatis vnius personæ ad alteram, quia ratio, quæ posset esse fundandi tales relationes, scilicet essentia Diuina, non multiplicatur, nec distinguitur in vtroque extremo, sed ea eadē omnino realiter, & in multiplicata in vtroque: & idem esset, si per possibile, vel impossibile in duobus hominibus eadem realiter esset albedo, quod nō esset in illis realis relatio similitudinis: cum enim si relatione realis similitudinis vnius taliū hominū referretur ad alterū esset ratione albedinis, & quia albedo vnius hominis esset similis albedini alterius, eo ipso, quod in vtroque esset eadem albedo; non posset albedo vnius esse similis albedini alterius, quia idem non potest esse simile sibi ipsi: ac perinde albedo non posset tunc fundare realem relationem similitudinis inter illos duos homines.

12. Ex his quæ in hac, & duabus quæstionibus præcedentibus diximus sequitur definitio, seu descriptio relationis prædicamentalis, videlicet, *quod sit forma accidētalis realis, cuius totum suum esse sit in ordine ad terminū*. Per id autē, quod in ea descriptione dicitur, relationem debere esse formam accidentalem, excluduntur relationes reales diuinæ, relationes videlicet constitutiuæ distinctarū personarum, quæ sunt formę substantiales per se subsistantes. Per id vero, quod additur, quod debet esse forma realis excludnuntur omnes relationis rationis: ac denique per id, quod subditur, quod totum suum esse sit in ordine ad terminum, excluduntur relatio-

lationes, & relatiua secundum dici, quæ non habent totum suũ esse in ordine ad terminum.

QVÆSTIO XX.

Quod sint fundamenta relationis prædicamentalis.

CVm relatio prædicamentalis vt sæpius diximus sit inter omnia entia realia minimæ entitatis, nõ solum suum esse dependenter habet à suo fundamento, sed quãtùs in se ipsis relationes suam habeant specificam vnitatem, & distinctionẽ, licet à fundamento causaliter desumptam, earum tamen vnitas, & distinctio cognosci nequit, nisi per vnitatem, & distinctionem earũ fundamenti. Vnde vt distinctionem, & vnitatem relationũ prædicamẽtalium cognoscamus, inquirimus inpræsenti, quę & quod sint relationis fundamenta?

2. Dicendum igitur est cum Aristotele, & D. Thoma 5. metaphisicæ lect 17. & cum communi sententia, tria esse in genere relationis prædicamentalis fundamenta, ad quæ cuiuslibet relationis fundamentum potest reduci. Hæc autem sunt vnitas, & numerus; actio: & passio; mensura, & mensurabile, Sufficientia autem huiusmodi fundamentorum relationis hac ratione, ex D. Thoma loco citato probatur, quia licet in pluribus generibus possit esse subiectum relationis, fundamentum tamen relationis solum est illud, quo facit vnum ordinari ad aliud: ergo solum tria prædicta sunt fundamenta relationis. Minor probatur, quia omnia quæ ordinantur ad aliud, vel ordinantur ad illud secũdum esse, vel secundum operationem aut virtutem operandi, vel secundũ proportionem cum alio. Si ordinantur secundum suum esse, ordinantur ad aliud, vt ab illo mẽsurantur, quia quæ ab aliquo mẽsurantur, ab illo accipiunt suum esse. Si ordinatur ad alium secundum operationem, vel virtutẽ operandi ordinantur secundum actionem, & passionem. Si denique aliquid ordinatur ad aliud secundum proportionẽ, talis proportio fundatur in numero, aut vnitate: ergo solum secundũ prędicta fundamenta potest aliquid ad aliud ordinari. Vt tamen huiusmodi sufficientia fundamentorum relationis, & ipsa fundamenta magis explicẽtur, aliqua in oppositum obijciamus.

3. Obijcies ergo primo quod numerus, & vnitas pertinere solum videntur ad quantitatem, ac perinde solum in quantitate, in actione, & passione, & id mensura, & mensurabili videntur secundum conclusionem præcedentem reperiri relationis fũdamẽta. Sed aliquæ etiam relationes sunt, quæ fundantur in qualitatibus, imò, & in substantijs. Perperam igitur solum tria prædicta relationis fundamenta referuntur.

Minor probatur, nam in duabus qualitatibus eiusdem rationis immediate fundatur relatio similitudinis, & in duabus substantiis relatio identitatis, sicut in duabus quantitatibus relatio æqualitatis. ¶ Confirmatur, quia vnitas, seu vnitates, in quibus fundatur relatio primi generis, non sunt solum vnitates prædicamentales, & quæ sunt principium numeri de prædicamento quantitatis; sed vnitates etiam transcendentales: inter duas enim substantias eiusdem speciei, etiam separatas ab illis quantitate, est relatio identitatis, & inter duas albedines eiusdem intensionis etiam si non haberent quantitatem, esset relatio similitudinis; quæ tamen relationes non possent fundari in vnitate quantitatiua, & quæ est principium numeri de prædicamento quantitatis, sed in vnitatibus transcendentalibus. Perperam igitur, quia hoc genus relationis fundatur in vnitate, dicitur quod fundatur in quantitate.

4. Respondetur ad argumentum, ita revera esse, quod in qualibet vnitate aliquorum, præter vnitatem relationum prædicamentalium (de quo quæstione sequenti dicemus) fundari potest aliqua relatio: quia tamen vnitas & numerus primò, & per se in quantitate reperitur, & in alijs si reperitur est ad similitudinem numeri, & vnitatis, quæ est in quantitate, dicitur, hoc primum genus relationis fundari in quantitate re vera tamen fundatur in qualibet vnitate qualitatum, substantiarum, quantitatum, vel aliarum rerum, quæ habeant inter se conuenientiam, vel disconuenientiam, dummodo sint entitates, ad quas possit resultare per veram, & realem emanationem relatio. Vnde (vt quæstione sequenti explicabimus) quia relationes sunt tam minimæ entitatis, vt ad illas non possit realiter emanare altera relatio, in vnitate, & conuenientia relationum prædicamentalium non potest aliqua relatio prædicamentalis fundari. ¶ Ad confirmationem eodem modo respondetur concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam: quia cum vnitas, & numerus reperiantur principaliter in quantitate, & vnitas, & numerus transcendentalis sit ad similitudinem vnitatis, & numeri quantitatiui relationes quæ fundantur in vnitate transcendentali, reducuntur ad eas quæ fundantur in quantitate, quia fundantur in vnitatibus quæ habent se ad modum similitudinem vnitatis, & numeri quantitatiui.

5. Obijcies secundò, quod vnitas, in qua diximus fundari relationem, non potest esse vnitas numerica, nec vnitas formalis. Nullatenus ergo in vnitate potest aliqua fundari relatio. Antecedens quoad primam partem patet, quia cum relatio debeat semper esse inter duo, vnitas in qua fundatur relatio

tio, debet esse vnitas per quã aliqua duo sunt vnum. Sed per vnitatem numericã non sunt aliqua duo vnũ: ergo in vnitate numerica non potest aliqua fundari relatio. Quod autem nõ possit fundari vnitate formali, prob. quia in id quo fundatur relatio realis, debet esse à parte rei, & aliquid reale. Sed vnitas formalis nõ reperitur à parte rei sed solũ per intellectum: ergo in vnitate formali non potest fudari relatio.

6. Resp. concesso antecedenti pro prima parte, negãdo illud pro secũda. Et ad probationẽ dico, quod relatio non fũdatur in aliqua vnitate cõmuni vtriq; relationis extremo (talis enim vnitas cõmunis, vt rectè probat argumentũ, nõ reperitur, nisi per intellectũ) sed fundatur in duabus vnitatibus formalibus identificatis cũ vnitatibus numericis extremorũ, per quas tamẽ vnitates, quia sunt in vtroq; extremo eiusdẽ rationis, vtrũq; extremũ dicitur à parte rei vnum formaliter (vt late explicuimus: sup. lib 3. q. 4. 5. & 6.) imò nisi tales vnitates realiter multiplicarentur in vtroq; extremo, non possent fundare relationẽ realẽ: quia (vt ipsiẽ aduertimus, & q 19. huius libri magis explicuimus,) nõ solũ termini relationis realis debent esse realiter distincti, sed, & ratio fundandi relationẽ debet in vtroque extremo realiter multiplicari.

7. Obijcies tertio, quod nõ solũ in primo genere reperiuntur relationes similitudinis, identitas, & æqualitatis, quæ fundatur in vnitate qualitatũ, substantiarũ, & quãtitatũ, sed etiã reperiũtur relationes dissimilitudinis, diuersitatis, & inæqualitatis, quæ non videtur posse fũdari in vnitate, & multo minus in numero, quia (vt in obiectione sequẽti videbimus) solũ in illo fundantur relationes proportionis numeri ad numerũ. Perperã igitur coarctatur primũ genus relationis prædicamentalis ad vnitatem, & numerum.

8. Resp. quod cũ vnitas, in eo, quod vnitas, dicat indiuisionem & diuisionẽ a quocũq; cui similis vnitas, non cõpetit, relatio similitudinis, æqualitatis, & idẽtitatis fundãtur in vnitate secũdũ quod dicit in diuisionẽ, & in eadẽ vnitate, secũdũ quod dicit diuisionẽ ab illo, fundatur relatio dissimilitudines, inæqualitatis, & diuersitatis, v.g. Petros dicit relationẽ identitatis specificæ ad Paulũ & relationẽ diuersitatis specificæ ad leonẽ, & vtraq; relatio fũdatur in vnitate specifica Petri secundũ diuersos cõceptus inadæquatus eiusdem vnitatis. Secundum enim quod talis vnitas Petri est diuisio per principia formalia, fundat relationem identitatis cum Petro & secundum quod dicit diuisionẽ a leone habente diuersa principia formalia specifica fundat relationem diuersitatis ad

leonem. Vnde omnis relatio primi generis fundatur, vel in numero, vel in vnitate.

9. Obijcies quarto, quod etiã relatio, quæ est inter, duos numeros, vt inter duos binarios, fundater in vnitate, & conuenientia, quæ est inter illos. Non igitur aliqua est relatio, quæ funderur in numero, nisi solum materialiter quod fundetur in vnitate numerorum, sicut fundatur in vnitate qualitatum. Perperam igitur assignatur, vt fundamentum relationis primi generis vnitas, vel numerus.

10. Respondetur, quod præter relationem æqualitatis, quæ est inter aliquos numerus eiusdem rationis, quæ vt rectè probat argumentum, fundatur in vnitate numerorum, reperitur inter numeros alia relatio proportionis numeralis, vt relatio dupli ad subduplum, quæ fundatur in proportione propria numeri ad numerum. Et propter hoc ponitur fundamentum primi generis vnitas vel numerus.

11. Obijcies quintò aduersus secundum assignatum fundamẽtum relationis: quod nulla est relatio, quæ fundetur in actione, & passione. Nã si aliqua esset, maxime relatio Paternitatis. Sed hæc non fundatur in passione, vt patet, nec in actione. Perperam igitur: ponitur relationem secundi generis fundari in actione, vel passione. Minor probatur, nam siue actio sumatur propriè pro actione superaddita potentiæ, siue pro ipsa potentia operatiua in illa non fundatur relatio Paternitatis: ergo in quacũque acceptione accipiatur actio, nõ est fundamentum relationis Paternitatis. Antecedens, quoad vtrãque partem probatur simul, quia relatio non potest permanere, non permanente illius fundamento. Sed permanet relatio Paternitatis in Petro, verbi gratia, transacta eius actione generatiua, imò pẽrmanet, etiam talis relatio Paternitatis, si à Petro, post quam genuit filiũ, auferatur potentia generatiua, quod saltẽ supernaturaliter videtur posse fieri, si secundum probabiliorem sententiam potentia generatiua distinguatur realiter entitatiue à substantia, & substantia non sit immediate operatiua, sed mediis potentijs ab ipsa realiter entitatiue distinctis: ergo relatio Paternitatis, nec in actione generatiua, nec in potentia generatiua, potest fundari. Maior probatur, nam relatio, verbi gratia, similitudinis inter duo alba, quia fundatur in vnitate albedinis, inter illa permanere non potest, nisi dũvt vtrũque permanet album. Nec sufficit, quod vtrumque tale album extiterit, & aliquando fuerit productum: ergo si relatio Paternitatis, fundaretur in actione, vel potentia generatiua, permaneret non posset, non manente actione, vel potentia generatiua.

12. Prop-

12. Propter hoc argumentum aliqui asserunt, relationem secundi generis fundari in potentia operativa, & actionem solū esse conditionem fundādi. Alij autem asserunt solum fundari in potētia radicali, quia absque sola illa non potest permanere relatio, & tam potētiam operativam, quam ipsam actionē esse conditionem fundandi. Alij tamen, vt communiter Thomistæ, cum Aristotele, & D. Thoma asserunt, aliquarum relationem secundi generis, vt relationis paternitatis, fundamentum proximum, & non solum conditionē fundandi esse ipsam actionem. Angelicus enim Doctor 1. part. q. 28. art. 4. ait: *Secundum Philosophū in 5. metaphisicæ relatio omnis fundatur vel supra quantitatē, vt duplum, & dimidium, vel supra actionem, & passionem, vt faciens, & factum, & Pater, & Filius.* Et opusculo 48. c. 4. ait: quod fundamentum Paternitatis est actio, scilicèt generatio, qua quis generat filium, & fundamentum filiationis est passio, scilicèt generatio passiua.

13. Dicēdū tamē pro huius plenori explicatione est, quod triplex ad secūdū genus relationis potest pertinere relatio, productiui videlicet ad producibile, actu producētis ad productū. & causæ ad effectum. Prima fundatur in potentia productiua. Secunda in actione, & passione actualiter existente, & actualiter permanē te: nō enim potest actualiter permanere relatio actualiter producentis ad productum, nisi dū actu est, & permanet actio. Tertia denique, vt relatio paternitatis, fundatur in actione, ita vt ipsa relatio in fieri dependeat ab actione actualiter in se existente, relatio tamen in facto esse dependeat ab effecto relicto per actionem. Et ita dum permanet, v. g. filius, etiam si transierit formaliter actio generatiua, permanet relatio paternitatis.

14. Ex his patet solutio ad argumentū, quod relatio Paternitatis, quia est relatio causæ ad effectum, licet in fieri dependeat ab actione actualiter in se existē te: in facto tamen esse solum dependet ab effecto causato per actionem, & dum ille permanet, potest manere relatio paternitatis, etiam si formaliter transierit actio. imo etiam si ab agente ablata fuerit post actionem potentia generatiua. Nec est idē de relatione similitudinis: hæc enim non fundatur in productione, v. g. duorum albedinum, sed in coexistentia illorum: quamuis enim ad talem illorum coexistentiam sit conditio illorum productio, si vel per impossibile absque productione duo alba coexisterent, eodem modo fundarent relationem similitudinis. Relatio tamen paternitatis, quia est relatio causæ ad effectum, fundatur in ipsa actione, dependet tamen ab ipsa in fieri, & in facto esse a ter-

minore lictò per actionem.

15. Vltimò tandem obijcies aduersus tertium genus relationis, quod illud non videtur esse genus relationis prædicamentalis. Tùm, quia mensurabile ad mensuram, vt scientia ab scibile semper dicit relationem trãscendentalem, superfluaque perinde videtur relatio prædicamentalis. Tùm etiam, quia eodem modo videtur referri scientia ad scibile, non existens. Sed ad scibile realiter non existens, non refertur relatione prædicamẽtali, sed transcendentali; nunquam ergo scientia refertur ad scibile relatione prædicamentali. ¶ Confirmatur, quia exemplum, quod Aristoteles in 5. metaphisicæ, capit. 15. assignat huius tertij generis relationis, est mensuræ ad mensurabile: non enim apponit exemplum in relatione scientiæ ab scibile, sed potius è conuerso in relatione scibilis ad scientiã. Sed scibile ad scientiã, sicut quæ libet alia mensura ad suum mensurabile nõ dicit relationem realem prædicamẽtalẽ; alias Deus diceret relationem realẽ ad creaturam, cum sit creaturarum mẽsura: ergo secundum mentem Aristotelis non datur relatio tertij generis prædicamentalis.

16. Respondetur ad argumentum, negando antecedens, & ad primam eius probationem dico, quod licèt mensurabile ad mensuram dicat relationem trãscendentalem, non superfluit relatio prædicamentalis super trãscendentalem fundata, vt formaliter pertineat ad genus relationis: in eo enim quod mensurabile respicit mensuram, vt sui causam formalẽ extrinsecam, a qua in suo esse essentialiter dependet, est fundamentum, vt etiam dicat habitudinem realem prædicamentalem ad talem mensuram, vt ad purum terminũ: quod non solum in relationibus tertij generis, sed etiam in relationibus secundi generis cõtingit: effectus enim causæ efficientis dicit ad suam causam relationem transcendentalem, & in tali relatione transcendentali fundatur relatio prædicamentalis ad suã causam, vt ad purum terminum quod est talem relationem fundari in passione, neque hęc superfluit, quamuis supponatur talis relatio transcendentalis. ¶ Ad secundam probationem negatur, quod mensurabile eodẽ modo respiciat sui mensuram existentem, & non existentem: quãuis enim eodem modo illam respiciat relatione transcendẽtali, secũdum quam mensurabile respiciat mensuram, vt sui specificatiuum, & causam: ac perinde eodem modo, specificetur à mẽsura existente, & non existente, vt scientia de rosa eodem modo specificatur, rosa existente, vel non existente; tamen ad mensuram realem, & realiter existentem refertur mensurabile relatione reali prædicamentali, non verò ad men-

mẽsuram, non realem, vel non realiter existentem. ¶ Ad confirmationem respõdetur, quod cũ Aristoteles loco in illa citato posuit exẽplũ in relatione scibilis ad scientiam, non apposuit illud pro relatione huius tertij generis, sed potius vt denotaret relationem tertij generis non esse mutuam: cum enim non sit inter extrema eiusdẽ ordinis, sed mẽsurabile quidem dependeat à mẽsura nõ verò mensura à mensurabile, mensurabile dicit relationem realem prædicamentalem ad mensuram, non verò mensura admẽsurabile. Et hoc, est quod explicare intendit Aristoteles in exemplo relationis scibilis ad scientiam, quæ cum non sit relatio realis, ex eo ostendit, relationem tertij generis non esse mutuam.

17. Ex his omnibus sequitur, relationem essentialiter diuidi, vt in species subalternas in prædicta tria genera relationis, quarum distinctio, licèt fundamentaliter, & causaliter desumatur à præfata diuersitate fundamentorum, refunditur tamen in ipsos terminos relationum, quia cum relatio sit habitudo ad terminũ *ad quem*, omnis distinctio formalis relationum, vt infra videbimus, à distinctione terminorum ste desumenda.

18. Præter hanc autem diuisionẽ essentialem relationis prædicamẽtalis, aliæ duę diuisiones accidentales eiusdem relationis possunt assignari. Primà quidem in solutione vltimæ obiectionis iam insinuata in relationem mutuam, & non mutuam. Relatio mutua est inter extrema eiusdẽ ordinis: ac perinde cũ invtroq; extremo relatio ad alterum correspondet prædicamentalis, vt in relationibus primi, & secundi generis Relatio verò nõ mutua est inter extrema diuersi ordinis ac perinde cũ in altero tantũ extremo datur relatio prædicamẽtalis, vt in relationibus tertij generis. Relatio autem mutua subdiuidtur in relationem æquiparantiæ, & disquiparantiæ. Relatio æquiparentiæ est relatio eiusdẽ omnino rationis, & denominationis in vtroque extremo: vt relatio similitudinis, & alia primi generis, quæ non solum sunt mutuæ in vtroque extremo, sed eodem modo vnum, ac alterum extremum sua relatio denominat, cũ vtrumque denominat similе, vel vtrũq; dissimile, vtrũq; æquale, vel vtrũq; inæquale. Relatio verò disquiparãtiæ est, quæ quamuis sit mutua in vtroq; extremo, nõ tamẽ est invtroq; eiusdẽ denominationis vt relationes secũdi generis: licèt enim relationi paternitatis correspondeat in altero extremo relatio prædicamẽtalis scilicèt relatio filiationis nõ tamẽ in vtroq; extremo est relatio eiusdem denominationis, sed relatio paternitatis denominat patrem, & relatio filiationis denomidat filium.

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm relationes prædicamentales possunt esse fundamentum alterum relationum prædicamentalium.

NOn dubitamus, an relationes prædicamentales possint constituere speciale fundamentum alterius relationis prædicamentalis, quod ad aliquod extribus præfatis fundamentis non reducatur. Sed quod inquirimus est, an sicut quæstione præcedent: diximus, quod vnitas in albedine fundat relationem prædicamentalem similitudinis, ita vt licet tale fundamentum quatenus importat vnitatem duarum albedinem, reducatur ad fundamentum quantitatis; tamen ad ipsas albedines, quatenus conueniunt in eisdem gradibus resultat prædicamentalis relatio similitudinis inter duo alba, & ad albedinem, & nigredinem resultat relatio dissimilitudinis: ita etiam ad duas relationes prædicamentales eiusdem rationis, vt ad duas paternitates, resultet prædicamentalis relatio similitudinis inter ipsas duas relationes; & ad duas relationis predicamentales diuersę rationis, vt ad paternitatem, & filiationem, resultet prędicamẽtalis relatio dissimilitudinis inter ipsas relationes? Quod erit talis relationis fundari in vnitate vel diuersitate relationum prędicamentalium, sicut fundatur prędicamentalis relatio similitudinis vel dissimilitudinis id vnitate vel diuersitate qualitatum.

2. Partem affirmatiuam tenent Scotistę, negatiuam autem defendunt cõmuniter Thomistę: & aliqui eorum existimãtes illam deduci ex 1. par. q. 42. art. 1. ad 4. Sed certe solum asserit ibi Diuus Thomas, quod vt duę relationes inter se opponantur, & vnà referatur ad aliam, nõ indigent alia relatione; ita enim asserit Angelicus Doctor: *Nec iteram vna relatio refertur ad aliã per aliquam aliam relationem; cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio nõ est relatio media inter paternitatem, & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitũ.* Hęc D. Thomas, in quibus longe diuersum est quod intendit ab eo quod inquirimus: aliud enim est, quod duę relationes, vt adinuicem referantur, & opponantur, non indigeant alia relatione: aliud verò, an duę relationes prędidicamentales; eo quod habeant vnitatem vel diuersitatẽ, fundent aliam relationem prędicamentalem similitudinis vel dissimilitudinis: in primo enim omnes conueniunt; de secundo autem in præsenti dubitamus.

3. Dicendum tamen est, relationem prędicamentalem, etiã ad modum quo in titulo dubij explicui-

ēxplicuimus, non posse fundari supra alias relationes prædicamentales, seu in vnitate relationum prædicamentalium. Conclusio, & ab inconuenienti, seu à posteriori, & à priori etiam probatur: à posteriori quidem, & ab inconuenienti: quia aliàs sequeretur dari actu infinitas relationes prædicamentales; infinitum autem in actu dari saltem naturaliter est impossibile, ergo relationes prædicamentales, nō possunt fundari in vnitate relationum prædicamentaliū. Sequela probatur, quia cū relatio prædicamentalis sequatur, vt effectus secundarius naturali resultantia ad positionem sui fundamenti, & terminī, si vnitas relationum prædicamētalium, v. g. vnitas duarum paternitatum esset fundamentum relationū prædicamentalium similitudinis inter ipsas relationes, in eodem instanti temporis, quo ponerētur prædictæ duæ relationis paternitatis, resultaret in qualibet illarū prædicamentalis relatio similitudinis, ad quas tales relationes prædicamentales similitudinis, cum etiam essent eiusdem rationis, resultarent aliæ duæ ralaciones prædicamentales similitudines, per quas illæ dicerentur similes, & ad illas ob eandem rationem resultarent aliæ: & ad illas aliæ, & sic infinitum.

4. Dices, hoc argumento solum probari, quod dentur infinitæ relationes prædicamentales syncathegorematicè, non autē quod dentur in actu, & cathegorematicè infinitæ relationes, quia nunquam resultabānt plures relationes in actu, quin possint aliæ plures, ac plures resultare, dari autem in quolibet genere entium infinita syncathegorematice, nō est inconueniens, & multo minus in genere relationis, quæ in genere entis realis sunt minimæ entitatis.

5. Sed contra est, quia non solum sequeretur infinitas syncathegorematicè, sed infinitas actu & cathegorematicè dari relationes, quia licet si tales relationes, resultarent, vt ad suū fundamētū ad alias relationes lucesiuè, & prius tēpore vnæ quam aliæ, re vera non omnes, quæ possent resultare, actu iam resultarent, & sic solum daretur infinitum syncathegorematicè taliū relationū, tamen cum tales omnes relationes resultarent ad alias naturali resultantia, & vt effectus secundarius actionis producētis fundamentum priorum relationum, omnes illæ resultarent in eodem temporis instanti, licet cū ordine prioris, & posteriores naturæ in resultantia illarum, sicuti ab eadem essentia, si non impediātur, cum ordine prioris, & posterioris prioritate, & posteriorite naturæ resultāt in eodem instanti temporis plures passiones: ergo si nullum esset impedimētū, vt ad aliquos relationes aliæ, & ad illas aliæ re-

lationes prædicamentales resultẽt, omnes quæ possent sic resultare, resultarent de facto in eodẽ instanti temporis: ac perinde daretur infinitum in actu, & cathegorematice talium relationum.

Confirmatur, & explicatur hoc exemplo iam insinuato, nã quia passiones eiusdem essentiæ ordine quoddam naturali resultantia dimanant ab essentia, & prima passio est principium medio quo secunda passio resultet ad essentiam, & secunda vt resultet tertia, si omnes passiones essent principium, vt posset altera resultare, & non deueniretur ad vltimam aliquam passionẽ, quæ non sit principium resultãtię alterius, sicut de facto omnes quæ possunt resultare, resultant in eodem temporis instanti, quia ad nullius passionis resultantiã exigitur morula temporis: ita etiã in eodem temporis instanti resultarent omnes quotquot possent resultare passiones, ac perinde infinitæ, si non deueniretur (vt dixi, ad aliquam passionem ex qua altera non posset resultare; ergo cum (vt ostendimus) si aliquæ relationes prędicamentales sunt fundamentum, ad quod resultent aliæ relationes prædicamentales, non possint assignari aliæ relationes prædicamentales, ad quas aliæ non possunt resultare, & ad quarumlibet resultantiam, nò exigatur aliqua morula temporis; omnes quæ possunt resultare, nisi supernaturaliter impediatur, defacto in eodem temporis instanti resultabũt: ac perinde resultabũt infinitæ relationes in actu: quod cũ sit impossibile, impossibile, est quod relatio prædicamẽtalis in alia relatione prædicamẽtali fũdetur.

7. Apriori autem probatur conclusio, quia cum fundamentum relationis prædicamentalis, vt illa ad ipsum resulter, aliquam actiuitatem, & efficientiã habeant in ipsam relationem, relatio prædicamentalis, quamuis sit ens reale, est tamen ita minimæ entitatis, quod talẽ efficiẽtiam in aliam relationem habere non potest: ergo non potest: vna relatio prædicamẽtalis aliam relationem prædicamentalẽ fũdare. Et ita memini, me supra libro 2. q. 8. n. 11. dixisse vnam relationẽ rationis fundari posse supra aliã relationẽ rationis: non verò vnã relationẽ talem prędicamẽtalẽ posse supra aliã relationem fundari; quia cum fundamentum relationis rationis non habeat actiuitatem, & efficientiam in ipsa relatione, sed solum dicat exigentiam illius, & relatio rationis non sit per resultantiam ad suum fundamentum, sed per actionẽ intellectus, potest vna relatio rationis super alteram relationem rationis fundari, non tamen potest fundari relatio realis prædicamentalis supra alteram relationem, quia fundamentum relationis realis prædicamentalis debet habere aliquam

aliquam efficientiam, & actiuitatem in illam, quod (vt dixi) relationi propter suam minimam entitatem competere nequit.

7. Obijcies, quod non minus vnitas, & conuenientia relationum realium videtur fundare relationem realem similitudinis inter illas, quam vnitas, & cõuenientia duarum qualitatum, si enim relationẽ similitudinis fundant duę qualitates, quia habent vnitatem, & conuenientiam, nõ minorem vnitatem, & conueniẽtiam habent duæ relationes inter se: ergo non minus fundant relationem similitudinis, quam duæ qualitates. ¶ Confirmatur; nam duæ relationes eiusdem rationis, vt duæ paternitates, realiter, & ex natura sua dicunt adinuicem relationem similitudinis, & denominantur formaliter similes, ergo ab aliqua relatione. Hæc autem fundari non potest nisi in vnitate duarum relationum: ergo.

8 Respondetur ad argumentum, quod licet tantam conuenientiam, & vnitatem habeant duæ relationes eiusdem rationis, ac duæ qualitates, ad huc nõ fundant relationem predicamentalem sicut illam fundant duæ qualitates: quia istæ nõ sunt tam minimæ entitatis, sicut relationes, & ita possunt fundare relationem, quæ ad illas per realem resultãtiam sequatur, nõ verò duæ relationes. ¶ Ad confirmationẽ respondetur, quod duæ relationes dicunt adinuicem relationẽ aliquam transcendentalem similitudinis, à qua denominẽtur similes, non verò relationem prædicamentalem, quia non habent sufficientem entitatem ad quam relatio realis prædicamentalis possit resultare.

QVÆSTIO XXII.

Vtrùm relatio prædicamentalis distinguatur realiter à suo fundamento?

PRæter aliquos, quibus tribuitur, nullam distinctionem realem actualem, sed solum distinctionem rationis, & per intellectum factam concedere inter relationem, & suum fundamentũ, communis est fere omnium sentẽtia, quod à parte rei actualiter realiter distinguuntur: est tamẽ dissidium tam inter Thomistas, quam inter plures alios, an talis inter relationem, & suum fundamentum realis distinctio sit solũ realis formalis, an verò sit distinctio realis entitatiua. Prębet que huic sententiarum diuersitati nõ parum fundamentum Angelicus Doctor, dum (vt in conclusione secunda, & in obiectionibus aduersus illam videbimus) modo vni, modo alteri videtur fauere sententię. Aliqui etiam singulariter asserunt, relationem, & suum fundamentum esse quidem diuersas realiter entitates, vtramque tamen

tamen existere per eandem fundamenti existentiam.

2. Pro explicatione tamen veritatis est aduertendum, quod sup. quæst. 19. aduertimus, quod fundamentum relationis prædicamentalis quandoque distinguitur realiter entitatiuè a subiecto ipsius relationis, vt fundamentum relationis similitudines inter duos homines albos, scilicèt illorum albedines, distinguitur realiter entitatiuè a subiectis talium relationum, ab ipsis videlicet hominibus. Aliquarum tamen relationum prædicamentalium fundamento non distinguitur realiter entitatiuè ab ipsarũ relationũ subiecto, sed eadẽ met entitas, & est subiectum, & fundamentum relationis: vt relationis identitatis, quæ immediate fundatur in vnitate specifica duarum substantiarum, fundamentum sunt ipsæ substãtiæ, vt in eadem specie conueniunt, & similiter sunt subiectum talium relationum. Et etiã duæ albedines, aut duæ quantitates ab omni subiecto separatæ per suasmet entitates erunt simul fundamenta, & subiecta relationis similitudinis, vel æqualitatis. Et licet propriè nomen fundamenti relationis accipiatur pro proximo relationis fundamẽto, seu pro ratione fundãdi relationẽ, aliquãdo etiã vsurpatur pro subiecto relationis, quod quatenus ad ipsam relationem prærequiritur, potest dici illius fundamentũ remotũ.

3. Certum igitur est, quod cum fundamentum proximum relationes ab ipsius relationis subiecto realiter entitatiuè distinguitur, ipsa etiã relatio realiter entitatiuè distinguatur saltẽ a tali suo subiecto. Quia si cũ aliquo debeat relatio prædicamentalis identificari realiter, debet vtique identificari cum sua proximo fundamento: ergo cum illud distinguitur realiter entitatiuè ab ipsius relationis subiecto, ab illo etiam saltem distinguetur realiter entitatiuè ipsa relatio. Dubiũ igitur est, aut relatio prædicamẽtalis distinguatur realiter, & an solũ realiter formaliter, vel etiam realiter entitatiuè a suo proximo fundamento, & etiam a subiecto, cũ illud realiter cum fundamento proximo identificatur.

4. Dico primo, relatio prædicamẽtalis ex natura rei, & antecedenter ad omnẽ distinctionem per intellectum factã, actu re aliter saltem formaliter distinguitur a suo fundamento, ita expresse nost. autho. n. 2. super hoc caput cõcl. 2. & fere omnes cõmuniter. Et ratio est manifesta, cum enim cuiusũbet relationis prædecamentalis fundamentum sit aliquid absolutũ (quia vt quæstione præcedenti ostendimus, nulla relatio prædicamẽtalis super aliam relationem predicamentalem potest fundari) cuiusũbet relationis fundamentũ ad diuersum prædicamentum, ac ipsa

ipsa relatio debet pertinere, sed quæcumque differunt prædicamento, differunt saltem realiter formaliter, imò maiore omnifi distinctione reali formali, cum sint primo diuersa: alias nō constituerunt decem genera, & prædicamenta entis realiter, & formaliter, ex natura rei distincta: ergo relatio prædicamentalis realiter saltem formaliter distinguitur à quolibet suo fundamento.

5. Dico secundò. Relatio prædicamentalis, non solum à subiecto, sed etiam à suo fundamento realiter entitatiue tamquam res à re distinguitur. Hanc cōclusionem, licet oppositū illius sit probabile, vt probabiliorem statuo, & vt magis aliquibus, quæ in superioribus diximus, conformē illamque manifestè videtur, docere D. Thomas pluribus in locis, nam 1. part. quæst. 28, artic. 2 ita ait: *Sicut in creatis in eo quod dicitur relatione non solū inuenitur respectus ad aliorū, sed aliquid absolutū ita in Deo. Sed aliter, nā id quod inuenitur in creatura præterid, quod cōtinetur sub significatione nominis relatiuo est alia res, in Deo autē nō est alia res.* Nec potest dici, quod solum intēdit D. Thomas, quod relatio sit alia res, scilicèt alia formalitas realis à formalitate fundamenti, quam distinctionem, non habet relatio ab absoluto in Deo. Nō, inquam, id valet, quia licet si id solum intenderet Diu. Thomas, salvaretur differentia relationum, quæ sunt in Deo ab his, quæ sunt in creaturis: tamen verba sancti Doctoris, si cū proprietate accipiantur, non distinctionem formalē, sed distinctionē realē entitatiuā significant inter relationē creaturarū, & illius fundamentum: solum enim aliquid proprie dicitur alia res ab aliquo, quod est entitas ab entitate alterius distincta. ¶ Neque etiam valet dicere, quod solum intēdit in prædicto testimonio D. Thomas relationem, quæ est in creaturis, esse aliam rem, seu entitatem à subiecto, nō verò à fundamento. ¶ Non inquam id valet, Tùm, quia aliquarum relationum, vt quæ fundantur immediate in substantia, aut in quantitate a substantia separata, eadem entitas est subiectum, & fundamentum: ergo cum D. Thomas vniuersaliter asserat, relationem quæ est in creaturis, esse aliam rem ab absoluto, intelligit relationem esse aliam rem tam à subiecto, quam à fundamento: alias relatio, cuius subiectum, & fundamētum est eadem entitas, nec esset alia res à fundamento, neque a subiecto. Tùm vel maxime, quia cum D. Thomas asserat quod id, quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res, & cum non solum subiectum, sed etiam fundamentum relationis, vtpotè vtrumq; absolutum sit aliquid præter id quod continetur sub significatione

ne nominis relatiui intendit manifeste D. Thomas, quod non solum subiectū relationis, sed, & ipsius relationis fundamentum est alia res à relatione distincta.

6. Similiter, quæst. 8. de potentia, art. 2. ait idem sanctus Doctor: *Substantia creata non potest identificare sibi relationem, quia est definita ad tale genus, in quo differt ab essētia Dei, uæ cū infinita sit, & super omnia genera, potest alia sibi identificare.* Hæc D. Thom. Nec explicari possunt de idētificatione formali, cum identificari non dicat propriè nisi identitatē materialem, & entitatiuā; ac perinde hanc negat D. Thomas inter relationem creatam, & suum fundamentum.

7. Denique in 4. Contra Gentes, cap. 14. responsione ad 9. ait: *Quod in nobis relationes habent esse dependens, quia earum esse est aliud ab esse substantiæ. Vnde habent proprium modum essendi secundum propriam rationem, sicut in alijs accidēribus contingit.* Hæc D. Thomas, in quibus cum asserat, relationem habere aliud esse ab esse substantiæ, manifeste indicat relationem saltem fundatam immediate in substantia, distingui realiter entitatiue à tali fundamēto: quæ enim diuersum habent esse realiter entitatiue distinguuntur.

8. Plures pro hac sententia, & aliquæ singulares mihi se offerūt ratione. Sit prima, quod si relatio solum caderet formalitatem nun autem entitatem aliquā supra suum fundamentum, non resultaret ad illud per veram, & talem emanationem: non enim potest intelligere realiter emanare ab aliquo, nisi quod ab illo realiter entitatiue est distinctum Sed si relatio realiter non emanat à suo fundamento, cessat omnino ratio, quę quęstione precedenti ostendebamus, relationem prædicamentalem super aliam prædicamentalem fundari non posse; siquidem tota consistebat in eo, quod relatio non habet sufficientem entitatem, vt ad illam alia entitas realiter entitatiue distincta realiter posita emanare In consequēter ergo ad id, quod cū communi Thomistarum sententia defēdimus, diceretur, quod relatio prædicamentalis non distinguatur realiter à suo fundamento.

9. Secundà ratio, & satis probabilę signum, quod relatio est entitas distincta a fundamento, deducitur ex eo, quod existente fundamento, vt albedine in Petro, potest ob non existentiam alterius albi non existere relatio similitudinis, & illa potest desinere esse in Petro, manēte in eo albedine, solū per hoc quod aliud album desinat esse. Signum igitur est, quod relatio non solū est aliqua formalitas, sed & aliqua entitas entitati albedinis superaddita. ¶ Confirmatur, quia absque aliquo augmento in relatione contingere potest augmentū

in

in entitate illius fundamenti, & è contra, hac nullatenus aucta, sed potius aliquando remissa, potest augeri relatio. Hæc autē impossibilia videntur, si eadē esset entitas relationis, & sui fundamenti: ergo non est eadem entitas, sed potius realiter entitatiue distinguuntur. Antecedens probatur, quia Petro v.g. albo vt quatuor, & altero albo existente albo etiam vt quatuor, si vtrumq; album fiat album vt sex, augetur entitas fundamenti similitudinis in Petro, scilicèt albedo, & nō augetur ipsa similitudo. Similiter si Petrus albus vt quatuor sit similis Paulo albo vt duo, & albedo Petri remittatur vsque ad albedinē vt duo, tunc augetur relatio similitudinis inter Petrum, & Paulum, & fiunt magis similes, & tamen tantum, abest, quod in Petro augeatur talis relationis fundamenti entitas, quod potius remittitur de albedine, vt quatuor ad albedinem, vt duo. ergo vterque propositus casus possibilis est.

10. Tertio probatur conclusio: quia relatio paternitatis non solum entitatiue distinguitur a subiecto, sed etiam a suo fundamento: ergo cum eadem sit ratio illius, & aliarum relationum predicamentalium, idem de omnibus relationibus videtur dicendum. Antecedēs probatur, quia vt quæst. 20. circa solutionem quintæ obiectionis dicebamus, relatio paternitatis fundatur in ipsa actione generatiua. Sed cum illa non posset realiter identificari paternitatis relatio; cū iuxta probabiliorem sententiam actio sit in passo, & relatio paternitatis à qua pater denominatur intrinsicè talis, sit intrinsicè in ipso patre generante, & impossibile omnino sit, quod eadē realiter entitas sit simul in duplici realiter distincto subiecto, in genito videlicet, & in generante. ¶ Nec valet dicere, quod secūdum aliquos, relatio paternitatis fundatur in potentia generatiua & generatio solum est conditio fundandi, & secundū omnes saltem potentia generatiua est fundamentum paternitatis, licet minus proxima, quam ipsa generatio, & saltem cum ipsa potentia generatiua identificatur ipsa relatio. ¶ Non inquam id valet. Tum quia, vt ibidem ostendimus, generatio non est solum conditio fundandi, sed ipsum potius fundamentum paternitatis. Vndè si cum generatione non identificatur relatio paternitatis, iam saltem habemus, quod non identificatur cum suo proximo fundamento. Tum, vel maxime, quia nec cum ipsa potentia generatiua identificatur relatio paternitatis, quia vt ibidem dicebamus si ab aliquo homine, postquam genuit filium auferatur diuinitùs & supernaturaliter tota entitas potētiæ generatiuæ, ad huc manebit in illo relatio paternitatis,

acperin-

acperinde non est eadem entitas cum entitate potentiæ generatiuæ, sed ab ipsius potentiæ generatiuæ entitate realiter entitatiuè distincta, & hac ratione etiam sequitur, relationem paternitatis realiter non identificari cũ ipsa actione generatiua, quia tota entitas talis actionis realiter trã sit, realiter permanente in patre relatione paternitatis.

11. Vltimo denique probatur conclusio, quia aliqua datur relatio prædicamentalis immediate fundata in substantia, vt relatio identitatis specificæ inter duos homines, quæ fundatur immediate in vnitate formali specifica duarũ substantiarũ, & relatio mẽsurabilis ad mensurã, qua quælibet substantia creata refertur in Deũ. Sed non possunt tales relationes identificari cum ipsa substantia, in qua fundãtur: ergo iam aliqua relatio prædicamentalis distinguitur realiter entitatiuè a suo fundamento, & cũ nõ sit aliqua ratio, quare illa magis, quã aliæ relationes, quæ in accidenti immediate fundãtur, à suo fundamento realiter entitatiuè distinguatur, eadẽ realis entitatiua distinctio a suo fundamento concedenda est in quacumq; relatione prædicamentali. Minor in qua est difficultas, multipliciter potest probari. Primo, quia vt in primo testimonio D. Thom. pro cõclusione adducto expendebamus, cum D. Thomas asserit in creaturis esse aliã rẽ præter id, quod formaliter importãtur per relationem, id nullatenus potest verificari in ratione, quæ immediate fundatur in substantia, si illa non distinguitur entitatiuè a suo fundamento, quia nõ potest dici, quod illa alia res à relatione non sit eius fundamẽtũ, sed eius subiectum, siquidem in talibus relationibus eadẽ entitas est simul fundamentum, & subiectum illarum. ¶ Secundo eadem minor probatur, quia nõ videtur intelligibile, quod eadẽ realiter entitas sit substantia, & accidẽs ipsi substãtiæ inhærens, cum inhærentia accidentis non sit solum per conuenientiam accidentalem substantiæ (ea enim accidentalis conuenientia solũ constituit accidens prædicabile, non autem accidens prædicamẽtale (sed fit per realem informationem, & inhæsionẽ formæ in subiecto. Sed vt asserit D. Tho. quæst. 9. de potentia artic. 9. ad 7. relatio vere, & propriè inhæret subiecto: ergo relatio prædicamentalis non potest realiter idẽtificari cum substantia, ac per inde relatio, quæ immediate fundatur in ipsa substantia, non potest cũ suo fundamento identificari. Tertio eadẽ minor probatur, quia si aliquod accidens posset identificari cum substantia, inefficax esset ratio D. Tho. qua 1. par quæst. 77. art. 1. ostẽdit, quod essentia animæ non sit eadem entitas cum suis potentijs. Ex eo enim id probat, quod

cum

cum actus, & potentia debeãt esse in eodem genere, & actus sit in genere accidentis, etiam potẽtia debet esse in genere accidentis, ac perinde realiter entitatiuè distincta ab animæ substantia: si enim relatio, quamuis sit accidens idẽtificãretur cum substantia, non esset inconueniens, quod potentia animæ, quamuis sit accidens, cum ipsa substantia animæ identificetur. ¶ Nec valet dicere quod licet accidens absolutum, qualis est potentia animæ, non possit cum substantia identificari; bene tamen accidens relatiuum. Non, inquam, id valet, quia vtrumque est vere accidens, & vtrumque vere, & realiter inhæret substantiæ; ac perinde æqualiter vtrique repugnat cum substãtia identificari.

12. Dicò tertio, non solum entitas relationis prædicamentalis distinguitur realiter entitatiuè à suo fundamento sed, & existentia relationis distincta est realiter entitatiuè ab existentia sui fundamenti. Conclusio probatur, quia vniuersaliter, vt colligitur ex D. Thom. 3. p. q. 17. artic. 2. quodlibet accidens habet esse, & suam existentiam distinctam realiter entitatiuè ab esse, & existentia substantiæ, imo & ab esse, & existentia alterius accidentis, quod simul cum illo inhæret in eodem subiecto. Et ita ait ibi D. Thom. quod in qualibet persona multiplicatur esse secundum, quid ad multiplicationem accidentium, & quod aliud est esse quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Et ob id nullum accidens facit compositionem per se cum substantia, sicut illam faciunt partes substantiæ, vt materia, & forma substantialis, quia istæ habent idem esse, eandemque existentiam, forma autem quælibet accidentalis habet diuersum esse, & diuersam existentiam ab esse, & existentia substantiæ: ac perinde non potest facere vnum per se cum illa: ergo relatio siuè fundetur in alio accidenti, siuè immediate in substantia, non solum distinguitur realiter entitatiuè ab entitate talis fundamenti, sed, & existit per existentiam realiter entitatiuè distinctam ab existentia fundamenti. ¶ Confirmatur, quia existentia substantiæ est esse per se, existentia autem relationis, sicut cuiuslibet accidentis, est inhærentia, & esse in alio. Sed implicat eamdem entitatiuè existentiam entitatiuè esse inhærentiam, & esse per se: ergo existentia saltem relationis, quæ immediate fundatur in substantia, non potest esse eadem entitatiuè cum existentia sui fundamenti.

13. Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, quod teste Philosopho 5. physicorum textu 10. ad relationem non est per se motus. Et id probat dicẽs. *Quia alterò subeunte mutationem, ad alteram mutationem non subeunte vtra potest dici ad illam?* Et D. Tho-

mas ibi lectione 3 air: *Nihil aduenit mihi de nouo per hoc quod incipiam esse alteri æqualis per eius mutationem*: ergo in sententia Philosophi, & D. Thomæ relatio non est entitas realiter entitatiue distincta a suo fundamento. Probatur consequentia, quia aliàs non posset aliquid incipere habere relationem absque sui mutatione, siquidem per aduentum nouæ entitatis necesse esset illud mutari.

¶ Confir. nam D. Thomas opusculo 48. tractat. 5 cap 2. ita ait: *Cum autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem cuius vt fundamentum, nō est intelligendum, quod similitudo sortis sit aliqua res in sorte alia ab ipsa albedine sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum: si enim similitudo adderet aliquam rem supra albedinem sortis, nullo modo posset aliquis alicui fieri similis sine sui mutatione. Sit autem homo similis alicui sine sui mutatione, vt patet: nam si quis in India fieret modo albus fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione.* Hæc D. Thomas, vbi cum dicat similitudinē sortis non esse aliam rem ab eius albedine, manifeste inter relationem similitudinis, & albedinem negat distinctionem realem entitatiuam.

14 Resp. ad argumentum in primis, quod etiam si relatio sit alia entitas ab entitate fundamēti, non sequitur ad relationem dari per se motum, quia cum vt explicuimus [illegible] quæst. 18. num. 13. relatio resultet, tamquam effectus secundarius ad actionem productiuam sui fundamenti, vbi etiam explicuimus, quæ sit causa efficiens talis resultantiæ, non est ad relationem per se motus, quia solum per se terminat motum primarius illius effectus. Ad id autem, quod Aristotel. & D. Thomas subiungunt, quod absque sui mutatione potest aliquis habere relationem, certe non est intelligēdum absque omni prorsus reali mutatione, aliàs nec Deus, si aliqua ei ex tempore aduenirent relatio realis, mutaretur contra cōmunem Theologorum sententiam: ideò ex tempore relationē Deo aduenire posse realem negādum, quia per illam Deus mutaretur. Sed dicēdum est, quod cum relatio sit minimæ entitatis, licet re ver, de nouo aduenies mutationem faciat in subiecto, ita tamen paruam, & imperceptibilem, vt respectu mutationum ex aduentu formæ absolutæ mutatio per formam relatiuam possit non dici mutatio, Et hoc solum intendit Aristoteles, & D. Thomas, & alij qui dicunt relationem tolum facere mutationem metaphisicam, non verò phisicam, quia videlicet ipsa relatio est res tā paruæ entitatis, vt vix inter formas phisicas possit numerari. ¶ Ad confir. no possum negare vix posse explicari testimonium in illa adductum ex opusculo 48. cum tamen de eo opusculo multum dubitetur esse D. Thomæ, non de

bet

bet testimonium ex illo anteponi aliis indubitatis testimoniis eiusdem Sancti Doctoris, quæ pro nostra sententia adduximus. Vnde si illud opusculum admittatur D. Thomæ, vel dicendum est Doctorem Sanctum in ea tunc fuisse sententia, vel quod solum intendit relationem similitudinis non esse aliam rem ab albedine perveram actionem per se productam, sed solum esse quandam entitatem diminutam ad actionē productiuam albedinis, vt effectum secundarium resultantem.

15. Obijcies secundò, quod si relatio quælibet prædicamentalis adderet nouam entitatem, nō solum supra entitatem subiecti, sed supra entitatem fundamenti, infinitas fere entitates quilibet inqualibet temporis morula de nouo realiter acquireret. Consequens ita impossibile videtur, vt vix intellectu percipi queat: ergo. Sequela probatur, quia me v. g. existēte albo, fere infinita alia alba hic, & in aliis locis quantumuis distantibus quotidie possunt incipere esse, & de facto, re vera incipiunt. Sed ad omnia illa de nouo incipiunt esse in me relationes similitudinis ad plurima alia quæ quotidie incipiunt esse non alba: ergo si quælibet illarum relatio esset entitas distincta ab entitate albedinis in me existentis, infinitæ fere entitates de nouo mihi quotidie aduenirent, & in qualibet temporis morula qui libet realem mutationem pateretur.

16. Respondetur ad argumentum, quod eam relationes (vt sepius diximus) sint ita minimæ entitatis, & mutatio, quæ per illas fit licet re vera mutatio realis, sit ita parua, & imperceptibilis: ac denique cum talis minima entitas relationum non per nouam actionem per se producatur, sed ad actionem productiuā sui fundamenti, vt effectus secundarius resultet, nō est inconueniens, tot entitates relationum in eodem subiecto multiplicari, maximè, quia nec tot multiplicantur, sicut termini, cū iuxta sententiam D. Thomæ 3. par. quæst. 35. art. 5. eadem numero relatione referatur quis ad plures terminos, quos sub eadem ratione respicit, vt Pater ad plures filios. Dominus ad plures seruos, & Magister ad plures discipulos, quos eadem doctrina instruit. Et similiter idem album eadem numero relatione similitudinis refertur ad plura, quæ cū illo in eodem gradu, & intensione albedinis conueniunt.

16. Obijcies tertio, quod si relatio esset entitas distincta ab entitate fundamenti, & vt effectus secundarius ad productionem fundamenti resultans, posset Deus facere, vt etiam posito fundamēto, & termino alicuius relationis, vt posita in me albedine v.g. vt quatuor & alio existēte albo similiter vt quatuor, nō resultet in me relatio similitudinis, sed id videtur om-

nimò impossibile: ergo relatio nō distinguitur realiter entitatiuè à suo fundamento. Maior videtur certa, quia cū effectus primarius alicuius actionis non dependeat ab effectu secundario, posito effectu primario, potest supernaturaliter impediri resultantia effectus secundarij, sicut posita extensione quantitatis in ordine ad se, impediri potest eius extensio in ordine ad locum, & de facto impeditur in quātitate corporis Christi in Eucharistia existentis. Minor autem probatur, quia nō potest intelligi, quod duo homines in eodem gradu albedinis existētes albi non sint similes: ergo impossibile videtur, quod non habeant relationem similitudinis.

18. Respondetur ad missa maiori, negādo minorem, & ad probationē dico, quod etiam supernaturaliter impedita à duobus hominibus albis resultantia relationis similitudinis inter illos, non dicerentur quidem similes formaliter, quia non haberent relationem similitudinis, quæ est vnica forma à qua intrinsece, & formaliter possunt similes denominari dicerentur tamen similes fundamentaliter, imò absolute, & sine addito dicerentur similes quia cum entitas relationis, quāuis entitas realis, sit ita diminuta & imperfecta, sufficit existentia fundamenti cum coexistentia termini, vt absolute aliquid dicatur tale, licet nō vt denominetur formaliter, vsque dum habeat ipsam relationis formam.

19. Quarto denique obijcies, quod si relatio esset entitatiuè distincta a suo subiecto, & fundamento, relatio dupli, quam numerus quaternarius, verbi gratia, quatuor hominum dicit ad binariū, esset realiter distincta ab ipso numero quaternario, & a quatuor prædictis hominib⁹ illū cōponētib⁹. Consequens videtur impossibile: ergo Minor prob. quia alias talis entitas relationis, cum per illam non solum vnus, vel alter hominum talem numerum componētium, sed totus talis numerus quaternarius, & omnes illius partes ad numerum binarium referantur, deberet esse, & subiectari in omnibus partibus talis numeri. Sed impossibile omninò videtur, quod talis entitas relationis in pluribus inter se realiter entitatiuè distinctis subiectis inhæreat: ergo impossibile est talem relationem distingui realiter entitatiuè à prædicto numero & illius partibus.

20. Licet hoc non multum vrgeret existimātes numerū quātitatiuū realiter entitatiuè distingui ab vnitatib⁹ ex quib⁹ cōponitur, nec reputāres in cōueniēs, quod eadē realiter entitas numeri in hæreat simul, & subiectetur inadæquate, & partialiter in omnibus vnitatibus componentibus numerū, quātumuis inter se realiter entitatiuè distinctis: ingenue fateor me id intelligere non posse, imò inter alia ob id incōueniens

asserui

asserui cum nostro Authore, numerum quantitatiuum non distingui realiter entitatiue à rebus numeratis. Vnde ad argumentum respondetur, quod cum huiusmodi relationes proportionis numeri ad numerum fundentur in ipsis numeris secundum quòd in tali determinata specie constituuntur, & vt diximus suprà, vltima vnitas sit quæ dat speciem numero, solum in vltima vnitate cuiuscumque numeri inherent relationes proportionis ad alterum numerum. Vnde etiam si illæ sint realiter entitatiue distinctæ ab ipsis numerus, & partibus numeri, non cogimur concedere, eandem entitatem relationis in pluribus subiectis realiter distinctis recepi, aut inhærere.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrùm relatio prædicamentalis terminetur formaliter ad relatiuum, an verò ad absolutum.

QVod inquirimus est, an cum relatio non sit propriè, quæ refertur, sed ratio referendi, sicut relatiuum prædicamentale non refertur ratione alicuius absoluti, sed ratione relationis; ita etiam ex parte termini, terminus qui formaliter terminat relationem, terminat illam ratione alicuius relationis, an verò ratione alicuius absoluti. In quo primà sententia extrema Scoti in 1. dist. 30. quæstion. 1. eiusque discipulorum, & aliorum recentiorum extra scholam D. Thomæ vniuersaliter docet nullam relationem terminari ad relatiuum, sed omnem formaliter terminari ab absolutum, ita vt terminus cuiuscumque relationis illam terminet formaliter relatione alicuius absoluti. Secunda huic extremæ opposita, & communior Thomistarum asserit, omnem relationem prædicamentalem terminari formaliter ad relatiuum. Media inter istas sententias aliquorum etiam ex discipulis D. Thomæ asserit, relatiua mutua terminari formaliter ad relatiua, & quod relatiua non mutua videlicet relatiua tertij ordinis, & etiam aliqua relatio secundi ordinis si per accidens sit non mutua, vt relatio maternitatis Beatæ Virginis, cui ex incapacitate subiecti non correspondet in Christo realis relatio filiationis, terminantur formaliter ad aliquid absolutum.

2. Dicendum est vt probabilius, & Aristotelis, & D. Thomæ doctrinæ magis conforme, omnem relationem prædicamentalem terminari formaliter ad relatiuum. Conclusio (vt dixi) est communiter Thomistarum, & in primis manifestè videtur deduci ex Aristotele, & D. Thoma. Ex Aristotele quidem nam in capite hoc expressè terminum relationis sub ratione relatiui videtur assignare. Ita enim ait: *Amplius si quidem conuenienter assignatur ad quod dicitur, omnibus aliis sublatis quæcum*

quæcumque accidentia sunt, relicto autem solo illo ad quod assignatū est, cōuenienter semper ad ipsum dicitur; vt si seruus ad Dominū dicitur, circūscriptis omnibus, quæ accidentia sunt Dominos vt esse vt pedem, vel homine, relicto vero solo, quod Dominus est, semper seruus ad ipsum dicitur, & post pauca: *Circunscribatur ab homine esse Dominum, non sane amplius seruus ad Dominum dicetur, cū non dominus sit neque seruus.* Hæc Philosophus in quibus seruum ad Dominum sub sola ratione dominij, ac perinde sub ratione formaliter relatiui asserit terminari. Et Angelicus etiam Doctor id pluribus asserit locis, nam 1. p. q. 40. a. 2. ad 4. exponens definitionē relatiuorū docet, quod cum relatiua dicuntur esse ad aliud, per ly *aliud* intelligendum est relatiuum formaliter, vt relatiuum, his verbis: *Cum dicitur, quod relatiue esse est aliud se habere per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura.* Et 2. contra gentes cap. 11. ait: *Non potest aliquid intelligi ad alterum, nisi è cōuerso illud relatiue diceretur ad ipsum.* Amplius autem ex sequentibus rationibus constabit, hanc procul dubio esse mentem Aristotelis, & D. Thomæ.

3. Ratione igitur probatur primo conclusio, quia relatiua prædicamentalia distinguuntur à relatiuis secundū dici, quod terminantur ad terminum vt purū terminū. Sed id non posset saluari, si terminarentur formaliter ad suū terminū sub aliqua illius ratione absoluta: ergo formaliter terminātur ad illud solū sub ratione relatiua. Mino. prob. quia nullus terminus cuiuscumque relatiui sub aliqua illius ratione absoluta comparatur ad ipsum relatiuū vt purus terminus, sed vt causa, vel effectus, vel mēsura, vel mensurabile, & in summa sub aliqua alia formalitate, quam sub formalitate puri termini.

4. Secundò probatur conclusio. Inter relatiuum, & suum terminum formalem est oppositio, non alia nisi oppositio relatiua: ergo terminus relationis formaliter, vt relatiuus eam terminat. Consequentia in primis videtur certa, quia nō possunt aliqua duo relatiue opponi, nisi in vtroque extremo sit ratio oppositionis relatiuæ; sicut non possunt aliqua duo opponi contrarie, nisi in vtroque extremo sit ratio oppositionis cōtrariæ, & in vno extremo sit forma contraria formæ alterius extremi. Sed non potest esse ratio oppositionis relatiuæ in vtroque extremo, nisi in vtroq; sit relatio: nihil enim opponitur alteri relatiue per aliquid sui absolutū, etiā si sit fundamētū relationis; alias in diuinis posset esse oppositio relatiua inter absolutū, & relatiuū, quod est falsum: ergo si relatiuū, & terminus formalis illius opponūtur relatiue: in sicut in relatiuo formaliter est relatio, ita etiam in eius termino formaliter vt termino debet esse relatio, vt per il-

lam

iam relationi, quam terminat, relatiuè opponatur. Vtraq; autem præmissa huius rationis, videlicet quod relatiuum, & eius terminus formalis opponãtur oppositione relatiua, deducitur manifeste ex D. Thom. in 1. enim ad Anibaldum dist. 30. q. vnica, art. 1. ad 3. loquens de termino relationis ait: *Terminum non potest intelligi, nisi sub opposita habitudine.* Et prob. quia in diuinis relatiuũ, & terminus relationis, Pater, v.g. & Filius realiter opponuntur, & non nisi oppositione relatiua, in eo enim solum distinguuntur realiter, in quo opponũtur, & nõ distinguũtur realiter, nisi relatiuè: ergo oppositio relatiua est propria relatiuum, & terminum formaliter relationis.

5. Nec valet dicere cum authoribus oppositæ sententiæ, quod relatiuum, & eius terminus solũ opponuntur, quia distinguuntur realiter, & incomparabile est in eodẽ respectu eiusdẽ, esse relatiuum, & terminum. Non autẽ opponuntur propriè relatiuè. Non, inquam, id valet, quia distinctio, & incomparabilitas cõmunis est omni oppositioni, & no potest de facto inueniri, nisi determinata ad aliquã speciẽ oppositionis ergo cũ distinctio, & incoparabilitas inter relatiuũ, & eius terminũ concedatur, debet determinate assignari ratione cuius speciei oppositionis habeat eã incõpatibilitatẽ, & cũ illã non habeant ratione oppositionis priuatiuæ cõtradictoriæ, aut contrariæ, restat quoci lã habeat ratione oppositionis propriæ relatiuæ.

¶ Confir. nam duæ relationes realiter distinctæ, v. g. relatio in Petro albo paternitatis ad filiũ, & similitudinis ad alterũ albũ, sunt relationes realiter distinctæ. Et tamẽ non sunt in eodẽ subiecto incõparabiles, quia adinuicẽ nõ sunt oppositæ: ergo ratio relatiui, & ratio termini ideò sunt in eodẽ subiecto incomparibiles, quia sunt relationes oppositæ, ac perinde vt relatiuũ, & terminus opponatur, sicut in relatiuo ponitur relatio, ita & in eius termino debet poni, vt ratio terminandi relatio, relationi alteri extremi oppositæ.

6. Tertia prob. cũcl. quia vniuersaliter omnia relatiua prædicamẽtalia & eorũ termini formaliter, vt termini illorũ sunt, debẽt esse simul natura. Sed si terminarẽtur formaliter ad aliquid absolutum, nõ essent simul natura: ergo nullũ relatiuũ formaliter terminatur ad absolutũ, sed omnia formaliter ad relatiuũ. Maior præter quã quod expressa est Arist. hic, & D. Thom. pluribus in locis, vt postea videbitur probatur, quia vt aliqua sint simul natura, vt optimè aduertit noster Auth. Ss. M. Soto in expositione tex. 5. huiusce. duæ cõditiones necessario requiruntur. Prima, quod mutuo se inferant, & interimant, ita si vt vnũ est, & alterum sit, & si vnum non est, nõ sit alterum. Secunda, quod vnũ non sit causa

alterius, quia inter causam, & effectum semper est prioritas; & ita vt aliqua sint simul natura, vnum debet esse causa alterius. Sed vtraque conditio interuenit inter quodlibet relatiuum praedicamentale, & suum terminū formaliter, vt terminum illius: ergo sunt simul natura. Minor probatur, quia se mutuo inferunt, & mutuo se interimunt, quia si est pater, est filius, & si est filius, est pater; & si non est filius, non est pater, & vnum nō est causa alterius, quia quamuis relatiuum, & terminus pro fundamento possint inter se comparari, vt causa & effectus: tamē cum relatiuum (vt diximus) respiciat terminum formaliter, vt purum terminum, nō comparantur adinuicem, vt causa, nec vt effectus. Minor autem principalis probatur, quia in quolibet termino relationis, quidquid absolutū reperitur est prius natura relatione illius, quod ad ipsum terminatur: ergo si relatiuum terminaretur formaliter ad absolutum, relatiuum, & terminus non essent simul natura. Antecedens probatur, quia ad resultantiam relationis in aliquo prærequiritur fundamentum, & terminus quoad omne absolutum, quod terminus includit, cum relatio resultet ad positionem fundamenti, & termini: ergo totum absolutum, quod est in termino relationis est prius natura ipsa relatione alterius extremi. ¶ Confirmatur exemplis, nam totum absolutum, quod est in termino, v.g. paternitatis, est filium esse genitum. Sed prius natura est, filium esse genitum, quam quod intelligatur relatio paternitatis in parte termino ideo refertur pater relatione paternitatis ad filium, quia genuit filium, & filius est genitus ab illo; & totum absolutum, quod est in termino relationis ibi est albedo. Sed albedo in termino relationis est prior natura ipsa relatione, & ideo in me resultat relatio similitudinis ad Petrū, v.g. quia in me est albedo, & in Petro est albedo: ergo totum absolutum, quod in termino relationis reperitur est prius natura ipsa relatione.

7. Vltimo tandem probatur cōclusio, quia relationes diuinæ formalissime terminantur ad relatiuum: ergo omnis relatio etiā creata formaliter ad relatiuum terminatur. Antecedens probatur, quia sub ea ratione formali in diuinis filius, v. g. terminat relationem paternitatis, sub qua realiter a patre distinguitur, & realiter patri opponitur; cum eiusdē omnino realiter ad se ipsum non possit esse relatio realis. sed filius realiter distinguitur a Patre, realiterque illi opponitur formalissime ratione relationis, & non ratione alicuius absoluti, quia in omni absoluto filius, & pater diuinus nullatenus distinguuntur aut opponuntur: ergo ratione relationis, & non ratione alicuius absoluti filius terminat relationē patris

patris. Prima autem consequentia probatur, quia relationes diuinæ, & relationes creatæ quātum ad hoc quod est referri ad terminum, & terminare relationem, licet vniuoce nō cōueniant, quia impræscindibilis est à tali proprio relationis conceptu ratio entis creati, aut aut increati, tamē eodem modo se habet vtraq; relatio ad suum terminū: ergo sicut hæc non terminatur formaliter ad absolutum, sed ad relatiuum, ita nec illa. Imò ex propria ratione terminandi relationes creatas ad suos terminos manuducimur ad cognoscendum, qualiter relationes diuinæ ad suos terminos terminentur.

8. Nec vale dicere, quod quia in diuinis non datur aliquid absolutum, cum quo, v.g. non identificetur paternitas, non est aliquid absolutum ad quod possit relatio paternitatis terminari: cū nullū relatiuū possit referri realiter, nisi ad terminum realiter distinctum, in creatis autē, quia in termino relationis absolutum quod importat distinguitur realiter ab altero extremo, bene potest alterius extremi relatio terminari ad aliquid absolutum. Nō inquā, id valet, quia ideò in diuinis absolutū non distinguitur à relatiuo, quia relatium ex propria ratione non terminatur formaliter ad illud: ergo ex propria ratione relationis, vt communis creatæ, & increatæ habetur, quod relatiuū non terminetur formaliter ad absolutū, sed ad relatiuum, in deq; perinde dedicatur, quod [illegible] in diuinis solum relatiua realiter distinguātur, & realiter opponātur, quia relatiua ex proprio conceptu cōmuni relationis, nō nisi ad relatiuū formaliter terminātur.

9. Obijcies primò, quod terminus relationis formaliter, vt terminus illius debet esse prior ipsa relatione. Sed relatio, quæ ex parte termini alicuius relationis ipsi relationi correspondet, non potest esse prior illa: ergo ratio terminandi aliquam relationem in termino non potest esse relatio, sed aliquid absolutum, ac perinde relatiuum non terminatur formaliter ad relatiuū, sed ad absolutū. Minor cum consequentia pater, & maior probatur, quia terminus alicuius relationis formaliter, vt terminus illius est, specificat ipsā relationem: ergo est prior natura quā illa: omne enim specificatiuū cum sit causa formalis extrinseca specificari, debet esse prius natura specificato; cum omnis causa in eo, quod causa, sit prior natura suo effectu. ¶ Confir. quia relatio realiter resultat ad positionē fundamenti, & termini: ergo sicut fundamentum cuiuslibet relationis est prius natura, quam illa, ita etiam, & terminus illius. Sed, vt ostenditur in argumento, relatio in termino alicuius relationis respōdēs non est prior cui correspondet: ergo in termino ratio terminandi relationem non est relatio, sed aliquid absolutum,

ad

ad cuius positionẽ, & positionẽ fundamenti resultet in altero extremo relatio.

10. Resp. ad argumentum dupliciter. Primo, quod cum dicitur relationem specificari a suo termino, non intelligitur specificari a termino formaliter vt terminante, quia vt sic est purus terminus & non causa etiã formalis specificans relationẽ. Sed terminus specificat relationẽ, vt fundamentaliter est terminus, & ita solũ sequitur, quod vt sic sit prior relatione, quã specificat, nõ autem quod vt formaliter illã terminat, sic prior illa, quia vt sic nõ illam specificat, sed pure illã terminat. ¶ Secundo resp. quod etsi terminus relationis formaliter, vt terminus, ac perinde vt formaliter relatiuus specificet relationẽ, nõ tamen est prior illa, quia talis specificatio propriè non est in genere alicuius causæ; quia taliter specificatiuum non est a quo relatio habeat esse, sed in ordine ad quod habeat esse; specificatiuum autẽ quod respectu specificati est causa formalis licet extrinseca, est, à quo especificatũ habet esse, non autẽ id, in ordine ad quod vt ad purũ terminũ habet suũ esse relatio. ¶ Ad confir. resp. quod terminus relationis formaliter, vt terminus illius est, nullatenus præsupponitur ad resultantiam ipsius relationis, sed sunt omnino simul natura, cũ autem dicitur quod ad positionem huius fundamenti, & termini resultat relatio, intelligitur ad positionẽ termini fundamentaliter sumpti, & vt est in ipso termino fundamentum relationis, vel saltem terminationis, non quidem ob id quod terminus sic fundamentaliter sumptus sit causa resultantiæ relationis in altero extremo, sed quod sit conditio prætequisita, vt ad fundamentum relationis in altero extremo existens ipsa resultet relatio, non tamen prærequiritur ad resultantiam relationis terminus formaliter, vt illã terminans, quia vt sic est simili natura cũ ipsa relatione.

11. Objicies secundo, quod cũ totũ esse relatiui sit in ordine ad terminũ, vt terminus illius est, relatiua si essentialiter definiantur, necessario debet definiri in ordine ad sum terminũ: essentia enim cuiuscumq; in ordine ad illud definitur, & explicatur, in ordine ad quod constituitur. Sed relatiuum non potest definiri per terminũ, vt formaliter relatiuus est: ergo formaliter nõ est terminus, vt formaliter relatiuus, sed sub alia qua ratione absoluta. Minor multipliciter prob. Primo, quia quid quid definitur, debet definiri per aliquid sibi notius, alias per definitionem non explicaretur definitum. Sed vnum relatiuum formaliter, vt relatiuum non est notius altero: alias cũ etiã hoc relatiuũ per alterum relatiuũ formaliter sumptũ debeat definiri, idẽ respectu eiusdem esset noties, & ignotius. ¶ Secũdo prob. eadẽ minor, quia alias sequeretur, dari circu-

lum

lum in huiusmodi definitionibus relatiuorum, sed circulus in nullius rei definitione debet admitti: ergo vnum relatiuum non debet definiri per alterum formaliter relatiuum. Maior patet, quia circulus est, in definitione vnum relatiuum definiri formaliter per alterum relatiuū: & hoc definiri per illud. Minor autē prob. quia circulum in definitionibus vniuersaliter videtur reijcere Aristoteles 9. topicorum c. 3. & speciali ter in definitionibus relationum etiam illum videtur reijcere 5. metaphisicæ, c. 15. dicens: *Similiter, & visus cuiusdam est visus, nō cæcus est visus (& si verum est hoc dicere) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale: Illo verò modo his idem dicerētur.* In quo videtur dicere, quod visus non debet definiri ad visibile, sed ad colorē, vt viterur circulus definitionis. ¶ Tertiò eadem minor probatur, quia iuxta præceptum Aristotelis 2. topicorum, cap. 2. loco alicuius positi in aliqua definitione potest poni eius definitio, vt in definitione hominis loco animalis potest poni ipsius animalis definitio, & sicut definitur homo quod sit animal rationale, posset definiri quod sit viuens sensibile rationale: ergo si in definitione vnius relatiui ponatur eius formaliter correlatiuum, loco illius posset poni ipsius correlatiui definitio, id autē est falsum; alias definitio reddetur nugatoria; & idem est dicere, Pater est, qui refertur ad filiū, ac dicere, Pater est qui refertur ad eum qui refertur ad Patrem. Ne igitur hoc dicatur, dicēdum videtur, quod in definitione relatiui non debet ingredi alterum formaliter relatiuum. Quarto denique probat eadē minor, quia D. Thom. 1. p. q. 25. art. 2. in corpore negat, Deum dici omnipotētem, quia potest omnia quæ potest, quia alias daretur circulatio vitiosa in manifestatione omnipotentiæ: sed similis daretur circulatio in definitione relatiui, si defineretur per aliud relatiuum formaliter esset enim dicere, Pater v.g. est qui habet filium; idest qui habet eum qui habet patrē: ergo ne cōmitatur: cadē circulatio vitiosa in definitione relatiui, non debet definire vnum relatiuum per aliud formaliter relatiuum.

12. Respond. ad argumentum, concedēdo maiorem propter rationem, quia ibi probatur. Vnde neganda est minor. Ad cuius primā probationē dico, quod nō oportet, quod omnia quæ aliquam definitionē ingrediuntur sint notiora definito, seu sufficit, quod sit dotius illud, quod ponitur vt pars intrinseca definitionis, nō autem quod ponitur, vt termin⁹ extrinsec⁹ qualiter solū ponitur in definitione alicui⁹ relatiui eius formaliter correlatiuū. ¶ Ad secundam probationem resp. quod circulus in definitione non vniformis, & sub diuersa ratione nō est vitiosus, cum autē committitur circulus

lus in definitione relatiuorum non est omnino vniformis. quia cum definitur aliquod relatiuum per suum correlatiuum, ponitur correlatiuum non formaliter vt relatiuum, sed sub conceptu inadæquato relationis, scilicet, vt terminans relationem alterius, & cum postea hoc relatiuum volumus definire per alterum relatiuum, hoc sumimus sub conceptu relatiui, & alterum sub conceptu terminantis relationem huius, & sic circulus in talibus definitionibus non est omnino vniformis, ac perinde nec vitiosus. Et licet nec hunc circulum in definitionibus non relatiuorum admittat Philosophus, quia illa definiuntur per ea quæ simpliciter sunt priora definito, illum non negat in definitione relatiuorum, vtpotè quæ constituuntur in ordine ad ea quæ sunt simul natura, & cognitione cum illis. Nec in verbis addu. dis ex 5. metaphisicæ intendit Philosophus, quod visus non definiatur in ordine ad visibile, sed quod non definiatur in ordine ad potentiam visiuam, cuius est visus, quia cum relatiua prædicamentalia qualis est visus, vt sic non dicantur in ordine ad subiectum, sed in ordine ad terminum, non debent definiri per ordinem ad subiectum, sed per ordinem ad terminum: alias bis dicerentur relatiue, & hoc modo explicant prædictum testimonium Philosophi D. Thomas, ibi Auerroes, & Auicena.

¶ Ad tertiam probationem respondetur quod præceptum Philosophi tunc intelligitur in his, quæ ingrediuntur definitionem, vt partes intrinsecæ, non autem de his quæ vt termini extrinseci, in ordine ad quos constituitur definitum, eius definitione ingrediuntur. Et quia sic solum ingreditur in definitione relatiui eius correlatiuum, nō licet loco illius ponere illius definitionem, alias (vt bene probat argumentum) redderetur nugatoria definitio.

¶ Per hoc denique patet ad vltimam probationem: non enim intendit D. Thom, quod omnipotētia non explicetur, & quasi definitur per ordinem ad suum correlatiuum, scilicèt ad possibilia; sed quod non fiat definitio nugatoria dicēdo, quod Deus est omnipotēs, quia potest omnia quæ potest sed quod est omnipotens, quia potest omnia possibilia, id est quę nō implicant contradictionem.

13. Obijcies tertiò. Quod si aliqua relatio terminaretur formaliter ad relatiuum, maxime relationes primi, & secundi ordinis: sed illæ non. Ergo nulla. Minor probatur. Nam album, v.g. refertur ad nigrum relatione dissimilitudinis. Sed non refertur ad tale nigrum formaliter vt relatiuum per alteram relationem dissimilitudinis. Ergo refertur ad illud præcisse quatenus

ênus nigrum, ac perinde ita illo ratio terminandi relationem dissimilitudinis albi ad ipsum non est aliqua relatio, sed præcisse sua nigredo. Ergo formaliter terminat relationem dissimilitudinis ratione alicuius absoluti; ac perinde, vt formaliter absolutum. Minor probatur. Quia album relatione dissimilitudinis refertur formaliter ad nigrum, vt sibi dissimile. Sed nigrum non est dissimile albo in relatione dissimilitudinis, quam etiam habet ad illud, cum potius in tali relatione conueniat cum albo, siquidem vtrumque similem habet relationem dissimilitudinis sed solum est dissimile albo in sua nigredine. Ergo album relatione dissimilitudinis refertur ad nigrum formaliter, vt nigrum, & nigrum ratione suæ nigrædinis terminat formaliter relationem dissimilitudinis albi ad ipsum.

14. Respondetur negando minorem, & ad probationem negatur similiter, quod album referatur ad nigrum formaliter sub ratione nigri; quia vt sic nigrum solum est dissimile albo fundamentaliter, sed refertur ad nigrum, vt nigrum ratione etiam suæ relationis dissimilitudinis terminat relationem dissimilitudinis albi ad ipsum. Immò album, & nigrum solum, vt formaliter vtrumque habent suam relationem dissimilitudinis, dicuntur formaliter dissimilia. Vnde ad huius improbationem, quæ in æquiuocatione consistit. Respondeo; quo licet vtraq; relatio dissimilitudinis quæ est albi ad nigrum, & quæ est nigri ad album sit ad inuicem similis, vt *quod*, quia vtraque est eiusdem rationis, & denominationis, & ob id non solum sunt relationes mutuæ, sed & æquiparantia; tamen vtraque talis relatio est dissimilis, vt *quo*, & facit subiectũ, cui ineſt, dissimile formaliter subiecto, cui ineſt altera relatio.

25. Obijcies quarto specialiter ad probandum, quod saltem relationes non mutuæ, vt in creatura relatio seruitutis ad Deum, & relatio maternitatis Beatæ Virginis ad Christũm non terminentur formaliter ad relatiuum, sed ad absolutum: quia à parte rei, & ante omnem operationem intellectus dantur formaliter tales relationes, vtpotè relationes reales. Ergo à parte rei habent terminũ formaliter, ad quem terminentur: relatio enim formaliter nõ potest non habere terminum formaliter. Sed à parte rei, & ante omnem operationem intellectus nulla eis in termino correspondet relatio. Ergo terminantur formaliter ad absolutum. Minor sub sumpta probatur. Quia non correspondet eis in termino aliqua relatio realis, vt suppono: alias relatio alterius extremi non esset nõ mutua, & incapax est Deus propter sui immutabilitatem alicuius ex tempore relationis realis, & similiter Christus

incapax est relationis realis filiationis ad suam matrem, vt docet D. Thomas 3. part. q. 35. art. 5. & quamuis in Deo sit relatio rationis dominij in creaturas, & in Christo relatio filiationis, quæ sit relatio rationis ad suam Sanctissimam Matrem: huiusmodi tamen relationes rationis non dantur formaliter ante operationem intellectus: vt ad Christum, & Deum terminentur prædictæ relationes reales, nulla eis ex parte termini correspondet relatio.

16 Ad hoc argumentum, quod est præcipuum in hac difficultate, respondent aliqui, quod ens rationis existit per existentiam sui fundamenti, & ita cum antecedenter ad operationem intellectus existat fundamentum relationis dominij in Deo, & filiationis in Christo, id sufficit, vt existat ipsa relatio rationis: ac perinde quod relatio creaturæ ad Deum & relatio Maternitatis Beatæ Virginis ad Christum non terminetur formaliter ad absolutum, sed ad formaliter relatiuum per relationem rationis formaliter existentē per existētiā sui fundamenti.

¶ Sed sup. id impugnauimus: vnde non possumus admittere; quod in Deo, & in Christo à parte rei, & antecedenter ad omnem operationem intellectus formaliter tales existant relationes rationis.

¶ Nec potest dici, quod antecedenter ad omnem operationem intellectus prædictæ relationes reales creaturæ ad Deum, & Beatæ Virginis ad Christum solum habeant terminum fundamentaliter, quia cum sint relationes formaliter, & præcisa omni operatione intellectus formaliter Beata Virgo dicatur mater, & homo dicatur formaliter seruus; non possunt tales relationes non habere terminum formaliter. Aliter ergo proposito argumento debemus occurrere.

17. Dicendum igitur est cum Caietano 1. p. q. 13. art. 7. & alijs pluribus Thomistis, quod à relatione existente in creatura Deus denominatur formaliter licet extrinsece Dominus (& proportionabiliter dico de denominatione extrinseca filiationis in Christo à relatione maternitatis existentis in eius Santissima Matre (& cum talis denominatio licet extrinseca proueniat à forma relatiua, terminum sic denominatum constituit formaliter licet extrinsece relatiuum, & cum, vt sic terminet relationem alterius extremi, non terminat illam sub aliqua ratione absoluta, sed potius, vt formaliter relatiuum; cum hac tamen differentia ad terminum relationis mutuæ, quod ille terminat relationem nō solum formaliter, sed vt intrinsece relatiuum, hic verò vt extrinsece licet formaliter relatiuum. Hoc tamen sufficit vt verificentur de illo omnia, quæ ad terminum formaliter relationis diximus, formaliter esse requisita, nempe quod sit simul natura cum suo correlatiuo: quod ingre-

diatur

diatur formaliter illius definitionem: & quod respiciatur ab illo, vt purus terminus; nullumque istorum haberet, si ratione alicuius absoluti relationem terminaret. ¶ Huiusmodi autem doctrina expresse colligitur ex Aristotele, & D. Thoma. Angelicus enim Doctor 1. p. quæst. 13. art. 7. ad 4. ait: *Nec est inconueniens, quia à relationibus realiter existentibus iure Deus denominatur: tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicitur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, sicut Philosophus dicit in 5. Metaphisicæ, quod scibile dicitur relatiue, quia scientia refertur ad ipsum.* Et in solutione ad 5. eiusdem articuli ait: *Quod cum ea ratione referatur Deus ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, cum relatio subiectionis realiter sit in creatura, sequitur quod Deus non secundum rationem tantum, sed realiter sit Dominus: eo enim modo dicitur Dominus, quo creatura ei subiecta est.* His etiã consonat quæ cõfirmiter ad ista idem S. Doct. 3. p. q. 35. art. 5. in corpore explicans, qualiter licet in Christo non sit relatio filiationis ad suam Santissimã Matrẽ, quia cum relatio filiationis denominet suppositũ, suppositũ Christi vtpotè æternũ incapax est relationis realis ex tempore ei adueniẽtis; tamẽ Christus dicitur realiter filius relatione maternitatis existente in sua Santissima Matre, hæc habẽt verba: *Dicitur tamẽ relatiuè filius ad Matrem relation, qua cointelligitur relatione maternitatis ad Christum, sicut etiam Deus dicitur dominus relatione, quæ cointelligitur reali relationi, qua creatura subijcitur Deo. Et quãuis relatio, dominij non sit realis in Deo, dicitur tamẽ realiter Dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum: & similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris ex relatione reali maternitatis ad Christũ.* Hæc D. Th. in quo, & in præcedentibus testimonijs totã huius nostræ solutionis doctrinã confirmat.

18. Aduersus eãdẽ tamen solutionẽ aliqua se offerũt. Primò, quod esto admitteretur Deum, per id quod terminet relationem creaturæ realiter licet extrinsece denominari Dominum, & quod talis denominatio, vt potè à forma relatiua proueniens, ipsũ constituat formaliter licet extrinsece relatiuũ; adhuc tamen non sequitur, quod taẽ relationem creaturæ Deus terminet ratione alicuius relatiui, sed potius ratione alicuius absoluti. Quod sic prob. quia prius intelligitur Deum terminare relationẽ creaturæ, quã quod à tali relatione creaturæ denominationem accipiat, per quã formaliter licet extrinsece constituatur in ratione relatiui: ergo cum antecedenter ad talem denominationem Deus, nec intrinsece, nec extrinsece intelligatur constiturus in ratione relatiui, cum antecedenter ad talem relationẽ intelligitur terminare relationem naturæ

crea-

creatæ, non potest intelligi terminare illam ratione alicuius relatiui, sed solum ratione alicuius absoluti. Antecedens probatur, quia ideò accipit Deus denominationem formalem licet extrinsecam à relatione existente in creatura, quia eandem relationem terminat, sicuti ideò accipit paries denominationem extrinsecam visi à visione existente in potentia visiua, quia eandem visionem terminat: ergo sicut prius intelligitur in pariete terminare visionem, quã denominari à visione, prius intelligitur in Deo terminare relationem creaturæ, quam ab eadem relatione denominationem aliquam formalem licet extrinsecam accipere.

19. Secundò aduersus eandem solutionem obijcies, falsum esse, quod Deus ex eo, quod relationem realem terminet creaturæ, aliquam ab illa denominationem accipiat. Falso igitur prædicta solutio nititur fundamento. Antecedens probatur, primo ex doctrina D. Thomæ 2. Contra gẽtes cap. 13 constituentis differentiam inter relationem, & alias formas absolutas, quod à relatione, non potest denominari aliquid extrinsece, ita enim asserit: *A relatione non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inhærente: non enim denominatur aliquis pater nisi a paternitate, quæ ei inest.* Secundo probatur idem antecedens, nam ex eo, quod filius v. g. relationem terminet patris, nullam ab ipsa relatione paternitatis denominationem accipit vel extrinsecam: ergo ex eo, quod realiter terminet relationem creaturæ, nullam à relatione creaturæ accipit vel extrinsecam denominationem. Consequentia patet, quia non minus filius relationem terminat paternitatis, quam Deus relationem creaturæ. Antecedens autem probatur, quia filius à relatione paternitatis existente in patre non potest denominari filius; aliàs hic diceretur filius, à filiatione videlicet intrinsece sibi inherente; & a relatione paternitatis, quam terminat, nec potest denominari pater; nec est alia excogitabilis denominatio, quam filius à paternitate existente in patre accipiat: nullam ergo ab illo accipit denominationem.

20. Ad primam tamen obiectionem respondetur negando illius assumptum, & ad probationem negatur antecedens: cum enim denominatio, quam accipit Deus à relatione creaturæ non sit alia: quam denominatio terminantis talem relationem, talis denominatio nullatenus intelligitur posterior, sed omnino simul cum tali terminatione. Nec est omnino simile de denominatione visi in pariete: quamuis enim admittamus, illam esse posteriorem terminatione visionis, quæ non est formalissime denominatio terminantis visionem, sed altera denominatio à termina-

natio-

natione visionis procedēs, denominatio tamen quā Deus accipit a relatione creaturæ, quia est formalissimè denominatio terminantis relationem, non est vlatenus posterior, sed omnino simul cū ipsa terminatione relationis.

21 Ad secundam obiectionē negatur antecedens. Et ad primam probationem, vt explicemus testimonium illud difficilè D. Thomæ, est aduertendum, quod relatio habet duplicē inadæquatum conceptum, alterum referendi ad aliud, alterum terminandi relationem alterius. Et quidem relatio existens in creatura non denominat, nec extrinsecè Deum secundum vtrumque talem conceptum, quia non facit Deum referri ad creaturam: facit tamen illum terminum relationis. Et ita cum D. Thomas in allegato testimonio asserit, quod a relatione non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, intelligitur, quod nihil denominetur extrinsecè a relatione secundum adæquatum conceptum relationis: non verò quod non denominetur aliquid extrinsecè à relatione secundum inadæquatum illius conceptum, scilicèt secundum conceptum terminandi: aliàs D. Thomas esset sibi contrarius his, quæ asserit in testimonijs ad confirmationem solutionis adductis. Et in hoc sufficiens distinctio saluatur inter relationes, & formas absolutas, aliquæ enim illarum secundū adæquatum conceptum, quē explicant, possunt aliquid extrinsecè denominare, vt actio secundū adæquatum conceptum, quē explicat, extrinsecè denominat agens; relatio autem non solum secundum conceptum *in* quē includit, licet non explicet, sed nec secundum adæquatum cōceptū, quē explicat, potest aliquid extrinsecè denominare, sed solū secundū conceptū inadæquatū terminandi, vt explicuimus. Ad secundam eiusdē antecedentis probationē respondetur, cōcesso antecedenti, negando cōsequentiā: cum enim in eo instanti naturæ, quo intelligitur filium terminare relationē paternitatis, intelligatur in ipso relatio intrinseca filiationis, imò intelligatur per ipsam relationem filiationis relationem paternitatis terminare, non est capax alicuius denominationis extrinsecè a relatione paternitatis existente in patre prouenientis, quia in conspectu denominationis intrinsecè similis denominatio extrinseca, vtpotè superflua, non habet locum; in Deo autem, quia a parte rei, & ante operationem intellectus relationi reali creaturæ non correspondet aliqua relatio intrinseca, locum habet denominatio extrinseca a relatione creaturæ prouenions, vt per illam realiter denominetur dominus. Et hanc solutionem insinuauit D. Thomas cum in testimonio adducto ex c. 13. libr. 2. contra gentiles

quod non denominatur aliquis pater, nisi paternitate, quæ ei inest.

22 Consonat doctrinæ traditæ D. Thom. q. 7. de potentia ar. 10. ad 4. vbi dicit, tria reperiri in Deo, vt denominetur Dominus, potestatem scilicèt coerciuã creaturarum, ordinem siue respectum dominij ad ipsas creaturas, & terminationem subiectionis, siue seruituris creaturarum, ex quibus primum, & tertiũ, inquit D. Thom. realiter saluari in Deo; secundo vero, scilicèt ordinem dominij, solum resultare in illo per operationem intellectus in quibus D. Thom concedit in Deo realiter, & anteoperationem intellectus esse terminum relationis creaturarum, qui est conceptus inadæquatus relationis, & quem habet Deus à relatione existente in creatura; negat tamẽ in aliud munus relationis, scilicèt referendi ad creaturas.

13 Quinto principaliter obijcies, quod relatiua nõ mutua non sunt simul natura: ergo non terminantur formaliter ad relatiuum. Conseq. prob. quia si terminus relationis non mutuæ, formaliter vt terminus esset relatiuus denominatione, vt diximus, extrinsecus prouenienteà relatione alterius extremi, esset in ratione relationis simul natura cum altero extremo: ergo si relatiua non mutua non sunt simul natura, consequens est, quod relatio realis vnius extremi non terminetur formaliter ad relatiuum. Antecedens autem videtur expresse deduci ex Aristotele, & D. Thom. Aristoteles enim in hoc c. de relatione text. 5. cũ assignasset ad relatiuorũ proprietatem, quod sint simul natura, manifeste illã videtur coarctare ad relatiua mutua. Asserit enim: *Videtur autem ipsa ad aliquid simul esse natura, & in pluribus quidem verum est, in aliquibus vero non verum.* Et cum dicit in aliquibus relatiuis id non esse verum, solum potest loqui de relatiuis non mutuis. Et D. Thom. 1. p. q. 13. art. 7. ad 7. loquens de relatiuis ait: *Si autem vnum intellectu claudat aliud, & non è conuerso tũc non sunt simul natura, & hoc modo se habent scientia, & scibile.* Et q. 7. de potentia art. 8. ad 1. expresse docet quod licet relatiua mutua sint simul natura, non tamen relatiua non mutua.

24 Respondetur negando antecedens, & ad probationem dico, Aristotelem non intẽdere aliqua esse relatiua, quæ non sint simul natura; sed solum, quod sicut dixit, quod licet omnia relatiua, si rectè assignentur, debent ei ad conuertentiam; aliqua tamen, secundum quod non rectè assignantur, videntur non dici ad conuertẽtiam: ita etiam licet omnia in vniuersum relatiua prædicamentalia, si rectè assignentur sint simul natura; aliqua tamen secundũ quod non rectè assignantur, non sunt simul natura. Ad vtrumque autem testimonium D. Thomæ respondetur, solu-

solum intendere, quod relatiua non mutua non sint simul natura quoad munus referendi, quia cum relatione reali vnius extremi potest non esse simul in altero extremo aliqua relatio, per quam ad suum correlatiuum referatur, nō tamen negat D. Thomas, quod omnia relatiua etiam non mutua debent esse simul natura saltem quoad munus terminandi relatiuè relationem alterius correlatiui, hoc enim solum modo sunt simul natura relatiua non mutua: quo etiam modo non essent simul natura, si ratione alicuius absoluti relationem formaliter terminarent, quia quidquid absolutum est in termino cuiuslibet relationis, est prius natura ipsa relatione.

25 Vltimo tādē obijcies, quod si omnis relatio prædicamentalis terminaretur ad relatiuum, relatio vt abstrahit ab omni relatione, & vt est genus generalissimū in prædicamento relationis, etiā terminaretur ad relatiuū. Sed id est impossibile: ergo non omnis relatio terminatur ad relatiuum. Maior prob. quia quod conuenit essentialiter omni inferiori, conuenit etiam rationi superiori, vt ab omnibus inferioribus abstractæ: ergo si omni relationi conuenit essentialiter terminari ad relatiuum, etiam id conuenit relationi in communi, quæ est genus generalissimum. Minor autem probatur, quia relationi in communi non potest correspondere in suo termino aliqua relatio, vt terminetur ad relatiuum: talis enim relatio non posset esse neque superior, neq; inferior, neque æqualis relationi in cōmuni. Non enim superior, neque inferior, quia alias non diceretur ad conuertentiam cum relatione in cōmuni, nec potest esse illi æqualis, quia alias darentur duo genera generalissima in prædicamento relationis, siquidē daretur duplex relatio, quarum vna subalterna essentialiter nō cōtineretur: ergo relatio in communi non terminatur ad relatiuum.

26 Licet hoc argumentum aliquos immerito vrgeat, facilè ad illud respondetur, quod cum referri in exercicio ad terminum sit actus realis, & reale exercitium relationis, non potest competere relationi, nisi existenti à parte rei, ac perinde nisi determinatæ ad aliquam speciem, & individuum. Vnde cum relatio in communi, vt abrahit ab omni relatione, & vt est genus generalissimum, solum sic abstracta reperiatur in intellectu vt sic abstracta ad nullum terminum in exercicio refertur, aut terminatur; sed solum habet pro prædicato essentiali, quod petat referri ad relatiuum, cuius tamen relationis exercitium, non nisi in specie determinata: imò, & in individuo relationis ei competere potest. Et ita cum non concedamus relationem in communi, & ab omnibus relationi-

bus abstractum in exercitio referri ad aliquem terminum nec tenemur concedere dari aliquem terminum in communi relationis, aut aliquam relationem per quã in ratione termini constituatur.

QVÆSTIO XXIV.

A quo desumatur vnitas formalis, & numerica relationis.

LIcet circa primã huiusquæstionis partem aliqui, plusquam oportet, in diuersis referendis, & impugnandis sententiis demorentur, breuiter tamen & resolutorie est dicendum, quod vnitas formalis relationis, generica videlicet, & specifica ab vnitate formali termini formaliter sumitur, radicaliter tamen, & causaliter ab vnitate formali fundamenti. Conclusionem quoad vtramque partem insinuat sæpius D. Thomas, dum aliquando asserit vnitatem formalem relationis a fundamento, aliquando verò asserit, ab vnitate termini esse desumendam, quod non aliter melius, quam per præsentem conclusionem conciliatur, imò eodem forsan modo possunt etiam conciliari plures Authores, qui in hac parte videntur contrariari. Sed quidquid sit de eorum mente, pro explicatione conclusionis est aduertendum, quod cũ dicimus, vnitatem formalem relationis radicaliter a fundamento, & formaliter a termino esse desumendam, nõ accipimus fundamentum, & terminum materialiter, sed formaliter in ratione formali fundamenti, & termini: idem enim materialiter fundamẽtum secundum diuersas rationes formales, diuersas formaliter relationes potest fundadare, & idem materialiter terminus secundum diuersas rationes formales potest relationes diuersas terminare.

2 Hoc ergo supposito, prima pars conclusionis probatur, quia omne quod essentialiter dicit ordinem ad illud, ab vnitate, vel diuersitate formali illius ad quod dicit ordinem, formaliter accipit suam vnitatem, vel diuersitatem formalem. Sed relatio non solum dicit ordinem ad aliud, scilicèt ad suum terminum, sed totum esse relationis est ad aliud se habere: ergo suam vnitatem, vel diuersitatem formalem accipit formaliter ab vnitate, vel diuersitate formali sui termini. Minor cum consequentia patet. Maior autem, & exemplis, & ratione probatur, exemplis quidem in motu qui eoquod ordinatur ad terminum ad quem, ab illo formaliter suam accipit vnitatem, vel diuersitatem formalem, & in omnibus actibus habituum, & potentiarum, qui cum essentialiter ordinentur ad suum obiectum, ab vnitate, vel diuersitate formali obiecti suam formalem vnitatem, vel diuersitatem formaliter accipiunt. Ratione autem eadem maior

pro-

Probatur, quia id ad quod aliquid essentialiter ordinatur, habet se, vt proprius finis illius. Sed vnumquodque a suo proprio fine formaliter specificatur: ergo omne quod ad aliud essentialiter ordinatur, ab illo, ad quod ordinatur, accipit formaliter suam specificationem, & vnitatem, vel diuersitatem formalem.

3 Secunda autem pars conclusionis etiam probatur, quia terminus relationis formaliter est idem, vel diuersus diuersitate, vel vnitate fundamentaliter, & causaliter orta ex vnitate, vel diuersitate formali fundamenti, & in ipsum terminum formaliter refusa: ergo ab vnitate, vel diuersitate fundamenti causaliter, & fundamentaliter accipit relatio suam vnitatem, vel diuersitatem formalem. Antecedens probatur, quia idemmet materialiter terminus relationis ideò habet diuersam rationem formalem terminandi, & diuersam formaliter terminat relationem, quia terminat illam, vt in diuerso formaliter fundamento fundatur. Et idem materialiter homo terminat relationem paternitatis sui patris albi, non quatenus fundatur in vnitate albedinis, sed in actione, & passione, & terminat relationem similitudinis, quatenus fundatur in vnitate albedinis: ergo diuersa ratio in eodem materialiter termino ad terminandam prædictas relationes formaliter distinctas originatur in diuersitate fundamenti, & fundamenti diuersitas in ipsum terminum formaliter refunditur.

4 Plura quæ hic congeruntur argumenta ad probandum, a fundamento desumi vnitatẽ, vel diuersitatem formalem relationis, solum conuincũt desumi ab illo fundamentaliter, aut causaliter, & quæ intendunt vnitatẽ, vel diuersitatem formalem relationis desumi à termino, non obstant; quo minus etiam a fundamento causaliter, & fundamentaliter desumatur. Vndè his argumentis, siuè ab authoritate, siuè a ratione desumantur, omissis, vnũ vel alterum aduersus conclusionem obijciamus.

5 Obijcies ergo primò, quod relatio non potest specificari à suo termino, ergo nullatenus ab illo potest accipere suam, vnitatem, vel diuersitatem formalẽ: vnũquodque enim ab eo, à quo specificatur, vnitatem accipit, vel diuersitatẽ formalẽ. Antecedens prob. quia specificatiuũ intelligitur prius saltẽ natura suo specificato, sed terminus relationis formaliter in ratione termini sumptus nõ intelligitur prius natura ipsa relatione, cum relatiua sint simul natura: ergo no potest ipsam relationem specificare.

6 Respondeo iuxta dupliciter solutionem quæstione precedenti huic argumento assignatam. Primò, quod cum diximus, relationis

dessumere vnitatem vel diuersitatem formalem a suo termino, nõ accipimus ipsum terminũ materialiter omnino in esse entis, nec formalissimè in ratione relatiui, media qua formaliter terminat alterius extremi relationem, sed secundum illam rationẽ, sub qua fundat talẽ rationẽ formaliter terminãdi, & vt sic specificat relationem alterius extremi, & est prior natura, quam illa, nõ quidem, vt actualiter illã terminans: cum sic nullum specificatiuũ est prius suo specificato, sed vt potẽs illã terminare. ¶ Secundo resp. quod etiam si accipiamus terminũ relationis formalissimè sumptum, potest dici, quod etiam sic specificat relationẽ, & ab illo sic formalissimè sumpto accipit relatio formaliter suam vnitatem, vel diuersitatem formalem, & hoc absque eo, quod talis terminus, vt sic specificãs relationem præcedat, vel prioritate naturæ ipsam relationem, quia cum relatio non respiciat illum tamquam causam, sed tanquam purum terminum, hoc est speciale relationibus, quod specificentur, & accipiant suam vnitatem, vel diuersitatem formaliter a suis terminis absque aliqua dependentia causalitatis ab illis; ac perinde absque eo, quod tale sic specificatiuum præcedat, vel prioritate naturæ specificatum. Vnde propriè non dicitur relatio specificare aut accipere vnitatẽ formalẽ a termino, sed ac terminũ, vt a tali specificatione secludamus omnem dependentiam causalitatis.

7. Obiicies secundo, quod relationes formaliter distinctę ad eundẽ formaliter terminũ terminantur: ergo vnitas, & diuersitas formalis relationis non sumitur ab vnitate, vel diuersitate formali termini. Cõsequẽtia patet, quia alias non posset stare diuersitas formalis relationum cum vnitate formali termini. Antecedens autem prob. quia relatio paternitatis in patre, & relatio maternitatis in matre ad eundem filium sunt relationes diuersæ. Et tamen terminus vtriusque relationis est formaliter idem: ergo iam diuersæ formaliter relationes ad eundem formaliter terminum terminantur. Maior prob. quia cum in sententia Aristotelis, & D. Thomæ pater concurrat ad generationem filij actiuè, & mater solum passiuè, diuersum videtur esse fundamentum relationis paternitatis, & maternitatis: ac perinde relationes ipsæ videntur esse formaliter diuersę, cũ (vt diximus) à diuersitate formali fundamenti causaliter diuersitas formalis relationis dessumatur. Minor autem probatur: nam sub eadem, omnino relatione filiationis terminat filius relationem paternitatis, & maternitatis: ergo terminus talium relationum formaliter, vt terminus illarum est, est idem formaliter. Antecedens est expressum D. Thomæ 3. part. quæst. 35. artic. 5.

Nec

7 Nec potest dici cum aliquibus, quod D. Thomas solum intẽdit, quod eadem realiter entitatiue correspondet in filio relatio filiationis ad patrem, & matrem, diuersa tamen formaliter est in eo relatio filiationis, qua terminat maternitatem ab ea, qua terminat paternitatem. Ex hatione enim D. Thomæ, & ex exemplis quæ adducit, manifeste colligatur non solum realiter entitatiue, sed & vnam, & eandem formaliter concedere relationem ad patrem, & matrem; sicut vnam entitatiue, & formaliter concedit relationem in magistro ad plures discipulos, in patre ad plures filios, & in domino ad plures seruos: ego sub vnica formalissima relatione filius terminat relationem paternitatis, & maternitatis.

8 Respondetur negando maiorem. Licet enim in patre, & in matre, vtpotè subiectis realiter entitatiue distinctis duplex sit ad eundem filium realiter entitatiue distincta relatio paternitatis, maternitatis; tales tamen relationes non distinguuntur formaliter, sed materialiter dumtaxat. Quia etiam si vna fundetur, in concursu actiuo patris, & alia in concursu passiuo matris, licet talis concursus in esse entis sit diuersus; in ratione tamen fundandi tales relationes vterque est eiusdem rationis formalis, quia vterque est concursus partialis ad eandem generationem passiuam filij ordinatus. Et ita filius patrem, & matrem tanquam vnicum adæquatum terminum suæ relationis filiationis respicit. Quod si vnus parentum moriatur, licet ad illum deinceps non dicat relationem filius; eadem tamen reali relatione prædicamentali, qua terminabat relationem vtriusque parentis, & ad vtrumque parentem referebatur ad superstitem refertur parentem sicuti eadem relatione, qua pater referebatur ad plures filios, mortuo aliquo illorum ad superstites refertur.

9 Ad secundum autem, quod in quæstione inquirimus à quo videlicet desumatur vnitas numerica relationis facile ex communi doctrina Thomistarum, quam nunc alibi disputandam iuppono, quod accidentia accipiunt suam vnitatem, vel diuersitatem numericam ab vnitate, vel diuersitate subiecti consequenter est dicendum: quod cum relationes reales prædicamentales vere sint accidentia, & vere inhæreant subiecto ab illius vnitate, vel diuersitate suam accipiunt vnitatem, vel diuersitatem numericam. Aduertendum est tamen, quod in quolibet subiecto, sunt diuersæ potentialitates ad accidentia diuersæ speciei; ea tamen quæ omnino sunt eiusdem speciei, secundum eandē omnino potentialitatem respicit, & recepit subiectum. Et ita licet plura

accidentia diuersæ speciei, vt calor, quantitas, & dulcedo, quia recipiuntur in subiecto secundum illius saltem diuersam potentialitatem, quamuis non solum formaliter, & specificè, sed etiam materialiter, & numerice differant, possunt esse simul in eodem subiecto; secundum diuersam tamen potentialitatẽ. Duo tamẽ accidẽtia eiusdem speciei, quia solum possunt recipi in subiecto secundum eandem potentialitatem, non possunt esse simul in eodem subiecto; ita etiam relationes formaliter, & specificè distinctæ quamuis simul materialiter, & entitatiuè distinguantur, vt relationes paternitatis, & similitudinis, quia recipiuntur in subiecto secundum diuersam illius potentialitatem; possunt in eodem subiecto in eodem verbi gratia, homine simul reperiri: duæ autem relationes eiusdem speciei solum materialiter differentes, vt duæ relationes paternitatis, aut duæ relationes similitudinis, quia debent recipi in subiecto secundum eandem potentialitatem, non possunt esse simul in eodem subiecto.

10 Hinc infert. D. Thom. in præallegato art. 5. quæst. 35. ex 3. part quod in eodẽ patre ad plures filios vnica tantum est relatio paternitatis; in eodem Magistro ad plures discipulos, quos sub eadem instruit doctrina, vnica tantum relatio magisterij; & in eodem domino ad plures seruos vnica tantum relatio dominij: imò, & in eodẽ albo ad plura habentia eiusdem gradus albedinem vnica relatio similitudinis. Quia nec tales duæ relationes paternitatis, magisterij, dominij, aut similitudinis possunt differre pluſquam numero, ac perinde non possunt in eodem subiecto simul reperiri, & vnica verbi gratia, & eadem relatione paternitatis qua pater ad vnum, vel plures filios refertur, si alios generet, potest etiam ad illos referri absque noua relatione, per id solum, quod præexistens ad nouum terminum partialem, & inadæquatum extendatur, terminetur, & referatur.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm quatuor proprietates relatiuorum rectè assignentur.

1 Dico primo. Prima proprietas relatiuorum, scilicet quod habeant contrarium, non assignatur à Philosopho ex propria sententia, nec conuenit relationi secundum se, sed alicui relationi ratione fundamenti. Primam partem conclusionis aduertit ipse Aristoteles in hoc capite. Secunda autem pars probatur. Tum, quia ad relationem non est per se motus; & cum motus sit inter terminos cõtrarios, solum illud propriè habet cõtrarium ad quod est per se motus. Tũ etiam, quia contraria non possunt

possunt esse simul in eodem subiecto. Sed relationes, quæ videntur ad inuicem contrariæ, vt similitudo, & dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas, possunt esse simul in eodem subiecto, idem enim respectu diuersorum potest esse simul simile, & dissimile, æquale, & inæquale. Ergo relationi secundum se non datur aliquid propriè contrarium. Tertia denique pars cõclusionis probatur, & explicatur. Nam cum relationes aliquæ fundentur in qualitate, cui aliquid propriè est contrarium, tales relationes ratione sui fundamenti possunt habere contrarium; aliæ autem relationes quæ fundãtur in quantitate, actione, & passione, mensura aut mensurabili, cum his rebus propriè nihil sit contrarium, nec ratione sui fundamenti possunt habere contrarium.

2 Dico secundò. Secunda relationis proprietas, videlicet, quod relatio possit suscipere magis, & minus, nec assignatur ab Aristotele ex propria sententia, vt ipse faretur, nec cõuenit relationi secundum se, sed solum ratione sui fundamenti conuenit relationi, quæ fundatur in qualitate. Quod non competat relationi secundem se, probatur. Quia suscipere aliquid propriè magis, aut minus fit per maiorem, vel minorem admixtionem sui contraij. Ergo cum relatio non habeat secundum se contrarium, secundum se, & ratione sui non potest suscipere prò & magis, & minus. Potest tamen relatio, quæ fundatur in qualitate ratione sui fundamenti quodammodo dici quod potest suscipere magis & minus, non verò quæ fundatur in alio, cũm nec illud possit suscipere magis, aut minus.

3 Aduersus secundam partem huius cõclusionis obijcies, quod relatio inæqualitatis suscipit magis, & minus: maior enim inæqualitas est inter vlnam, & palmum, quam inter vlnam, & dimidiam vlnam. Et tamen nõ potest dici, quod talis relatio recipit magis, aut minus ratione sui fundamenti, cum illud sit quantitas, quæ non suscipit magis, aut minus. Ergo talis relatio ratione sui suscipit magis, aut minus.

Confirmatur, quia relatio, etiam quæ fundatur in qualitate, non ratione sui fundamenti, sed ratione sui suscipit magis, aut minus, cuius signum est, quod non aucta, aut intensa, sed potius remissa qualitate, quæ est fundamentum similitudinis, ipsa similitudinis relatio potest augeri: vt si Petrus albus vt quatuor habeat relationem similitudinis ad Paulum album vt duo; si in Petro remittatur albedo vsque ad albedinem vt duo, erit magis similis Paulo. Ergo augebitur in ipso relatio similitudinis, non aucto, sed potius remisso fundamento.

4 Respondetur ad argumentum, quod tamen in casu illius, quam

quam in casu confirmationis, nec relatio inæqualitatis, nec relatio similitudinis propriè suscipit magis, aut minus; quia ad id requireretur, quod eadem relatio modo sit maior, modo minor, quod non vtique sit contingit, sed variato fundamento, variatur etiam realiter ipsa relatio, & diuersam dicit relationem inæqualitatis vna ad valmum ab illa, quam dicit ad idem quantum, si extendatur, & fiat magis longum; & similiter realiter diuersam dicit relationem similitudinis album, vt quatuor, ad album vt duo, ab illa quam dicit tale album, si eius albedo remittatur vsque ad albedinem vt duo.

5 Dico tertio. Tertia proprietas relatiuorum, scilicet quod dicatur ad conuenientiam, hoc est quod vnum relatiuum dicatur ad conuenientiam cum altero relatiuo in obliquo posito, omnibus relatiuis, tam secundum esse, quam secundum dici, si rectè assignentur, competit. Vnde id non est proprium quarto modo relatiuorum secundum esse.

7 Vltimo tandem dico. Proprium est quarto modo relatiuorum secundum esse, quod sint simul natura, & cognitione, quia id omnibus, & solis relatiuis secundum esse competit. Et prima pars huius proprietatis probatur, quia, vt deducitur est Aristotele capite de simili, vt aliqua sint simul natura sufficit, & requiritur, quod mutuo se inferant, & vnum non sit causa alterius: si enim mutuo se inferunt, non potest vnum esse sine altero, & si vnum non est causa alterius, non potest esse prius natura altero; quia inter ea, quæ sunt simul tempore non est prioritas, aut posterioritas naturæ, nisi sit dependentia causalitatis vnius ab altero. Sed relatiua cum dicantur ad conuertentiam, mutuo se inferunt, & in relatiuis secundum esse, cum vnum respiciat alterum, vt purum terminum, non est ordo causæ, aut effectus: ergo sunt simul natura. Et hoc etiam conuenit relatiuis prædicamentalibus non mutuis, vt formaliter relatiua sunt, & vt vnum formaliter terminat relationem alterius; & ex alia parte hoc non conuenit aliis rebus absolutis, aut relatiuis secundum dici inter res enim absolutas, quæ mutuo se inferunt, necessario interuenit ordo causæ, aut effectus: ac perinde non sunt simul natura. Relatiua verò secundum dici, cum non respiciant terminum, vt purum terminum, sed vt causam, vel vt effectum, non sunt simul natura, ac perinde esse simul natura est proprium quarto modo relatiuorum secundum esse. ¶ Secunda autem pars eiusdem proprietatis, scilicet, quod relatiua sint etiam simul cognitione, probatur, quia cum totum esse relatiui sit esse ad terminum, non potest adæquatè cognosci vnum relatiuum, nisi cognito illius termino

mino formaliter, vt illius termino; ac perinde relatiua sunt etiam simul cognitione.

Aduersus primàm partem huius proprietatis poterat obijci, quod cum vnum relatiuum specificetur per suum correlatiuum, quatenus illius terminat relationem, & specificatiuum sit prius natura suo specificato, relatiua non videtur esse simul natura. Sed de hoc satis diximus duabus quæstionibus præcedentibus. Vnde nihil circa hoc imò, & de tota relationis materia restat dicendum.

CAPVT DE Quali, & Qualitate.

QVÆSTIO XXVI.

Quid sit qualitas, & an rectè à Philosopho definiatur?

1 IN prima parte huius primæ super hoc caput quæstionis, sicut in alijs prædicamentis fecimus, literam primæ partis huius capitis proponemus; vt illam in tribus prioribus quæstionibus examinemus; & in vltima quæstione proponemus, & examinabimus tres proprietates qualitatis. Ad literæ tamen propositionem est præmittendum, triplicem esse qualitatis acceptionem: accipitur enim primo qualitas pro eo, quod quo modolibet aliquid actuat: & hoc modo differentiæ etiam substantiales dicuntur qualitates generis; immò, & prædicata superiora quodammodo dicuntur qualitates primæ substantiæ. Secundò accipitur qualitas pro omnibus accidentibus, quæ respectu subiecti possunt dici qualitates, & non solum quoad rem, sed etiam quoad modum prædicari *in quale*. Tertiò denique modo accipitur qualitas, prout distinguit speciale prædicamentum accidentis, & secundum quam aliquid simpliciter dicitur *quale*, vt distinguitur à *quanto relato*, & alijs denominationibus aliorum prædicamentorum. In hac ergo vltima acceptione accipit hic Philosophus qualitatem. Definit autem qualitatem in concreto, & in abstracto, vt per concretum magis nobis notum qualitatis natura innotesceret: ait ergo, quod *qualitas est secundum quam quales esse dicimur, qualia autem sunt ea, quæ secundum qualitates denominatiue dicuntur aut quomodolibet aliter ab illis*. Et ponit duplicem modum denominandi *quale*, a qualitate; quia licet omne quale à qualitate denominationem accipiat, aliquod tamen nomen concreti qualitatis non conuenit in primordialibus litteris cum nomine abstracto, quod (vt in antepræd. mentis explic-

explicuimus) requiritur, vt sit propriè denominatiuum.

4 Quatuor assignat Philosophus species qualitatis. Primà est habitus, & dispositio: & ait quod differt habitus à dispositione, quod ille natura sua est difficilè mobilis à subiecto, dispositio verò facilè mobilis. Secundà species est, naturalis potentia, aut impotentia. Tertia, passio, & passibilis qualitas. Quartà, forma, & figura.

3 In fine huius capitis obijcit sibi Aristoteles, quod habitus constituitur in prædicamento relationis: ac perinde non videbatur constituendum esse in hoc prædicamento. ¶ Sed ad hoc facilè dicitur, quod habitus est relatiuum secundum dici, & vt sic non pertinet propriè ad prædicamentum relationis: ac perinde non obstat, quod ponatur in prædicamento qualitatis.

4 Ad quæstionem igitur proponam accedentes, difficile est assignare propriam rationem qualitatis illiusque definitionem, quamuis enim generalissima propriè non definiantur, sed describantur, speciatim ingerit difficultatem describere qualitatem: quia illa vtpotè minus materialis, quam quantitas, & nō habens extrinsecum terminum per quem cognoscatur sicut relatio, difficilè cognoscitur; & ideò Aristoteles in hoc capite dupliciter illam, in abstracto videlicet, & in concreto describit, vt vidimus in propositione litteræ. Et licet aliqui recentiores prædictam descriptionem qualitatis, vt omnino inanem, & nugatoriam reijciant, illam tamen admittunt D. Thomas opus. 48. tract. 4 cap. 1. & cōmuniter interpretes, & probatur, rectè sic qualitatem describi, quia per primàm definitionem definitur qualitas per suum proprium effectum, scilicèt qualificare subiectum, hoc est, determinare, & modificare illud, quod propriè simpliciter, & absolutè solum competit qualitati: alia enim accidentia non determinant, neque modificant substantiam simpliciter, & solum in ordine ad illam, sed in ordine ad aliquod extrinsecum. ¶ Similiter licet qualitas secundum se sit notior quam suum concretum, scilicet *quale*, quoad nos tamen notius est ipsum concretum in quo agnoscimus ipsius qualitatis effectum, & ita rectè qualitatem per suum concretum, videlitet, quod sit *qua quales esse dicimur*, descripsit Philosopus. Vt tamen eius descriptio melius explicetur, quæ aduersus illam obijciuntur, breuiter proponamus.

5 Obijcies ergo primo: quod ea descriptio non est notior definito, siquidem ad cognoscendū quid sit *quale*, oportet primo scire, quid sit qualitas. ¶ Secundo; quia in hac definitione committeretur circulus; immò de facto illum commisit Aristoteles definiens qualitatē per *quale*, & *quale*

per

per qualitatem. Et circulus sa = tem in definitione rerum absolu tarum non est admittendus.

Tertio, quia ipsum definitum ingreditur definitionem, cum definitionem qualitatis ingreditur ipsa qualitas.

6 Ad primum autem respon detur, quod *quale* quoad nos notius est ipsa qualitate, & sic rectè potest qualitas per effectum, qui in concreto magis nobis innotescit, aliqualiter describi.

Ad secundum respondetur, quod licet non possit omnino vitari in huiusmodi definitionibus circulus, quia non datur definitio per simpliciter priora, sed per effectum notiorē; quoad nos tamē circulus non est omnino vniformis; qualitas enim, quæ secūdum se non habet definitionem, quia non habet aliquid simpliciter prius se ipsa, definitur quoad nos per *quale*, quia illud est nobis notius, & *quale*, secundum se definitur per qualitatē. ¶ Ad tertium respondetur, quod cū definitur *quale* per qualitatem, definitū nō ingreditur definitionem: quia definitum est quid concretū, qualitas autem, quæ in definitione cō creti ingreditur, est quid abstractum, vnde sufficiēter differt à definito, & definitū non ingreditur suam definitionem.

7 Hanc autem qualitatis descriptionem congruētius explicat D. Thom. 1. p. q. 28. art. 2. dicens, quod *qualitas dicitur dispositio substantiæ*, Cui consonat id quod asserit idem Sanctus Doctor 1. 2. q. 49. art. 2. quod *qualitas importat quendam modum substantiæ*: & in vtroque testimonio intenditD. Thom. quod qualitas modum, & dispositionem præbet substantiæ, quia cum teste Philosopho 5. metaphisicæ lectione 20. apud D. Thom. dispositio sit ordo habentis partes, ad qualitatem pertinet ordinare partes substantiæ, non quidem partes materiales (eas enim illas extendendo ordinat quantitas) sed partes virtutis, & perfectionis: omnes enim illæ siue in ordine ad ipsam naturam, siue in ordine ad operationem ordinantur, & disponuntur in debita commensuratione per qualitatem. Qualitatis autem ratio plenius ex dicendis in sequentibus circa illius species, explicabitur.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrùm rectè dividatur qualitas in quatuor species?

1 SAtis obscurum, & molestum est species qualitatis explicare: & quia non ita manifestè differunt, & quia explicatio vnius ab explicatione aliarum adinuicem dependet. Maiori tamen, qua possim claritate, & distinctione hic breuiter, & in sequenti quæstione id explicare conabor.

2 Dicendum igitur est, sufficienter, & adæquatè diuidi qualitas

litatem in quatuor ſpecies ab Ariſtotele aſsignatas. Huius diuiſionis ſufficientiam optimè probat noſter Author hic ex D. Thoma 1-2. quæſt. 48. artic. 2. quia ratio qualitatis eſt eſſe modum ſubſtantiæ: & cum modus ſecundum D. Auguſtinum ſit menſura rei, qualitas eſt modus, & determinatio ſubſtantiæ. Modus autem iſte poteſt ſumi, vel in ordine ad naturam ſubiecti, vel in ordine ad eius actionem, vel in ordine ad eius quantitatem. Si ſit modus in ordine ad naturam ſubiecti, qualitas modificat ſubiectum, bene vel male illud diſponendo, & ſic conſtituit primam ſpeciem, habitum ſcilicet, & diſpoſitionem. Si modificet ſubiectum in ordine ad operationem, tunc ſi pertinet ad principium operationis, conſtituit ſecundam ſpeciem, ſcilicet naturalem potentiam, vel impotentiam. Si autem pertineat ad terminum actionis, conſtituit tertiam ſpeciem, ſcilicet paſsionem, & paſsibilem qualitatem. Si denique perficiat ſubiectum quoad eius quantitatem, conſtituit quartam ſpeciem, formam videlicet, & figuram, quæ eſt terminus, & modus quantitatis. Sufficienter igitur, & adæquate qualitas in quatuor prædictas ſpecies diuiditur, ac illæ recto ordine aſsignantur, ſiquidem prius eſt conſiderare ſubſtantiam ſecundum ſe, & deinde principium operationis, & poſtea terminum eiuſdem actionis, ac denique terminum, & modum illius quantitatis.

3 Obiicies tamen primo, quod Ariſtoteles numerans 5. Metaphiſicæ textu 19. ſpecies qualitatis, tres tantum; ſecunda videlicet prætermiſſa, aſsignauit. Perperam igitur hic quatuor aſsignat ſpecies. ¶ Confir. ex oppoſito, quia poſt quartam ſpeciem, qualitatis inſinuat Ariſtoteles, alias plures ſpecies qualitatis poſſe aſsignari: inſufficienter ergo diuiditur qualitas in prædictas quatuor ſpecies.

3 Reſp. ad argum. cum noſtro Authore in præſenti in ſolutione confirmationis tertij argumenti ex D. Thoma, & commentatore, quod Ariſtoteles 5. metaphiſicæ non aſsignauit ſecundam ſpeciem qualitatis, quia parum ante text. 15. egerat de illa ſub nomine potentiæ. Hic autem agit de illa, ſicut de alijs ſpeciebus qualitatis, ſecundum quod ſunt ſpeciales modi, & determinationes ſubſtantiæ. ¶ Ad confir. reſp. primo, quod Ariſtoteles non inſinuat plures eſſe ſpecies qualitatis, ſed ſolum ob ſuam modeſtiam in fine cuiuſcumque tractatus conſueuit dicere alia forſam eſſe ad talem tractatum pertinentia, de quibus ipſe exactè non egerit. ¶ Secundo dicitur, quod ſolum inſinuat Ariſtoteles eſſe plura alia exempla qualitatum præter illa, quæ ipſe adducit; non tamen, quod ſint aliæ plures ſpecies præter aſsignatas ab illo.

Obij-

5 Obijcies secundo, quod omnis qualitas est dispositio, siquidem omnis est modus, & dispositio subiecti, vt ex D. Thoma quæstione præcedenti explicuimus. Perperam igitur assignatur particularis qualitatis species, quæ sit dispositio. ¶ Respondetur cum nostro Authore in quæstione super hoc caput in solutione ad 1. quod quamuis omnis qualitas cuiuscumque speciei sit dispositio subiecti; tamen dispositio, vt pertinet ad primam speciem, dicit dispositionem subiecti in ordine ad propriam naturam: aliæ autem qualitates disponunt subiectum non secundum se, sed vt principium, vel terminus operationis, vel vt terminus illius quantitatis; cum autem ponitur dispositio in prima specie qualitatis, accipitur specialiter secundum quod est dispositio subiecti in ordine ad propriam naturam, & sic non coincidit cum dispositione, vt est communis omni qualitati, licet ob penuriam vocum idem nomen pro vtraque, æquiuocè tamen, vel quasi æquiuocè vsurpetur.

6 Obijcies tertio, quod habitus non solum ad qualitatem, sed ad alia pertinet prædicamenta. Perperam igitur assignatur particularis species qualitatis. Antecedens prob. quia habitus dicitur ab habendo. Sed dicimur habere quantitatem, habere relationem, habere vestem, & similia, quæ ad alia prædicamenta pertinent; ergo habitus non coarctatur ad prædicamentum qualitatis.

7 Respondetur cũ nostro Authore ex D. Thom. 1. 2. q. 49. art. 2. quod licet habitus dicatur ab habere, tripliciter accipitur. Primo prout idem est, quod habitio qua vna res habet aliam, inter quas nihil mediat, nisi sola relatio habitionis, vt habere seruum, haberet relationem, habere quantitatem, vel habere pecuniam, & hoc modo habitus non est speciale prædicamentum, sed vltimum post prædicamentum. Secundo modo accipitur pro habitione qua vna res habet aliam, inter quas mediat aliquid quasi per modum actionis, aut passionis, licet non sit vera actio, sicut esse vestitum, vel calceatum, non dicitur simpliciter habere vestem primo modo, sed habere illam vestitam, & hoc modo habitus est vltimum prædicamentum. Tertio denique modo accipitur habitus pro qualitate, quæ male, vel benè subiectum secundum suam naturam disponit, & hoc modo solum pertinet ad qualitatem, & ad primam illius speciem.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm rectè assignentur quatuor species qualitatis.

1 PRima species qualitatis communis habitus & dispositio, & vt constat ex dictis, est qualitas qualitatis speciebus, ab aliis distincta ab aliis bene, vel male subiectũ secundũ suam

suam naturam per se disponens. Dixi *per se*, quia cum vnumquodque sit propter suam operationē, aliqui habitus, qui primo, & per se ordinantur, vt subiectum secundum suam naturam, bene, vel male disponant, secundario etiam ordinantur ad operationem. Dixi etiam, quod huiusmodi species qualitatis ordinantur ad bene, vel male disponendum subiectum, quia sicut per habitum scientiæ, & virtutis bene disponitur subiectum ita, & per habitum vitij, aut erroris disponitur male. Conclusio est D. Thomæ 1. 2. in prædicto articulo secundo quæstionis 49. Et probatur breuiter, quia idem est formale constituciuum alicuius, & distinctiuum ab alijs: sed per prædictam rationem distinguitur hæc prima species ab alijs speciebus qualitatis: ergo, & per illam formaliter constituitur. Minor probatur, nam in primis per id distinguitur à secunda specie, quæ non dicit male, vel bene disponere subiectum, sed esse principium operationis. Similiter distinguitur etiam per id à tertia specie, quæ solum dicit esse terminum alicuius actionis, vel obiectum alicuius sensus, etiam abstrahendo eo, quod male, vel bene disponat subiectum. Et cum denique per accidens sit forma, aut figura, quæ est quarta species qualitatis, quod bene, vel male disponat subiectum, per hoc [illegible] species à quarta specie formaliter distinguitur.

2. Habitus, & dispositio distinguuntur essentialiter per hoc, quod habitus ex natura sua, & absentis suis causis, est difficile mobilis à subiecto. Dispositio verò ex natura sua, & iuxta exigentiam suarum causarum est facilè mobilis à subiecto. Et probatur, quia cum hæc differentia sit per se exacta à proprijs causis habitus, & dispositionis, non est accidentalis, sed per se, & essentialis. Vnde cum ex accidenti, & ex parte subiecti habitus habet modum dispositionis; & est facile mobilis à subiecto, & è contra dispositio habet modum habitus, & est difficile mobilis à subiecto, vt cum propter tenacitatem alicuius intellectus opinio est difficile mobilis ab illo, & similiter cum sanitas, & ægritudo ex aliquo accidenti est difficile mobilis, cum hæc differentia proueniat ex accidenti, non tollit naturam, & differentiam essentialem habitus, & dispositionis. Vnde cum habitus scientificus iuxta exigentiam propriæ causæ videlicet demonstrationis debeat esse difficile mobilis, etiam si ob conditionem subiecti, vel ob aliam causam accidentalem sit facilè mobilis, ac perinde habeat modum dispositionis: semper tamen retinet essentiam habitus. Et similiter, quia natura sua opinio, & iuxta exigentiam causarum, rationis videlicet probabilis, est facile mobilis à subiect,

fecto, etiam si per accidens ob tenacitatem alicuius intellectus, vel ex alio accidenti fiat difficile mobilis, habeatque perinde mocum habitus, semper retinet essentiam dispositionis.

3. Secunda species qualitatis est potentia, vel impotentia, idest, qualitas quæ est principium alicuius operationis, vel ad modum operis. Nomine autem potentiæ intelligitur non principium radicale, sed proximum: illud enim est substantia, istud vero qualitas. Dicimus autem, quod debet esse principium alicuius operationis, vel ad modum operationis, quia potentia ad magis, vel minus resistēdum, vt durum, vel molle, media duritie, vel mollitudine, non est principium propriæ operationis, cum resistentia non sint proprie operationes, sed ad modum operationis se habens.

4. Distinguitur autem in hac specie potētia, & impotentia. Et nomine *impotentiæ* non intelligitur priuatio potentiæ, sed potentia debilis, quæ condistinguitur à potentia, quæ simpliciter dicitur potentia, si sit ad actum in suo genere perfectum, vt potentia visiua in iubene potens exire in actum perfectum, dicitur simpliciter potentia: potentia autem visiua debilis in sene dicitur impotentia. Et potentia generatiua in habente proportionatum temperamentum ad generationem, dicitur absolute potentia, & in non habente proportionatum temperamentum, vt in frigidis, dicitur impotentia. Vnde illi apellantur impotentes. Ex quo fit, quod cum potentia, & impotentia solum differant penes perfectum, & imperfectum, solum differunt accidentaliter.

5. Tertia species qualitatis est passio, & passibilis qualitas. Passio autem hic ex multiplici illius acceptione accipitur pro qualitate, quæ est terminus actionis: & differt passio à passibili qualitate, quod passio significat qualitatem ex facili & transeunte alteratione resultantem, vt pallor ex metu, & rubor ex verecundia, quæ perinde qualitates sunt facile mobiles a subiecto. Et passibilis qualitas significat qualitatem ex permanenti alteratione resultantem, vt naturalis color pallidus, aut rubus quæ perinde qualitates sunt difficile mobiles a subiecto.

6. Et si obicies, quod multæ qualitates in hac specie constituuntur, vt calor, & frigus, quæ tamen ad primam speciem pertinent qualitatis; ac perinde prædictæ species videntur confundi. ¶ Respondetur facile, quod tales qualitates pertinent ad hanc tertiam speciem vt sunt termini alterationis, abstrahendo ab eo, quod bene, vel male disponant subiectum; pertinent tamen ad primam speciem qualitatis formaliter vt sunt dispositiones conuenientes, vel disconuenientes subiecto. vt calor

vt est terminus alterationis, & obiectum sensus pertinet ad hãc tertiam speciem qualitatis, vt tamen est calor febris, ac perinde vt desconueniens subiecto, pertinet ad primam qualitatis speciem.

7. Quarta denique, & vltima species qualitatis est forma, & figura. Et pro illius explicatione, est aduertendum, quod forma potest accipi pro forma substantiali, & pro quolibet accidenti, quatenus est forma subiecti, & neutro modo accipitur prout cõstituit quartam speciem qualitatis, sed prout est modus, & terminus, & dispositio quantitatis. Et figura potest accipi pro signo, & imagine, & pro resultante figura quantitatis, & hoc secũdo modo accipitur resultante figura accidentaliter vel vt asserit noster Author hic in solutione ad 5. per id, quod forma, & terminus quantitatis quasi philice, & in rebus naturalibus, adiunctis alijs accidentibus sensibilibus; figura autem sumitur pro figura mathematica, prout abstrahit ab omni sensibili: vel secundum Diu. Thomam 7. phisicorum lectio. 5. differunt per id, quod forma significat figuram artificialium, vt formam domus, Cathedræ, vel turris, figura autem significat omnem alium modum, & dispositionem quantitatis.

QVÆSTIO XXIV.

Vtrùm rectè assignentur proprietates qualitatis.

IN secunda parte huius capitis triplicem assignat Philosopus qualitatis proprietatem. Prima, quod proprium est qualitati habere contrarium, & ait, id non esse ei proprium quarto modo, quia licet conueniat soli qualitati, non tamen omni; flauo enim aut fusco nihil est contrarium. ¶ Secunda proprietas est, quod qualitas suscipit magis, & minus, & ait Philosophus, nec id esse proprium quarto modo qualitatis, quia licet conueniat soli; non tamen omni qualitati: sanitas enim secundum aliquos non suscipit magis, & minus, & secundum omnes triangulus, & circulus non suscipiunt magis, & minus, nec vnus circulus est magis circulus, quam alter, aut ipsemet potest modo esse magis, vel minus circulus, quam postea vel antea. Vltima proprietas, quæ est quarto modo qualitatis, est quod secundum illa aliqua dicuntur similia, aut dissimilia.

2. Huiusmodi autem proprietates præter authoritatem Aristotelis, & eius interpretum eas recipientium, non aliter melius quam aliqua aduersus eas obijciendo poterunt comprobari. Obijcies ergo primo, quod habere contrarium alijs conuenit à qualitate,

litatē, non igitur id soli qualitati competit, vt ait Philosophus Probatur antecedens: nam sic non accipitur contrarietas, pro contrarietate propria, sed in magis lata acceptione, vt comprehendit etiam oppositionem priuatiuam, & relatiuam Sed sic acceptam contrarietatem, certum est, competere alijs, quam qualitati, ergo. Maior probatur, quia accepta contrarietate proprie prout solum versatur inter ea, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, solum competit duabus primis qualitatibus, scilicet caliditati, & frigiditati, & sic male opponeret exemplum Aristoteles in albedine, & nigredine: ergo non accipitur hic contrarietas propriè sumpta. ¶ Confirmatur, nam eo modo quo album contrariatur nigro, etiā flauo cōtrariatur fuscum, siquidem, & isti colores intermedij ab eodē subiecto mutuo se expellunt. Perperā igitur Aristoteles concedēs albū contrariari nigro, negat fuscū contrariari flauo, & ob id ait hanc proprietatem non competere omni qualitati.

3. Respondetur ad argumentum, hīc accipi contrarietatem propriè sumptam, & sic non competere alijs à qualitate. Vnde ad probationem aduersus hoc dicitur, quod contratietas propria prout dicit maximam distantiam sub eodem genere, & mutuo se ab eodem subiecto expellere; primo, & per se cōpetit quatuor primis qualitatibus, calori videlicet, & frigiditati, humiditati, & siccitati, & ratione illarum conuenit contrarietas alijs, vt ignis ratione caloris cōtrariatur aquæ: & sic etiam ratione primarū qualitatum secundario conuenit contrarietas secundis qualitatibus, & ea ratione album propriè contrariatur nigro. ¶ Ad confir. respondetur, quod ad propriam contrarietatem non sufficit, quod aliqua se mutuo expellant, sed quod sub eodem genere maxime distēt, qualiter in genere coloris maxime distant colores extremi, albū, & nigrum; non autem colores, medij, vt flauum, & fuscum. Vnde illa non dicuntur proprie cōtraria, sed solum improprie, & vt magis, & minus ad colores extremos accedūt: ac perinde ob id magis vel minus inter se distant.

4. Secundo aduersus secundam proprietatem obijcies, quod aliquod accidens suscipere magis, & minus nihil aliud est, quam magis, aut minus radicari in subiecto. Sed omni accidenti conuenit magis, aut minus radicari in subiecto: ergo, & omni conuenit suscipere magis, & minus: ac perinde id non conuenit soli qualitati. Minor probatur, quia omni accidenti conuenit esse in subiecto: ergo conuenit magis, aut minus in illo radicari.

5. Respond. negando minorē & ad probationē dico, quod magis, aut min⁹ aliquod accidens radicari in subiecto, conuenit ratio-

ne actiuitatis ipsi accidentis, quatenus est à subiecto expulsiuum sui contrarij, & quia ea actiuitas solum conuenit primis qualitatibus, ratione illarum etiam secundis, non verò alijs accidentibus, ideò licet illa sint in subiecto, non tamen magis aut minus radicatur in subiecto; ac perinde nec suscipiunt magis aut minus.

6. Tertio. Aduersus tertiam proprietatem obijcies, quod etiã secundum alia præter qualitatem, aliqua dicuntur similia, vel dissimilia; ergo non est proprium quarto modo qualitatis, quod secundum illa aliqua dicantur similia. Antecedens probatur, quia duæ substantiæ eiusdem speciei dicuntur similes, & pater dicitur generare sibi simile, & duæ relationes paternitatis sunt similes, & relatio paternitatis, & filiationis dissimiles: & in genere actionis duæ calefactiones sunt similes, & calefactio, & frigefactio sunt dissimiles. Et eodem modo potest id probari inductiue in alijs prædicamentis. Ergo secundum alia præter qualitatem dicuntur aliqua similia vel dissimilia.

7. Respondetur, quod propriũ est qualitati, quod secundum illam dicantur aliqua similia, vel dissimilia, quia omnia quæ dicuntur similia, vel dissimilia, vel dicuntur talia ratione qualitatis, vel ratione alicuius habentis se in ipsa ad modum qualitatis. Vnde si duo homines dicuntur similes est ratione vnitatis differentiarũ, quæ in illis se habent ad modum qualitatis.

CAPVT DE SEX vltimis prædicamentis.

QVÆSTIO XXX.

Vtrùm sex vltima prædicamenta sint forma absolute, & intrinsecæ.

RReuilsime Aristoteles de sex vltimis egit prædicamentis, vel quia sunt parum in vsu, vel quia ex dictis facilè eorum natura deducitur. Ad complementum tamen materiæ prædicamentorum de sex vltimis tractatum edidit Gilbertus Porretanus, qui & ideò Author sex principiorum est appellatus, in quo plenius naturas, & proprietates illorum assignauit, illiusque doctrinam breuiter explicabimus, ad quam materiam hãc quæstionem præmittimus preambulam.

2. Circa primam illius partem Scotus in 4 distinctione 13. quæstion. 1. distinguit relationes in intrinsecus aduenientes, & extrinsecus aduenientes, asserens, illas esse, quæ statim posito fundamento, & termino consequuntur: has verò, quæ etiam si ponatur fundamen-

damentum, & terminus, non statim consequuntur: & ait, sex vltima prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes, quamuis non omnino se explicet, an per relationes extrinsecus aduenientes intelligat relationes secundum esse, vel solum relationes secundum dici. Et probari potest, omnia prædicta sex prædicamenta esse relationes secundum esse, quia eorum esse dependet ab existentia termini extrinseci ad quem ordinatur: non enim datur *vbi*, nisi sit locus circunscribens locorum, nec datur, *quando* nisi sit tempus; nec *habere*. v.g. vestem, seu esse vestitum, nisi sit vestis. Sed proprium videtur esse relationes secundum esse, quod dependeat ab existentia sui termini: id enim non competit relationi secundum dici, vt pote quæ eadem est ad terminum existentem, vel non existentem, sicut eadem est relatio transcendentalis scientiæ ad scibile existens, & non existens: ergo sex vltima prædicamenta sunt relationes secundum esse.

3. Breuiter tamen dicendum, sex vltima prædicamenta non esse relationes secundum esse, sed aliquid absolutum, quod explicari non potest nisi per ordinem ad aliquid extrinsecum: ac perinde sunt relatiua secundum dici. Conclusio est communis eāque docet, & probat noster Author hic, breuiterque ex ipso probatur, primo, quia alias non constituerentur decem genera diuersa entis, sed quatuor tantum, siquidem omnia, quæ ponimus in sex vltimis prædicamentis, si re vera essent relationes secundum esse, ad prædicamentum relationis pertinerent, nec aliud constituerent diuersum prædicamentum à relatione: ergo cum Aristoteles decem genera entis inter se primo diuersa constituat, idque communis admittat sententia, ideò illi manifeste aduersatur asserere, sex vltima prædicamenta esse relationes secundum esse.

4. Nec valet dicere, quod prædicta sex vltima prædicamenta, non sunt relationes intrinsecus aduenientes, sed extrinsecus aduenientes. Non inquam, id valet. Tum, quia si illa vere sunt relationes secundum esse, & non tantum relatiua secundum dici, siue sint intrinsecus, siue extrinsecus aduenientes, vere conueniunt in ratione relationis, quæ tertium constituit prædicamentum, ac perinde ad illud solum formaliter pertinebunt. Tum etiam, quia gratis ista sex vltima prædicamenta vocantur relationes extrinsecus aduenientes; nam qualecumque respectum dicant ad extrinsecum, ille statim ponitur, ac ponitur fundamentum, & terminus. Non ergo ideo, quod talis respectus ad positionem fundamenti, & termini statim non sequatur, distinguuntur à relationibus intrinsecus aduenientibus

tionis. Antecedens probatur, quia quamuis posito, v. g. agente, & ad passum à proximato, non resultet statim actio dicens respectum ad agens, id non est talem actionis respectum non resultare posito fundamento, & termino, quia fundamentum proximũ relationis agentis ad passum, est actio vt dimanans ab agente, & illa posita, non potest talis non resultare relatio.

5. Secundo probatur conclusio, quia relatiua secundum esse explicant ordinem, & habitudinem ad terminum, & quamuis dicant inhærentiam, illam tamen non explicant. Sex autem hæc vltima prædicamenta omnia præter actionem explicant inhærentiam, vt ex singulis illorum patet, & nullum illorum explicat ordinem, & habitudinem ad terminum, nec dicit *ad*, & actio, quæ specialiter explicat aliquid præter inhærentiam non dicit *ad* sed *ab*: ergo prædicta sex vltima prædicamenta non sunt relationes secundum esse, sed tantum relatiua secundum dici, quia cum omnia illa vt in secunda parte quæstionis videbimus, desumantur ab aliquo extrinseco, non possunt omnino intelligi, sine ordine saltim transcendentali in ordine ad aliud extrinsecum.

6. Ad fundamentum autem oppositæ sententiæ facile respondetur, quod etiam si sex vltima prædicamenta sint relatiua secundum dici, quia tamen, vt sta in dicemus, d. sumuntur ab aliquo extrinseco, possunt dependere in suo esse ab existentia talis extremi, quamuis id non habeant ex ratione communi relatiui secundum dici, quia vt rectè probat argumentum, id non competit omnibus relatiuis secundum dici, sed quia huiusmodi formæ licet absolutæ, sunt tam minimæ entitatis, vt ab aliquo extrinseco desumantur, & ab illo dependent.

7. Quoad secundum quod in quæstione inquirimus, an videlicet sex vltima prædicamenta sint formæ intrinsecæ, an verò solum denominationes extrinsecæ ab aliquo extrinseco prouenientes, licet hoc secundum aliqui existiment, dicendum tamen est, non esse solum denominationes extrinsecas, sed formas intrinsecas, licet ab aliquo extrinseco desumptas. Conclusio est communis, & colligitur ex D. Thoma pluribus in locis: 5. enim metaphisicæ lectione 17. ait sex vltima prædicamenta esse aliquid consequutum, ex relatione, id est ex respectu transcendẽtali, quẽ dicit subiectum ad aliquid extrinsecũ, sentitq; perinde S. Doctor, huiusmodi prædicamenta esse formas in subiecto intrinsecas, imperfectas tamen, & minimæ entitatis: desumptaque ab aliquo extrinseco, & ex respectu transcendentali ad illud in subiecto consecutas, specialiter tamen

men de habitu 1.2.q.49. art.1. & 5.metaph.lect.20.ait D. Thom. quod est medium inter vestem, & vestitum, idest aliquid in vestitu intrinsecum resultans ex respectu illius ad vestem. De *Vbi* vero & *Quando* docet S. Doctor in 4.dist.16. quæst.3. art.1. quæstiuncula 1. non esse tempus, & locum, sed quid ex illis in subiecto relictū. De *Situ* vero 5. metaphisica lect.20. asserit Aristotele, *situm* addere supra *vbi* dispositionem partium in ordine ad locum, quæ dispositio partium, cùm non existat in loco, sed in ipso corpore locato, manifeste est aliquid intrinsecum in ordine ad extrinsecum locum.

8. Ratione autem probatur conclusio, quia denominationes extrinsecæ non constituunt specialia genera, aut prædicamenta distincta ab illis, ad quæ pertinēt formæ a quibus tales denominationes extrinsecæ desumuntur. Sed sex vltima prædicamenta vere constituunt specialia genera distincta a rebus extrinsecis, quas respiciunt, vt a loco, & tempore, quæ sunt de prædicamento quātitatis: alias non poterunt dari decem genera entis prim. diuersa contra Philosophum, & communem eius interpretum sententiam: ergo sex prædicta vltima prædicamēta non constituunt præcisiue in aliqua denominatione extrinseca, sed in formis intrinsecis, licet ab aliquo extrinseco denominatis. Maior probatur quia aliæ formæ quæ intrinsece alicui inhærent, & aliud extrinsece denominant, vt visio existens intrinsece in potentia visiua, & denominans extrinsece parietem, non constituunt duplex genus entis, vnum, secundum quod intrinsece inhærent, & aliud secundum quod extrinsece denominant, nec enim poterit assignari, ad quod genus entis realis denominatio extrinseca parietis à visione pertineat, sed reducitur ad ipsum genus visionis, & cum non sit aliqua forma intrinseca, ad nullum genus propriè pertinent: ergo similiter denominatio extrinseca desumpta à loco, & tempore, quæ ad genus quantitatis pertinent, non constitueret genus diuersum a quantitate, ac perinde si *Vbi* solum esset denominatio extrinseca a loco: & *Quando* solum esset denominatio extrinseca a tempore proueniens, nec vbi nec quādo pertinerent ad genera distincta a quantitate. Confir. quia cū accidens reale, quod dividitur in nouē prædicamēta essentialiter dicat esse in alio, & realē inherentiam in ordine ad substantiā, solum penes diuersam talē inhærentiā distinguuntur genera, & prædicamēta accidētis. Sed denominatio extrinseca non dicit inhærentiā, sed solum denominationem a forma in alio inhærēte: ergo si sex vltima prædicamenta solum dicerent denominationem extrinsecam non constitueret ipsa specialia genera accidentis realis

6. Obijcies varia testimonia D. Thom. 3. enim Physicorũ lect. 5. & alibi sæpe videtur docere, hæc vltima prædicamenta constitui solum per denominationes extrinsecas, & specialiter 1. p. q. 110. art. 3. ait. *Quod mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum in quantum huiusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicèt ad locum.* Cum autem mobile sit in potentia ad *vbi*, si illud esset in illo aliquid intrinsecũ, esset vtique in potentia ad aliquid intrinsecũ: ergo cũ D. Thomas asserit, mobile nõ esse in potentia ad aliquid intrinsecum, sentire manifestè videtur, *vbi* non esse aliquid intrinsecum in mobile. Ac denique 1. contra Gentes captul. 3. asserit Sanctus Doctor, *Aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsum, vt à loco dicitur aliquid esse alicubi.*

10. Respondetur, D. Thomam in prædictis testimonijs, & alijs similibus nullatenus intendere, denominationes huiusmodi sex prædicamentorum esse omnino extrinsecas, & nõ ponere aliquid intrinsecum in denominato, sed quod licèet sint formæ intrinsecæ, & intrinsecè subiectum denominantes, desumuntur tamen ab aliquo extrinseco, ad differentiam aliarum formarum, vt albedinis quæ intrinsecus inhærent, & intrinsecè denominant, & eius denominatio a nullo extrinseco dependet. Denominatio autem huiusmodi prædicamentorum licet sit intrinseca, & a forma a intrinseca proueniẽs, vt denominatio, *vbicari* ab *vbi*, quod est aliquid intrinsecum in locato, dependet tamen ab aliquo extrinseco, scilicèt a loco circunscribẽte locatum, ad cuius circunscriptionem actiuum in ipso locato tale *vbi* intrinsecum resultat. Et hoc etiam, & non amplius intendit D. Thomas in vltimo testimonio adducto ex 1. cõtra gentes: non enim ibi intendit, quod formaliter a loco denominetur aliquid esse alicubi, sed causaliter tantũ, quia ipsum *vbi* intrinsecum, à quo aliquid dicitur esse alicubi, ab extrinseco loco desumitur, & a circunscriptione actiua loci prouenit in locato. Ad locum autem ex 1. part. respondetur, D. Thomam solum intendere ibi constituere differentiam inter motum locale, & motum augmentationis, & alterationis, in eo, quod cum isti motus terminentur ad quantitatem, & qualitatem a nullo extrinseco desumptam, mobile secundum istos motus solũ est in potẽcia ad aliquid intrinsecum, & nullatenus ad aliquid extrinsecum, cum tamen motus localis terminetur ab *vbi*, quod licet sit forma intrinseca in mobili, desumitur tamen a loco extrinseco, cum dicit D. Thomas, quod mobile non est in potentia ad aliquid intrinsecum solum intendit, quod nõ est in potentia ad aliquid intrinsecum omnino absolutum ab aliquo

quo extrinseco. Et cum subdit, quod est in potentia ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum, id asserit Sanctus Doctor, quia vt in mobili resultet vbi intrinsecum, prius debet coniungi ipsum mobile extrinseco loco, idò illud est in potentia, vt cum tali extrinseco loco coniungatur, quod vtique non habet mobile secundum motum alterationis, aut augmentationi, quia vt terminum sui motus acquirat, non oportet quod alicui extrinseco coniungatur.

QVÆSTIO XXXI.

Quid sint actio, & passio: & quæ earum species, & proprietates.

QVoad primum, videlicet quid sit actio, & passio, dicendũ, quod actio *est forma vel ratio per quam in materiam subiectam denominatur aliquid agere, vel facere.* Passio vero *est effectus agentis.* Pro huiusmodi autem definitionum intelligentia est aduertendum, quod in productione alicuius effectus à causa creata, præter ipsam causam; & potentiam illius operatiuam datur actio, quæ est causalitas agentis, per quam constituitur in actu secundo agens, & causans, & hæc dicitur actio. In passo autem datur realis receptio effectus, & hæc dicitur passio, diciturque talis passio, aut receptio effectus agentis, non quia sit proprie realis effectus ipsius actionis, cum (vt statim dicemus) passio non sit ab actione realiter distincta, sed quia ipsa receptio effectus, quæ est passio, dependet realiter ab agente.

2. Obijcies tamen primo, quod causalitas aliarum causarum, vt causalitas materiæ, formæ, vel causa finalis non constituunt speciale prædicamentum: ergo nec illud debet constituere causalitas efficiẽtis. ¶ Resp. negãdo consequentiam: prædicamẽta enim, & genera accidentium constituũtur secundum diuersa accidentia, quæ aliquod subiectum completum possunt afficere. Vnde quia causalitas materiæ, & causalitas formæ non sunt accidentia alicuius subiecti completi, non cõstituunt aliquod speciale accidentis genus. Causalitas autem efficientis, cum sit accidens afficiens subiectum completum, quia actiones sunt suppositorum constituit speciale genus accidentis, quod vocatur actio. Causalitas autem finis, quamuis competat subiecto completo, quia non est causalitas phisica, sed metaphorica, & potens competere enti realiter non existenti, sed solum in apprehensione existenti, non constituit speciale genus entis phisici; bene tamen causalitas efficientis, quæ est causalitas phisica, & solum enti realiter existenti potens competere.

3. Obijcies secundo, quod om-

nia genera accidentium constituuntur, & distinguuntur penes specialem inhærentiam in subiecto. Sed actio nullam dicit inhærentiam in subiecto, sed solum quod sit ab agente: ergo non constituit speciale prædicamentum, & genus accidentis. ¶ Respondetur, quod licet actio non explicet, nisi solum *ab*, sicut relatio solum explicat *ad*, tamen sicut de relatione reali creata diximus, quod re vera includit *in*, & dicit specialem inhærentiam in subiecto contractam, & determinatam per conceptum *ad*, ita etiam actio re vera dicit, & includit *in*, & specialem inhærentiam in subiecto contractam, & determinatam per conceptum *ab*, & sic bene potest constituere speciale genus, & prædicamentum accidentis.

4. Quoad secundum, qualiter videlicet distinguantur actio, & passio, respondetur, quod distinguuntur quidem realiter formaliter; non tamen realiter entitative. Prima pars huius dicti probatur: nam alias non constituerent actio, & passio diuersa prædicamenta. Nam (vt sæpius diximus) prædicamenta sunt à parte rei, & antecedenter ad omnem distinctionem factam per intellectum primo diuersa: ergo saltem realiter formaliter distinguuntur.

Et confirmatur: quia antecedenter ad distinctionem factam per intellectum actio, & passio habent suas distinctas rationes formales, actio videlicet egredi ab agente, & esse illius causalitatem; passio vero reddere subiectum passum; & actio dicit respectum transcendentalem ad agens, passio verò ad subiectum in quo recipitur effectus: ergo actio, & passio realiter, & ex natura rei formaliter distinguuntur. ¶ Quod verò non distinguantur realiter entitative, probatur. Quia quæcumque, cum aliquo tertio identificantur necesse est, quod etiam inter se identificentur. Sed actio & passio identificantur cum motu (vt communis fert sententia, & in libris physicorum ostendemus) ergo etiam inter se identificantur, & solum hæc tria motus, actio, & passio suis rationibus formalibus distinguuntur. Et eadem entitas vt progeditur ab agente, & est causalitas illius, est actio. Vt vero recipitur in passo, & media illa in eodem passo recipitur effectus, seu est ipsa receptio effectus, est passio: ac denique secundum quod est via, fluxus, & tendentia ad acquisitionem effectus, est motus, & sic cum non sit aliquid completum, non pertinet proprie ad aliquod prædicamentum sed est vnum ex post prædicamentis, & reductiue pertinet ad prædicamentum termini: qui per talem motum acquiritur.

6 Quoad

6. Quoad tertium autem de speciebus actionis, in sententia probabili, quod non solum actio formaliter transiens, sed, & immanens ad hoc pertinet prædicamentum (de cuius probabilitate non est modo disputandum) actio vt in species subalternas diuiditur in actionem immanentem, & transeantem, & actio immanens in spiritualem, & corporalem; spiritualis in volitionem, & intellectionem, & actio corporalis in diuersas actiones secundum diuersitatem sensuum interiorum, & exteriorum. Actio vero transiens diuiditur in diuersas species secundum diuersitatem terminorum, vt in actionem substantialem, & accidentalem, ideſt productiua accidentis, vel substantiæ: & eodem modo potest diuidi passio in diuersas species secundum diuersitatem effectuum, cuius est receptio.

7. Ad vltimum denique, quod inquirebamus, quas videlicet proprietates habeat actio; & passio, dicendum est, quod quatuor habent proprietates: duas proprias actionis, & passionis assignat Gilbertus. Prima est, quod vbicumque est motus, sit actio, & passio, & vbicumque est actio, & passio sit motus, quia hæc tria (vt diximus) identificantur. Secunda, quod passio est effectus actionis, ad hunc sensum, quod omnis receptio effectus in passo, in quo formaliter consistit passio, dimanat ab agente, & prius intelligitur conceptus actionis, quam passionis. Tertia proprietas, quam primam assignat Aristoteles, est, quod actio, & passio habent contrarium, quod vtique ratione termini ad quem illis competit, & calefactio contrariatur frigefactioni, quia frigus contrariatur calori. Quarta denique proprietas, quam Aristoteles assignat secundam, est; quod actio, & passio suscipiunt magis, & minus, quod etiam eis ratione termini ad quem competit.

QVÆSTIO XXXII.

Quid sint reliqua quatuor prædicamenta, & quas habeant species, & proprietates?

PRædicamentum *quando* aliqui, falso existimant consistere in duratione cuiuscunque rei: ac perinde illud faciunt independens à tempore, siquidem etiam si tempus non sit, vt non erit post finem mundi, re vera quælibet res habebit suam durationem; tamen secundum sententiam Gilbert. D. Thomæ, & omnium communem: *quando* est id *quod ex adiacentia temporis resultatur*, vt esse in hoc, vel illo tempore. Itaque quamuis, vt aliquid sit in tempore, requiratur ipsum; subiectum, quod sit in tempore, & ei⁹ duratio) quod enim no habet dura-

durationem in tempore esse non potest) & requiratur ipsum tempus; *quando* tamen non consistit, nec in re, quæ est in tempore, nec in illius duratione, nec in ipso tempore, sed in quodã accidẽti, quod ex eo, quod aliquid sit in aliquo tempore, illi resultat: sicuti (vt statim explicabimus) ad hoc quod sit *vbi*, requiritur res, quæ sit in loco, & eius quantitas, ratione cuius est in loco, & ipse locus; in nullo tamen illorum consistit *vbi*, sed in quodam accidendi intrinseco, quod rei locatæ, ex eo quod sit in loco, resultat. Ita ergo similiter de quando, vt explicatum est, & ita Aristoteles ait in hoc capite, quod *quando* est esse heri, vel superiori anno. Et D. Thomas 5. Physicorum lectione 3. ait, quod *quando significat in tempore esse*. Et idem asserit in primo sententiarum ad Anibaldum distinctione 33. quæstione 1. art. 1. ad 2. ac denique definitionem assignatam huius prædicamenti assignat ipse Sanctus Doctor opusculo 48. & in 4. distinct. 16. q. 3. ar. 1. quæstiuncula 1. idque explicatibi, sicut explicuimus de *vbi*.

1. Species huius prædicamenti relictis aliis, sententijs, desumũtur penes diuersum ordinem existendi in tempore ad diuersas partes temporis. Vnde species sunt esse in tempore præsenti præterito, vel futuro. Et cum tempus præsenti sit indiuisibile, esse in tempore præsenti est species athomi. Aliæ duæ sunt species subalternæ, & esse in tempore futuro diuiditur in esse hora sequenti, anno die, vel mense sequenti, & proportionabiliter diuiditur esse in tempore præterito.

3. Prædicamentum *quando* tres habet proprietates, duas cõmunes ipsi, & reliquis tribus prædicamentis, & alteram sui propriam. Duæ priores communes sunt, quod nec habeat contrarium, nec suscipiat magis, & minus: esse enim heri non contrariatur esse hodie, licet sint simul incompatibilia propter successionem temporis, nec aliquid est magis heri aut magis hodie, quã alterum. Tertia autem proprietas, quæ specialiter conuenit *quando*, est quod solum ea, quæ incipiunt, & desinunt esse, sint in hoc prædicamento, quia cum illud sit quod ex adiacentia temporis relinquitur, & æterna non sint in tempore, sed solum ea, quæ incipiunt, solum illis ex adiacentia temporis potest aliquid relinqui.

4. *Vbi* secundum Gilbertum, est, *circumscriptio passiua corporis à circumscriptione, actiua loci prouenies*. Huius definitionis explicatio iam in præcedenti manet insinuata: cum enim vt corpus circumscribatur a loco, concurrat ipsum corpus, & eius quantitas, media qua redditur capax existendi in loco, & locus extrinsecus ipsum corpus circum-

cum-

cunscribes, in nullo illorum consistit *vbi*, sed in quodam accidenti intrinseco, quod a circunscriptione actiua loci in corpus ipsum locatum resultat, quod tamen accidens, cum desumatur a loco extrinseco, non potest intelligi sine aliquo respectu transcendentali ad ipsum locum, & ideò motum localem, per quem mobile acquirit *vbi*, aliquando Philosophus, & Diu. Thomas asserit esse ad locum, aliquando vero esse ad *vbi*; quia ad locum est, vt ad terminum extrinsecum motus, ad *vbi*, vero vt ad terminum intrinsecum illius: prius enim est mobile coniungi loco, & ab ipso actiuè circunscribi, quam quod in illo resultet circunscriptio passiua, quod est accidens quodam intrinsecum quod dicitur *vbi*. Et quamuis non solum corpora, sed etiam substantiæ spirituales sint in loco, licet non circunscriptiue, sed definitiue, hic tamen solum definiuit Gilbertus *vbi*, quod resultat a circunscriptione actiua loci, vel quia de tali *vbi* vt magis noto solum est locutus, vel quia probabile est, quod esse in loco circunscriptiuè, & definitiue non vnioce conueniunt: ac perinde *vbi*, quod ex tali diuerso modo existendi in loco resultat, non pertinet ad idem prædicamentum, & solum ad hoc prædicamentum pertinet *vbi*, quod prouenit ex circunscriptione actiua loci.

5. Species autem huius prædicamenti (vt ex Aristotele 5. Phisicorum textu 45. colligitur) sunt esse sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsum, & sinistrorsum. Proprietas autem huius prædicamenti præter duas communes illi, & aliis tribus prædicamentis, quas in precedenti assignauimus, est quod *vbi* solum competat corporibus quantis, quia (vt diximus) *vbi*, quod pertinet ad hoc prædicamentum, solum est, quod prouenit ex circunscriptione actiua loci, & solum corpora quanta possunt a loco circunscribi.

6. Distinguitur prædicamentum *Situs* à prædicamento *vbi* in eo, quod *vbi* solum dicit existentiam corporis in loco, & præter hoc datur dispositio partium corporis locati in ordine ad locũ, videlicet, quod in ordine ad locum vna pars corporis locati sit prior altera & hæc dispositio est *situs*. Vnde ille definitur, quod *situs est dispositio partium in ordine ad locum*, & dicitur, *dispositio partium in ordine ad locum*, quia dispositio partium in ordine ad se non constituit *Situm*. Est autem duplex dispositio partium in ordine ad locum; naturalis videlicet, & præter naturalis. Naturalis est illa dispositio, quam quodlibet corpus ex sua natura habet, vt ex natura sua homo habet caput supra pectus, quod non habent bruta. Dispositio autem præter naturalis est illa, quam quodlibet

bet animal ex suo appetitu, & voluntate habet, vt diuersa est dispositio hominis sedentis, iacentis, & stantis.

7. Species huius prædicamenti sunt dispositio naturalis in ordine ad locum, illa videlicet dispositio, quam natura quilibet corpori præfixit: homini enim natura præfixit, vt habeat caput sursum, arbori, quod habeat caput, scilicet radicem deorsum, & brutis quod habeant caput inclinatum ad terram: non tamen ita deorsum, sicut arbores. Altera species est præternaturalis, & est illa quæ conuenit ex appetitu animalis; & hæc diuiditur in diuersas species, vt sedere, iacere, & stare. Potest etiam diuidi hæc dispositio in æqualem, vel inæqualem dispositionem in ordine ad locum. Et inde est, quod asperum, & lene pertinent ad hoc prædicamentum, quatenus scilicet aliquid est asperum, ex eo, quod habeat partes inæqualiter dispositas in ordine ad locum, & aliud est lene ex eo, quod habeat partes æqualiter dispositas in ordine ad locum. Proprietas huius prædicamenti potest assignari sicut in prædicamento *vbi*, quod solum corpora quanta sint in hoc prædicamento, quia solum illa habẽt dispositionem partium in ordine ad locum.

8. Suppositis his, quæ cap. de qualitate, quæstion. 2, in solutione ad 3. obiectionem diximus de diuersis acceptionibus habitus, & quod sic sumitur habitus pro habere aliquid, prout inter habens, & rem habitam mediat aliquid per modum actionis, aut passionis, habitus in ea acceptione, & prout est vltimum prædicamentum, sic definitur à Gilberto, quod sit *corporum, vel eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia*, hoc est quod ex eo, quod aliquis habeat vestem, & non quomodocunque illam habeat, vel possideat, sed sit illa vestitus, ex tali veste sibi adiacente resultat in corpore adiacentia vestis, id est habere prædicto modo vestem. Et iddicitur habitus, qui quamuis ab extrinseca veste desumatur, aliquid tamen est intrinsecum in ipso corpore vestito.

9. Species autem huius prædicamenti diuiduntur secundum diuersa genera vestimentorum, quæ toti corpori, vel eius partibus possunt adiacere, vt habere arma, habere vestem, habere calceamentum, seu esse armatum, esse vestitum, esse calceatum.

CAPVT DE POST prædicamentis.

QVÆSTIO XXXIII.

De oppositis & cuiusuis oppositionis conditionibus.

POst tractatum prædicamentorum agit Aristoteles de post-

post prædicamentis, quæ sunt quidam modi incompleti, quæ per omnia prædicamenta diuagantur, & ideò post prædicamenta dicuntur. Illa autem sunt quinque, scilicèt oppositio, prioritas, simultas, motus, & modus habendi. Et quamuis de singulis eorum per singula capita tractet Aristoteles, de omnibus vnicum caput proponimus, & quæ in singulis prædictis quinque capitibus habet Aristoteles, in duabus quæstionibus breuiter proponemus, & explicabimus. Ad quæstionem igitur præsentem accedentes. Aristoteles non definit oppositionem in communi sed quatuor assignat species oppositionis, scilicèt contradictoriam, priuatiuam, contrariam, & relatiuam. Cuius diuisionis sufficientiam probat noster author super 1. caput post prædicamentorum quia omnis oppositio, vel est inter ens, & simpliciter non ens, & sic est oppositio contradictoria; vel est inter ens, & non ens; in subiecto tamen apto habere tale ens, & sic est oppositio priuatiua; vel est inter ens, & ens, quæ mutuo se expellunt, & sic est oppositio contraria, vel denique est inter ens, & ens, quæ mutuo se respiciunt, & sic est oppositio relatiua; nec excogitari potest alius modus oppositionis. Sufficienter ergo in quatuor prædictas oppositiones diuiditur oppositio.

2. Inter huiusmodi autem oppositiones omnium maxima est contradictoria, vtpote inter cuius extrema nullum est medium, nec aliqua inter illa est conuenientia, nec vllum extremum exigit subiectum, quod sit capax alterius extremi. Oppositio autem priuatiua maior est oppositione contraria, & relatiua, cum illa sit inter ens, & non ens: illa vero inter ens, & ens. Oppositio autem cõtraria est maior, quam relatiua, quia contrariè oppositæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, relatiuè autem oppositæ saltem respectu diuersorum possunt in eodem subiecto reperrii, vt idem respectus vnius potest esse duplum, & respectu alterius sub duplum. De comparatione autem inter oppositiones dialecticas, vt inter oppositionem contradictoriam, cõtrariam, & subcontrariam, non est huius loci agere, in quo Aristoteles loquitur de oppositione philica.

3. Hinc est, diuisionem in prædictas quatuor oppositiones esse analogam, non quidem (vt aliqui exist mãt) quia aliquæ huiusmodi oppositiones sunt inter entia realia, aliquæ inter ens reale, & rationis, quia licet nihil in ratione entis possit dari vniuocum enti reali, & rationis sicut ã oppositio esset inter illam omnibus suis æqualis, vniuoce communis esset illi ratio oppositionis: sicut re vera ratione oppositionis contradictoriæ vniuoce communi-

nitur

niunt duo contradictoria, quorũ extremum positiuum est ens reale, cum alijs contradictorijs, quorum vtrumque extremum est ens rationis. Sed ratio analogiæ huius diuisionis desumitur, eo quod oppositio contradictoria est simpliciter oppositio, aliæ autem nõ ita simpliciter; sed maiores, vel minores, vt dictum est, & oppositio relatiua solum est secundum quid oppositio.

4. Descendo autẽ ad singulas species oppositionis, de relatiua præter illa, quæ super caput de relatione diximus, nihil restat dicendum, nisi quod propriè solum dicuntur aliquæ relationes, aut relatiua relatiuè opponi, quæ mutuo se respiciunt, vt Pater, & Filius, paternitas, & filiatio, & vnum simile alteri simili, & vnum æquale alteri æquali, relatiuè opponuntur. Relatio autem similitudinis, & dissimilitudinis cum non sint relationes quibus relatiua mutuo se respiciunt, sed secundum quarum vnam relatiuum respicit vnam, & secundum alteram alterum, non dicuntur opponi relatiuè. De oppositione autem contradictoria nihil etiam oportet aduertere, nisi quod hic sumitur illa non pro oppositione contradictoria propositionum, ea enim pertinet agere ad Dialecticum, sed de oppositione contradictoria priuatiua, vt ens, & non ens, homo, & non homo, album, & non album.

5. Circa oppositionem priuatiuam est aduertendum primo. Quod priuatio potest sumi, & propriè, & impropriè. Accipitur propriè quando est carentia formæ in subiecto secundum speciem, & individuum, & secundum omnes circunstantias nato habere illam, vt priuatio visus in homine: dicitur autem priuatio impropriè, quando est carentia formæ in subiecto, quod vel solũ secundũ genus, & non secundũ speciem est natum habere illam, vt talpa sic improprè dicitur cæcus, quia solum secundum rationem genericam animalis est capax habere visum, non vero secundum suam rationem specificam, vel quando est carentia formæ in subiecto, quod licet sit capax secundum individuum habere illam, non tamen pro tali tempore, vt carentia visus in cane ante nonum suæ natiuitatis diem.

6. Circa opposita autem contrariè, licet contraria non definiat hic Aristoteles, earum definitio sumitur ex ipso, 10. metaphisicorum, cap. 9. quod contraria sunt *quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt.* Quinque autem assignat hic Aristoteles contrariorum conditiones. Prima, quod bono non contrariatur, nisi malum, malo autem potest contrariari, & bonum, & malũ, quæ conditio inteligitur, quod si alicui bono, vt bo-

num

hum est, aliquid contrariatur, vt sic non contrariatur nisi malum, malo autem etiam, vt malum est potest contrariari, & bonum, & malum, vt auaritiæ contrariatur aliquid bonum, scilicèt, virtus liberalitatis, & aliquid malum, scilicet, vitium prodigalitatis.

Secunda conditio est, quod nõ est necesse, quod si vnum contrariorum sit, sit etiam, & alterum, vt non sequitur si album est, etiam nigrum est. Idque intelligitur de necessitate Logica, nam Phisicè, & naturaliter necesse est esse elementa contraria, & quod si est ignis etiam sit aqua.

Tertia conditio est, quod duo contraria non possunt simul esse in eodem subiecto, & intelligitur in gradibus intensis, nam in gradibus remissis, bene possunt contraria esse simul. Quarta conditio, quod contraria possunt versari circa idem subiectum.

Vltima conditio est quod omnia contraria, aut sunt sub eodem genere, vt album, & nigrum sub genere coloris, aut sub contrarijs generibus, vt iustitia, & iniustitia, quorum primum est sub genere virtutis, & alterum sub genere vitij, aut ipsa contraria sunt genera, vt bonum, & malum, nec ista conditio cõtrariatur definitioni cõtrariorum, quia quomodolibet prædicto modo sint contraria, semper sunt sub eodem genere mediato, vel immediato.

QVÆSTIO XXXIV.

De quatuor reliquis post prædicamentis.

DVo sequentia post prædicamenta assignat Aristoteles modum prioritatis, & simultatis. Quinque autem assignat modos prioritatis. Primus est prioritas temporis, vt quando duo diuerso tempore generãtur, vnum est prius tempore alio. Secundus modus est prioritas subsistendi consequentia, vt cum vnum infertur ab alio, non tamen infert illud, vnum hoc modo est prius duobus: quia bene valet, sunt duo: ergo est vnum, non tamen è converso. Tertiò modo dicitur aliquid prius ordine, vt inter sedentes, qui primò loco sedet, dicitur prior ordine alijs. Quartò modo dicitur aliquid prius dignitate, vt Rex est prior alijs dignitate. His notis quatuor modis prioritatis, addit Aristoteles quintum, scilicèt, modum prioritatis naturæ, & ait id esse altero prius natura, quia cum sint simul tempore est causa alterius, sicut prius natura est sol, quam eius illuminatio, quia quãvis sint simul tempore, sol tamen est causa illuminationis. Præter hos tamen modos prioritatis Theologi inveniunt alium modum, quem vocant prioritatem originis inter diuinas personas, quæ sunt omnino simul, & licèt vna non sit causa alterius, proce-

dit tamen ab altera, & sic vna est, prior origine altera. Totidē proportionabiliter modis, quibus dicitur aliquid prius, dicitur aliud posterius.

2 Tribus autem modis dicuntur aliqua simul, scilicèt simul tēpore, vt quæ in eodem instanti temporis generantur, & simul natura, vt cum aliqua mutuo se inferunt, & tamen vnum non est causa alterius, vt duo relatiue opposita. Tertiò modo aliqua dicuntur simul, vt differentiæ, quæ ex equo immediate diuidunt idē genus, vt terrestre, aquatile, volatile diuidunt genus animalis, & quamvis hæc videantur comprehendi, sub secundò membro simultatis, cum vnum nō sit causa alterius, addit tamen hunc modum simultatis Aristoteles ad denotandum quod quamvis inter hæc differentias vna sit nobilior alia; vt tamen diuidunt genus, sunt simul natura.

3 Quartum post prædicamētum est motus, qui cum sit tendentia, & via ad terminum, est aliquid incompletum, ac perinde ad nullum prædicamentum directè pertinēs, sed est post prædicamentum, & reductiuè pertinet ad prædicamentum sui termini. Sex autem assignat Aristoteles hic species motus iuxta differentiam terminorum, ad substantiam, videlicèt, generationē, & corruptionem, licet isti nō sint propriè motus, sed mutationes instantaneæ; ad quantitatē, augmentationem, & diminutionem; ad qualitatem motum alterationis: & ad vbi motum localem.

4 Cuicumque motui contrariatur quies, licèt magis opponatur illi priuatiuè: specialiter autem cuilibet motui contrariatur motus ad formam contrariam, vt motui sursum motus deorsum, & motui augmentationis motus diminutionis, ac mutationi generationis mutatio corruptionis.

5 Vltimum denique post prædicamentum est *habitus*, seu *habere*, & iam explicuimus suprà cap. de qualitate, quæst. 27. diuersas acceptiones habitus, & quod hic non accipitur habitus pro dispositione subiecti: vt sic enim est species qualitatis, nec pro habere aliquid secundùm quod inter habens, & rem habitam mediat aliquid per modum actionis, & passionis, sed pro habere aliquid quomodolibet alio modo, & diuersos modos aliquid habendi Philosophus 5. Metaph. text. 28. reducit ad quatuor. Primò aliquid dicitur habere aliquam rē, quam trahit ad suam dispositionem, vt febris habet infirmum. Secundò aliquid habet aliud, sicut subiectum habet formā. Tertiò continens habet contentum, vt vas habet aquam. Quartò aliquid habet alium per violentiam, vt columna habet trabem. His addit Philosophus 5. modum habendi, vt quis dicitur habere amicum.

LIBER OCTA[VUS] tribuit virtutem intel-
[lectu]ndum assensum cō-
DE POSTERIORIBVS. [pa]ter simul cum
[co]gn conclusio.

Demonstratio, ad quam omnia, quæ hucusque diximus, ordinabantur bonitatem consequentia, seu formam syllogisticam, de qua egit Aristoteles in duobus libris priorum, & nos late in tertio libro summularum: & includit etiam veritatem, & necessitatem præmissarum, de quibus agit Aristoteles in duobus libris posteriorum, quos ideò appellat de posteriori resolutione, *quia tamen latissima est utriusque libri littera textus, & pluribus adductis mathematicarum exemplis sub obscura, quamvis illam latè explicet noster Author Ss. Magister Soto, libuit totam litteram utriusque libri breuiter, ac summatim præmittere, illamque postea aliquibus quæstionibus examinare.*

Summa text. 1. & 2. libri Posteriorum.

IN hoc primò libro qui su 27. diuiditur capita vsque ad cap. 23. agit Aristoteles de demōstratione, & eius diuisionibus, & in primò c. præmissa vniuersali theoremate, quod omnis doctrina, & disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione, ait, ad quacumque demonstrationē tria præcognita requiri, videlicèt, principium subiectum, & passio, & de illis duas præcognitiones, videlicèt, *an sint, & quid sint.*

In secundò capite ait scire esse, *rē per causam cognoscere & quod illius est causa, & quod aliter se habere non potest.* Demonstrationem autē definit dupliciter. Primò, quod sit *syllogismus faciens scire.* Secūdò, quod sit *syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, prioribus, notioribus, causisque conclusionis.* Definit principiū quod sit *propositio immediata*, idest, qua nō est altera prior, sed quæ caret medio, vt probetur. Diuidit autē principium, seu propositionē immediatā in positionē, & dignitatē. Posito dicitur, quæ demonstrari nō potest per aliquod mediū. Dignitas autem est principiū certissimū, & cōmunissimū, quod in quolibet intellectu inuenitur, & ad quamlibet præsupponitur scientiā, vt hæc principiū, *quodlibet est, vel nō est.* Rursus propositionē diuidit in suppositionem, & definitionem. Definitio dicitur principium particulare vbi continetur definitio: suppositio vero illud principium, vbi tantū continetur genus, vel differentia.

In tertiò cap. reijcit duos errores. Primū, negatiuum scientias, quia in illis, vel procedendū esset in infinitū, & sic nūquā resolueretur aliquid in sua principia, vel deuenièdū esset ad aliquod principiū, quod per aliud non cognosceretur, ac proindè non esset scitū, cum non cognosceretur per causam. Sed respondet Aristot. quod non est procedendū in scibilibus in infinitum, sed deueniendū est ad

...nū, quod in-
dè tamen abalijs per lumē primo-
prior origine euidenter cognos-
portionabi error etat aliorū, qui
citur alij scientias, negabant de-
ad aliquod principiu lumine
naturali euidenter in se cognitum,
sed conclusionis, demonstrari per
principia, & principia per conclu-
siones. Hunc autem errorem reiicit
Arist. tex. 5. quia aliàs eadem re per-
ctu eiusdem essent priora, & poste-
riora notiora, & minus nota.

In quarto capite asserit, demōstra
tionem debere constare ex necessa-
rijs. Nam cū conclusio demonstra-
tionis, vt potè scientifica non possit
aliter se habere, principia ex quibus
infertur, debet esse necessaria. Dein
dè, vt explicet, quid sit propositio
necessaria, ait illā debere esse propo
sitionē *de omni*, & quod prædicatum
per se, & ē per cō. et at omni contē-
to sub subiecto. Accedit, distinguit
quatuor modos dicendi per se. Pri-
mus, cū prædicatur definitio, aut pars
definitionis de definito. Secūdus, cū
prædicatur propria passio de subie-
cto. Tertius, cum aliquid per se exi
stit, & non in alio vt prima substan-
tia, & hic potius est modus per se
essendi, quam prædicandi. Quartus,
cum prædicatur de propria causa
eius effectus, vt ædificator ædifi-
cat, in gula rus interijt, ad differentiā
causæ contingentis, aut casualis, vt
ædificator invenit thesaurum.

In quinto cap. proponit ea, in qui
bus errari solet circa propositionem
in primo modo dicendi per se, & ad
illam dignoscendam præbet docu-

...ptis omnibus
alijs à subiecto præter prædicatum,
adhuc illi competat prædicatum, &
nulli alij abilo subiecto competat,
tale prædicatum dicetur in primo
modo dicendi per se, vt hæc pro-
positio, triangulus habet tres angulos
æquales duobus rectis, est in primo
modo dicendi per se, quia prædicatū
nulli alij cōvenit, quam triangulo,
& dēptis a triangulo omnibus alijs
præter esse triangulum, vt si ab illo
auferas, quod sit ligneus, vel aureus,
quod sit albus, vel niger, & omnia
alia præter esse triangulum, adhuc
ei conveniat prædicatum.

In cap. 6. probat, demonstra-
tionē debere cōstare ex necessarijs,
& quod cū ex necessario semper se-
quatur necessariū, repugnat quod cō
clusio demōstrationis sit cōtingēs,
ac perindè quod aliquid accidens
cōmune possit sciri, aut demōstrari.

In cap. 7. probat, demonstratio-
nem debere constare ex proprijs, &
non ex alienis, nec sufficit, quod
procedat ex cōmunibus, ac subdit
quod nulla scientia particularis po-
test probare sua principia.

In cap. 8. idem probando pro se-
quitur, addit que quod Metaphisica
& Logica sunt scientiæ vniversales.

In capit. 9. ostendit in qualibet
scientia esse proprias, introgatio-
nes, explicat que in quo differant
demonstrator, & dialecticus.

In cap. 10. diuidit demonstratio-
nem, in *quia*, & *propter quid*. Vnde
etiam colligitur diuisio scientiæ in
subalternatam, & subalternantem.

Ab 11. cap. vsque ad 23. exclu-
sue

sūe agit de aliquibus aliis ad demonstrationem pertinentibus, vt quod prima figura sit aptior demōstrationi, quod demonstrationi cōtrarietur syllogismus erroneus: quod non procedatur in infinitum in demonstrationibus, qualiter propositiones mediatæ ad immediatas reducantur.

A capite denique 23. vsque ad 27. agit de scientia, quæ est effectus demonstrationis, & explicat à quo desumatur vnitas & diuersitas formalis scientiarum, & in quo scientia differt ab opinione, & solertia. Afferitque opinionē, & scientiam circa idem in eodem subiecto esse simul incōpatibilē.

In secundò autem libro posteriorum, quia 18 continet capita, agit Arist. de medijs, & principijs demōstrationis. In prioribus quidē 17 capitibus de Definitione. In vltimo verò de primis principijs, & habitu primorum principiorum.

QVÆSTIO I.

Vtrùm omnis doctrina, & disciplina intellectiua sit ex præexistente cognitione.

EXistimauit Plato, quemlibet hominem habere à principio omnem scientiam, & cum videtur aliquid incipere de nouo scire, re vera non incipit illud scire, sed solum reminiscitur eius, quod antea sciebat. Vndè, & asserebat omne nostrum scire, non esse aliud quàm quodam reminisci. Eiusque fundamentum erat quia alias non posset homo desiderare scire quid sciendum assensum cōscire, etsi illud esset simul cum ret, nec vnquam h[abe]a conclusio tiam illius, etiam non bere appetitum ad illum ici dum. Vt hunc errorem, & eius fundamentum reijceret Aristoteles, & pariter sterneret viam ad struendi necessitatem præcognitorum ad demonstrationem, hoc in principio huius operis statuit theorema, quod omnis doctrina, & disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione.

2 Loquiturque Aristoteles de doctrina, & disciplina intellectiua; nam cognitio sensitiua nō est ex alia præexistente cognitione; alias daretur processus in infinitum. Et quamvis in vniuersum verificari possit omnem cognitionem intellectiuam hominis pro hoc statu ex præexistente esse cognitione, quia omnis cognitio iudicatiua præsuponit cognitionem apprehensiuam compositam, & illa apprehensionem simplicem, & hæc cognitionem sensitiuam, quia omnis nostra cognitio intellectiua pro hoc statu horum habet à sensu; tamen nec hoc est propriè cognitionem intellectiuam esse ex præexistenti cognitione, quia, vt optimè notat noster Author hic quæst. 1. ly *ex* dicit causalitatem efficientem vnius cognitionis ad alteram, & nec cognitio sensitiua respectu intellectiuæ, nec cognitio apprehen-

dit tamen abalterius prior origine cuiusdam partialis portionabilem: sed formaliter dicitur alia: ideo illa intellectui prorsus ad obiectum, & id est, omnino præter intentum Philosophi, qui solum vult, omnem intellectiuam doctrinam, & disciplinam esse ex præexistente cognitione, vt in cognitionibus intellectuis non fiat processus in infinitum, sed deueniatur ad aliquam cognitionem ita per se notam, quod non indigeat alia cognitione, vt probetur.

2 Dicendum igitur est, prælectum theorema esse intelligendum, quod omnis cognitio, quæ per discursum habetur, siue scientifica, siue opinatiua est ex præexistente alia cognitione, ita vt deueniatur ad aliquam cognitionem, quæ non habeatur per discursum, sed immediatè per lumen principiorum; extendimus prælectum theorema etiam ad cognitionem opinatiuam habitam per discursum, quia etiam de illa apponit Philosophus exemplum, & illa etiam vltimate reducitur ad aliquam propositionem lumine principiorum euidentem; ex qua per consequentiam in euidentem primus assensus opinatiuis deducatur. Item nō, & cognitio fidei licèt non sit propriè discursiua, quatenus tamen illam præcedit assensus credibilitatis, etiam præponit aliquem assensum per se notum, vt ad hoc quod fidē præbeam alicui alia id mihi dicenti, non habeam euidentiā eius, quod dicit, præcedit iuditium euidens, & per se notum, quod vir cognitæ authoritatis dignus est, vt ei fides adhibeatur.

4 Hinc sequitur istud theorema non esse extendendum ad cognitionem Angelorum, & multo minus ad cognitionem diuinam, quia cum Angeli non cognoscant per discursum, sed licèt ex parte obiecti cognoscant vnū per aliud, ex parte tamen cognoscentis vnica, & eadem cognitione attingunt principia, & conclusiones, essentiam, v. g. & passiones, eorum cognitio non est præexistente cognitione. Sed solum id verificatur de cognitione discursiua, non comprehendendo totum discursum, vt amplectitur assensum præmissarum, & conclusionis. Quia quando aliqua præmissarum pertinet ad lumen primorum principiorum illa non est præexistente cognitione, sed solum quod assensus conclusionis per discursum acquisitus est ex præexistente cognitione præmissarum, & assensus etiam præmissarum, si non sint lumine naturali notæ, sunt præexistente alia cognitione, vsque deueniatur ad aliquod principium lumine naturali notum, ad quod perindè non præequiratur cognitio alicuius ex quo ipsum probetur.

5 Inde etiam sequitur confutatio erroris Platonis, & responsio ad eius fundamentum. Non enim oportet, quod omnia quæ

cog-

cognoscimus, [illegible] in uerimus, nec inde sequitur non possumus illa scire, desiderare, quia in aliquo principio, quod cognoscimus, licèt non actu in particulari, & explicare cognoscamus conclusionem; cognoscimus tamen illam in communi virtualiter, & implicite, & inde oritur in nobis desiderium illam in particulari, & explicite cognoscendi.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ad demonstrationem sint tria præcognita, & duæ præcognitiones?

CVm (vt quæstione præcedenti ostendimus) Aristoteles statuerit, omnem assensum per discursum acquisitum esse ex præexistenti cognitione, accidens in particulari ad assignandum, quæ ad assensum scientificum conclusionis debeant præcognosci, & quæ de illis præcognosci debent, assurgit ad cuiuslibet conclusionis assensum debere esse tria præcognita, principium, videlicet, seu præmissas, passionem, & subiectum, & quod de illis debent esse duæ præcognitiones, scilicèt, *an sint*, & *quid sint*. In quirimus ergo, ant sufficienter tria præcognita assignentur, & quæ cuilibet illorum competat præcognitio.

2 Dico igitur primò. Sufficienter assignantur tria prædicta præcognita. Conclusio probatur ex doctrina D. Th. in præsenti lect. 2. quia cum conclusio cognoscatur in principio, & tribuit virtutem intellectui ad eliciendum assensum cõclusionis efficienter simul cum cere, quæ cum [illegible] conclusio moduna vnius principi vnum ex præcognitis. Sed ad quid noscendum præmissas requiritur quod cognoscatur subiectum, & passio. Ecce ergo ad cognitionem scientificam conclusionis tria debent esse præcognita.

3 Obijcies primò, quod etiã prærequiritur ad assensum conclusionis cognitio bonitatis consequentiæ: ergo præter tria prædicta præcognita, debet assignari aliud, scilicèt, bonitas consequẽtiæ. ¶ Respondetur verum quidem esse quod bonitas consequẽtiæ debet præcognosci ad assensum conclusionis. In præsenti tamen solum loquitur Aristoteles de præcognitis posterioristicis, quæ pertinent ad materiam demonstrationis, non autem ad illius formam.

4 Obijcies secundò, quod quãvis præmissæ constẽt ex subiecto, & passione, tanquam ex eius extremitatibus; passio, & subiectũ constituunt diuersa præcognita ab ipsis præmissis, imò vt quid præcognitum ad cognitionẽ præmissarum requiruntur: ergo etiam debet dari aliud præcognitum, scilicèt, medium, quod in vtraque præmissa cõiungitur cum extremitatibus. ¶ Respondetur, quod mediũ, cũ sit quod præbet formã præmissis, non ponit in numero cum ipsis præmissis, subiectum

dì tamen abalt[er] [illegible] cognita.
prior origine cuid[illegible]
portionab[illegible]
citur ali[illegible] & sic [illegible]
m ad [illegible] præcognita.

6 Dico secundò, de huiusmodi præcognitis solum possunt esse huiusmodi præcognitiones, *an videlicet sint, & quid sint*, quælibet cuiliber præcognitione suo modo applicata. Pro quo est aduertendum, quod si præcognitum sit complexum, quales sunt præmissæ, solum potest cognosci de illis, *an sint*, quod est an sint veræ. De subiecto autem debet præcognosci *an sit*, non quidem, an sit existens (scientiæ enim, cum sint de necessarijs, & perpetuis, abstrahunt ab existentia) sed an sit possibile, quia debet cognosci de illo etiã quid sit, & illud quod nõ est possibile, non habet essentiam, & debet cognosci de illo (vt dixi) *quid sit*, idest quam habeat essentiam, & definitionem. De passione verò debet præcognosci non quidẽ, *an sit* (id enim est quod intenditur cognosci per assensum conclusionis) *sed quid sit* passio, hoc est, quid significet nomen passionis: si enim quis ignoret, quid significet nomen passionis, non potest cognoscere veritatẽ præmissarum.

6 Obijcies quod de subiecto non debet præcognosci eius definitio. Plures enim scientiæ, quæ de suo subiecto passiones demonstrant, illius tradunt etiam definitionem, quod licet aliæ scientiæ definitionem tradunt sui subiecti, ipsam tamen definitionem non possunt per demonstrationem probare: ac perinde ad cuiuslibet assensum scientificũ per discursum, & demonstrationem acquisitum, per quẽ cognoscitur, aliquam passionem conuenire subiecto, iam de ipso subiecto debet præcognosci *quid est* illius, videlicèt, definitio.

QVÆSTIO III.

Vtrùm assensus præmissarum concurrat efficienter ad assensum conclusionis?

NOn loquimur de ipsis præmissis obiectiue sumptis: illæ enim sunt quasi causa materialis conclusionis, quatenus materia præmissarum licèt *tuerit* modò disposita est etiam materia conclusionis, sed loquimur de assensu præmissarum, an ille simul cum intellectu concurrat efficienter ad assensum conclusionis, ad assensum, in quam, formalem conclusionis; nam ad assensum virtualem illius, cum non sit distinctus ab assensu præmissarum, non potest ipse assensus præmissarum efficienter concurrere.

2 Dico primò. Assensus præmissarum in aliquo genere causæ concurrit ad assensum conclusionis. Oppositum tenent aliqui, existimantes discursum, per quem ex præmissis deducitur cõclu-

clusio, cuius antecedens
quo assensus præmissarum
bet, tanquam terminum
assensus conclu
terminus ad
mortu
causalitatem
num ad quem
præmissarum
causalitatem in assensu
sionis. Sed nostra assertio
munis. Et in primis
sensus præmissarum
sum conclusionis non
præcisè, vt terminus
minum ad quem, proba
terminus à quo pellam actiuitatem tribuit mobili, vt acquirat terminum ad quem, nec in vi termini à quæ mobile acquirit terminum ad quem: Assensus autem præmissarum virtutem tribuit intellectiui, vt assentiatur cõclusioni, siquidem in vi assensus præmissarum, & propter talem assensum intellectus conclusioni assentitur: ergo assensus præmissarum ad assensum conclusionis non se habet præcisè, vt terminus à quo in ordine ad terminum ad quem, nec præcisè (vt alij volunt) se habent assensus præmissarum, & assensus conclusionis secundum ordinem successionis, siquidem (vt diximus) in vi vnius intellectus procedit ad alterum: ergo aliquem ordinem causalitatis habet assensus præmissarum in assensum conclusionis. Et ita intelligitur communiter illud theorema Philosophi, sionis, & tribuit virtutem intellectui ad eliciendum assensum cõclusionis, efficienter simul cum intellectu ad assensum conclusionis concurrit.

8 Obijcies secundò, quod quidquid efficienter cum intellectu concurrit ad cognitionem, vel est habitus, aut species impressa, & nullus; actus, vel assensus intellectus est alter us actus efficienter operativus, aut productivus: ergo assensus præmissarum cum sit actus intellectus, non est productivus alterius actus: ac perindè non concurrit efficienter simul cum intellectu ad assensum conclusionis.

cèt respondetur, quod licèt actu teria actiuè, sicut, & voluntas, tamen ad non ordinatur ad alse habere, vt sit productivus alcclusionis: Ac p amen potest cultas erit an assensus prærum concurrat solum (vt a volunt) in genere causæ fordeterminando intellectum assensum conclusionis, an concurrat in genere causæ tis, tribuendo virtutem vt efficienter eliciat cclusionis.

4 Dico ergo secundò, assensus præmissaru in genere causæ efficientis concurrit ad assum conclusionis. Ita manifestesum conclusionis. Ita manifeste videtur doceri ex D. Thoma pluribus in locis 1. enim posteriorum lect 3. ait, præmissas habere rationem causæ efficientis, & actiuæ respectu conclusionis, &

5 M

dit tamen abalterè
prior origine cuiusdam cognitionis
portionabiter
citur aliis
madà
præcognita.

Dico secundò, de huiusmodi præcognitis solum possunt esse præcognitiones, *an sint*, & *quid sint*, quælibet cuilibet præcognitorum hoc modo applicata. Pro quo est aduertendum, quod si præcognitum sit complexum, quales sunt præmissæ, solum potest cognosci de illis, *an sint*, quod est an sint veræ. De subiecto autem debet præcognosci *an sit*, non quidem, an sit existens (scientiæ enim, cum sint de necessarijs, & perpetuis, absque existentia) sed an sit, quia debet cognosci, nec materialiter quid sit, & illud nec, in genere causalis. Restat ergo, vt sibile rat ad illud in genere causæ scientis. Minor probatur. Quia non concurrit in genere causæ formalis intrinsecè, nec in genere causæ formalis extrinsecæ exemplaris, videlicet, nec obiectiuæ, quatenus ergo concurrit in genere causæ formalis. Prima pars antecedentis patet: quia assensus præmissarum non est forma intrinseca assensus conclusionis. Secunda autem pars etiam probatur, quia assensus conclusionis cum sit diuersus formaliter ab assensu præmissarum, non elicitur ad instar assensus præmissarum sicut artificiatum fit ad

præmissarum ad assensus conclusionis, causæ formalis scientiæ definitiua denique dunt sui subiecti, probatur, quia definitionem non possectum conmonstrationem præmissarum, assende ad cuius libertatem non potest conficiendum per discursum ponendo intellectui tionem subiectum conclusionis noscitu concurrere ad assensum venire in genere causæ formalis & debet lius, videli.

QVartò autem, directè *Vtrùm* conclusio, quia intellectus, qui licèt secundum se sit potens ad cognoscendam conclusionem, non tamen ad cognoscendam illam scientificè, & vt ex suis causis, & principijs deductam, medio assensu præmissarum sit proximè potens ad cognoscendam sic scientificè conclusionem, & illi scientificè assentiendum. Ergo assensus præmissarum concurrit efficienter ad assensum conclusionis. Patet consequentia. Quia omne quod dat virtutem aut complet virtutem intellectus ad aliquid cognoscendum, concurrit efficienter cum illo ad talem cognitionem. Antecedens autem probatur. Quia in assensu præmissarum continetur virtualiter conclusio, & per præmissas illa manifestatur intellectui: ergo intellectus medio assensu præmissarum fit potens ex illo tanquam ex causa elicere assensum conclusionis.

Con-

de in speculabilibus comparantur ad conclusionem, sicut finis ad media in operabilibus. Sed secundum communiorem sententiam intentio finis concurrit efficienter ad electionem mediorum, & voluntas, vt determinata per intentionem, sit potens elicere efficienter actum electionis: ergo assensus præmissarum concurrit efficienter ad assensum conclusionis, & intellectus actuatus per assensum præmissarum fit potens elicere efficienter assensum conclusionis.

6 Obijcies primò, quod assensus præmissarum, vtpotè quo intellectus attingit principia illatiua conclusionis, concurrit in genere causæ formalis ad assensus ipsius conclusionis. Non igitur in genere causæ efficientis. Antecedens probatur; quia ipsa principia, & media quibus conclusio deducitur, sunt principia formalia specificatiua ipsius conclusionis: eadem enim materialiter cõclusio, vt ex diuersis principijs deducta formaliter à seipsa distinguitur: ergo similiter assensus præmissarum ad assensum conclusionis in genere causæ formalis concurrit.

7 Respondetur negando primum antecedens, quia quamvis principia per modum obiecti determinent intellectum ad speciẽ conclusionis, ipse tamen assensus præmissarũ, quatenus in virtute continet assensum conclusionis, & tribuit virtutem intellectui ad eliciendum assensum cõclusionis, efficienter simul cum intellecto ad assensum conclusionis concurrit.

8 Obijcies secundò, quod quidquid efficienter cum intellectu concurrit ad cognitionem, vel est habitus, aut species impressa, & nullus; actus, vel assensus intellectus est alter us actus efficienter operatiuus, aut productivus: ergo assensus præmissarum cum sit actus intellectus, non est productivus alterius actus: ac perindè non concurrit efficienter simul cum intellecto ad assensum conclusionis.

9 Respondetur, quod licèt actus intellectuè, sicut, & voluntas, qui per se non ordinatur ad alium actum, non sit productivus alterius actus; bene tamen potest esse productivus actus intellectus, vel voluntatis, qui ad alium ordinatur, & illum in virtute continet: sicut actus intellectus continet in virtute actum, ad illum eliciendum voluntate concurrit, vt eliciat actũ eidem tribuit. Cũ ergo præmissarũ ordinetur ad conclusionis, illiusq; virtute contineat, ac intellecto assensum conclusionis virtutẽ, ad cuius lectus absq; actuali non erat, efficienter assensum concl

10 Obijces

efficiens debet actu existere, dum actu producit effectum. Sed cum actu elicitur assensus conclusionis, iam non existit assensus præmissarum. Illegitur non concurrit efficienter ad assensum cõclusionis. Minor probatur. Tum, quia cum assensus conclusionis eliciatur per discursum, & discursus importet successionem actuum, cessat assensus præmissarum, vt intellectus eliciat assensum conclusionis, acperindè non existit assensus præmissarum, quãdo actu elicitur assensus conclusionis. Tum etiam, quia cum diuersum sit obiectum assensus præmissarum, & assensus conclusionis, non potest vterque assensus simul existere in intellectu, quia vt docet D. Thomas 1 part. quæst. 85. art. 4. intellectus non potest simul plura intelligere, sicque cum transit ad eliciendum assensum conclusionis, iam desinit habere præmissarum assensum. Tum denique, quia, vt [illegible] formalis dat in primo capite causæ formalis posteriorum, & in tertio [illegible] paris, vigenti explicabilitate gentis, quatenus minoris sit prima pars antecedentis causæ conclusionis: assensus præmissarum minoris potest esse prima intrinseca pars assensus conclusionis. Secundus assensus minoris probatur, quia esse causa assensus conclusionis cum sit sub quomodo habet assensu pars, debet esse sicut ad instans maioris; acperindè licet illud assensum tempore antecedat, iam non existat, [illegible] consequens non possit esse causa assensus illius.

11 Respondetur negando minorem: In eodem enim instanti temporis, vt asserit Aristoteles loco citato, existat assensus saltem maioris, & assensus conclusionis, licèt enim ille sit causa istius, sit prius natura, quam iste. Vndè ad primam probationem respondetur, quod discursus non importat successionem actuum cum prioritate temporis vnius ad alterum, sed sufficit quod sit cum prioritate naturæ, & sic assensus præmissarum debet esse saltem prius natura assensu conclusionis.

Ad secundam probationem respondetur, quod D. Thomas solum intendit, quod intellectus non possit plura eadem attingere cognitione: non tamen quod diuersis actibus non possit simul in eodem temporis instanti plura cognoscere, maximè si sint inter se ordinata, sicut sunt obiectum præmissarum, & conclusionis.

Ad tertiam probationem respondetur, quod licèt assensus maioris præcedat tempore assensum minoris, assensus tamen minoris quatenus determinat assensum præcedentem maioris, continet in virtute ipsum assensum maioris; acperindè licèt ille solum realiter existat cum de facto elicitur assensus conclusionis, ille vt in virtute continens assensum maioris causat efficien-

bien Señor, que acaue[illegible]ina, y subitanea, y
[illegible] en vn breue vida, en
[illegible]
[illegible]cientos de tu Yglesia, segun [illegible]
[illegible]na voluntad, en la qual me resigno en
[illegible]abendita llaga.
[illegible]clementissimo Iesus, reuerencio y be-
[illegible]humildad, deuocion y confiança, de
[illegible]ion, la bendita llaga de tus santissimos
[illegible]causada con el peso grande, y maltra-
[illegible]de la Cruz, y por ella, y por su virtud
[illegible]pido y suplico, que me des lugar de
[illegible]final penitencia, y con esta in[illegible]
[illegible]luego me refiero a ti, como a mi vlti-
[illegible]objeto beatifico, y refiero todo quanto
[illegible]el discurso de toda mi vida, particu-
[illegible]en el dia de oy, obras, palabras, desseos,
[illegible]nes, aspiraciones, pulsaciones, y moui-
[illegible]ofrezcote todo lo q̃ hiziere por la obe-
[illegible]ligaciõ de mi estado, y reformaciõ
[illegible]res, ofrezcote los instãtes de toda m
[illegible]ra de la muerte: ofrezcote, la salu
[illegible]dad, y todos los sucessos desta v
[illegible]zcote todo lo natural, y sobrenatural c
[illegible]ado, todo junto te lo ofrezco y re-
[illegible]o de gracias, assi por los bienes
[illegible]mano, como por los q̃ espero